

Gilbert Rogiers

Criminele Processen voor de Raad van Vlaanderen in 1671-1723

1. Voorwoord	p. 2
2. Deel 1 juni 1671-sept. 1678	p. 3
3. Deel 2 aug. 1678-dec. 1685	p. 101
4. Deel 3 jan. 1686-okt. 1692	p. 231
5. Deel 4 okt. 1692-sept. 1723	p. 338
6. Bijlage bij de Delen 1 tot 4 - Verlenen van remissie door de Koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723	p. 526
7. Naschrift	p. 562

Opmerkingen.

1. Oorzaak van de overlapping tussen de Delen 1 en 2 is de verwarring in de Raad van Vlaanderen die ontstond na de annexatie in 1678 door LXIV van een deel van het westen van het Graafschap Vlaanderen..

2. Service aan de lezer! We hebben ernaar gestreefd om van elke verdachte de verhoren en het eventuele vonnis chronologisch, en niet onderbroken door items van een andere rechtszaak, na elkaar te noteren..

3. We schreven soms Boek (met hoofdletter) i.p.v. Deel.

Voorwoord.

Geachte onderzoeker,

Wellicht staat u er niet bij stil, maar u hebt zeer veel geluk. Wenste u vóór vandaag in het kader van uw onderzoek een vonnis uit *Criminele Sententiën* nr. 8595 (fonds van de Raad van Vlaanderen Rijksarchief Gent) of een verhoor uit *Criminele Examens* met nummer 8570, 8571, 8572 of 8573 (idem), te raadplegen, dan was u genoodzaakt betrokken documenten ter plaatse te consulteren in het Rijksarchief te Gent.

Maar dit is niet alles. Eens daar gekomen zijn vele passages onleesbaar behalve door een zeldzame witte raaf. Bovendien diende u ook nog de juridische taal van de die tijd te 'hertalen' op een manier die verstaanbaar is voor een doorsnee onderzoeker die geen jurist is. Thans kunt u, waar u zich ook bevindt, van op uw laptop uw onderzoek probleemloos verder zetten.

Onderhavige studie bestaat uit vier Delen, een Bijlage en een Naschrift. Elk van die vier Delen bevat een lijst met frequent voorkomende *Middel nederlandse Rechtstermen en Rechtsprocedures*. Die lijst zal de lectuur van de tekst ongetwijfeld veel vergemakkelijken. In die vier Delen en in de Bijlage heb ik naast een alfabetische lijst met Persoonsnamen ook een alfabetische lijst met Plaatsnamen opgenomen.

Toen ik aan dit werk begon realiseerde ik me dat ik voor een monumentaal monnikenwerk stond. Ruim drie duizend folio pagina's uit 1671-1723 had ik in het Gents Rijksarchief gefotografeerd en daarna thuis afgedrukt. Hopelijk ben ik u met deze studie van dienst. Naargelang de rechtszaak waarvoor u interesse hebt, kan u van die zaak - ik zeg maar wat - een grondig verslag, een ontbrekend stukje uit een puzzel of een tip voor verder onderzoek, puren. En niet te vergeten, van sommige rechtszaken vindt u elders in het Gents Rijksarchief of in een plaatselijk archief, meer details.

Als niet-jurist ging ik af en toe te rade bij professor Georges Martyn (Geschiedenis van het Strafrecht, Ugent). Ik dank hem van harte voor zijn wijze raad. Ongetwijfeld staan er in dit werk nog zaken die voor verbetering vatbaar zijn. Die onvolkomenheden neem ik voor mijn rekening.

De auteur Gilbert Rogiers
19 april 2013

Rijksarchief Gent. Collectie oude drukken.
Antwerpen (bij Hendrick Aertssens), 1662, voorblad.

ROGIERS GILBERT

**Criminele processen voor het hoogste gerechtshof in Vlaanderen, de Raad van Vlaanderen, eind zeventiende begin achttiende eeuw.
Deel 1: juni 1671 - september 1678**

Deze studie bevat:

een Nadere Toegang tot *Criminele Examens* nr. 8570 (juni 1671 - september 1678) uit het fonds van de Raad van Vlaanderen (Rijksarchief Gent) aangevuld met vonnissen uit *Criminele Sententien* nr. 8595 (januari 1671 - september 1723). Registers met Persoonsnamen en Plaatsnamen zijn ook voorzien.

Opgedragen aan mijn vrouw Lisette voor de vele jaren begrip en steun.

Copyright © Rogiers Gilbert D/2011/Gilbert Rogiers, auteur en uitgever

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of vermenigvuldigd door middel van druk, fotokopieën, microfilm, download of op welke andere wijze dan ook, zonder vermelding van de auteur en zonder de vermelding van de titel van het werk.

Dit is een herziene versie van : *Uitgebreide Inventaris van Criminele Examens nr. 8570 (juni 1671 - augustus 1678) uit het fonds van de Raad van Vlaanderen (Rijksarchief Gent) aangevuld met de betrokken vonnissen uit Criminele Examens nr. 8595 (januari 1671 - september 1723)*

Dankwoord.

Ik dank uitdrukkelijk Georges Martyn, professor in de Faculteit van de Rechten aan de Gentse Universiteit (hij doceert o.a. Geschiedenis van het Strafrecht). Had ik vragen over het Strafrecht dat gold rond het einde van de zeventiende eeuw, dan kon ik steeds met succes bij hem te rade. Als niet-jurist was dit voor mij broodnodig. Mochten er terzake onnauwkeurigheden in de eindversie staan, dan neem ik die voor mijn rekening.

De auteur Gilbert Rogiers

Inhoud.

1. De auteur Gilbert Rogiers	p.4
2. Vier doelstellingen.	p.4
3. Middelnederlandse rechtstermen en rechtsprocedures die veel voorkomen.	p.5
4. Afspraken - Gebruik registers met Persoonsnamen en Plaatsnamen	p.8
5. Opmerkingen.	p.9
6. Vaststellingen.	p.10
7. Uitgebreide Nadere Toegang.	p.11
8. Register met Persoonsnamen.	p.87
9. Register met Plaatsnamen.	p.97

1. De auteur Gilbert Rogiers

Na zijn studies in het Sint-Leocollege te Brugge, konden de ouders van Gilbert Rogiers (°1936) geen universitaire studies betalen. Dan maar naar het regentaat in Torhout op een boogscheut van het ouderlijk huis. De keus tussen wiskunde-wetenschappen en Germaanse talen was een dubbeltje op zijn kant. Omdat talen hem uitstekend lagen, opteerde hij voor Germaanse talen.

Maar het lot besliste er anders over. Op het einde van het laatste jaar bestond er toen een wedstrijd in wiskunde voor de sterkste afdelingen van alle colleges van het bisdom Brugge. Omdat hij daarin laureaat was, raadde men hem aan over te schakelen op wiskunde-wetenschappen. Wat hij van de ene dag op de andere dan ook deed.

Dertig geworden en ondertussen gehuwd, startte hij universitaire studies in de wiskunde. Op zijn 34-ste behaalde hij, na zelfstudie, voltijds werkend en gesteund door zijn vrouw, met grote onderscheiding het diploma van licentiaat in de wiskunde. Later werd hij nog licentiaat in de Pers- en Communicatiewetenschappen, eveneens aan de Gentse universiteit, waar hij als vrij student ook Economische Wetenschappen studeerde.

Eens met pensioen, na een loopbaan als leraar wiskunde aan het Onze-Lieve-Vrouwecollege te Oostende, besloot hij na overleg met zijn vrouw en na het spreekwoordelijk rijp beraad, zich te 'wijden' aan de geschiedenis. Als vrij student aan de Gentse universiteit koos hij bedachtzaam zijn cursussen uit. Hierbij had hij nooit de bedoeling een graad te behalen. Geen stress omwille van een thesis!

Ter gelegenheid van de 350-ste verjaardag van de aanwezigheid in Lozer van de familie van de barons della Faille d'Huyse, schreef hij, op voorstel van prof. Vermeir, *Het kasteel van Lozer - 350 jaar bezit van de familie della Faille d'Huyse*. Van prof. Vermeir kwam nadien ook de suggestie om zich in de onontgonnen documenten van de Raad van Vlaanderen te verdiepen.

2. Vier doelstellingen.

2.1 Zo getrouw mogelijk de criminele rechtspraak door de Raad van Vlaanderen eind 17-de begin 18-de eeuw weergeven, en dit in een taal die verstaanbaar is voor een brede groep geïnteresseerden, dit om een zo groot mogelijk maatschappelijk nut te bereiken.

Hierbij stellen zich twee problemen, een zeer groot bij de verhoren en een klein bij de vonnissen.

2.1.1 De onvolledigheid van de neerslag van de verhoren door de griffiers vormt een zeer groot probleem.

Om te beginnen verliep elk verhoor (nr. 8570 *Criminele Examens*) aan de hand van een reeks vragen, tichten genoemd. Bij geen enkel verhoor beschikten we over de lijst van die tichten, wel over de antwoorden op de gestelde vragen. Vonden we geen vonnis (in nr. 8595 *Criminele Sententiën*), dan waagden we ons, vertrekkend van de antwoorden, aan een reconstructie van het gebeurde. Dit met wisselend succes. Van sommige rechtszaken vindt men elders in het Rijksarchief Gent meer bijzonderheden.

De verslagen van de griffiers vertonen dus veelal grote hiaten in het verhaal. Noodgedwongen schreven we bijvoorbeeld: "*Blijkbaar had baljuw X een exploit betekend tegen Y*", of ook: "*Blijkbaar werd Y geverbaliseerd door baljuw X.*" In het extreme geval kan dit betekenen dat

enerzijds de neerslag van het verhoor te weinig concrete aanduidingen bevat zowel van een overtreding begaan door Y, als van een door hem te betalen boete, en dat er anderzijds sprake is van een soms hoogoplopend, conflict tussen Y en de baljuw X. Hiermee schieten we helemaal niet op de griffiers, want die deden hun werk zoals het van hen verlangd werd.

Opmerking. De term verbaliseren werd toentertijd weinig gebruikt, maar komt wel degelijk voor.

Men kan zich afvragen of het verslaan van dergelijke verhoren wel nuttig is. We zijn overtuigd van wel. Hoe gebrekkig de samenhang in de originele versie van de verhoren ook is, toch bevatten ze een schat aan informatie voor de Algemene Geschiedenis, voor de Lokale Geschiedenis en voor de Familiekunde. Regelmatig lezen we dat een of ander leger in een dorp of stad zijn garnizoen opsloeg, of er gewoon al dan niet plunderend passeerde. We vernemen ook dat de grensstreek met de Staten niet alleen een oord van smokkelaars was, maar we kennen ook de namen van enkelen onder hen. Onze verslagen van de verhoren bevatten een zee aan informatie over baljuws, meiers, burgemeesters, schepenen, ...

In *Criminele Examens* staan, in de kantlijn naast de verhoren, ook tussenvonnissen en soms eindvonnissen. Hierbij zijn dan ook de aard en de omstandigheden van de overtreding niet altijd duidelijk. De kans is groot dat sommige rechtshistorici die onze verslagen van de verhoren lezen, hun wenkbrauwen fronsen. Zonder de lectuur van de originele teksten ervan is het onmogelijk zinnige commentaar te geven op wat we neerpenden. Het is alsof iemand een recensie van een boek wil schrijven zonder het ooit gelezen te hebben. Zijn onze notities van de verhoren geen voer voor wie de originele tekst niet gelezen heeft, dan is commentaar op onze aanpak van de vonnissen uit *Criminele Sententiën* wel gewenst alhoewel die ook niet altijd volledig zijn! Zo citeren we letterlijk en volledig op 49v : "*Op den XIII-sten ougst 1674 is den messagier de Moor ghecondemneert inde boete van XXV Carolus gulden tot proffyte van Syne Majesteit.*"

2.1.2 Bij de vonnissen stelt zich soms een probleem bij de interpretatie van de formulering van de beschuldiging. Het komt namelijk voor dat men de beschuldigingen samenvat als *excessen ende moetwillicheden*, m.a.w. als fysiek of verbaal wangedrag, zonder hierop verder concreet in te gaan. Soms moeten we zelfs genoeg nemen met de verwijzingen naar wat: *breeder ten processe gheroert* of naar wat *inde discretie vanden Hove* behandeld werd. Wat dit in een concreet geval betekent, daar hebben we het raden naar.

2.2 Waar mogelijk de achtergrond van de toenmalige samenleving evoceren.

Dit doen we vooral aan de hand van citaten zowel uit *Criminele Examens* (verhoren) als uit *Criminele Sententiën* (vonnissen). Op die manier is onze studie niet alleen levendiger, maar ze geeft ook beter de toenmalige mentaliteit weer.

2.3 Hulp bieden bij de studie van de plaatselijke geschiedenis.

In het register van de Plaatsnamen komen ongeveer 140 items voor wanneer we, bijvoorbeeld, Gent maar voor één keer tellen.

2.4 Hulp bieden bij opzoekingen in het kader van de Familiekunde.

Een ruwe schatting leert ons dat het register van de Persoonsnamen ongeveer een 450-tal namen telt.

3. Enkele voorbeelden van frequent voorkomende Middelnederlandse (rechts)termen en rechtsprocedures.

Om de lectuur van de akten te vergemakkelijken geven we hierna een korte verklaring van enkele termen en procedures, evenwel zonder wetenschappelijke bedoeling.

Acces van Raede. Dat de beschuldigde om *acces van Raede* verzoekt, betekent dat hij de Raad de toelating vraagt om zijn standpunt te formuleren en te beargumenteren.

Afsetene van een parochie: wie niet op die parochie woont, maar er onroerende goederen bezit, bijvoorbeeld landbouwgrond, en daarop directe belastingen moet betalen aan die parochie.

Apprehereren: arresteren

Calengieren. Iemand aanklagen - eis tegen iemand instellen - boete van iemand vorderen - iemand berispen.

Chastelette (châtelet). Stadsgevangenis van Gent.

Compositie. Overeenkomst tussen de vervolgende instantie en de verdachte om tegen betaling van een geldsom geen strafprocedure in te stellen.

in **Effigie.** Bij afwezigheid van de veroordeelde werd de straf uitgevoerd op een afbeelding van de veroordeelde.

Excessen ende moetwillicheden. Vrijwillig fysiek of verbaal geweld.

Executeren. Executeren betekent thans terechtstellen. Toen had executeren een veel bredere betekenis, wat tot hardnekkige misverstanden kan leiden bij de lezer. Kreeg iemand een geldelijke boete van een deurwaarder of een baljuw, dan hebben we executeren vervangen door zo mogelijk letterlijk melding te maken van de grootte van die boete. Op een andere keer vervangen we executeren door een exploit betekenen of door verbaliseren [een pv opstellen!]. Werden dieren ‘meegenomen’ door een baljuw of een deurwaarder, dan spreken we van in beslag nemen i.p.v. executeren.

Gecontumaceerd. Een gecontumaceerde verdachte is een betichte in een crimineel proces weigert voor de rechtbank te verschijnen. Dit verstek wordt als een bekentenis beschouwd.

Halsband. Gebonden en gezeten op een driepikkel legde de scherprechter een band rond de hals van degene die gefolterd werd. Die halsband was voorzien van ijzeren pinnen. Of het hiernavolgende in de beschouwde periode nog steeds van toepassing was, weten we niet. De halsband was met enkele touwen verbonden met de muren van het *viercant*. Om de beschuldigde - patiënt genoemd - te pramen, tot bekentenis te dwingen, sloeg de beul op die touwen.

Insetene van een parochie: wie op de parochie woont en er dan ook directe belastingen betaalt.

Meuke. Inhoudsmaat voor droge waren bijvoorbeeld granen.

Officier. Iedereen die met een ambt bekleed is, dus niet noodzakelijk een militair.

Thans verwijst officier naar een militair gezagvoerder. Officier komt van het Latijnse ‘officium’ en verwijst naar iemand die optreedt in naam van iemand anders. Officier hebben we stelselmatig door ambtenaar vertaald. Het is mogelijk dat betrokkene, volgens het plaatselijk costumier recht, geheel of gedeeltelijk een politionele functie uitoefende. In dit laatste geval hebben we het niet gewaagd agent te schrijven.

Passavant. Toelatingsbewijs om ergens te passeren, veelal voorbij een stadspoort

Practesynen. Het College van de Practesynen bestond o.a. uit de advocaten en de procureurs van het Hof.

zonder **Prejudicie.** Zonder nadeel, zonder te willen anticiperen of invloed te willen uitoefenen op het verder verloop van het proces.

Procureur. De procureur is een ambtenaar verbonden aan een rechtbank. Hij heeft als taak een partij te vertegenwoordigen. Zo staat hij in voor de kennisgevingen aan de gedaagde. Hij is evenwel geen advocaat.

Procureur-generaal. Openbare aanklager.

bij **Provisie** Als voorlopige of tijdelijke maatregel.

Roer: soort vuurwapen.

Scherp examen: tortuur.

Scherprechter: beul.

Stockhouder. Ambtenaar verantwoordelijk voor de openbare verkopen.

Verbaliseren. Bekeuren - proces verbaal opmaken - schriftelijk in de vorm van een verbaal vastleggen.

Verweerder. In een crimineel proces is dit de verdachte.

Viercant. Het viercant is een zaaltje in het Gravensteen, op de eerste verdieping van de voorbouw naar het Veerleplein toe, boven de gang achter de toegangspoort. Daar werd gefolterd.

Wetteboden. We nemen een voorbeeld: meubels werden in beslag genomen. Om te vermijden dat een en ander verdween vóór de openbare verkoping, legde men wetteboden. Deze personen zorgden voor een permanente bewaking tot de meubels weggehaald werden. Waarschijnlijk waren dit geen ambtenaren, maar stevig uit de kluiten gewassen mannen.

Betaling van een boete: procedure.

We beperken ons tot eenvoudige voorbeelden die frequent voorkwamen. Op vandaag is de procedure bij de inning van een boete bij verkeerd parkeren heel simpel. In de brievenbus of onder de ruitenwisher van onze wagen vinden we een bevel tot betaling en de reden daarvan. Toentertijd verliep dit uiteraard helemaal anders. De schuldeiser van de boete liep het risico dat hij naar zijn penningen kon fluiten.

Stel dat X een zware agressie beging op een baljuw en daarvoor een boete kreeg. Ofwel had X voldoende penningen bij en betaalde hij cash, ofwel was dit niet het geval. In het tweede geval werd X verplicht zich, meestal onder bewaking, op een bepaalde plaats ter beschikking te houden tot na de vereffening.

In dit tweede geval waarbij x onvoldoende penningen bij zich had, kon een bijgeroepen familielid of kennis voor de cash-betaling zorgen. Lukte dit niet, dan kon X een verbintenis aangaan waarbij hij als borg 'iets' van zijn bezittingen aanwees, mogelijks een dier of een meubel. Ook iemand anders kon zich borg stellen voor de betaling. Dan pas mocht X naar huis terugkeren.

Bij dit alles mogen we niet vergeten dat het inkomen van een baljuw of deurwaarder, naargelang het costumier recht, gedeeltelijk kon afhangen van de geïnde boetes.

Dezelfde procedure als hiervoor gold wanneer de Raad van Vlaanderen als gerechtshof, verder kortweg het Hof genoemd, een boete uitsprak. Dan diende de schuldenaar ter beschikking te blijven totdat de betaling op een of andere manier geregeld was.

Betaling van een borgsom.

Het gebeurt regelmatig dat iemand die voor het Hof verschenen was, een borgsom moest betalen. Een borgsom maar waarvoor? Meestal was de betichte verplicht te beloven, al dan niet onder eed, dat hij in de toekomst gevolg zal geven aan elke aanmaning van het Hof om zich op een bepaald tijdstip aan te melden in het Gravensteen. Daar vernam hij dan het eindvonnis. Daagde hij niet op, dan werd de borgsom verbeurd verklaard. Een borgsom kon ook als zekerheid dienen voor de betaling van boetes en van de procedurekosten.

De besluiten van het Hof die in de rand staan in het boek van de *Criminele Examens*.

Na een verhoor nam het Hof meestal een besluit dat in de rand staat. Dit kan o.a. zijn:

1. de melding dat het Hof akte nam van de verklaring van de ondervraagde.

2. vrijspraak van de gedaagde. Een volledig kosteloze vrijspraak kwam zelden voor. De gedaagde moest bijna altijd instaan voor de reeds gemaakte kosten. De Raadsheren en procureurs moesten ook leven!
3. het bedrag van een te betalen boete;
4. een te betalen borgsom als zekerheid voor de betaling van de kosten verbonden aan het verloop van de procedure;
5. de noodzaak tot verder onderzoek. Soms werd aan een van de partijen, de betichte of de procureur-generaal, gevraagd een *preuve* [bewijs] te leveren van een beweerd feit.

Sommige zaken eindigen abrupt: mogelijke oorzaken.

Eindigt in het boek van de *Criminele Examens* een zaak abrupt, dus zonder vonnis, en is evenmin een spoor te bespeuren in het boek met de *Criminele Sententiën*, dan kan dit verschillende oorzaken hebben.

1. De zaak werd verder civiel [burgerlijk] afgehandeld. Nergens hebben we de overheveling van een zaak van 'crimineel' naar 'civiel' gevonden in vermelde twee boeken, en toch gebeurde dit.
2. De zaak werd afgesloten met een compositie. Hierbij betaalde de veroordeelde na akkoord met de andere partij en met instemming van het Hof, een vergoeding, bijvoorbeeld een geldsom. Hiermee was de kous dan af. Van dergelijke composities is in beide boeken geen enkel spoor te bekennen.
- 3 Het Hof oordeelde dat om een of andere reden, bijvoorbeeld een gebrek aan bewijzen, het geen zin had de zaak verder te zetten.
4. We achten het mogelijk dat het Hof een zaak al te delicaat vond omwille van de onzekerheid die ontstond door de voortdurende Franse invallen.

4. Afspraken - Gebruik van de registers van Persoonsnamen en Plaatsnamen

4.1 Enkele afkortingen.

adv.: advocaat

adv.-fisc.: advocaat-fiscaal

comm.: commissaris

dw: deurwaarder

p.-g.: procureur-generaal

rdsh.: raadsheer

rdsh.-comm.: raadsheer-commissaris

subst.: substituut

subst. vd p.-g.: substituut van de procureur-generaal

4.2 Het gebruik van (?).

In een aantal gevallen vermeld de griffier de woonplaats van de ondervraagde niet expliciet, alhoewel uit de context een sterk vermoeden blijkt.

Is dit hoogst waarschijnlijk bijvoorbeeld Gent, dan schreven we Gent(?). De reden om de woonplaats niet te vermelden is meestal, zo menen we toch, dat de griffier denkt: "*Iedereen weet toch waar X woont.*"

Waren we niet zeker van de schrijfwijze van een naam, dan schreven we na de naam eveneens (?). Dit is onder andere het geval wanneer verschillende schrijfwijzen van een naam voorkomen.

4.3 Betekenis van: 'zoals hiervoor' bij de samenstelling van het Hof tijdens een verhoor.

Werd iemand aan verscheidene verhoren onderworpen met telkens hetzelfde Hof, dan herhaalde de griffier meestal de samenstelling van het Hof niet. Dan schreven we ‘zoals hiervoor’.

4.4 Gebruik van de registers met Persoonsnamen en met Plaatsnamen.

In feite konden we op drie manieren verwijzen:

- naar een pagina in dit boek. Dit doen we uiterst zelden!!!
- naar een pagina van nr. 8570 *Criminele Examens*. Dit doen we voortdurend.
- naar een pagina van nr. 8595 *Criminele Sententiën*. Dit doen we eveneens voortdurend.

In het register van de Persoonsnamen staat na Cabbeken Jacques 160r 41v. Dit betekent dat:

- in *Criminele Examens* de naam Jacques Cabbeken ergens voorkomt in het item dat begint op folio 160 recto,
- in *Criminele Sententiën* dezelfde naam ergens voorkomt in het item dat begint op folio 41 verso.

Vermits we in item 41v lezen dat Jacques Cabbeken in Overmere woont, staat 41v ook na de naam Overmere in het register van de Plaatsnamen.

Niet onderlijnde getallen verwijzen dus naar een folio in *Criminele Examens*, onderlijnde getallen naar een folio in *Criminele Sententiën*.

Wie enigszins vertrouwd is met de bedoelde oude documenten zal begrijpen dat elke pagina weergegeven waarop een naam voorkomt, onbegonnen werk gebleven is.

Opmerkingen.

1. In veel gevallen konden we in Boek 1 de woonplaats van personen niet achterhalen, dit in tegenstelling met Boek 4.
2. In het register met Plaatsnamen verwijst (bijv.) Frankrijk eveneens naar Frans, Franstalig, Fransgezind, ...
3. Namen werden dikwijls op verschillende manieren geschreven. Gelieve bij opzoekingen uw verbeelding te laten werken.
4. In Boek 1 komen in het register met Persoonsnamen enkele namen voor die niet in dit, ons, boek staan maar alleen in de originele versie.

4.5 Volgorde van de items bij de verhoren.

In principe nemen we de volgorde van de verhoren in nr. 8570 *Criminele Examens*, evenwel met één belangrijke uitzondering. Komen verscheidene verhoren van eenzelfde persoon voor, dan hebben we die vóór ofwel na het vonnis uit nr. 8595 *Criminele Sententiën* chronologisch na elkaar genoteerd.

5. Opmerkingen.

5.1 De verslagen van de verhoren: geen transcripties.

Om langdradige verklaringen in te korten en de inhoud ervan toch getrouw weer te geven, hebben we passages in de aard van: “*De ondervraagde X zei dat Y gezegd had dat Z zijn degen trok*”, als volgt weergegeven: X (auteur): “*Y zei dat Z zijn degen trok*”. In dit geval kruipen we dus in de huid van X.

Regelmatig citeren we uit de verklaringen in de verhoren. Dit heeft drie voordelen. Het is een letterlijke weergave, het maakt het relaas pittiger en bovendien geven dergelijke citaten best de tijdsgeest weer die achter de gebeurtenissen schuilgaat.

5.2 Opname van vonnissen.

Vonnissen waarvan we geen verhoor vonden, hebben we chronologisch achteraan in de Uitgebreide Nadere Toegang genoteerd.

We namen lang niet alle vonnissen op. Reden van niet-opname kan zijn:

- het betreft de definitieve afsluiting van een moordzaak, alhoewel het proces van die moordzaak niet voorkomt noch in *Criminele Examens* noch in *Criminele Sententiën*.
- het betreft een zaak waarin er sprake is van een ondercorrectie. Ondercorrectie verwijst naar een wijziging of mogelijkheid tot wijziging van een ordonnantie van het Hof.
- het betreft een korte zaak die los staat van de rest, en waaraan we na lectuur noch kop noch staart kregen.

Meestal werden de vonnissen door de griffiers ordevol en volgens een vast stramien genoteerd. Toch zijn er perioden [dreiging door Franse legers] waarin de verslagen onvolledig, rommelig zijn en zelfs herhalingen bevatten. Zo vindt men zowel op 8r als op 8v hetzelfde vonnis over Jacques Heyns. De vonnissen over Cornelis Jacobs en over Joos Heynaert (64v) hebben we met een beetje creativiteit uit de kantlijn gepuurd.

5.3 De verslagen van griffier Helias zorgen soms voor problemen.

In de verslagen van griffier Helias is het niet altijd duidelijk wie bedoeld is met *hy*, ofwel de ondervraagde X ofwel diegene waarover de ondervraagde X spreekt. Hoogst waarschijnlijk werd Helias hiervoor op de vingers getikt, want in een aantal opeenvolgende verhoren duidt hij de ondervraagde aan met *hy die spreekt*.

5.4 Opname van namen van persoonsnamen.

We hebben lang niet alle namen van personen die we ontmoetten opgenomen! Oorzaak daarvan is het feit dat we te weinig gegevens hebben over betrokkene. Ideaal is de kennis van de woonplaats en het beroep. We hebben ook geschift in de zee van randfiguren.

5.5 De (Carolus) gulden als rekenmunt.

Boetes en borgsommen werden meestal uitgedrukt in Carolus gulden. Gemakshalve schrijven we kortweg gulden. De gulden was geen alledaags betaalmiddel, maar een rekenmunt.

6. Vaststellingen.

1. Muntslag was een privilege van de vorst. Aan muntvervalsing werd dan ook zeer zwaar getild. De daders waren veelal gewezen soldaten die zonder werk gevallen waren, want tijdelijk geen oorlog.
2. West- en Zuid-West Vlaanderen lagen ver van de zon, Gent. Daar hadden de zwaarste administratieve misdrijven plaats, zie o.a. de zaak Cassel (03r-27v). De Raad van Vlaanderen deed zijn best om ook daar zijn gezag te vestigen.
3. In de jaren 1676 en 1677 was de overheid beducht voor mogelijke spionage voor de Fransen, met meerdere aanhoudingen als gevolg.
4. Gevallen van financiële delicten door ambtenaren kwamen regelmatig voor. Inkomsten van de stadsrechten op de verkoop van wijn drukte men achterover. Accijnzen op goederen die per schip in een haven toekwamen of vertrokken, werden niet altijd betaald. Ook schriftvervalsing door particulieren was geen uitzondering.
5. Baljuws en deurwaarders met hun assistenten zag men begrijpelijk niet graag komen. Herhaaldelijk reageerden de gedupeerden weerspanning en zelfs met handgemeen op de hen, iets wat een staartje kreeg voor de Raad van Vlaanderen.
6. Een vernuftige ontsnapping uit de gevangenis van het Gravensteen was een spectaculaire gebeurtenis waarop de ontsnapt eigenlijk trots waren (164r-167r).
7. We vermelden nog enkele opmerkelijke zaken.
  - a) Een van de drie verdachten van de onopgeloste moord op François vander Burcht (39v-70v) bezweek onder de tortuur en dat terwijl volgens een ordonnantie de ‘patiënten’ geen blijvend letsel mochten overhouden.

- b) Het conflict tussen een aantal leden van het College van de *Practesynen* en advocaat-greffier Thevelyn (200r-214r), die aan het langste eind trok, heeft ongetwijfeld voor opschudding gezorgd binnen de muren van het Gravensteen.
- d) Tijdens een strenge winter hadden drie armoezaaiers hout gekapt in de bossen van de abdij van Drongen. Dit leidde tot een zware sanctie: een ereboete en voor zes jaar verbannen uit Drongen en een straal van zes mijlen rond die parochie (372r-374r en 73r).

6. Uitgebreide Nadere Toegang

01r 15.06.71 Rdsh. vander Ghote bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g..

Jan Ollemaere, zn van Jan, 34 jaar, bediende bij een pachter van stadsrechten op de verkoop van wijn en thans gevangene, wordt verhoord.

Betreft een hoogoplopende ruzie in een wijkantoor. Er vielen woorden tussen enerzijds meester Adriaen de Brouck, een van de pachters van de rechten op de wijnhandel, en Pieter de Smet. De ruzie ging over een contract van kwijtschelding van zekere rechten. Ollemaere heeft niet gezien dat de Smet tijdens de schermutseling enkele vensters gebroken heeft, wel heeft hij glas horen rinkelen.

Daarna zijn nog enkele personen binnengekomen en er volgde een grote volkstoeloop. Uit de menigte werd geroepen (auteur): “*Smijt hem dood, gooi hem in het water.*” Bij het verlaten van het wijkantoor heeft de Smet iemand gestoken met een mes, maar Ollemaere weet niet wie.

02r 30.06.71 Rdsh.-comm. Mantels bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g..

Lieven van Themsche, zn van Pieter, 30 jaar, geboren in Scheldewindeke, uitbater van een herberg en thans gevangene, wordt verhoord.

Van Themsche is zijn verplichtingen niet nagekomen als borg voor zijn twee broers Adriaen en Danys. Op 2 mei 1671 om vier uur ‘s morgens kreeg hij zes personen over de vloer, waaronder deurwaarder Braeckman. Aanvankelijk wist hij niet waarom ze kwamen. Naar zijn zeggen sleurden ze zijn vrouw met een kindje van vijf weken uit het bed.

Daarop trok van Themsche zijn degen en heeft, naar hij beweert, ermee gegoooid. Hij wist niet dat hij zo Dierickx Caisse en Jacques Desmarez, twee medewerkers van de deurwaarder, gekwetst had.

In verband met zijn poging tot uitbraak uit het gevang zegt van Themsche (auteur):

“*Het is niet waar dat ik uitgebroken ben, wel heeft een medegevangene een gat gemaakt boven een deur. Daarbij heb ik niet geholpen, maar door dit gat ben ik dezelfde nacht wel gevlucht.*”

03r 07.07.71 Na verslag van de commissaris beslist het Hof **van Themsche** voorwaardelijk in vrijheid te stellen, mits het afleggen van de *cautio juratoire*. Hij dient de reeds gemaakte gerechtskosten en gevangenskosten te betalen

03r-27v DE KASSELRIJ CASSEL OF THE FAR WEST VAN HET GRAAFSCHAP VLAANDEREN - DE ZAAK CASSEL.

De zaak Cassel was toentertijd een uiterst zwaarwichtige en ingewikkelde zaak. Eerst geven we de instanties die erbij betrokken waren: het college van burgemeester en schepenen van de stad Cassel, het hof van de kasselrij Cassel, de Raad van Vlaanderen en het Spaans bestuur via enkele van zijn lokale gezagsdragers. Zelfs de Grote Raad van Mechelen komt op zeker moment ter sprake.

We vermelden ook enkele cruciale feiten.

1° In 1638 hadden de Jezuiten het plan een kerk te bouwen. Er kwam zelfs een delegatie van de Vlaamse Raad naar Cassel om de financiering te bespreken. De Jezuiten kregen een grote lening toegezegd, maar door de oorlogsonrust werd die lening afgewend naar de bekostiging van verdedigingswerken. De Fransen bezetten toen tijdelijk het gebied tussen Ariën en Sint-Omaars. De onrust duurde tot 1660, weliswaar met een onderbreking van enkele jaren.

2° Het was toen gebruikelijk dat de kasselrij de logementskosten, gemaakt door de troepen, aan de steden en gemeenten terugbetaalde. Dus voer voor discussie tussen de stad Cassel en de kasselrij Cassel.

3° Bij de vernieuwing van bestuursmandaten van de stad en van het kasselrijhof, was het ook gebruikelijk dat nieuwkomers een som betaalden aan de koning. Dit geld recupereerden ze (of een deel ervan?) later van hun opvolgers.

4° Voorgaande transfers schiepen ruimte voor malafide transacties. Verdacht waren vooral de graaf van Watou en Jan de Swarte, voorschepen en *trésorier* van de stad Cassel.

Crimineel Examen van de graaf van Watou: wellicht in RvV 8569.

14v-23v 15.01.1672 Vonnis over de Graaf van Watou

Extraordinaire procedure

Beschuldigde: Charles van Ideghem, graaf van Watou, Grootbaljuw van de stad Cassel, de kasselrij Cassel en haar hof.

Beschuldiging

De graaf van Watou wordt beschuldigd van financiële malversaties ten nadele van de stad Cassel, de kasselrij Cassel en haar *insetenen*. Om dit toe te dekken zorgde hij ervoor dat bij de vernieuwing van besturen zoveel mogelijk personen aangesteld werden die hem gunstig gezind waren. Centrale figuur hierbij was Jan de Swarte, *eene van 's verweerdere creaturen*. Ten gevolge van vervalsingen van de rekeningen van de kasselrij konden o.a. de parochies de logementskosten van de legers niet of onvoldoende betalen aan de ingezetenen. Van zijn vele verduisteringen in de rekeningen, die hij in zijn verdediging soms voorstelde als *abusen*, heeft hij persoonlijk geprofiteerd.

Daarbij kwam nog dat hij, wettelijk gehuwd met Magdalena Cécile de Croÿ, in Parijs opnieuw huwde met Margriete Maes die hij daar tijdelijk installeerde. Later liet hij haar overkomen naar Watou. Daar 'liet' hij zijn huisknecht Pieter de Bruyn trouwen met Margriete Maes. Aan Magdalene de Croÿ beloofde hij een jaarlijks alimentatiegeld van 2 500 gulden.

Uitspraak

Charles van Ideghem werd ontzet uit al zijn publieke functies en het werd hem verboden om in de komende tien jaar enig openbaar ambt uit te oefenen. Verder werd hij voor tien jaar verbannen uit alle Spaanse landen.

Tenslotte moest hij alle kosten gemaakt door de Raad van Vlaanderen, door de stad en de kasselrij Cassel en veroorzaakt door al zijn processen, betalen.

03r-27v Zaak Cassel. Crimineel Examen van burgemeester en schepenen van de stad Cassel en van leden van het hof van de kasselrij Cassel.

Achtereenvolgens werden volgende personen verhoord.

1. 03r 30.06.71 Rdsh. vander Ghote en de p.-g..

Phelips Norbert dela Tour, heer van Briarde, edelman en *viscontier* van het hof van de kasselrij Cassel, wordt verhoord.

3v 1.07.71 Het Hof beslist dat **Phelips de la Tour** naar huis mag terugkeren. Verder moet hij beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens het Hof hem daartoe aanmaant. Als borg voor de procedure dient hij 2000 gulden te betalen.

2. 03v 01.07.71 Idem als hiervoor.

Heindricq Ghyselbrecht, collegiaal van het hof van de kasselrij Cassel, wordt verhoord.

6r 1.07.71 Het mag beslist dat **Heindricq Ghyselbrecht** naar huis mag terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens het Hof hem daartoe aanmaant. Als borg voor de procedure dient hij 2000 gulden te betalen.

3. 06r 07.07.71 Rdsh.-comm. vander Ghote, p.-g. en Thevelyn als griffier.

Jan de Swarte, zn van Jan, 30 jaar, voorschepen en *trésorier* van Cassel, wordt verhoord.

4. 09r 11.07.71 Idem als hiervoor.

Vervolg verhoor van **Jan de Swarte**.

9v 8.07.71 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan de Swarte**.

5. 09v 11.07.71 Idem als hiervoor.

Marcus dela Chappelle, baljuw van de stad en de kasselrij Cassel, wordt verhoord.

11v 1.07.71 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Marcus de la Chapelle**.

6. 12r 14.07.71 Idem als hiervoor.

Ferdinandus Teerlynck, 29 jaar en schepen van Cassel, wordt verhoord.

13v 13.07.71 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Ferdinandus Teerlynck**.

7. 14r 14.07.71 Idem als hiervoor.

Jan de Swarte wordt nogmaals verhoord.

8. 14r 14.07.71 Idem als hiervoor.

Pieter Neeuwe, zn van Joos, 46 jaar, jager bij en knecht van de graaf van Watou, wordt verhoord.

15v 13.07.71 Het Hof beslist dat **Pieter Neeuwe** naar huis mag gaan. Verder moet hij beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens het Hof hem daartoe aanmaant. Als borg voor de procedure dient hij 1000 gulden te betalen.

9. 15v 22.07.71 Idem als hiervoor.

Phlips Teerlynck, voor de eerste keer schepen van Cassel, wordt verhoord.

16v 23.07.71 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Phlips Teerlynck**.

10. 17r 27.07.71 Idem als hiervoor.

Ignatius de Block, edelman en *viscomtier* van het hof van de kasselrij Cassel, wordt verhoord.

18r 28.07.71 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Ignatius de Block**.

11. 18v 27.07.71 Idem als hiervoor.

Pieter Laureyns, 63 jaar en in 1663 collegiaal van het hof van de kasselrij Cassel, wordt verhoord.

19v 28.07.71 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Pieter Laureyns**.

12. 19v 27.07.71 Idem als hiervoor.

Charles Tant, collegiaal van het hof van de kasselrij Cassel, wordt verhoord.

21v 28.07.71 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Charles Tant**.

13. 21v 28.07.71 Idem als hiervoor.

Jacques Joos, collegiaal van het hof van de kasselrij Cassel en wonend in Bollezele, wordt verhoord.

23v 28.07.71 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jacques Joos**.

14. 24v 13.08.71 Rdshr. vander Ghote, p.-g., de notaris van het Hof en Lynden als griffier.

Adriaen de Massiet, zn van Denys, heer van Stapele en baron van Ravensbergh, wordt verhoord.

15. 25v Idem als hiervoor.

Jacques Ignatius vande Cappelle, edelman en *viscomtier* van het hof van de kasselrij Cassel, wordt verhoord.

16. 26r Idem als hiervoor.

Pieter Ignatius de Lantsheere, zn van Jan, edelman *vanden Leene* van het hof van de kasselrij Cassel, wordt verhoord.

17. 27r Idem als hiervoor. In het Frans.

Don Joseph de los Arcos: edelman van het hof van de kasselrij Cassel, wordt verhoord.

27v 17.08.71 We hebben de beslissing van het Hof niet goed begrepen.

75r 29.10.72 Rdsh. de Rop, p.-g., adv.-fisc. en de notaris van het Hof.

Jan de Swarte, gevangene, wordt verhoord.

Een hele resem personen komen getuigen of worden verhoord o.a.: baljuw de la Chappelle, pensionaris Teerlynck, schepen Nieuwe, pensionaris Baert. Komen verder ook nog ter spraak: Jan Cardinael, Pieter Warnois, Jan Beernaert en Charles Verhille.

32v-40r 17.03.1673 Vonnis over burgemeester en schepenen van de stad Cassel en over leden van het hof van de kasselrij Cassel.

Extraordinaire procedure

Ambtshalve eiser: de p.-g..

Eisers in rechte: jonkheer Ignatius de Block, don Joseph de los Arcos (beiden overleden).

Beschuldigten: de heren Pieter Laureyns, Jacques Joos, Charles Tant, Heindrick Ghyselbrecht, Ferdinandus Teerlynck, jonkheer Adriaen Massiet, jonkheer Ignatius vande Cappelle en jonkheer Albert dela Tour, jonkheer Pieter de Lantsheere en Jan de Swarte.

Beschuldiging

De betichten wordt zowel machtsmisbruik, o.a. bij de samenstelling van een nieuw schepencollege, als financiële malversaties, verweten. Men verwijst ook naar vroegere processen.

Uitspraak

1. Pieter Laureyns, Charles Tant en Ferdinandus Teerlynck worden voor drie jaar ontzet uit hun ambt.
2. Idem, maar voor twee jaar: Jacques Joos, Heindrick Ghyselbrecht.
3. Idem, maar voor één jaar: jonkheer Albert dela Tour, Pieter de Lantsheere.
4. Idem, maar voor tien jaar: Jan de Swarte.
5. Gedurende die tijd wordt aan vernoemden ook de toegang tot elk ander openbaar ambt ontzegd.
6. Jan de Swarte wordt voor tien jaar verbannen uit de stad Cassel en uit de kasselrij Cassel.
7. Laureyns, Joos, Ghyselbrecht, Tant, Ferdinandus Teerlynck en de Swarte krijgen elk een boete van 3 000 Carolus gulden.
8. dela Tour en de Lantsheere krijgen een boete van 2 000 Carolus gulden.
9. Massiet en vande Cappelle dienen 1 500 Carolus gulden boete te betalen.
10. De geconfisqueerde sommen dienen aan de vorige eigenaars de Block en de los Arcos teruggegeven.
11. Daarenboven dienen de vernoemden ook te betalen:
  - a) de proceskosten van het huidig proces voor het Hof van de Raad van Vlaanderen;
  - b) de kosten plus de intresten erop gemaakt door de stad Cassel en de kasselrij Cassel. Vernoemde instanties dienen telkens het afzonderlijk aandeel van elke veroordeelde te bepalen.
12. De andere betichten dienen elk hun aandeel in de proceskosten te betalen.

23v 30.07.71 *Ter vergaedinghe van den Hove*

Pieter d' Hane, gevangene, wordt verhoord.

Een officier en enkele soldaten hebben een met wijn geladen wagen die vanuit de Staten kwam, onderschept. Medeplichtigen van d' Hane losten enkele schoten. d' Hane herinnert zich niets meer. Men heeft hem een vuurwapen afgenomen, maar volgens hem kan het ook een doodgewone stok geweest zijn.

24v 28.05.72 Vonnis over Pieter d' Hane.

Beschuldiging

Pieter d' Hane, een arbeider uit de Klinge, hielp samen met enkele anderen wijn vanuit de Staten over de grens smokkelen voor een zekere Cuypere. Hij stond op wacht en moest bij onraad zijn kompanen waarschuwen, wat hij ook deed. In het vuurgevecht dat ontstond en waaraan ook d' Hane deelnam, werd een ruiter gekwetst en officier Jan de Pottere overleed later aan zijn verwondingen. Eén wagen geladen met Franse brandewijn werd onderschept en de andere wagens konden rechtsomkeer maken naar de Staten.

Uitspraak

Het Hof zegt rekening te willen houden met zijn lange detentie (ongeveer anderhalf jaar). Toch staat hem op het schavot een geseling met scherpe roeden en *tot loopenden bloede* te wachten. Hij wordt voor 25 jaar verbannen uit alle Spaanse landen. Ook dient hij de proceskosten te betalen.

28r 17.08.71 Rdsh. Coninck, subst. vd p.-g. en de notaris van het Hof.

Guillaume vande Voorde, zn van Guillaume, 28 jaar en gevangene, wordt verhoord.

Vande Voorde heeft bezoek ontvangen van deurwaarder de Smet vergezeld van enkele van zijn assistenten. Vande Voorde (auteur): "*Mogelijks heb ik in coleire enkele verkeerde woorden gezegd, maar ik begrijp dat de deurwaarder ook zijn werk moest doen.*"

In de gevangenis is vande Voorde 'op inspectie geweest', met de smoes dat de vrouw van de cipier hem wilde spreken over de betaling van zijn vertier tijdens zijn gevangenschap.

26v 23.05.72 Vonnis over Guillaume vande Voorde

Extraordinaire procedure

Uitspraak Vande Voorde wordt vrijgesproken maar moet wel de proceskosten betalen.

29v 21.09.71 Rdsh. Pieter vander Brugghen bijgestaan door griffier d' Hane, de subst. vd p.-g..

Jan Bogaert, zn van Pieter, 34 jaar, arbeider uit Klemskerke en thans gevangene, wordt verhoord. Bogaert (auteur): "*Op kerstdag ben ik enkel naar de kerk geweest. Ik ken noch Pieter d' Hane noch Lieven van Belle.*"

29v 21.10.71 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan Bogaert**.

30r 10.09.71 Rdsh. vander Brugghen en de p.-g..

Guislain François Boddens, zn van Pieter, 58 jaar, *Raet 's Coninx ende meester van Syne Majesteits grooten tol* in Brugge, wordt verhoord.

Boddens verklaart dat hij het schip niet aangeslagen heeft, maar dat hij de schipper enkel verboden heeft de wijn te lossen, tenzij Jacques Croquet onder eed wilde verklaren dat de volledige lading hem toebehoorde.

Er was ook nog een conflict met de zoon van Croquet. Boddens: "*Ick heb gesustineert dat den selven synen soone synen hoet soude afdoen en respect draeghen voor iustitie, ...*" Verder zei Boddens verwonderd te zijn dat de baljuw partij trok voor Croquet en zijn zoon. Hij heeft de baljuw dan ook op zijn plichten gewezen.

30v 05.10.71 Rdsh. Schoorman, subst. vd p.-g. en de notaris van het Hof.

Lieven Schepers, zn van Adriaen, 41 jaar, landsman uit Semmersake en gevangene, wordt verhoord.

Schepers wordt ervan verdacht zijn koeien te laten grazen op een weide van Loys Spanoghe. Meer nog, hij zou een groep vrouwen en kinderen opgejut hebben tegen Spanoghe.

In zijn verklaring denkt Schepers er anders over. Toen hij met een *voerken* naar zijn weide reed, gelegen naast een meers van Spanoghe, heeft hij wel een groep vrouwen en kinderen gezien op een weide van Spanoghe, maar hij heeft geen aandacht aan hen geschonken. Hij is naar huis gereden zonder met één van hen te spreken. Verder heeft hij niets gezien noch gehoord. Hij vraagt dan ook de vrijspraak omdat hij *inder waerheyt onnosel is*.

31v 04.11.71 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g.. In het Frans.

Charles de Fiems, Grootbaljuw van Brugge en van het Brugse Vrije, wordt verhoord.

Tonnen met alcoholische dranken dienden toen gemerkt door de dienst van de accijnzen, zo niet dan kreeg de bezitter ervan een fikse boete. Bovendien moesten niet gemerkte tonnen vernietigd worden.

Dit laatste deed Grootbaljuw de Fiems niet altijd. Hij bekent dat hij met particulieren soms composities sloot. M.a.w. soms sloot hij een akkoord tot afkoop van de boeten en hun gerechtelijk vervolg. Volgens de Fiems deed hij dat nooit met de Hoofdmannen van een dorp, zodat hij nooit hele dorpen vrijstelde.

Composities sluiten met particulieren was volgens hem een eeuwenoud gebruik. Zijn voorgangers deden dit ook. Trouwens, bij de controle van zijn rekeningen heeft de Rekenkamer in het verleden nooit enig bezwaar gemaakt.

Opmerking Charles de Fiems werd hierover reeds verhoord op 13.04.1669.

32v 06.12.71 Rdsh. Claeysone bijgestaan door griffier Lynden, de subst. vd p.-g. en de notaris van het Hof.

Albert Stalins, zn van Jacques, 21 jaar en zoon van wijlen de kanselier van *Gueldert*, wordt in de secrete kamer verhoord.

Verklaring van Albert Stalins (auteur): *“Ik was op stap met een compagnon. Eerst ontmoetten we twee en nadien nog eens vier onbekenden. Mijn compagnon kreeg een slag van een degen in zijn gezicht. De dader bleek een knecht van een excellentie te zijn. Ik ontken elke agressie van mijnentwege.”*

33v 05.12.71 Idem.

Albert Stalins wordt nogmaals verhoord in de secrete kamer.

Verklaring van Albert Stalins (auteur): *“De jonge heer Jan-Baptiste Stalins, een familielid van me, is met enkele compagnons op jacht geweest op het domein van de heer van Leeuwergem. Ze hadden daartoe de toestemming niet en werden daarom door de baljuw van Leeuwergem beboet. Jan-Baptiste was danig geafronteerd en heeft nadien de baljuw opgezocht en bedreigd. Op zeker moment is de baljuw gevluht. Ik heb niet gezien dat Jan-Baptiste de hand gelegd heeft op de baljuw, noch dat hij hem geraakt heeft.”*

35v 7.12.71 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Albert Stalins**.

36r-39r OPROER IN HET BEGIJNHOF TER HOYEN IN GENT

36r-37r 08.12.71 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g..

De begijntjes waren in twee kampen verdeeld: voor of tegen pastoor Brugghevan. Beide kampen, de pastoor inclus, raakten slaags. De deurwaarder Temmerman had m.b.v. enkele

van zijn assistenten een nieuw slot op de deur van de sacristie geplaatst, dit om de pastoor in het vervolg de toegang te beletten.

69r 23.02.72 Rdsh.-comm. Mantels bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g..

Petrus Baltazar Brugmans, 28 jaar en pastoor van het begijnhof Ter Hoyen, wordt in de secrete kamer ondervraagd over de gebeurtenissen op 5 november 1671 (zie hoger). De procureur-generaal zegt dat Brugmans omwille van een recent vonnis het lof niet meer mag doen in het begijnhof. De sleutel van de sacristie werd daarom aan priester Pleuvier gegeven.

Volgende begijntjes werden als getuigen ondervraagd:

36r **Cathelyne de Vriese**, dochter van Andries, 48 jaar,

36r **Maria-Anna Cocquyt**, Jan, 38 jaar,

37r **Elisabeth van Dooren**, dochter van Laureyns, 54 jaar.

35v 7.12.71 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **Cathelyne de Vriese, Maria-Anna Cocquyt** en van **Elisabeth van Dooren**.

37v-39r 9.12.71 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g.. In het klooster van de Zwarte Zusters in Gent.

37v **Clémence vande Putte**, dochter van Jan, 39 jaar,

39r **Livine Coolman**, dochter van Adriaen, 56 jaar.

39r 9.12.71 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **Clémence vande Putte en Livine Coolman**.

De verklaringen van de vijf begijntjes spraken elkaar tegen en de procureur-generaal werd er blijkbaar niet wijzer van.

39v-70v DE ONOPGELOSTE MOORD OP FRANCOIS VANDER BURCHT - EEN VAN DE DRIE VERDACHTEN STERFT ONDER DE TORTUUR

François vander Burcht werd vermoord in Zwijnaarde. Er zijn drie verdachten: Jan van Hecke, Adriaen Neesen en Jan van Eeckhaute, alle drie uit Zwijnaarde. Elk van hen wordt verhoord in verband met *de geschiedenis van de manslag* op vander Burcht. Jan van Hecke woont als paardenknecht bij zijn meester Adriaen Neesen. Na een paar verhoren worden ze als confessant m.a.w. als beschuldigen, vermeld.

1. 39v 03.01.72 Voor het Consistorie. Verhoor van Jan van Hecke,.

Jan van Hecke, zn van Jacques, 25 jaar en wonend op de parochie van Zwijnaarde, wordt verhoord.

Verklaring van Jan van Hecke. François vander Burcht is begonnen. Hij gaf van Eeckhaute diverse slagen en klopte twee tanden uit de mond van Neesen. Tijdens het gevecht zetten de paarden het verschrikt op een lopen door hem van Hecke, achterna gezeten. Verder heeft hij dan ook niets meer gezien. Achteraf heeft van Eeckhaute gezegd dat hij (van Eeckhaute) zijn voet op het hoofd van het lijk gezet heeft. Van Neesen weet hij dat die een meningsverschil had met het slachtoffer over een *pointinge*. Die *pointinge* was door Neesen uitgevoerd en vander Burcht vond de schatting veel te hoog. Van Hecke zegt ook dat Neesen hem, via advocaat de Scheppere, geld wilde geven indien hij de schuld op zich nam. Hij vermoedt dat Neesen en van Eeckhaute de daders zijn.

2. 42r 03.01.72 Voor het Consistorie. Verhoor van Adriaen Neesen.

Adriaen Neese(n), zn van Jan, 51 jaar en wonend op de parochie van Zwijnaarde, wordt verhoord.

Neesen zegt dat het slachtoffer kort voordien in een herberg een discussie had met van Eeckhaute. Op het ogenblik van de feiten had van Eeckhaute een mes bij zich. Aangehouden door de baljuw van Zwijnaarde, werd Neesen kort na zijn verklaring vrijgelaten. Hij ontkent de poging tot omkoping.

3. 45v 03, 04 of 05.01.72 Voor het consistorie: verhoor van Jan van Eeckhaute.

Jan van Eeckhaute, zn van Loys, 60 jaar, geboren in Eke en thans wonend in Zwijnaarde, wordt verhoord. Hij zegt dat vander Burcht begonnen is. Hij hield de wagen met Neesen en hemzelf tegen en sleurde van Eeckhaute bij de haren van de wagen. Neesen heeft vander Burcht doodgestoken na een discussie. Zo beweert van Eeckhaute toch.

4. 48v 05.01.72 Voor het Consistorie: verhoor van Jan van Hecke.

Zijn voorgaande verklaring legde hij af met de bedoeling zijn meester Neesen te verschonen. Advocaat de Scheppere, Neesen, Jan Baele, en griffier Verlynden, allen uit Eename, hebben hem aangesproken om een valse verklaring af te leggen voor het Hof, met de bedoeling Neesen te verschonen. Zo beweert hij toch.

5. 51r 05.01.72 Voor het Consistorie: verhoor van Neesen.

Neesen ontkent alles. Ook heeft hij geen meened gepleegd voor de baljuw van Zwijnaarde, want hij heeft ... zijn vingers niet opgestoken!

6. 54r 06.01.72 Voor het Consistorie: verhoor van van Eeckhaute. Van Eeckhaute verklaart dat Neesen de moord gepleegd heeft.

7. 57r 09.01.72 Voor het Consistorie: verhoor van van Hecke.

Van Hecke zegt dat hij niet weet wie met het kraakeel begonnen is: vander Burcht, Neesen of van Eeckhaute. Van Hecke zegt ook dat Neesen hem gevraagd heeft niet te vertellen wat hij gezien heeft! Van Hecke is bereid zijn verklaringen te herhalen in aanwezigheid van Neesen. 58v 09.01.72 Zie verder, betreft een andere zaak.

8. 59v 10.01.72 Voor het Consistorie: verhoor van Neesen.

Neesen ontkent de moord en beschuldigt Jan van Eeckhaute dat hij in het gevecht boven vander Burcht lag en hem in zijn gezicht gestoken heeft. Neesen is bereid zijn verklaring te herhalen in aanwezigheid van van Eeckhaute.

9. 60v 10.01.72 Voor het Consistorie: confrontatie van Neesen met van Hecke.

Van Hecke beschuldigt Neesen dat hij geld geboden heeft om de waarheid niet te zeggen. Volgens van Hecke is Neesen als eerste op vander Burcht gesprongen. Neesen ontkent.

10. 61v 10.01.72 Voor het Consistorie: verhoor van van Eeckhaute.

(Auteur): "*Vander Burcht is begonnen door aan mijn haar te trekken. Ik heb niet gevochten met vander Burcht en ook niet met mijn voet op het hoofd van het lijk gestaan.*"

11. 62r 10.01.72 Confrontatie van van Eeckhaute met van Hecke. Geen van beide beschuldigt Neesen van moord. Van Hecke zegt (auteur): "*Zodra de paarden weglieden, begonnen Neesen en van Eeckhaute te vechten met vander Burcht*". Van Eeckhaute ontkent dit en beweert dat vander Burcht reeds dood was wanneer ze bij hem kwamen.

12. 62v 11.01.72 Voor het Consistorie: confrontatie van van Eeckhaute met Neesen.

Volgens Neesen heeft van Eeckhaute vander Burcht doodgestoken en later op zijn hoofd gestampt. Van Eeckhaute ontkent dit en beschuldigt op zijn beurt Neesen van doodslag.

65r 13.01.72 Zie verder, betreft een andere zaak.

13. 66v 14.01.72 Neesen en van Eeckhaute voor het Consistorie.

De p.-g. leest de vordering van het Hof voor en zegt dat de betichten zich mogen laten bijstaan. Hun advocaat en hun procureur mogen ze dan spreken in aanwezigheid van de proc.-gen. of zijn substituut. Anthone Cnowaert wordt als advocaat en de Clercq de Oude als

procureur voorgesteld voor Neesen. Voor van Eeckhaute zijn dit advocaat Limander (?) en procureur vander Spurt. De twee beschuldigen krijgen van de procureur-generaal een kopie van de strafvordering evenals een kopie van de huidige beslissing. Ook vragen ze een dubbel van de aan hen gestelde vragen en van de gegeven antwoorden.

14. 66v 14.01.72 **Resolutie van het Hof.** Het Hof stemt in met hun verzoek om een kopie van de vragen te geven, maar de gegeven antwoorden krijgen ze niet. Deze beslissing wordt voor het Consistorie in aanwezigheid van de beschuldigen voorgelezen.

15. 67r 18.02.72 **Van Eeckhaute stemt in met de keus van zijn advocaat en zijn procureur en vraagt de vrijspraak.** Hij stemt ook in met het voorstel zich ook door zijn twee broers, Loys en Jacques te laten bijstaan.

16. 67r 19.02.72 **Verklaring van het Hof.**

Zowel Neesen als van Eeckhaute hebben om de vrijspraak verzocht. *Met pluraliteyt van voysen* heeft het Hof besloten hen vooralsnog niet vrij te laten. Indien van Eeckhaute de waarheid niet zegt, dan zal hij daartoe gedwongen worden onder tortuur.

17. 67v 19.02.72 **Voor het Consistorie.**

Jan van Eeckhaute blijft bij zijn vroegere verklaringen. Het Hof, *op alles rypelyck ghelet*, besluit hem aan de tortuur met de halsband te onderwerpen.

18. 67v 19.02.72 rond 20 u. Men leest de beslissing van het Hof voor en men vraagt hem nogmaals of hij de waarheid wil zeggen. Van Eeckhaute: *“Ick hebbe de waerheyt gheseyt, ende soo verre ick die niet gheseyt hebbe, ick bidde dat godt my ontseggehe myns deel hemelrycks”*. **Van Eeckhaute wordt daarna aan de tortuur onderworpen.**

Hij wordt op het vierkant gebonden en gemarteld tot 6 u 's morgens. Hij blijft bij zijn verklaringen en beschuldigt nogmaals Neesen van de moord.

19. 68v 20.02.72 **Voor het Consistorie. Dokter Adriaen vander Heyden geeft verslag.**

(Auteur): *“Van Eeckhaute zou wellicht gestorven zijn als men de marteling niet had stopgezet.”* Het Hof vraagt of hij het met gewichten aan de handen, al is het maar een kwartier, nog zou kunnen uithouden. Vander Heyden herhaalt dat van Eeckhaute zou kunnen sterven. Het Hof besluit, zoals een ordonnantie het voorschrijft, te stoppen met de marteling en die later te hernemen.

69r 23.02.72 Zie verder, betreft een andere zaak.

20. 70r 30.03.72 **Het Hof heeft een schrijven ontvangen van Zijne Majesteit** (brief van 23.02.72) waarin deze vraagt dat men *de criminele saecke inneghestelt tot laste van Adriaen Neese* verder zou zetten, en dat men van Eeckhaute zou onderwerpen aan een tweede scherp examen. De procureur-generaal leest de brief voor en het Hof beslist van Eeckhaute nogmaals te onderwerpen aan het examen met de halsband *omme te gheraeken totte waerheyt*.

21. 70v 04.04.72 Rdsh. d' Hane en Rdsh. de Rop, p.-g. bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g..

Opmerking Raadsheer d' Hane en griffier d' Hane zijn twee broers.

Van Eeckhaute sterft onder de tortuur.

Rond kwart voor 21 u haalt men van Eeckhaute *uytten pudt daer hy ghedetineert light*. Hij wordt andermaal gevraagd te bekennen maar hij ontkent nogmaals en wordt voor de tweede keer aan de tortuur onderworpen.

Om 21 u 45 brengt men van Eeckhaute op het vierkant. Men beveelt de scherprechter gewichten van 2 tot 3 pond aan zijn handen te hangen. Om 4 u 's morgens stelt dokter vander Heyden vast dat de handen van de patiënt blauw en ongevoelig zijn. Daarom besluit men de gewichten aan zijn handen te verwijderen evenals de koorden aan zijn benen. Van Eeckhaute zelf geeft geen teken van leven meer. Hij is overleden. Men bevrijdt hem dan ook van zijn halsband.

58v 09.01.72 Rdsh. d' Hane bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g..

Anthone Ruytevelt, zn van Gheeraert, 41 jaar, wijnkoopman te Gent en een van de pachters van de stadsrechten op de verkoop van wijn, wordt verhoord. Een ingewikkelde zaak waarin verder ook volgende namen en instanties voorkomen: deurwaarder le Zenne (?) François vanden Hove, de schepenen van de Keure, de onderbaljuw van Gent en het officie-fiscaal. Op het einde vraagt Ruytevelt een kopie van de tichten om tegen de repliek van de eiser te kunnen dupliceren (binnen de voorgeschreven termijn van drie dagen).

65r 13.01.72 Rdsh.-comm. d' Hane bijgestaan door griffier Thevelyn, de subst. vd p.-g..

Adriaen de Scheppere, zn van Jacques, 37 jaar, advocaat en postulant-procureur voor het Ambacht van Assenede, wordt verhoord.

De Scheppere heeft met zijn zwaard een zekere de Smet verwond. Antoine de Smet (vader of zoon?) treedt op als aanklager. Voor zijn driest optreden geeft de Scheppere een excuus. Hij heeft de gewoonte vlug naar zijn zwaard te grijpen, want hij werd eens bijna vermoord met zijn eigen zwaard door een Oost-Indiëvaarder. Al viel er bij het huidig incident bloed, toch had hij helemaal geen kwade bedoelingen. Trouwens, de gekwetste was een kameraad van hem. Via een advocaat heeft de Scheppere een *appaisement* overgemaakt aan de vader van het slachtoffer. Als aspirant-procureur heeft de Scheppere een zeer slecht geheugen, want op meer dan de helft van de 21 tichten zegt hij: "*Gheene memorie t' hebben*". Ook daarvoor heeft hij een excuus: "*Hy was by drancke*".

23v 26.01.1672 Vonnis over Adriaen de Scheppere.

Beschuldiging Verwondingen toegebracht aan Antoine de Smet.

Uitspraak De Scheppere wordt veroordeeld tot een boete van 500 gulden. Hij moet tevens de proceskosten betalen.

72r 04.05.72 Rdsh.-comm. Schoorman bijgestaan door griffier Thevelyn, de subst. vd p.-g..

Jacques Robijn, 26 jaar en deurwaarder bij het Hof, wordt in de secrete kamer verhoord. Robyn bezit zijn akte van aanvaarding als deurwaarder, maar heeft deze niet bij. Hij heeft, naar hij zegt, zijn eed afgelegd. Verder betreft het een betwist contract waarvan advocaat Bouvaert beweerde dat het ongeldig was, want strijdig met een ordonnantie van het Hof. Daarna werd een nieuw contract gemaakt voor notaris Rielant. Hierop heeft Robyn de eed afgelegd. Dit alles volgens Robyn.

72v 06.05.72 Rdsh.-comm. vander Ghote bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g..

Jacques vander Burcht (niets te zien met François vander Burcht!) ligt gekwetst in de gevangenis van het Hof. Hoe hij gekwetst geraakte, weet hij niet. In ieder geval was hij de vorige avond *by drancke* na een bezoek aan Hubrecht de Moor, kleermaker, en aan Jacques Heins. Hij heeft zich bedronken *om de fantasie uit syn hooft te verdryven*.

Na het drinken van brandewijn is hij in slaap gevallen. Wat er nadien gebeurd is, weet hij niet meer. In zijn waterpot heeft men een bebloed *mesken* gevonden. Het zijne, want hij gebruikt het dagelijks om zijn spijzen te snijden. Verder verklaart hij sedert zondag geen brandewijn gedronken te hebben. *Hy heeft syne portie meest ghehaelt in bier*.

73v 10.05.72 Rdsh. Schoorman bijgestaan door griffier Thevelyn, de subst. vd p.-g..

Verhoor van deurwaarder **Robijn** in de secrete kamer. Robijn weet niet meer over welk bedrag het gaat. In een ander geval heeft hij Jan Wallewaert ontslagen van rechtsvervolging, dit na opdracht van de schuldeiser Jacob Ypre. Dezelfde Wallewaert heeft Robyn voor zijn prestatie vier schellingen groten betaald.

74r 30.06.72 Rdsh. vander Bruggen bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g.. Verhoor in de secrete kamer van **Marten Buquoy**, 31 jaar en koopman uit Brugge. In de haven van Oostende heeft men ontdekt dat er naast de aangegeven wijn uit Bordeaux ook nog vaten azijn lagen, verzonden door Bernaert Coppens en niet door Bernaert van Schoonacker. Buquoy zegt dat hij niet weet hoe die gemerkt waren.

74v 30.06.72 Het Hof laat **Buquoy** voorwaardelijk vrij, mits de belofte dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen tekens zijn procureur vander Spurt hem ervan verwittigt dat hem Hof hem daartoe aanmaant. Hij moet de gerechtskosten betalen. Als borg voor de procedure dient hij 2 000 gulden te betalen.

74v 18.07.72 Rdsh. vander Bruggen bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g.. Verhoor in de secrete kamer van **Benedictus de Turck**, zn van Pieter, 40 jaar, factor en makelaar, wonende in Oostende. De ondervraagde heeft met Bernaert van Schoonacker een zeer beperkte handelsrelatie. Bij een zending van tonnen azijn, door van Schoonacker, heeft men in Oostende bij het heffen van de tol, op het schip ook enkele tonnen brandewijn aangetroffen. De Turck wist hiervan niets vooraleer Pieter Vereecke die lading aansloeg.

75r 19.07.72 Het Hof laat **de Turck** voorwaardelijk vrij. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens zijn procureur vander Spurt hem ervan verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij moet de gerechtskosten betalen. Als borg voor de procedure dient hij 300 gulden te betalen.

76v 26.11.72 Rdsh. Claissoone bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g.. Verhoor in de secrete kamer van **François de Bels**, zn van Michiel, sedert 1656 baljuw van Wervik. Afgaande op de tichten leidde hij bij lange geen onbesproken levenswandel. De Bels zegt wel dat hij *altijts eerlick t' hebben gheweest, jae bijkans noydt droncke gheweest t' hebben*. Op een korte periode na in Moeskroen, tijdens de confiscaties door Frankrijk, woonde hij altijd in Wervik. Hij leeft in onmin met de magistratuur. De Bels bekent *vleeschelijke conversatie ghehad t' hebben met Cathelyne Mote, ..., hij wesende jonckman*. Het meisje dat uit hun relatie sproot heeft hij aanvaard en onderhouden als *syn eyghen kint*. Hij ontkent dat hij ooit een relatie had met een zekere Marie.

Tijdens de oorlogstijd heeft hij veel moeten reizen met al de gevaren van dien: beroving van zijn kleren, slagen van militairen, knechten die gevangen werden. Ingeval van ruzie tussen burgers trachtte hij de zaken in der minne te regelen *om geene meerdere vyantschap te queeken tusschen borghers*.

Hij verantwoordt ook enkele van zijn financiële transacties, o.a. in verband met gemeenschapsgeld, en ontkent nogmaals dat hij thans een losbandig leven zou leiden.

82r 28.11.72 Het Hof beslist dat **de Bels** de volgende maandag naar huis mag, mits 2 000 gulden te betalen als borgsom voor de gemaakte gerechtskosten en voor de toekomstige procedurekosten.

82r-139v MUNTVERVALSING: DE ZAAK GARACHE - de BORDE - MANTELLI

1. 82r 05.12.72 Voor het Consistorie en in het Frans.

Opmerking Voor de hoofdfiguur Garache konden we kiezen tussen Garache, Harache en Arache. We hebben Garache genomen.

Blas Mantelli, zn van docteur Gabriel, 32 jaar, geboren in Alexandrië in de staat Milaan en thans gevangen, wordt verhoord.

Mantelli (auteur): *“Drie maanden geleden kwam ik naar Vlaanderen om familieleden en kennissen te bezoeken. Voordien was ik als vrijwilliger soldaat, eerst in Spanje, daarna in Napels bij een Spaanse compagnie. Via Valenciennes, Rijsel, Sint-Omaars en Brugge kwam ik per boot naar Gent.*

Onderweg maakte ik kennis met twee Fransen, waarvan een zei wapenhandelaar te zijn. In Gent logeerde ik in dezelfde herberg als de twee Fransen, ik beneden en zij boven. Vermelde wapenhandelaar gaf zich nadien uit voor goudsmid. De twee Fransen waren altijd samen. Het viel me op dat ze er een geheimzinnige activiteit op nahielden. Zo voorzagen ze zich van een abnormaal grote hoeveelheid kolen. Onverwachts ben ik hun kamer binnengestapt. Ik zag dat ze ducatonen smolten in een moule. Daarop besloot ik Zijne Excellentie in Brussel te verwittigen van hun illegale activiteit. Wanneer ik onderweg in een herberg wilde betalen, viel een ducaton op de grond en brak meteen in stukken. Enkele aanwezigen hadden dit gezien. Vertrokken uit de herberg wilde ik ernaar terugkeren, maar ik werd aangehouden. Neen, bij het smelten heb ik nooit geholpen. Wel heb ik hen regelmatig bier en hout gebracht toen ze niet werkten.”

2. 86r 06.12.72 Voor het Consistorie.

François Schellinck, zn van François, 50 jaar, hovenier, biertapper, deken van de Gilde van Onze-Lieve-Vrouw en wonende in *Den Wafelback* op Sint-Pieters nabij Gent, wordt verhoord in de secrete kamer.

Schellinck (auteur): *“Mijn huisvrouw zei een drietal weken geleden dat drie personen die beweerden van Brugge te komen, bij ons logeerden. Meestal verbleven de twee Franssprekenden boven, de derde, een Italiaan, beneden. Eén van de Fransen vroeg aan mijn zoon om kolen te halen met een kruiwagen. Zelf heb ik gezien dat ze tangen en vijlen bij zich hadden. Gisteren heb ik 's middags nog met hen gegeten.*

Als ze aanwezig waren vergrendelden de twee Fransen meestal hun deur. Gingen ze weg, dan namen ze de sleutel mee. Ze betaalden bijna altijd met kleingeld. De man die beneden sliep hadden ze toevallig ontmoet op de boot van Brugge naar Gent. Ze hadden geen speciale vriendschap met hem.

Die van beneden zei tegen mijn huisvrouw dat hij voor een vijftal dagen naar Brussel zou gaan en daarna terugkeren.”

3. 88r 06.12.72 Voor het Consistorie.

Margriette vande Walle, dochter van Pieter, 50 jaar, huisvrouw van François Schellinck en wonende in *Den Wafelback* op Sint-Pieters, wordt verhoord.

Vande Walle bevestigt grotendeels de verklaring van haar man François Schellinck. Ze voegt er enkele kleine zaken aan toe. Ze begonnen logement te geven op het ogenblik dat er in Gent een Spaanse cavalerie op garnizoen kwam.

Op een dag keek ze door een spleet binnen in hun kamer en zag dat één van de twee bezig was met verf open te wrijven. 's Avonds kwamen ze dikwijls binnen via de hof door de achterdeur en niet langs de voordeur.

De mand die de gerechtelijke instanties opgedolven hadden, is waarschijnlijk dezelfde als deze waarmee ze de eerste keer binnenkwamen. Tot daar de verklaring van Margriette vande Walle.

4. 90v 06.12.72 Voor het Consistorie – In het Frans

Gérard Canne, zn van Jean, 29 jaar, geboren in Doornik en sedert kort verblijvend in Gent, wordt verhoord.

Canne zegt dat hij, evenals zijn vader, van beroep geldmunter (*monoyeur*) van de koning van Frankrijk is. (Auteur): *“In Gent zocht ik werk en ontmoette er een muzikant. Toen we op weg waren naar Brussel hoorde ik onderweg in een herberg plots geld vallen. Ik kwam toegesneld en men toonde me een gebroken ducaton. Van het vak zijnde, vond ik het een mooi stuk en ik zei dat ook. Dat het echt was, heb ik nooit gezegd. Toen ik zei dat ik geldmunter was, werd ik onmiddellijk aangehouden.”*

5. 91r 06.12.72 Voor het Consistorie – In het Frans

Philippe Cardon, zn van Philippe, 37 jaar, geboren in Sint-Omaars, voorheen woonachtig in Luik en thans gevangene, wordt ondervraagd.

Cardon (auteur): *“In Gent zocht ik werk als muzikant. Ik ontmoette er Canne toen we beiden in Den Bonten Os logeerden. Op zekere dag trokken we samen te voet naar Brussel. In een herberg nabij Aalst viel een ducaton op de grond en brak in verscheidene stukken. We werden beiden ter plekke aangehouden door de plaatselijke baljuw.”*

6. 91v 06.12.72 Voor het Consistorie – In het Frans

Josse Houlet, zn van Arnoult, 50 jaar, tuinier wonend in Gent, wordt verhoord.

Houlet: *“Wanneer ik verleden zondag in Den Wafelback kwam, zei de Italiaan die daar verbleef, dat hij van plan was voor vier of vijf dagen naar Brussel te trekken om er geld te ontvangen. Hij vroeg me of ik het gaan en komen van de twee Fransen die boven logeerden, wilde in het oog houden. Aan hen had hij wat geld geleend en zijn *juste-au-corps* als borg gegeven. Bij zijn terugkeer zouden ze alles vereffenen. De Italiaan zou dan mijn vertier vergoeden en als beloning voor mijn moeite zou ik zijn *juste-au-corps* mogen houden. Het viel me op dat de Fransen die boven logeerden altijd haastig waren en veel geluid maakten met hun hamers, net of het goudsmeden waren.”*

7. 92v 06.12.72 Voor het Consistorie.

Marie Haesaert, dochter van Jooris, 17 jaar en dienstbode bij François Schellinck, wordt verhoord.

Haesaert zorgde voor de koeien en was dikwijls op boodschap. Ze heeft dan ook weinig gezien. Wel is het haar opgevallen dat die twee van boven hun kamer altijd op slot hielden.

8. 92v 06.12.72 Voor het Consistorie - In het Frans.

Blas Mantelli legt op eigen verzoek een verklaring af. Uit zijn verklaring valt niets nieuws te rapen. Hij geeft vooral blijk van zijn ongerustheid.

9. 93v 07.12.72 Confrontatie van François Schellinck en Margriette vande Walle met Canne en Cardon

Rdsh. d' Hane bijgestaan door zijn broer griffier d' Hane, de adv.-fisc..

François Schellinck en Margriette vande Walle, beiden gevangen, worden in de gevangenis geconfronteerd met Gérard Canne en Philippe Cardon. Aan beiden wordt gevraagd of ze in Canne en Cardon de Fransman en de Waal waarover ze in hun vorige verklaring spraken, herkennen. Ze zijn formeel: geen van beiden hebben ze ooit gezien. Laat staan dat ze ooit bij hen gelogeed hebben.

Hetzelfde geldt voor Mantelli die nadien ook opgevoerd wordt.

10. 94r 07.12.72 In het Frans.

Idem als hierboven.

Mantelli wordt nogmaals ondervraagd. Mantelli (auteur): *“De Fransman en de Waal hebben kennis gemaakt met een weduwe, een zekere Babo. Wellicht weet zij meer over hun*

schuilplaats. Mogelijks verblijven ze in Brugge in Le Roy d'Angleterre, waar ik hen gezien heb tijdens mijn verblijf aldaar. Let op, de Fransman is gewoonlijk gewapend met een pistool en zal schieten als hij zich bedreigd voelt."

Mantelli geeft nog andere aanwijzingen waar de twee Fransen zich eventueel ophouden.

11. 94v 07.12.72 Onvoorwaardelijke vrijlating van Cardon en Canne

Het Hof beslist Cardon en Canne *sonder costen* te *slaecken*. Ook Marie du Jardyn [mogelijks is Marie Haesaert bedoeld] en Joos Houlet mogen vrijuit gaan. Blas Mantelli, alhoewel gevangene, geniet voortaan van een gunstmaatregel. Men *sal hem vry laeten vande boeyen maer hem bewaeren strictelyck in eene vande putten ofte op het viercante*.

De advocaat-fiscaal krijgt de opdracht, gezien hij 's anderendaags toch naar Brugge moet voor andere zaken, een *huysbesoekynghe te doen inde herberghe Den Coninck van Inghelant*. Daar dient hij een verhoor af te nemen van de uitbater, zijn vrouw en het personeel, en hen desgevallend in detentie te nemen, mocht hij dit wenselijk achten. De schout, de burgemeester en alle andere ambtenaren van Brugge worden verzocht de advocaat-fiscaal in zijn taak bij te staan.

12. 95r 07.12.72 Verhoor in de gevangenis van de uitbaters van Den Wafelback

De advocaat-fiscaal wil vooreerst van **François Schellinck** en zijn vrouw **Margriette vande Walle** weten wie de weduwe Babo is, en waar ze woont. Babo heeft bij een hovenier gewoond en later bij een schoenmaker. Zij heeft ook nog een klein winkeltje met lijnwaad opengehouden. Babo heeft een dochtertje dat niet bij haar woont, maar wel bij haar moeder. Herhaaldelijk wordt ze beschreven als een *vuyl stuyck*.

13. 95v 07.12.72 Onderzoek inde hostelrye ghenaeemt Den Spieghel

De advocaat-fiscaal ondervroeg de waard, zijn vrouw en de dochters. Geen van hen zegt weet te hebben van het logement van een 'Fransman'. In het logementsboek is evenmin een spoor te bekennen van iemand die bij hen drie tot vier weken heeft gelogeed.

14. 96r 07.12.72 Onderzoek in Den Wafelback op Sint-Pieters (Gent)

Dit verslag geeft een uiterst nauwkeurige beschrijving van de herberg en vooral van de kamer, en zijn inboedel, waar de Fransman en het Waaltje logeerden. Ook de overgebleven sporen van hun activiteiten worden gewetensvol genoteerd: *in ene middelbaere cleermante goede quantiteyt boscollen, ..., inden haerdt vande schauwe diverssche ghebrande scharboeillen ....* Van de pastoor van de Onze-Lieve-Vrouwekerk vernam de advocaat-fiscaal *dat het huys voor desen is gheweest in reputatie van een formel bordel* maar dat François Schellinck *soo goede devoiren ghedaen heeft tot het uytroeyen van alle hoereye, dat het nu tamelick wel gaet*. Vier officieren en vijf assistenten bewaakten het huis tijdens de inspectie. Bij het vertrek van de gerechtsambtenaren werden nog een paar personen aangesteld om op het huis en zijn inboedel te letten.

15. 97v 08.12.72 Verhoor als getuige van d' Aby baljuw van Melle en Gentbrugge

Rdsh. d' Hane bijgestaan door griffier d' Hane (zijn broer), de subst. vd p.-g..

Guislain d' Aby, zn van Jan, 43 jaar, baljuw van Melle en Gentbrugge, heeft een Italiaanse valsmunter aangehouden in *Den Gulden Appele* in Melle en wordt blijkbaar als getuige verhoord op verzoek van de substituut van de procureur-generaal.

D' Aby (auteur): *"Wanneer ik in Den Gulden Appele aankwam zat de Italiaan in een kamer bewaakt door enkele boeren van Melle en Wetteren, waaronder barbier Frederick Stroobandt uit Melle. Gillis van Gansbeke, officier van Melle, bracht de ijzeren boeien.*

In De Croone buiten de Keizerspoorte werd ook een valse ducaton uitgegeven, maar door een ander persoon. Ik zorgde voor het vervoer van de Italiaan naar de gevangenis van dit Hof.”

16. 98v 09.12.72 Verhoor van chirurgijn Stroobandt van Melle als getuige

Blijkbaar zoals hiervoor.

Frederick Stroobandt, zn van Fredericx, 28 jaar en chirurgijn te Melle, wordt verhoord als getuige.

Stroobandt verklaart onder ede dat hij Italiaans verstaat en ook enigszins spreekt.

Stroobandt: *“De Italiaan was donker van haar en klein en zei dat hij wist waar de valsmunters zich ophielden.”* De Italiaan wilde dringend naar het huis waar de valsmunters logeerden. Met de baljuw van Melle trokken ze naar *Den Wafelback*. Daar vonden ze de schouw nog gloeiend heet.

17. 100r 09.12.72 Verhoor als getuige van vande Wiele hotelier uit Kwatrecht

Blijkbaar zoals hiervoor.

Guillaume vande Wiele, zn van Jan, 52 jaar en hotelier van *Het Gulden Hooft* te Kwatrecht, wordt verhoord als getuige.

Vande Wiele vertelt onder ede hoe een Italiaan een valse ducaton wilde wisselen in zijn etablissement. De verschillende stukken van de gebroken ducaton heeft hij aan Gillis Mul, meier van Melle, gegeven. Hij verhaalt van naaldje tot draadje hoe hij in *Den Gulden Appele* de Italiaan in bedwang hield tot de meier kwam.

18. 102r 09.12.72 Verhoor van een gelegenheidsbezoeker van Den Wafelback. Blijkbaar zoals hiervoor.

Jacques Haeck, zn van Jacques, 44 jaar, gelegenheidsbezoeker van *Den Wafelback*, voerman en arbeider uit Sint-Pieters nabij Gent, wordt ondervraagd.

Haeck zag in de keuken van vermelde herberg een kleine Waal, bij zijn weten een zoon van een overleden chirurgijn uit Doornik. Een Fransman of een Italiaan heeft hij daar niet gezien.

102r 10.12.72 Uit een verklaring van het Hof blijkt dat raadsheer d’ Hane en adjunct-griffier d’ Hane broers zijn.

102v en 103v Zie verder, betreft een andere zaak.

19. 105v 12.12.72 Vrijwillige verklaring van Mantelli – In het Frans

Rdsh. d’ Hane bijgestaan door griffier Thevelyn.

Blas Mantelli, gevangene, heeft aan cipier van Aerde gevraagd om zijn vorige verklaringen te mogen aanvullen.

Mantelli voegt enkele inlichtingen bij zijn eerdere verklaringen. De kleinste van de twee Fransen ontving soms brieven uit Brussel. Door een venster heeft hij een tweede koffer gezien, die stond niet open, want de Fransen wantrouwden hem. Op een andere keer betrapte hij hen bij het poetsen van ducatons. Ze bevelen hem hierover te zwijgen. Nadien bleef hij verdacht voor hen. Hij zonderde zich af op zijn kamer en at niet meer samen met hen. Mantelli vroeg ook een brief te mogen schrijven aan zijn broer Aurelio, gelegerd in het garnizoen van Sint-Omaars.

20. 106r 12.12.72 Nog dezelfde dag zocht men in de hof van **Schellinck** naar die tweede koffer, maar men vond niets.

21. 106v 14.12.72 Verhoor van Marie Haezaert

Rdsh. d' Hane bijgestaan door griffier Thevelyn, de subst. vd p.-g..

Marie Haezaert, dochter van Jooris, dienstbode in *Den Wafelback* en gevangene, wordt nogmaals verhoord.

Men toont haar de koffer die men op de zolder van *Den Wafelback* gevonden heeft, maar die heeft ze nooit gezien. Ze weet ook niet waar de zoon Philippe (Schellinck) was toen men haar kwam ophalen. Mogelijks was hij ten huize van de schoolmeester *daer hy gaet leeren lesen ende schryven als hy tydt heeft*.

Enkele dagen voor haar arrestatie kwam er een bode met een brief, maar hij heeft die terug meegenomen, want er was niemand aanwezig die kon lezen of schrijven. Waarschijnlijk woonde de afzender in Brussel of Antwerpen. Thuis gekomen in *Den Wafelback* gelastte de kleine Fransman haar de brief af te halen in *Het Gulden Peerdeken op de Cooremaerct*. Hierbij was ook de Italiaan aanwezig. Bij het afhalen van de brief betaalde ze twee stuivers port.

22. 107v 14.12.72 Verhoor van Margriette vande Walle

Blijkbaar idem als hiervoor.

Margriette vande Walle, dochter van Pieter, vrouw van François Schellinck, wordt nogmaals verhoord.

Op de vraag waar haar zoon Philippe Schellinck zich nu bevond, bleef ze het antwoord schuldig. Wel heeft een schoonzoon van haar gezegd dat hij mogelijks in Harelbeke bij zijn tante, een zuster van Margriete, verbleef in de herberg *De Swaene* alwaar haar zuster ook een kruidenierswinkel uitbaat.

Op de kamer van de twee Fransen heeft ze ooit een mand en een koffertje gezien. Het koffertje dat men haar toont herkent ze niet. De kleinste van de twee Fransen heeft ze een brief zien openen. Hierna schreef hijzelf een brief naar Brussel. Hij zei dat het correspondentie met zijn *maîtresse* betrof.

23. 108v 14.12.72 Verhoor van Mantelli - In het Frans

Blijkbaar idem als hiervoor.

Blas Mantelli wordt nogmaals ondervraagd, deze keer over de inhoud van het koffertje dat men op de zolder van *Den Wafelback* vond. Volgens Mantelli staken de Fransen er hun kleren en hun zilvergeld in. Veel nieuws weet hij niet te vertellen.

24. 109v 14.12.72 Verhoor van François Schellinck

Blijkbaar idem als hiervoor.

Ook **François Schellinck** wordt nogmaals verhoord. Hij weet evenmin waar zijn zoon Philippe zich bevindt. Het mysterieuze koffertje heeft hij nog nooit gezien. Ooit zag hij de grootste Fransman vijlen op zijn kamer. Omdat er daar een zilveren handvat van een degen lag, hield hij de Fransman voor een zilversmid. Verder had hij geen achterdocht.

25. 110r 15.12.72 Verhoor van Barbara vanden Eeckhaute - Voor het Consistorie

Barbara vanden Eeckhaute, dochter van Gheeraert, 29 jaar, weduwe van schipper Pieter Stevens, wonende in Gent en thans gevangene, wordt binnengebracht door deurwaarder van Aerde.

Het Hof vindt het verdacht dat Barbara vanden Eeckhaute vandaag een klein pakje met linnen naar Antwerpen gezonden heeft. Na de arrestatie van Barbara verkeert het Hof duidelijk in een nerveuze én enthousiaste stemming. Men besluit haar morgen verder te ondervragen.

26. 110r 16.12.72 Verhoor van Barbara vanden Eeckhaute

Rdsh. d' Hane bijgestaan door griffier Baesbancq(?), de adv.-fisc..

Het Hof ondervraagt **Barbara vanden Eeckhaute** over haar komen en gaan de laatste dagen. Hierover geeft ze, soms na het nodige insisteren, een uitgebreid relaas van al haar contacten. Zo bekend ze haar schriftelijk contact met de *lanxten* van de twee Fransen, via haar schoonmoeder die zijn was deed. Met hem bezocht ze *hostellerie Den Spieghel* in Gent, waar ze vernam dat hij daar een zestal weken gelogeed had en er *seer wel bekend was ende familier* omging met de dochters.

Beide Fransen waren afkomstig uit Normandië. De *lanxten* was de zoon van een goudsmid en had gevochten in het leger van de Prins van Oranje. De kamer van zijn logement hield hij altijd scrupuleus gesloten, omdat hij voor veel zilver te zorgen had. De *cortsten* was van adellijke afkomst en had gediend in het Frans leger. Tot daar de verklaring van Barbara.

27. 114r 18.12.72 Verhoor van Barbara vanden Eeckhaute in volle extraordinaire vergaedinghe vanden Hove.

Barbara vanden Eeckhaute wordt grondig aan de tand gevoeld en bekent een en ander. Zo heeft ze een viertal dagen met de grootste Fransman gelogeed in een *borghershuis* in Antwerpen. Barbara en haar minnaar hadden zelfs trouwplannen. Ze waren van plan zich in Gent te vestigen, alwaar zij een winkeltje in naaigerief zou uitbaten. Hij kon dan aan de kost komen als zilversmid.

28. 116r 19.12.72 Verhoor van Nicolas Garache - Voor het Consistorie - In het Frans Nicolas Garache [gaf eerst Blondel op als naam], zn van Pierre, 27 jaar, geboren in Rouen en goudsmid van beroep, wordt verhoord.

Aanvankelijk geeft Garache een valse naam op: Thomas Blondel, geboren in Londen. Hij deed dit omdat hij zijn familie niet in opspraak wou brengen.

Garache (auteur): *“Van religie ben ik gereformeerd. Als vrijwilliger heb ik gediend in het leger van de Verenigde Provinciën. Op 22 juni jongstleden heb ik het leger verlaten te Breda. Vroeger heb ik ook nog de naam de la Motte aangenomen. Van Breda ben ik over Antwerpen naar Brussel getrokken waar ik probeerde als goudsmid aan de kost te komen. Omdat dit niet lukte besloot ik vals geld te maken. In Brussel heb ik zo ’n veertig valse ducats gemaakt en meestal gewisseld voor echt geld. Vanuit Breda is Henry de Borde, 20 jaar, met mij meegereisd als leerjongen.*

In Gent heb ik een zestal weken gelogeed in Den Spieghel, terwijl Henry de Borde ergens in een kelder op Graanmarkt onderdak vond. Daar maakten we ongeveer honderd valse ducats. Deze werden meestal uitgegeven door Henry.

Waar we ook logeerden, in het etablissement betaalden we steeds met echt geld. De mand hadden we meegenomen vanuit Breda. De koffer kochten we in Brussel.

We verbleven ook een tiental dagen in Brugge in Den Koning van Inghelant. Op de terugreis per boot naar Gent ontmoetten we Mantelli. In Den Wafelbacq in Sint-Pieters nabij Gent, huurden we logement voor zes gulden per maand, vooraf te betalen. Voor mijn eten en drank betaalde ik twee pattacons per week. De uitbaters hadden geen argwaan omdat ik daar ook enkele voorwerpen in zilver maakte, zoals dozen.

De Italiaan die het op de duur wel wist, heeft nooit geholpen bij de fabricage van vals geld. Hij heeft er wel uitgegeven.

Nadat ik hoorde dat Mantelli aangehouden was na uitgifte van valse ducats, ben ik samen met Henry onmiddellijk vertrokken.

In Den Wafelbacq heb ik soms iets gedronken met Barbe. Nadat de Italiaan gearresteerd was, heb ik de hele zaak verteld aan Barbe. Barbe's schoonmoeder heeft mijn was gedaan. Ikzelf, Henry en Barbe zijn samen vermomd naar Antwerpen gereisd. Over trouwen hebben Barbe en ik nooit gesproken. “

29. 124r 20.12.72 Verhoor van Margriette Galle in de conciërgerie

Rdsh. d' Hane bijgestaan door griffier d'Hane, de adv.-fisc..

Margriette Galle, dochter van François, 54 jaar, weduwe van Guillaume de Grave, echtgenote van Jan Pauwels en uitbaatster van het hotel *Den Spieghel* in Gent, wordt verhoord.

Galle geeft een omstandig relaas van het verblijf van Nicolas Garache in haar hotel. Wat ze verklaart stemt overeen met de verklaring van Garache. Zij bevestigt haar verhaal onder ede.

30. 127r 20.12.72 Verhoor van Anna de Grave

Idem als hiervoor. Dit geldt voor elke ondervraging op 20.12.72.

Anna de Grave, dochter van Guillaume en van Margriette Galle, 25 jaar en wonende in *Den Spieghel* bij haar moeder en haar stiefvader Jan Pauwels, wordt verhoord. Anna herkent Garache als de Fransman die bij hen logeerde. Ze bevestigt onder ede haar verklaring over Garache.

31. 128v 20.12.72 Verhoor van Lievyne de Grave

Idem als hiervoor.

Lievyne de Grave, dochter van Guillaume, 23 jaar, wonende in *Den Spieghel* bij haar moeder Margriette Galle en haar stiefvader Jan Pauwels, wordt verhoord.

Ze bevestigt onder ede haar verklaring over Garache.

32. 130r 20.12.72 Verhoor van Petronella de Grave

Idem als hiervoor.

Petronella de Grave, 21 jaar, wonend in *Den Spieghel* bij haar moeder Margriette Galle en haar stiefvader Jan Pauwels, wordt verhoord.

Ze bevestigt onder ede haar verklaring over Garache. Van haar leren we dat Garache *vier schellingen 's daeghs* betaalde voor *etens ende slaepens*, wat haar moeder te weinig vond.

[De verklaringen van de moeder en haar drie dochters zijn thans eensluidend en ‘volledig’, omdat ze vooraf de gebeurtenissen hebben *gerecolleerd*. Voorheen hadden ze ook onder ede verklaringen afgelegd die lang niet altijd strookte met hun huidig verhaal. Mochten ze voorheen iets anders gezegd hebben, dan kwam dit doordat er bij hen *so veel volck* over de vloer kwam en omdat ze *door alteratie hun memorie niet hadden gerecolleert*.

Elk van hen herkende Garache. Henry sliep niet in *Den Spieghel*. Wel ging hij soms met Garache op stap. Ook hebben ze een paar keren Garache met een vrouw gezien.]

33. 131r 20.12.72 Verhoor van Pieter Dierickx

Idem als hiervoor.

Pieter Dierickx, zn van Jan, 28 jaar en stalknecht van *Den Spieghel*, wordt verhoord.

Dierickx bevestigt onder ede wat hij weet over Garache.

34. 132v 20.12.72 Verhoor van Jan Pauwels

Idem als hiervoor.

Jan Pauwels, 44 jaar en hotelier van *Den Spieghel*, wordt verhoord. Pauwels was niet altijd getuige van wat er gebeurde. Hij bevestigt onder ede wat hij weet over Garache.

35. 133r 20.12.72 De Raad beslist tot huiszoeking in *Den Spieghel*

Het Hof stoort zich aan de vroegere uiteenlopende, onvolledige en tegenstrijdige verklaringen van de leden van de familie Pauwels-vande Walle. Na controle ter plaatse beslist De Raad hierop niet verder in te gaan en rekening te houden met de *circumstantien*. Wel ergert de Raad

zich aan het feit *dat d' eene ende d' ander heeft ghedaen eene quaeden eedt, concluderende ten fyne dat sy daerover sullen worden ghecorrigeert naer rechte ende placcaete met condemnatie van costen ende misen van justitie. Ende dat daerop sal ghedaen worden sommier recht, mits de saecke geene voorder instructie is verheesschende.*

De Raad beslist vooraf alles nog eens ter plaatse te controleren, dit voor alle zekerheid.

**36. 42r 14.07.73 Vonnis over de familie Pauwels-Galle en over Pieter Dierickx
Extraordinaire procedure**

Beschuldiging Het Hof houdt rekening met de omstandigheden en met hun excuses, maar stoort zich erg aan de valse eden.

Uitspraak Opgelegde boetes: Jan Pauwels en Margriete Galle elk 500 gulden, de drie dochters van Margriete Galle elk 200 gulden en de stalknecht Pieter Diericx 100 gulden. Samen dienen ze ook de proceskosten te betalen, te verdelen rekening houdende met de omstandigheden en met hun excuses.

37. 133v 21.12.72 Verhoor van Mantelli - En pleine assemblée extraordinaire du Conseil - In het Frans.

Blas Mantelli, gevangene, wordt nogmaals verhoord. Bevat geen nieuws behalve de contradictie met Nicolas Garache over hun eventuele overeenkomst betreffende de distributie van vals geld.

38. 135v 21.12.72 Verhoor van Garache - En pleine assemblée extraordinaire du Conseil - In het Frans.

Nicolas Garache, gevangene, wordt nogmaals verhoord. Ook een confrontatie Garache-Mantelli. Garache is bereid zijn standpunt onder ede te bevestigen. Mantelli treedt schoorvoetend de verklaring van Garache bij.

39. 135v 20.12.72 Verhoor van Barbara vanden Eeckhaute - Voor het Consistorie Barbara vanden Eeckhaute, weduwe van Pieter Stevens, gevangene, wordt nogmaals ondervraagd. Haar verklaring bevat geen belangrijke nieuwe elementen. Ze is bereid die in het bijzijn van Garache te herhalen.

40. 138r 20.12.72 Verhoor van Garache - In het Frans.

Rdsh. d' Hane en de p.-g..

Nicolas Garache, gevangene, wordt nogmaals verhoord. Geen nieuwe elementen. Garache herhaalt dat hij nooit beloofd heeft met Barbara te trouwen.

41. 138v 20.12.72 Verhoor van Barbara vanden Eeckhaute voor het Consistorie.

Men leest de verklaring van Garache voor aan Barbara vanden Eeckhaute. Ze geeft schoorvoetend toe dat hij nooit expliciet beloofd heeft met haar te trouwen.

42. 139r 23.12.72 Verhoor van Garache – In het Frans

Rdsh. d' Hane en de p.-g..

Garache heeft op 21.12.72 een brief geschreven aan de advocaat-fiscaal. Geen enkel belangrijk nieuw element komt aan het licht.

43. 139v 29.12.72 Barbara vanden Eeckhaute voor het Hof

Rdsh. d' Hane bijgestaan door griffier Thevelyn, de adv.-fisc..

Aan **Barbara vanden Eeckhaute** wordt gevraagd of ze een advocaat wil, waarop ze bevestigend antwoordt: de Smit. De advocaat-fiscaal gaat hiermee akkoord. Op de vraag of ze zwanger is, volgt (auteur): *“Ik meen van wel.”*

44. 28v-30r 31.12.1672 Vonnis over Nicolas Garache

Beschuldiging Garache wordt beschuldigd van de fabricage en het verspreiden van valse munten. Het Hof looft Garache voor zijn medewerking, maar houdt daar verder helemaal geen rekening mee.

Uitspraak In zijn bijzijn zullen enkele valse ducats kapot geslagen worden. Daarna zal hij met enkele valse munten om zijn hals, gewurgd worden op een schavot op te richten op het Sinte-Veerleplein. Zijn lijk zal men daarna in kokend water gooien, en wat rest is bestemd voor het galgenveld. Al zijn bezittingen worden verbeurd verklaard.

45. 30r-31r 21.01.1673 Vonnis over Barbara vanden Eeckhaute

Extraordinaire procedure

Beschuldiging Barbara zal vooral boeten omdat ze hardnekkig gelogen heeft. *“Ghebrocht in vollen Hove, hadde (sy) tenminste alsdan moeten de waerheyt segghen, ende kenbaer maecken waer de voorseyde twee Franssen hun hielden. Sy heeft het Hof diversche leughenen wys ghemaect. Ende eerst al 't gonne voorschreven bekent naerdien den voornoemden Nicolas Garache gheapprehendeert was, ende al 't selve hadde ghedeclareert waer te syne, wesende saecke niet lydelick sonder contigne punitie.”*

Uitspraak Barbara vanden Eeckhaute wordt voor drie jaar gecollocceerd in het Rasphuis in Brugge.

46. 31r-32v 24.01.1673 Vonnis over Blas Mantelli

Beschuldiging: verspreiding van valse munten.

Uitspraak Het Hof ‘beloont’ Mantelli voor zijn vrijwillige medewerking en voor het feit dat hijzelf geen valse munten maakte. Hij zal gezeseld worden *à sang coulant* op een schavot op te richten tegen de pilaren van het Gravensteen. Eens vrij dient hij Gent te verlaten binnen de 24 uur, het graafschap binnen de drie dagen en de landen onder het gezag van de koning van Spanje binnen de acht dagen. Hij wordt levenslang verbannen uit laatstgenoemde landen. Ook moet hij alle proceskosten betalen.

102v 09.12.72 Rdsh. d’ Hane bijgestaan door griffier d’Hane, de p.-g..

Jooris Aerts, 38 jaar, koopman en schepen van Brugge op het ogenblik van de feiten, wordt in de secrete kamer verhoord.

Op een ‘verbroedering’ van de Gilde van Sinte-Barbara en de Gilde van Sint-Michiel werd duchtig gevochten. Van een van de bijstaanders werd zelfs de hoed van het hoofd geschoten. Aerts, blijkbaar een herrieschopper die ruimschoots zijn bijdrage leverde aan het gevecht, zegt dat hij met zijn optreden de gemoederen wilde kalmeren. Hij *seght oorsaecke gheweest te syne datter vele hun leven bewaert hebben.*

102v 09.12.72 Het Hof beslist **Jooris Aerts** voorwaardelijk vrij te laten. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens zijn procureur Bauters hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij moet de gerechtskosten betalen. Als borg dient hij 200 gulden te betalen voor de procedurekosten.

62v 16.06.75 Vonnis over Jooris Aerts

Extraordinaire procedure

Beschuldiging: wangedrag tijdens en na de H. Bloedprocessie

Uitspraak: 500 gulden boete

103v 09.12.72 Idem als hierboven.

Pieter de Coninck, 51 jaar, wonend te Wervik en er plaatsvervangend baljuw, wordt verhoord. Men verdenkt de Coninck van collaboratie met de Fransen. Tot einde mei 1667 woonde hij op een kasteel in Wevelgem, in feite een boerenhuis met stro afgedekt, maar 's winters omringd door water. Daar woonde hij totdat de Fransen de Leiebrug afbraken. Dan is hij noodgedwongen verhuisd naar Wervik.

Na de inname van Rijsel, begin december, is de gouverneur van Komen, blijkbaar een Fransman, gekomen met een 25-tal manschappen die hij in het kerkportaal installeerde. Het magistraat van Wervik droeg Pieter de Coninck op om in Rijsel de Gravin van Moeskroen te contacteren.

Van Pieter de Coninck vermoedt men dat hij al te vriendelijke relaties onderhield met de Franse legerleiding, iets wat hij stellig ontkent. Zijn relaas geeft een beeld van de verhouding van het plaatselijk magistraat met de Franse legerleiding en van de plaatselijke wisselvalligheden van de bezetting door het leger van maarschalk Humière.

103v 10.12.72 Men laat **de Coninck** vrij op voorwaarde dat hij zweert dat hij hier zijn domicilie zal kiezen. Hij moet een borgsom van 300 gulden evenals de gerechtskosten betalen.

139v 09.01.73 Rdsh. de Rop bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g..

Onder voorbehoud. **Ghelein Weins**, zn van Ghelein, 29 jaar, wonende in Poperinge en advocaat van het Hof, wordt in de secrete kamer ondervraagd.

Tussen betichte Weins en deurwaarder Temmerman ontstond een discussie m.b.t. de betaling van een commissie n.a.v. een pandlening (het pand bestond uit 'koebeesten'). Volgens de betichte gebruikte de aanklager hierbij 'hoge woorden', waarop betichte verwijten slingerde naar het hoofd van Temmerman.

140v 18.01.73 Rdsh. de Rop bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g..

Jacques vande Walle, 42 jaar en baljuw van het Meterhof, wordt in de secrete kamer verhoord.

Vande Walle ontkent dat hij schriftelijk bevel gaf tot onterving. Hij kreeg bezoek van aanklager deurwaarder Temmerman. Vande Walle kreeg het aan de stok met een assistent van de deurwaarder die vande Walle hiervoor aanklaagde.

45r 21.03.74 Vonnis over Jacques vande Walle

Extraordinaire procedure

Beschuldiging : wangedrag tegenover deurwaarder Temmerman en zijn assistenten.

Uitspraak Vande Walle wordt veroordeeld tot het betalen van 200 gulden boete plus de proceskosten.

141r 20.01.73 Rdsh. de Rop bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g..

Gillis Claissonne (of Clayssone), zn van Jan, griffier van Evergem, wordt in de secrete kamer verhoord. .

Een vergadering in de schepenkamer bij het vernieuwen van het schepencollege, eindigde met een ruzie en Claissonne werd geverbaliseerd door de baljuw. Alhoewel geverbaliseerd, toch ging Claissonne naar huis en bracht zijn degen mee. Teruggekeerd trok hij zijn degen met als gevolg dat de baljuw hem nogmaals verbaliseerde. Nadien heeft Claissonne het document van zijn vrijlating geantidateerd.

154v 25.02.73 Rdsh. de Bock bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g.. Verhoor van **Gillis Clayssone**, griffier van Evergem, in de secrete kamer. Clayssone werd al eerder ondervraagd door het Hof. Hij protesteert tegen deze nieuwe ondervraging omdat de aanklager daartoe geen wettelijke toelating zou gekregen hebben, iets wat deze tegenspreekt. Waarna Clayssone toch bereid is te antwoorden, evenwel zonder prejudicie. Hij werd aangeklaagd door procureur Parmentier en geeft zijn versie van de feiten (auteur): *“Mijn moeder is bij procureur Guillaume Parmentier geweest als naaste vriend van de wezen van wijlen procureur Goetgebeur. Ze werd geslagen door Parmentier, waarop ik op mijn beurt Parmentier bedreigd heb, evenwel zonder effectief te slaan”*. Clayssone vraagt om achteraf nog schriftelijk te mogen antwoorden. Het Hof stemt hiermee in en geeft hem drie dagen tijd.

43r 09.03.74 Vonnis over Gillis Claissone

Extraordinaire procedure

Beschuldiging

Na de scheemaelyt van het afghaende magistraet, waarbij alle te saemen vroyelick ende goede chiere ghemaekt hebbende tot diepe inde avont, ontstond er zware ruzie tussen Gillis Claissone de baljuw en de plaatsvervangende baljuw, Jan van Vaerent. Hierbij beet hij deze laatste zelfs in de vinger tot loopende bloede. Claissone moest voor het plaatselijk hof verschijnen. Daar betwistte hij met gefingeerde bewijzen de bevoegdheid van dit hof. Wangedrag dus tegenover baljuw de Pape van Evergem en de luitenant-baljuw. Na zijn arrestatie en vrijlating vervalste hij bovendien de datum van zijn acte van slaeckinghe. Later viel hij onverwacht Parmentier, practesijn van het Hof, aan en sloeg hem met zijn wandelstok.

Uitspraak

Claissone wordt voor drie maanden ontzet uit zijn ambt van griffier van Evergem. Naast 400 gulden boete moet hij ook de proceskosten betalen. Bovendien dient hij zich te excuseren tegenover baljuw de Pape van Evergem. Ook moet hij, zoals gebruikelijk, beloven iets dergelijks niet meer te doen. Op dit laatste zal de procureur-generaal nauwkeurig letten en zo nodig verdere maatregelen nemen.

142r-158v MUNTVERVALSING: DE ZAAK de REONTFORT

1. 142r 11.02.73 Verhoor van Margriette Stoffels in de secrete kamer en voor het Consistorie

Margriette Stoffels, dochter van Christoffel, is 18 jaar en werd geboren in Leiden. Stoffels verklaart dat ze samen met Anneken Baerens via Antwerpen in Gent gekomen is. Onderweg ontmoetten ze Jean de Réonfort, naar ze zegt een Waal die geen Nederlands spreekt. Stoffels ontkent alles wat verband houdt met de fabricage van vals geld. Ondertekent niet, zegt niet te kunnen schrijven.

2. 142v 11.02.73 Verhoor van Anneken Baerens voor het Consistorie

Anneken Baerens, dochter van Pieter, is 22 jaar en werd geboren in Amsterdam. Jan de Réonfort was tot de val van Utrecht in het Frans leger. Hij is deze morgen naar Antwerpen vertrokken in de hoop zich te laten aanwerven bij de Spaanse troepen. Ze ontkent verder elke betrokkenheid bij het maken van vals geld, alhoewel bij haar vals geld gevonden werd. Ondertekent evenmin, zegt eveneens niet te kunnen schrijven.

3. 143v 11.02.73 Verhoor van Jean de Réonfort voor het Consistorie - In het Frans

Jean de Réonfort, zn van Hector, is 22 jaar, werd geboren in Sanlir tussen Cambray en Valenciennes, is gevangene en man van Anneken Baerens.

Naar zijn zeggen heeft hij in Gent twee Fransen en twee Duitsers ontmoet. Van hen heeft hij 32 valse ducats ontvangen. Daarover weten Anneken en Margriette niets. Zelf heeft hij enkele van die valse ducats uitgegeven. De vorm [*moule*] kreeg hij van de vermelde Fransen. Van de methode om vals geld te maken heeft hij geen flauw benul, wel heeft hij dat balanske en die gewichtjes gezien in de koffer van Anneken. Hij ondertekent zijn verklaring.

4. 144v 11.02.73 Verhoor van Jean de Réonfort in het gevang - In het Frans

Rdsh. de Bock bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g..

Zelfs wanneer men dreigt met tortuur, dan nog ontkent hij alles wat betrekking heeft met valsmunterij. Wel heeft men ondertussen op zijn kamer de gietvorm gevonden. Hij ondertekent.

5. 145r 11.02.73 Verhoor van Anneken Baerens

Rdsh. de Bock bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g..

Men toont haar twee stukken wit krijt, gevonden in haar koffer. Ze heeft die meegebracht uit Amsterdam en at er soms van ... om gezondheidsredenen. Ontkent verder alles en ondertekent niet.

6. 145v 11.02.73 Verhoor van Margriette Stoffels

Idem als hiervoor.

De onderzoekers vonden de vorm onder haar hoofdkussen. Zegt daarvan niets te weten. Wat het krijt betreft, ze heeft ook die twee stukjes gezien, maar wist niet waartoe ze dienden. Soms heeft ze er wel van gegeten! Ondertekent niet.

7. 146r 13.02.73 Verhoor van Jean de Réonfort voor het Consistorie – In het Frans

Niettegenstaande men bij een huiszoeking op hun kamer alle materiaal gevonden heeft om valse munten te maken, toch blijft de Réonfort ontkennen, behalve voor wat de verspreiding van valse ducats betreft. Het Hof beslist de Réonfort aan de tortuur met de halsband te onderwerpen.

8. 146v 13.02.73 Verhoor van Jean de Réonfort onder tortuur – In het Frans

Rdsh. Claissone en Rdsh. de Bocq bijgestaan door griffier d' Hane.

Om 20 u wordt de Réonfort de halsband aangedaan. Hij blijft ontkennen. Om 7 u 's morgens – dus na elf uren tortuur - adviseert een dokter om de halsband af te doen, anders is het risico dat hij zal sterven te groot.

9. 147r 14.02.73 Verhoor van Margriette Stoffels in extraordinaire vergadering voor het Consistorie

Aan **Stoffels** wordt uitleg gevraagd over een doos en een balans die men bij een huiszoeking bij haar vond. Ze loochent elke betrokkenheid bij muntvervalsing. Verkiest haar verklaring niet te ondertekenen.

10. 148r 14.02.73 Verhoor van Anneken Baerens in extraordinaire vergadering voor het Consistorie

Zegt niets te weten over het bestaan van een doos en een balans. Ondertekent niet.

11. 148v 18.02.73 Verhoor van Anneken Baerens in de gevangenis van het Hof

Rdsh. de Bock bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g..

Verklaart dat noch zij noch haar man noch Margriette Stoffels in Brussel geweest zijn vooraleer naar Gent te komen. Ze ondertekent niet.

12. 148v 18.02.73 Verhoor van Margriette Stoffels

Rdsh. de Bock bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g..

Men ondervraagt haar over haar tijdsgebruik met Jan de Réonfort in Brussel en in Gent. In Gent logeerden ze in *Den Gauden Cam*. Stoffels valt gedeeltelijk door de mand. Ze geeft toe dat de Réonfort valse munten gegoten heeft in Brussel en later nog meer in Gent. Stoffels en Baerens gingen niet akkoord met de activiteiten van de Réonfort. Baerens kocht wel een tinnen bord in Brussel. Anneken en Margriete hebben nooit vals geld uitgegeven. Stoffels ondertekent haar verklaring ook nu niet.

13. 150r 20.02.73 Verhoor van Anneken Baerens voor het Consistorie

Ze geeft toe dat ze wel in Brussel geweest is met Margriette Stoffels. Daar zou ze een brief ontvangen hebben waarin staat dat de Réonfort niet naar Brussel zou komen, maar in Gent zou blijven. Blijft ontkennen dat haar Jan in Brussel geweest is en er vals geld gegoten heeft.

14. 151r 20.02.73 Verhoor van Margriete Stoffels voor het Consistorie

Ze bekent nogmaals dat zij in Gent een aarden potje, nodig bij het gieten, gekocht heeft op bevel van Jan. Noch zij noch Anneken hebben Jan geholpen bij het gieten. Ze hebben hem het wel zien doen en er zich tegen verzet. Verklaart dat ze haar verklaring wil herhalen in het bijzijn van Anneken Baerens.

Stoffels en Baerens worden met elkaar geconfronteerd. Baerens blijft alles ontkennen. Geen van beiden ondertekent de verklaring.

15. 152r 23.02.73 Verhoor van de Réonfort in het gevang – In het Frans

Rdsh. de Bock bijgestaan door griffier Thevelyn. In het Frans.

De Réonfort geeft toe dat hij vooraleer naar Gent te trekken omtrent acht dagen in Brussel verbleven heeft met Stoffels en Baerens. Daar heeft hij tinnen borden gekocht aan Fransen, die er zelf één gesmolten hebben. 's Anderendaags heeft hij toevallig enkele valse munten gevonden in een zak evenals een gietvorm. Uit nieuwsgierigheid heeft hij nadien ook tin gesmolten, echter niet met de bedoeling valse ducats te fabriceren. Hij ondertekent zijn verklaring.

16. 155r 25.02.73 Verhoor van Baerens in het gevang

Rdsh. de Bock bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g..

Baerens verklaart dat, vooraleer naar Gent te komen, ze samen met Margriette en Jan omtrent twee weken in Brussel logeerde. Daar kochten ze twee tinnen borden die ze meebrachten naar Gent. Weet niets af van het gieten van vals geld, noch in Brussel noch in Gent. Ondertekent niet.

154v Zie verder, betreft een andere zaak.

17. 155v 27.02.73 Verhoor van Jean de Réonfort - In het Frans

Idem als hiervoor

De Réonfort ontkent formeel dat hij ooit vals geld goot, zelfs bij confrontatie met Margriete Stoffels die zegt dat Jean dit in Brussel wel deed. Anneke Baerens had daartoe in Brussel een tinnen bord gekocht. Jean ontkent opnieuw alles: het waren de Fransen die dit deden.

Margriette voegt eraan toe dat ze de productie door Jean van a tot z gezien heeft in Gent. De Réonfort ontkent nogmaals dat hij tin smolt om valse munten te gieten.

18. 156r 27.02.73 Verklaring van Margriette Stoffels op eigen verzoek

Rdsh. de Bocq bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g..

Stoffels verklaart dat ze het houten bord waarin de Réonfort in Brussel geld gegoten heeft, nadien verbrand heeft. Later heeft hij een ander gekocht. Ze heeft ook het houten bord dat hij in Gent gebruikte bij het gieten, verbrand. Nadien kocht hij nog een derde bord. Ook dit bord heeft hij gebruikt bij het gieten van geld, dat heeft zij, maar ook Anneken, gezien. Opnieuw ondertekent Stoffels niet.

19. 156v 27.02.73 Verhoor van Anneken Baerens

Rdsh. de Bock bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g..

Baerens heeft gezien dat Stoffels een houten vorm verbrandde, maar ze heeft geen weet van een nieuwe vorm.

20. 157r 27.02.73 Verhoor van de Réonfort – In het Frans

Rdsh. de Bocq bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g..

Hij verklaart dat hij wel degelijk opdracht gaf om een houten vorm te kopen, maar deze gevonden op de kamer was door de Fransen achtergelaten.

21. 157r 28.02.73 Verhoor van Jean de Réonfort – In het Frans

Rdsh. de Bocq bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g..

De Réonfort bekent dat hij een houten vorm liet maken in een winkel. Ontkent dat hij ooit vals geld gefabriceerd heeft. Ondertekent zijn verklaring.

22. 157v 28.02.73 Verhoor van Anneken Baerens

Rdsh. de Bocq bijgestaan door griffier Thevelyn, de beide fiscalen.

Zij blijft bij haar vroegere verklaringen, zelfs na dreiging met tortuur. Ondertekent niet.

23. 158v 01.03.73 Verhoor van Jean de Réonfort – In het Frans

Rdsh. de Bocq bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g..

De Réonfort bekent dat hij in een winkel twee vormen liet maken. Eén ervan heeft hij verbrand omdat ze gespleten was. Zelf heeft hij nooit vals geld gemaakt. Ondertekent met zijn naam.

Opmerking

De vonnissen over de Réonfort, Baerens en Stoffels vonden we niet in 8595 Criminele Sententien.

159r 27.03.73 Rdsh. vander Piel bijgestaan door griffier Lynden, de p.-g..

Verhoor in de secrete kamer van **Gheeraert de Curte**, 36 jaar en hovenier. Geen samenhangend verslag, want bij een paar zinnen is niet duidelijk wat het onderwerp is. De Curte heeft in een herberg deurwaarder Ghyselincx ontmoet, *teenemael by drancke*. Daar was ook een soldaat genaamd Nicolais, die mogelijks zijn degen getrokken heeft tegen de deurwaarder.

159v 27.03.73 Rdsh. vander Piel bijgestaan door griffier Lynden, de p.-g..

Verhoor van **Dieryncken de Grave**, dochter van Jan, 32 jaar en vrouw van de Curte. Ze werd door deurwaarder Ghyselincx ontboden in een herberg. Hij was dronken. In een aparte kamer deed hij haar onheuse voorstellen. Hierop ging ze niet in. Thuis gekomen stond er een soldaat met een blote degen in het deurgat op haar te wachten. Ze heeft hem vastgegrepen en gevraagd haar niet te kwetsen.

160r 11.04.73 Rdsh. Schoorman bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g..
Verhoor in de secrete kamer van **Jacques Cabbeken**, zn van Jan, 43 jaar, landsman wonend in Overmere.

Toen de baljuw van Overmere op het hof van Cabbeken kwam om een pand te lichten, stond deze met een bijl in de hand. Naar zijn zeggen diende de bijl om hout te kappen. Zijn vrouw was voorzien van een mesthaak om de mest te verwijderen langs de weg waar zijn koe gepasseerd was. Zo beweert hij toch. Volgens Cabbeken heeft de baljuw hem aangevallen, vastgepakt en gesleept tot aan het minnegat, zeggende: *“Ik zal u een boete geven!”*

41v 22.04.73 Vonnis over Jacques Cabbeken

Extraordinaire procedure

Beschuldiging Weerspannigheid en wangedrag tegenover een baljuw.

Uitspraak Cabbeken, Overmere, wordt een boete opgelegd van 100 gulden. Hij moet ook de proceskosten betalen.

161r 24.04.73 Rdsh. Schoorman bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g..
Verhoor in de secrete kamer van **Loys van Gheluwe**, 36 jaar en deurwaarder van dit Hof. Van Gheluwe moet zich verantwoorden voor een hele reeks obscure financiële transacties. Blijkbaar zijn deze klachten afkomstig van de burgemeester en de schepenen van Ninove. Volgende namen komen ook voor: Frans van Oostendorp, Jan van Wynendaele, Jan van Brueseghem (aankoop van een molen), baron van Bongie en een zekere Beeckmans.

163r 27.04.73 Het Hof laat **van Gheluwe** voorwaardelijk vrij. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij moet de gerechtskosten betalen. Als borgvoor de eventuele toekomstige procedurekosten dient hij 300 pond te betalen.

163v 08.05.73 Rdsh. vander Ghote bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g..
Verhoor in de secrete kamer van **Michiel Soenen**, zn van Thomas, 54 jaar, wonend in Zonnebeke en voorheen baljuw.
Uit dit relaas konden we niets concreets distilleren. Op de eerste zes van de negen vragen (tichten) staat kortweg dat hij bekent, zonder enige verduidelijking.

41v 13.05.73 Vonnis over Michiel Soenen

Beschuldiging: wangedrag en machtsmisbruik als baljuw.

Uitspraak Soenen krijgt een boete van 300 ponden groten en moet ook de proceskosten betalen.

164r 13.09.73 Rdsh. Coninck bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g..
Verhoor in de gevangenis van **Joos Fromont**, 47 jaar en landsman uit Wachtebeke. Deze ondervraging leert ons niets, ofwel weet hij van niets ofwel ontkent hij.

164r-167r SPECTACULAIRE ONTSNAPPING UIT DE GEVANGENIS VAN HET GRAVENSTEEN.

164r 29.11.73 Rdsh. Claysone bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g..
Ondervraging in de secrete kamer van **Jooris van Aerde**, zn van Geeraert, 50 jaar en cipier van de gevangenis in het Gravenkasteel.

Van Aerde verklaart dat hij de ontsnapte gevangenen niet beter kon bewaken. Hij heeft geen enkele gevangene 's nachts laten drinken, ook niet overdag als hij zag *dat ze sy beginnen ghenough te hebben. Bekennende nietmin somtijden toegelaeten t' hebben dat de vrouwen by nachte slaepen by hunne mans, ende de kynderen ofte andere personen by hunne vrienden.* Soms werd er al eens gevochten. Op een andere keer probeerden ze touwen en materiaal mee te brengen om een uitbraakpoging te ondernemen. De zoon van Jacques Heins heeft geen materiaal binnengesmokkeld om zijn vader te laten ontsnappen. Daar heeft hij als cipier met de hulp van zijn knecht voor gezorgd. Van Aerde werd op 22 maart 1672 reeds ondervraagd over de ontsnapping van Lieven van Belle en Joos Schillaert.

Jeroom Stevens, Jan Sorgeloose, Philips van Papeghem en Laureins Verstraete zijn ontsnapt op 19 of 20 van deze maand, evenwel zonder enige braak te veroorzaken. Ze waren nochtans behoorlijk opgesloten in een kamer afgesloten door een klein muurtje ter hoogte van een groot manspersoon. Ze ontsnapten langs een venster op de zolder boven hun kamer. Er bevonden zich nog vier andere gevangenen in hun kamer, die zijn niet ontsnapt, maar hebben de vlucht ongetwijfeld gezien.

165r 15.10.73 Het Hof laat **van Aerde** onvoorwaardelijk vrij. Beschuldigten dienen voortaan afzonderlijk opgesloten *in den put*. Het Hof geeft ook opdracht aan de procureur-generaal zich naarder te informeren over de uitbraak.

165r 14.12.73 Rdshr. d' Hane bijgestaan door griffier Thevelyn, de p.-g..

Verhoor in de gevangenis van **Jeronimus Stevens**, 40 jaar, vrij schipper te Gent, uit het Gravensteen ontsnapt en opnieuw gesnapt.

Met een nauwelijks verhouden trots vertelt Stevens uitgebreid over de ontsnapping op 19 december 1673 's avonds. Hij kon het weten want hij was in alles de eerste. Vanuit de kamer waarin ze opgesloten zaten, klommen ze via een muurtje naar de zolder boven hen, dan door een dakvenster op een plat dak, waarvan ze een paar lagen pannen uitbraken. Met een beetje handigheid geraakte ze via een hof op een schuif die daar 'toevallig' passeerde.

Een tijdje voordien hadden ze van het dochttertje van de cipier een touw gekregen. De vrouw van de cipier gebruikte dit touw om een en ander op te vissen uit een waterput. Stevens weekte het touw in water opdat het zou opzwellen. Een gezwollen touw geeft meer houvast. Maar eigenlijk had van Papeghem ook een koord verstopt. Indien nodig beschikten ze nog over een ijzeren haak, eveneens eigendom van van Papeghem, een houten hamer en een ijzeren beitel, beide eigendom van Verstraete.

Na hun vlucht brachten ze samen een kort bezoek aan de vrouw van Stevens. Daarna namen ze polshoogte op het Sinte-Veerleplein. Bedoeling hiervan was te zien in hoeverre het gerucht van de ontsnapping doorgedrongen was tot de goegemeente. Daarna zwierven ze nog een tijdje rond: Zevergem, Zelzate, Aardenburg, Middelburg, Brugge, ... Onderweg 'creegh' Verstraete ergens een beetje geld. Stevens wist niet hoe Verstraete dit klaar gespeeld had. Stevens voegde er tenslotte nog aan toe dat van Papeghem hem lang voordien lastig gevallen had met een plan om te ontsnappen.

167r 14.12.73 Idem als hiervoor.

Verhoor van **Laureins Verstraete**, zn van Joos, 56 jaar, landsman en voorheen wonend in Koekelare. Verstraete stond als crimineel geboekt en zat sedert 2 april 1666 in de gevangenis van Brugge. Op 15 september 1673 werd hij overgebracht naar de gevangenis van het Gravenkasteel. Daar is hij op zondag 18 november 's avonds ontsnapt samen met drie anderen: Stevens, van Papeghem en Sorgeloose.

Verstraete bevestigt het verhaal van Stevens en voegt er nog enkele details aan toe. Van op een dak van hun gevang lieten ze zich naar beneden zinken in een hof. Stevens floot naar de

schipper van een bootje dat passeerde en dat hen oppikte. Eens buiten de stadspoort nam Sorgeloose afscheid van de anderen. De eerste avond sliepen ze bij een zuster van van Papeghem in Sint-Pieters Hessche. 's Anderendaags vertrokken ze naar Steenhuize waar van Papeghem woonde en voorlopig afscheid nam van zijn twee kompanen.

Daarna trokken Stevens en Verstraete naar Brussel, daags nadien voegde van Papeghem zich opnieuw bij hen. Omdat ze vernamen dat de cipier in de buurt was, wijzigden ze hun reisplan en trokken naar Brugge. Daar woonde een zeker Janneken, een vrouw die soms het lijnwaad van Stevens waste. Lange tijd geleden had Stevens bij haar papieren en geld in bewaring gegeven. Na Brugge trokken ze naar Damme, Sluis, Vlissingen en tenslotte naar Brussel. Daar dienden ze een verzoek tot gratie in, maar ze werden aangehouden. Bij van Papeghem die altijd betaalde, vonden ze de rest van het geld.

63r 22.06.75 Vonnis over Laureins Verstraete

Opmerking In 8595 staat er Laureyns vander Straeten.

Extraordinaire procedure

Beschuldiging Verstraete is ontsnapt uit de gevangenis van het Gravenkasteel *alwaer hy* – zoals de griffier het omschrijft – *conincklick was ghedetineert*.

Uitspraak Verbanning, op pijn van lijfstraf, uit de Provincie van Vlaanderen voor één jaar. Na zijn vrijlating moet hij binnen de 24 uren de Provincie verlaten hebben.

169r 23.01.74 Rdshr. de Rop bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g..

Jan Grenier, zn van Antone, 44 jaar, in 1671 gezworene van de Vrijshippers van Gent, wordt in de secrete kamer ondervraagd.

Grenier, had voor zijn opvolger eigenhandig de naam van Jacques Lammens ingevuld i.p.v. Joos Maes. Volgens hem gebeurde dit vóór het voorleggen aan de schepenen en niet erna. Daarvoor moest hij voor de Hoge Kamer verschijnen, wat niet gebeurde omdat hij die dag ziek te bed lag.

Hadden volgens Grenier ook de naam van Lammens ingevuld: Jan vander Haeghen, Philips Penneman en Simon Crombrughe.

169v-197v DRIE BROERS COOREMAN: DRIE GEWIEKSTE OPLICHTERS.

1. 169v 08.01.74 Pieter Cooreman wordt in de gevangenis van het Hof voor de eerste keer verhoord.

Rdsh. de Rop bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g.

Pieter Cooreman, zn van Joos, werd geboren in Lebbeke en is ongeveer 36 jaar.

Het Hof wordt geconfronteerd met een kluwen aan vervalsingen: van een verkoopcontract, van een brief gepasseerd voor burgemeester en schepenen van Zele, van rentebrieven en van het ondertekenen onder valse namen. Aanvankelijk schuift hij de verantwoordelijkheid in de schoenen van zijn broer Martinus. Verder bekent hij ook zelf auteur te zijn van vervalsingen. Opmerking Verder zal blijken dat Martinus de enige van de vier broers is die niet werd aangehouden. Blijkbaar is hij voortvluchtig.

172r Zie verder, betreft een andere zaak.

2. 173r 15.02.74 Pieter Cooreman, gevangene, wordt voor de tweede maal verhoord.

Rdsh. Claissone bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g..

Pieter Cooreman wordt geconfronteerd met nieuwe vervalsingen, o.a. van een certificaat dat zagezegd geschreven en ondertekend was door griffier Reintiens van Lebbeke.

3. 174r 17?.02.74 Derde verhoor van Pieter Cooreman

Rdshr. Claissone bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g..

Vervolg van het kluwen aan vervalsingen. **Pieter Cooreman** beschuldigt naast Marten ook zijn jongste broer Jan.

4. 175v 20.02.74 Vierde verhoor van Pieter Cooreman

Rdsh. Claissone bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g..

Pieter Cooreman beschuldigt nu ook zijn broer Gillis.

5. 176v 26.02.74 Gevangene Pieter Cooreman wordt voor de vijfde keer verhoord.

Rdsh. Claissone bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g..

Men toont **Pieter Cooreman** o.a. een obligatie ondertekend door Joos Beeckman. Pieter geeft toe dat hij deze obligatie zelf geschreven heeft, maar over welke Joos Beeckman gaat het? Hij kent vier Joos Beeckmans: één in Hofstade, één in Aalst, één in Wyse en een vierde in Dendermonde. Verder heeft hij drie waardeloze of vervalste rentebrieven verkocht aan procureur Lens. Bij één endossement wijst hij in de richting van zijn broer Gillis.

6. 177r 13.03.74 Zesde verhoor van Pieter Cooreman

Rdsh. Claissone bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g..

Aan **Pieter Cooreman** worden nieuwe vervalsingen voorgelegd. Mogelijks is één van zijn broers de dader, maar dat is hij niet zeker.

Hij ontkent elke vervalsing van handtekeningen en brengt opnieuw zijn broer Marten in het gedrang.

7. 178r ?.03.74 Zevende verhoor van Pieter Cooreman

Idem als hiervoor.

Aan **Pieter Cooreman** worden nog andere gevallen van vervalsing en oplichting voorgelegd.

Zo 'kreeg' Gillis eens een zak (letterlijk) met 500 gulden van een van zijn vrienden. Van de herkomst ervan weet Pieter niets. Een andere vervalsing is mogelijks door Marten geschreven, zo beweert hij.

8. 178v 13.03.74 Pieter Cooreman voor de achtste keer verhoord, ditmaal voor het Consistorie.

Het Hof staat voor een kluwen van vervalsingen. Soms is de tekst van een rentebrief vals, soms enkel de handtekening, soms weet men niet wie een endossement geschreven of ondertekend heeft.

Aanvankelijk ontkent **Pieter Cooreman** alles. Dan wordt Joos Boschman als getuige ondervraagd. Na een tijdje bekent Pieter dat zijn broer Gillis ondertekend heeft i.p.v.

Boschman en van twee schepenen van Lebbeke, Adriaen Reyngoudt en Chistiaen Byl. Zelden geeft hij expliciet een vervalsing toe. Meestal geeft hij schoorvoetend toe te geloven dat één van zijn broers mogelijks de vervalser is. Tenslotte bekent hij dat hij samen met zijn broer Jan enkele vervalsingen maakte. Na dit verhoor zijn de vier broers beticht: Pieter, Marten, Gillis en nu ook Jan.

9. 183v 12.05.74 Verhoor van Gillis Cooreman in het gevang

Rdsh. Claissone bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g..

Gillis Cooreman is 34 jaar en woont in Lebbeke. Gillis ontkent meestal zijn eigen aandeel in elke vervalsing of oplichting. Hij loochent dat hij gedurende twee maanden gevlucht was.

Gevraagd naar de herkomst van hoger vermelde 500 gulden, krijgt hij het moeilijker. Het

waren zijn zuur verdiende spaarcenten die hij verborgen had op zijn erf nabij een appelboom. Die som had hij bij zich op de avond van zijn bezoek aan de herberg van waard Tillebourgh.

10. 185r 12.05.74 Verhoor van Jan Cooreman

Rdsh. Claissone bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g. Costenoble.

Jan Cooreman is 29 jaar en woont in Lebbeke.

Jan wordt vooral ondervraagd over de herkomst van het valiesje met 500 gulden. Daarover weet hij niets. Die keer in de herberg van waard Tillebourgh was hij trouwens *by drancke*.

11. 186v 16.05.74 Negende verhoor van Pieter Cooreman

Rdsh. Claissone bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g en de notaris van het Hof.

Pieter praat vooral zijn broer Gillis 'erin'.

12. 187r 16.05.74 Tweede verhoor van Gillis Cooreman thans voor het Consistorie Gillis Cooreman blijft even vaag en ontwijkend als bij zijn eerste verklaring.

13. 188r 16.05.74 Er werd *by den Hove gheresolveert Gillis Cooreman aen het scherp examen vanden ordinairen halsbant* te onderwerpen.

14. 188r 16.05.74 Verhoor van Gillis Cooreman onder het scherp examen

Rdsh. Claissone en Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g. Costenoble.

Gillis bekent een en ander en verdeelt daarbij de schuld tussen zichzelf en zijn broers.

Ondervraagd over de herkomst van het valiesje met geld is hij formeel. Het werd achtergelaten door wijlen zijn vader die het nabij een appelboom begraven had. Na de dood van zijn vader heeft Gillis het opgedolven.

15. 188r 16.05.74 Het Hof besluit voorlopig te stoppen met het scherp examen en het de volgende dag voort te zetten.

16. 189v 17.05.74 Verhoor van Pieter Cooreman voor het Consistorie

De vervalsingen steken vernuftig in elkaar en het Hof heeft er een flinke kluif aan. In verband met het attest geschreven door de schepenen van Lebbeke zegt **Pieter Cooreman** dat hijzelf de handtekening van Joos Boschman geschreven heeft, Marten nam het kruisje voor zijn rekening en Gillis schreef de eerste letter van de naam Adriaen Reyngoudt. De rest van die laatste naam heeft hij niet zien schrijven. In verband met een andere vervalsing, zegt Pieter (auteur): "*Ik heb de naam en de handtekening van Louys van Voshol geschreven met een gouden pen, daarna heeft Marten het kruisje getekend*".

17. 190v 17.05.74 Vervolg verhoor van Pieter Cooreman voor het Consistorie

Alles blijft even ingewikkeld. Broer **Jan Cooreman** heeft geen weet van de vervalsingen.

18. 191r Datum? Gillis Cooreman mag de hulp van een advocaat en een procureur inroepen.

Rdsh. Claissone bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g. Costenoble.

Het Hof vraagt **Gillis Cooreman** om tegen 'morgen' de waarheid op schrift te zetten. Daartoe kan hij een advocaat en een procureur consulteren.

19. 191r 21.05.74 Het Consistorie beslist om **Pieter Cooreman** gedurende vier uren aan de proef met de halsband te onderwerpen.

20. 191v 21.05.74 Verhoor van Pieter Cooreman ‘op het vierkant’

Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Om 20 u leest men het besluit van het consistorie voor, daarna begint de ondervraging van **Pieter Cooreman**. Hij bekent (auteur): “*Ik heb het kruisje getekend voor de naam van Joos Boschman ...*.” Verder volgen vragen over kleine maar belangrijke vervalsingen zoals naar de auteur van de wijzingen aangebracht op de rentebrief die verkocht werd aan de pastoor van Zele. (Auteur): “*Wie heeft de 1 in de tekst vervangen door 3?*”

De vervalsingen zijn gesofisticeerd. Zo werd de handtekening van Reyngoudt gemaakt met een fijne pen en die van Byl met een grove.

Het consistorie stelt ook vragen die door de procureur-generaal niet voorzien zijn (*zijdelinge* vragen), o.a. over de herkomst van de 500 gulden. Men schort de tortuur op.

21. 193r 22.05.74 In aanwezigheid van Gillis Cooreman leest men de bekentenissen van Pieter Cooreman voor. Voor het Consistorie. Griffier Penneman.

Op zijn beurt zal men **Gillis Cooreman** onderwerpen aan het scherp examen.

22. 193r 22.05.74 Gillis Cooreman aan het scherp examen onderworpen

Rdsh. Pieter vander Bruggen bijgestaan door griffier le Rouffon.

Vooraleer **Gillis Cooreman** op het vierkant aan het scherp examen te onderwerpen, stelt men nog enkele vragen. Zijn vorige antwoorden waren immers onvoldoende. Centraal staat de vraag over de herkomst van ‘de 500 gulden in het valiesje’ dat volgens zijn vroegere verklaring begraven was onder een appelboom en dat hij bij zich had in een herberg in Lebbeke. Hierover weet Gillis naar zijn zeggen niets.

Daar zijn antwoorden op de gestelde vragen opnieuw niet voldoen in de ogen van de leden van het Hof, wordt hij aan het scherp examen onderworpen. Om 21 u begint men eraan. Nu wordt Gillis loslippiger. Die 500 gulden heeft hij gekregen van Marten die ze ontvangen had in Antwerpen waarbij hij valse rentebrieven gebruikte. Marten hield 50 gulden voor zichzelf en gaf de rest aan Gillis. Vervolgens geeft Gillis o.a. uitleg over de bestemming van zijn 450 gulden.

23. 195r 23.05.74 Vervolg scherp examen van Gillis Cooreman.

Rdsh. Claissone, Rdsh. Schoorman bijgestaan door griffier Penneman, de subst. vd p.-g..

Om middernacht praamt de scherprechter **Gillis Cooreman** nogmaals de waarheid te vertellen over andere vervalsingen. Gillis bekent nog een en ander waarbij hij Marten en Pieter verder beschuldigt. Om twee uur ’s morgens neemt men de halsband af.

24. 195v 24.05.74 om 2 uur ’s morgens Gillis Cooreman bekent gedeeltelijk.

Rdsh. Claissone, Rdsh. Schoorman bijgestaan door griffier Penneman, de subst. vd p.-g..

Men dringt nogmaals aan bij Gillis om de waarheid te zeggen. Gevraagd over de rentebrief van de pastoor van Zele, verklaart hij niets aan zijn vorige verklaringen te kunnen toevoegen. Nog niet tevreden praamt men hem nog eens *serieuselick*. Op slag wordt Gillis spraakzamer. Hij was erbij toen Marten die rentebrief vervalste. Daarop verlost men hem van die vervelende halsband.

25. 196r 25.05.74 om 7 u ’s morgens legt Gillis Cooreman volledige bekentenissen af.

Rdsh. Claissone bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Men leest de verklaring van Gillis voor. Gillis bevestigt die, maar het Hof is daarmee nog niet tevreden en de scherprechter legt hem nogmaals aan de halsband om naarder de waarheid te vertellen. Gillis geeft daarop nog toelichtingen over de besteding van die 500 gulden en bekent dat hij vroeger gelogen heeft, omdat hij dit aan Marten beloofd had.

26. 197v 25.05.74 Een compleet onleesbare beslissing van het Hof betreffende de relatie tussen Gillis Cooreman en zijn advocaat Cuypers. Griffier le Rouffon was blijkbaar doodop na die uitputtende nacht.

45v-48r 14.06.74 Vonnis over Pieter Cooreman

Beschuldiging: veelvuldig plegen van valsheid in geschrifte en oplichterij.

Uitspraak Pieter Cooremans moet alle vervalste brieven en transporten doorsnijden. Hij zal opgehangen worden op het Sinte-Veerleplein met om zijn hals de instrumenten die dienden om de vervalsingen te fabriceren. Vervolgens dient zijn lijk naar het galgenveld gevoerd. Al zijn bezittingen worden geconfisqueerd en verkocht. Van de opbrengst worden de proceskosten afgetrokken.

48r-49r 14.06.74 Vonnis over Gillis Cooreman

Beschuldiging: verlenen van medewerking aan zijn broer Pieter bij het fabriceren en verspreiden van valse en vervalste waardepapieren

Uitspraak Op het Sinte-Veerleplein, met de doorgesneden valse waardepapieren rond zijn hals, dient hij tot bloedens toe gezeseld en daarna gebrandmerkt te worden. Na zijn vrijlating moet hij al de landen die onder het gezag staan van de koning van Spanje, verlaten en dit binnen de acht dagen. Al zijn bezittingen worden geconfisqueerd.

172r 08.02.74 Rdsh. de Rop bijgestaan door griffier d' Hane, de p.-g..

Verhoor in de secrete kamer van **Charles vande Kerckhove**, zn van Jacques, 28 jaar en stadhouder van Geraadsbergen.

Vande Kerckhove wordt ervan beticht dat hij tegen overdreven vergoeding, al dan niet in natura of speciën, gevangenen vrij liet, o.a. Steven van Cauwenberghe en Jan Beirens. Hij ontkent dit. Ook zou hij geprofiteerd hebben van de parochierekening.

197v 28.05.74 Rdsh. vander Ghote bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g. Costenoble. Gevangene **Joos Wuytens**, zn van Gillis, 46 jaar, wordt verdacht van schriftvervalsing, blijkbaar ter gelegenheid van een sterfgeval en de erop volgende erfenis.

198r 29.05.74 Het Hof beslist **Wuytens** voorwaardelijk vrij te laten. Hij moet de reeds gemaakte gerechtskosten betalen. Voor de eventuele toekomstige proceskosten dient hij 400 gulden te betalen.

Opmerking Mogelijks hoort deze beslissing bij van Eeckhaute, zie hierna.

198r 03.07.74 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier Le Rouffon, de p.-g..

Heindrick van Eeckhaute, gevangene, wordt verhoord.

Deurwaarder Meys en ambtenaar de Backere wilden van Eeckhaute verbaliseren op verzoek van baron de Courière, maar dit lukte niet zonder slag of stoot. Er ontstond discussie met een assistent van Meys. Achteraf beweerde van Eeckhaute dat hij vrijuit mocht gaan. In ieder geval zorgde hij ervoor dat ze hem niet vonden voor zonsondergang, want na zonsondergang mocht men niemand arresteren. Toen ze hem wel vonden, ontstond er een rel tussen van Eeckhaute, gewapend met zijn degen, en een assistent van de deurwaarder gewapend met een pistool.

200r-214r HETZE VAN EEN AANTAL PRACTESIJNEN TEGEN ADVOCaat-GRIFFIER THEVELYN

1. 200r 16.07.74 Rdsh. de Rop, p.-g. bijgestaan door griffier Lynden, de notaris van het Hof.

Adriaen Gheunst, procureur en suppoost van het Hof en bovendien deken van de *Practesynen* wordt in de secrete kamer verhoord in aanwezigheid van de notaris van het Hof. Gheunst wordt verantwoording gevraagd over een brief die hij zou geschreven hebben aan de Koningin Regentes, als deken van *het College van de Practesynen*. Hij ontkent dat hij deze brief schreef. Indien een dergelijke brief bestaat dan betrof het een antwoord op de vraag of ze te klagen hadden over Errembau, voorzitter van de Raad van Vlaanderen. Gheunst weet niet of er door de voorzitter van dit Hof of door de voorzitter van een andere Raad toestemming gegeven was tot het schrijven van die brief. Volgens Gheunst is hij niet gehouden te antwoorden in de naam van de *Practesynen*. Hij vraagt inzage van de minuten die hij schreef.

2. 200v 17.07.74 Het Hof veroordeelt **Gheunst** om op vandaag, dus op 17 juli, om 17 u te verschijnen voor de Raad en om op elk van de tichten klaar en duidelijk te antwoorden. Dat hij als lid niet verantwoordelijk is voor zijn confraters in het *College van de Practesynen*, wordt door het Hof niet aanvaard als argument om niet te moeten antwoorden.

3. 200v 18.07.74 Rdsh. de Rop, p.-g. en de notaris.

Gheunst, procureur en suppoost van het Hof én Dekan van de *Practesynen*, wordt verhoord. Hij bekent een en ander. (Auteur): “*De brief werd geschreven op verzoek van François Thevelyn en na formele beraadslaging in het College van de Practesynen. Ik handelde steeds in opdracht van het College en werd aangeduid om dit College samen te roepen.*” Gheunst vraagt om het origineel van bewuste brief te zien en zegt mogelijks in beroep te zullen gaan.

4. 202v 20.07.74 de Rop, de p.-g. en de notaris van het Hof.

Heindrick Dhont, procureur en suppoost van het Hof én griffier van *het College van de Practesynen*, wordt in de secrete kamer verhoord in aanwezigheid van de notaris van het Hof. Dhont vraagt inzage in zijn onder ede afgelegde verklaringen in zijn *préparatoir* onderzoek, zodat hij geen tegen strijdige verklaringen aflegt. Zegt in beroep te zullen gaan.

5. 202v 21.07.74 de Rop, de p.-g., en de notaris van het Hof.

Het Hof slaat het verzoek van griffier **Dhont** af, en geeft hem het bevel om nog eens te verschijnen bij de procureur-generaal op 23.07.74 om 17 u in de secrete kamer. Dan dient hij op de verschillende punten ofwel te bekennen ofwel te ontkennen. Dit op risico van verbeurdverklaring van een boete van 26 gulden waartoe hij voorwaardelijk veroordeeld wordt.

6. 203r 21.07.74 de Rop, de p.-g. en de notaris van het Hof.

Coolman, procureur en suppoost van het Hof benevens lid van *het College van de Practesynen*, wordt in de secrete kamer verhoord.

Coolman bevestigt dat hij aanwezig was toen het College besliste een brief te schrijven aan de Koningin Regentes. Coolman weet niet van wie het verzoek tot het schrijven van de brief kwam. Hij was trouwens te laat op de betrokken vergadering. De verzonden brief was nagenoeg conform met de minute.

Hij zegt ook dat de *practesynen* soms ontevreden waren over de nieuwe president en dat hij, niettegenstaande de resolutie van het College, de griffier de brief nog altijd niet geregistreerd had.

7. 204r 23.07.74 de Rop, de p.-g. en de notaris van het Hof.

Heindrick Dhont, griffier van het *College van de Practesynen*, wordt andermaal verhoord in de secrete kamer.

Volgens Dhont werd de beslissing tot het schrijven van de brief genomen in plenaire vergadering van het Collège. Aanwezig waren: A. Gheunst, Delrio, vande Sompele, de procureur Clercq, Coolman, Beydens, Meulebrouck, Grande en hijzelf als griffier. Onder het voorzitterschap van Errembau werd efficiënt gewerkt. Processen die dreigden te blijven hangen werden in korte tijd gewezen. Dhont verklaart dat hij de brief verstuurde op bevel van zijn Collège. Dhont zegt niets meer te weten dan wat er in de minute staat. Nooit had men de bedoeling het Hof in diskrediet te brengen.

8. 205v 26.05.74 Rdsh. de Rop, de p.-g. en de notaris van het Hof.

Verhoord in de secrete kamer zegt **Thomas Anthone Delrio** dat de formele beslissing tot het schrijven van de brief met gelukwensen aan de Koningin Regentes naar aanleiding van de rehabilitatie van voorzitter Errembau, genomen werd bij meerderheid van stemmen, en dit in aanwezigheid van acht à negen personen. Dit gebeurde op het einde van de vergadering wanneer iedereen met een glas in de hand bij de haard stond. Thevelyn was de initiatiefnemer. De grosse behorend tot die brief werd niet voorgelezen. De brief werd evenmin getoond. Voor het verzenden van de brief werd geen toelating gevraagd en dus ook geen gekregen.

Griffier Dhont is zeer negligent en Delrio zegt niet zeker te zijn dat de minuten getoond door de griffier en door Thevelyn dezelfde waren.

Alles werd doorgeduwd door twee of drie leden waaronder Dhont en Coolman. Delrio protesteert dan ook tegen die gang van zaken.

Mogelijks staan er in de verzonden brief zaken die in de minute, voorgelezen door Thevelyn, niet stonden. Dhont doet veel zaken op zijn eigen, zogezegd in naam van het Collège. Dit alles volgens Delrio.

9. 207r 26.05.74 Idem als hierboven.

Pieter Beydens, procureur en suppoost van het Hof, wordt verhoord in *de secrete kamer*. Zeven tot acht personen waren aanwezig toen Thevelyn het voorstel deed om de Koningin Regentes te feliciteren met het eerherstel van Errembau. Hij heeft noch de minute noch de grosse gezien. Beydens was een tijd afwezig en weet daardoor niet of de brief effectief geschreven, ondertekend en verstuurd werd.

Ook protesteert hij tegen zijn zogenaamde instemming met het schrijven van de brief.

Hij dacht dat het enkel om felicitaties ging aan de Koningin Regentes met haar rehabilitatie van Errembau. Hij wilde zeker niemand choqueren.

10. 208v 27.07.74 Rdsh. de Rop, de p.-g. en de notaris van het Hof.

Verhoor in *de secrete kamer* van **François Thevelyn**, advocaat van het Hof.

Thevelyn verklaart niet verplicht te zijn om te antwoorden. Hij vraagt om dit morgen schriftelijk te mogen doen en wenst een rapport van het huidig verhoor. Ook verneemt hij dat het onderzoek het gevolg is van een nadrukkelijke verzoek van het Hof.

11. 208v 28.07.74 Rdsh. de Rop, de p.-g. en de notaris van het Hof.

Het Hof slaat het verzoek van **Thevelyn** af en veroordeelt hem om op dezelfde dag om 13 u opnieuw te verschijnen.

12. 209r 28.07.74 Rdsh. de Rop, de p.-g. en de notaris van het Hof.

In de secrete kamer. **Thevelyn** verschijnt voor het Hof en protesteert meteen tegen de aanwezigheid van de notaris van het Hof: “... *den voorseyden notaris vanden Hove in desen niet en vermach de penne te voeren* ...”. Thevelyn zegt dat hij met zijn antwoorden zal bewijzen dat de notaris ongelijk en hijzelf gelijk heeft. Hij vraagt ook een verslag van dit examen.

13. 209r 30.07.74 Het Hof beveelt de beslissing van 28.07.74 na te leven. **Thevelyn** dient op vandaag 30 juli om 17 u te verschijnen. Het Hof beveelt hem zich, zonder enig nadeel op zijn verdere verweermiddelen, te schikken naar de ordonnantie van 28.07.74.

14. 209v 30.07.74 Rdsh. Mantels en de p.-g..

In de secrete kamer. Meester **Thevelyn** doet nu ook zijn verhaal. (Auteur): “*Voor de aanvang van de vergadering dronken we een glas op de rehabilitatie van Errembau. Daarna stelde ik voor een brief te schrijven naar de Koningin Regentes om haar te bedanken. Aan die bedanking wensten ikzelf en andere leden van het College nog zaken toe te voegen. Daarop vroeg men mij om de minute te schrijven. De minute heb ik getoond, waarop ik me terugtrok. Tijdens mijn afwezigheid besliste men de minute te doen grosseren en daarna te verzenden. Een andere minute heb ik niet gezien en verder weet ik niet wat er in de administratie gebeurd is. Verder geloof ik niet dat er in de brief iets negatiefs over het Hof stond. In ieder geval was het nooit mijn bedoeling om iemand te choqueren. Ik wil er nog aan toevoegen dat ik me tegen de aanstelling van de nieuwe griffier verzet heb.*”

15. 211r 01.08.74 Rdsh. de Rop, Rdsh. Mantels en de p.-g..

Ondervraging in de secrete kamer van **François van Heule**, procureur en suppoost van het Hof. Uit zijn verklaringen volgt niets nieuws.

16. 211v 01.08.74 Het Hof beslist *de voorgemelde saecken in te stellen tot laste vanden procureur Gheunst ende consorten* en bij voorkeur te procederen *met corte delayen*, bijvoorbeeld drie dagen, die niet mogen overschreden worden tenzij in geval van noodzaak.

17. 213v 18.08.74 Rdsh de Rop en Rdsh. vander Bruggen, de p.-g. Costenoble.

Meester **François Thevelyn**, griffier van het Hof, wordt nogmaals ondervraagd. Men zegt hem dat François Baudwyns een brief gegrosserd heeft, steunend op de minute die hij van Thevelyn kreeg. Bij de redactie van die minute zou, volgens Baudwyns, Thevelyn zich gebaseerd hebben op een ontwerp van hemzelf, Baudwyns. Thevelyn ontkent dit.

18. 214r 18.08.74 Idem als hiervoor.

Adriaen Gheunst, deken van de *Practesyne*, wordt nogmaals ondervraagd.

Gheunst weet *naer syne beste memorie* niet of het *College van de Practesyne* de minute waarover Baudwyns het had, besproken heeft.

212r-229r 49v Joos vanden Abeele onverbeterlijk schriftvervalser en oplichter

Gevangene Joos vanden Abeele onderging negen criminele examens: in 212r, 214v, 216v, 219v, 221v, 222v, 225v, 227v en 229r. Bij zijn zesde verhoor werd hij geconfronteerd met vier getuigen: François d’ Hulst, Rogier d’ Hulst, Jan Blondé en Cornelia d’ Hulst. François d’ Hulst verklaart dat hij op verzoek van *vanden Abeele* een renteboek gekopieerd heeft, waarvoor hij betaald werd. Elk van de vier getuigen bevestigt dit onder ede. Vanden Abeele ontkent dit.

In zijn verhoren zegt hij herhaaldelijk dat *hy meynt niet misdaen t’ hebben*, trouwens *de renten daerby gheroert syn deughdelyck* en de betalingen gebeurden met *consente vande debiteurs*.

49v 05.09.74 Vonnis over Jooris vanden Abeele

Beschuldiging Joos vande Abbeele, landsman, 42 jaar, geboren in Lokeren en wonend in Eeklo, had een contract gesloten met een kanunnik van de collegiale kerk van Rijsel en met Maria Carton priorin van het hospitaal aldaar. Hierbij werd hem het recht verleend om gedurende drie jaar alle fondsen en renten te innen toebehorende aan vernoemd hospitaal en liggende in de parochies Aardenburg, Kaprijke, Lembeke, Sint-Laureins en Eeklo.

Vanden Abeele heeft i.v.m. voorgaande eigenhandig een nieuw renteboek geschreven, dit gedateerd in 1450 en het voorzien van een omslag in vuil perkament. Hier en daar deed hij aanpassingen in zijn eigen profijt.

Zelf beschikte hij ook over de renteboeken van het leprozenhuis in Gent en van het Sint-Janshuis te Brugge, met bezittingen in de stad en het vrije van Eeklo, in Bassevelde, in het Ambacht van Maldegem, in Aardenburg, in Ijzendijke, in het Ambacht van Waarschoot, in Zomergem, in Ursel, in Kerselare, in Aalter en in Beernem.

Hierover was geen sprake in bovenvermeld contract, maar hij schreef uittreksels uit deze renteboeken over in zijn zelf gemaakt renteboek. Bovendien vergrootte hij sommige bedragen in zijn voordeel. Hij inde dan ook de inkomsten van de goederen gelegen in laatst vernoemde gebieden.

Naar zijn zeggen behoorde zijn zelfgemaakt 'oud' renteboek toe aan een gravin van Rijsel, maar niet te controleren want ... Rijsel was een belegerde stad. Uiteraard ontstonden hieruit processen o.a. voor de Hoofdredeninge van Vlaanderen. Om zijn gelijk te bewijzen gebruikte hij uittreksels uit zijn zelfgemaakt renteboek dat hij veiligheidshalve had laten overschrijven door iemand anders.

Vanden Abeele vervalste ook handtekeningen.

Uitspraak: galg op het Sinte-Veerleplein, nadien ophangen van zijn lijk op het galgenveld en confiscatie van al zijn bezittingen.

229v 03.09.74 Rdsh. de Coninck bijgestaan door griffier Penneman, de p.-g..

Joos Saman, zn van Pieter, meier van Sinaai, wordt verhoord in de secrete kamer.

Er vielen niet alleen scheldwoorden maar ook klappen tussen meier Saman en Jacques Vyncke. Aanleiding was een discussie over de wenselijkheid van de aanwezigheid van Vincke bij de levering van zijn wagens aan het leger van Zijne Majesteit.

230r 4.09.74 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Joos Saman**.

56v 27.???.74 Vonnis over Joos Saman

Beschuldiging: wangedrag.

Uitspraak: 240 gulden boete plus de proceskosten betalen.

230r 07.09.74 Rdsh. de Coninck bijgestaan door griffier Penneman, de p.-g..

Ondervraging in de secrete kamer van **Gillis vande Velde(?)**, 60 jaar.

Vande Velde(?) heeft gevochten met de baljuw. De baljuw was, volgens de ondervraagde, eerst begonnen.

231r 10.09.74 Rdsh. de Coninck bijgestaan door griffier Penneman, de p.-g..

In de secrete kamer Verhoor van **Paulus van Driessche**, 60 jaar en baljuw van Wetteren. Ter gelegenheid van een ontmoeting met vande Velde(?) beweerde de baljuw dat van Gillis vande Velde(?) geen schout meer was en bijgevolg geen recht meer had op aanwezigheid in het Leenhof en in de Vierschaar. Daarop daagde Gillis met zijn degen op in de Vierschaar, iets wat hij anders nooit deed. Het dispuut eindigde met een gevecht waarmee zich nog anderen moeiden.

232v 11.09.74 Het Hof laat **Paulus van Driessche** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Janssens hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij moet de gerechtskosten betalen. Als borg voor de eventuele verdere procedurekosten dient hij 150 gulden te betalen.

232v 27.09.74 Uiteindelijk beperkt het Hof zich tot het nemen van akte van de verklaring van de baljuw **van Driessche**.

233r-244r ZAAK VAN DE WIJZIGINGEN AANGEBRACHT AAN HET POINTERBOEK VAN WAARSCHOOT

Met gewezen of toenmalig bedoelen we hierna dat betrokkene de vermelde functie had op het ogenblik van de wijzigingen aangebracht aan het pointerboek, en dat hij nadien ontslag nam.

Achtereenvolgens worden tien personen verhoord.

233r 15.10.74 Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier le Rouffon, de adv.-fisc., de p.-g.. **Pieter Martens**, zn van Jan, 67 jaar en gewezen pointer van de parochie van Waarschoot, wordt ondervraagd in de secrete kamer. Martens verklaart (auteur): *“Ik was niet aanwezig bij het aanbrengen van wijzigingen aan het pointerboek. Het boek van de ommestellingen en het pointerboek werden opgemaakt overeenkomstig het kohier. Bij de controle door de kasselrij was ik maar de eerste dag aanwezig.”*

234v 15.10.74 Idem als hiervoor.

Lieven Dobbelaere, zn van Pieter, 35 jaar en eigenaar van grote landerijen in Waarschoot, wordt verhoord, blijkbaar in de secrete kamer.

Hij zegt dat hij het *bescheet* thuis aangeboden kreeg en dat hij dit goeder trouw ondertekende. Raadsheer Parmentier heeft geschrap in het kohier van de onkosten. Lieven Dobbelaere was niet aanwezig bij het aanbrengen van de veranderingen aan het pointerboek. Hij was wel aanwezig op 21 december 1668 wanneer de gewone *insetenen* van Waarschoot het akkoord ondertekenden. Tot daar zijn verklaring.

235v 15.10.74 Idem als hiervoor.

Pieter Dobbelaere, zn van Adriaen, 59 jaar, vader van Lieven Dobbelaere en bezitter van grote landerijen in Waarschoot, wordt verhoord. Blijkbaar in de secrete kamer. Hij verklaart dat Raadsheer Parmentier, lid van de Raad van Vlaanderen, het bedrag van de onkosten verlaagd heeft van o.a. hemzelf en van zijn zoon Lieven. Pieter heeft zich hierover beklaagd bij burgemeester en schepenen. Hij was niet aanwezig bij het aanbrengen van de betwiste veranderingen, maar wel toen de gewone *insetenen* het akkoord ondertekenden op 21 december 1668.

236r 15.10.74 Idem als hiervoor.

Marten Claeys, zn van Christoffel, 37 jaar, wonende in Zomergem en uitbater van gronden in Waarschoot, wordt ondervraagd, blijkbaar in de secrete kamer. Toenmalig burgemeester Steyaert heeft op 17 juli 1670 het schriftelijk *bescheet* ten huize van Claeys gebracht. Claeys zegt dat hij dan te goeder trouw ondertekende. Bij het aanbrengen van wijzigingen aan het pointerboek was hij afwezig.

237r 15.10.74 Idem als hiervoor.

In de secrete kamer **Jaspas Standaert**, zn van Jan, 55 jaar, wonende in Zomergem en uitbater van landerijen in Waarschoot. Vanwege gewezen burgemeester Steyaert en de schepenen

heeft hij het schriftelijk *bescheet* thuis ontvangen. Ook hij heeft te goeder trouw ondertekend. Verder heeft hij zich nergens mee bemoeid.

237r 15.10.74 Idem als hiervoor.

In de secrete kamer. **Pieter Steyaert**, zn van Joos, 51 jaar en gewezen (1668 en 1669) burgemeester van Waarschoot, wordt ondervraagd. Steyaert geeft de wijzigingen aan het kohier toe. Die gebeurden met medeweten van de baljuw, de schepenen en de griffier. Zelfs Pieter Martens en Marten Claeys waren akkoord. In het schepencollege dacht men dat de biljetten samen moesten passeren bij de controle door de kasselrij en niet afzonderlijk. Het *bescheet* werd ondertekend op verzoek van Pieter Dobbelaere, Jaspas Standaert, Marten Claeys en Pieter Martens. De veranderingen gebeurden *met volle kennis* van *zaecken* en met medeweten van de baljuw, de schepenen en de griffier, maar ook van Pieter Martens, gewezen pointer. Alles gebeurde te goeder trouw omdat men, rekening houdende met de logementskosten, van mening was dat bij de enen te veel onkosten en bij de anderen te weinig onkosten aangerekend waren. Mocht hij profijt gedaan hebben door de wijzigingen, dan is hij bereid het verschil te restitueren.

239v 15.10.74 Idem als hiervoor.

Blijkbaar in de secrete kamer. **Charles de Reu**, zn van Jan, 48 jaar en voorheen schepen van Waarschoot, zegt dat de andere wethouders, de *insetenen* van Waarschoot, de *afsetenen*, evenals de pointers en de zettters, allen van mening waren dat het oorspronkelijk akkoord niet voldeed rekening houdend met de ongelijke impact van de logementskosten. Nadat Pieter Martens en andere *afsetenen* op 17 juli 1670 het *bescheet* getekend hadden, heeft hij eveneens getekend. Hij dacht dat de wethouders op 21 december 1668 daarover akkoord waren. Bij het ondertekenen realiseerde hij zich niet hoe groot de particuliere bedragen waren. Alles werd te goeder trouw beslist. Mocht hij geprofiteerd hebben door de wijzigingen, dan is hij bereid het verschil terug te geven.

241r 15.10.74 Idem als hiervoor.

Blijkbaar in de secrete kamer. **Joos de Vos**, zn van Pieter, 46 jaar en gewezen voorschepen van Waterschoot, zegt dat Pieter Martens hem overtuigd heeft om te tekenen. Alles gebeurde te goeder trouw. Hij onderlijnt dat sommige personen genoodzaakt waren geld te lenen om hun logementskosten te betalen. Ook wijst hij erop dat *ten platten lande in 't faict vande pointynghen gevouch ende ordinaire is veranderynghen te doene naer het bevint vande saecke omme eenyghelyck het zyne te geven*. Hij is eveneens bereid, mocht hij voordeel gehaald hebben door de wijzigingen, het verschil te restitueren.

242v 15.10.74 Idem als hiervoor.

Blijkbaar in de secrete kamer. **Charles van Hoorenbeke**, zn van Charles, 34 jaar en gewezen schepen van Waarschoot, bevestigt dat alles te goeder trouw en met kennis van zaken beslist werd. Van Hoorenbeke geloofde dat iedereen akkoord was zowel *insetenen* als *afsetenen*. Bij het tekenen was hij ervan overtuigd dat de baljuw, de burgemeester, de schepenen en de griffier instemden. Hij is eveneens bereid tot restitutie voor zover dit nodig moest blijken.

244r 15.10.74 Idem als hiervoor.

Blijkbaar in de secrete kamer. **Jan de Smet**, zn van Anthone, 35 jaar en griffier van Waarschoot, wordt verhoord. Hij zegt dat alles in eer en geweten en te goeder trouw beslist werd. De wijzigingen werden aangebracht in aanwezigheid van niet alleen burgemeester en schepenen, maar ook van Pieter Martens en Pieter Dobbelaere. Niemand had er baat bij en niemand leed schade. Rekening houdend met de logementskosten van soldaten, werden de

onkosten van de ene verhoogd en van de andere verlaagd. Mocht het nodig blijken, dan is ook hij bereid restitutie te doen.

259v 17.01.75 Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier Penneman, de adv.-fisc..
Hierna volgt een verslag van een zitting gehouden op 15 oktober 1674 dus drie maanden geleden.

Pieter vander Bruggen werd in de secrete kamer verhoord en antwoordde op de tichten overgegeven ten laste van de baljuw, de burgemeester, de schepenen en de gegoeden van de parochie Waarschoot.

1. De geschrapte bedragen zijn niet het gevolg van het aanrekenen van excessieve vacatiën.
2. Het bevel tot betalen is gebeurd in zijn afwezigheid.
3. De wijzigingen aan het pointerboek werden aangebracht om gevolg te geven aan een appostille geschreven door de heren van de kasselrij Oudburg.
4. Deze wijzigingen werden aangebracht in zijn afwezigheid, maar met akkoord van alle geïnteresseerden.
5. Met de wijzigingen aan het pointerboek wilden de schepenen een aantal anomalieën rechtzetten.

261v 30.01.75 Het Hof neet akte van de verklaring van **Pieter vander Bruggen**.

246r 14.11.74 Rdsh. Claeysone bijgestaan door griffier Penneman, de p.-g..
Mahieu Masyn, zn van Pauwel, gevangene en burgemeester van Lo, wordt kort ondervraagd over de pacht van een of ander recht.

246r 07.02.74 Het Hof beslist de zaak te seponeren.

246v-249v 57v-60r 63r HET KLOOSTER VAN DE JEZUÏTEN IN WAETEN: EEN OORD DES VERDERFS - ZAAK VOLCKERINCKHOVE

Vooraf dit. In het klooster van de Engelse Paters Jezuiten gebeurden dingen die het daglicht niet mochten zien. De parochianen van Volckerinckhove waren de klokkenluiders. Omwille van het delicaat karakter werden deze zaken behandeld *inde discretie vanden Hove*. Daarvan is dan ook geen enkel spoor te vinden in de Criminele Examens. In de Sententiën worden ze omschreven als *rudessen* [wangedrag] zonder verder in bijzonderheden te treden.

In de punten hierna genummerd van 1. tot 8. betreft het geldzaken, daarover vonden we wel een ander in het boek van de Criminele Examens

We pogen met enige reserve de essentie van de historie te reconstrueren. Beleefdheidshalve schrijven we Paters met een hoofdletter, vermits het klooster van de Jezuiten in *Waeten* het epicentrum van de gebeurtenissen was.

1. De Paters van *Waeten* hadden schulden.
2. Ze vonden iemand om hiervoor borg te staan.
3. Volgens de baljuw weigerde de West-Vierschaar van Cassel die borgtocht goed te keuren, omdat ze haar onvoldoende vond.

Volgens Verrons, schepenen van Volckerinckhove, ging die borgtocht niet door omdat de baljuw en de griffier op Frans gebied woonden.

4. De Paters namen een hypotheek op minstens een deel van hun veestapel.
5. Nog vóór de vervaldag van de hypotheek verkochten de Paters een aantal van de gehypothekeerde dieren.

Die verkoop ging volgens baljuw Colpaert door in Ledezele, buiten zijn jurisdictie. Van die verkoop werd geen *executie* opgemaakt door de West-Vierschaar van Volckerinckhove in Casselambacht. Volgens Colpaert diende hij daartoe aan te kloppen in het proostdijhuis van de Paters, dus niet in zijn jurisdictie.

Maar volgens Verrons, schepen van Volckerinckhove, ging die verkoop door in Volckerinckhove in de jurisdictie van baljuw Colpaert, maar in aanwezigheid van de schepenen van Ledezele.

6. Schepen Verrons van Volckerinckhove zegt dat ‘zijn’ wethouders besloten hadden een viertal paarden af te halen in *Waeten*. Blijkbaar durfde men dit besluit niet uitvoeren.

7. In Volckerinckhove kwam er herhaaldelijk bevel van Zijne Majesteit toe om de beslissing wel uit te voeren. Uiteindelijk kwam een amman naar Volckerinckhove met enkele van zijn assistenten. Op voorstel van die amman beslisten de wethouders van Volckerinckhove toch binnen te gaan in de proostdij van de Engelse Paters in *Waeten*. Schepen Verrons is, vergezeld van meer dan twintig man, binnen de jurisdictie van *Waeten* gegaan.

Samen met de parochie *Waeten* hebben ze er 33 koeien en kalveren meegenomen. Nog dezelfde dag werden die beesten verkocht in Volckerinckhove. Achteraf kregen de Paters een groot aantal van de dieren terug. Baljuw Colpaert was niet aanwezig, noch bij de afhaling noch bij de verkoop.

8. Men kreeg medewerking van de parochie *Waeten* omdat de Paters er veel overlast veroorzaakten. Ook bezaten die Paters *wel duysent ghemeten lants consistierende soo in bosschen, landen, hoewel daer eenighe syn magere meersschen*.

246v 15.11.74 Rdsh. Claeysone bijgestaan door griffier Penneman, de p.-g..

Cornelis Colpaert, baljuw van de West-Vierschaar van Volckerinckhove in Cassel Ambacht, wordt ondervraagd.

246v 15.11.74 Nadien was het de beurt aan **Anthone Verrons**, schepen van Volckerinckhove.

249v 16.11.74 's Anderendaags trad **Colpaert** nog eens op.

57v-60r 21.01.75 Vonnissen

Het Hof velt tien vonnissen. Drie Paters Jezuiten en zeven insetenen van Volckerinckhove, waaronder zes vooraanstaanden, worden veroordeeld. Omdat de zaak delicaat is verwijst het Hof telkens naar inlichtingen ingewonnen bij de ingezetenen, zonder concreet hierop in te gaan, en naar de in discretie van de in het Hof afgelegde verklaringen door de beschuldigen. De uitspraken geven we na elkaar.

Beschuldiging.

We citeren de beschuldiging van het Hof bij de veroordeling van **Pater Woets** die eerst aan de beurt komt.

“Ghesien d’ informatien ghehouden ten laste van diversche insetenen der prochie van Volckerinckhove op de rudessen [wangedrag] by hemlieden ghecomitteert int dressereren van excessen tot lasthe vande Inghelsche Paters der Societheyt Jesu tot Waetene niet jeghenstaende zelve Paters hadden staet ende surcéance der zelve in syne Majesteits Privé Raede.”

En verder: *“Ghesien ooc het vrywillich verdrach van Pater Woets inde discretie vanden Hove oversulcx hy daerinne plichtich is gheweest ... “*

Ook bij de particulieren is wangedrag de essentie van de beschuldiging.

57v-60r 21.01.75

Uitspraak over **Pater Woets**: 100 gulden plus de proceskosten.

57v 21.01.75

Uitspraak over **Pater Roberts Piers**: 100 gulden plus de proceskosten.

58r 21.01.75

Uitspraak over **Pater Folcke Vergynche(?)** 100 gulden plus de proceskosten..
Hierna komen (o.a.) de zes vooraanstaanden van Volckerinckhove aan de beurt.

58v 21.01.75

Uitspraak over **Jan Bernaert**, notabele van Volckerinckhove: 200 gulden boete plus de proceskosten.

59r 21.01.75

Uitspraak over **Charles de Smet**, schepen van Volckerinckhove: 120 gulden boete plus de proceskosten.

59r 21.01.75

Uitspraak over **Guillaume de Meesthere**, notabele van Volckerinckhove: 200 gulden boete plus de proceskosten.

59v 21.01.75

Uitspraak over **Jacob Vergriete**, pointer van Volckerinckhove: 120 gulden boete plus de proceskosten.

60r 21.01.75

Uitspraak over **Louys Colpaert**, baljuw van de West-Vierschaar van Cassel Ambacht: 100 gulden boete plus de proceskosten.

60r 21.01.75

Uitspraak over **Anthone Verrons**, schepen van Volckerinckhove: 200 gulden boete plus de proceskosten.

63r 22.06.75

Uitspraak over **Jan Drienx**: 200 gulden boete

257r 29.11.74 Rdsh. Claeysone bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Anthone Verrons, schepen van Volckerinckhove, wordt opnieuw verhoord.

Verrons was schuldeiser van de paters van *Waeten*. Omdat de door hen voorgestelde borg onvoldoende was, nam Verrons het recht in eigen handen. Hij haalde vijf van hun paarden af. Omdat de beschuldiging hier van een andere aard is dan de hoger vermelde *rudessen*, noteerden we dit item afzonderlijk.

249v 21.11.74 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Jan le Secq, 21 jaar, gevangene en knecht van de heren van Aigremont wordt kort ondervraagd. Hij geeft toe dat hij in een dispuut zijn degen trok, maar hij wist niet dat hij met een deurwaarder te doen had die kwam om een exploot af te leveren. Le Secq dacht dat het enkele geweldenaars waren die de koets van zijn heer aanvielen.

250r-253r DE VACATIËN VAN DE BALJUW EN DE GRIFFIER VAN OUDEZELE: ELK ZOEKT ZIJN PROFIJT

Ook hier reconstrueren we de feiten aan de hand van verscheidene verhoren.

In Oudezele ontstond herrie in de vergadering van de wethouders toen die het kohier van de onkosten van de parochie wilden goedkeuren. Probleem waren de vacatiën van de baljuw en de griffier. Vooral Adriaen Coudeville en Bauduwyn Maes waren niet bereid die zonder slag of stoot te laten passeren. Die twee verzetten zich met man en macht. Coudeville zei tegen de baljuw dat hij het al wilde opeten.

250r 23.11.74 Rdsh. Claeysone bijgestaan door griffier Penneman, de p.-g..

Adriaen Coudeville, zn van Martyn, 'oud' landsman woonachtig in Oudezele in Cassel Ambacht, wordt in de secrete kamer verhoord.

251r 23.11.74 Idem.

Bauduwyn Maes, 42 jaar en landsman van Oudezele, wordt in de secrete kamer verhoord. Tijdens de ruzie greep Maes de baljuw bij zijn frak. Het dispuut bleef aanslepen wanneer Maes de baljuw thuis opzocht.

252r 23.11.74 Idem.

Mahieu Hallinck, zn van Jacques, landsman en wonende in Oudezele, wordt in de secrete kamer verhoord.

253r 26.11. Het Hof beslist de beschuldigten voorlopig vrij te laten. **Coudeville**, **Maes** en **Hallinck** moeten zweren dat zij zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Zij moeten de gerechtskosten betalen. Voor de verdere eventuele procedurekosten moeten **Coudeville** en **Maes** respectievelijk een borgsom van 300 en 150 gulden betalen. Uiteindelijk wordt de klacht tegen **Hallinck** onontvankelijk verklaard.

65v 24.10.76 Vonnis over Adriaen Coudeville, Bouduyn Maes en Mahieu Hallinck **Beschuldiging:** wangedrag tegenover baljuw en schepenen van Oudezele.

Uitspraak Coudeville en **Maes** krijgen een boete van respectievelijk 30 en 20 gulden. De klacht tegen Hallinck wordt niet ontvankelijk verklaard. Hij dient wel zijn aandeel in de gerechtskosten te betalen.

253r 24.11.74 Rdsh. Claeysone bijgestaan door griffier Penneman, de p.-g..

François de Clercq, zn van Gillis, koopman uit Gent, wordt verhoord in de secrete kamer. De Clercq zegt dat Plasschaert hem aangevallen en geslagen heeft op de Vrijdagmarkt nabij het huis *De Wulf*. Samen rolden ze over de grond. Thuis gekomen is de Clercq naar de woning van Plasschaert getrokken, waar ze een nieuw robbertje vochten.

254r 24.11.74 Idem.

Lauryns de Boevere, zn van Laureyns, kamslager en wonende in Gent nabij de Sint-Jacobskerk, wordt verhoord als getuige van het straatgevecht tussen de Clercq en Plasschaert. De Boevere zegt dat hij aan de vrijdagmarkt gekomen *syn waeter ghemaect heeft*, en toen hij zich omkeerde zag hij Plasschaert en de Clercq worstelend over de grond rollen. Plasschaert lag bovenop de Clercq. Nadien heeft de Boevere gezien dat ze nog een tweede maal vochten.

255r 25.11.74 Rdsh. Claeysone bijgestaan door griffier Penneman, de p.-g..

Pieter vander Vreken, zn van Willem, landsman, arbeider en wonende in Sint-Amands boven Dendermonde, wordt verhoord. Niet duidelijk. Hij werd ontboden door deurwaarder Vierbeke. Er ontspoon zich een discussie. Blijkbaar had iemand de vrouw en de dienstmeid van de deurwaarder gevolgd en die had hen daarvoor geverbaliseerd.

255v 26.11.74 Het Hof spreekt **Pieter vander Vreken** voorwaardelijk vrij. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur vanden Berghe hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij moet de gerechtskosten betalen. Als borg voor de procedurekosten dient hij 150 gulden te betalen. Achteraf werd de zaak in overleg met de betrokken deurwaarder geseponeerd.

256r 27.11.74 Rdsh. Claeysone bijgestaan door griffier Penneman, de p.-g.. **Marten Muylle**, zn van Cornelis, landsman en wonende in Sint-Amands bij Dendermonde, wordt in de secrete kamer verhoord. Niet duidelijk. De vrouw en de dienstmeid van Muylle werden geverbaliseerd door deurwaarder Vierbeke. Muylle stelde een minnelijke schikking voor. Hij was bereid een stoop wijn te betalen aan de deurwaarder, maar die weigerde. In de rel die daarop stond vluchtte de deurwaarder naar de zolder.
Opmerking In het boek van de Criminele Examens staat er Marten de Muyl en in het boek van de Sententiën is dit Marten Muylle geworden.

256v 29.11.74 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Marten Muylle** die voorlopig naar huis mag terugkeren.

57r 22.12.1674 Vonnis over Marten Muylle

Extraordinaire procedure

Beschuldiging: wangedrag tegenover een deurwaarder.

Uitspraak: 120 gulden boete en ook de proceskosten betalen.

258r 07.12.74 Rdsh. d' Hane bijgestaan door griffier Penneman, de p.-g..

Pieter de Meester, zn van Jan, wonend in Brugge alwaar hij een handel in tabak uitbaat, wordt in de secrete kamer verhoord. Een deurwaarder had een exploit tegen hem betekend, maar hij had – zo beweert hij - tijdig betaald. Bij een discussie tussen hen had de deurwaarder de deur toegesmeten.

258v Het Hof neemt akte van de verklaring van **Pieter de Meester**.

56v 15.12.74 Vonnis over Pieter de Meester

Extraordinaire procedure

Beschuldiging: niet nader gespecificeerd wangedrag tegenover deurwaarder Michiel van Eeckhaute.

Uitspraak: de Meester wordt veroordeeld tot een boete van 120 gulden.

258v 15.12.74 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier le Rouffon, de subst. vd p.-g..

Verslag van een zitting gehouden op 15.07.74 ten huize van Raadslid Mantels. Omdat het een juridisch delicate zaak betrof waarin, naast de gedaagde en tevens verweerster **Anna Adriaenssens**, de substituut van de procureur-generaal als eiser betrokken partij was, werd de substituut van de procureur-generaal vervangen door Rdsh. Mantels.

Eerst komt er een verklaring waarin men in dit particulier geval de objectiviteit van het Hof en zijn rechtsgang benadrukt. Adriaenssens daagt echter niet op. Ze pretendeert ziek te zijn en

wordt veroordeeld om persoonlijk te *compareren*. Men beslist ook om de zaak *crimineelick* verder te zetten.

Het verslag is ondertekend door Mantels en door griffier le Rouffon.

262r 12.02.75 Rdsh. vander Piet bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Lucas van Couckelberghe uit Sint-Pieters bij Gent, zn van Lieven, brouwer, wordt in de secrete kamer heel kort verhoord. Hij ontkent alles.

262r-265r én 271v-274v KALLO: RUZIE TUSSEN DE PASTOOR EN ZIJN KUDDE

262r 29.04.75 Rdsh. vander Ghote bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Het Hof heeft een brief met klachten tegen pastoor d' Hauwe van Kallo ontvangen, geschreven in naam van vijf personen. Deze vijf personen werden gedagvaard.

Volgens enkele van de gedaagden heeft de pastoor op de laatste Kerstdag en op Lichtmis grove woorden gebruikt tegen zijn kapelaan en tegen een Augustijner pater die kwam assisteren op de parochie. Als nasleep daarvan zeiden parochianen, op het kerkhof en voor de kerkdeur, tot de pastoor dat ze op vandaag Paasdag de Paasmis niet zouden bijwonen. Naar hun zeggen zorgt de pastoor toch voor geen devotie. Van de vijf gedaagden beweert niemand iets af te weten van een dergelijke brief. Hierna volgen de namen van de ondervraagden die allen in de secrete kamer verhoord worden.

Oorsprong van de klacht: een aanzwellend gerucht.

262r 29.04.75 **Cornelis Alleman**, zn van Huybrecht, 47 jaar en landsman te Kallo.

263r 29.04.75 **Baudewyn vande Velde**, zn van Andries, 40 jaar en landsman te Kallo.

263v 29.04.75 **Marten van Dycke**, zn van Guillaume, 38 jaar en landsman te Kallo.

264r 29.04.75 **Cornelis van Oosterhaut**, zn van Gheraert, 49 jaar en landsman te Kallo.

264v 29.04.75 **Jan Claessens**, 41 jaar en landsman te Kallo.

265r 29.04.75 **Cornelis Alleman** wordt nogmaals verhoord. Hij zegt niets af te weten van de brief.

262r 30.04.75 Het Hof neemt akte van de verklaringen van de vijf personen die verhoord werden en gelast de commissaris van de zaak om ter plaatse te gaan, de nodige vaststellingen te doen en nog andere getuigen te verhoren

265r 29.04.75 **Baudewyn vande Velde** wordt een tweede maal ondervraagd. Hij weet evenmin iets af van de brief.

60v-62r 30.05.75 Vonnissen

We geven alle vonnissen na elkaar

Vonnissen over Cornelis Alleman

Extraordinaire procedure

Beschuldiging Alleman heeft zich *op den eersten paesdach vervoordert moetwillich ende schandaleuselick te beletten den pasthor van 't selve Calloo te gaene in de prochiekercke omme aldaer te doene syne functie pastorale.*

Uitspraak: één maand verbannen uit Kallo, 200 gulden boete en de proceskosten betalen.

Vonnissen over Baudewyn vande Velde

Extraordinaire procedure

Beschuldiging: idem als bij Alleman.

Uitspraak: idem als bij Alleman

Vonnis Cornelis Oosterhaut**Extraordinaire procedure****Beschuldiging:** idem als bij Alleman**Uitspraak:** idem als bij Alleman**Vonnis over Marten van Dycke****Extraordinaire procedure****Beschuldiging:** idem als bij Alleman**Uitspraak:** 200 gulden boete en de proceskosten betalen.**Vonnis over Jan Clayssens****Extraordinaire procedure****Beschuldiging:** idem als bij Alleman**Uitspraak:** 200 gulden boete en de proceskosten betalen.**63v-64r 20.07.75****Vonnis over Jan Verhulst****Extraordinaire procedure****Beschuldiging:** idem als bij Alleman**Uitspraak:** één maand verbannen uit Kallo, 200 gulden boete en de proceskosten betalen.

265v e.v. 21.05.75 Met hun meester, **de heer van Aigremont**, op stap in Gent ontmoetten **Wauter Molenbergh** en **Robert Mayeur** de jonge **advocaat Ameye**. Volgens de knechten van de heer van Aigremont affronteerde Ameye hun meester zwaar. Hij duwde niet alleen de rand van de hoed van hun meester naar beneden, maar hij trok ook zijn degen. In een poging om de degen van Ameye uit zijn hand te slaan, klopte Molenbergh met zijn stok bij vergissing op de hand van zijn meester. Volgens de heer van Aigremont hield hij er *een groote blauwe plecke* aan over. Molenbergh achtervolgde de aanrander tot in een winkel. Eerst worden beide knechten hierover verhoord. Ze leggen eensluidende verklaringen af.

265v 21.05.75 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Wauter Molenbergh, zn van Wauter, 24 jaar, geboren in Geel, alwaar zijn vader schepen was, en tot voor zijn arrestatie knecht van de heer van Aigremont, wordt in de secrete kamer ondervraagd.

Meestal poogt een verdachte zijn aandeel in een gevecht te minimaliseren. Niet zo bij Molenbergh die zei: “ ... *te gheloooven indien hy de voorn. Ameye noch eens hadde bevonden, dat hy hem noch eenighe slaeghen soude ghegheven hebben doordien hy noch teenemaal in colère was.*”

267r ?.mei.75 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Wauter Molenbergh**.

267r 21.05.75 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g.. In het Frans.

Robert Mayeur, zn van Robert, 30 jaar en kok bij de heer van Aigremont, wordt eveneens in de secrete kamer ondervraagd.

Mayeur bevestigt de verklaring van Molenbergh.

268r 30.05.75 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Ook jonkheer **Heyndrick van Eeckhaute**, heer van Aigremont, wordt verhoord in de secrete kamer. Hij bevestigt de verklaringen van zijn knechten. Merkwaardig is de interesse van het Hof voor een ander deel van het relaas van *van Eeckhaute*. Op 22 oktober 1673, drie of vier dagen voor een oorlogsverklaring (blijkbaar door de Fransen), was hij in Rijsel. Volgens van Eeckhaute werd hij daar gearresteerd bij wijze van represaille en kort nadien weer vrijgelaten. Gekomen in Gent werd hij door tussenkomst van baron de Courières opnieuw gevangen gezet. Hij verbleef zes maanden in het gevang. Omwille van zijn verblijf in Rijsel bekeek het Hof hem achterdochtig. Zijn komen en gaan werd angstvallig nagegaan, inclusief de aard van zijn paspoort.

271v 31.05.75 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Heyndricq van Eeckhaute**.

271v 31.05.75 Rdsh. vander Ghote bijgestaan door griffier Penneman.

Jacques Boeye, zn van Adriaen, wordt verhoord in de secrete kamer. Boeye is 33 jaar en – naar hij zegt gemandateerd door de wethouders van Kallo, om bij het vicariaat van het bisdom verslag uit te brengen over het gedrag van Jan d' Hauwe, pastoor van Kallo. Boeye vraagt welke sanctie de beste is: ontslaan of verplaatsen.

Boeye: *"De koster had er zich tegen de kapelaan over beklaagd dat de kerk dikwijls tot 's avonds laat open stond en dat men de sleutels niet soude gheven ande jonghers opdat het kerckegoet niet en soude ghestolen worden. Het gerucht deed de ronde dat pastoor d' Hauwe op de vraag van de koster of hij mis zou doen, antwoordde : "Ick en trecke my dat niet aen." "*

64r 20.09.75 Vonnis over Jacques Boeye

Extraordinaire procedure

Beschuldiging: idem als bij Alleman

Uitspraak: één maand verbannen uit Kallo, 200 gulden boete en de proceskosten betalen.

272v 01.06.75 Rdsh. vander Ghote bijgestaan door griffier Penneman, de p.-g..

Jan Verhulst, zn van Jan, 48 jaar, landsman uit Kallo en schepen (dit staat verder in zijn verklaring), wordt verhoord in de secrete kamer.

Verhulst is niet happig om te getuigen tegen de pastoor omdat hij maar gewoon schepen is. Misbruiken vaststellen is de taak van de baljuw. Ook was Verhulst er niet bij als men de pastoor de toegang tot de kerk belette. Dit beweert hij toch.

63v 20.09.75 Vonnis over Jan Verhulst

Extraordinaire procedure

Beschuldiging: Jan Verhulst heeft op Pasen de pastoor van Kallo de toegang tot de parochiekerk van Kallo belet.

Uitspraak: één maand verbannen uit Kallo en 200 gulden boete.

273v 01.06.75 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier Penneman, de p.-g..

Cornelis Jacobs, 64 jaar, landsman en schepen van Kallo, wordt ondervraagd, blijkbaar in de secrete kamer.

Jacobs verklaart dat hij op Pasen 's morgens vroeg gewoon naar de kerk ging, twee missen volgde en de Heilige Communie ontving. Vooraleer naar huis te gaan dronk hij nog een pint. De pastoor heeft hij nergens gezien die dag.

64v Datum? Vonnis over Cornelis Jacobs

Opmerking Dit vonnis werd geveld tijdens een zeer onrustige periode voor de Raad van Vlaanderen. De verslagen zijn bij momenten zeer rommelig. Dit vonnis hebben we gedistilleerd uit slordige en summere notities in de kantlijn.

Beschuldiging: pastoor Kallo toegang tot kerk beletten

Uitspraak: 200 gulden boete

274v 01.06.75 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier Penneman.

Joos Heynaert, zn van Gillis, 32 jaar, landsman en schepen van Kallo, wordt ondervraagd, blijkbaar in de secrete kamer.

Heynaert legt dezelfde verklaring af als Jacobs. Alleen specificeert hij waar hij een pint dronk: bij chirurgijn Andries Dierickx.

Opmerking: Jacobs ondertekent met een stempel waarop zijn naam duidelijk verkeerd gespeld staat.

64v Datum? Vonnis over Joos Heynaert

Opmerking Zelfde als bij Cornelius Jacobs.

Beschuldiging: pastoor van Kallo toegang tot kerk beletten

Uitspraak: 200 gulden boete

274v 01.06.75 **Christiaen Hellemans**, zn van Martinus, 56 jaar en wonende in Kallo, wordt verhoord in de secrete kamer. Ook Hellemans bevestigt dat er op paasdag geen pastoor te bespeuren viel in de parochiekerk van Kallo, toch niet in de vroegmis.

275r 21.06.75 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier Penneman, de adv.-fisc..

Heindrick Baert, zn van Jan, 68 jaar, griffier en pensionaris van het hof van Cassel, wordt in de secrete kamer verhoord in aanwezigheid van de advocaat-fiscaal.

Baert krijgt 103 tichten voorgeschoteld. In hoeverre hij al dan niet schuldig is, weten we uiteraard niet, maar in ieder geval beschikt hij over een batterij excuses. We sommen er enkele op.

1. Op een van de eerste tichten repliceert hij dat dit een zaak is voor het hof van Cassel.

2. Als excuus voor de tekortkomingen in zijn boekhouding verwijst Baert o.a. naar de troebelen in de streek van Cassel.

3. De resolutieboeken zijn niet strikt bijgehouden, want het waren troebele tijden en in het klad geschreven resoluties werden soms door anderen meegenomen.

4. Soms hebben andere pensionarissen de resolutieboeken bijgehouden.

5. Op een andere keer weet hij het niet meer wegens *den langhen laps van tyde of heeft hy gheene precise memorie*.

6. Hij verwijst regelmatig naar een resolutieboek dat hij niet bij de hand heeft en eerst zou moeten zien.

7. Het gebeurt dikwijls dat de inhoud van een artikel *hem niet en raeckt*, maar wel *die vanden hove van Cassel*.

8. De administratie is ook ondoorzichtig door de vele plaatsen waarop vergaderingen doorgingen. Zo gingen landsvergaderingen gewoonlijk door in de secrete kamer van het hof van Cassel. Andere vergaderingen grepen plaats in het landhuis of in het college van de Jezüieten, of nog ten huize van de baljuw of de ontvanger.

De advocaat-fiscaal dringt herhaaldelijk aan dat hij ondubbelzinnig zou antwoorden op zijn vragen omtrent rekeningen.

9. De ellenlange lijst werkt duidelijk op de zenuwen van de betichte, zeker wanneer men hem verduidelijkingen vraagt over zijn uitgaven. Op zeker ogenblik zegt hij noch min noch meer dat dit de advocaat-fiscaal niet aangaat! *Seght 't selve den heesschere niet te raecken ende dat*

hy met den Grave van Watou andere affairen magh ghehadt hebben die hy alhier niet en moet te kennen gheven.

Op het einde vraagt hij een kopie van de tichten, iets wat hem toegestaan wordt.

281v 13.07.75 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier Penneman, de adv.-fiscaal. **Heindrick Baert**, 68 jaar, griffier en pensionaris van het Hof van Cassel, wordt nogmaals verhoord in de secrete kamer.

Hij verwijst o.a. naar een proces door de baljuw tegen hem ingespannen in 1664. Baert heeft een tegenbewijs geformuleerd en de zaak is nog steeds hangende. Hij ontkent ook dat hij de twee extracten die men hem toont, geschreven en ondertekend heeft.

282v 28.09.75 Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier Penneman, de p.-g..

Pieter de Mol, zn van Pieter, 31 jaar, chirurgijn en schepen van Gistel, wordt in de secrete kamer verhoord.

Een incident ontstond naar aanleiding van de inbeslagneming (afpanding) van een van zijn koeien, door deurwaarder Jacques vander Straeten, verbonden aan de Grote Raad. De Mol, onwetend van de hoge functie van vander Straeten, verzette zich tegen het exploit in zijn eigen huis. Vander Straeten werd bijgestaan door – dit zegt de Mol toch - een vijftientigtal ongewapende assistenten.

283v 28.09.75 Idem.

Godelieve Pierlot, 34 jaar en huisvrouw van Jan Cardinal, wordt als getuige verhoord in de secrete kamer.

Een assistent van deurwaarder vander Straeten betekende een exploit tegen Pieter de Mol en dat in diens eigen huis. Pierlot verklaart dat ze daarvan getuige was. Ze heeft nog geprobeerd die assistent en de Mol te kalmeren. De Mol verzette zich maar gebruikte geen geweld. Eén van die assistenten had de stadsbel bij zich. Pierlot slankt het leger assistenten af tot enkele personen.

284v 28.09.75 Idem.

Jan de Boom, 47 jaar, wordt eveneens als getuige verhoord in de secrete kamer. De Boom verklaart dat hij vander Straeten heeft zien binnengaan in het huis van de Mol. Hij hoorde de Mol zeggen tegen een van de assistenten: *“Toont d’ acte van abandonnement .... Ghy schoelli wat compt ghy my uyt myn huys haelen.”*

338v 25.10.76 Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Pieter de Mol, 52 jaar en *afghegaen* schepen van Gistel, wordt verhoord.

De Mol ontkent dat deurwaarder de Roo een exploit betekent heeft tegen hem. De deurwaarder heeft zijn wapenstok naar de Mol gegooid, maar deze laatste is ontsnapt in een burgerhuis.

338v 31.10.76 Het Hof verwijst naar een verhoor van **de Mol** op 28 september 1675. Men voegt beide zaken samen. Het Hof spreekt de Mol voorwaardelijk vrij bij provisie van gevangenis. Hij moet beloven dat hij zich in het Gravensteen zal aanbieden, telkens hij door procureur Penneman verwittigd wordt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij dient de kosten verbonden aan beide zaken te betalen en alvast ook een borgsom van 400 gulden te betalen.

93v 24.10.92 Vonnis over Pieter de Mol

Beschuldiging. Jacques vander Straeten, schepen van Gistel, heeft in opdracht van *Zyne Majesteit’s Grooten Raede* persoonlijk een exploit betekent tegen Pieter de Mol, en dit op

schriftelijk bevel van Leo de Gheldere commissaris van de plaatselijke belastingen in het kwartier van Brugge. De Mol werd overgebracht naar Brugge en daar vastgehouden in een herberg. Op belofte een koe te laten afpanden, mocht hij terugkeren naar Gistel. Daar riep hij een grote meute parochianen *met diversche soorten gheweerne* samen. Een oproer ontstond en vander Straeten gaf bevel de Mol te *appreghenderen* [aan te houden].

Uitspraak De Mol krijgt 800 gulden boete en moet ook de proceskosten betalen.

286r 08.10.75 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier Penneman, de p.-g..

Jan Meermans, zn van Andries, 35 jaar en stadhouder van het district Stekene, wordt in de secrete kamer verhoord.

Meermans heeft een zekere Jacques Cassel aangehouden. Hij zegt dat Pieter de la Haye, een herbergier uit Moerbeke-West, hem gezegd had dat de man ‘onbehoorlijk’ verkregen geld op zak had. Hij geeft toe dat hij een deel van dit geld afgenomen en voor zichzelf gehouden heeft.

287v 15.10.75 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier Penneman, de p.-g..

Jan Meermans, 35 jaar en stadhouder van het district Stekene, wordt nogmaals verhoord. Meermans heeft een zekere Jan Willems onderzocht op wapenbezit, maar men vond niets.

288v 16.10.75 Het Hof laat de beschuldigde **Meermans** voorwaardelijk vrij om de bewijzen tot zijn ontlasting te geven. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Fredericx hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij moet de gerechtskosten betalen. Als borgsom voor de verdere procedurekosten dient hij 1000 gulden te betalen.

289r 25.10.75 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier Penneman, de p.-g..

Jan Meermans, zn van Hendricus, 35 jaar en stedehouder van Moerbeke, wordt andermaal verhoord in de secrete kamer.

Uit dit zeer kort verhoor valt niets af te leiden.

289v 25.10.75 **Jan Meermans** dient het geld terug te geven dat hij van Jan Willems afgenomen heeft. Als borgsom moet hij 1 000 gulden betalen.

70v 16.10.77 Vonnis over Jan Meermans

Proces criminel criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging: verregaande ambtsverwaarlozing

Uitspraak: boete 500 gulden -10 jaar ontzet uit ambt – 10 jaar verbod gelijkaardig ambt uit te oefenen

287r 10.10.75 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier Penneman, de p.-g..

Nicolas Delvael, zn van Jan, 23 jaar, wordt ondervraagd in de secrete kamer.

Uit zijn verklaring valt niets af te leiden.

288v 17.10.75 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier Penneman, de p.-g..

Jooris Temmerman, zn van François, 34 jaar en deurwaarder van het Hof, wordt verhoord in de secrete kamer.

Temmerman verklaart dat hij keukenmeubels afgepand (aangeslagen) heeft, zonder te weten wie de eigenaar ervan was. Hierbij werd hij op een gemene manier uitgescholden door de eigenaar ervan.

64v 12.10.75 Vonnis over Jooris Temmerman**Extraordinaire procedure****Beschuldiging:** wangedrag**Uitspraak:** 50 gulden boete plus de proceskosten

289v 02.12.75 Rdsh. Claeysone bijgestaan door griffier le Rouffon, de subst. vd p.-g.. **Cornelis Gilbau**, 65 jaar, gewezen priester van Kallo en gedetineerd in de conciërgerie van het Hof, wordt verhoord.

Gilbau zegt dat hij als geestelijk priester niet kan en niet mag antwoorden op de tichten. Bovendien heeft hij precies dezelfde vragen beantwoord aan de officiaal van het bisdom Gent. Er ontstaat een discussie tussen de substituut en Gilbau. De substituut verwerpt het argument van Gilbau als zijnde ongegrond. Gilbau houdt echter voet bij stuk en zegt dat hij enkel verantwoording verschuldigd is aan de officiaal van het bisdom en wil dit bewijzen. Hij is zelfs bereid een borgsom te betalen waarvan het Hof de grootte naar believen mag vaststellen.

290r 03.12.75 Het Hof beveelt **Gilbau** binnen de drie dagen de bewijzen te leveren dat het Hof onbevoegd is.

290v 14.01.76 Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier van Overwaele, de p.-g..

Joos François de Bels, baljuw van Wervik, wordt in de secrete kamer opnieuw verhoord. Verwarring is mogelijk, want er is ook spraak van een zekere François de Bels, griffier en pensionaris van Wervik. Uit de ondervraging blijkt dat de Bels een 'gekende' familie is in Wervik.

Joos François de Bels wordt vooral verdacht van schriftvervalsingen, met het misbruik van gemeenschapsgelden als gevolg. Men verhoort hem uitgebreid over:

1. de datum van sommige ordonnanties versus de datum van de aanstelling van François de Bels als griffier en pensionaris;
2. de afrekening van de betaling van logementen;
3. de grootte van zijn vacatiën;
4. een *ommezetting*;
5. de bewijzen van zijn vertier;
6. zijn aandeel in het beheer van de financiën van de stad Wervik .

Een deel van zijn *pampieren* bevinden zich bij de Gravin van Moeskroen, *die dese self uyt de greffie ghehaelt heeft ... op hope hem door dien middel te benemen syne defensie*. Er loopt trouwens een proces tussen de Bels en het magistraat van Wervik *omme t' ontgaen de vexatiën die burghemeestre ende schepenen der stede van Wervicke hem confessant waeren andoende*. Ook heeft hij reeds een advocaat en een procureur onder de arm genomen. Tot daar de verklaring van de Bels.

290v 09.03.76 Na het verslag van de commissaris beslist het Hof de substituut als eiser en **Joos de Bels** als betichte, toe te laten tot verdere bewijsvoering. De Bels wordt voorwaardelijk in vrijheid gesteld. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur vander Spurt hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Doet hij dit niet dan dient hij een boete van 1 000 gulden te betalen. Hij moet tevens de gerechtskosten betalen evenals een procedurele borgsom van 2 000 gulden.

319r 09.07.76 Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier van Overwaele, de p.-g..

Joos François de Bels wordt in de secrete kamer nogmaals verhoord. De Bels bekent een en ander. Zo schreef en ondertekende hij o.a. ten voordele van zijn vader. Er is opnieuw sprake

van de financiën van de stad Wervik. Zijn ook vermeld de heer van Raevensberghe en de graaf van Moeskroen.

71r 06.11.77 Vonnis over Joos François de Bels

Extraordinaire procedure

Beschuldiging: verwaarlozing van zijn ambt als baljuw en losbandig leven *soo van dronckenschap als anderssins*. Woonde in Moeskroen onder de Franse jurisdictie.

Buitensporige uitgaven op kosten van de stad Wervik. Misbruik ambt van baljuw.

Uitspraak: gedurende drie jaar ontzet uit zijn ambt van baljuw, de stad Wervik schadeloos stellen en de proceskosten betalen.

293v 16.01.76 Rdsh. Jan-Baptiste d' Hane bijgestaan door griffier van Overwaele, de p.-g..

Jan vande Walle, zn van Jacob de Oude, 61 jaar, baljuw en landsheerlijk ambtenaar (amman) van Oxelare (dichtbij Cassel), wordt in de secrete kamer verhoord.

Vande Walle was dus baljuw van de parochie Oxelare waar hij woonde, maar François Cutsaert was baljuw van het Ambacht van Cassel waarin Sint-Berten lag.

Vande Walle had een *sluyckbiljet* gevraagd om bier te mogen brouwen voor *syn menagie*.

Op 15 november 1675 kwamen Charles Cutsaert, broer van vermelde François, en Jooris de Vinck, beiden pachters van de rechten op het brouwen van bier in het district Cassel, met twee assistenten om de zaak te controleren. 's Avonds zouden ze terugkeren om het bier te 'tonnen'. Omdat ze niet opdaagden, liet vande Walle het 'tonnen' over aan twee andere personen.

De woning van *vande Walle* lag in het Ambacht van Cassel en viel in de jurisdictie van baljuw François Cutsaert. Op 16 november kreeg betichte controle van Charles Cutsaert, Jooris de Vinck en François Cutsaert, zoals hoger gezegd de broer van Charles Cutsaert, en baljuw van Sint-Berten gelegen in Oxelare. De pachters van de rechten op het brouwen van bier vermoedden dat vande Walle veel meer bier brouwde voor eigen gebruik dan toegelaten, al lag de maximaal toegelaten hoeveelheid eigenlijk niet vast.

Op zeker ogenblik werd de woning van betichte uitgekamd en alleen al in de kelder vond men 16 vaten bier. Op 18 november kreeg vande Walle *een groote partye ghewaepende mannen* op bezoek. Toen die aanstalten maakten om op de voute te komen, stond vande Walle schietensklaar, iets wat hij ontkent.

293v 18.01.76 Het Hof laat beschuldigde baljuw **Jan vande Walle** voorwaardelijk vrij. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Bogaert hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij dient de gerechtskosten te betalen evenals een borgsom van 600 gulden voor de kosten van de verdere procedure.

296r 18.01.76 Idem.

Adriaen de Vriese, zn van Jan, 24 jaar, houtmaker (schrijnwerker?) en wonende in Gysele (land van Aalst), wordt in het gevang verhoord.

De Vriese werd aangehouden door tussenkomst van boswachter Adriaen vanden Eede die hem ervan verdacht illegaal hout te kappen in de bossen van de abdij van Drongen. Hij ontkent dit en zegt dat hij het hout dat hij bij zich had, afkomstig was van zijn werk.

296r 18.01.76 Het Hof gelooft **Adriaen de Vriese** en laat hem onvoorwaardelijk vrij.

OVERHEID BEDUCHT VOOR SPIONAGE VOOR DE FRANSEN: EEN EERSTE GOLF VAN ARRESTATIES.

297r 16.03.76 Rdsheren. vander Piet en Schoorman bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Jacques Weynsone, zn van François, 48 jaar en gevangene, wordt verhoord.

Alles speelde zich af in 1674 voor, tijdens en onmiddellijk na een beleg van Oudenaarde (23 dagen vanaf 16 september 1674) door de geallieerde legers. Weynsone werd verdacht van al te nauwe contacten met de Franse overheid. De procureur-generaal zegt onomwonden dat Weynsone bekend stond meer Frans- dan Spaansgezind te zijn. Hij bekent dat hij contacten had met intendant Tallon, maar niet met de Franse gouverneur van Oudenaarde.

Op de eerste dag van dit beleg vroeg Weynsone aan de Oostenrijkse generaal Souches een *sauvegarde* voor zijn kasteel. Later kreeg hij van de prins van Oranje bevel de bewegingen van de Franse troepen na te gaan. Zo wist hij een en ander over de legers van de prins de Condé en over die van maarschalk Humière.

In 1673 of 1674 was hij in Brussel geweest *omwille van eenighe processen die hy aldaer is hebbende*. Zelfs de auditeur-generaal komt ter spraak. [Was Weynsone advocaat?]

Na het opbreken van het beleg door de geallieerden is hij binnen Oudenaarde gegaan om er – naar zijn zeggen – verslag te geven over het effect ervan.

Weynsone bekent dat hij enkele keren met intendant Tallon gesproken heeft, *maer noyt ermee familiale ofte particuliere conversatie ghehad t' hebben*.

301r 11.03.76 Rekening houdend met de brief van Zijne Majesteit dd 15 januari 1676 beslist het Hof **Jacques Weynsone** voorwaardelijk vrij te laten. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij moet de gerechtskosten betalen.

301r 17.03.76 Idem

Catherinna Hautvelt, dochter van Anthone, huisvrouw van Jacques Weynsone, wordt eveneens in het gevang verhoord.

Hautvelt bevestigt in grote lijnen de relatie van haar man met Tallon, intendant van Oudenaarde. Ze verklaart dat hun contacten met Tallon tot doel hadden hun kasteel, al door brand en plundering vanwege de Franse troepen beschadigd, in de toekomst te ontzien en ook om vrijstelling van belastingen te krijgen als compensatie voor de geleden schade. We vernemen ook dat haar man luitenant-kolonel was in dienst van Zijne Majesteit en dat hij korte tijd in garnizoen lag te Bergen.

300v 21.03.76 Na het rapport van de commissaris, en rekening houdende met de brief van Zijne Majesteit dd 15 januari 1676, laat het Hof **Weynsone en zijn vrouw** voorwaardelijk vrij, mits zij zweren dat ze zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Zij dienen de gerechtskosten te betalen. Opmerking Ook Zijne Majesteit hield zich bezig met de zaak Weynsone. Op 15 januari 1676 stuurde Hij een brief naar de Raad van Vlaanderen met het verzoek Weynsone te berechten.

302v 19.03.76 De Raadsheren vander Piet en Schoorman, p.-g. en le Rouffon als griffier.

Petrus de Craene, 31 jaar, priester en kapelaan in het leger van Zijne Majesteit, wordt in de gevangenis verhoord. Toen hij in Deftinge woonde leerde hij Tallon kennen wanneer hij de belastingen van Deftinge en Geraardsbergen aan de intendant bezorgde.

De recente relaties van de Craene met de Franse overheid worden onderzocht. De Craene schreef Tallon aan via Livine van Durme. Zijn bedoeling was kwijtschelding van eigen belastingen te bekomen. Langs deze dame gaf hij ook geschenken aan Tallon: een sprekende kauw, een kanarievogeltje en verschillende soorten wild.

Steeds volgens de Craene, had Tallon aan Guillaume Vereecken gezegd bereid te zijn acht pattacons per week te betalen, als tegenprestatie voor inlichtingen over de bewegingen van de geallieerde troepen.

Geconfronteerd met een van zijn brieven valt hij door de mand. Bedoelde brief was volgens de Craene aan zijn moeder gericht, maar qua inhoud kon dit niet. Bovendien was hij in het Frans geschreven en hij bevatte ook inlichtingen over de bewegingen van de geallieerde troepen.

Verder beweert de Craene dat hij nooit geld ontving van Tallon. Het goudgeld, ter waarde van meer dan elf honderd gulden, was afkomstig van de verkopen van koeien, paarden, granen, bomen, hooi en stro.

Verscheidene keren brengt de Craene een zekere Vereecken in het nauw. Vereecken zou hem gevraagd hebben in het Frans naar markies Louvoy te schrijven.

307v 24.03.76 Het Hof beslist vooraleer verder te gaan met de zaak **de Craene**, hem te confronteren met **Guillaume Vereecken** en eventueel met nog andere personen aan te duiden door de procureur-generaal.

308r 17.04.76 De Raadsheren vander Piet en Schoorman, de p.-g. en notaris Lynden.

Petrus de Craene, zn van Pieter, wordt nogmaals verhoord in het gevang.

De Craene stemt in met een confrontatie met Vereecken. Wel waarschuwt hij voor Vereecken die *publickelyck ghereputeert wort voor eenen oprechten filou ende bedriegher des menschen*. Hij zegt ook dat Vereecken lang in het gevang zat in Geraardsbergen, waaruit hij ontsnapte. Hij voegt eraan toe dat Vereecken er trots op is dat hij, zoals hijzelf gezegd heeft, “*den duyvel bedroghen heeft*”.

308v 20.04.76 Blijkbaar idem.

Confrontatie in de secrete kamer tussen **Petrus de Craene** en **Guillaume Vereecken**.

Onderwerp is hun correspondentie met Tallon. De Craene en Vereecken spreken elkaar radicaal tegen. De confrontatie kost Vereecken wel 16 schellingen.

310r 20.04.76 Het Hof beslist dat **de Craene** en **Vereecken** in het gevang moeten blijven.

Aan de Craene worden de redenen gevraagd waarom hij Vereecken wraakt. Aan de commissaris wordt gevraagd de reprochen van de Craene te verifiëren. Het Hof beslist ook de Craene voorlopig vrij te laten en hem de kans te geven om binnen de vier dagen zijn *reproches* te staven. Ook moet hij schriftelijk beloven zich aan de afspraak te zullen houden.

331v 14.09.76 Raadsheren Claeysone, vander Piet, vander Ghote, Peeters, Suckx, Billet, Stauthals, Neyt, vander Meersch, advocaat-fiscaal bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

De procureur-generaal heeft de zaak Craene verder onderzocht en **Petrus Craene**, gezeten op het criminele bankje, wordt nogmaals verhoord. Men leest zijn voorgaande verklaring voor. Hij houdt vol dat hij de volledige waarheid sprak.

332r-333v 14.09.76 én 15.09.76 (in de morgen) Rdsh. vander Piet en Rdsh. vander Meerssche bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Om 20 u toont men **Petrus Craene** hoe de tortuur werkt en om 20 u 30 legt men hem de halsband aan. Om 22 u 30 lossen de raadsheren Peeters en Voorspoel hun collega's af. Twee uren later is de raadshere Neyt aanwezig en heeft de substituut de plaats ingenomen van de procureur-generaal. Maar Craene begeeft niet, *tot ontrent den één uren, als wanneer hy deselve zyne lamentatie augmenteerde in grootten ancxt, roepende dat hy het niet langher en*

conde houden. ende dat hy was beswyckende. Heeft den doctor, die hem van tyde tot stont was voelende zyne ghesteltenisse, soo om het herte als anden pulst, gheseyt dat synen pulst was seere diminuerende... . Ende dat hy oversulckx oordeelde dat men sonder ... 't peryckel vande doot syne torture niet voorder en conde continueren ....Daerover hy inde torture seer styf was, claeghende desselve [wellicht de endeldarm, zie verder 333v] gans was uytghecommen tot door de rychels vande drypickel daerop hy was sittende.

De dokter die regelmatig hart en polsen controleert, stelt vast dat Craene koud krijgt over geheel zijn lichaam. De criminele ambtenaar doet dezelfde vaststelling en men besluit de tortuur te staken.

333v 16.09.76 Dokter vander Heyden onderzoekt **Craene** en stelt vast dat hij onvoldoende hersteld is. Hij raadt aan de halsband niet aan te brengen, want anders loopt Craene het risico te sterven als *de darm zou doorschieten door de grote compressie van het lichaam.*

310v 15.05.76 Rdsh. vander Ghote bijgestaan door griffier van Overwaele, de p.-g..

Pieter Pieters, zn van Pieter, 52 jaar en gevangene, wordt verhoord.

Pieters zegt dat hij gisteren avond vanuit Wondelgem aangekomen is in Gent en dat hij niet weet wat er onderweg gebeurd is, want hij was dronken. Hij loochent dat hij de dader is van een manslag enkele jaren geleden. Mogelijks was een van zijn twee broer, Jan of Joos, de dader, vermits zij aanwezig waren op de plaats van de misdaad.

310v 15.05.76 Het Hof beslist te vragen aan de militaire oversten van **Pieter Pieters** om hem zelf te halen en zelf te berechten.

310v 15.05.76 Idem als hiervoor.

Jan Arentsen, zn van Adriaen, 18 jaar, geboren in Breda, gevangene en soldaat in het regiment van kapitein Montayne, wordt verhoord.

Jan Arentsen verklaart dat ze met vier soldaten van Brugge, waar ze in garnizoenen lagen, gekomen waren, voorzien van een paspoort afgeleverd door hun kapitein. Zij hadden de opdracht enkele zieken af te halen uit de Bijloke. De hierboven vermelde Pieter Pieters was een van de vier. De twee geweren die ze bij zich hadden, waren ongeladen en hebben niemand kwaad gedaan.

311r 02.06.76 Rdsh. d' Hane, p.-g. en griffier le Rouffon.

Carel Ver ... [onleesbaar], zn van Pauwel, 45 jaar, geboren in Kortrijk en deze nacht gevangen genomen, wordt verhoord.

Carel Ver... diende het laatst in het regiment van baron de Courière. Hij speelde zijn paard kwijt, kon geen ander krijgen, heeft dan ook geen soldij meer ontvangen en verliet het leger met toestemming van zijn kapitein. Dit beweert hij toch.

Het laatste half jaar hield hij zich schuil in Gent in een kelder. Daar werd hij opgepakt en onmiddellijk overgebracht naar de gevangenis in het Gravensteen.

Zijn vrouw Elisabeth vanden Berghe had hij achtergelaten in Kortrijk. Samen hebben zij zeven kinderen: “ ... waervan eene woont met *Matthys van Roosebeke* zijn halfbroer, binnen *Cortrycke*, een ander tot *Ipere* met *Janneken Ver...* devote dochter, een ander tot *Rysel* sonder dat hy weet met wye, een ander tot *Brugghe*, oock niet wetende met wye, een ander inde *armenschole* binnen 't selve *Cortrycke*, en eene syne dochter getrouwd met eenen *Hollander* wyens naeme hem onbekent is, woonende tusschen *Duynckercke* en *Berghe*.”

Tijdens de laatste Paasdagen heeft zijn vrouw hem in Gent bezocht. Ze was meegekomen met voerman Jan Neyt.

Verder gevraagd naar zijn kennissenkring zegt hij Jan Coppieters, uitbater van *De Salme*, diens zoon Matthijs en de Reu te kennen, alle drie wonend in Kortrijk. De twee laatstgenoemden zijn in april in Gent bij hem geweest op het moment dat de Fransen probeerden om de brug in Meulestede over te steken. Met voornoemden heeft hij een paar keren een pint gedronken in *Den Olifant* op de Korenmarkt.

De procureur-generaal is in het bezit van een brief op 5 mei geschreven door de vrouw van Carel. Volgens Carel dacht zij dat hij opnieuw in militaire dienst zou gaan en wilde ze hem vervoegen in Gent.

345v 09.12.76 Rdsh. Billiet bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Nicolays Droomers, zn van Jacques, 45 jaar, geboren in Oostduinkerke en gevangene, wordt verhoord.

We doen een poging om aan de hand van de verklaring van Droomers zijn carrière te reconstrueren. Alhoewel zelf geboren in Oostduinkerke, waren zijn vader en zijn 'voorvaderen' poorters van Nieuwpoort. In de zeventiger jaren slabakte de handel overzee in Zeeland waar hij woonde. Omwille van zijn Caribische handel ging hij zich in Duinkerke vestigen. Daar heeft hij vier of vijf jaren gewoond.

Omdat hij niet langer in Frans gebied wilde wonen, vertrok hij naar Nieuwpoort. Op verzoek van Jacob Lievens, een koopman uit Duinkerke, evenals een Hoog-Duitsler, en een visser hield hij zich bezig met zeekaarten. Samen bekeken ze de huidige ligging van de banken en de klippen tussen Duinkerke en Calais, en vergeleken die met oude zeekaarten.

Omwille van een civiele zaak - zo zegt hij toch - geraakte Droomers in conflict met Baltasar le Francq, burgemeester van Nieuwpoort. Hij belandde in de gevangenis voor buitensporig geweld tegenover de gouverneur en de militaire overheid.

346v 30.01.77 Rdsh. Stalins bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jacques Stalins (zelfde familienaam als de raadsheer!), zn van Jan, 54 jaar, landsman en koopman van linnen en laken en gevangene, woonachtig in Oostnieuwkerke, wordt verhoord. Het betreft het al dan niet gegeven hebben van een mandaat tot het uitschrijven van bepaalde procesverbalen door de schout.

346v 01.02.77 Het Hof laat de verdachte **Stalins** voorwaardelijk vrij, mits de belofte dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telken zijn procureur Fredricx hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij moet de gerechtskosten betalen. Het Hof legt hem een borgsom van 50 ponden groten op.

314v 22.06.76 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Charles van Roode, zn van Charles, 54 jaar en landsman uit Poperinge, wordt in de secrete kamer verhoord.

Het betreft de correspondentie vanuit Poperinge met de Intendant in Duinkerke, o.a. over de betaling van belastingen. Van sommige brieven weet van Roode niet meer wie ze gedictieerd of geschreven heeft. Hij vraagt een kopie van de *tichten*.

314v 6.06.76 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Charles van Roode**.

315r 22.06.76 Idem als hiervoor.

Jan Piérin, zn van Marten, 36 jaar en landsman uit Poperinge, wordt in de secrete kamer verhoord.

Het betreft opnieuw de correspondentie vanuit Poperinge met de (Franse) Intendant in Duinkerke.

315r 20.06.76 Beiden, **Charles van Roode en Jan Piérin**, krijgen een kopie van de *tichten* en worden verzocht meer nauwkeurige redenen van justificatie te geven.

347r 04.02.77 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Jan Piérin, zn van Marten, 36 jaar, landsman, gevangene, wonende in Poperinge *buyten baillie* waar hij baljuw is, wordt verhoord.

Het betreft een brief geschreven aan de (Franse) intendant in Duinkerke en dit in naam van de Hoofdmannen van het Land van Poperinge. Piérin verklaart niet te weten wie de minute opgesteld heeft en evenmin wie de brief geschreven heeft. Tijdens een vergadering van de Hoofdmannen van het Land van Poperinge in de herberg *Den Swarten Leeuw* vond hij de brief op tafel. Enkele hoofdmannen verzochten hem de brief te ondertekenen. Zonder iets af te weten van de inhoud heeft hij de brief ondertekend. Van de aanwezigen herinnert hij zich enkel Loduwyc van Houcke.

66r 12.03.77 Vonnis over Jan Piérin

Extraordinaire procedure

Beschuldiging: correspondentie met Franse intendant in Duinkerke

Uitspraak. Bedoelde brief dient men in het Consistorie in bijzijn van **Jan Piérin** te scheuren. Hij moet 25 ponden boete plus de proceskosten betalen.

347v 08.02.77 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier le Rouffon, de adv.-fisc..

Charles de Roode, zn van Charles, 51 jaar, landsman, gevangene, wonende in Poperinge *buyten baillie*, wordt verhoord.

Van Roode legt dezelfde verklaring af als Piérin hiervoor. Van de aanwezigen herinnert hij zich alleen Jan Quaeghebeur.

66r 12.03.77 Vonnis over Charles de Roode

Extraordinaire procedure

Beschuldiging: correspondentie met Franse intendant in Duinkerke

Uitspraak. Bedoelde brief dient men in het Consistorie in bijzijn van **Charles de Roode** te scheuren. Hij moet ook 25 ponden boete plus de proceskosten betalen.

312v 05.06.76 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Cornelis Deens, 68 jaar, advocaat van het Hof, wonend te Beveren in het Land van Waas en gevangene, wordt verhoord.

De verklaring van Deens draait rond een mysterieuze ‘voetbranderij’. In het relaas duikt de naam Cornelis Gilbau, de nieuwe pastoor van Kallo, herhaaldelijk op. In januari of februari 1676 heeft betichte in een herberg enkele in het zwart geklede mannen horen praten. Hij vermoedt dat de jongste de nieuwe pastoor van Kallo was. Uit het gesprek van de twee andere meende hij af te leiden dat ze in naam van de procureur-generaal inlichtingen zochten over een ‘voetbranderij’, waarvan men vermoedde dat Cornelis Gilbau de eigenaar was. Mogelijks was, volgens Deens, één van de twee de procureur-generaal zelf.

Enkele jaren voordien hadden Jan Cant en Jan Beke, toen respectievelijk baljuw en griffier van Kallo, tevergeefs onderzoek verricht naar een ‘voetbranderij’.

72r 06.11.77 Vonnis over Cornelius Deens, advocaat te Beveren

Extraordinaire procedure

Beschuldiging: wangedrag

Uitspraak: drie jaar schorsing als advocaat, 500 gulden boete en de proceskosten betalen.

316r 09.07.76 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g.. **Jan Hullebusch**, zn van Dominicus, 36 jaar, geboren in Gent en gevangene, wordt ondervraagd.

Hullebusch werkte oorspronkelijk als knecht bij een meesterbarbier. Later begon hij een eigen commercie, maar hij werkte zich in de schulden en ging bankroet. Niet geaccepteerde door hem uitgeschreven wisselbrieven keerden terug naar afzender. Toen hij te veel last kreeg van schuldeisers trok hij zich terug in de Bijloke. Thuis kreeg hij een deurwaarder over de vloer. Die verwonderde zich over de geringe hoeveelheid huisraad en meubels waarover Hullebusch beschikte. Nochtans had Hullebusch – volgens zijn verklaring – niets verdonkeremaand. Het lag geenszins in zijn bedoeling de schuldeisers te benadelen.

318v 14.07.76 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan Hullebusch**.

320v 13.07.76 Rdsh. Billet bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Gillis Huybrechts, zn van Gillis, 49 jaar, twijnder, schepenbode van de Keure en gevangene, wordt ondervraagd. Hieruit blijkt dat Huybrechts per schip garen uitvoerde naar Spanje. Zo dreef hij onder andere handel met *Monforte y Compagnia*.

Huybrechts wordt geconfronteerd met een aantal berichten en brieven, o.a. in het Spaans, waarvan een aantal door hem geschreven zijn. Hij bekent ondermeer een schriftvervalsing ten nadele van de erfgenamen van zijn overleden vrouw. Huybrechts antideerde sommige van zijn schulden om de nalatenschap van zijn vrouw te verkleinen. Zijn koopmansboeken kan hij niet voorleggen, omdat ze zogezegd gestolen zijn. Hij bekent ook dat hij bij een vroeger verhoor meened pleegde.

321v 14.07.76 Gehoord het rapport van de commissaris geeft het Hof opdracht aan de procureur-generaal zich nader te informeren over de zaak **Gillis Huybrechts**.

324r 19.07.76 Rdsh. Billet bijgestaan door griffier van Overwaele, de p.-g..

Gillis Huybrechts, gevangene, wordt opnieuw verhoord.

Het betreft nog steeds de staat van goederen opgemaakt na het overlijden van zijn vrouw Susanna Aerts. Huybrechts heeft hierin gefraudeerd al beweert hij dat *den staet van goede ... is ghemaect naer syne beste wetenschap*. Zo heeft hij niet vermeld dat hij eigenaar was van de helft van een paar tonnen garen op een schip in Spanje. Hij wordt ook verdacht van een schenking aan zijn vader.

326v 20.07.76 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Gillis Huybrechts**.

328r 31.07.76 Rdsh. Billet bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Gillis Huybrechts, zn van Gillis, gevangene, wordt in de gevangenis voor de derde maal verhoord.

De boekhouding van Huybrechts wordt grondig uitgevlooid en vergeleken met de staat van goederen opgemaakt na het overlijden van zijn vrouw. Men stoot op veel lacunes en contradicties. Sommige zogezegde schuldeisers weet hij niet eens wonen. Soms heeft hij betalingen uitgevoerd en kan hij geen kwitantie voorleggen. Hij heeft die niet gevraagd omdat hij zijn crediteuren vertrouwt!!! Hij verklaart ook geen verstand te hebben van zijn Spaanse rekeningen. Bovendien is het allemaal zo lang geleden.

353v 22.03.77 Rdsh. Billet bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Gillis Huybrechts, gevangene, wordt nogmaals verhoord op sommige tichten.

Huybrechts weet niets nieuws te vertellen.

67r 30.04.77 Vonnis over Gillis Huybrechts

Beschuldiging Bij het opmaken van de staat van goederen na het overlijden van zijn vrouw Susanna Aerts bracht Huybrechts gefingeerde schulden in met de bedoeling zijn schoonzus te bedriegen. Hij pleegde ook nog andere vervalsingen. Hij bevestigde onder eed de echtheid van de valse staat van goederen.

Uitspraak: 1 000 gulden boete en de proceskosten betalen

354v-359r 26.03.77 Rdsh. Neyt, adv.-fisc. en griffier Helias.

Passchier de Vos, burgemeester van Blankenberge, wordt in de secrete kamer verhoord. Het verslag vermeldt nergens waarover het precies gaat. We geven dan ook enkele losse items ervan.

De Vos zegt dat de advocaat-fiscaal hem heeft laten *executeren* [verbaliseren] door deurwaarder de Roo. Er is spraak van een stock *soo van visch als anderssints* en van *de schepen ende hooftman van de vischerye*.

Na tussenkomst van de advocaat-fiscaal werd Guillaume Vache van iets *in possessie ghestelt*. Blijkbaar werden vóór die beslissing de commerciële activiteiten van Guillaume Vache beknot. Dit laatste zou niet gebeurd zijn indien *hy tot Blanckenberghe hadde gebleven*. Omwille van die stock zijn burgemeester en schepenen in een proces verwickeld, blijkbaar met Guillaume Vache.

322r 14.07.76 Rdsh. vander Brugghen, p.-g. en de notaris van het Hof.

Maximiliaen Vaentiens, zn van Jacques, 48 jaar, geboren in Gent, alwaar hij kruidenier en wasmaker is, wordt in de secrete kamer verhoord in aanwezigheid van de notaris van het Hof. Maximiliaen V. heeft Guillaume van Erpe een contract laten ondertekenen. Achteraf wilde van Erpe dit contract laten annuleren, omdat Maximilaen V. hem dronken had gemaakt, iets wat deze laatste betwist. Trouwens, Maximilaen V. had notaris Molyn ontboden. Die schreef een attestatie en van Erpe ondertekende deze.

323r 16.07.76 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Maximiliaen Vaentiens**.

323r 17.07.76 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Isabelle Schoone, dochter van Jan, 23 jaar en vrouw van Jan Hullebusch, wordt in de secrete kamer verhoord.

Schoone geeft een opsomming van de inboedel na het bankroet van haar man: o.a. twee ledikanten, twee bedden, enkele stoelen, een zilveren zoutvat, zes lepels en zes vorken. Andere meubels stonden in de kelder, werden niet verkocht, maar bevinden zich niet meer in hun huis.

De boeken van haar man zijn in het bezit van de ontvanger-generaal *du Triche* die ze haalde in de Bijloke, waar haar man zich toen bevond. Het zilverwerk bevindt zich al een paar maanden in het pandjeshuis (Berg van Barmhartigheid). Hullebusch had schulden ondermeer aan van Bochaute en aan vander Meulen.

326v 23.07.76 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Anna van Duyse, dochter van Jan, 28 jaar en gevangene, wordt in de gevangenis verhoord. Anna van Duyse zegt dat ze belezen werd door de pastoors Gilbau en d' Hauwe. Hoe lang dit duurde, weet ze niet meer. Zij weet niet *offe het eyghentlyck was besetentheyt offe wat het was*. Evenmin weet ze *offe zy eenighe extraordinaire grimassen ghemaect heeft ofte eenich ghewelt ghedaen*. In die periode wist ze soms niet wat ze deed. Het gerucht deed de ronde dat

ze behekst was. Geesten heeft ze nooit gezien, wel gehoord. Ze kwam aan de kost door thuis te zwingelen (wellicht vlas).

328r 24.07.76 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Anna van Duyse**.

331r 07.09.76 Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Geeraert de Witte, zn van Bertholomeus, 38 jaar, koopman van zijdelakens en wonende in Brugge, wordt in de secrete kamer verhoord.

Toen deurwaarder de Roo kwam, was Geeraert de Witte niet thuis, maar zijn broer, eveneens koopman en winkelier, was er wel. Ze hebben dan maar zijn broer *geëxecuteerd* en wetteboden gelegd. Thuis gekomen heeft Geeraert (tegen de assistenten) de deurwaarder uitgescholden voor schelm (*fielt*).

334r 17.09.76 Rdsh. de Coninck, p.-g. en griffier van Overwaele.

Aernout vander Linden, Brugge, zn van Aernaut, 30 jaar, deurwaarder van de Grote Raad van de residentie van Brugge, wordt in de secrete kamer ondervraagd.

Zeer kort en moeilijk leesbaar verslag geschreven door van Overwaele.

334v-335r 338r DE ZAAK JAN VANDE CAULTSYDE

De hiernavolgende zaak met Jan vande Caultsyde en Joosyne Arens als belangrijkste betrokkenen, is zeer gecompliceerd.

We geven de grote items voor wie de zaak verder wil onderzoeken. Deze items hebben we geput uit:

334v, 335v en 338r alle drie gedateerd op 28.09.76.

334v 28.09.76 Rdsh. Stalins bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Joosyntiens Arens, weduwe van Joos Nys, 76 jaar, Wachtebeke, wordt in de secrete kamer verhoord.

335v 28.09.76 Idem.

Jan vande Caultsyde, 47 jaar, Zelzate, wordt in de secrete kamer verhoord.

335v 2.10.76 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan vande Caultsyde**.

338r 28.09.76 Idem.

Joosyne Arens wordt opnieuw in de secrete kamer verhoord.

338r 2.10.76 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Joosyne Arens**.

339r 26.10.76 Rdsh. Stalins bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Jan vande Caultsyde, gevangene, wordt opnieuw verhoord.

Vande Caultsyde wordt nu ook verdacht van andere financiële onregelmatigheden, o.a. van fraude bij de aangifte van zijn onkosten (o.a. logementbriefjes van troepen). Telkens verklaart hij bereid te zijn de onrechtmatig verkregen bedragen te restitueren aan de parochie.

De belangrijkste items in de zaak Jan vande Caultsyde.

- Volgens Joosyne Arens werd na het overlijden van haar man geen liquidatie gemaakt van het sterfhuus. Zij had twee kinderen. Pieter Poppe en Joos Arens werden als voogden aangesteld. Op het tijdstip van het huidig proces waren beide voogden overleden.

- Na de dood van haar man verkocht ze enkele huizen: een huis met erf in Lokeren en twee huizen in Wachtebeke.
- Haar eigen huis verkocht ze aan Jan vande Caultsyde, ondertussen haar schoonzoon. Volgens Joosyne Arents had de verkoping plaats vóór het huwelijk van haar dochter met Jan vande Caultsyde. Het huis in Lokeren werd verkocht aan Lieven Audenaerde.
- Volgens Jan vande Caultsyde is men na het overlijden van Joos Nys wel degelijk overgegaan tot liquidatie van de erfenis. Het verslag hiervan is volgens vande Caultsyde verloren gegaan in een recente brand (april 1676) in zijn huis.
- Vande Caultsyde was voorheen in een proces verwickeld voor burgemeester en schepenen van het Ambacht van Assenede. Tegenpartij was de weduwe van Jacques van Damme, inzet was de pacht van een huis in Wachtebeke. Dit huis was eigendom van zijn schoonmoeder Joosyne Arents en werd door de weduwe van Damme gepacht.
- Namen die herhaaldelijk voorkomen: Laurentia Poppe, weduwe van David Clincke en hertrouwd met Jan Pype. Met Laurentia Poppe had vande Caultsyde verschillende financiële relaties. Op zekere dag betaalde van de Caultsyde, toen gevangene, 200 gulden aan Laurentia Poppe.
- Het Hof pluisst de financiële transacties uit van Jan vande Caultsyde en Joosyne Arents, sommige dateren uit 1647, dus bijna 30 jaar geleden!!!

**74r 25.02.78 Vonnis over Jan vande Caultsyde
Extraordinaire procedure**

Beschuldiging Na het overlijden van Joos Nijs, de man van Joosyne Arens, heeft vande Caultsyde samengespannen met Laurentia Poppe om de rechtmatige erfgenamen te benadelen. Als ontvanger van Wachtebeke heeft hij gefraudeerd ten nadele van de parochie.

Uitspraak Vande Caultsyde krijgt een boete van 300 gulden, moet de proceskosten betalen en dient al wie hij bedrogen heeft te vergoeden. Hij moet o.a. via van *purgative rekenynghen* restitutie doen aan de parochie Wachtebeke.

4.10.76 Rdsh. Peeters, adv.-fisc. en griffier Helias.

Bertholomeus van Berchem, 37 jaar, gevangene en koopman uit Brugge, wordt verhoord. Hierna schetsen we het relaas van Bertholomeus. Na zijn huwelijk met Angeline van Berchem begon Bertholomeus zijn commercie, deels met eigen kapitaal en deels met kapitaal van zijn schoonfamilie met wie handel dreef in compagnie. Dit alles zonder contract, in gemeenschap van goederen en op vertrouwen in het gegeven woord.

Aanvankelijk woonde hij in Brugge later in Rijsel tot hij na zeven jaar failliet ging. Van Berchem weet in de verste verte niet welke verliezen hij leed en nog minder hoe groot de uiteindelijke put is. Als excuus zegt hij dat, na de dood van zijn schoonouders, zijn schoonzuster Isabella van Berchem de contracten afsloot en het boek van de aan- en verkopen bijhield. Van zijn correspondentie is veel gescheurd en weggegooid. Mogelijks liggen er nog dubbels in zijn huis in Brugge.

Het Hof geeft hem tien dagen om, samen met zijn klerk, wat overblijft van zijn boekhouding en van zijn correspondentie, op te zoeken.

Van Berchem ondertekent zijn verklaring niet, omdat volgens hem, hij enkel civiel gedetineerd is, dit laatste op verzoek van meester van Deurne uit Brugge. Tegen zijn detentie heeft hij zelfs officieel geprotesteerd bij de Grote Raad van Mechelen.

344v 24.11.76 Rdsh. Peeters, adv.-fisc. en griffier Helias.

Bertholomeus van Berchem, gevangene, wordt bijkomend verhoord in aanwezigheid van de advocaat-fiscaal.

Van Berchem wordt eraan herinnerd dat de tien dagen tijd voor het opzoeken van zijn commercieboeken en zijn correspondentie, al lang verstreken zijn. Van Berchem verklaart dat hij in verband met zijn failliet aangesproken werd door de schout van Brugge en dat hij voor dezelfde zaak toch op geen twee plaatsen terecht kan staan.

344v 26.11.76 Op verzoek van de advocaat-fiscaal beslist het Hof **van Berchem te** onderwerpen aan het scherp examen. Ondertussen mag hij tot nader order van het Hof met niemand spreken. De advocaat-fiscaal zal zelf de cipier verwittigen.

342v 14.11.76 Rdsh. Sucx is commissaris bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..
Michiel Cleenewerck, zn van Mattheus, 32 jaar en baljuw van *Caestre* in de kasselrij Belle, wordt verhoord.

Cleenewerck moet zich als baljuw verantwoorden voor zijn optreden na een misdaad. Volgens Cleenewerck werd Mattheus de Schepper *aflyvich ghemaect door diversche kinderen spelende onder elcander ter domicilie vanden depositant, ghenaemt het neerhof*.

Hij heeft de kinderen dadelijk aangehouden, maar hij was wettelijk verplicht ze vrij te laten. Wegens hun minderjarigheid [*onderjarichigheyt*] kon hij ze toch niet tot een eed dwingen.

Het strafbaar feit is niet gebeurd in *Caestre*, maar wel in de commanderie en daar is hij geen baljuw. Wel werd de gekwetste gebracht naar zijn woonplaats in *Caestre*.

Als baljuw heeft hij de procureur-generaal binnen de drie weken op de hoogte gebracht van het gebeuren. De dader van de misdaad woont in Moerbeke en is soldaat. Cleenewerck ontkent dat François van Hoost *plichtich* was aan de misdaad.

342v 16.11.76 Gehoord het rapport van de commissaris laat het Hof **Michiel Cleenewerck** voorwaardelijk vrij. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Griettens hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij moet de gerechtskosten betalen. Als borgsom dient hij 100 Vlaamse ponden te betalen. Binnen de veertien dagen moet hij een akte van borgtocht bezorgen aan de procureur-generaal.

344r 17.11.76 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..
Michiel Cleenewerck, baljuw van *Caestre*, wordt in de secrete kamer nogmaals verhoord. Het betreft een kort aanvullend verhoor waarin niets nieuws staat.

344r 16.11.76 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..
Joos Naessens, zn van Guillaume, 27 jaar, houtschipper en gevangene, wordt verhoord. Naessens heeft gezien dat zijn vader een mes in zijn handen had, maar niet dat hij Guislain Snuyt zou doodgestoken hebben.

344v 26.11.76 Op verzoek van de advocaat-fiscaal beslist het Hof **van Berchem te** onderwerpen aan het scherp examen. Ondertussen mag hij tot nader order van het Hof met niemand spreken. De advocaat-fiscaal zal zelf de cipier verwittigen.

345r 26.11.76 Rdsh. Sucx, p.-g. en griffier Helias.
Frans Baert, zn van Frans, 44 jaar en ambtenaar van de stad Brugge, wordt in de secrete kamer verhoord.
Het betreft een discussie over de geldigheid van een Brugse *costuyme*. Kort, maar niet duidelijk.

348r 09.02.77 Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier le Rouffon, de adv.-fisc. Spanoghe.

Baudewyn Couckelberghe, zn van Lieven, 32 jaar, brouwer, wonende te Gent in *De Cause* in de *Slypstraete* en gevangene, wordt verhoord.

Deurwaarder Petit is gisteren bij Couckelberghe aan huis geweest. Couckelberghe was afwezig en weet van niets vermits hij op familiebezoek was in Sint-Pieters. Zijn knechten die wel aanwezig waren, hebben achteraf niets gezegd tegen hun baas.

349r 09.02.77 Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier le Rouffon, de adv.-fisc. Spanoghe. **Baudewyn Couckelberghe** wordt geconfronteerd met deurwaarder Petit. Couckelberghe blijft bij zijn voorgaande verklaring.

349r 09.02.77 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier le Rouffon, de adv.-fisc..

Jan van Langhermeersch, zn van David, 51 jaar, hotelier in Gent en gevangene, wordt verhoord.

Van Langhermeersch was begin mei 1672 *staetmaecker* van de vond. In die functie moest hij de hoeveelheden wijn controleren in het bezit van wijnstekers en taverniers met het oog op de vaststelling van de accijnzen. Hij ontkent dat hij iemand bevoordeelde, noch de nieuwkomers onder de pachters noch de *afgaenden*, alhoewel hij betaald werd door de pachters. Zijn eed getrouw respecteerde hij steeds de afgesloten contracten. Trouwens, iedereen kan de vondbiljetten en zijn notities controleren in het kantoor. Tot daar de verklaring van Jan van Langhermeersch.

351r 11.02.77 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier le Rouffon, de adv.-fisc. Spanoghe. .

Jan van Langhermeersch, gevangene, wordt nogmaals verhoord.

Van Langhermeersch ontkent dat hij zich ooit bemoeide met het *wynryerschap*. Hij is enkel in de kelders geweest die men hem toonde, zonder te weten aan wie ze toebehoorden, want kooplieden veranderen dagelijks van kelders.

349r 18.02.77 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan van Langhermeersch**.

352v 17.03.77 Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier le Rouffon, de subst. vd p.-g..

Baudewyn van Couckelberghe, zn van Lieven, gevangene, wordt nogmaals verhoord.

Van Couckelberghe zegt dat hij alles vergeten is *door den laps van tyde*.

352v 18.03.77 Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier Hemlias, de subst. vd p.-g..

Baudewyn van Couckelberghe, gevangene, wordt nogmaals verhoord.

Van Couckelberghe weet nagenoeg geen nieuws te vertellen, tenzij dat hij twee knechten en een dienstmeisje heeft. Onmiddellijk na het bezoek van deurwaarder Petit heeft hij zijn dienstmeisje gezonden naar het kantoor van het Hof om te betalen. Daar wilde men het geld niet ontvangen.

353v 19.03.77 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Baudewyn van Couckelberghe**

354v-359r 26.03.77 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Passchier de Vos, zn van Zacharias, burgemeester van Blankenberge, wordt in de secrete kamer verhoord.

Het verslag vermeldt nergens waarover het precies gaat. We geven dan ook enkele losse items ervan.

De Vos zegt dat de advocaat-fiscaal hem heeft doen verbaliseren door deurwaarder de Roo. Er is spraak van een stock *soo van visch als anderssints* en van *de schepen ende hoofman van de vischerye*.

Na tussenkomst van de advocaat-fiscaal werd Guillaume Vache van iets *in possessie ghestelt*. Blijkbaar werden vóór die beslissing de commerciële activiteiten van Guillaume Vache beknot. Dit laatste zou niet gebeurd zijn indien *hy tot Blanckenberghe hadde gebleven*. Omwille van die stock zijn burgemeester en schepenen in een proces verwickeld, blijkbaar met Guillaume Vache.

359r 26.03.77 Idem als hiervoor.

Pieter Zoke, zn van Anthone, oud-burgemeester van Blankenberge, wordt in de secrete kamer verhoord.

Zoke herinnert zich dat de advocaat-fiscaal in opdracht van Zijne Majesteit naar Blankenberge kwam om Jan-Baptiste Vache in het bezit te stellen van 'de stock'. Daarbij schreef hij openbare verkopeningen uit. Zoke heeft trouwens gezien dat Jan-Baptiste Vache enkele zakken tarwe verkocht met assistentie van de advocaat-fiscaal Michiels. Zoke weet ook te vertellen dat Jan-Baptist Vache 'een patent' bezat.

359v 29.03.77 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Passchier de Vos, zn van Zacharias, 37 jaar en burgemeester van Blankenberge, wordt nogmaals in de secrete kamer verhoord.

De Vos zegt dat de schepenen steeds de voorkeur gaven aan Jan-Baptist Vache boven zijn broer Guillaume. Hij bekent ook dat hij op 23.02.77 het *bescheet* geschreven en ondertekend heeft en dit op bevel van de schepenen.

360r 2.04.77 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Passchier de Vos**.

372r 12.04.77 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Pieter Zoke, zn van Anthone, 57 jaar en burgemeester an Blankenberge werd in de secrete kamer nogmaals verhoord.

Betreft onenigheid over het antwoord op de vraag of *de visschers hunnen visch selve souden schryven en verkoopen*.

372r 14.04.77 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Pieter Zoke**.

360r 30.03.77 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Paul Loys de Clercq, zn van Bernard, 25 jaar en gewezen schepen van het Land van Waas, wordt in de secrete kamer verhoord.

Mysterieuze zaak. Blijkbaar is er 'iets' gebeurd ten tijde van de vernieuwing van het schepencollege van het Land van Waas.

Worden vermeld: de Grootbaljuw van het Land van Waas, de hoofdschepenen advocaat Philips Dhanins, Ferdinand van Eeckhaute, Jacques Augustyn van Schaverbeke, de stadhouder vander Saeren evenals Guillaume Exaerde en een zekere de Melgar.

De Clercq heeft niet gezien dat de Melgar van Eeckhaute zou beledigd hebben.

Wel heeft hij op zeker moment gemerkt dat van Exaerde dronken was en gekwetst aan het hoofd door een val van zijn paard.

Hij verwijst ook naar een zaak ingesteld voor de schepenen van de vierschaar van Waasmunster.

362v 05.04.77 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Guillaume van Exaerde, zn van Jan Baptiste, 31 jaar, wordt in de secrete kamer verhoord.

Het blijft een mysterieuze zaak. In de verklaring van *van Exaerde* blijken volgende zaken van belang te zijn:

1. Van Exaerde heeft 'hem' gevonden, het hoofd verbonden met een pleister.
2. Van Exaerde werd in Waasmunster vanwege de advocaat-fiscaal geverbaliseerd ten huize van de Clercq.
3. Op een avond heeft van Exaerde aangeklopt bij hoofdschepen Dhanins niet om hem kwaad te doen, maar om advies te vragen over een zaak met stadhouder Backer. Omdat het laat was en van Exaerde *by drancke* was, heeft Dhanins hem niet te woord gestaan.

367r 06.04.77 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Guillaume van Exaerde wordt in de secrete kamer aanvullend ondervraagd op de resterende *tichten*.

Op het landhuis in Sint-Niklaas had een vechtpartij plaats tussen Dhanins, de Clercq en de Melgar. Van Exaerde trok zijn degen met, naar zijn zeggen, de bedoeling om de vechters te scheiden. Nadien werd hij vanwege het Hof geverbaliseerd in Waasmunster. Na zijn arrest is hij nog naar Sint-Niklaas geweest om zaken te doen en om vervoer te zoeken om naar Gent (het Hof) te reizen.

368v 07.04.77 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Paul Loys de Clercq wordt nogmaals verhoord in de secrete kamer.

Volgens de Clercq heeft sergeant-majoor de Melgar assertief gereageerd wanneer Dhanins het had over zijn vacatiën. Hij, de Clercq heeft Dhanins verweten dat hij hem onderkropen heeft bij de aanstelling van de nieuwe hoofdschepen. Steeds volgens de Clercq zou Dhanins hem zelfs in diskrediet gebracht hebben bij enkele ministers van Zijne Majesteit. Toen de discussie tussen hem en Dhanins oplaaide, heeft Dhanins eerst zijn degen getrokken en pas daarna deed hij dit ook. Tot daar de verklaring van Paul Loys de Clercq.

370r 8.04.77 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Paul Loys de Clercq**.

374v 18.06.77 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Pieter de Melgar, zn van Jan, 36 jaar en gevangene, wordt verhoord.

Melgar zegt dat hij zich, als militair, niet moet verantwoorden voor dit Hof.

364r 05.04.77. Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier le Rouffon, de adv.-fisc..

Charles Gooris, zn van François, 44 jaar, ontvanger van het bos van Houthulst en van de versterkingen van Zijne Majesteit in het kwartier van Ieper en Diksmuide, wordt verhoord in de secrete kamer.

Gooris wordt verdacht van financiële onregelmatigheden. Sommige van zijn transacties werden bij het afhoren door de *Camer van Rekenynghe* in Brugge, niet aanvaard. Soms gaf hij opdracht te betalen en achteraf vereffende hij niet omdat *hy gheen gelt was hebbende*.

367r Het Hof neemt akte van de verklaring van **Charles Gooris**.

74v 11.07.78 Vonnis over Charles Gooris

Beschuldiging Gooris is schromelijk tekortgeschoten in het vervullen van zijn ambt als ontvanger van de versterkingen van Ieper en Diksmuide en van de bossen van Houthulst. Hij hield geld achter, pleegde schriftvervalsing en deed nog een hele reeks andere financiële malversaties.

Uitspraak Hij krijgt 1 000 gulden boete en moet de proceskosten betalen. Het Hof stelt de advocaat-fiscaal aan *om te doene het debvoir van syn* [dit van Gooris] *officie tot lasthe van François Cobbaert, 's verweeiders swaegher ende cassier*.

370r 12.04.77 Rdsh. Brant bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Pieter Penneman, zn van Philip, 31 jaar, ambtenaar van de stad Gent en gevangene, wordt verhoord.

Penneman kreeg het aan de stok met de deurwaarders vande Verre en vander Straeten. Een assistent van *vande Verre* pakte de degen van Penneman af. Door tussenkomst van zijn Spaanse kapitein kreeg hij die terug. Geen van beide deurwaarders had een akte van *condemnatie* bij zich. Ze lieten Penneman dan ook vrij, maar moesten bijgevolg ook het gelag in de herberg betalen, iets wat ze ook deden.

Het Hof vroeg hoe het mogelijk was dat een ambtenaar van de Grootbaljuw van Gent ook militair kon zijn in het Spaans leger. Waarop Penneman antwoordde dat hij van plan was zijn dienst bij de Grootbaljuw te verlaten.

67v 15.05.77 Vonnis over Pieter Penneman

Extraordinaire procedure

Beschuldiging Penneman had schulden aan Guillaume Pieters en aan deurwaarder Herman Pauwels. Op 26.02.77 in *Den Prince Cardinael* op de beestenmarkt, poogden de deurwaarders vande Verre en vander Straeten een exploit tegen hem te betekenen, maar Penneman verzette zich hardnekkig en dreigde hen af.

Uitspraak Rekening houdende met het feit dat de deurwaarders op zijn verzoek geen akte toonden, kreeg Penneman maar 100 gulden boete. Uiteraard diende hij de proceskosten te betalen. *Daerenboven* moest hij *te waeter ende ten broode den tyt van acht daeghen in vanghenisse* verblijven.

372r 14.06.77 Rdsh. Voorspoel bijgestaan door griffier le Rouffon, de subst. vd p.-g..

Steven Verstraeten, zn van Steven, 36 jaar, arbeider uit Drongen en gevangene, wordt verhoord.

Verstraeten heeft hout gekapt in de bossen van de abdij van Drongen, *ghedwongen door de uuterste armoede ghedeurende de sieckte van syn huysvrauwe*. Ook was hij misleid door de gewezen boswachter Jan de Keukelaere die hem gezegd had dat de bossen van de prelaat toekwamen aan de armen. Op het moment van de feiten was de Keukelaere echter afgedankt door de prelaat. Later werd hij opnieuw in dienst genomen.

373r 30.06.77 Het neemt akte van de verklaring van **Steven Verstraeten**.

373r 15.06.77 Rdsh. Voorspoel bijgestaan door griffier le Rouffon, de subst. vd p.-g..

Cathelyne Pattyn, dochter van Jan, weduwe van Joos Godyns, 45 jaar, wonend in Drongen in de heerlijkheid Bassevelde, gevangene, wordt verhoord over sommige van de tichten die aan haar halfbroer Steven Verstraete, ten laste gelegd werden (zie hiervoor).

Cathelyne Pattyn bevestigt de verklaring van haar halfbroer Verstraete. De ontslagen boswachter de Keukelaere heeft inderdaad gezegd dat de armen vrijelijk mogen kappen in de bossen van de abdij van Drongen. Maar eens terug in dienst verbood hij het kappen.

Blijkbaar heeft Cathelyne Pattyn ook zelf hout gekapt.

373v 30.06.77 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Cathelyne Pattyn**.

374r 15.06.77 Idem.

Joosyne Pattyn, dochter van Jan, in de 40 jaar, jonge dochter, wonend in Drongen en thans gevangene, wordt ondervraagd over dezelfde tichten als Steven Verstraeten en Cathelyne Pattyn.

Joosyne Pattyn bekent dat zij hout gekapt heeft in de bossen van de abdij van Drongen. Ook zij beweert dat boswachter Keukelaere gezegd heeft dat arme lieden geen koude moeten lijden, en dat zij in die bossen van de prelaat van Drongen hout mogen kappen, maar niet in die van de Chartreuse.

374v 30.06.77 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Joosyne Pattyn**.

73r 15.01.79 Vonnis over Steven Verstraeten, Joosyne Pattyn en Cathelyne Pattyn
Beschuldiging Vernoemden hebben herhaaldelijk hout gekapt in de bossen van de prelaat van de abdij van Drongen zagezegd omdat - volgens boswachter de Keukelaere - deze bossen toebehoorden aan de arme lieden. Bovendien heeft Verstraeten zich verzet tegen de baljuw.
Uitspraak Vooreerst krijgt het drietal een ereboete. Gekleed in hun lijnwaad en met een toorts in de hand, moeten ze vanuit dit Consistorie naar de Sint-Niklaaskerk gaan, alwaar ze de toorts opofferen op het hoogaltaar. Dit moet gebeuren binnen de drie dagen na hun vrijlating.

Voorts worden ze voor zes jaar verbannen uit Drongen en uit een straal van zes mijlen rond de parochie. Tenslotte zijn de proceskosten ook voor hen.

DE OVERHEID OP HAAR HOEDE VOOR SPIONNEN EN COLLABORATEURS: EEN TWEDE GOLF VAN ARRESTATIES

375r 23.06.77 Rdsh. Voorspoel bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..
Paulus Leyiers, 39 jaar, schoenmaker en wonend tussen *beede de Muydepoorten* (Gent), wordt in de secrete kamer verhoord.
 Heel kort relaas. Leyiers heeft enkele paarden zien komen en gaan.

375r 23.06.77 Idem.
Lieven de Pauw, zn van Lucas, 41 jaar, landsman uit Wondelgem, maar van daaruit gevlucht tussen de twee Muidepoorten, wordt in de secrete kamer verhoord.
 De Pauw weet van niets of ontkent, dus niets concreets.

375v 25.06.77 Rdsh. Voorspoel bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..
Geeraerd de Backere, zn van Pieter, 32 jaar, landsman uit Wondelgem, maar van daaruit gevlucht tussen de twee Muidepoorten, wordt in de secrete kamer verhoord over dezelfde punten als Lieven de Pauw.
 Geen enkele concrete inlichting.

376r 25.06.77 Idem.
Jan de Backere, zn van Pieter, 25 jaar, jonkman wonende bij zijn moeder die weduwe is, wordt in de secrete kamer verhoord over dezelfde punten als Geeraerd de Backere.
 Jan de Backere heeft tussen de twee Muidepoorten enkele officieren gezien met paarden die toebehoorden aan zijn moeder en aan een zekere Vereecken.

376v 25.06.77 Idem.
Jan Schaubroeck, 44 jaar, landsman en wonend tussen de twee Muidepoorten, wordt in de secrete kamer ondervraagd.
 Hij heeft enkele officieren gezien met paarden al of niet aan een leizeel.

377r 25.05.77 Idem.

Lieven Vereecken, zn van Pieter, 35 jaar, landsman uit Wondelgem, maar van daaruit gevlucht tussen de twee Muidepoorten, wordt in de secrete kamer verhoord over dezelfde punten als voorgaande *confessanten*.

Vereecken verklaart dat hij ongewapend de paarden heeft gevolgd.

377r 25.06.77 Idem.

Pieter Dhanens, zn van Lauwereys, 17 jaar en knecht van Lieven Vereecken, wordt in de secrete kamer ondervraagd over dezelfde punten als Vereecken.

Dhanens zegt eveneens dat hij ongewapend de paarden gevolgd heeft.

377v 26.06.77 Rdsh. Voorspoel bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Jacobus Bernaert, zn van Philip, 24 jaar en gevangen in de *chastelette*, wordt verhoord als gevolg van de resolutie van het Hof genomen op 23.06.77.

Omdat Oudenaarde bezet is door de Fransen is de overheid beducht voor spionage en collaboratie, terecht als men volgend relaas leest.

Bernaert (auteur): *“Ik heb aan de kapitein van wacht gezegd dat ik bekend stond bij gouverneur Chamely en dat ik tot het garnizoen van de stad behoorde. Ik ontken dat ik ooit meer dan tien patacons ontving. Sinds ik de dienst verliet, ben ik maar één keer in Oudenaarde geweest. Dit als reactie op het schrijven van mijn broer Jan. Die schreef dat het me goed zou uitkomen indien ik overkwam naar de Fransen. Men was bezig een regiment van Walen aan te werven en men zou me onmiddellijk bevorderen tot luitenant. Ik denk dat mijn broer dit schreef na een bevel van de gouverneur.*

Ik weet dat er Gentenaars zijn die corresponderen met gouverneur Chamely, omdat ik hen brieven heb zien afgeven aan Chamely. Jan Simon heeft per schip wijn geleverd aan de Fransen in Oudenaarde. Gisteren is Simon komen vragen of ik met hem een glas wijn wilde drinken. Dat kon niet omdat ik met niemand mag spreken.

Bostyn heeft een grote voorliefde voor de Fransen en om in hun leger te dienen, maar zijn vader is Spaansgezind. Hij zei me dat hij niet verdacht was, maar ik wel.”

68r 01.07.77 Vonnis over Jacobus Bernaert

Beschuldiging

Jacques (Jacobus) Bernaert deed als vrijwilliger dienst in het leger van de Prins van Oranje een geallieerde van Zijne Majesteit. Hij zocht en vond contact met de Franse gouverneur in Oudenaarde. Hij stelde aan de gouverneur voor om, als soldaat in het leger van de Prins van Oranje, tegen betaling te spioneren voor de Fransen. Hij beloofde de gouverneur de positiewisselingen van ‘zijn’ leger door te geven aan de Franse legerleiding. Aan andere soldaten van het leger van Oranje stelde hij voor om te deserteren en te wisselen van kamp.

Uitspraak Bernaert wordt opgehangen op het Sinte-Veerleplein. Zijn lijk wordt nadien overgebracht naar het galgenveld. Na aftrek van de proceskosten worden al zijn bezittingen geconfisqueerd

380r 05.08.77 Rdsh. vander Meerssche bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Joos Claus, zn van Jan, 46 jaar, landsman en brouwer, wonende te Rupelmonde en gevangene, wordt verhoord.

Claus bekent dat hij voordien veroordeeld werd door burgemeester en schepenen van Rupelmonde, maar onterecht want hij was onder invloed *ende by dies onbequam t’ hebben gheweest om te doene ’t gone by dese sententie opgheleyt*.

In een zwaar incident met de baljuw van Rupelmonde en zijn assistenten zou Claus zijn mes getrokken hebben. Hij betwist dit. Het mes is uit zijn zak gevallen toen de baljuw hem omver stootte. Daarop werd hij *geëxecuteerd* door de baljuw en kreeg hij huisarrest in de herberg van

Pieter van Heusden. Dat zijn vrouw en zijn zoon met stenen gooiden naar de baljuw en zijn gevolg, heeft hij niet gezien. In de kortste keren werd hij per schuit naar de gevangenis van het Hof gebracht.

381v ... .08.77 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Joos Claus**.

381v 14.08.77 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc..

Pieter de Melgar wordt als gevangene geconfronteerd met het voltallige Hof.

Na beraadslaging binnen de Raad wordt de Melgar meegedeeld dat hij zich, als militair, niet moet verantwoorden voor dit Hof.

381v 18.08.77 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Pieter de Melgar**.

382r 02.09.77 Rdsh. van Thuyne bijgestaan door griffier le Rouffon, de adv.-fisc. Spanoghe. **Pieter vanden Vennet**, zn van Jacques, 33 jaar, arbeider, wonende in Poeke en thans gevangen, wordt ondervraagd.

Vanden Vennet werd geboren in Nevele, is zes jaar ambtenaar geweest in Sinte-Kruis en woont sedert kort in Poeke.

Vanden Vennet is een vechtersbaas die, zeker als hij *by drancke* is, snel zijn mes trekt. Zo heeft hij in een krakeel Andries de Vos verwond en later ook officier Meganck.

384r 15.09.77 Rdsh. van Thuyne bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Niclays vanden Neste, zn van Pieter, 27 jaar, brandewijnstoker wonende in Rollegem-Kapelle en thans gevangene, wordt verhoord.

Van Neste kende enkel Guillaume van Groenweghe als pachter van de rechten op het stoken van brandewijn en *het maelen vanden sack*. Luitenant-baljuw Onraet *vande Saele ende casselrye van Ypre* heeft met van Neste gesproken *ten huysen en ten hove van Guillaume van Haelewyn* om te zien of er daar geen brandewijn gestookt werd. Volgens van Neste is hij niet verplicht om enige boekhouding te houden, dit na akkoord met pachter van Groeneweghe. Tegen zijn arrestatie heeft hij zich niet verzet, zo beweert hij toch.

18.12.77 Vonnis over Niclays vanden Neste.

Beschuldiging. Op 23 april 1676 wilde de luitenant-baljuw van de Saele en de kasselrij van Ieper, vergezeld van twee assistenten, een ketel om brandewijn te stoken aanslaan, omdat **Niclays vanden Neste** de rechten op het stoken van brandewijn niet betaald had. Vanden Neste bood weerstand en men wilde hem naar de gevangenis van Ieper voeren. Onderweg kwamen twee landslieden hem ter hulp. Die sloegen de assistenten van de luitenant-baljuw tot bloedens toe en Niclays vanden Neste kon ontsnappen.

Uitspraak: ereboete voor het Consistorie - voor drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen - de proceskosten betalen.

385r 24.09.77 Rdshn. Triest, Peeters, Staelens (elders staat Stalins) bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g. Costenoble.

Jacques de Richebouch, zn van Daniel, 43 jaar en advocaat van het Hof, wordt in de secrete kamer verhoord.

Jacques de Richebouch werd ambtshalve ontboden naar aanleiding van een proces tussen Isabelle Schotys aan de ene kant en Pieter en Jacques de Richebouch, advocaat François van Damme, procureur Beydens, procureur Charles van Damme en Guillaume Hantwaert als 'verweerders' aan de andere kant. Het betreft een zeer ingewikkelde zaak waarbij advocaat Jacques de Richebouch verdacht wordt van verregaande nalatigheden en het niet naleven van

de voorschriften betreffende de afhandeling van dossiers. Zijn broer Jan zou hem hierbij geholpen hebben.

386r 24.09.77 Raadsheren Triest, Peeters, Stalins, p.-g. Costenoble en de griffier le Rouffon. **Jan de Richebouch**, zn van Daniel, 37 jaar, broer van Jacques waarmee hij samenwoont, wordt in de secrete kamer eveneens verhoord.

Jan de Richebouch geeft zijn versie van de gang van zaken bij zijn broer Jacques en van zijn eigen rol hierin.

387r 25.09.77 Rdsheren Peeters en Stalins bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g. Costenoble.

Heyndrick Dhondt, zn van Heyndrick, 42 jaar en procureur van het Hof, werd ambtshalve ontboden en in de secrete kamer verhoord.

Dhondt geeft een waslijst van zijn slechte ervaringen met de manier van werken met Jacques de Richebouch.

Procureur Dhondt (auteur): *“Ik werd gebruikt door de broers de Richebouch. Ze namen regelmatig stukken van het dossier mee naar huis, ook na het indienen. Soms brachten ze die ook niet terug. Dit alles gebeurde zonder mijn medeweten. Zo weet ik niet of alle minuten in het dossier steken.*

Ook lieten ze procureur Beydens eens ondertekenen dat het om een origineel ging terwijl het een dubbel betrof. Bovendien werd de inventaris niet door mij geschreven, maar door de broers de Richebouch. Op zekere dag brachten ze de inventaris bij mij thuis om te laten ondertekenen. Dit heb ik te goeder trouw gedaan zonder hem te lezen.”

388r 25.10.77 Rdsh. Triest bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jacques Pannecoucke, zn van Guillaume, 28 jaar, chirurgijn en schepen van Blankenberge en van zijn haven, wordt in de secrete kamer verhoord.

Pannecoucke (auteur): *“Schepen Sterrebeeck die ook timmerman is, heeft van de burgemeester de Vos de sleutels van enkele kasten waar de schepenen hun documenten opborgen, gekregen. Door de huidige burgemeester Daniel Pannes en een schepen werd ik gevraagd die sleutels terug te halen. Mogelijks wilde die schepen een en ander weten over zijn proces tegen de griffier. Sterrebeeck weigerde de sleutels af te geven, zeggende dat dit mijn zaken niet waren.”*

389r 25.10.77 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jacques Pannecoucke**.

389r 05.11.77 Idem.

Janneken Speeckaert, dochter van Jacques, 63 jaar en weduwe van Lieven de Causmaeker, wordt in de secrete kamer verhoord.

Speeckaert (auteur): *“Ik wist niet dat er troepen moesten vervoerd worden. De baljuw en de schout kwamen paarden halen zonder te zeggen waarom. Mijn zoon heeft de staldeur toegetrokken, maar verder hebben we ons niet verzet.”*

390r 5.11.77 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Janneken Speeckaert**.

390r 05.11.77 Idem.

Jan de Causmaeker, 36 jaar, wonende in Kaprijke met zijn moeder Janneken Speeckaert, wordt in de secrete kamer verhoord.

Jan de Causmaeker (auteur): “*Ik wist niet dat Kaprijke wagens moest leveren aan het Franse leger om soldaten naar Kortrijk te voeren. Zonder te zeggen waarom zijn de baljuw en de schout naar de stal geweest op het erf van mijn moeder.*”

390r 5.11.77 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan de Causmaeker**.

390v 06.11.77 Rdsh. Claysone bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Guillaume Leuridan, zn van Pieter, in de volksmond Guillaume Haelewyn genoemd, 41 jaar en landsman uit Rollegem-Kapelle, wordt in de secrete kamer ondervraagd.

Leuridan (auteur): “*In het pachtseizoen 1675 stond bij mij thuis een brandewijnketel. De brandewijn werd gestookt door Nicolays van Neste die een akkoord had met de pachter en dit voor heel het seizoen 1675. Guillaume van Groeneweghe was pachter van de rechten op de brandewijn tot einde seizoen 1675. Van Neste werd gearresteerd door officier Onraet, maar daartegen heb ik me helemaal niet verzet. Ik weet niet wie de naam Leuridan gevrijwaard heeft, want ik kan noch lezen noch schrijven.*”

Verder is er nog spraak van een verzoek door Leuridan gericht aan de procureur-generaal.

392r 9.11.77 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Guillaume Leuridan**.

72v 18.12.77 Vonnis over Niclaeys vanden Neste

Beschuldiging Brandewijn stoken ten huize van Guillaume Leuridan, zonder de rechten daarop te betalen. Wanneer de luitenant-baljuw *vande Saele ende Casselrye van Ypr* op 23 april 76 met behulp van twee assistenten de installatie wilden aanslaan, bood hij heftig weerstand. Geleid naar de gevangenis van Ieper, riep hij de hulp in van twee jonge gasten die de assistenten met stokken te lijf gingen, wat hem de gelegenheid gaf om weg te lopen.

Uitspraak Het Hof zegt rekening te houden met zijn langdurige voorhechtenis zowel in Ieper als in het Gravenkasteel. Vanden Neste dient voor het Consistorie te verschijnen *op eenen ordinairen dinghedach met blooten hoofde*. Op zijn twee knieën moet hij in de naam van justitie de almachtige God en het Hof om vergiffenis smeken *verclaerende dat al 't selve hem hertelick leet is*.

Omwille van zijn wangedrag wordt hij voor drie jaar verbannen uit het graafschap. Daarnaast dient hij de proceskosten te betalen.

392r 18.11.77 Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

Jan de Cuypere, zn van Pieter, 45 jaar, gevangene en gewezen procureur van Kaprijke, wordt verhoord.

De Cuypere werd in het vooronderzoek blijkbaar ondervraagd door (o.a.) raadsheer vander Ghote. De Cuypere is een onverbeterlijke schriftvervalser die verhoord wordt op niet minder dan 98 tichten.

Zo heeft hij het vertier van Carel Blanckaert bij zijn moeder, blijkbaar herbergierster, op een officiële nota geschreven met de bedoeling dit bedrag te recuperen. Waar mogelijk handelde hij zagezegd in opdracht van zijn overleden moeder. Maar daar bleef het niet bij, hij sjoemelde ook met obligaties. Zo schreef en ondertekende hij zelf het accept in naam van Jan Hillebrant. Ook heeft hij Lieven Rogiers laten *executeren* zonder dat hij weet wanneer en voor welke som.

De Cuypere verwijst eveneens naar processen waarin hij betrokken was en is. Daar vervalste hij processtukken.

Op een gratieverzoek kreeg hij als antwoord dat hij inhabiel was *om te moghen doene eenighe functie met de penne*, en dat hij dus onbekwaam was om de functie van procureur waar te nemen. Trouwens hij verstaat geen Frans. Bovendien mocht hij niet meer in Kaprijke komen.

Ook wordt hij eraan herinnerd dat hij in Kaprijke een kwalijke reputatie heeft, iets wat hij stellig ontkent. De Cuypere ondertekent zijn verklaring op voorwaarde dat dit zijn privilege als militair niet schaadt. Wellicht wil hij een vonnis door het Hof voorkomen, omdat hij militair is in het (Spaans) leger.

396v 23.07.78 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan de Cuypere**.

80r 10.02.78 Vonnis over Jan de Cuypere

Beschuldiging Jan de Cuypere had besloten zich *het leven te benemen by worgynghen mette coorde aende deure van de plaetse van syne detentie ... wat eene ongoddelycke saecke is.*

Uitspraak *Ter exemple werd volgende vonnis geveld. Het doode lichaam ... door den scherprechter gheslept van uut de plaetse vande vanghenisse ... . Ligghende tot beneden de trappen van het Graven Castheele ende van daer gheworpen synde op ene hurde [mat geweven met twijgen] met het aensicht naer de aerde, voordere gheslept te worden naer d' ordinaire plaetse patibulaire ende aldaer ghehanghen.*

Bovendien worden al zijn goederen geconfisqueerd. Ook moet 'hij' de gerechtskosten betalen. Deze dienen vooraf afgetrokken van de opbrengst van de verbeurd verklaarde goederen.

396v 29.01.78 Rdsh. le Rop bijgestaan door griffier Helias, de p.-g.. In het Frans.

Anthoine Delporte, zn van Louis, 34 jaar, geboren in Armentiers, maker en verkoper van gulden linten en dit achtereenvolgens in Armentiers, Antwerpen en Rijsel en thans gevangene in de *chastelette*, wordt verhoord.

Anthoine Delporte (auteur) *“Ik ben naar Gent gekomen omdat ik wilde weten wat er precies gebeurd is met nalatenschap van mijn vader, schipper, die hier 26 jaar geleden overleden is na doodslag. Daartoe heb ik me gericht tot verschillende advocaten, praktizieren en tot een griffier van procureur Leyns. De brieven van het genadeverzoek van de daders liggen bij de administratie van deze Raad. Ten huize van procureur Leyns zijn we ingebroken in zijn bureel. Gealarmeerd door het lawaai dat we maakten, kwamen de burens toegelopen en zijn we gevlucht.”*

396bisv 9.02.78 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Anthoine Delporte**.

396bisv 09.02.78 Idem. In het Frans.

Pierre Delporte, zn van Louis, 28 jaar, broer van Anthoine, eveneens maker en verkoper van gulden linten, beroep uitgeoefend in Armentiers, in diverse andere Franse steden, in o.a. Sint-Omaars, kwam via Rijsel samen met zijn broer Anthoine naar Gent.

Delporte (auteur): *“Langs de president van deze Raad of langs de griffie wilde ik meer weten over de doodslag op mijn vader. Niettegenstaande procureur Leyns of zijn klerken ons documenten daarover beloofd hadden, werden we slecht behandeld. Zijn knechten traden gewelddadig op en hebben ons buitengejaagd.”*

397r 9.02.78 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Pierre Delporte**.

397r 25.02.78 Rdsh. de Rop, p.-g. en griffier Helias.

Jacobus de Wilde, zn van Jacques, 30 jaar, wonend in Oostende en materiaalmeester op de schepen van Zijne Majesteit, wordt verhoord.

De Wilde (auteur): *“Ik werd twee tot driemaal aangemaand 36 gulden en 6 stuivers te betalen. Ik was bereid dit te doen, maar enkel mits ontvangst van een kwitantie van griffier Niclays Meulebeke. Op de kaai te Oostende is luitenant-baljuw Pullinck twee tot drie keren uitdagend bij mij gekomen. Hierop trok ik mijn degen en vroeg hem: “Wat wilt gij? Ga*

door!” Zich tot de omstaanders richtend zei Pullinck: “Neem acte van het geweld dat hij het gerecht wil aandoen.” Daarna trok hij zijn wapenstok, waarop ik onmiddellijk mijn zwaard terug in de schede stak. Enkele dagen nadien heb ik vernomen dat de griffier Meulebeke zich erop beroemde dat hij mij beledigd had. Daarop heb ik geantwoord dat ik hem wel zou vinden. Op de markt zette ik mijn wandeling gewoon voort met mijn degen aan mijn zijde en mijn wandelstokken in de hand.”

397v 16.02.78 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jacobus de Wilde**.

79v 14.10.79 Vonnis over Jacobus de Wilde

Beschuldiging: weerspanningheid en wangedrag

Uitspraak: 1 000 gulden boete plus de proceskosten vast te stellen door het Hof.

398r 02.05.78 Rdsh. de Coninck bijgestaan door griffier de Vriese, de subst. vd p.-g..

Jan-Baptiste Michiels, zn van Christoffel, 22 jaar en gevangene, wordt verhoord. Zijn broer Ignatius werd *geëxecuteerd* door deurwaarder Michiel van Eeckhaute die wetteboden liet komen om zijn inboedel te bewaken. Jan-Baptiste heeft vijf broers die, behalve Ignatius, allemaal Latijn spreken. Met Jan Sturcx heeft hij geen discussie gehad. Ze spraken zelfs geen Latijn onder elkaar. Op zekere avond logeerde hij met Ignatius in *De Coornblomme*, alwaar ook soldaten kwamen.

399r 09.05.78 Rdsh. Triest bijgestaan door griffier Helias, de subst. vd p.-g..

Ignatius Michiels, zn van Christoffel, 32 jaar, wijnkoopman te Brugge en gevangene, wordt verhoord. Twee wetteboden, Jacob Jacobs en Robert Quicquelborghe, hebben enkele dagen bij hem gelogeed om zijn inboedel te bewaken. Het verhoor gaat over de omstandigheden en de wettelijkheid van de vrijlating van die twee wetteboden. Immers ze mochten de bewaking van de inboedel pas stopzetten na betaling door Ignatius Michiels van zijn schulden. Uiteindelijk werd Ignatius *geëxecuteerd* door de gewezen substituut van Heule, in een klooster in Brugge waar hij een andere broer van hem zozegd een bezoek bracht.

401r 08.06.78 Rdsh. Triest bijgestaan door griffier Helias, de substit. vd p.-g..

Gevangene **Ignatius Michiels** wordt nogmaals verhoord.

Ignatius Michiels deed blijkbaar grote zaken, want het gaat ondermeer over wisselbrieven waarop grote bedragen staan. Hij wordt verdacht van financiële fraude en valsheid in geschrifte.

Ignatius Michiels (auteur): “*Het is niet waar dat ik gepoogd heb verscheidene personen tweemaal te doen betalen voor een zelfde factuur. Wel is het nog gebeurd dat ik een betaling vergat te boeken.*”

Pater Bonaert, Jezuiet te Brugge, deed nog een poging om een ontmoeting tussen I. Michiels en schuldeiser Maroux vast te leggen. Volgens Maroux kon dit om 18 u in het klooster, maar voor Michiels was dit te laat op de dag.

Verder deed Michiels nog een interessante bekentenis (auteur): “*Ik ontken aan pater Bonaert gezegd te hebben dat ik een wisselbrief aan Maroux wou geven, op voorwaarde dat hij afzag me te beschuldigen van valsheid in geschrifte.*”

405r Het Hof neemt akte van de verklaring van **Ignatius Michiels**.

405r 31.08.78 Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier Helias, de subst. vd p.-g..

Marie van Coppernolle, dochter van Cornelis, 42 jaar, vrouw van Jacques de Coninck uitbater van *De Balance* in Gent en gevangene, wordt verhoord.

Van Coppernolle (auteur): *“Pieter de Schacht, prinselijk officier, en Jan Herman, stockhouder van de uitvoering van vonnissen, zijn op 22 augustus 1678 voor de derde keer bij mij thuis geweest om beslag te leggen op mijn meubels. Het luidop en publiekelijk voorlezen van de akte door de Schacht was zeer gênant. Neen, ik heb de akte niet gescheurd en ze evenmin ergens onder mijn rok verstoppt. De Schacht heeft ze zelf op de grond laten vallen en is daarna vertrokken.*

Op 27 augustus is de Schacht teruggekomen samen met Jan Herman. Toen ik thuiskwam van de ommegang waren ze bezig met onze meubels op te laden. Ik was ten zeerste opgewonden. Ik heb niemand geslagen, maar ze hebben me buiten gesleept terwijl ze hoer riepen. Door hun brutaliteiten ben ik op straat bewusteloos gevallen. Hierop zijn de officier en zijn assistenten gestopt met het buiten dragen van mijn meubels.”

406v 9.09.78 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Marie van Coppernolle**.

Hierna volgen gevallen waarvan we geen enkel spoor vonden in nr. 8570 van de Criminele Examens, maar wel in het register nr. 8595 van de Criminele Sententiën.

3v 20.07.71 Proces aangespannen door Abraham Janssens Elinga, adv. en suppoost van het Hof, tegen Guillaume van Gheluwe, deurwaarder van het Hof.

Uitspraak Van Gheluwe dient binnen de acht dagen aan Janssens ‘voldoening van akte te geven’ op straffe van ontzetting uit zijn ambt. Hij krijgt ook 10 gulden boete.

3v 13.06.71 Vonnis over Joos vande Broele woonachtig te Brugge

Beschuldiging. Op 1 april 1669 heeft **Joos vanden Broele**, zn van Joos, de waardin van *In den Helm* te Brugge gemolesteerd. In het gevecht werd de waard Jooris Maes dodelijk gewond. In hetzelfde tumult heeft vanden Broele ook de conciërge van een wezenhuis gemolesteerd (en werd de vrouw van de conciërge gestoken door een zekere Jacques Plasschaert).

Uitspraak. Joos vanden Broele moet voor het Consistorie verschijnen en daar ereboete doen. Vervolgens wordt hij voor 3 jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen. Hij dient ook 400 gulden boete te betalen

5r 17.07.71

Melding vanwege Lodewijk XIV dat voorzitter Errembaut van de Raad van Vlaanderen veroordeeld werd en dat men in 'bijlage' een kopie zal vinden van het vonnis. Bevel dit vonnis te publiceren en te registreren.

5r 17.07.1671 Vonnis over Louys Errembaut

Louys Errembaut, voorzitter van de Raad van Vlaanderen, verscheen voor de Geheime Raad van de koning (van Frankrijk), aangevuld met twee leden van de Grote Raad (van Mechelen) en twee leden van de Raad van Brabant.

Beschuldiging Errembaut heeft zijn misprijzen geuit voor het gezag en de macht van justitie en is niet ingegaan op eerdere dagvaardingen.

Uitspraak op 17 juli 1671.

Ereboete: blootshoofds geknield en met luide stem zijn berouw en spijt betonen, zich verontschuldigen omdat hij zijn eed verbroken heeft, en vergiffenis vragen aan God en justitie. Het vonnis dient zeven dagen uitgehangen in de lokalen van de Raad van Vlaanderen en bovendien ingeschreven in het Register van de Criminele Sententiën. Op 17 juli 1677, dus

zes jaar later, zal deze zaak voorkomen op de agenda van de Geheime Raad van de Koning van Frankrijk die bijeen zal komen te Brussel.

Lijfstraf: zes jaar verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden.

Geldelijke boete: 6000 gulden en proceskosten betalen.

6v 18.07.1671

Schriftelijke reactie van Lodewijk XIV op brieven van de Raad van Vlaanderen.

De Raad van Vlaanderen had zich op 14 april 1671 schriftelijk gericht tot Lodewijk XIV en zijn fiscale Raadsheer. De brieven werden besproken in de Privé Raad van Lodewijk XIV die ze een grove belediging achtte van hemzelf en van zijn fiscale Raadsheer. Ze moeten gescheurd worden. Bovendien dient de Raad van Vlaanderen bijeen te komen achter gesloten deuren en in naam van justitie vergiffenis te vragen aan de almachtige God. Tevens moet een boete van 2 000 gulden betaald worden.

7v 12.08 71 Uitspraak in de zaak van het magistraat van de stad en het Ambacht van Assenede, als eisers in rechte, tegen de schepenen van de Keure als beschuldigen.

Het Hof verklaart de klacht van het magistraat onontvankelijk en veroordeelt het tot een boete van 36 gulden.

7v 20.08.71 De zaak procureur Philippo tegen deurwaarder Bucq.

Aanklager procureur Philippo

Beschuldigde: de h. Bucq

Uitspraak: Bucq wordt veroordeeld tot een boete van 25 gulden.

8r 31.09.71 De zaak Boulengier, Desmaren en de Monceau

Beschuldigen: Jan-Baptiste Boulengier, ingenieur van Zijn Majesteit, Jan-Baptiste

Desmaren, controleur van Zijne Majesteit van de versterkingen van Dendermonde en **Jan de Monceau**.

Beschuldiging: niet vermeld

Uitspraak: Zijne Majesteit heeft onlangs brieven geschreven naar het Hof. Het Hof beveelt hen later te verschijnen. Ten titel van voorlopige maatregel worden ze gevangen gehouden. Desmaren en de Monceau mogen de gevangenis verlaten mits ze onder eed beloven gevolg te zullen geven aan elke aanmaning vanwege het Hof om zich aan te bieden in het Gravensteen. Ze moeten de gerechtskosten evenals de toekomstige procedurekosten betalen. Daartoe dienen ze een borgsom te betalen, de eerste twee 600 gulden en de derde 2 000 gulden.

8v 17.10.71 Vonnis over Jacques Heyns, zn van Anthone, een zevenveertigjarige lontenmaker uit Gent

Beschuldiging: fraude bij levering van lonten aan het leger van de Spaanse koning

Uitspraak: levenslange verbannen uit alle Spaanse landen. 1000 gulden boete. Keert hij toch terug, dan wacht hem de galg.

10r 23.10.71 Vonnis over Pieter Deman griffier van Meteren, en Jan d' Oudde schepenen van Meteren.

Beschuldiging: zware agressie op Jan Weehsteen, op de koster Looten en op diens vrouw en zoon, en op Mattheus Verlinden.

Uitspraak: Pieter Deman wordt voor één jaar verbannen uit Meteren en uit de kasselrij Belle plus een boete van 300 gulden. Het Hof legt Jan d' Oudde 200 gulden boete op. Ze moeten elk hun deel van de proceskosten betalen.

**12v 20.11.71 Vonnis over Phlips van Papeghem en Joos Schillaert
Extraordinaire procedure**

Beschuldiging: spotten met Marten van Houcke, baljuw van Esschen en Schoonberghen, die van Papeghem dwong zijn pacht te betalen aan burggraaf van Gomberghe.

Uitspraak: elk 100 gulden boete plus de proceskosten.

24r 13.04.72 Vonnis over Jean-Baptiste della Faille als eiser in rechte tegen Marie de Cordis als betichte

Beschuldiging: niet vermeld

Uitspraak: della Faille verliest proces tg Marie de Cordis en dient 30 gulden boete te betalen

24v 28.04.72 Vonnis over Erasmus Maroye deurwaarder van het Hof, aangeklaagd door Louis Triest en Pieter van Ackere.

Beschuldiging: wangedrag van Maroye tegenover Louys Triest en Pieter van Ackere

Uitspraak: Maroye verliest het proces en dient 30 gulden boete te betalen.

26r 30.04.72 Proces tussen Gillis van Royen, koper van een stuk land in Baesele, aanklager en Jacques vander Burcht, verkoper, als beschuldigde

Extraordinaire procedure

Beschuldiging: substantieel wijzigen van een verkoopcontract

Uitspraak: vander Burcht wordt voor drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen en dient 300 gulden boete plus de proceskosten te betalen.

27r 26.11.72 Vonnis over Heindrick Hubrechts griffier van Kalken

Extraordinaire procedure

Beschuldiging: samen met wijnhandelaar Gheeraert Coene zette Heindrick Huybrechts een grootschalige wijnsmokkel op vanuit de Verenigde Provinciën. Hierbij had een zwaar grensincident plaats waarbij wapens gebruikt werden. Dit gebeurde in september 1669.

Uitspraak: voor drie jaar verbannen uit het ambacht van Assenede en 1 600 gulden boete. Hij dient ook de proceskosten te betalen.

40v 22.04.73 Een mysterieuze brief

Het Hof heeft een mysterieuze brief ontvangen: “*Aen hooghe ende mogende heren, myne heeren van de Raede van Vlaendren ...* “. In ieder geval beslist het Hof het hiernavolgende.

Uitspraak Het Hof ontslaat **Jan vander Vaerent** van verdere vervolging. Hij moet wel een boete van 150 gulden betalen evenals de proceskosten.

41r 18.03.73 Charles Manciaux(?), deurwaarder van de *Indaeghynghe vanden Lieutenant Civil* van Gent eiser, veroordeeld

Extraordinaire procedure

Beschuldiging Charles Mansiaux(?) wordt beschuldigd van *moetwillicheden, insolventiën ende schandael*.

Uitspraak: Hij moet een boete van 400 gulden evenals de proceskosten betalen.

41r 18.03.73 Vonnis over Lieven van Damme

Extraordinaire procedure

Beschuldiging: agressief gedrag tegenover Steven Strobbe en zijn broer Laurens. Hij kwetste beiden. Bovendien gebruikt hij indecente woorden in een schrijven gericht aan de substituut.

Uitspraak: 300 gulden boete voor het toebrengen van kwetsuren en 60 gulden voor de indecente woorden.

49v 09.06.74 De Raad in Consistorie over een schandelijk boecxken

'Onlangs' is een boekje opgedoken dat de Raad omschrijft als schandelijk t.a.v. de Heilige Roomse Katholieke religie en godsdienst. De Raad besluit dat de procureur-generaal het boekje moet scheuren. Verder is het aan iedereen verboden op boete van 100 Carolus gulden dit werk te bezitten, te lezen, te verspreiden of te doen verspreiden. Al degenen die een exemplaar ervan bezitten dienen dit onverwijld over te maken aan de procureur-generaal.

49v 14.08.74 Vonnis over messagier de Moor

Messagier de Moor wordt veroordeeld tot een boete van 25 gulden.

60v 28.05.75 Vonnis over Joseph vanden Berghe heer van Sint-Joris

Beschuldiging: wangedrag.

Uitspraak: boete 300 gulden plus proceskosten betalen.

64r 23.09.75 Een ingewikkelde zaak waarbij het magistraat van Ieper betrokken is.

We hebben het zo begrepen. De zaak werd *in rechte inghestelt voor voocht ende schepenen der stede van Ipre by* [door]den hoochbailiu der zelve stede. De schepenen van de stad Ieper en vermelde 'voogd' zijn dus aanklagers. Jan Baptiste Immeloot is betichte. De Raad van Vlaanderen heeft de zaak geëvoceerd, naar zich toegetrokken, zodat de procureur-generaal ambtshalve de zaak moet behartigen.

Uitspraak Het Hof verklaart de vordering niet ontvankelijk en veroordeelt Jan Baptiste Immeloot toch tot het betalen van de proceskosten. Verder moeten de processtukken overgemaakt worden aan de eiser zodat die zijn *voorder debvoiren* kan doen.

64v 24.12.76(?) Vonnis over Michiel Philippo procureur van het Hof.

Beschuldiging Aan de dagvaarding van Martinus Kesteloot heeft Philippo verschillende wijzigingen aangebracht *soo inden naeme van Kesteloot als in de date*.

Uitspraak Het Hof veroordeelt Philippo tot 100 gulden boete plus de proceskosten.

66v 06.04.77 Vonnis over procureur Noé de Buysschere uit Ursele

Noé de Buysschere trad in een eerder proces op als procureur voor betichte François vander Meeren(?). Melchior de Vos, baljuw van Ursel, was aanklager.

Beschuldiging: *moetwillicheden* en gebrek aan respect voor justitie.

Uitspraak: De Buysschere moet 50 gulden boete en de proceskosten betalen.

70r 01(?)09.77 Vonnis over Michiel Philippo procureur en suppoost van het Hof

Beschuldiging Philippo heeft onrechtmatig wijzigingen aangebracht aan de dagvaarding van Martinus Kesteloot.

Uitspraak Philippo krijgt 100 gulden boete en moet ook de gerechtskosten betalen.

70v 19.10(?)77 Vonnis over deurwaarder vander Straeten (voornaam niet vermeld)

Beschuldiging Vander Straeten betekende een exploit, maar hij had geen akte bij.

Uitspraak 20 gulden boete

70v Datum wellicht zoals hiervoor. Vonnis over deurwaarder de Bucq (voornaam niet vermeld)

Beschuldiging Deurwaarder de Bucq betekende een exploit zonder voorzien te zijn van akte.

Uitspraak 30 gulden boete.

7. Register met persoonsnamen

Abeele vanden Jooris 212r-229r 49v °Lokeren - wonend in Eeklo - oplichter en schriftvervalser
 renteboek vh hospitaal van Rijsel - kreeg de galg

Aby d' 97v Guislain Baljuw van Melle en Gentbrugge

Ackere van Pieter 24v Won proces tg Erasmus Maroye, deurwaarder vh Hof

Adriaenssens Anna 258v Beschuldigde in proces tegen subst. vd proc.-generaal

Aerde van Jooris 164r Cipier in het Gravenkasteel – onachtzaam bij ontsnapping gevangenen

Aerts Jooris 102v Brugge – koopm. en schepen – wangedr. tijdens Bloedprocessie - 500 gulden
 boete

Aerts Joanna 324r Vrouw van Gillis Huybrechts

Aigremont hr. van 249v 265v-268r =Heyndrick v Eeckhaute - incident met advocaat Ameye

Alleman Cornelis 262r 60v Kallo – landsman- belette pastoor toegang tot de kerk - 1 mnd verbannen
 uit Kallo plus 200 gulden boete

Ameye 265r Advoc. Gent(?) - incident met knechten vd hr v Aigremont

Arcos delos Joseph 27r 32v-40r Edelman van het hof van de kasselrij Cassel - eiser in rechte in zaak
 Cassel

Arents Joos 333v-338r 74r Voogd vd kinderen van Joosyne Arents –zaak vd Caultsyde

Arents Joosyne 333v-338r 74r Betrokken in zaak Jan vande Caultsyde

Arentsen Jan 310v Soldaat - opgepakt uit schrik voor spionage voor Fransen?

Backere de 198r Ambtenaar die Heindrick van Eeckhaute wilde verbaliseren

Backere de Geeraerd 375v Wondelgem – landsman - gevlucht tussen de Muidepoorten

Backere de Jan 376r Wondelgem - broer van Geeraerd

Baele Jan 48v 51r Eename – vermeld in moordzaak François vander Burcht

Baerens Anneken 142r-158v °Amsterdam - Vrouw van muntvervalser de Réontfort

Baert Heindrick 275r-281v Griff. en pension. vh Hof van Cassel – admin. onregelmatigheden

Baert Frans 345r Ambtenaar te Brugge – dispuut over geldigheid *costuyme*

Baudwyns 213v 214r Suppoost van het Hof – opposant van adv.-griffier Thevelyn

Beernaert Jan 75r Vermeld in zaak Cassel

Beirens Jan 172r Ten onrechte vrijgelaten door Ch. vande Kerckhove

Beke Jan 312v Griffier van Kallo

Belle van Lieven 164r Ontsnapte uit Gravensteen

Belle van Lieven 29v Vermeld in zaak van wijnsmokkel vanuit de Staten

Bels de François(?) 290v Griffier en pensionaris van Wervik

Bels de Joos-François 76v 290v 319v 71r Wervik – baljuw – schriftverv. –financ. malvers. –
 losbandig leven - 3 j ontzet uit ambt van baljuw plus Wervik schadeloos stellen

Berchem van Angeline 340v-344v Vrouw van Bertholomeus van Berchem

Berchem van Bertholomeus 340v-344v - koopman Brugge – failliet

Berchem van Isabella 340v-344v - schoonzuster van Bertholomeus van Berchem

Berghe vanden 255v Procureur – verbaliseerde Marten Muylle

Berghe vanden Elisabeth 311r Vrouw van Carel Ver? - schrijnend sociaal geval

Berghe vanden Joseph 60v Heer van Sint-Joris – wangedrag – 300 gulden boete

Bernaert Jacobus 377v 68r Verdacht van spionage voor de Fransen - galg

Bernaert Jan 377v Broer van Jacobus

Bernaert Jan 58v Notabele Volckerinckhove- wangedrag -geldelijke boete

Beydens Pieter 204r-207r Proc. en suppoost vh Hof

Beydens 385r-387r Procureur - vermeld in proces Jacques de Richebouch

Block de Ignatius 17r 32v-40r Edelman en viscomtier van het hof van de kasselrij Cassel
 eiser in rechte in proces zaak Cassel

Blondé Jan 222v Getuigde ten laste van Jooris vanden Abeele

Bochaute Pieter 323r Schuldeiser van Jan Hullebusch

Boddens Ghuislain 30r *Raet 's Coninx en meester v. Z. Majesteits grooten Tol* te Brugge

Boevere de Lauryns 254r Kamslager Gent – getuige gevecht de Clercq-Plasschaert

Boeye Jacques 271v 64r Zaak Kallo – belette pastoor toegang tot kerk - 1 maand verbannen uit Kallo
geldelijke boete

Bogaert 293v Procureur

Bogaert Jan 29v Arbeider uit Klemskerke- Zaak Pieter d' Hane

Boom de Jan 282v-284v Gistel - getuige arrestatie van de Mol

Borde de Henry 82r-139v Zaak de Réonfort – hielp valse munten fabriceren

Borluut 33v Woonde in de Zonnestraat in Gent

Boschman Joos 178v 189v 191v Vermeld in zaak gebroeders Cooreman

Bostyn 377v Frans gezind - wilde naar Frans leger

Boulengier Jan-Baptiste 8r Ingenieur van Zijn Majesteit

Bouve(?) Pierre 31v Brouwer te Leke

Braeckman 02r Deurwaarder (Gent?)

Broele vanden Joos 03v Brugge–wangedr. tgo waardin *In Den Helm* - ereboete in Consistorie - 3 jaar
verbannen uit Provincie Vlaanderen

Brouck de Adriaen 01r Adv. - pachter rechten op controle wijnhandel

Bruggen vander Pieter 259v Zaak Waarschoot

Brugmans Petrus Baltazar 69r Werd afgezet als pastoor van Begijnhof Ter Hoyen

Bruyn de Pieter 14v-23v Vermeld in vonnis gr. van Watou – huisknecht v. gr. van Watou

Bucq 7v Verloor proces tegen procureur Philippo - 300 gulden boete

Bucq de 70v Deurwaarder – verbaliseerde zonder voorzien te zijn van akte - 30 gulden boete

Buquoy Marten 74r Koopman – Brugge – gebruiker haven Oostende

Burcht vander Jacques 26r Vervalste een koopcontract - geldelijke boete

Burcht vander François 39v-70v Vermoord door Neesen of van Eeckhaute of van Hecke

Burcht vander Jacques 72v Dronken in gevangenis Gravensteen geraakt

Byl Christiaen 178v 191v Schepen van Lebbeke

Cabbeken Jacques 160r 41v Overmere - landsman – wangedrag tegenover baljuw - geldelijke boete

Caisse Dierickx 02r Assistent deurwaarder Braeckman

Canne Gérard 90v 93 94v Toevallige bezoeker van *Den Wafelback* – zaak muntvervals. de Réonfort

Cant Jan 312v Baljuw van Kallo

Cappele vande Jacques-Ignatius 25v 32v-40r Viscomtier van het hof van Cassel - geldelijke boete

Cardinael Jan 75r Vermeld in zaak Cassel

Cardon Philippe 91r 93v 94v Toevallige bezoeker van *Den Wafelback* – zaak muntvervals. de
Réonfort

Carton Maria 49v Priorin van het hospitaal van Rijsel

Caultsyde vande Jan 333v-338r 339r 74r Beschuldigd van financiële malversaties - restitutie bedragen
aan Wachtebeke plus geldelijke boete

Causmaeker de Jan 390r Kaprijke – wangedrag tegenover baljuw

Cauwenberghe vd Steven 172r Ten onrechte vrijgelaten door Ch. vande Kerckhove

Chamely 377v Frans gouverneur in Oudenaarde - ronselde spionnen

Chappelle dela Marcus 9v 75r Baljuw van de stad en de kasselrij Cassel

Claerbaut 12v Deurwaarder – veroordeeld tot 12 gulden boete

Claeys Marten 233r-244r Zomergem – uitbater landerijen in Waarschoot

Claeyssens Jan 264v 62r Kallo – landsman – belette pastoor toegang tot kerk -
200 gulden boete

Claissonne Gillis 141r 154v 41r Griffier van Evergem – wangedrag tegenover baljuw de Pape - 3
maanden ontzet uit ambt

Claus Joos 380r Rupelm. – landsm. en brouwer – wangedrag tgo balj. Rupelm.

Cleenewerck Michiel 342v -344r Baljuw van *Caestre* in kasselrij Belle - verdacht van schuldig
verzuim

Clercq 204r Procureur en lid College van de *Practesynen*

Clercq d' Oude 66v Procureur van Neesen – zaak moord op François vander Burcht

Clercq de François 253r-254r Gent – koopman – vocht met Plasschaert

Clercq de Paul Loys 360r-368v Gewezen schepen van het Land van Waas

Clincke David 334v-338r Eerste(?) man van Laurentia Poppe – zaak vande Caultsyde

Cnowaert Anthone 66v Adv. van Neesen – zaak moord op Fr. vander Burcht

Cocquyt Maria-Anna 36r-39r Begijntje in Ter Hoyen Gent
 Coene Gheeraert 27r Grootschalige wijnsmokkel vanuit de Ver. Provinciën
 Colpaert Louys-Cornelis 246v-249v 60r Volckerinckhove - baljuw West-Vierschaar v Cassel
     Ambacht wangedrag - 100 gulden boete
 Condé de 297r Prins – bevelhebber Frans leger
 Coninck de Pieter 103v Wervik – plaatserv. baljuw – verdacht van collabor. met Fr.
 Coolman 200r-214v Procureur van het Hof
 Coolman Livine 36r-39r Begijntje in Ter Hoyen Gent
 Cooreman Marten 169v-197v Vervalste waardepapieren – voortvluchtig(?)
 Cooreman 169v-197v 48r Gillis Vervalste waardepapieren - gezeseld - gebrandmerkt - levenslang
     verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden
 Cooreman Jan 169v-197v Zaak Cooreman – bleek onschuldig
 Cooreman Pieter 169v-197v 45v Vervalser v. waardepapieren – griffier van Herdersgem - galg
 Coppens Bernaert 74v Gebruiker haven van Oostende
 Coppernolle van Marie 405r Gent - uitbaatst. *De Balance* - verzet z. tegen afhal. meubels
 Coppieters Jan 311r Uitbater van *De Salme* in Kortrijk
 Couckelberghe Baudewyn 348r-352v Gent – brouwer - kreeg deurwaarder Petit op bezoek
 Couckelberghe van Lucas 262r Sint-Pieters bij Gent
 Coudeville 250r-252v 65v-66r Adriaen Landsman - Oudezele – wangedrag tegenover baljuw - 30
     gulden boete
 Courière baron de 198r 268r 311r Wilde Heindricq v. Eeckhaute laten verbaliseren
 Craene de Petrus 302v-310r 331r-333v Kapelaan leger Z. M. – verdacht van spionage – onder tortuur
 Croquet Jacques 30r Gebruiker haven van in Oostende – overzeese wijnhandel
 Croÿ Magdalena 14v-23v Wettelijke echtgenote v. graaf van Watou
 Curte de Gheeraert 159r Hovenier – wangedrag tegenover deurwaarder Ghyselincq
 Cutsaert Charles 293v Pachter rechten bier brouwen in district Cassel
 Cutsaert François 293v Baljuw van Oxelare en van Sint-Berten
 Cuyper 23v Verdacht van wijnsmokkel vanuit de Staten
 Cuypere de Jan 392r 80r Gewez. proc.- Kaprijke– schriftvervals. – pleegde zelfmoord in gevang - lijk
     slepen naar galgenveld
 Damme van Charles 385r Procureur - vermeld in proces Jacques de Richebouch
 Damme van Lieven 41r Indecente woorden tgo substituut – kwetste de broers Strobbe - 300 gulden
     boete
 Deens Cornelis 312v 72r Beveren (Waas) – misbruik functie als advocaat - 3 j geschorst als advocaat
 Delporte Pierre 396v-396bisv Fransman - verkoper gulden linten - inbraak bij proc. Leyns
 Delporte Anthoine 396v-396bisv Fransman - verkoper gulden linten - inbraak bij proc. Leyns
 Delrio Thomas 204r-205v Lid College van de *Practesynen* - advocaat
 Delvael Nicolaes 287r Uit zijn korte verklaring valt niets af te leiden
 Deman Pieter 10r Griffier v. Meteren – 1 jaar verbannen uit kasselrij Belle voor zware agressies
 Desmaren Jan-Baptiste 8r Controleur van de versterkingen van Dendermonde
 Desmarez Jacques 02r Assistent deurwaarder Braeckman
 Deurne van 340v Advocaat - Brugge
 Dhanens Pieter 377r Wondelgem - knecht van Lieven Vereecken
 Dhanins Philips 360r-368v Hoofdschepen van Land van Waas - advocaat
 Dhondt Heyndrick 387r Procureur - ondervraagd als getuige in proces Jacques de Richeb.
 Dhont Heindrick 202r-214r 387r Griffier van het College van de *Practesynen*
 Dierickx Pieter 131v Stalknecht van *Den Spieghel* – Vermeld in zaak muntvervalser de Réonfort
 Dierickx Andries 274v Chirurgijn - Kallo
 Dierickx Pieter 42r Financiële boete wegens meened
 Dobbelaere Lieven 233r-244r Bezitter van grote landerijen in Waarschoot
 Dobbelaere Pieter 233r-244r Bezitter van grote landerijen in Waarschoot
 Dooren van Elisabeth 36r-39r Begijntje in Ter Hoyen Gent
 Drienx Jan 246v-249v 63r Zaak Volckerinckhove – wangedrag – 200 gulden boete
 Driessche vande Paulus 231r Balj. van Wetteren – wangedr. tgo vande Velde/Vershelde?
 Droomers Niclaeys 345v Nieuwpoort - handel overzee–verdacht v. collab. met Fransen

Drubbels Jean 31v Brouwer te Dudzele
 Durme van Livine 302v Contactpersoon van Petrus de Craene
 Duyse van Anna 326v Werd beezen door pastoor Gilbau en pastoor d' Hauwe
 Dycke van Marten 263v 61v Kallo – landsman – belette pastoor toegang tot kerk - 200 gulden boete
 Eeckhaute van Loys 66v Broer van Jan van Eeckhaute – moordz. François vander Burcht
 Eeckhaute van Heindrick 198r Wangedrag tegenover deurwaarder Meys
 Eeckhaute van 258r Deurwaarder (Brugge?) – verbaliseerde Marten Muylle
 Eeckhaute van Heyndrick 265v-268r =Heer van Aigremont – incident met advocaat Ameye
 Eeckhaute van Ferdinand 360r-368v Schepen van Land van Waas
 Eeckhaute van Michiel 398r Deurwaarder - verbaliseerde Ignatius Michiels
 Eeckhaute van Jan 39v-70v Verdachte in moordzaak op François vander Burcht
 Eeckhaute van Jacques 67r Broer van Jan van Eeckhaute
 Eeckhaute van Loys 67r Broer van Jan van Eeckhaute
 Eeckhaute vanden Barbara Collocatie in rasphuis te Brugge
 Eeckhaute vanden 82r-139v 30r-31r Barbara Zaak Garache – vriendin van muntvervalser Garache -
 gecollocieerd in Rasphuis
 Eede vanden Adriaen 296r Boswachter
 Erpe van Guillaume 322r Verbrak contract met Maximiliaen Vaentiens
 Errembault 200r-209v Voorzitter Raad van Vlaanderen
 Errembault Louys 5r-6v Drukte misprijzen uit over justitie - veroordeeld door LXIV - ereboete - 6 j
 verbannen uit (Zuidelijke) Nederlanden
 Exaerde van Guillaume 360r-368v In Waasmunster geverbaliseerd op initiatief van de adv.-fisc.
 Faille della Jean Baptiste- 24r - heer van Huise - verloor proces tg Marie de Cordis - 30 gulden boete
 Fiems de Charles 31v Grootbaljuw van Brugge en Br. Vrije – onregelm. bij heffing accijnz.
 Francq le Baltasar 345v Burgemeester van Nieuwpoort
 Frederickx 288v 346v Procureur
 Fromont Joos 164r Wachtebeke – landsman
 Galle Margriette 82r-139v 42r Uitbaatst. *Den Spieghel* - hostellerie Gent – zaak muntvervalser
 Garache - 500 gulden boete wegens meined
 Gansbeke van Gillis 97v Ambtenaar te Melle
 Garache Nicolas 82r-139v 28v-30r Muntvervalser - gewurgd
 Gheldere de Leo 93v Commissaris vd belastingen in het kwartier van Brugge
 Gheluwe van Loys 161r Deurwaarder vh Hof –verdacht van financ. onregelmatigheden
 Gheluwe van Guillaume 3v Verloor proces tegen Abraham Janssens
 Gheunst Adriaen 200r-214r Proc. en suppoost vh Hof – Deken vd *Practesynen*
 Ghyselbrecht Heindrick 03v 32v-40r Collegiaal van het hof van de kasselrij Cassel - zaak Cassel - 2
 jaar ontzet uit ambt plus 3000 gulden boete
 Ghyselincx 159r Deurwaarder – vermeld in zaak Gheeraert de Curte
 Gilbau Cornelis 219v 290r 312v Pastoor van Kallo
 Goetgebeur 154v Procureur – vermeld in zaak Gillis Clayssone
 Gooris Charles 364r 74v Ontvanger v bos v Houthulst en vd versterkingen Ieper en Diksmuide -
 financiële onregelmatigheden - ontzet uit ambt plus 1000 gulden boete
 Graaf van Moeskroen 319r
 Grande 204r Lid college van de *Practesynen*
 Grave de Dieryncken 159v Vrouw van Gheeraert de Curte
 Grave de Anna 82r-139v 42r Dochter van Margriette Galle – 200 gulden boete
 Grave de Lievyne 82r-139v 42r Dochter van Margriette Galle – zaak muntvervalsing Garache -
 meined 200 gulden boete
 Grave de Petronella 82r-139v 42r Dochter van Margriette Galle – zaak muntvervalsing Garache -
 meined - 200 gulden boete
 Gravin van Moeskroen 103v 290v
 Grenier Jan 169r Gewezen gezwoeren Vrijshipper van Gent
 Griettens 342v Procureur te *Caestre*(?)
 Groenweghe van Guillaume 384r 390v Rollegem-Kapelle(?) - pachter rechten stoken brandewijn
 Haeck Jacques 102r Sint-Pieters Gent - gelegenheidsbezoeker van *Den Wafelback*

Haesaert Marie 92v 106r Gent – dienstbode van *Den Spieghel* – zaak muntvervalsing Garache
Hallinck Mahieu 250r-252v 65v-66r Landsman - Oudezele – wangedrag tegenover baljuw - enkel deel
proceskosten betalen
Hane d' 23v 24v Pieter Smokkelde wijn vanuit de Staten - geseling op schavot - 15
jaar verbannen uit Vlaanderen
Hantwaert Guillaume 385r Vermeld in proces Jacques de Richebouch
Hautvelt Catharina 301r-301v Vrouw van Jacques Weynsone
Hauwe d' 262r-274v Pastoor van Kallo
Hecke van Jan 39v-68v Een vd verdachten van de moord op François vander Burcht
Hellemans Christiaen 274v Zaak pastoor van Kallo
Heule van François 211r Proc. en suppoost vh Hof
Heyden vander Adriaen 68v 70v 333v Chirurgijn - toezicht op patiënt onder tortuur
Heynaert 262r-274v Joos Zaak pastoor van Kallo – landsman en schepen
Heynaert Joos 274v 64v Belette pastoor van Kallo toegang tot kerk - 200 gulden boete
Heyns 8r Jacques Gent – fraude bij levering lonten – levenslang verbannen uit alle Spaanse landen
Hillebrant Jan 392r Slachtoffer financ. malvers. door Jan de Cuypere
Hoefnaegel 36r-39r Begijntje in Ter Hoyen Gent
Hoorenbeke van Charles 233r-244r Gewezen schepen van Waarschoot
Houlet Josse 91v 94v Gent–vermeld zaak muntvervalser Garache–bezoeker van *Den Wafelback*
Hove van François 58v Schepen van de Keure
Hullebusch Jan 316r Handelaar - frauduleus failliet
Hulst d' Cornelia 222v Getuigde ten laste van Jooris vanden Abeele
Hulst d' François 222v Getuigde ten laste van Jooris vanden Abeele
Hulst d' Rogier 222v Getuigde ten laste van Jooris vanden Abeele
Humière 103v 297r Maarschalk in Frans leger
Huybrechts Heindrick 27r Griffier Kalken –smokkelde uit Staten- 3 j verb. uit Amb. Assenede.
Huybrechts Gillis 320v-328r 353v 67r Gent - bode vd Keure - grooth. in garen met Spanje - failliet -
opmaak valse staat van goederen - 1000 gulden boete
Idegem Charles 03v 14v-23v =Graaf van Watou – misdroeg zich grotelijks in zaak Cassel -
ontzet uit al zijn ambten – 10 j verbannen uit alle Spaanse landen
Immeloot Jan-Baptiste 64r Trad op als betichte in een zaak geëvoceerd door het Hof.
Jacobs Jacob 399r Brugge – wettebode - zaak Ignatius Michiels
Janssens 234v 3v Procur. – was o.a. in een proces verwickeld tg A. v. Gheluwe
Jezuieten 3v 246v-249v Zaak *Waeten* - Volckerinckhove- Engelse Jezuieten
Joos Jacques 21v 32v-40r Collegiaal van het hof van de kasselrij Cassel - zaak Cassel - 2 jaar ontzet
2 jaar ontzet uit ambt - 3000 gulden boete
Kerckhove vande Charles 172r Stedehouder van Geraardsbergen – machtsmisbruik
Kesteloot Martinus 70r Procureur Philippo vervalste dagvaarding van Kesteloot
Keukelaere de 372r-374r 73r Boswachter in bossen abdij van Drongen en in de Chartreuse
Koningin Regentes 200r-214v
Langhermeersch van Jan 349r-351r Gent - hotelier van *Het Gulden Hoofd - staetmaecker* v.d. vond
Lantsheere de Pieter 26r 32v-40r Edelman van het hof van Cassel - zaak Cassel - 1 jaar ontzet uit ambt
2000 gulden boete
Laureyns Pieter 18v 32v-40r Gewezen collegiaal van het hof van de kasselrij Cassel - zaak Cassel - 3
jaar ontzet uit ambt plus 3000 gulden boete
Leeuwergem (hr. v.) 32v-33v
Lens 176v Procureur
Leuridan Guillaume 390v Rollegem-Kapelle – landsman - zaak Nicolays vanden Neste
Leyiers Paulus 375r Gent – schoenmaker – Hof argwanend spionage voor Fr.
Leyns 396v-396vbis Procureur - slachtoffer inbraak door broers Delporte
Lievens Jacob 345v Duinkerke - koopman
Limander(?) 66v Advocaat van *van Eeckhaute* – zaak moord op François vander Burcht
Linden vander Aernout 334r Brugge - deurwaarder
Lodewijk XIV 5r 6v Veroordeelde Errembault, vz Raad van Vlaanderen
Looten 10r Koster van Meteren

Louvoy markies 302v
 Lucx Jean 31v Brouwer te Syswege
 Maes Margriete 06r 14v-23v Zaak Cassel - bijzit graaf van Watou
 Maes Bauduwyn 250r-252v 65v-66r Landsman - Oudezele – wangedrag tegenover over baljuw - 20 gulden boete
 Maes Jooris 3v Brugge – waard van *In den Helm*
 Manciaux Charles 41r Won proces tg de Lieutenant Civil van Gent
 Mantelli Blas 82r-139v 31r-32v Zaak de Réontfort – hielp valse munten verspreiden - gegeseld en levenslang verbannen uit alle Spaanse landen
 Marlins(?) Martinus 12v Won proces tegen Jan-Baptiste Varnewijck
 Maroux 401r Schuldeiser van Ignatius Michiels
 Maroye Erasmus 24v Deurw. vh Hof – wangedrag - verloor proces tg Triest - 30 gulden boete
 Martens Pieter 233r-244r Gewezen pointer van Waarschoot
 Massiet de Adriaen 24v 32v-40r Hr. van Stapele en baron van Ravensbergh – zaak Cassel - 1500 gulden boete
 Masyn Mahieu 246r Burgemeester van Loo
 Mayeur Robert 265r-268r Kok v. hr. v. Aigremont - incident met advocaat Ameye
 Meermans Jan 286r-287v 289r 70v Stadhouder Moerbeke en Steenbeke - ambtsverwaarlozing - 10 jaar ontzet uit ambt
 Meester de Pieter 258r 56v Brugge - tabakshandelaar – wangedrag tegenover deurwaarder - 250 gulden boete
 Meestere de Guillaume 59r Klacht parochianen van Volckerinckhove - 200 gulden boete
 Melgar de Pieter 360r-368v 381v Militair Spaans leger – vermeld in zaak Waasmunster
 Meulebeke 397r Grifier van Oostende
 Meulebrouck 204r Lid college van de *Practesyenen*
 Meulen vander 323r Schuldeiser van Jan Hullebusch
 Meys 198r Deurwaarder
 Michiels Ignatius 398r-401r Brugge - wijnkoopm.- geverbaliseerd. dr dw. M. van Eeckhaute
 Michiels Jan-Baptiste 398r-401r Broer van Ignatius Michiels
 Moeskroen graaf v. 319r
 Mol de Pieter 282v-284v 93v Chirurgijn -schepen v. Gistel – wangedr. tgo deurw. de Roo - 800 gulden boete
 Molenbergh Wauter 265v-268r Knecht v. hr. v. Aigremont - incident met adv. Ameye
 Molyn 322r Notaris
 Monceau de Jan 8r
 Monforte y Compagnia 320v-321r Handelspartner van Gillis Huybrechts
 Moor de 49v Messagier – veroordeeld tot 25 gulden boete
 Moor de Huybrecht 72v Kleermaker
 Munck de 233r-244r Ontvanger directe belastingen in Waarschoot
 Muylle Marten 256r 57r Landsm.-Sint-Amands Denderm. - wangedr. tegenover deurw. - 120 gulden boete
 Naessens Joos 344r Houtschipper – getuige van een moord
 Nassogne 03v Vermeld in zaak Cassel - kapitein van de Spaanse troepen
 Neesen Adriaen 39v-70v Verdachte in moordzaak op François vander Burcht
 Neeuwe Pieter 14r Knecht van graaf van Watou
 Neste vanden Nicolays 384r 390v 72v Rollegem-Kapelle - illegaal stoken brandewijn - wangedrag - ereboete plus 3 jaar verbannen uit Vlaanderen
 Neyt 311r Jan Voerman
 Nys Joos 333v-338r Overleden man van Joosyne Arents
 Ollemaere Jan 01r Bediende bij pachter rechten wijnhandel
 Onraet 384r-390v Luitenant-baljuw v.d. Zale en de kasselrij Ieper - arresteerde Nicolas vd Neste
 Oosterhaut van Cornelis 264r 61v Kallo - landsman – belette pastoor toegang tot kerk - 1 maand verbannen ui Kallo plus 200 gulden boete
 Oranje Prins van 110r
 Oudde d' Jan 10r Schepen. van Meteren – agressie op Weehsteen - 1 j verbannen uit kasselrij Belle

Pannecoucke 388r Jacques Blankenberge - chirurgijn en schepen van o.a. de haven
 Pannes 388r Daniel Blankenberge – burgemeester
 Pape de 41r Baljuw van Evergem
 Papeghem Philips 12v Wangedrag tgo Marten van Houcke baljuw van Esschen – 100 gulden boete
 Papeghem Philips 164r-167r Spectaculair ontsnapt uit Gravensteen
 Parmentier Guillaume 154v Procureur – vermeld in zaak Waarschoot
 Parmentier 233r-244r Controleerde de rekeningen van Waarschoot - Rdsh. RvVI.
 Paters van *Waeten* 246v-249v 257r
 Pattyn Cathelyne 372r-374r 73r Drongen– kapte hout in bossen abdij – weerstand tg ambtenaren -
 ereboete plus 6 jaar verbanning uit Drongen en omgeving
 Pattyn Joosyne 372r-374r 73r Drongen– kapte hout in bossen abdij –weerstand tg ambtenaren -
 ereboete en 6 jaar verbannen uit Drongen en omgeving
 Pauw de Lieven 375r Wondelgem – landsman - gevluucht tussen de Muidepoorten
 Pauwels Jan 82r-139v 42r Uitbater *Den Spieghel*, hostellerie Gent – zaak muntvervalser Garache -
 meined - 500 gulden boete
 Pauwels Herman 67v Deurwaarder .
 Penneman Pieter 370r 67v Gent – wangedrag tgo deurw. vd Straeten en vd Verre - 100 gulden boete -
 8n dagen gevangenis op water en brood
 Petit 348r 349r 70r Deurwaarder - o.a. actief in Gent - deurwaarder – vervalste dagvaarding van
 Martinus Kesteloot
Philippo Michiel 64v Procureur vh Hof – vervalste dagvaarding van M. Kesteloot - 100 gulden boete
 Filippo 7v Procureur – won als aanklager proces tegen Bucq
 Piérin Jan 315r 347r 66r Poperinge – buitenbaljuw - corresp. met Fr. intendant Duink -geldelijke boete
 Pierlot Godelieve 282v-284v Getuige arrestatie van de Mol
 Piers Roberts 57v Pater - zaak Volckerinckhove - wangedrag - 100 gulden boete
 Pieters Pieter 310v Soldaat - opgepakt - mogelijks uit schrik voor de Fransen
 Pieters Guillaume 67v Schuldeiser van Pieter Penneman
 Plasschaert 253r-254r Blijkbaar wonende in Gent – vocht met Fr. de Clercq
 Plasschaert Jacques 3v Brugge – vechtersbaas
 Pleuvier 36r-39r Priester, verdrong pastoor Brugheman in Ter Hoyen
 Poppe Laurentia 333v-338r Zaak Jan vande Caultsyde
 Poppe Pieter 333v-338r Voogd van de kinderen van Joosyne Arents - zaak Jan vande Caultsyde
 Pottere de Jan 23v Officier – overleed na vuurgevecht met wijnsmokkelaars
 Pullinck 397r Luitenant-baljuw van Oostende
 Putte vande Clémence 36r-39r Begijntje in Ter Hoyen Gent
 Pype Jan 333v-338r Tweede(?) echtgenoot van Laurentia Poppe
 Quickelborghe Robert 399r Brugge – wettebode - zaak Ignatius Michiels
 Raevensberghe hr. v. 319r
 Réontfort Jean 142r-158v Muntvervalser
 Reu de Charles 233r-244r Gewezen schepen van Waarschoot
 Reyngoudt Adriaen 178v 189v 191v Schepen van Lebbeke - vermeld in zaak Cooreman
 Reyntiens 173r Griffier van Lebbeke
 Richebouch de Jacques 385r-386r Adv. van het Hof - grote nalatigheden bij afhandel. dossiers
 Richebouch de Jan 386r Broer van Jacques de Richebouch
 Rielant 72r Notaris
 Robyn Jacques 72r 73v Deurwaarder van het Hof – verdacht van onregelmatigheden
 Rogiers Lieven 392r Slachtoffer financ. malversatie door Jan de Cuypere
 Roo de 331r Deurwaarder – verbaliseerde in Brugge Geeraert de Witte
 Roo de 354r-359r Deurwaarder – trad op in Blankenberge
 Roode van Charles 314v 347v 66r Poperinge *buyten baillie* - corresp. met Fr. intendant Duink. -
 financiële boete
 Royen van Gillis 26r Kocht land in Baesele – won proces tg Jacques van Brecht
 Ruytevelt Anthone 58v Wijnkoopman Gent – pachter stadsrechten op wijnhandel
 Ryckaert Janneken 36r-39r Begijntje in Ter Hoyen Gent
 Saeren vander 360r-362v Stadhouder [van Land van Waas(?)]

Saman Joos 229v 56v Meier van Sinaai – wangedrag - financiële boete
 Schacht de Pieter 405r Prinsel. offic. – wilde meubels v. Marie van Coppernolle afhalen
 Schaubroeck Jan 376v Wondelgem(?) - landsman - gevlucht tussen de Muidepoorten
 Schaverbeke van Jacques-Augustyn 360r Schepen van Land van Waas
 Schellinck François 82r-109v Vermeld in zaak muntvervalsing Garache– woonde in *Den Wafelback*
 Schellinck François 86r-109v Uitbater *Den Wafelback* Gent St. Piet.– zaak muntvervals. Garache
 Schepers Lieven 30v Landsman uit Semmersake
 Scheppere de Adriaen 39v 48v 65r Malafide adv. – kwetste de Smet – ook vermeld in zaak vander
     François vander Burcht
 Schillaert Joos 12v Wangedrag tgo baljuw Marten van Houcke
 Schillaert Joos 164r Ontsnapte uit Gravensteen
 Schoonacker van Bernaert 74v Gebruiker haven van Oostende
 Schoone Isabelle 323r Vrouw van Jan Hullebusch
 Schotys Isabelle 385r Spande proces in tegen Jacques de Richebourch
 Secq le Jan 249v Knecht heer van Aigremont – wangedrag tegenover deurw.
 Simons Jan 377v Voorzag Fr. leger in Oudenaarde per schip van wijn
 Smet de Pieter 01r Stak iemand met een mes
 Smet de Jan 233r-244r Griffier van Waarschoot
 Smet de 28r Deurwaarder – verbaliseerde Guillaume vande Voorde
 Smet de Charles 58v Schepen van Volckerinckhove - wangedrag - 120 gulden boete
 Smet de Antoine 65r Gekwetst door advocaat Adriaen de Scheppere
 Soenen Michiel 163v 41v Zonnebeke – gewezen baljuw - wangedrag en machtsmisbruik - 300 ponden
     boete
 Sompele vande 204r Lid College van de Practesynen
 Sorgeloose Jan 164r-167r Spectaculair ontsnapt uit Gravensteen
 Souches 297r Oostenrijks generaal
 Spanoghe Loys 30v Eigenaar meersen in Semmersake
 Speeckaert Janneken 388r 389r Kaprijke - Wangedrag tegenover baljuw en schout
 Spurt vander 66v 75r 290v Procureur
 Stalins Albert 32v 33v Zoon van kanselier van *Gueldert*
 Stalins 33v Jean-Baptiste Geverbaliseerd dr baljuw v Leeuwerghem – overtrad jachtverbod
 Stalins Jacques 346v Oostnieuwkerke - koopman van linnen en lakens
 Standaert Jaspas 233r-244r Zomergem – uitbater landerijen in Waarschoot
 Sterrebeeck 388r Blankenberge - schepen
 Stevens Jeronimus 164r-167r Spectaculair ontsnapt uit Gravensteen
 Steyaert Pieter 233r-244r Was in 1668 en 1669 burgem. van Waarschoot
 Stoffels Margriette 142r-158v Zaak muntvervalsing door de Réontfort
 Straeten vander 70v Deurwaarder – veroordeeld wegens executie zonder akte
 Straeten vander Jacques 282v-284v Deurw. verbonden aan de Grote R. – verbaliseerde de Mol
 Straeten vander 370r 67v Deurwaarder actief in Gent
 Stroobandt Frederick 98v Chirurgijn en barbier te Melle
 Swarte de Jan 03r-27v 75r 32v-40r Voorschepen, trésorier Cassel – financ. malvers. - nepotisme - 10
     jaar verbannen uit de kasselrij Cassel plus 3000 gulden boete
 Tallon 297r-310r Frans intendant te Oudenaarde
 Tant Charles 19v 32v-40r Collegiaal van het hof van de kasselrij Cassel - zaak Cassel - 3 jaar ontzet
     uit ambt plus 3000 gulden boete
 Teerlynck Ferdinandus 32v-40r 12r Schepen van Cassel - zaak Cassel - 3 j ontzet uit ambt plus 3000
     gulden boete
 Teerlynck Philips 15v Schepen van Cassel
 Teerlynck 75r Pensionaris – vermeld in zaak Cassel
 Temmerman 139v Deurwaarder
 Temmerman Jooris 288v Deurw. van het Hof – onrechtmatig aanslaan meubels
 Temmerman 36r-39r Trad als deurwaarder op in begijnhof Ter Hoyen (Gent)
 Themsche van Adriaen 02r Broer van Lieven
 Themsche van Danys 02r Broer van Lieven

Themsche van Lieven 02r °Scheldewindeke -waard- agressief tegen dw Braeckman
 Thevelyn François 200r-214r Advocaat – lid College van de *Practesyne* – griffier vh Hof
 Tour dela Phelips 3r Viscomtier van het hof van de kasselrij Cassel - zaak Cassel - 1 jaar ontzet uit
 ambt plus 2000 gulden boete
 Triche du 323r Ontvanger-generaal
 Triest Louys 24v Won proces tg Erasmus Maroye, deurwaarder vh Hof
 Turck de Benedictus 74v Oostende - factor en makelaar — gebruiker haven Oostende
 Vache Guillaume 354r-359r Handelaar - betrokken bij vismijn van Blankenberge
 Vache Jan-Baptiste 354r-359r Handelaar - betrokken bij vismijn van Blankenberge
 Vaentiens Maximilaen 322r Gent – kruidenier - wasmaker - sloot contract af met dronken Guillaume
 van Erpe
 Vaerent vander Jan 40v Schreef een indecente brief aan het Hof – boete 150 gulden
 Varnewijck Jan-Baptiste 12v Advocaat en secretaris – bedreigde Martinus Marlins - 12 gulden boete
 Velde vande Baudewyn 263r 61r Kallo - landsman – belette pastoor toegang tot kerk - 1 maand
 verbannen uit Kallo plus 200 gulden boete
 Velde vande/ Verschelde(?) Gillis 230r-231r Vocht met de baljuw van Wetteren
 Vennet vanden Pieter 382r Poeke – arbeider – vechtersbaas - kwetste ambtenaar. Meganck
 Ver... ? Carel 311r Soldaat - opgepakt uit schrik voor de Fransen - geb. Kortrijk
 Vereecke Pieter 74v Blijkbaar controleur accijnzen in haven Oostende
 Vereecken 255r 256r Deurwaarder - actief in Dendermonde(?)
 Vereecken Guillaume 302v-310r Verdacht van spionage voor de Fransen - zie zaak de Craene
 Vereecken Lieven 377r Wondelgem - landsman - gevlucht tussen de Muidepoorten
 Vergriete Jacob 59v Pointer van Volckerinckhove - wangedrag - 120 gulden boete
 Vergynche Folcke 58r Pater - Zaak Waeten/ Volckerinckhove - wangedrag - 100 gulden boete
 Verhille Charles 75r Vermeld in zaak Cassel
 Verhulst Jan 262v-274v 63v Kallo - landsman en schepen – belette pastoor toegang kerk - 1 maand
 verbannen uit Kallo - 200 gulden boete
 Verlynden 48v Griffier van Eename – vermeld in zaak François vander Burcht
 Verre vander 370r 67v Deurwaarder actief in Gent
 Verrons Anthone 246v-249v 257r 60r Schepen van Volckerinckhove- schuldeiser Paters v. Waten
 - wangedrag - 200 gulden boete
 Verstraete Laureins 164r-167r 63r Koekelare – spectaculair ontsnapt uit Gravensteen - 1 jaar
 verbannen uit provincie Vlaanderen
 Verstraeten Steven 372r-374r 73r Drongen - kapte hout in bossen abdij van Drongen - ereboete en 6 j
 jaar verbanning uit Drongen en omgeving
 Vierbeke 255r 256r Deurwaarder
 Vinck de Jooris 293v Pachter rechten op brouwen bier in district Cassel
 Voorde vande Guillaume 28r 26v Geverbaliseerd door deurwaarder de Smet, nadien vrijgesproken -
 wel de proceskosten betalen
 Vos de Joos 233r-244r Voorschepen van Waarschoot
 Vos de Passchier 354r-359r 388r Burgemeester van Blankenberge
 Vos de Andries 382r Verwond door Pieter vanden Vennet
 Vreken vander Pieter 255r 255v Landsman – arbeider – Sint-Amands boven Dendermonde
 Vriese Cathelyne 36r-39r Begijntje in Ter Hoyen Gent
 Vriese de Adriaen 296r Gysele - schrijnwerker – ten onrechte verdacht van hout kappen
 Vyncke Jacques 229v Kreeg het aan de stok met meier Saman van Sinaai
 Walle vande Jan 293v Baljuw en landsheerlijk ambtenaar van Oxelare – sluijstoken
 Walle vande Jacques 140v 45r Baljuw vh Meterhof – wangedr. tegenov. deurw. Temmerman - 200
 gulden boete
 Walle vande Margriette 88r-107v Uitbaatster *Den Wafelback* Gent St. Piet.– zaak muntvervalser
 Garache
 Watou graaf .van Watou = (zie) Charles van Ideghem 14v-23v
 Weehsteen Jan 10r Slachtoffer agressie door P. Deman en Jan d' Oude
 Weins Ghelein 139v Poperinge – adv. vh Hof – wangedrag tgo deurw. Temmerman
 Weynsone Jacques 297r-301r Verdacht van spionage voor de Fransen

Wiele vande Guillaume 100r Vermeld in zaak muntvervalsing door Garache
Wilde de Jacobus 397r 79v Oostende – scheepvaart – wangedrag tgo baljuw Pullinck - 1000 gulden
boete
Witte de Geeraert 331r Koopm. zijdelakens.- Brugge -wangedrag tgo deurw. de Roo
Woets 57v Pater - zaak Waeten/ Volckerinckhove - wangedrag - 100 gulden boete
Wuytens Joos 197v Verdacht van schriftvervalsing bij erfenis
Zoke Pieter 359r 372r Gewezen burgemeester van Blankenberge

8. Register met plaatsnamen

- Aalst 91r 176v
 Aalter 49v
 Aardenburg 49v 165r
 Alexandrië 82r
 Amsterdam 142v
 Antwerpen 110r 114r 116r 142r 142v 193r 396v
 Armentiers 396v 396bisv
 Assenede (Amb. van) 65r 338r-339r 7v 27r
 Bassevelde 49v 373r
 Beernem 49v
 Belle 342v 10r (kasselrij)
 Bergen 301r
 Beveren-Waas 312v
 Bijloke 310v 316r 323r
 Blankenberge 354r-359v 372r 388r
 Bollezele 21v
 Bordeaux 74v
 Breda 116r
 Brugge 30r 31v 74r-74v 82r-139v 102v 165r 167r 258r 310v 311r 334r 340v 344v 345r 364r 399r-401r
 Brugge 3v 93v
 Brugge Camer v. Rekenynghe 364r
 Brugge *Den Coninck van Inghelant* 94r 94v 116r
 Brugge *In Den Helm* 3v
 Brugge *Rasphuis* 30r
 Brugge *Sint- Janshuis* 49v
 Brugge *Sint-Janshuis* 49v
 Brugse Vrije 31v
 Brussel 155v-156r 167r 297r
Caestre 342v 344r
 Calais 345v
 Cambray 143v
 Caribische eilanden 345v
 Cassel 03r-27v 75r 246v-249v 250r-253r 275r 281v 293v
 Cassel 14v-23v 32v-40r 57v-60r
 Damme 167r
 De Klinge 24v
 Deftinge 302v
 Dendermonde 8r
 Diksmuide 364r
 Doornik 90v
 Drongen 372r-374r
 Duinkerke 311r 314v-315r 345v 347r
 Duitsland 143v
 Eeklo 49v
 Eename 48v
 Esschen 12v
 Evergem 141r 154v
 Evergem 41r
 Frankrijk 76v 82r-139v 142v 143v 268r 297r-301r 302v 311r 345v 377v 390r 5r 6v
 Geel 265v
 Gent (Muidepoorten) 375r-377r
 Gent 36r-39r 58v 72r-73v 82r-139v 165r 169r 253r-254r 262r 265v 268r 289v 310v 311r 316r 320v 322r 323r 324r 328r 344r 348r 349r 370r 375r-377r 377v 396v-396bisv 49v
 Gent 8v 41r
 Gent *De Balance*: 405r
 Gent *De Cause* 348r
 Gent *De Coornblomme* 398r
 Gent *De Croone* 97v
 Gent *Den Bonten Os* 91r
 Gent *Den Gauden Cam* 148v
 Gent *Den Olifant* (Korenmarkt) 311r
 Gent *Den Prince Cardinael* 67v
 Gent *Den Spieghel* 95v-133r
 Gent *Het Gulden Peerdeken* 106r
 Gent Muidepoorten 375r-377r
 Gent Sint-P. *Den Wafelback* 82r-139v
 Gent Sint-Pieters 262r
 Gent Ter Hoyen 36r-39r 69r
 Gentbrugge 97v
 Geraardsbergen 172r 302v 308r
 Gistel 282v-284v 338v
 Gueldert 32v
 Gysele (Land van Aalst) 296r
 Harelbeke *De Swaene* 107v
 Houthulst 364r
 Ieper 364r 384r 64r 72v
 Ijzendijke 49v
 Kalken 27r
 Kallo 262r-265r 271v-274v 289v 312v
 Kaprijke 389r-390r 392r
 Kaprijke 49v
 Kerselare 49v
 Klemserke 29v
 Koekelare 167r
 Komen 103v
 Kortrijk 311r 390r
 Kortrijk *De Salme* 311r
 Kwatrecht 100r
 Kwatrecht *Het Gulden Hoofd* 100r
 Lebbeke 169v-197v
 Leeuwergem 32v-33v
 Leiden 142r
 Liebrug 103v

- Lembeke 49v
 Leprozenhuis (Gent) 49v
 Lokeren 334v-335v 338r
 Lokeren 49v
 Loo 246r
 Maldegem (Ambacht van) 49v
 Mechelen (Gr. Raad van) 340v
 Melgar de 381v
 Melle 97v 98v
 Melle *Den Gulden Appele* 97v
 Meteren 10r 45r
 Meterhof 140v
 Meulestede 311r
 Middelburg 165r
 Milaan 82r
 Moerbeke 286r 289r
 Moerbeke 289r 342v
 Moeskroen (gravin van) 290v
 Moeskroen 103v 319r
 Napels 82r
 Nevele 382r
 Nieuwpoort 345v
 Oostduinkerke 345v
 Oostende 74v 397r
 Oostenrijk 297r
 Oost-Indië 65r
 Oostnieuwkerke 346v
 Oudburg (kasselrij) 259v
 Oudenaarde 297r-301r 302v 377v
 Oudezele 250r-253r 259v
 Overmere 160r
 Oxelare 293v
 Parijs 14v-23v
 Poeke 382r
 Poperinge 139v 314v-315r
 Poperinge *buyten baillie* 347r 347v
 Poperinge: *Den Swarten Leeuw* 347r
 Rijsel 49v
 Rijsel 82r 103v 268r 311r 340v 396v
 396bisv
 Rollegem-Kapelle 384r 390v
 Rupelmonde 380r
 Sanlir 143v
 Scheldewindeke 02r
 Schoonberghen 12v
 Semmersake 30v
 Sinaai 229v
 Sint- Laureins 49v
 Sint-Amands (bij Dendermonde) 255r-256r 57r
 Sint-Berten 293v
 Sinte-Kruis 382r
 Sint-Laureins 49v
 Sint-Niklaas 367r
 Sint-Omaars 82r 91r 105v 396bisv
 Sint-Pieters Hessche 167r
 Sint-Winoksbergen 311r
 Sluis 167r
 Spanje 82r 142v 297r 320v 328r 370r 377v
 392r
 Spanje 8v
 Stekene 286r 287v
 Ursel 49v
 Utrecht 142v
 Valenciennes 82r 143v
 Veren. Provinciën=Staten 24v 27r 116r
 Vlissingen 167r
 Volckerinckhove 246v-249v 257r
 Waarschoot (Ambacht van) 49v
 Waarschoot 233r-244r 259v
 Waas (Land van) 360r
 Waasmunster 360r-368v
 Wachtebeke 164r 334v-338r
 Wachtebeke 74r
 Waeten 246v-249v
 Watou 14v-23v
 Watou 275r
 Wervik 76v 103v 290v 319r
 Wetteren 97r 231r
 Wevelgem 103v
 Wondelgem 375r 375v
 Zeeland 345v
 Zele 191v 195v
 Zelzate 165r
 Zevergem 165r
 Zomergem 236r 237r
 Zomergem 49v
 Zonnebeke 163v
 Zwijnaarde 42r 51r

Rijksarchief Gent. Collectie oude drukken.
Tweeden deel van den Placcaert-boeck van Vlaendren
 Antwerpen (bij Hendrick Aertssens), 1662, voorblad.

Gilbert Rogiers

Criminele processen voor het hoogste gerechtshof in Vlaanderen, de Raad van Vlaanderen, eind zeventiende begin achttiende eeuw.

Deel 2: augustus 1678 - december 1685

Deze studie bevat:

Uitgebreide Inventaris van *Criminele Examens* nr. 8571 (augustus 1678 - december 1685) uit het fonds van de Raad van Vlaanderen, aangevuld met de betrokken vonnissen uit *Criminele Sententiën* nr. 8595 (januari 1671 - september 1723) (beide Rijksarchief Gent).

Voorzien zijn ook:

1. een register met Persoonsnamen,
2. een register met Plaatsnamen.
3. verwijzingen naar *Fragmenten uit het rauwe en grauwe leven* van toen.
4. een opdeling naargelang het ambt, beroep, ... , van de betrokkenen (onvolledig)

Dit boek is een grondige herziening van het boek met dezelfde titel uitgegeven in 2009.

Opgedragen aan mijn vrouw Lisette voor de vele jaren begrip en steun.

Copyright: Rogiers Gilbert D/20011/Gilbert Rogiers, uitgever.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of vermenigvuldigd door middel van druk, fotokopieën, microfilm, download of op welke andere wijze dan ook, zonder vermelding van de auteur en zonder vermelding van de titel van het werk.

Dankwoord.

Opnieuw dank ik uitdrukkelijk Georges Martyn, professor in de Faculteit van de Rechten (hij doceert o.a. Geschiedenis van het Strafrecht) aan de Gentse Universiteit. Bij hem ging ik met succes te rade met vragen over het Strafrecht dat gold rond het einde van de zeventiende eeuw. Als niet-jurist had ik zijn technische uitleg broodnodig. Mochten er terzake toch nog onnauwkeurigheden in de eindversie staan, dan neem ik die voor mijn rekening.

De auteur Gilbert Rogiers

Inhoud.

1. De auteur Gilbert Rogiers	p.4
2. Vier doelstellingen.	p.4
3. Middelnederlandse rechtstermen en rechtsprocedures die veel voorkomen.	p.6
4. Afspraken - Gebruik registers met Persoonsnamen en Plaatsnamen	p.8
5. Opmerkingen.	p.9
6. Vaststellingen.	p.10
7. Uitgebreide Nadere Toegang.	p.12
8. Register met Persoonsnamen.	p.113
9. Register met Plaatsnamen.	p.127
10. Fragmenten uit <i>Het rauwe en grauwe leven van toen</i> .	p.129
11. Een opdeling naargelang het ambt, beroep, ... , van de betrokkenen.	p.129

1. De auteur Gilbert Rogiers

Na zijn studies in het Sint-Leocollege te Brugge, konden de ouders van Gilbert Rogiers (°1936) geen universitaire studies betalen. Dan maar naar het regentaat in Torhout op een boogscheut van het ouderlijk huis. De keus tussen wiskunde-wetenschappen en Germaanse talen was een dubbeltje op zijn kant. Omdat talen hem uitstekend lagen, opteerde hij voor Germaanse talen.

Maar het lot besliste er anders over. Op het einde van het laatste jaar bestond er toen een wedstrijd in wiskunde voor de sterkste afdelingen van alle colleges van het bisdom Brugge. Omdat hij daarin laureaat was, raadde men hem aan over te schakelen op wiskunde-wetenschappen. Wat hij van de ene dag op de andere dan ook deed.

Dertig geworden en ondertussen gehuwd, startte hij universitaire studies in de wiskunde. Op zijn 34-ste behaalde hij, na zelfstudie, voltijds werkend en gesteund door zijn vrouw, met grote onderscheiding het diploma van licentiaat in de wiskunde. Later werd hij nog licentiaat in de Communicatiewetenschappen, eveneens aan de Gentse universiteit, waar hij als vrij student ook Economische wetenschappen studeerde.

Eens met pensioen, na een loopbaan als leraar wiskunde aan het Onze-Lieve-Vrouwecollege te Oostende, besloot hij na overleg met zijn vrouw en na het spreekwoordelijk rijp beraad, zich te 'wijden' aan de geschiedenis. Als vrij student aan de Gentse universiteit koos hij bedachtzaam zijn cursussen uit. Hierbij had hij nooit de bedoeling een graad te behalen. Geen stress omwille van een thesis!

Ter gelegenheid van de 350-ste verjaardag van de aanwezigheid in Lozer van de familie van de barons della Faille d'Huyse schreef hij, op voorstel van prof. Vermeir, een boek hierover: *Het Kasteel van Lozer 350 jaar bezit van de familie della Faille d' Huysse*.

Nadien zette hij zijn studies in de geschiedenis gedreven verder. Met de huidige reeks *Criminele processen ...* zit hij op de wip tussen de Rechten (vakgroep Geschiedenis van het Recht, prof. G. Martyn), en de Geschiedenis (vakgroep Nieuwe Tijden, prof. R. Vermeir).

2. Vier doelstellingen.

2.1 Zo getrouw mogelijk de criminele rechtspraak door de Raad van Vlaanderen eind 17-de begin 18-de eeuw weergeven, en dit in een taal die verstaanbaar is voor een brede groep geïnteresseerden, dit om een zo groot mogelijk maatschappelijk nut te bereiken.

Hierbij stellen zich twee problemen, een zeer groot bij de verhoren en een klein bij de vonnissen.

2.1.1 De onvolledigheid van de neerslag van de verhoren door de griffiers vormt een zeer groot probleem.

Om te beginnen verliep elk verhoor (8571 *Criminele Examens*) aan de hand van een reeks vragen, tichten genoemd. Bij geen enkel verhoor beschikten we over de lijst van die tichten, wel over de antwoorden op de gestelde vragen. Vonden we geen vonnis (8595 *Criminele Sententiën*), dan waagden we ons, vertrekkend van de antwoorden, aan een reconstructie van het gebeurde. Dit met wisselend succes. Van sommige rechtszaken vindt men elders in het Rijksarchief Gent meer bijzonderheden.

Ook vertonen de verslagen van de griffiers veelal grote hiaten in het verhaal. Zo werd in 275v *Criminele Examens* Pieter Crispyn geconfronteerd met zes tichten die hij alle ontkende. Op andere plaatsen schreven we bijvoorbeeld noodgedwongen: "*Blijkbaar had baljuw X een exploit betekend tegen Y*", of ook: "*Blijkbaar werd Y geverbaliseerd door baljuw X.*" In het extreme geval kan dit betekenen dat enerzijds de neerslag van het verhoor te weinig concrete gegevens bevat zowel van een overtreding begaan door Y, als van een door hem te betalen boete, en dat er anderzijds toch sprake is van een, soms hoogoplopend, conflict tussen Y en de baljuw X. Hiermee schieten we helemaal niet op de griffiers, want die deden hun werk zoals het van hen verlangd werd.

Opmerking. De term verbaliseren werd toentertijd weinig gebruikt, maar komt wel degelijk voor.

Men kan zich afvragen of het verslaan van dergelijke verhoren wel nuttig is. We zijn overtuigd van wel. Hoe gebrekkig de samenhang in de originele versie van de verhoren ook is, toch bevatten ze een schat aan informatie voor de Algemene Geschiedenis, voor de Lokale Geschiedenis en voor de Familiekunde. Regelmatig lezen we dat een of ander leger in een dorp of stad zijn garnizoen opsloeg, of er gewoon al dan niet plunderend passeerde. We vernemen ook dat de grensstreek met de Staten niet alleen een oord van smokkelaars was, maar we kennen ook de namen van enkelen onder hen. Onze verslagen van de verhoren bevatten een zee aan informatie over baljuws, meiers, burgemeesters, schepenen, ...

In *Criminele Examens* staan, in de kantlijn naast de verhoren, ook tussenvonnissen en soms eindvonnissen. Hierbij zijn dan de aard en de omstandigheden van de overtreding niet altijd duidelijk. De kans is groot dat sommige rechtshistorici die onze verslagen van de verhoren lezen, hun wenkbrauwen fronsen. Zonder de lectuur van de originele teksten ervan is het onmogelijk zinnige commentaar te geven op wat we neerpenden. Het is alsof iemand een recensie van een boek wil schrijven zonder het ooit gelezen te hebben. Zijn onze notities van de verhoren geen voer voor wie de originele tekst niet gelezen heeft, dan is commentaar op onze aanpak van de vonnissen uit *Criminele Sententiën* wel gewenst alhoewel ook die niet altijd volledig zijn!

2.1.2 Bij de vonnissen stelt zich soms een probleem bij de interpretatie van de formulering van de beschuldiging. Het komt namelijk voor dat men de beschuldigingen samenvat als *excessen ende moetwillicheden*, m.a.w. als fysiek of verbaal wangedrag, zonder hierop verder concreet in te gaan. Soms moeten we zelfs genoegen nemen met de verwijzingen naar wat: *breeder ten processe gheroert* of naar wat *inde discretie vanden Hove* behandeld werd. Wat dit in een concreet geval betekent, daar hebben we het raden naar.

2.2 Waar mogelijk de achtergrond van de toenmalige samenleving evoceren.

Dit doen we vooral aan de hand van citaten zowel uit *Criminele Examens* (verhoren) als uit *Criminele Sententiën* (vonnissen). Op die manier is onze studie niet alleen levendiger, maar ze geeft ook beter de toenmalige mentaliteit weer.

2.2 Waar mogelijk de achtergrond van de toenmalige samenleving evoceren.

Dit doen we vooral aan de hand van citaten uit vermelde twee boeken. Met dit doel refereren we in bijlage 1. naar passages die we noemen fragmenten uit *Het rauwe en grauwe leven van toen*. Rauw verwijst naar geweld en soms zelfs naar bloed, grauw naar schrijnende armoede. De lezer/gebruiker van dit boek die het enkel als historicus bekijkt, zal veel passages ervaren als overbodige ballast in plaats van een zakelijke weergave.

2.3 Hulp bieden bij de studie van de plaatselijke geschiedenis.

In het register van de Plaatsnamen komen meer dan 200 items voor wanneer we.

2.4 Hulp bieden bij opzoekingen in het kader van de Familiekunde.

Een ruwe schatting leert ons dat het register van de Persoonsnamen meer dan 400 namen telt.

3. Middelnederlandse (rechts)termen en rechtsprocedures die veel voorkomen.

Om de lectuur van de akten te vergemakkelijken, geven we hierna een korte verklaring van enkele termen en procedures, evenwel zonder wetenschappelijke bedoeling.

Appreherenderen: arresteren.

Acces van Raede. Dat de beschuldigde om *acces van Raede* verzoekt, betekent dat hij de Raad de toelating vraagt om zijn standpunt te formuleren en te beargumenteren.

Afsetene van een parochie: wie niet op die parochie woont, maar er onroerende goederen bezit, bijvoorbeeld landbouwgrond, en daarop directe belastingen moet betalen aan die parochie.

Calengieren. Iemand aanklagen - eis tegen iemand instellen - boete van iemand vorderen - iemand berispen.

Chastelette (châtelet). Stadsgevangenis van Gent.

Compositie. Overeenkomst tussen de vervolgende instantie en de verdachte om tegen betaling van een geldsom geen strafprocedure in te stellen.

in **Effigie.** Bij afwezigheid van de veroordeelde werd de straf uitgevoerd op een afbeelding van de veroordeelde.

Excessen ende moetwilicheden. Vrijwillig fysiek of verbaal geweld.

Executeren. Executeren betekent thans terechtstellen. Toen had executeren een veel bredere betekenis, wat tot hardnekkige misverstanden kan leiden bij de lezer. Kreeg iemand een geldelijke boete van een deurwaarder of een baljuw, dan hebben we executeren vervangen door zo mogelijk letterlijk melding te maken van de grootte van die boete. Op een andere keer vervangen we executeren door een exploit betekenen [een pv opstellen!]. Werden dieren of meubelen 'meegenomen' door een baljuw of een deurwaarder, dan spreken we van in beslag nemen i.p.v. executeren.

Gecontumaceerd. Een gecontumaceerde verdachte is een betichte in een crimineel proces weigert voor de rechtbank te verschijnen. Dit verstek wordt als een bekentenis beschouwd.

Halsband. Gebonden en gezeten op een driepikkel legde de scherprechter een band rond de hals van degene die gefolterd werd. Die halsband was voorzien van ijzeren pinnen. Of het hiernavolgende in de beschouwde periode nog steeds van toepassing was, weten we niet. De halsband was met enkele touwen verbonden met de muren van het *viercant*. Om de beschuldigde - patiënt genoemd - te pramen, tot bekentenis te dwingen, sloeg de beul op die touwen.

Insetene van een parochie: wie op de parochie woont en er dan ook directe belastingen betaalt.

Meuke. Inhoudsmaat voor droge waren bijvoorbeeld granen.

Officier. Iedereen die met een ambt bekleed is, dus niet noodzakelijk een militair.

Thans verwijst officier naar een militair gezagvoerder. Officier komt van het Latijnse 'officium' en verwijst naar iemand die optreedt in naam van iemand anders. Officier hebben we stelselmatig door ambtenaar vertaald. Het is mogelijk dat betrokkene, volgens het plaatselijk costumier recht, geheel of gedeeltelijk een politionele functie uitoefende. In dit laatste geval hebben we het niet gewaagd agent te schrijven.

Passavant. Toelatingsbewijs om ergens te passeren, veelal voorbij een stadspoort

Practesynen. Het College van de Practesynen bestond o.a. uit de advocaten en de procureurs van het Hof.

zonder **Prejudicie.** Zonder nadeel, zonder te willen anticiperen of invloed te willen uitoefenen op het verder verloop van het proces.

Procureur. De procureur is een ambtenaar verbonden aan een rechtbank die als taak heeft een partij te vertegenwoordigen. Zo staat hij in voor de kennisgevingen aan de gedaagde. Hij is geen advocaat.

Procureur-generaal. Openbare aanklager.

bij **Provisie.** Als voorlopige of tijdelijke maatregel.

Roer: soort vuurwapen.

Scherp examen: tortuur.

Scherprechter: beul.

Stockhouder. Ambtenaar verantwoordelijk voor de openbare verkopen.

Verbaliseren. Bekeuren - proces verbaal opmaken - schriftelijk in de vorm van een verbaal vastleggen.

Verweerder. In een crimineel proces is dit de verdachte.

Viercant. Het viercant is een zaaltje in het Gravensteen, op de eerste verdieping van de voorbouw naar het Veerleplein toe, boven de gang achter de toegangspoort. Daar werd gefolterd.

Wetteboden. We nemen een voorbeeld: meubels werden in beslag genomen. Om te vermijden dat een en ander verdween vóór de openbare verkoping, legde men wetteboden. Deze personen zorgden voor een permanente bewaking tot de meubels weggehaald werden. Waarschijnlijk waren dit stevig uit de kluiten gewassen mannen.

Betaling van een boete: procedure.

We beperken ons tot eenvoudige voorbeelden die frequent voorkwamen. Op vandaag is de procedure bij de inning van een boete bij verkeerd parkeren heel simpel. In de brievenbus of onder de ruitenwisher van onze wagen vinden we een bevel tot betaling en de reden daarvan. Toentertijd verliep dit uiteraard helemaal anders. De schuldeiser van de boete liep het risico dat hij naar zijn penningen kon fluiten.

Stel dat X een zware agressie beging op een baljuw en daarvoor een boete kreeg. Ofwel had X voldoende penningen bij en betaalde hij cash, ofwel was dit niet het geval. In het tweede geval werd X verplicht zich, meestal onder bewaking, op een bepaalde plaats ter beschikking te houden tot na de vereffening.

In dit tweede geval waarbij x onvoldoende penningen bij zich had, kon een bijgeroepen familielid of kennis voor de cash-betaling zorgen. Lukte dit niet, dan kon X een verbintenis aangaan waarbij hij als borg 'iets' van zijn bezittingen aanwees, mogelijks een dier of een meubel. Ook iemand anders kon zich borg stellen voor de betaling. Dan pas mocht X naar huis terugkeren.

Bij dit alles mogen we niet vergeten dat het inkomen van een baljuw of deurwaarder, naargelang het costumier recht, gedeeltelijk kon afhangen van de geïnde boetes.

Dezelfde procedure als hiervoor gold wanneer de Raad van Vlaanderen als gerechtshof, verder kortweg het Hof genoemd, een boete uitsprak. Dan diende de schuldenaar ter beschikking te blijven totdat de betaling op een of andere manier geregeld was.

Betaling van een borgsom.

Het gebeurt regelmatig dat iemand die voor het Hof verschenen was, een borgsom moest betalen. Een borgsom maar waarvoor? Meestal was de betichte verplicht te beloven, al dan niet onder eed, dat hij in de toekomst gevolg zal geven aan elke aanmaning van het Hof om zich op een bepaald tijdstip aan te melden in het Gravensteen. Daar vernam hij bijvoorbeeld

het eindvonnis. Daagde hij niet op, dan werd de borgsom verbeurd verklaard. Een borgsom kon ook als zekerheid dienen voor de betaling van boetes en van de procedurekosten.

De besluiten van het Hof die in de rand staan in het boek van de *Criminele Examens*.

Na een verhoor nam het Hof meestal een beslissing die in de rand staat. Mogelijke beslissingen zijn:

1. de melding dat het Hof akte nam van de verklaring van de ondervraagde.
2. vrijspraak van de gedaagde. Een volledig kosteloze vrijspraak kwam zelden voor. De gedaagde moest bijna altijd instaan voor de reeds gemaakte kosten. De Raadsheren en procureurs moesten ook leven!
3. het bedrag van een te betalen boete.
4. een te betalen borgsom als zekerheid voor de betaling van de kosten verbonden aan het verdere verloop van de procedure.
5. de noodzaak tot verder onderzoek. Soms werd aan een van de partijen, de betichte of de procureur-generaal, gevraagd een *preuve* [bewijs] te leveren van een beweerd feit.

Sommige zaken eindigen abrupt: mogelijke oorzaken.

Eindigt in het boek van de *Criminele Examens* een zaak abrupt, dus zonder vonnis, en is evenmin een spoor te bespeuren in het boek met de *Criminele Sententiën*, dan kan dit verschillende oorzaken hebben.

1. De zaak werd verder civiel [burgerlijk] afgehandeld. Nergens hebben we de overheveling van een zaak van 'crimineel' naar 'civiel' gevonden in vermelde twee boeken, en toch gebeurde dit.
2. De zaak werd afgesloten met een compositie. Hierbij betaalde de veroordeelde na akkoord met de andere partij en met instemming van het Hof, een vergoeding, bijvoorbeeld een geldsom. Hiermee was de kous dan af. Van dergelijke composities is in beide boeken geen enkel spoor te bekennen.
- 3 Het Hof oordeelde dat om een of andere reden, bijvoorbeeld een gebrek aan bewijzen, het geen zin had de zaak verder te zetten.
4. We achten het mogelijk dat het Hof een zaak al te delicaat vond omwille van de onzekerheid die ontstond door de voortdurende Franse invallen. Ook de tegenstelling in de Raad van Vlaanderen tussen de Fransgezinde leden en hun opponenten kan hier een rol gespeeld hebben.

4. Afspraken - Gebruik registers met Persoonsnamen en Plaatsnamen.

4.1 Enkele afkortingen.

adv.: advocaat

adv.-fisc.: advocaat-fiscaal

comm.: commissaris

dw: deurwaarder

p.-g.: procureur-generaal

RAG: Rijksarchief Gent

rdsh.: raadsheer

rdsh.-comm.: raadsheer-commissaris

RV: Raad van Vlaanderen

subst. vd p.-g.: substituut van de procureur -generaal

subst.: substituut

4.2 Gebruik van (?).

In de verhoren wordt de woonplaats van de betichte niet altijd gegeven. Hebben we een sterk vermoeden dat het bijvoorbeeld Gent is, dan schreven we Gent(?). Zijn we niet zeker van de schrijfwijze van een naam, dan noteerden we ook (?) na de naam. Een vraagteken schreven we dus niet alleen om een vraagzin te besluiten.

4.3 Volgorde van de items bij de verhoren.

In principe volgen we de volgorde van de verhoren in 8571 *Criminele Examens*, evenwel met één belangrijke uitzondering. Komen verscheidene verhoren van dezelfde persoon voor, dan hebben we die chronologisch na elkaar geschreven om te eindigen met het eventuele vonnis uit 8595 *Criminele Sententiën*.

4.4. Gebruik van de registers met Persoonsnamen en met Plaatsnamen.

In feite konden we op drie manieren verwijzen:

- naar een pagina in dit boek. Dit doen we uiterst zelden!!!
- naar een pagina van nr. 8571 *Criminele Examens*. Dit doen we voortdurend.
- naar een pagina van nr. 8595 *Criminele Sententiën*. Ook dit komt zeer veel voor.

Bij de persoonsnamen lezen we Bossche vanden Guillaeme/Guillaume 125v 127r 83r.

Dit betekent dat de vermelde persoonsnaam **ergens** voorkomt in het item 125v, folio 125 verso, en in item 127r, folio 127 recto telkens bij de verhoren in 8571 *Criminele Examens*. Deze naam komt eveneens **ergens** voor in item 83r, folio 83 recto, bij de vonnissen in 8595 *Criminele Sententiën*.

Concreet: verwijzingen naar een item in 8571 *Criminele Examens* hebben we niet onderlijnd, verwijzingen naar 8595 *Criminele Sententiën* onderlijnden we wel. Dit geldt zowel voor de Persoonsnamen als voor de Plaatsnamen.

Wie enigszins vertrouwd is met de bedoelde oude documenten zal begrijpen dat elke pagina vermelden waarop een naam voorkomt onbegonnen werk gebleven is.

Opmerking. In het register met Plaatsnamen verwijst (bijv.) Frankrijk eveneens naar Frans, Franstalig, Fransgezind, ...

5. Opmerkingen

5.1 De verslagen van de verhoren: geen transcripties.

Om langdradige verklaringen in te korten en de inhoud ervan toch getrouw weer te geven, hebben we passages in de aard van: “*De ondervraagde X zei dat Y gezegd had dat Z zijn degen trok*”, als volgt weergegeven: X (auteur): “*Y zei dat Z zijn degen trok*”. In dit geval kruipen we dus in de huid van X.

Regelmatig citeren we uit de verklaringen in de verhoren. Dit heeft drie voordelen. Het is een letterlijke weergave, het maakt het relaas pittiger en bovendien geven dergelijke citaten best de tijdsgeest weer die achter de gebeurtenissen schuilgaat.

5.2 Opname van vonnissen.

Vonnissen waarbij we een of meerdere verhoren vonden, hebben we na die verhoren genoteerd.

Vonnissen waarvan we geen verhoor vonden, hebben we chronologisch achteraan in de Uitgebreide Inventaris genoteerd.

5.3 Opname van persoonsnamen.

We hebben lang niet alle namen van personen opgenomen in het register. Criteria waren o.a. de woonplaats en het beroep. Namen van procureurs hebben we na een tijdje niet meer vermeld. Hun namen zijn in de originele teksten dikwijls op verschillende manieren geschreven. Hierbij wisten we niet altijd of het over dezelfde persoon ging.

6. Vaststellingen.

6.1 Op enkele zeldzame uitzonderingen na bestond het Hof bij de verhoren uit drie personen: een raadsheer die tevens commissaris was, de procureur-generaal ofwel de advocaat-fiscaal en de griffier die optrad als adjunct van de raadsheer-commissaris.

6.2 Conflicten met een deurwaarder of een baljuw komen het meest voor.

6.3 Het Hof is zeer streng op fraude bij de muntproductie. Zelfs het ontvangen en uitgeven van verboden munten wordt streng gestraft.

6.4 De tortuur werd nog zelden gebruikt, dit in tegenstelling met wat in Boek 1 gebeurde. Zo is Gillis Hessens de enige die in deze periode op de pijnbank werd gelegd.

6.5 Niet alle op het eerste zicht ernstige misdrijven leidden tot een vonnis. Zo vonden we nergens een vonnis over Philippe Vylevens. Nochtans leek het vast te staan dat hij schriftvervalsing pleegde, toch een ernstig misdrijf. Mogelijks werd dit geval verder civiel behandeld. Andere mogelijkheden zijn: er werd een compositie gesloten, hij had het hazenpad gekozen of de neerslag van het vonnis is verdwenen.

6.6 Het bekende conflict binnen de Raad van Vlaanderen waarbij de helft van de leden partij koos voor Lodewijk XIV en in Gent bleef terwijl de andere helft naar Brugge trok, komt nergens expliciet aan bod. Toen eerstgenoemden gratie kregen van de koning van Spanje en allen opnieuw samen te Gent vergaderden, bleef de spanning nog lang aanslepen en deinde slechts traag uit. Dit kwamen we elders aan de weet.

Opvallend is wel dat tijdens het verblijf van een deel van de raadsheren in Brugge, veel meer aandacht geschonken werd aan misdrijven die in de kuststreek werden gepleegd.

6.7 In tegenstelling met in Boek 1 is er in Boek 2 nog zelden expliciet sprake van een conflict met Frankrijk op de westelijke grens van de provincie. Bij de vrede van Nijmegen in september 1678 werd een flink stuk van westelijk Vlaanderen aan Frankrijk toegewezen. Toch vielen de legers van Lodewijk XIV geregeld (het resterende deel van) Vlaanderen binnen en richtten er grote vernielingen aan.

6.8 Sommige ambtenaren die een grote verantwoordelijkheid droegen, waren zeer jong. Zo was in 133r de stadhouder van de stad en het ambacht van Assenede amper 24 jaar. Beernaert Montagu, meier van Aalst, was 25 jaar. Begrijpelijk dat dit leidde tot conflicten met de oudere generatie.

6.9 We kunnen spreken over een drank en degen samenleving. Men wist dat drinken van water ongezond was en leste zijn dorst met wijn of bier. Bij het minste conflict kon iemand zijn degen trekken. Het gebeurde dan ook regelmatig dat een beschuldigde *by drancke* was op het ogenblik van de feiten. Soms gebruikte hij dit als excuus voor het begane misdrijf. Of de degen al dan niet 'ontbloot' was, was belangrijk bij het vaststellen van de ernst van het misdrijf.

6.10 Zoals in Boek 1 stellen we een verregaande verfransing vast. Eigenlijk gaat het om het gebruik van vervlaamste Franse woorden. Zo komen woorden als *mainteeneren*, *cesseren*, en *continueeren* regelmatig voor.

6.11 De griffiers hanteren veelal ongekuist West-Vlaams en in het bijzonder pittig West-Hoeks. Griffier de Vriese is daar bedreven in. In 133r legt hij Pieter Platsaert de volgende woorden in de mond: “ ... *dat niemant hem vermaent en heeft dat sulcx niet en mochte ghebeuren ...* “. Griffier de Vriese heeft overduidelijk roots in de Westhoek.

6.12 De personen die verhoord werden, schrijven veel vlotter hun handtekening dan in Boek 1.

8. Uitgebreide nader toegang.

1r 06.07.78 Rdsh. vander Piet, p.-g., geen griffier vermeld.

Melchior de Vos, 43 jaar en baljuw van Ursel, wordt in de secrete kamer verhoord.

(Auteur): *“Op 8 september 1678 's avonds was ik licht beneveld, maar niet agressief, en met blote degen op zoek naar de schede. Ik ontmoette Temmerman. Meer dan een ‘scrabbeken’ heb ik hem niet gegeven. Met Jan Seelant(?) ontstond een discussie omdat ik voorheen een dispuut had met zijn schoonzoon Pieter Gangelof. Gangelof had wederrechtelijk bommen geveld of tot tronken herleid.”*

En verder (auteur): *“De obligatie die ik zomaar van hem kreeg, heb ik niet eens gelezen, maar onmiddellijk gescheurd.”*

1v 06.07.78 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Melchior de Vos**.

1v 11.08.78 Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier Breusseghem, de p.-g. Costenobel.

François van Meulebeke, zn van Robert, schepen van het Brugse Vrije, wordt in de secrete kamer verhoord.

Tijdens een bijeenkomst van het college geraakte van Meulebeke in dispuut met griffier van Steenberghen, die volgens hem een resolutie niet correct weergaf. Ook met burgemeester la Villette was hij het oneens. Hij verweet hem dat hij brieven van Zijne Excellentie aan het magistrat achterhield.

Enkele jaren voordien was er handgemeen tussen van Meulebeke en schepen Vribarie.

(Auteur): *“Omwille van dit dispuut ben ik ‘ghecondemneert gheweest in eene tafeldekynghe’. Verder had ik nooit woorden met schepen Vribarie. Wel heeft schepen Vribarie me enkele jaren geleden in de Wollestraat een duw gegeven waarop ik onmiddellijk mijn degen trok. Ik heb hem niet gestoken. Trouwens, hij is gevlucht. Nadien heeft hij zijn ongelijk bekend tegenover la Villette en de schepenen Lernoult, Romains en Cobris(?)”*

2v 8.08.78 Het Hof neemt akte van de verklaring van **van Meulebeke** en geeft opdracht aan de procureur-generaal binnen de veertien dagen zijn eis met bewijzen te staven. Anders zal het Hof op verzoek van **van Meulebeke** zijn besluit nemen.

3v 5.09.78 Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier Breusseghem, adv.-fisc. Spanoghe.

Jan François van Meulebeke, schepen van het Brugse Vrije, wordt andermaal verhoord.

Van Meulebeke is blijkbaar een kempiaan. Zes jaar geleden had hij het nabij de Ezelstraat aan de stok met jonkh. Winckelman, schepen van het Brugse Vrije. Twee jaar geleden kwam jonkh. Philippe-François d’ Hanins, eveneens schepen van het Brugse Vrije, aan de beurt. Deze keer weigerde van Meulebeke naar zijn zeggen, het gevecht op de markt.

3v 7.09.78 Het Hof neemt akte van de verklaring van **van Meulebeke**.

2v 16.08.78 Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier Breusseghem, de adv.-fisc. Spanoghe.

Arnout des Camps, zn van Philips, *lynwatier* van beroep en wonende in Gent, wordt in de secrete kamer verhoord.

(Auteur): *“Langs de straat zag ik twee onbekende mannen passeren. Van de burenen vernam ik dat het ‘wetteboden’ waren. Een derde persoon zei dat er iemand stervende was. Met mijn pijp in de hand ben ik gaan zien. Verder heb ik me er niet mee bemoeid. Op 25 juli droeg ik een kled met zilveren knopen.”*

2v 16.08.78 Idem.

Cathelyne van Heester, dochter van Andries en dienstmeid van de ontvanger Pauwel Taelman, wordt verhoord.

(Auteur): *“Op 25 juli belde de broer van deurwaarder vander Straeten aan met twee assistenten. Later voegde de deurwaarder zich bij hen. Ze dreigden me af en wilden absoluut de sleutel van de kamer van priester Vliegheer. Omdat ik weigerde, hebben ze me over de vloer gesleept.”*

3v 5.09.78 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier Breusseghem, adv.-fisc. Spanoghe.

François de Snick, 33 jaar, landsman en hoofdman van de parochie Knokke, wordt in de secrete kamer verhoord.

(Auteur): *“Het is waar dat op de parochie personen wonen die in verboden gebied konijnen vangen. Op zekere dag kwamen Jan Lobbrecht, deurwaarder de Groeve en duinwachter Pieter Schramme bij mij thuis. Lobbrecht (verder staat Robbrecht) vroeg een drietal mannen om huiszoeking te doen bij enkele verdachten. Bij François van Houte zag men af van een huiszoeking omdat ze geen machtiging van dit Hof konden tonen. Uiteindelijk las de pastoor de autorisatie voor.”*

4r 5.09.78 Idem.

Josintien de Cauwer, dochter van Wauter, 32 jaar en huisvrouw van Joos Baert, wordt in de secrete kamer verhoord.

(Auteur): *“Enkele dagen voor ‘baemisse’ [2 februari] klopten drie mij onbekende mannen aan en vroegen naar mijn man. Die was niet thuis. Ze zijn in de kelder geweest en hebben mijn schapraai doorzocht. Ze zegden niet door wie ze gemachtigd waren en sloegen mij met een bezem.”*

4v 5.09.78 Idem.

Pauwel van Nieuwmunster, zn van Joos, 28 jaar, landsman en hoofdman van de parochie Est [Heist?] wordt verhoord op de tichten overgegeven door het officie-fiscaal.

(Auteur): *“Een deurwaarder wilde bij de verdachten ‘roirs’ [vuurwapen] afhalen. Ik liet nog liever de klok luiden, iets wat door de burgemeester en de schepenen toegelaten was aan de parochiewacht.”*

4v 24.10.78 Het Hof neemt akte van de verklaring van **van Nieuwmunster**. ‘Betrokkenen’ worden voorwaardelijk in vrijheid gesteld. [Wellicht betreft het **François de Snick**, **Josintien de Cauwer** en **Pauwel van Nieuwmunster**.] Ze moeten beloven dat ze zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur d' Hanins hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient elk van hen 500 gulden borgsom te betalen.

5r 12.11.78 Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier Breusseghem, de adv.-fisc. Spanoghe.

Lieven van Damme, zn van Lieven, 42 jaar door gewezen burgemeester van Opwijk en aldaar wonende, wordt in de secrete kamer verhoord.

Mysterieuze zaak. (Auteur): *“Ik reed naar Brussel om één dag uitstel te vragen voor de levering van wagens door de parochie Opwijk. Dit werd toegestaan. In Brussel leende ik mijn paard uit aan Gillis Vereertbrugghen. Diens zoon werd gedwongen het paard af te geven aan soldaten. Er ontstond ruzie in de herberg ‘Het Wolfken’. Toen die weigerden het paard aan mij terug te geven heb ik een pint stukgeslagen.”*

5v 24.11.78 Rdsh. Stalins, adv.-fisc. Spanoghe, de ontvanger van de exploten Coene, geen griffier vermeld.

Guillaume vander Stichele, zn van Anthoni, 50 jaar en pachter van 's lands middelen [belastingen], wordt verhoord in *de hostellerie genaempt Het Hemelryck*. In Nieuwpoort ontstond een discussie tussen vander Stichele en de la Haye, kuiper van de plaatselijke gouverneur, die de napacht [onderverhuring] had van de accijnzen op de brandewijn. Vander Stichele ontkent dat hij de la Haye geslagen heeft.

5v 15.11.78 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Guillaume vander Stichelen**. Het laat hem voorwaardelijk vrij, maar tot nader order mag hij de stad niet verlaten. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 600 gulden borgsom te betalen.

6r 29.11.78 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier de Gheldere, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan-François Bonte, zn van Joos, 36 jaar, *promoteur* van het geestelijk hof van het bisdom Brugge, wordt in de secrete kamer verhoord.

Bonte werd aangeklaagd door Anthonette Bonte en Adriaen Beeckman voor vermeende onregelmatigheden bij de liquidatie van de staat van goederen van wijlen zijn vader. Bonte zegt dat de aanklagers *ten huysse vanden commissaris in desen dickwils etende en drinckende waeren*. Tevens hebben ze eens de commissaris *een spinjoolken* [spanjoolken of mannelijke patrijshond] *present ghedaen*.

Vermits Bonte in deze zaak reeds gedagvaard werd door de schout, weigert Bonte te antwoorden. Het verweer van Bonte en zeker het 'spinjoolken', zijn bij de advocaat-fiscaal in het verkeerde keelgat geschoten. Die verzoekt hem het bewijs te leveren van de dagvaarding door de schout en tegen overmorgen schriftelijk uitleg te geven over de tegen de commissaris geuite verdachtmakingen, en over het gebruik van indecente termen.

6v 17.03.79 Het Hof veroordeelt **Jan-François Bonte** tot een boete van 24 ponden parisis voor zijn verdachtmaking aan het adres van de commissaris.

14r 29.05.79

François Bonte, hoofd van het geestelijk Hof van het bisdom Brugge, wordt nogmaals verhoord in de secrete kamer.

Betreft de staat van goederen bij het sterfhuis van zijn vader (gestorven op Allerzielen 1668). Na de dood van zijn vader werd geen staat van goederen opgemaakt, maar na klacht door een zekere Beeckman werd Bonte's moeder bij vonnis van 12 maart 1669 verplicht dit wel te doen. Op die datum was Bonte niet meer in functie als hoofd van het geestelijk Hof van het bisdom Brugge.

(Auteur): "*Door geen staat van goederen te laten opmaken wilde ik alle ruzies en processen tussen mijn moeder en Adriaen Beeckman voorkomen.*" Tot hier de verklaring van François Bonte. Bonte wordt ervan verdacht dat hij niet alle activa aangaf terwijl hij de passiva opschreefde.

15v 30.05.79 Het Hof neemt akte van de verklaring van **François Bonte** en laat hem voorwaardelijk vrij. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant.

Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 100 ponden groten borgsom te betalen.

7r 19.12.78 Rdsh. le Waitte bijgestaan door griffier de Gheldere, de p.-g. de Bucq. **Jan Huyghe**, zn van Adriaen, 26 jaar, schepen van de stad Kaprijke en er 'geboren' landmeter, wordt in de secrete kamer verhoord.

Op 22 mei 1678 kwam Jan-Baptiste Waghenaere, baljuw van Kaprijke, in het schepencollege. Men besprak er de salarissen ten tijde van de Franse *sauvegarde*.

Jan Huyghe (auteur): *“Er vielen spijtige woorden met schepen Rycquaert van Hecke en de baljuw heeft me zwaar beledigd. Het is niet waar dat mijn broer de baljuw bedreigd heeft. Wel heeft de baljuw onze ouders toveraars en toveressen genoemd.”*

7r 19.12.78. Het Hof laat **Jan Huyghe** voorwaardelijk vrij mits betaling van een borgsom van 400 gulden.

7v 19.12.78 Idem.

Maximiliaen Huyghe, Kaprijke, 22 jaar en broer van Jan Huyghe, wordt verhoord.

7v 23.12.78 Het Hof laat de broers **Jan** en **Maximiliaen Huyghe** voorwaardelijk vrij. Ze moeten beloven dat ze zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur Robyn hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dienen zij 200 gulden borgsom te betalen.

82v 7.06.81 Vonnis over Jan en Maximiliaen Huyghe.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging: verbale agressie tegen de baljuw van Kaprijke.

Jan en Maximiliaen Huyghe hebben Jan-Baptiste de Waeghenaere, baljuw van Kaprijke, zwaar beledigd door zijn ouders als toveraars en toveressen te bestempelen.

Uitspraak

De eis van de procureur-generaal wordt als niet ontvankelijk bestempeld. Wel krijgen beiden het uitdrukkelijk verbod om in de toekomst Jan-Baptiste de Waeghenaere te beledigen. Ook dienen ze de proceskosten te betalen.

7v 19.12.78 Rdsh. le Waitte bijgestaan door griffier de Gheldere, de p.-g..

Magdaleene de Mets, huisvrouw van Pieter de Blom, wordt in de secrete kamer verhoord. Ze komt haar man excuseren die ziek te bedde ligt.

7v 22.12.78 Rdsh. le Waitte bijgestaan door griffier de Gheldere, de p.-g. en Anthone vander Zype als tolk.

Jacob Warlen, 26 jaar, geboren in de kasselrij Dorset (Eng.), schipper van de Jan van Jarningen(?), vanuit Newcastle gekomen geladen met kolen, werd in Nieuwpoort gevangen genomen en wordt thans verhoord in het Gravensteen.

Warlen wordt beticht van een resem misdrijven.

1. Hij heeft zijn schulden niet betaald aan procureur Jacques Ghom en aan beenhouwer Jacques Moreel. Voor dit laatste zaten de beenhouwer en zijn zoon hem achterna.
2. Hij betaalde het loon niet van zijn bootgezellen.
3. Vluchtend en achtervolgd door sergeant Colvé die gewapend was met een degen, heeft hij die met een lans neergestoken. Colvé bezweek aan zijn verwondingen.

Warlen gaat er prat op dat hij niet geverbaliseerd noch aangehouden werd. En wat de dood van Colvé betreft, die heeft zich op zijn lans gestort. Trouwens, Warlen zegt niet te weten of Colvé bezweken is aan de opgelopen kwetsuren of aan een kwaal. In ieder geval handelde Warlen naar zijn zeggen uit zelfverdediging.

Zijn schip werd aangeslagen door de baljuw.

9r 23.12.78 Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier Breusseghem, de adv.-fisc. Spanoghe. **Annastatius-Michel Gilson**, zn van Jan, 28 jaar, alpherisch gereformeerd en militair in het Spaanse leger, wordt in de secrete kamer verhoord.

Niet duidelijk. Betreft een hoogoplopende ruzie over de eigendom en het verhuurrecht van een woning met neerhof. Gilson was ervan overtuigd dat hij de rechtmatige pachter van het neerhof was en dat jonkvrouw Anna-Françoise van Weynsberghe niet het recht had de *oppermoete* te betrekken. In een confrontatie met de jonkvrouw trad Gilson gewelddadig op. Hij brak niet alleen potten, een melkkan en een bierpot, maar gaf bovendien de jonkvrouw een pak rammel. Hij gaf deze feiten toe en hij wist ook dat Philip van Weynsberghe *'s confessants goet had verkocht ende verpacht met ghewelt*.

9r 23.12.78 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Gilson (of van Jacob Warlen?)**.

10r 24.01.79 Rdsh. de Moncheaux bijgestaan door griffier de Gheldere, de p.-g..

Jacob Willaert, zn van François, 40 jaar, gevangene en blijkbaar wonend in Nieuwpoort, wordt in het Gravensteen verhoord.

Willaert was klant van de vismijn van Nieuwpoort. Hij kocht er regelmatig vis in opdracht van derden en verzond die daarna via voerlieden naar zijn klanten. Zo had hij commerciële relaties met Louis le Fèbre (Rijsel), met Lauren Moulin [Rijsel(?)] en met Pierre Lortieau [Tourcoing].

Verscheidene vishandelaars, waaronder de hoger vermelde, kochten ofwel zelf wekelijks vis in de vismijn van Nieuwpoort, ofwel gaven ze daartoe opdracht aan Willaert. Hij verzond ook vis naar Diksmuide. Willaert noteerde zijn transacties in een oud handboek dat op 4 juli 1662 begonnen was door zijn schoonvader Jacques Boerman.

Christiaen Spillaert en een zekere Hoorenbeke waren voerlieden uit Ieper. Verder deed hij zaken met François Bogaert uit Tegem en met Michiel Clarisse uit Roeselare. Mogelijks waren dit voerlieden.

Willaert wordt ervan verdacht niet in orde te zijn met de nodige *'passepoorten, passavanten ende biljetten'*. Hij ontkent dat hij fraudeerde.

13v 06.02.79 Idem.

Jacques Willaert, zn van François, wordt in het Gravensteen andermaal verhoord.

(Auteur):

"Ik heb biljetten gegeven onder mijn handteken, behalve aan Jacques le Grand, Pierre de Molleyn en Jacques de Molleyn.

- Michiel Clarisse en Cornelis Hencke wonen in Roeselare, Jan Heerspaille in Izegem.

- Pierre Breda, Michiel del Cour, Niclays Breda wonen in of rond Geetsbergen.

- De vernoemde personen hebben hun vis gekocht op de kaai [in Nieuwpoort], alwaar ik klerken ben.

- Van de verzending naar Bergen [Henegouwen] heb ik geen notities gehouden 'als wanneer de Cassemareen hem gheheel betaelden', maar wel als ze mij nog iets schuldig waren.

- De vis verzonden naar Rijsel werd aangegeven op Ieper, 'alwaer voor den selven visch passepoort moeste ghelicht syn ende de rechten betaelt worden om voorder naer Ryssel te gaen'."

14r 11.02.79 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jacques Willaert** en laat hem naar huis gaan. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Bricx hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij moet borg staan voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen.

11r-13r Betreft vishandel vanuit Nieuwpoort.

11r 25.01.79 Rdsh. Moncheaux bijgestaan door griffier de Gheldere, de p.-g..

Bertholomeeus Pluvier, zn van Pieter, 45 jaar, gevangene en koopman uit Nieuwpoort, wordt in het Gravensteen verhoord over de tichten hem door het officie-fiscaal ten laste gelegd.

Ook hij wordt verdacht van geknoei met ‘*passepoorten, passavants ende biljetten*’ bij het verhandelen van vis vanuit de vismijn in Nieuwpoort.

Pluvier verzond partijen vis o.a. via voerman Christiaen Spillaert. Die stuurde ze dan vanuit Ieper verder naar Louis le Fèbre te Rijsel.

Hij deed dit ook naar Gent en Brugge, maar op commissie en niet voor eigen rekening. In Gent waren Hercules van Loo, Gheeraert van Loo, Gillis van Loo en de weduwe van François van Loo zijn bestemmingen. Een zoon van Bertholomeus Pluvier hielp mee in de zaak. Pluvier loochent elke betrokkenheid bij eventuele onregelmatigheden. Hij zegt dat hij *de rechten van Syne Majesteyt niet heeft ghefraudeert*.

12r 27.01.79 Rdsh. de Moncheaux bijgestaan door griffier de Gheldere, de p.-g..

Bertholomeeus Pluvier wordt andermaal in het Gravensteen verhoord.

(Auteur): “*Seght op eerste [artikel] dat hij noynt ghelicht en heeft nocte doen lichten eenighe passepoorten op den naeme van Jacques Pierre ende François de Moleyn op Bergen in Henegauwe, maer dat deselve ghelicht sein gheweest door de Cassemareen op syn billet.*”

Verklaart dat hij geen vis verkocht aan de Moleyn, maar dat hij de vis kocht op de kaai van Nieuwpoort ‘*alwaer sy bedienden het clerccqschap*’.

13r 6.02.79 Rdsh. de Moncheaux bijgestaan door griffier de Gheldere, de p.-g..

Cornelis Roose, zn van Jan, 44 jaar, gevangene en blijkbaar wonend in Nieuwpoort, wordt in het Gravensteen verhoord.

(Auteur): “*De vis die ik aangevoerd heb vanuit Nieuwpoort heb ik steeds contant betaald, behalve soms aan Jacques Willaert. Ik heb de paspoorten gelicht in het kantoor, soms op het biljet van Jacques Willaert of op dit van Bertholomeeus Pluvier en soms werkte ik zonder biljet.*”

13r 11.02.79 Het Hof laat **Roose [of betreft het Pluvier?]** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Bricx hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij moet borg staan voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen.

13r 6.02.79 Idem zoals hiervoor.

Anthone Blocq, zn van Anthone, 21 jaar, wonend in Cassel en thans gevangen, wordt in het Gravensteen verhoord.

(Auteur): “*Ik heb 3 à 4 keren vis vervoerd naar Ariën en Sint-Omaars vooraleer die onder Frans gezag kwamen. Ik was van plan dit verder te doen tijdens de vrede. Ik heb ook*

zakenrelaties met Jacob Willaert. De paspoorten heb ikzelf gelicht in het kantoor, één keer zonder biljet van Willaert.”

16r 16.06.79 Rdsh. Peeters, de p.-g. en de ontvanger van de exploten Coene.

Meester **Jan-Baptiste Vache**, zn van Dominicus, advocaat, pensionaris en griffier van de stad en de haven van Blankenberge, wordt verhoord in de secrete kamer.

(Auteur): *“Al de notities die bij mij thuis lagen heb ik aan burgemeester Pieter Hannecaert(?) gegeven. De stad Blankenberge heeft me ten onrechte afgezet als ‘stockhauder’, want aanstellen en afzetten van ‘stockhouders’ is een bevoegdheid van Zijne Majesteit en ik had een patent van leenpacht op dit ambt.*

In Blankenberge bezit ik geen andere woonst dan het huis waar ik laatst woonde. Deze woning is trouwens belast met een jaarlijkse rente van 400 pond groten.

De rekeningen van de schepenen heb ik alleen geannoteerd voor zover ze dit vroegen. De purgatieve rekeningen werden voorgelegd aan burgemeester Pieter Socke [in Deel 1 staat er Zoke].”

Het Hof is vooral geïnteresseerd in zijn afhandeling van dossiers bij cessie [afstand] van goederen en in zijn inkomsten als pensionaris. J.-B. Vache gaf aan de commissaris een pak brieven van cessie van goederen.

(Auteur): *“Ik ben bereid de rekeningen van de ‘becommerde’ sterfhuizen te tonen. Nooit heb ik zaken van cessie van goederen afgesloten tenzij voor het voltallig college. Wel werden dergelijke dossiers soms afgesloten in mijn afwezigheid. Bij processen over afstand van goederen heb ik als advocaat en griffier geen abnormale vergoeding ontvangen.”*

20v 4.07.79 Rdsh. Peeters, de adv.-fisc. en de ontvanger van de exploten Coene.

Meester **Jan-Baptiste Vache**, griffier van Blankenberge en zijn haven, wordt nogmaals verhoord.

Het Hof is vooral geïnteresseerd in zijn afhandeling van de dossiers van cessie van goederen.

(Auteur): *“Ik heb mijn wezen betrokken bij de betaling van mijn voorschot en van mijn vacatiën. De brieven van atterminatie zijn geadresseerd aan het schepencollege. Clement Masseys is in de gevangenis overleden.”*

Over het verlengen van de leenpacht van het ‘stockhouderschap’ van de verkoop van de verse vis is een flinke ruzie ontstaan in Blankenberge. Zijne Majesteit heeft deze leenpacht gegeven aan advocaat Wysserys en dit voor 2 500 ponden. In deze leenpacht is de griffie inbegrepen, maar J.-B. Vache had nog anderhalf jaar pacht op de griffie.

(Auteur): *“Daarop heb ik me gewend tot Zijne Majesteit en 5 400 pond geboden. Deze zaak werd behandeld door de Geheime Raad, de Grote Raad en kwam eveneens voor de Rekenkamer in Brugge. Ik kreeg die leenpacht toegewezen, maar door oppositie van Passchier de Vos, Pieter Soke, Daniel Pannes en Pieter Goedtdoeck ben ik nog niet in het bezit gesteld van betrokken ambt. Voor hun ‘moetwillicheyf’ werden ze veroordeeld tot een boete en tot de kosten ende misen van justitie.”*

36v 19.07.79 Rdsh. Peeters, de adv.-fisc. Spanoghe en de ontvanger van de exploten Coene.

Meester [adv] **Jan-Baptiste Vache**, griffier en pensionaris van de stad Blankenberge, wordt in de secrete kamer andermaal verhoord.

(Auteur): *“Ik woon in Brugge en heb me nooit in Blankenberge gevestigd. Behalve wanneer ik uitdrukkelijk schriftelijk opgeroepen word door het magistrat, moet ik maar één keer om de veertien dagen in Blankenberge ‘compareren’ voor mijn functie.*

Ik heb nooit op eigen houtje ‘cessionanten’ doen vrijlaten uit de gevangenis van Brugge. Werd een ‘cessionant’ toch vrijgelaten, dan gebeurde dit na een vonnis van de stad Blankenberge.

De procedure van de stad Blankenberge tegen mij sleept nu al een paar jaren aan. Al die tijd liggen de papieren die voorheen op de griffie toekwamen, afgesloten met een ijzeren baar. De rest van de correspondentie die sedertdien bij mij thuis toekwam, ligt in twee manden. Ik zie geen verschil tussen mijn aanpak en die van mijn 'voorsaeten'.

De 'purgatieve' rekeningen werden volgens de regels afgehandeld. Zelfs het ontvangen 'nerinckgelt' heb ik ingeschreven en verantwoord.

Ik ontken ten stelligste dat ik te veel aan vacatiën en pensioenen ontvangen heb. Het is zelfs zo dat ik de schepenen verscheidene keren heb moeten aanporren om mijn pensioen als pensionaris en griffier betaald te krijgen.

Mochten er overdreven bedragen in mijn rekeningen geslopen zijn, dan heb ik die verantwoord in het schepencollege.

Het is waar dat substituut van Heule enkele jaren geleden bij mij thuis enkele papieren onder sekwester geplaatst heeft. Deze bevinden zich nog steeds bij mij thuis voor zover ze niet door de ratten opgegeten werden."

38v 27.07.79 Het Hof laat **Jan-Baptiste Vache** vrij op de volgende voorwaarden. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Robyn hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Biedt hij zich niet aan, dan wordt hij schuldig verklaard. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 1000 gulden borgsom te betalen.

19r 21.06.79 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier de Gheldere, de adv.-fisc..

Jan de Vuldere, zn van Jan, 53 jaar, 'doende landtsneerijnghe ende 't synen toure [beurt] gheweest sijnde burghmeestre van de prochie van Adeghem', wordt in de secrete kamer verhoord.

De Vuldere zegt dat hij reeds verschenen is voor de vierschaar van de heerlijkheid en de baronie van Maldegem. Verder konden we niets concreets uit het verslag afleiden

19v 26.06.79 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier de Gheldere, de adv.-fisc..

Jan-Baptiste Hoffman, zn van Christiaen, 25 jaar en baljuw van Hofstaden, wordt in de secrete kamer verhoord.

Betreft een dispuut tussen vernoemde baljuw en Niclaeys van Hesselen meier van Hofstaden. De baljuw heeft vier personen die bezig waren bomen te vellen, gearresteerd. Blijkbaar ging de meier hiermee niet akkoord en wilde hij de baljuw niet volgen in zijn beschuldiging.

20r 21.06.79 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier de Gheldere, adv.-fisc..

Meester **Jacobus vander Lanen**, zn van Abraham, 46 jaar, advocaat en griffier van Hofstaden, wordt verhoord.

(Auteur): "Ik heb vier mij onbekende personen gezien in de dreef van mevrouw le Fèbre. Ze hadden reeds een eerste boom geveld en waren bezig takken af te kappen van andere bomen. De baljuw heeft hen gearresteerd. Verder weet ik niets af van de discussie tussen de baljuw en de meier. Trouwens, ik ben kort nadien naar Lede vertrokken."

20v 27.06.79 Idem als hiervoor.

Meester **Jacobus vander Lanen** wordt andermaal verhoord.

Vander Lanen heeft gezien dat de baljuw vier gearresteerde werklieden in een herberg leidde. Verder weet hij niets nieuws te vertellen.

22v-26r In Oudenaarde betogen enkele assertieve vrouwen tegen het schouwgeld.

In Oudenaarde ontstond er eind juni 1679 een serieuze commotie onder de vrouwen. Tot dan dienden de huurders en de eigenaars elk de helft van het schouwgeld te betalen. Sommige vrouwen meenden dat op maandag 26 juni om 9 u in de morgen, alle huurders van de Hoogstraat het volledig schouwgeld dienden op te hoesten. Zo dachten ze het verstaan te hebben van de omroeper. Opgehitst door enkele mannen, waaronder Jan Percheval, François van Maelsaecke en Jan de Rantere, mobiliseerden Tanneken Verstichelen, voorzien van een trommel, en haar zuster Peereyntien Verstichelen, met een gefantaseerde vlag in de hand, een troep vrouwen. Als gevolg van de onrust werden alle winkels gesloten en kwamen soldaten met het geweer in de hand op straat. Onmiddellijk bleek *‘datter gheene questhie en was tusschen de borghers ende de soldaten’* [25v].

Om erger te voorkomen liet de plaatselijke Franse gouverneur enkelen stante pede aanhouden, waaronder ook mannen. Allen verschenen voor het schepencollege en later ook voor de Raad van Vlaanderen.

22v 5.07.79 Rdsh. Sucx, de adv.-fisc. Spanoghe en de ontvanger van de exploten Coene. **Tanneken Verstichelen**, Oudenaarde, 40 jaar, gevangene, huisvrouw van Jacques du Ternoit(?) en waardin in een herberg te Oudenaarde, wordt verhoord.

Wanneer Tanneken voor de tweede keer hoorde omroepen dat alle bewoners van de Hoogstraat op maandag 26 juni om 9 uur - tegen alle geplogenheden in – het volledige schouwgeld moesten betalen, was ze in alle staten. Voorheen werd de ene helft van het schouwgeld op de huurder en de andere op de eigenaar verhaald.

Aangepord door [smid] Joos Percheval, Michel Wickhuyse en Jan Gheluck trok Tanneken met haar zuster Peeryntien de straat op. Zelf was Tanneken voorzien van wat ze een kindertrommelken noemt.

Door de huisvrouw van Jan van Wetteren, de weduwe van Jan Bernaerts en de vrouw van Jan Jacobs en nog andere vrouwen werden ze op applaus onthaald. Volgens Tanneken heeft ze op *‘het ghemelde trommelken eene ofte twee keer gheslegghen’*.

Wanneer ze naar het huis baljuw van Beveren trokken – zogezegd om een glas te drinken met diens huisvrouw – werden ze aangehouden en onmiddellijk verhoord door het schepencollege. Daar gaf ze toe dat ze *‘lachsngewyse gheroepen heeft’* dat alle vrouwen samen moesten protesteren.

Hun enige bedoeling was *‘omme alle vrouwen te doen vergaederen ende ghesaementlyck te trecken naer de heeren van het magistraet’*, en er hun eis kenbaar te maken. Tevens wilden ze vragen om het tijdstip van betaling vijf dagen uit te stellen.

23v Idem als hiervoor.

Peeryntien Verstichelen, Oudenaarde, 56 jaar, zuster van Tanneken, vrouw van schoenlapper Jan Stalins en gevangene, wordt verhoord.

Ze verklaart dat men haar ter plaatse *eene persche waeraen ghebonden was eenen blauwen voorschoot* in haar handen gestoken had.

Via de Nieuwstraat kwamen ze in de *Eynstraete* waar ze een andere bende vrouwen, ook voorzien van een trommel, op het lijf liepen. Hun bedoeling was naar Pamel te trekken, maar dit werd hen belet door soldaten die haar en haar zuster gevangen namen op bevel van de gouverneur. Als excuus zegt ze dat ze evenals haar zuster *bij drancke* was.

24v Zie hiervoor.

Françoise Tereels, Oudenaarde, 40 jaar en huisvrouw van herbergier Adriaen Carlier, wordt verhoord. Tereels verklaart dat ze niets te maken had met de manifestatie.

24v Zoals hiervoor.

Tanneken Verstichelen wordt nogmaals kort verhoord. Tanneken zegt dat ze Françoise Tereels niet gezien heeft.

25r 6.07.79 Zie hiervoor.

Joos Percheval, Oudenaarde, 33 jaar en slotenmaker, wordt verhoord.

(Auteur): “*Op zeker moment waren alle winkels gesloten en soldaten liepen gewapend in de straat, maar er was geen ruzie tussen soldaten en burgers.*”

25v Zie hiervoor.

Jan de Rantere, zn van Seghers, Oudenaarde, 33 jaar en knecht bij een schoenmaker, wordt verhoord.

De Rantere verklaart dat hij het trommelken geleverd heeft terwijl de vrouwen een paar maatjes brandewijn dronken.

26r Zie hiervoor.

François van Malsaecke, zn van François, Oudenaarde, 29 jaar en schoenmaker, wordt verhoord. (Auteur): “*Ik heb van een soldaat horen zeggen dat ‘men’ de huizen zou plunderen. Ook heb ik burgers gezien die gewapend waren, o.a. Pieter de Bleekere en Joos Percheval.*”

26v 7.07.79 Rdsh. Stalins, de adv.-fisc. Spanoghe en de ontvanger van de exploten Coene.

Isabella Nieulant, Gent(?), huisvrouw van jonkheer Ghijsbrecht 't Sersander(?), wordt verhoord.

De man van Isabella Nieulant heeft schulden en een deurwaarder heeft enkele van haar stoelen aangeslagen. Toen ze de deurwaarder beschimpte – iets wat ze ontkent – werd ook haar koets in beslag genomen. Ter vereffening van haar schuld bood ze de parels van haar dochter aan. Op dit voorstel ging de deurwaarder echter niet in.

Jonkheer François Nieulant vereffende de schulden in een herberg in de *Coestraete*.

27v -30v Commotie in Ouwegem (bij Dendermonde) over *het coe ende maelghelt*.

27v Rdsh. Stalins, de adv.-fisc. Spanoghe en de ontvanger van de exploten Coene.

Deurwaarder vander Straeten verscheen in Ouwegem [bij Dendermonde] om in de kerkgeboden *het coe ende maelgeldt af te kondigen*. De wethouders waren over 't algemeen tegen, want ze wilden *maintenue* [het behoud van] *van hunnen vrijdom* [27v]. Ook de parochies Appels en Egem waren in dit geval [27v]. Samen richtten ze een verzoek aan Zijne Majesteit. Er was ook sprake van brieven aan de Raad van Vlaanderen [27v]. Maar vooraleer een antwoord uit Brussel kwam, stond de deurwaarder reeds in Ouwegem. Verwarring alom bij de wethouders. Zou men verder wachten op een reactie vanuit Brussel, zou men gewoon protesteren of zou men de deurwaarder ... arresteren [29v evenals 30r]. Kerkgeboden werden in de kerk voorgelezen en men verzocht de kapelaan in afwachting zijn mis te onderbreken. De kapelaan reageerde onmiddellijk: ‘*synde nietmin ghebeurt dat den voorseyden cappelaen is vertrocken naer Mespelaer, ende 't volck heeft hem ghevolght*’ [29r].

Tussen de deurwaarder en de wethouders werd volgens de wethouders alles in der minne geregeld, want na een traktaat in een herberg zou vander Straeten gezegd hebben: “*Het is wel, can ick u ievers 'n dienste doen, ick sal het doen. Alsoo den voorn. deurwaarder vraeghde*

watter verteirt was, heeft den confessant met andere vande wethouders gheseydt: “Wij sullen dat betaelen”. Soo oock is gheschiedt [28r].” Wellicht waren de wethouders vooraf met elkaar afgesproken.

Waren de brieven aan de Raad van Vlaanderen in het verkeerde keelgat geschoten? In ieder geval daagde vander Straeten het schepencollege voor de Raad van Vlaanderen.

Onderstaande personen werden in de fiscale kamer ondervraagd.

27v **Pieter Luycx**, zn van Adriaen, 72 jaar en burgmeester van Ouwegem.

28r **Christiaen Verbeken**, zn van Guillaume, 59 jaar en schepen van Ouwegem.

28v **Joos vanden Berghe**, zn van Gillis, 48 jaar en schepen van Ouwegem.

29r **Pieter vanden Berghe**, zn van Laurens, 53 jaar en schepen van Ouwegem.

29v **Cornelis Matthys**, zn van Cornelis, 45 jaar en schepen van Ouwegem.

29v **François de Bruyckere**, zn van François, 37 jaar en schepen van Ouwegem.

30v **Heyndrick Ghyssele**, zn van Thomas, 45 jaar en schepen van Ouwegem.

30v 12.07.79 Het Hof laat de vermelde supplianten vrij op de volgende voorwaarden. Zij moeten zweren dat ze zich onmiddellijk zullen aanbieden ten huize van hun procureur Ronse zodra zij hiertoe verwittigd worden. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden bij procureur Ronse, dient elk van hen 100 gulden borgsom te betalen.

30v 13.07.79 Rdsh. Sucx, de adv.-fisc. Spanoghe en de ontvanger van de exploten Coene. **Jacques Anthone Logghe**, 39 jaar en baljuw van de heerlijkheid en parochie van Lichtervelde, wordt in de secrete kamer verhoord. Na het vernieuwen van het magistraat had Logghe nogal wat gedronken. Tijdens een dispuut met de h. van Lichtervelde beledigde hij die. Hierbij was hij zo opgewonden dat hij zelfs zijn degen trok. Op het verhoor wist hij echter niet veel te vertellen. Hij verklaarde: “... *gheene memorie t’ hebben omme dieswille dat hij bij drancke was.*”

76v 19.07.79 Vonnis over Jacques- Anthone Logghe.

Beschuldiging.

Verbale en fysieke agressie tegen Jan-Jacques de Maulde, heer van Lichtervelde.

Uitspraak.

Het Hof zegt rekening te willen houden met zijn bekentenis en zijn voorbeeldig gedrag tijdens zijn verhoor en legt hem 400 gulden boete op. Wel is het hem verboden voor *dese reyse* [deze keer] deel te nemen aan de plaatselijke processie, dit ingeval de h. van Lichtervelde wel deelneemt. Deze wordt gehouden op *de saetherdach van de h. Magriete*. Jan-Jacques Logghe dient ook de proceskosten te betalen.

31v 17.07.79 Rdsh. Koenraad vander Brugghen, de adv.-fisc. Spanoghe, de ontvanger van de exploten Coene.

Vincent vanden Berghe, zn van Jan, 57 jaar, gewezen baljuw van Harelbeke, deed de boekhouding van het kapittel, wordt in de fiscale kamer verhoord.

Vanden Berghe wordt ondervraagd over 62 tichten. Het verslag is niet zo duidelijk. In ieder geval wordt hij verdacht van financieel fraude bij leveringen aan de kasselrij. Soms gaat het over grote bedragen. Zo is er sprake van een te betalen intrest op 150 000 gulden. Hij ontkent die te moeten betalen en vraagt om de betrokken obligatie te mogen zien.

Ook ontkent hij dat er discussies waren bij het afsluiten van zijn rekening. Hij verklaart dat hij steeds handelde in opdracht van de kasselrij en niet op eigen houtje. Dit laatste was – naar hij beweert – o.a. het geval bij een levering van *fouragie aan het regiment vanden Rijngraeve*.

Hij zegt ook dat hij een proces won tegen het magistrat van Harelbeke. Maar ook in de privé-sfeer was hij niet onbesproken. Zo weigerde hij een paard te aanvaarden dat hij gekocht had aan Marten Lievens, omdat hij het niet vooraf gezien had en het niet aan zijn wensen voldeed.

34v 18.07.79 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Vincent vanden Berghe**. De tekst bevat verder één onduidelijke, maar essentiële, afkorting.

43r 6.09.79 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe. **Vincent vanden Berghe**, zn van Jan, 57 jaar en gewezen baljuw van Harelbeke, wordt in de secrete kamer andermaal verhoord.

Vanden Berghe wordt geconfronteerd met 125 artikelen. Hiervan een synthese maken blijft onbegonnen werk. We grasduinen erin en kiezen hier en daar iets dat relevant kan zijn voor verder onderzoek.

(Auteur): *“Ik heb me niet bemoeid met de stadsfinanciën van Harelbeke, maar met die van het kapittel. Wel heb ik borg gestaan voor Jan de Smet stadsontvanger van Harelbeke. Van mijn eigen ontvangsten heb ik geen behoorlijke notities, evenmin van mijn persoonlijke goederen. Ik werd ter verantwoording geroepen door een fout van mijn knecht die geld ontvangen had, maar dit niet aan mij doorgegeven. Ik ontken dat ik ooit ter kwader trouw handelde.”*

Hij zegt ook dat er *in syne rekenynghen abuysen syn gheweest soo wel 't synder faveure als 't synder nadeele*. Hij is in proces tegen het magistrat van Harelbeke. Er is ook sprake van de graaf van Latour. Op zeker moment was vanden Berghe in de deputatie van de kasselrij. Hij genoot vacatiën o.a. van de stad Harelbeke.

45v 10.09.79 **Vincent vanden Berghe** mag naar huis gaan om zijn verdediging en om *syne contrariepreuve* voor te bereiden. Binnen veertien dagen dient hij zich opnieuw aan te bieden voor het Hof op risico van verbeurdverklaring van een borgsom van 6 000(?) gulden.

50v 6.10.79 Rdsh Conrard vander Brugghen bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Vincent vanden Berghe wordt in de secrete kamer nogmaals verhoord.

Dit relaas bevat geen nieuws behalve de verwijzing naar een vonnis geveld door de Raad van Doornik.

50v 6.10.79 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Vincent vanden Berghe**.

54v 28.11.79 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe. **Vincent vanden Berghe**, gewezen baljuw van Harelbeke, wordt nogmaals ondervraagd.

Vanden Berghe bekent dat er abuizen geslopen zijn in zijn rekeningen. Dit was onder andere het geval met een schuld aan kanunnik Vercruysse. De 967 ponden en 17 schellingen heeft hij nadien met de kanunnik vereffend.

34v-36r De ghemeente Overboelare vercocht synde ...

Niet duidelijk. Mysterieuze gebeurtenis waarover vier personen ondervraagd worden. We noteren enkele items.

1° Traden op van overheidswege: deurwaarder van Aerden, gedeputeerde van het land van Aalst Peyl, schepen van Overboelare Joos van Meynsbrugghen, de meier-burgemeester en de schepenen van Boelare.

2° Bij Elisabeth van Ypersele, 50 jaar en huisvrouw van Bartholomeus Bernaerts werden twee koeien afgehaald door ambtenaren van Boelare. Elisabeth verzette zich daartegen en probeerde ze terug te halen.

3° Vanaf het begin van de laatste oorlog hadden de kinderen die de beesten bewaakten, altijd een hoorn bij zich. Bedoeling was bij gevaar, bijvoorbeeld naderende soldaten, de eigenaars te waarschuwen. Die konden dan de dieren in veiligheid brengen.

4° Toen er inderdaad gevaar dreigde in Overboelare deed het gerucht de ronde dat ‘men’ de beesten zou afhaken. Verscheidene personen snelden toe voorzien van een stok of een vork.

Dit was zeker het geval voor de volgende personen die hier verhoord werden:

- 34v **Bartholomeus Bernaerts**, zn van Bartholomeus, 18 jaar, gevangene en wonend bij zijn ouders in Overboelare;
- 35r **Elisabeth van Ypersele**, 50 jaar, vrouw van Bartholomeus Bernaerts senior en moeder van Bartholomeus Bernaerts junior. Zij was het die verklaarde (auteur) : “ ... *dat de ghemeente van Overboelare vercocht synde, sy confessante ghemeynt heeft dat het selve ghebeurt was by laste vanden heere van Boelare, soo hy noch ghetracht hadde te doene in het jaer 1659, ...* ”;
- 35v **Petronella vander Straeten**, dochter van Jan, 18 jaar en wonend bij haar vader in Overboelare;
- 36r **Jeanne Bussaut(?)**, dochter van Pierre, 15 jaar en dienstmeid bij Adrien Francq. Verklaring in het Frans.

38v-40r 25.08.79 Rdsh. Stalins bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe. Caféruzie tussen **Marten de Smet**, zn van Anthone, 47 jaar en griffier van de stad en het Ambacht van Assenede, en **Jacques de Keyser**, zn van Jacques, 23 jaar en stadhouder van Assenede.

Het Hof verhoort in de secrete kamer achtereenvolgens Marten de Smet [38v] en Jacques de Keyser [40r].

Relaas Op 8 juli 1679 vergaderde de Vierschaar in de gelagzaal bij Joos Heddeghem in Wachtebeke. Het huis en de herberg waren eertijds eigendom van wijlen de Keyser, vader van Jacques. Op het einde van de bijeenkomst waren ook griffier de Smet en stadhouder de Keyser, beiden geen lid van de Vierschaar, aanwezig.

Men had voor 4 pond groten zes stoelen en een zetel gekocht ten behoeve van de Vierschaar. Griffier de Smet meende dat de kosten voor rekening van de herbergier waren, vermits iedereen in de herberg kwam. Stadhouder Jacques de Keyser ging hiermee niet akkoord en de gemoederen geraakten verhit. Er werd gescholden, geduwd en aan de haren getrokken. Degens werden boven gehaald, maar de schepenen voorkwamen ernstiger onheil.

39v 26.08.79 Bij provisie mag **Marten de Smet** naar huis gaan. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Bauters(?) hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 600 gulden borgsom te betalen.

41r 26.08.79 **Jacques de Keysere** mag ook naar huis gaan, mits dezelfde voorwaarden als bij Marten de Smet.

133r 30.01.81 Rdsh. Triest bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Jacques de Keysere, 24 jaar en stadhouder van de Stad en het Ambacht Assenede in het district Wachtebeke en Winkele, wordt in de secrete kamer verhoord.

In een herberg ontstond om een voor ons onduidelijke reden een discussie tussen de betichte en griffier[Marten de Smet(?)]. In ieder geval dacht betichte dat de griffier weigerde een glas te drinken met hem. De zaak escaleerde en de griffier dreigde de Keysere met een hete tang op zijn kop te slaan.

Hierna ondervroeg het Hof Jacques de Keysere over smeergeld en geschenken die hij zou ontvangen hebben, blijkbaar om proces verbalen te seponeren.

De Keysere (auteur): *“Ik beken dat ik met de kermis een schaap ontving van Jacques de Coninck. Ik had er niet om gevraagd. Hij heeft ‘t zelve ghesonden vuyt zyn eighen’, want hij was me niets schuldig. Wel is het waar dat ik voordien koeien van hem in beslag genomen had, maar er is geen verband met de gift van het schaap. Het is trouwens ‘ordinaire dat de landslieden aende officier ontrent de Paesdaghen een lam ofte schaep aen de ambtenaar vande plaetse senden .... Hoewel [hij] dierghelycke giften noynt en heeft ontfanghen’. Achteraf heb ik het in ieder geval betaald.”*

In de marge – letterlijk - van dit verhoor vinden we enkele interessante concrete zaken. Voor een sommatie en een proces-verbaal ontving de stadhouder 26 stuivers. Dit is hetzelfde tarief als zijn voorgangers. Zo beweert hij toch. Wetteboden verdienden toentertijd 2 schellingen per dag als men hen de kost gaf. Dienden ze zelf daarvoor in te staan, dan werd dit 4 schellingen.

134v 8.08.81 Rdsh. Triest bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc..

Jacques de Keysere wordt nogmaals verhoord.

Niets nieuws tenzij dat de zaak ook aanhangig is voor het schepencollege.

135r 9.08.81 't Hof geeft opdracht aan de procureur-generaal om binnen de acht dagen *preuve te doene*. Ondertussen zal over de *slaecynghe* [vrijlating] van **de Keysere** worden *ghedisponeert* [beschikt].

89r 6.11.81 Vonnis over Jacques de Keysere stadhouder van het Ambacht van Assenede in het district van Wachtebeke.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging: schandelijke verbale en fysieke agressie tijdens de vergadering van het Ambacht op 8 juni 1679.

Omwille van bedreven verbale en fysieke agressie werd Jacques de Keysere op 23 december 1679 reeds door het Hof veroordeeld tot een boete van 150 gulden. Voor analoge feiten werd dan ook Marten de Smet, griffier van vermeld Ambacht, veroordeeld tot een boete van 100 gulden. Reden was hun fysieke en verbale agressie.

1. Welnu op 21 februari 1680 maakte de Keysere opnieuw kabaal in de schepenkamer. Erger nog, met geweld drong hij de slaapkamer van griffier de Smet binnen. Hij daagde de griffier uit tot een gevecht voor 25 ponden en in het daaropvolgend gevecht scheurde hij de omslag van de mouw van de Smet.

2. Nog niet afgekoeld stelde zich hij op 2 juli 1681 in de schepenkamer opnieuw agressief op tegen de griffier die hij uitschold en hem de uitgang versperde.

3. Omdat hij niet akkoord ging met sommige posten van de parochierekening, ontstond ook hierover herrie.

4. Tenslotte had de Keysere bij het afpanden van schapen, Jacques de Coninck financieel bedrogen. Ook Adriaen de Voghelaere had hij te veel doen betalen.

Uitspraak

Voor de vermelde *moetwillicheden ende excessen* [verbale en fysieke agressies] dient Jacques de Keyser 600 gulden boete en de proceskosten te betalen. Begaat hij in de toekomst nog een dergelijk misdrijf, dan kan het Hof hem uit zijn functie onttrekken.

41v 2.09.79 Rdsh. Stalins bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Gillis de Sauter, zn van Gillis, 40 jaar, landsman te Melsen in het land van Waas en thans gevangene, wordt verhoord.

We hebben het als volgt begrepen.

Gillis de Sauter was 11 pond groten schuldig aan deurwaarder Tahon. Omdat de Sauter die schuld niet betaalde, nam deurwaarder Ravericx een paard van hem in beslag.

(Auteur): *“Deurwaarder Tahon had ook schulden aan mij, want hij heeft mijn wagen, mijn paarden en mijn knecht gebruikt om aangeslagen granen, toebehorende aan Jan Cant, te vervoeren. Tijdens het beleg van Gent heb ik op ‘Het Vlaems Hoofd’ hierover gediscuteerd met hem.*

Ravericx wilde mijn paard laten wegleiden door een van zijn assistenten tot in ‘De Swaene’ in Melsen. Dit niettegenstaande mijn verzoek en mijn herhaald aanbod om zijn salaris te betalen.

Onderweg heb ik het paard afgenomen van Ravericx waarna hij me voortdurend wilde beletten om door te rijden.

Toen hij dreigde me neer te schieten met zijn pistool, heb ik die afgewend met mijn stok.”

42r 28.09.79 Het Hof beveelt de deurwaarder [dus **Ravericx**] binnen acht dagen zijn bewijs te leveren.

42r 5.09.79 Rdsh. Stalins bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Janneken Lemmens [zelf schrijft ze Jenne Lemmens] 50 jaar en weduwe van Adriaen Bogaert, wordt in de secrete kamer verhoord.

(Auteur): *“Toen de meier me wilde verbaliseren was hij ‘bij drancke’. Hij verweet me voor krenge. Hij begon zijn ‘exploict naer sonnen onderganck’. Zijn proces verbaal heeft hij bijna twee jaar bij zich gehouden.*

Ik heb me niet verzet toen hij mijn paard aansloeg en het wegleidde.”

43r 5.09.79 Het Hof laat **Janneken Lemmens** naar huis gaan. Zij moet beloven dat ze zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens haar procureur Baudonck haar verwittigt dat het Hof haar daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient zij 100 gulden borgsom te betalen.

46r 12.09.79 Rdsh Stalins bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Pieter del Veau, 40 jaar en brouwer in Harelbeke, wordt in de secrete kamer ondervraagd.

Betichte del Veau wordt er blijkbaar van verdacht de indirecte belastingen op de verkoop van bier te ontduiken.

46r 12.07.79 Betichte **del Veau** mag naar huis keren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Matton hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 100 ponden groten borgsom te betalen.

46v 12.09.79 Rdsh Stauthals bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g. de Buck.

Rogier van Severen, zn van Joos, 34 jaar, veehandelaar en wonend in Izegem, wordt in de secrete kamer ondervraagd.

(Auteur): “*De laatste twee zaterdagen heb ik in Gent op de beestenmarkt gestaan. Ik heb niet geworsteld met de ambtenaar van de exploten. ‘Door verbauwereertheit soude ick wel moghen gheseyt hebben dat ick ghenaeempt was Jacques vande Putte ... . Sulcx soude moeten ghebeurt syn by abuyse’.*”

47r 18.09.79 Rdsh Sucx, de adv.-fisc. Spanoghe en de ontvanger van de exploten Coene. **Jan-Baptiste van Esbeke**, zn van Joos, 22 jaar en gevangene, wordt verhoord.

Kort en duister verslag.

(Auteur): “*Tussen 4 en 5 mei 1679 heb ik thuis geslapen en ben ik overdag met mijn vader gaan vissen. Rond die tijd ben ik een paar dagen niet in Kallo geweest omdat ik ziek was [niet heel wel te passe wesend].*”

47v 23.09.79 Rdsh Stauthals bijgestaan door griffier le Rouffon, de adv.-fisc. Spanoghe. **Jan le Ducq(?)**, zn van Guillaume, 30 jaar, geboren in Nevele en deurwaarder van de *indaeghynghe* te Gent, wordt in de secrete kamer verhoord.

Bij deze ingewikkelde geschiedenis beperken we ons tot enkele items.

- De hier *gheroerde* [behandelde] akte werd oorspronkelijk [op 16 januari 1679?] overhandigd aan Rycquaert le Ducq, broer van betichte deurwaarder Jan le Ducq. Wanneer eerstgenoemde kwam te overlijden belandde de akte bij Jan le Ducq.

- Bedoelde akte sprak ten gunste van Pieter vande Plassche en tot laste van de weduwe van Christoffel van Hiefte.

- De kosten voor de akte werden door Guillaume Dobbelaere, schoonzoon van vermelde weduwe, betaald aan Jan le Ducq.

- Jan le Ducq heeft ergens wetteboden gelegd, wellicht bij de weduwe van Christoffel van Hiefte.

- Het relaas eindigt op het kantoor van deurwaarder Jan le Ducq. Deze laatste ontkent dat hij iemand op zijn kantoor *corte geslaeghen* heeft, alhoewel hij zwaar beledigd werd.

49r 23.09.79 **Jan le Ducq(?)** mag Gent verlaten om zijn *affaires* te doen. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

49r 2.10.79 Rdsh Mantels bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Melchior Balthasar Cnudde, zn van Jacques, geboren in Antwerpen, 31 jaar oud en koopman, wordt in de gevangenis verhoord.

Volgend relaas is zeer onvolledig.

Cnudde kocht o.a. wijnen aan Marten Boucquoy. Omdat hij, volgens Boucquoy, zijn schulden niet kon betalen, werd hij gevangen genomen en gedetineerd in de gevangenis van Sint-Niklaas, dit blijktbaar op 18 juni 1677.

Zijn vrouw die hem kwam bezoeken, werd prompt gearresteerd door Ignatius de Cauwer, meier van Sint-Niklaas, en dit op verzoek van François Remy bediende bij Boucquoy. Zij diende haar juwelen af te geven, richtte zich tot de schepenen, werd kort nadien vrijgelaten en kreeg haar juwelen terug. Op haar beurt liet ze Remy in Antwerpen arresteren.

Tegen zijn veroordeling ging Cnudde in beroep bij de hoofdschepenen van het Land van Waas.

Op het ogenblik dat Cnudde afstand deed van zijn goederen, had hij, naar zijn zeggen, niet de minste schuld aan Boucqouy. De zaak wordt nog ingewikkelder als blijkt dat Cnudde ook borg zou gestaan hebben voor François Remy.

Cnudde poogde nog een minnelijke schikking uit de brand te slepen toen hij voorstelde *de reste te betaelen mette successiën op hem confessant te vervallen met het overlyden van syne naerste vrienden.*

50v 13.10.79 Rdsh Neyt bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan Verbrugghen, 40 jaar en wonend in Eeklo, wordt in de secrete kamer verhoord.

De feiten in het verhoor van Jan Verbrugghen zijn nagenoeg dezelfde als die vermeld in het vonnis. Jan Verbrugghen (auteur): *"Op 13 juli 1679 in de 'Meulestraete' in Eeklo ontmoetten Jan de Roo en ikzelf twee assistenten van de baljuw, Joos Roets en Jaspard Kindt. Ze zeiden dat ze in opdracht van de baljuw handelden en dreven een kudde schapen, toebehorend aan de Roo.*

Mijn compagnon probeerde de schapen van de assistenten afhandig te maken m.b.v. de puthaak van de stenen put gelegen in de 'Meulestraete'. Met die haak sloeg hij assistent Joos Roets op het hoofd. De andere assistent bedreigde hij. De assistenten lieten de schapen gaan en Jan de Roo dreef ze naar zijn eigen huis."

51v 14.10.79 Van het Hof mag **Jan Verbrugghen** naar huis gaan. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

51v 20.10.79 Rdsh Neyt bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan de Roo, zn van Zegher, 24 jaar en wonend in Eeklo, wordt in de secrete kamer verhoord.

(Auteur): *"Ik dacht niet dat het assistenten waren, maar wel particulieren. Ze hebben zich ook niet als assistent [van de baljuw] voorgesteld."*

Voor de feiten verwijzen we naar de motivatie van het vonnis.

52r 23.10.79 Het Hof geeft **Jan de Roo** de toestemming om naar huis te gaan. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant.

53v 24.11.79 Rdsh Neyt bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Julian Willemaert [zelf ondertekent hij met Giellehaen Wellemaert!], zn van Pieter, 36 jaar en wonende in Eeklo, wordt in de secrete kamer verhoord.

Auteur: *"s Nachts was ik aanwezig bij de bewaking van de schapen. Ook was ik getuige van het krakeel tussen de Roo en de officier. Deze laatste wilde met zijn collega de schapen uit het schot drijven. Ik had een glas gedronken en het is mogelijk dat ik de assistent van de balhuw voor schelm uitgescholden heb."*

54r 1.12.79 **Willemaert** mag naar huis gaan. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Lamprecht hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

**91r 22.11.81 Vonnis over Jan de Roo en Jan Verbrugghen uit Eeklo.
Extraordinaire procedure.**

Beschuldiging: bedreigingen en slagen aan de assistenten van baljuw Veltganck.

Jan de Roo liet zijn schapen grazen in een bos met scheuten van twee jaar, iets wat verboden was. Op 13 juli 1679 wilde baljuw Veltganck de schapen laten teruggrijven in de stal van de herberg van Antone Stoppelaere gelegen op de markt van Eeklo, door zijn assistenten Joos Roels en Jaspert Kindt. Gekomen in de Meulestraete liepen die op Jan de Roo en Jan Verbrugghen. Jan de Roo was niet van plan dit zo maar te laten gebeuren en gewapend met de puthaak uit een steenput ging hij Joos Roels te lijf en gaf die enkele slagen. Jaspert Kindt ontkwam evenmin aan zijn bedreigingen. Volgens de Roo mocht de baljuw van geluk spreken dat hij daar niet bij was. Anders had ook hij in de klappen gedeeld. Nadien dreven ze de schapen terug vanwaar ze kwamen.

Uitspraak

Jan de Roo krijgt 300 en Jan Verbrugghen 25 gulden boete.

Tevens dienen ze de proceskosten te betalen, te verdelen evenredig met hun boetes.

52r 17.11.79 Rdsh Brant bijgestaan door griffier de Vriese, de subst. proc.-gen. van Heule.

George(?) Philippe Wibou, zn van Otto, 26 jaar en geboren nabij Rijsel, wordt in de secrete kamer verhoord.

Uit het verslag vallen geen concrete feiten te distilleren.

52v 17.11.79 **Wibou** mag naar huis gaan. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Dhanins hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 2000 gulden borgsom te betalen.

52v 24.11.79 Rdsh Brant bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Petrus Keynooghe, pastoor van de haven en de stad Nieuwpoort, wordt verhoord.

Pastoor Keynooghe (auteur) zegt: “ *Omwille van myn privilege als geestelycke niet schuldigh en is, jae selfs niet en mach en can antwoorden.* ”

Toch antwoordt hij verder gretig en omstandig!

Keynooghe (auteur): “*Het magistraat was van plan om op zondag 17 november 1679 de huwelijksverjaardag van Zijne Majesteit te vieren. De grote klok heb ik horen luiden en ook de voorbereiding heb ik gezien. Zo wilden ze het Te Deum laudamus horen zingen, maar aan mij hebben ze dit niet tijdig en officieel gevraagd. Hadden ze dit wel gedaan, dan kon ik de solemnele gebeurtenis aankondigen van op de kansel.*

Ook kwamen de schepenen in stoet [fil à fil] de kerk binnen ‘sonder bekleet te syne met hun parure’ [officieel ornaat]. De kerk die gesloten was, werd zonder mijn weten geopend.

Ik werd verwittigd door een schepenbode die enigszins beneveld was, zodat ik hem niet kon verstaan. Ze hebben de grote klok doen luiden en enkele militairen volgden de schepenen bij het binnenkomen, uit nieuwsgierigheid om te zien wat er zou gebeuren.

Alhoewel ik aan dit alles geen deel nam, ontken ik formeel dat dit gebeurde uit ‘disrespect ofte misachtynghe’ tegenover Zijne Majesteit of tegenover het Hof. Ik wilde enkel protesteren tegen het gebrek aan fatsoen vanwege het magistraat.”

53v 24.11.79 Pastoor **Keynooghe** mag naar huis gaan. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Opstalle hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant.

54v 29.12.79 Rdsh Stalins bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Pieter Veeghe(?), zn van Geraert, 28 jaar en burgemeester van Ursel,

Betreft discussie over de rangorde van de plaatsen in de kerk.

Veeghe? (auteur): *“Wanneer ik in de kerk kwam, zag ik de Vos naast de baljuw zitten. Het is niet waar dat ik aan een ambtenaar het bevel gaf om de amman ‘vuyt syne plaetse te trecken’. Ik ben gaan zitten naast de baljuw nadat de amman die plaats had ‘liber’ gelaten. Over wat er gebeurd is in het begin van de mis weet ik niets. Ik heb niet omgekeken en weet bijgevolg niet ‘offer eenich schandael is gheweest’.”*

55r 1.12.79 **Pieter Veeghe(?)** mag naar huis gaan. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Dhondt hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 400 gulden borgsom te betalen.

55v 5.12.79 Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier Helias, de substituut van Huele.

Jan de Cuyper, zn van Pieter, wordt in het gevangenis nogmaals ondervraagd [We vonden geen vorig verhoor].

Zeer goed leesbaar verslag, maar de samenhang ontgaat ons! We noteren enkele losse items.

Jan de Cuyper (auteur):

“ In juli 1677 ben ik in de ‘Bentille Polder’ geweest.

- De procuratie is gepasseerd voor Jan-Baptiste de Mey thans griffier van de stad en de vrijheden van Kaprijke.

- In 1668 of 1669 zat ik gevangen ‘ten steene binnen der stede van Brugghe ... ende ervuyt gheslaeckt gheweest synde op de borgtochte van Bonaventura Quartier’.”

En verder:

- Falet(?) is de procureur van de Cuypere.

- De Cuyper werd door de cipier van het hof voor het gerecht gedaagd tot betaelinghe van de steencosten’.

- De Cuyper heeft zelf de voorschepenen van de Keure voor het gerecht gedaagd.”

80r 10.02.80 Vonnis over het dode lichaam van Jan de Cuypere, gewezen procureur van Kaprijke, die zelfmoord pleegde door ophanging in de gevangenis van het Gravensteen.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging

Jan de Cuypere had zich als gevangene in het Gravensteen van het leven benomen *by worgynghen mette coorde aende deure van de plaetse van syne detentie ... wat eene ongoddelycke saecke is.*

Uitspraak

Ter exemple werd volgende vonnis geveld. Het doode lichaam ... door den scherprechter gheslept van vut de plaetse vande vanghenisse ... . Ligghende, tot beneden de trappen van het Graven Castheele ende van daer gheworpen synde op ene hurde [mat geweven met twijgen] met het aensicht naer de aerde, voorder gheslept te worden naer d’ ordinaire plaetse patibulaire ende aldaer ghehanghen.

Al zijn goederen worden geconfisqueerd. Ook moet ‘hij’ de proceskosten betalen. Deze dienen vooraf afgetrokken van de opbrengst van de verbeurd verklaarde goederen.

100v 13.07.83 Vonnis over advocaat Janssens, raadsman van François de Séclin, die zich ergerde aan de manier waarop Jan de Cuypere behandeld werd in de gevangenis.

Beschuldiging: agressie in zijn geschriften als advocaat tegenover de advocaat-fiscaal. François de Séclin heeft zich geërgerd aan de manier waarop de verantwoordelijken voor de detentie van Jan de Cuypere zich van hun taak gekweten hadden. Hij had advocaat Elinga Janssens als raadsman onder de arm genomen bij de formulering van zijn aanklacht tegen de Raad-fiscaal en de ontvanger van de exploten. Beiden achtte hij verantwoordelijk voor de mensonterende behandeling van de Cuypere.

Het Hof ergert zich enorm aan de manier waarop advocaat Janssens zijn aanklacht formuleerde. Dit had men opgemerkt in het advertisement ingediend door Janssens. Zo had die het aangedurfd in artikel 35 te schrijven dat men de Cuypere: “ ... *soo langhen tydt ghedetineert hebben ghelaeten in stricte vanghenisse, erghens in een vuyl ende stinckende gadt ...* ”

In de aanklacht schrijft advocaat Janssens ook dat men de Cuypere niet de mogelijkheid gegeven had om zich te verdedigen. Verder: “ ... *in faulte van welcken denselven de Cuypere hem door desperatie, verdriet ende impatentie 't leven benomen heeft. 't Welcke niet en soude ghebeurt syn soo verre de verweerders hemlieden tydelyck hadden ghequeten van het debvoir van hemlieden officie ...* ”

Ontboden op de zitting excuseerde Janssens zich en verklaarde dat hij alles voorgelegd had aan zijn opdrachtgever de Séclin, die hem de toestemming gaf.

De Séclin, eveneens ontboden, zei dat hij het een spijtige en ongepaste formulering vond, vooral voor zover het kritiek betrof op de advocaat-fiscaal. In aanwezigheid van de Séclin heeft de griffier dit artikel dan ook geschrapt.

Uitspraak

Advocaat Janssens werd veroordeeld tot de betaling van de rapportkosten. De griffier dient art. 35 te schrappen uit zijn verslag.

56v 80v 135r 135v Jan Lievens: een gewiekste baljuw van Moeskroen

Opmerking De zaak **Jan Lievens** is omslachtig en bovendien zeer complex.

We beperken ons tot de zaken die we interessant vinden, hetzij voor verder onderzoek, hetzij omdat ze de sfeer weergeven in het betwist gebied [tussen Vlaanderen en Frankrijk] nabij Moeskroen-Luigne en Menen. Ons relaas is zeer beknopt en onvolledig.

56v 13.12.79 Rdsh Stauthals bijgestaan door griffier le Rouffon, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan Lievens wordt in de gevangenis verhoord.

Lievens werd gevangen genomen op bevel van Zijne Majesteit. Reden daartoe was: “ ... *om hem [zich] te moghen justifiëren jehens de sententie 't synen laste vuytghesproken by den souverainen Raede tot Doornycke den eersthen augusti 1679.*”

Lievens (auteur):

“*Ik heb Anthone Callens ghestelt [voorgesteld?, aangesteld?] als burgemeester van Moeskroen evenals de schepenen. In 1673 wilde ik hetzelfde schepencollege opnieuw aangesteld zien, maar dit werd belet door de Soevereine Raad van Doornik. Als baljuw was ik gerechtigd om het schepencollege bijeen te roepen voor een extraordinaire vergadering als den noodt sulckx vergeist [vereist].*”

Jan Lievens was een duizendpoot die bij duizend en één zaken betrokken was. Hij wordt ondervraagd over de meest disparate zaken: pointingen en zettingen, pacht en napacht van tienden, renten, rekeningen van parochies, transporten van geldsommen, vorige processen, het aanstellen van burgemeester en schepenen van Moeskroen, aanpassen van de *gaige* [salaris] van een koster omdat die voortaan alle zondagen en heiligdagen op het orgel moest spelen. Hij dient te antwoorden op niet minder dan 182 tichten. Om de haverklap verwijst hij naar

resoluties en ordonnanties. Het is en blijft onbegonnen werk om hiervan een synthese te maken.

Dat hij niet weet wie zijn accusateurs zijn, werkt mateloos op zijn zenuwen. Keer op keer vraagt hij nadere informatie over *syne accusateurs*. Wie heeft dat gezegd, wanneer en op welke ordonnantie is de beschuldiging gesteund? Naarmate zijn examen vordert, komt hij erachter dat burgemeester en schepenen optraden als zijn aanklagers [art. 142]. Hij wijst erop dat hij steeds handelde volgens de bevelen die hij kreeg van het schepencollege.

Vooraleer te antwoorden op het 105-de artikel zegt hij: “... *te versoucken declaratie vande naeme ende toenaeme vande debiteurs ... omme t’ eynden dies de confusie zyner accusateurs anne te wysen.*”

Als antwoord op het LVI-ste artikel vraagt hij : ” ... *te versoucken dat syne accusateurs sullen declareren ende specifiëren wat somme hy in burse soude hebben ghehouden, om ’t eynde dies hunne confusie an te wysen.*”

Op het XCIX-ste artikel vraagt hij: “... *declaratie van de persoonen wye [die] d’ iniuriën daerby gheroert souden ghedaen hebben ende an wat wethouders ... .*”

In verband met een eventuele fraude bij pointingen en zettingen ontkent hij ten stelligste dat hij iets verkeerd deed. Volgens hem is alles verlopen in overleg met burgemeester en schepenen van Moeskroen, met de pointers en de zettters, met participatie van de Franse intendanten en in overleg met de kasselrij Kortrijk. Hij wijst erop dat Moeskroen en omliggende parochies soms eigen *costhuymen* hebben.

Hij beweert dat hij de pacht van bepaalde tienden kreeg van de abt van Doornik, na een brief van aanbeveling van de gravin van Moeskroen.

Verschijnen ook ten tonele: de weduwe del Porte, Guillaume Toulon, Joos Saman, Hellynck koopman uit Kortrijk, Joos le Fevre, Mathieu Viane die in Moeskroen gearresteerd werd [art. 134], Mathieu Casteleyn, Loys Stock die tweemaal gevangenen genomen werd [art. 152], een zekere Ruisseau, Joos de Bels, Pieter Biscop baljuw van Waterloo die een zekere som ontving van Jan Lievens [art. 154], Jacques Libert die financiële verrichtingen deed met Lievens, ... Enkel de onderlijnde namen hebben we opgenomen in ons namenregister.

80v 19.01.80 Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan Lievens, gevangene, wordt nogmaals verhoord.

Lievens (auteur):

“*In 1654 werd ik door de graaf, de burgemeester en de schepenen, de griffier, de pointers en de zettters evenals door de notabelen van Moeskroen aangezocht om baljuw van Moeskroen te worden.*

Ze waren bereid om me 20 ponden per jaar te betalen voor de gewone dienst. Daarbij kwamen nog de extraordinaire vacatiën voor mijn optreden buiten de parochie. Door baljuw van Moeskroen te worden, moest ik afzien van de ‘bailluage’ van Ledegem en van de griffie van Rollegem.

In 1674 heb ik me teruggetrokken in Kortrijk omdat het oorlog was. Bovendien stonden burgemeester en schepenen, pointers en zettters van Moeskroen ten onrechte wantrouwig en weigerachtig tegenover de voortzetting van mijn ambt als baljuw. Ze wilden de condities herzien en hebben me gelast om al mijn ‘debvoiren’ [taken] op papier te zetten, wat ik dan ook gedaan heb.

Men mag al de rekeningen controleren. 'Ick ontken iet onbehoorelyck geproffiteert te hebben' noch ten aanzien van de parochie, noch ten aanzien van de kasselrij, ook niet als collecteur bij de pointingen en de zettingen en evenmin bij de verpachtingen."

Lievens beweert dat na controle 'aen syne accusateurs daerby syne volle décharge sal blycken'.

135r 8.08.81 Rdsh. Triest bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc..

Jan Lievens wordt nogmaals verhoord.

Jan Lievens (auteur):

"Ik sta hier terecht bij decreet van Zijne Majesteit van 15 september 1679 om me te verdedigen voor de feiten waarvan ik beschuldigd werd door de procureur-generaal van Doornik. Daarover werd in augustus 1678 een vonnis geveld in de soevereine Raad van Doornik.

De 70 artikelen van mijn beschuldiging hebben mijn accusateurs ondertussen uitgebreid tot 218 artikelen. Op 18 januari verklaarde dit Hof de meeste van die punten noch ontvankelijk noch gefundeerd.

Ik stel voor een ander proces aan te spannen. Ik ben bereid de kosten ervan te betalen. Het is geenszins mijn bedoeling om de zaak te rekken. Graag ontving ik ook een advertissement [overzicht van de processtukken]."

135v 9.09.81 Het Hof beveelt **Lievens** te antwoorden op de gestelde vragen evenwel zonder prejudicie van zijn *soustenuë* [standpunt] verder zal het Hof beslissen over de verdere rechtsgang.

135v 9.08.81 Rdsh. Triest bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan Lievens wordt in de secrete kamer andermaal verhoord.

Lievens herhaalt dat hij niets *ondeugdelycks* gedaan heeft.

Volgende zaken lijken ons interessant.

1. De familie le Poutre is grootgrondbezitter. Michiel le Poutre is 'thans' schepen van Moeskroen.

2. De streek Moeskroen-Luigne genoot beurtelings van de aanwezigheid van Spaanse en Franse troepen. Voor het gemeentebestuur van Moeskroen-Luigne was het dansen op een dunne, slappe koord. Om de bevolking en wat restte van haar bezittingen te beschermen tegen plunderingen en brandstichtingen, bemiddelde de gemeente beurtelings nu eens een *sauvegarde* met de Spanjaarden en dan met de Fransen.

3. De dubbelnaam Moeskroen-Luigne kan verwondering wekken. Over het bestuur van die gemeente vernemen we meer in dit verhoor. Zo kon de verhouding in het schepencollege ofwel 5 tegen 2 ofwel 6 tegen 1 zijn.

139v 9.08.81 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan Lievens**.

65r 19.12.79 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Marie Sobry, 58 jaar, wonend in Bellegem en huisvrouw van Jan de Cruydenaere, wordt in de gevangenis verhoord.

Marie Sobry en haar man betrokken een kamer op het hof van haar schoondochter Anna Delbeke.

Sobry (auteur): *"Toen een mij onbekend persoon op het hof kwam, sloeg ik in paniek en begon zonder ophouden te 'cryschen'. Eerst dacht ik dat het een soldaat betrof. Ik heb hem achterna gezeten met een stok of een riek. Wie de beesten weer naar huis gebracht heeft, weet ik niet.*

Verscheidene koewachters kwamen toegelopen. Eén koe was van mij, de andere was van mijn schoondochter en het kalf was eigendom van een derde persoon. Behalve een koewachter 'heb ik gheene domestique, wel een meysken van ontrent de veerthien jaeren'."

65v 20.12.79 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe. **Anna Delbeke**, dochter van Denys, wonend in Bellegem, 26 jaar en huisvrouw van Jan vander Poorten, wordt in het gevangenis verhoord.

Ook zij zegt dat ze niet direct wist dat het om een deurwaarder ging.

Delbeke (auteur): *"Hij heeft twee koebeesten aangeslagen: één van mij en één van Jan de Cruydenaere. Mijn koe moest ik aanwijzen, zodat enkele getuigen dit konden bevestigen. Dat Jan de Cruydenaere schulden had bij Jan-Baptiste Baelde wist ik, maar hoeveel niet. Zowel Marie als ikzelf werden een tijdje nadien aangehouden."*

65v 11.01.80 Het Hof ontslaat **Anna Delbeke** van gevangenis. Ze mag naar huis gaan. Zij moet beloven dat ze zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens haar procureur haar verwittigt dat het Hof haar daartoe aanmaant.

Het Hof neemt akte van de verklaring van **Marie Sobry**.

80v 17.02.80 Vonnis over Marie Sobry uit Bellegem, huisvrouw van Jan de Cruydenaere. Marie Sobry belette een deurwaarder haar koeien in beslag te nemen. Extraordinaire procedure.

Beschuldiging: verbale en fysieke agressie tegenover een deurwaarder.

Als gevolg van een vonnis door de Raad van Doornik, gaf de Raad van Vlaanderen opdracht aan deurwaarder Jacques vander Haeghen om bij Marie Sobry twee koeien en een kalf aan te slaan. Op 27 september 1679 waagde de deurwaarder vergezeld door twee assistenten zich op haar boerderij. Marie Sobry protesteerde *door te slaen op eenen ketel roepende moort*. Er kwam volk toegelopen en enkele koewachters beletten de deurwaarder het vonnis uit te voeren. Bovendien achtervolgde Marie de deurwaarder en zijn assistenten gewapend met *eenen stock offe rieck*.

Uitspraak

Het Hof zegt rekening te houden met haar lange detentie en haar hoge ouderdom.

Sobry moet voor het Consistorie verschijnen en *vallende op haar beede knien Godt en justicie verghiffenis bidden*. Bovendien wordt ze voor twee jaar verbannen uit het graafschap. Na haar vrijlating moet ze Gent binnen de vierentwintig uren en Vlaanderen binnen de drie dagen verlaten. Tenslotte dient ze ook de proceskosten te betalen.

66v 27.12.79 Rdsh. Renynghe bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Pierre Martin, zn van Léon, 33 jaar, geboren de provincie Laval (Fr.), wonend in Brugge en thans gevangen, wordt verhoord.

Martin (auteur): *"Ik heb de brief van 15.03.1679 geadresseerd aan Simon Marchade, koopman, rue Saint-Denis à Paris, gelezen. De brief vangt aan met: très humble serviteur Pierre Martin. Ik ontken dat ik deze brief geschreven heb. Het geschrift gelijkt op het mijne, behalve de handtekening. Wel heb ik zakenrelaties met Marchade. Ook ben ik nog 700 Franse zilveren ponden schuldig aan hem."*

67r 27.12.79 In de zaak **Pierre Martin** beveelt het Hof de adv.-fisc.(?) zijn bewijzen voor te leggen.

67r 1.01.80 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Renynghe bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc Spanoghe.

Pierre Martin wordt nogmaals verhoord. Hij zegt dat hij niet altijd zijn berichten ondertekend heeft. Hij somt enkele data op van brieven die wel door hem geschreven en ondertekend zijn.

82r 15.02.81 Vonnis over Pierre Martin.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging.

Pierre Martin wordt beschuldigd van onbeschoft en agressief gedrag in zijn brieven.

Uitspraak.

Pierre Martin krijgt 300 gulden boete en moet tevens de proceskosten betalen.

67v-70v Eeklo: oppositie en beroering tegen het verleggen van de graanmarkt.

De chronologie van de gebeurtenissen is absoluut niet duidelijk. Zo heeft de griffier tweemaal een onleesbare correctie aangebracht. Of het 1677 ofwel 1679 is, valt niet uit te maken. Wellicht betreft het een aanslepend conflict in verschillende taferelen. We beperken ons tot het vermelden van enkele losse fragmenten.

In 1677 was Jan van Heule schepen van Eeklo. Er waren plannen voor een nieuwe graanmarkt.

Op 8 juli ontstond er groot ‘*ramour*’ voor het huis van Lieven Heyle. Hierbij sneuvelden enkele van zijn ruiten.

Op een marktdag in juli 1677 was baljuw Kerckhove van plan de plaats van de nieuwe markt aan te wijzen. Toen hij aankwam, hadden landslieden reeds enkele zakken graan gelost, helaas op de verkeerde plaats. Een klein misverstand, maar genoeg om de hoofden te verhitten.

Op 29 juli 1677 ontstonden er ernstige troebelen omwille van het verplaatsen van de marktplaats.

Jan Willemaert vertelt het zo (auteur): *“Ik woon naast Lieven Heyle en er staat geen afsluiting tussen onze erven. Op het einde van de markt, na vijf uur, zag ik Lieven Heyle naar me toekomen met een mes. Met mijn stok heb ik het afgeweerd. Het kan dat ik hem geraakt heb, maar in de duisternis heb ik het niet precies gezien.”*

Onderstaande personen, allen uit Eeklo, werden achtereenvolgens verhoord in de secrete kamer van het Hof: Rdsh. Renynghe bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe. De eerste drie werden op 2 januari 1680 verhoord, de volgende drie op 9 januari 1680.

67v 2.01.80 **Joos van Heule**, zn van Jan, 40 jaar en kleermaker.

69r 2.01.80 **Marie Pauwels**, dochter van Pieter, 36 jaar en vrouw van Joos van Heule.

69r 2.01.80 **Marie vanden Bossche**, dochter van Jan, 21 jaar en dienstmeid bij Joos van Heule.

70r 9.01.80 **Jan Willemaert**, zn van Jan, 40 jaar en smid.

70v 9.01.80 **Josyncken de Veldere**, dochter van Pieter, 42 jaar en vrouw van Jan Willemaert.

70v 9.01.80 **Elisabeth Pauwels**, dochter van Pieter, 21 jaar, jonge dochter.

70v 10.01.80 Het Hof beslist dat **alle verdachten** naar huis mogen terugkeren op volgende voorwaarden. Ze moeten beloven dat ze zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens

hun procureur de Puyt(?) hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient elk van hen 200 gulden borgsom te betalen.

71r 10.01.80 Rdsh. Renynghe bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe. **Dierick Coppens**, zn van Lieven, 31 jaar en baljuw van Meere (Land van Aalst) wordt in de fiscale kamer ondervraagd.

Betreft een bevoegdheidsbetwisting en een oplopende ruzie tussen Dierick Coppens en de stadhouder van Aalst en het Land van Aalst.

Coppens (auteur): *“Op 21 augustus 1680 kwam de stadhouder van Aalst in Meere om een brouwketel te ‘weeën’. De stadhouder wilde de brouwketel van de wezen de Sadeleere aanslaan, Op mijn vraag of hij hiertoe gerechtigd was, kon hij geen afdoend antwoord geven. Zelf heb ik de ketel gesekwesteerd in de kerk. Ik beschikte immers over een schriftelijk mandaat vanwege Gillis van Himpe en Robrecht de Vuyst, voogden van de wezen van Pieter de Sadeleere, om de ketel te beheren. Dit werd bij vonnis bevestigd in een proces aangespannen namens mevr. Cromphaut, moeder van de wezen. Of de stadhouder mij geverbaliseerd heeft, weet ik niet. In ieder geval heb ik geen exploit ontvangen.”*

72r-76r Zwaar conflict tussen stadsbestuur van Deinze en deurwaarder Joos vander Straeten.

Opmerking In geen enkel van onderstaande *examens* werd ingegaan op de aanleiding van de dagvaarding noch op de lastgever ervan. We menen te weten dat Joos vander Straeten deurwaarder was bij de Grote Raad van Mechelen.

Volgende personen werden op 15.01.80 achtereenvolgens in de fiscale kamer verhoord.

72r **Guillaume Roelandts**, zn van Louys, 46 jaar en schout van Deinze.

73v **Jan van Grevenbroeck**, zn van Anthone, 28 jaar, ontvanger en ‘agent’ van de markies van Deinze.

74r **Louys Bourdeaux**, zn van Simon, 23 jaar, *apothekaris-chirurgyn* en schepen van Deinze.

75r **Joos Dhont**, zn van Jan, 55 jaar en ambtenaar van het markizaat Deinze.

76r **Jacques de Grave**, zn van Jan, 29 jaar en ambtenaar van de stad en het markizaat Deinze.

72r 15.01.80 Rdsh. Brant bijgestaan door griffier le Rouffon, de adv.-fisc. Spanoghe.

Guillaume Roelandts, zn van Louys, 46 jaar en schout van Deinze, wordt in de fiscale kamer ondervraagd.

Mysterieuze zaak! We geven enkele losse items.

Messagier Deckere heeft een dagvaarding afgeleverd. Onderbaljuw Dhont heeft die overgemaakt aan burgemeester en schepenen van Deinze.

Roelandts (auteur): *“Ik vroeg me af welk recht Deckere daartoe had en wie zijn opdrachtgever was. Op bevel van burgemeester en schepenen heb ik ambtenaren bevolen om Deckere gevangen te nemen. Aan Deckere hebben burgemeester en schepenen gevraagd of het initiatief van de dagvaarding uitging van dit Hof of van de Luitenant Civiel van de ‘Indaeghinghe’ te Gent. Omdat hij niet wilde antwoorden hebben burgemeester en schepenen bevolen hem in de gevangenis te steken.*

Na bezoek van deurwaarder Joos vander Straeten werden beide [jawel!] messagiers, vanden Bossche en Deckere, uit de gevangenis ontslagen. Achteraf werden ze opnieuw gevangen

gezet. Vanden Bossche omdat hij de ‘steenkosten’ [gevangeniskosten] niet betaald had en Deckere omdat hij de naam van zijn opdrachtgever niet wilde verklappen.”

72r 18.01.80 **Beslissing van het Hof.**

Het Hof laat **Jan van Grevenbroeck, Joos Dhondt, Jacques de Grave, Guillaume Roelandts** en **Louys Bordeaux** naar huis terugkeren. Wel moeten ze zweren dat zij zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant

Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dienen de twee laatstgenoemden elk 25 ponden groten borgsom te betalen.

De ‘desbetreffende’ documenten dienen overgemaakt aan de advocaat-fiscaal, *omme ten laste van deurwaerdre Joos vander Straeten te doen het debvoir van hemlieden officie.*

73v 15.01.80 Idem als hiervoor.

Jonkheer **Jan van Grevenbroeck**, zn van Anthone, 28 jaar, ontvanger en agent van de markies van Deinze, wordt verhoord aan de hand van dezelfde tichten als bij Guillaume Roelandts.

Jan van Grevenbroeck (auteur): *“Ik heb de schout aan messagier Deckere horen vragen in naam van het college, wie zijn lastgever was. Kwam hij op bevel van het Hof, dan zouden we de vraag respecteren. Indien hij gezonden was door de Luitenant Civiel van de ‘Indaeghynghe’ [te Gent], dan zouden we de vraag naast ons neerleggen. Deckere zei dat hij ten gepaster tijde de namen van zijn opdrachtgevers zou bekend maken.”*

74r 15.01.80 Idem als hiervoor.

Louys Bordeaux, zn van Simon, 23 jaar en *apothekaris-chirurgyn* te Deinze, wordt verhoord aan de hand van dezelfde tichten als bij Roelandts.

Zelfde relaas als bij Jan van Grevenbroeck, maar Bordeaux voegt er nog aan toe (auteur): *“Samen met de burgemeester en de andere schepen heb ik Deckere naar de gevangenis verwezen. Deurwaarder vander Straeten heeft messagier Deckere vrijgelaten.*

De vrouw van de cipier is gekomen om de betaling van de twee gevangen messagiers te eisen. Burgemeester en schepenen weigerden voor die kosten in te staan. Daarop hebben we de twee opnieuw in de gevangenis gestopt.”

75r 15.01.80 Idem als hiervoor.

Joos Dhont, zn van Jan, 55 jaar, ambtenaar van het markizaat en de stad Deinze, wordt verhoord.

Dhont wordt geconfronteerd met dezelfde tichten als Roelandts.

Dhont (auteur): *“Messagier Deckere had een bevel tot vrijlating bij zich. Ik weet niets af van de discussie tussen de schout en Deckere. Op vraag van de schout wilde Deckere de naam van zijn lastgever niet geven. Op bevel van burgemeester en schepenen heb ik Deckere daarom in de gevangenis geleid. Deurwaarder vander Straeten heb ik bij burgemeester en schepenen gezien. De vrouw van de cipier kwam klagen bij een schepen dat de gevangen messagiers vrijgelaten werden zonder betaling van de steenkosten. Daarop hebben de schout en voornoemde schepen me gelast om de twee messagiers opnieuw naar de gevangenis te leiden tenzij ze de steencosten wilden betalen, iets wat ze weigerden.”*

76r 15.01.80 Idem als hiervoor.

Jacques de Grave, zn van Jan, 29 jaar en ambtenaar van de stad en het markizaat Deinze, wordt verhoord.

De Grave (auteur): *“Op bevel van burgemeester, schepenen en schout heb ik geholpen om Deckere weer in de gevangenis te steken.”*

De Grave bevestigt de tussenkomst van de vrouw van de cipier en het gevolg ervan.

77r 16.01.80 Rdsh. Voorspoel bijgestaan door griffier le Rouffon, de adv.-fisc. Spanoghe. **Joos de Brauwer**, zn van Niclays, 40 jaar hielp 's zomers in *blekerijen*.

Betreft een conflict over een betaling. Joos de Brauwer beweert dat Pieter Legiers de penningen opgestreken heeft.

77v 16.01.80 Rdsh. Renynghe, en adv.-fisc. Spanoghe en griffier le Rouffon.

Heindricq Callaert, zn van Paschier, 51 jaar, landsman en herder uit Hemelgem (Land van Gavere) wordt in de gevangenis verhoord.

Versie van Heindricq Callaert (auteur):

“De ambtenaren Droesbeke en Frans Pauwels [assistenten van de baljuw] namen mijn koe mee. Ontvanger Pieter Callaert, mijn broer, heeft hen bevolen de koe naar Gavere te drijven om daar verkocht te worden. Een schriftelijk bevel voor de uitvoering van het vonnis konden ze niet voorleggen, waartoe ze volgens de baljuw verplicht waren. Ook de koe van François Sollewyn wilden ze meedrijven. Toen die zich daartegen verzette, heeft assistent Pauwels hem neergeslagen. Sollewyn bloedde fel. Toen de baljuw dit zag heeft hij Pauwels bekeven.”

77v 17.01.80 Het Hof geeft bevel aan het officie-fiscaal binnen de veertien dagen *preuve te doene*. Gebeurt dit niet dan wordt **Heindricq Callaert** vrijgelaten.

78v 16.01.80 Idem als hiervoor.

François Sollewyn, zn van François, 36 jaar en wonende in Hemelgem, wordt verhoord.

Versie van François Sollewyn (auteur): *“Op 10 juni 1679 kwamen twee ambtenaren van Gavere ‘in myne lochtynck’ om mij te verbaliseren, omdat ik mijn zettingskosten niet kon betalen. Ontvanger Pieter Callaert weigerde me uitstel van betaling. Omdat ik mijn koe wilde terugnemen van de ambtenaren, heeft ambtenaar François Pauwels ‘twee vehementen slaeghen op myn hoofd ghegheven. Ick viel duyselachtich ter aerde neer’.”*

Opmerking De tweede ambtenaar heette Gyselynck.

83r 27.01.80 Rdsh. Reynynghe bijgestaan door griffier le Rouffon, de adv.-fisc. Spanoghe.

François Sollewyn, landsman uit Hemelgem, wordt in de gevangenis andermaal verhoord.

Sollewyn (auteur): *“Het koegeld was betaald, maar de ambtenaren beweerden dat ik nog maalgeld schuldig was van de vorige jaren. Ze konden geen bevel tot uitvoering van het vonnis tonen.”*

81r 17.04.80 Hendrick Callaert en François Solewyn uit Hemelgem veroordeeld wegens resistentie tegen ambtenaren.

Extraordinaire procedure

Beschuldiging Verbale en fysieke agressie, weerstand tegenover ambtenaren.

Uitspraak Callaert krijgt 150 gulden en Solewyn 100 gulden boete. Beiden worden voor drie maanden verbannen uit het land van Gavere. Daarnaast dienen ze ook de proceskosten te betalen.

Geraardsbergen: zwaar conflict tussen baljuw vande Kerckhove en deurwaarder Braeckman. De baljuw eiste prompte betaling na een proces verbaal.

79v 19.01.80 Rdsh. Voorspoel bijgestaan door griffier le Rouffon, de adv.-fisc. Spanoghe. **Charles vanden Kerckhove**, zn van Jacques, 33 jaarbaljuw en stadhouder van de stad en de haven van Geraardsbergen, wordt in de fiscale kamer verhoord.

Vanden Kerckhove (auteur): *“Deurwaarder Braeckman is begonnen door me ’ iniurieuse’ [beledigende] woorden toe te slingeren. Daarop heb ik ‘ affrontueuse’ woorden gebruikt. Op bevel van Braeckman heeft een van zijn assistenten me aangevallen. Toen die zijn degen trok, heb ik hem een vuistslag gegeven. Er spatte zelfs bloed op mijn ‘ craewat’ [das]. Een toeloop van volk ontstond, zodat velen getuige waren van het incident.”*

80v 19.01.80 Charles vanden Kerckhove mag naar huis terug te keren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 600 gulden borgsom te betalen.

82v Geen datum. Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe. **Adriaen de Raedt**, zn van Pieter, 30 jaar en tavernier van *De Swaene* te Waregem, wordt in de fiscale kamer verhoord.

Het geschrift van de griffier is zeer goed leesbaar, maar het verhaal is absoluut niet duidelijk. Volgende namen komen er in voor: Pieter Opsomere, Cathelyne du Forré, Cathelyne du Jardin en Balcaen pastoor te Tiegem.

83r 27.01.80 Het Hof geeft **Adriaen de Raedt** de toelating om naar huis terug te keren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Allaert hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 300 gulden borgsom te betalen. Hij moet binnen de acht dagen een *‘behoirelycke’* akte van borgtocht afleveren in handen van de adv.-fisc.

84r 22.03.80 Rdsh. Stalins bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe. **François de Smet**, zn van Lieven, 34 jaar, brouwer uit Gent, wordt in de secrete kamer verhoord.

De Smet (auteur): *“Ik had een afspraak met deurwaarder Spanoghe, maar die kwam niet af. In een voorafgaande discussie met hem zou ik gezegd hebben dat ik er de voorkeur aan gaf nog eens te betalen liever dan in ... [onleesbaar : exemptie?] te gaan. Toen is Spanoghe weggegaan zeggende: ”Ick sal u wel leeren.”.”*

84v 28.03.80 François de Smet krijgt de toelating om zijn zaken voort te zetten in en buiten Gent. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 300 gulden borgsom te betalen.

84v 2.04.80 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier Helias, de subst. p.-g. van Heule.

Joos Col, zn van Arnauts, 28 jaar en ontvanger van het bisdom Gent in het kwartier van Moerbeke, wordt in de secrete kamer verhoord.

Col wordt ervan verdacht dat hij dossiers liet verdwijnen. Komen ter sprake: het kasteel van Wulfsdonck en Errembaut, president van het Hof.

85r 3.04.80 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Joos Col**.

85r 11.04.80 Rdsh. de Jonghe bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe. **François Meiers**, zn van Cornelis, 44 jaar en landsman, wordt in de fiscale kamer verhoord. François Meyers (auteur):

“ 1. *Op een dag in maart 1680 ben ik met mijn wagen van Vlissingen naar Wenduine gereden.*
2. *Jan van Ghavere, ‘toeziender van den ontvanger van ’t extraordinaire’ [blijkbaar wat aanspoelde], heeft me gevraagd enige wijnen die na het tempeest aangespoeld waren, te verzamelen. Iets wat ik ook gedaan heb.*
3. *Een zevental bootsgezellen van de Oost-Indiëvaart hebben, met geweld en zonder mijn toestemming, wijn op mijn wagen geladen.”*

85r 3?.04.80 Het Hof neemt akte van de verklaring van **François Meyers**.

85v 4.05.80 Rdsh. de Jonghe bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe. **Wolfgangus de Cuypere**, zn van Jan, 40 jaar, wonend in Handzame en griffier van het Ambacht van Kortemark, wordt in de fiscale kamer verhoord.

Wolfgangus de Cuypere (auteur):

“ *Een tijdje geleden heeft een onbekende op de ‘plaetse’ van Handzame gevraagd of hij enkele schepenen van die parochie kon spreken. Ik heb hem geantwoord dat een van de schepenen, met name chirurgyn Jan van Overschelde, in de buurt woonde. Daarop vroeg ik hem waarom hij die schepenen wilde spreken. Hij antwoordde dat hij ambtshalve zwijgplicht had, en dat hij van de schepenen een attest wilde bekomen. Omdat ik van de parochie was, vroeg hij of ik wilde meegaan. Hierop zei ik dat ik andere zaken te doen had.”*

86r 6.05.80 Het Hof beslist dat **Wolfgangus de Cuypere** naar huis mag terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 250 gulden borgsom te betalen.

86r 10.05.80 Rdsh. Voorspoel bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe. **Jaspard Bossuyt**, zn van Jan, 53 jaar en baljuw van Leeuwergem, wordt in de secrete kamer ondervraagd.

Bossuyt wordt blijkbaar verdacht van financiële onregelmatigheden, want in zijn verdediging verwijst hij regelmatig naar ‘de rekeningen’.

Bossuyt cumuleerde, want hij hield zich bezig met ‘*den ontfanck ende collecte van penninghen*’ en leverde ook bier. Voor de betaling van het bier ontving hij een achttal zakken koren en tarwe.

86v 11.05.80 Het Hof beslist dat **Jaspard Bossuyt** naar huis mag terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 600 gulden borgsom te betalen.

86v 17.05.80 Rdsh. Bernaighe bijgestaan door griffier Helias, de subst. van de p.-g.. **Pieter Verhasselt**, zn van Pauwel, 31 jaar en deurwaarder van ‘*de Lieutenant Civil vande Indaeghynghe*’ van Dendermonde, wordt in de gevangenis ondervraagd.

Ingewikkeld geval! Blijkbaar fraudeerde Verhasselt bij het innen van schuldvorderingen, o.a. door onnodige exploitatie te schrijven.

Namen die voorkomen: Jan de Block, wonend in Zele en blijkbaar deurwaarder bij de 'Lieutenant Civil van de Indaeghinghe' van Dendermonde, Maryn Pauwels, assistent van dw de Block.

88v 18(?) .05.80 Vervolg verhoor van **Pieter Verhasselt**.

Pieter Verhasselt (auteur):

“Bevelen tot betaling heb ik nooit uitgeschreven tenzij na uitdrukkelijk bevel van deurwaarder van Heuvel. Ik ontken dat ik op 12 juli jongstleden van dw van Heuvel een boete kreeg in de herberg ‘Den Duyts’. [Van Heuvel is tweede deurwaarder van de Lieutenant Civil van Dendermonde.] Wel heeft hij gezegd dat hij in het bezit was van verscheidene akten die ik moest betalen en dat hij mij daarom zou sommeren.

Later heeft hij mij bevolen bij hem thuis te komen. Dan heeft hij mij wel een boete gegeven op bevel van Zijne Majesteit. In aanwezigheid van twee van zijn assistenten, ‘elck met eene pistole in de hant ende met den duym op de haen’, hebben ze mij naar de gevangenis van het Gravensteen gevoerd. Ze hadden mij ‘met force ghecoort ende ghebonden ... op eenen waghen’.”

89v 18.05.80 Het Hof ontslaat **Verhasselt** voorlopig van gevangenis, op voorwaarde dat hij kan bewijzen dat hij de civiele schuld waarvan hoger sprake, voldaan heeft. Ook moet hij zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur vande Velde hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

88r 17.05.80 Rdsh. de Jonghe bijgestaan door griffier le Rouffon, de adv.-fisc. Spanoghe. **Jan van Hove**, zn van Joos, 45 jaar en landsman uit *Ansaeme* [Handzame], wordt in de fiscale kamer verhoord.

Jan van Hove (auteur): *“De beesten [blijkbaar eigendom van Jan de Wachter] werden uitgedreven. Het dochtertje van de Wachter is me komen vinden in de herberg Het Withuis. Ze vroeg me te komen zien ‘uyt wat craghte’ [met welk recht] de baljuw dit deed. Zelf heb ik in ‘die herberghe ghesmoort een pykken toeback met een tancxken in de handt’.”*

88v 17.05.80 Idem als hiervoor.

Laureys Lobbestael, zn van Laureys, 23 jaar en wever uit Handzame, wordt in de fiscale kamer verhoord.

Laureys Lobbestael (auteur): *“Ik zat op mijn weefgetouw in de herberg het Withuis. Toen kwam het dochtertje van Jan de Wachter binnen. Ze zei dat de beesten van haar vader aangeslagen waren. Omdat haar vader niet kan lezen, heeft ze aan Jan van Hove gevraagd het vonnis te lezen. Zelf heb ik mijn getouw niet verlaten.”*

88v 18.05.80 Het Hof staat **Jan van Hove** toe naar huis terug te keren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Brinx hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

Laureys Lobbestael mag eveneens naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Brinx hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant.

89v 18.05.80 Rdsh. de Jonghe bijgestaan door griffier le Rouffon, de adv.-fisc. Spanoghe. **Jacques de Keersgieter**, zn van Cornelis, 51 jaar, postulant-procureur, wordt in de gevangenis verhoord.

Er is sprake van burgemeester en schepenen van Zwijndrecht. Het betreft elf tichten. Op de eerste en de laatste ticht verklaart de Keersgieter van niets te weten. De andere negen ontkent hij.

89v 23.05.80 Het Hof '*slaecht*' **de Keersgieter** '*van vanghenisse*'. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

90r 21.05.80 Rdsh. Brant bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe. **Jan vanden Broucke**, zn van Christoffel, 34 jaar en landsman uit Poelare, wordt in de fiscale kamer verhoord. Uit het relaas leren we alleen dat vanden Broucke met deurwaarder Spanoghe een conflict had. Wel beweert hij dat hij Spanoghe niet *getoucheerd* heeft.

90r 21.05.80 In de beslissing van het Hof is er spraak van twee beschuldigen. We vermoeden dat naast **Jan vanden Broucke** als eerste betichte en **Christoffel van Eesbeke**, zn van Olivier, de tweede betichte is [zie hierna].

Het Hof beslist dat:

1° het verzoek van Jan vanden Broucke tot *slaking* van [ontslag uit] gevangenis, niet ontvankelijk is. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten dient hij 600 gulden borgsom te betalen.

2° Christoffel van Eesbeke mag wel naar huis mag terugkeren op de hierna volgende voorwaarden. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 1000 gulden borgsom te betalen.

90r 31.05.80 Idem als hiervoor.

Christoffel van Eesbeke wordt in de fiscale kamer verhoord. Uit dit uiterst summier verslag valt niets af te leiden.

90v 21.05.80 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier de Vriese, adv.-fisc. Spanoghe.

Jacobus vander Laenen, zn van Abraham, 48 jaar, wordt verhoord (eveneens in de fiscale kamer?).

Ook uit dit verslag valt niets af te leiden

90v ? Rdsh. Triest bijgestaan door griffier le Rouffon, de subst. vd p.-g..

Opmerking De naam van de betichte zoals die geschreven is door de griffier, verschilt grondig van de handtekening van de betichte. Trouwens, het geschrift van griffier le Rouffon is nagenoeg onleesbaar.

Joos de Wilse(?), deurwaarder geautoriseerd voor het innen van de penningen ‘*ancommende Zyne Majesteyt ...*’ wordt in de secrete kamer ondervraagd.

- Hij zegt dat hij deurwaarder is sedert 26 februari 1680.

- Hij verklaart dat hij zelf een bepaalde kwitantie schreef, dit met toestemming van burgemeester Waesberghe.

- Betichte heeft ergens gedurende zestien dagen wetteboden gelegd. Hij wordt ervan verdacht dat hij deze wetteboden tweemaal aangerekend had. Immers, hij had nog een andere persoon geverbaliseerd en daar dezelfde wetteboden gelegd.

- Hij duidde Joos Ceuterckx, Lieven vander Meulen en Joos Agheman (allen uit Zottegem) aan als zijn assistenten.

- Gevraagd naar zijn notitieboeken belooft hij deze binnen de acht dagen zijn voor te leggen.

90v 6.07.80 Het Hof laat **Joos de Wilse(?)** terug naar huis gaan. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur vande Velde hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 500 gulden borgsom te betalen.

92r 9.07.80 Rdsh. Triest bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe.

François vander Straeten, zn van Jacques, 24 jaar en deurwaarder van de Grote Raad (van Mechelen), wordt in de secrete kamer verhoord.

Vander Straeten (auteur):

“Op 22 september 1679 heb ik deurwaarder de Roo ontmoet. Hij is begonnen met me uit te schelden. Op mijn beurt heb ik hem geaffronteerd. De Roo heb ik niet ‘gheagresseert met myne fusieke’. Het is ook niet waar dat ik hem tot bloedens toe verwond heb. Nadat ik zijn paard liet lopen, hebben we geworsteld. ‘Ick heb hem daarnaer vuyt compassie laeten gaen’. Bedoelde proces verbalen heb ik ‘ghedresseert’ op bevel van Christoffel Bombeke, gewezen burgemeester van Hondegem. Dat sommige landslieden in het Land van Aalst ‘het coeghelt’ reeds betaald hadden, wist ik niet, want ik had hun kwitantie niet gezien.”

92v 17.07.80 Merkwaardige beslissing van het Hof in het geval van deurwaarder van de Grote Raad van Mechelen **François vander Straeten**. *’t Hof alghesien reguleert de saeke à charge et décharge ende ten surpluse nihil.*

93r Blijkbaar 9.07.80 Rdsh. Triest, bijgestaan door griffier le Rouffon, de substit. p.-g..

Anthone Soetaert, 27 jaar, gevangene, deurwaarder van het Hof voor de inwoners van Oudenaarde, wordt verhoord.

Volgende personen komen ter spraak: deurwaarder vande Putte, procureur Hanckaert, advocaat vander Meulen en deurwaarder Santins (met wie Soetaert in conflict is).

93v-95v Raad van Vlaanderen wantrouwig tegenover brieven vanuit Frankrijk naar Holland en omgekeerd. Een stukje geschiedenis van de posterijen.

93v 31.07.80 Rdsh. Triest bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe.

Opmerking Met enige reserve pogen we enkele fragmenten te resumeren. Bedoeling is een globaal idee te geven van de dienstverlening door de [private] posterijen. Zoals geschreven in de inleiding, geeft de griffier enkel de antwoorden van de ondervraagde weer, niet de vragen. Vandaar dat ons verslag soms grote hiaten vertoont.

Gillis van Bocxelaere, zn van Jan, Gent, 26 jaar en knecht van hotelier Christiaen Coleman wonend op Sint-Jacobs in de Veldstraat.

Van Bocxelaere (auteur): *“Ik heb omtrent drie jaar bij mijn meester Coleman gewoond. Ook heb ik enkele maanden te Rijsel in ‘de hostellerie De Rosemaryn’ gelogeed.*

Vooraleer ik naar Rijsel trok, reisde ik een tijdje van Petegem naar Antwerpen, met de valise van de posterijen. Teruggekeerd vanuit Rijsel deed ik dagelijks de ‘voiage’ van Wevelgem naar Gent, en van Gent naar Antwerpen of Brussel. Buiten de ordinaire correspondentie in de ‘valise’, ontving ik soms brieven onderweg. Sommige van die brieven ontving ik te Harelbeke in ‘De Schwaene’.

De brieven die ik onderweg ontving, heb ik soms zelf besteld. Andere liet ik over aan de brievendrager in Antwerpen, dit na toestemming van de postmeesters Matton en de Vos. Nooit heb ik brieven ontvangen, gekocht of verkocht, komende uit Bordeaux of uit andere plaatsen in Frankrijk en die bestemd waren voor Antwerpen, Amsterdam of Rotterdam. Op bevel van mijn meester haalde ik in Meulestede de pakketten bestemd voor Gent en Zeeland uit de ‘valise’. Met de rest reed ik naar Antwerpen of Brussel. Onlangs werd iemand anders aangesteld om de ‘valise’ te openen en de pakketten voor Antwerpen en Gent eruit te halen.

Voor de brieven die ik kreeg van de Franse postillons in Wevelgem heb ik niet betaald. Ik heb die brieven wel geruild voor andere brieven die ik onderweg gekregen had en die bestemd waren voor Franse dorpen of steden.

Aanvankelijk ontving ik van Coleman voor mijn dagelijkse reizen ‘tot acht ponden grooten ’s jaers’. Eens terug uit Rijsel, waar ik tijdelijk woonde, was dat zes ponden ’s jaers of drie gulden per maand. Daarvan diende ik mijn eigen mantel en laarzen evenals het onderhoud van mijn kleren, te betalen.”

93v 17.08.80 Het Hof neemt akte van de verklaring van **van Bocxelaere**.

95r 31.08.80 Idem als hiervoor.

Jaspar Verzee, zn van Jan, 41 jaar, geboren in Merksem en wonende op Sint-Jacobs (Gent) bij hotelier Christiaen Coleman, wordt verhoord.

Verzee (auteur): *“Een jaar geleden nam ik bij Coleman mijn intrek. Dit jaar heb ik voor hem diverse ‘voiaagen’ gedaan met ‘cleyn ordinaire’ naar Brugge, Antwerpen, Brussel, en tevens naar Kortrijk en Wevelgem. Een zevental keren ben ik met de grote ‘maele’ naar Antwerpen en van Wevelgem naar Meulestede gereisd.*

Soms ontving ik ook brieven onderweg in een herberg en andere van een postillon die ze zelf onderweg ontvangen had. Daarvoor kreeg’ ick één silver ofte twee blancken naer advenante vande plaetse’ van waar die kwamen of van de plaats van bestemming. Soms gaf ik de postillon brieven die ikzelf onderweg ontvangen had.

De ‘maele’ [valies?] heb ik nooit geopend tenzij op het kantoor van bestemming.

Brieven uit Frankrijk of Engeland heb ik nooit gekocht noch verkocht.

Van mijn meester Coleman ontving ik één patacon per maand. Ik moest zelf instaan voor de kosten van mijn mantel, mijn kleren en mijn laarzen. Zelfs de aankoop van een posthoorn werd van mijn loon afgetrokken.”

95r 27.08.80 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Beauman** en van **Verzee**.

96r 27.08.80 Gehoord het verslag van de adv.-fisc. beslist het Hof dat **Jaspar Verzee** en **Jan Beauman** naar huis mogen terugkeren. Zij moeten zweren dat ze zich zullen aanmelden in het

Gravensteen, telkens hun procureur vande Velde hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant.

95v 31.08.80 Idem als hiervoor.

Jan Beauman, zn van Michiel, 18 jaar, wonend in Gent en huisknecht van Christiaen Coleman, wordt als getuige [deposant] verhoord.

Beauman (auteur): *“Een klein jaar geleden kwam ik als huisknecht in dienst van Cooleman. In dienst van mijn meester heb ik vier maanden gelogeerd te Rijsel in de hostellerie ‘Den Rooden Ruyter’. Terug in Gent deed ik twee maanden dienst met het ordinaire van Gent naar Wevelgem en terug. Onderweg ontving ik brieven onder andere van de Franse postillon. Die zei me dat hij die tussen Menen en Rijsel ontvangen had. Ook deed ik een paar reizen naar Antwerpen en Brussel.*

Brieven vanuit Bordeaux of uit andere Franse steden met bestemming Rotterdam of andere Hollandse steden, heb ik nooit ontvangen.

Nooit heb ik ‘de maele’ geopend tenzij in Wevelgem en in Meulestede alwaar ik de pakketten bestemd voor Antwerpen, Zeeland en Gent overhandigde aan de betrokken postillon.

Hou ik geen rekening met de pakketten die ik onderweg ontving, dan ontving ik van mijn meester drie gulden per maand. Hiermee moest ik instaan voor het onderhoud van mijn mantel, mijn kleren en mijn laarzen.”

95v 17.08.80 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan Beauman**.

119r 10.12.80 Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe. Gillis van Bocxlaer wordt in de gevangenis verhoord.

Gillis van Bocxlaer (auteur):

“Brieven die ik onderweg op het platteland ontving, gaf ik soms aan de brievendrager of zijn vrouw. Het was gebruikelijk, ook bij mijn confraters, om daarbij te profiteren [om daarvoor betaald te worden]. Nooit heb ik een valise [met post] opengebroke en evenmin brieven uit de pakketten gehaald.”

Gevraagd of hij ooit twintig of meer brieven ontving van Gillis Verzee, genaamd ‘Dicke Lippe’, of van iemand anders, antwoordt hij (auteur):

“Dergelijke aantallen brieven ontving ik nooit, hoogstens een viertal waaronder een paar voor Holland. Onderweg zag ik soms een zatte Verzee. Ik herinner me niet dat ik hem ooit dronken vond in een schuur in Petegem of Meulestede. Aan hem heb ik nooit brieven gegeven.”

96v-100r 110v-113r Betwisting over de jurisdictie over de Oostmeersen: de baljuws van Deinze en van *Bachte-Maria-Lerne* arresteren elkaar!

Achtereenvolgens worden verhoord:

96v **Andries de Meyer**, zn van Andries, 54 jaar en baljuw van Deinze.

97v **Gabriel de Waghenaere**, zn van Jan, 44 jaar en burgemeester van Deinze.

98v **Jan Faulte**, zn van François, 52 jaar, wonend in Petegem en schepen van Deinze.

99v **Gheeraert vander Straeten**, zn van Pieter, 35 jaar, wonend in Deinze en aldaar schepen.

100r **Jacques Marre**, zn van Marten, 40 jaar, schepen van Deinze en herbergier in *Den Hert* te Petegem.

97v 09.08.80 Het Hof *consenteert* **Andries de Meyer** *naer huys te keeren*. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur vande Velde hem

verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

Opmerkingen

1. De griffier geeft een zeer gedetailleerd relaas. Omdat dit verslag doorspekt is van het geldend *costuymier* recht, geven we het op een voor ons ongebruikelijke manier weer. Als leiddraad gebruiken we de verklaring van baljuw de Meyere van Deinze. Waar we het opportuun achten, vullen we die aan met citaten uit de verklaring van andere betichten.
2. *Bachte* betekent blijkbaar *Bachte-Maria-Lerne*.

Andries de Meyere (auteur): *“Tot kort voordien wist ik niets af van ‘de volontaire venditie ende het kerckghebodt’ dienaangaande’, want ik woon in Petegem. Op de dag zelf, 10 juli 1680, heb ik wel degelijk het kerkgebod gedaan, dit op verzoek van Jacques vander Straeten ontvanger van de ommestellingen van Deinze. Men zou o. a. ‘garssynghen’ [graslanden] van jonkheer Geeraert de Berch en gelegen in de Oostmeersen, verkopen.”*

Jan Faulte (auteur): *“Dit tot verhaal van ‘pointynghen ende settinghen’.”*

Jacques Marre (auteur): *“Over de verkoop van weilanden in de Oostmeersen van Deinze, is er geen convocatie van het schepencollege geweest. Er bestond dan ook geen resolutie hierover. Van ontvanger Jan Billiet heb ik dit ‘casuelick’ [toevallig] vernomen.”*

Andries de Meyere (auteur): *“In de herberg ‘Den Hert’ in Deinze kwamen we samen: griffier Wyme, de burgemeester, de andere schepenen, ambtenaar Jacques de Grave en ikzelf. Samen gingen we naar de Oostmeersen waar we de baljuw van Bachte zagen vergezeld van de heer van Hauthave en nog anderen.*

De baljuw van Bachte had reeds enkele partijen verkocht op de ‘Tassche’. Onmiddellijk begon ik met de verkoop van een perceel en dit op zeven losdagen.

Jan Faulte (auteur): *“Het betrof twee ‘ghemete’ gelegen binnen ‘De Acht Ghemete’. De baljuw van Bachte beweerde dat dit perceel tot zijn jurisdictie behoorde.”*

Jacques Marre (auteur): *“De baljuw van Deinze riep verder om die twee ‘ghemete’ te verkopen. ‘Ick heb toegheslegghen’. De baljuw van Bachte greep de baljuw van Deinze vast en zei: “Ick apprehendeere u. Soo oock reciprocuelick seyde de baljuw van Deinze aen die van Bachte.”*

De heer van Hauthave mengde zich in het tumult en zei: “Neem hem gevangen en sleep hem weg.”

Andries de Meyere (auteur): *“Schepen Bourdeaux snelde me ter hulp en bevrijdde me.”*

Jan Faulte (auteur): *“Onze griffier sloeg met de appel van zijn stok op het hoofd van de heer van Hauthave, ‘die daervan al duyselende eenighe stappen van daer hem ter aerde gheleyt heeft’.”*

Andries de Meyere (auteur): *“Daarna heb ik me teruggetrokken en wat er verder gebeurd is, weet ik niet.”*

110v 11.09.80 Rdsh. Jan Baptiste d' Hane bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jacques Wyme, zn van Guillaume, 41 jaar, geboren in Gent, wonend in Petegem-Deinze en griffier van Deinze, wordt in de fiscale kamer verhoord.

Jacques Wyme (auteur): *“Omwille van de ‘quade’ kosten hebben een aantal eigenaars van weiden in de Oostmeersen, die weiden te koop gesteld. De baljuw van Deinze begon te roepen op last van de ontvanger van Deinze.”*

Verder heeft Wyme niets nieuws te vertellen.

111v 11.09.80 Het Hof, *cesserende den seker by hem ghestelt ter somme van 800 gulden tot slaekinghe van de wetteboden ende van zyne meubelen*, beslist dat **Jacques Wyme** moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Larebeke hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 1000 gulden borgsom te betalen.

112v 16.09.80 Rdsh. d' Hane bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe.

Louis Bourdeaux, zn van Simon, *chirurgyn*, wonend in Deinze en er schepen, wordt in de gevangenis verhoord.

Louis Bourdeaux (auteur): *“De kerkgeboden werden gedaan door baljuw van Wonterghem en dit op verzoek van de ontvanger. Bedoeling was om alle verlaten weiden te verkopen.”*

113r 16.09.80 **Louis Bourdeaux** mag naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Larebeke hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

111v 14.09.80 Rdsh. Jan-Baptiste d' Hane bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

François de Smet, zn van François, 40 jaar, geboren in Dentergem, wonend in Deinze, landbouwer en soms pachter van 's lands middelen, wordt in de secrete kamer verhoord.

De Smet weet weinig te vertellen behalve dit: *“... noynt eenighe meynsche een stroyt [een stro] vuyt de wich gheleyt te hebben.”*

112r **15.09.80** Zie hiervoor.

Jacques de Smet, zn van François, 19 jaar en wonend bij zijn vader te Deinze binnen, wordt verhoord.

Jacques de Smet: *“Ik ben wel met Guillaeme Impens in de herberg van Joos Steyaert geweest. Met hem heb ik niet gevochten, maar dit is al zo lang geleden. Toen hij gekwetst werd, was ik er niet bij. Impens heeft mij in rechte betrokken voor de wethouders van Deinze tot voldoening van de kosten als gevolg van zijn kwetsuur.”*

105v-110v 113v 117v De verraderlijke weg van Gent naar Meulestede of hoe een douanier na een gedane arrestatie zelf in de knoei geraakt.

Omwille van de synthese starten we met 109r.

109r 11.09.80 Rdsh. Jan Baptiste Dhane bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Adriaen Lauwers, zn van Jan Baptiste, 31 jaar, tavernier, wonend in Gent nabij de tweede Muydepoorte, wordt verhoord.

Synthese van de gebeurtenissen.

In de herberg van Adriaen Lauwers ontstond een dispuut tussen Adriaen de Schuytere, ‘*pachter of medepachter van ’t recht op de mercherye*’, en Andries Daelcamp die daar bij gelegenheid een glas wijn dronk. De Schuytere had het over de goederen die hij ‘*t schepe ghedaen hadde*’. Commis Jan de Vos mengde zich in de discussie en zei over Daelcamp: “*... me dunckt dat het eenen persoon is die ghelt ofte goet by hem heeft.*”

Douanier Danneels hield Daelcamp voor een koopman die van plan was naar Holland te varen, illegale transacties deed en richtte zich tot hem: “*Vrient vuyt den naeme vanden Coninck compt hier eens binnen*”, en hij leidde hem in een kamer. Daar begonnen de handtastelijkheden. Danneels, op zoveel weerstand niet voorzien, deed beroep op de poortwacht. Daelcamp weerde zich als een duivel in een wijwatervat, riep moord, en schold Danneels en zijn assistenten uit voor dieven en schelmen.

Danneels en een drietal assistenten begonnen Daelcamp, die op de grond lag, af te tasten. Veel vond men niet: ‘*ene verghulde orloige die in eene casse was, twee ofte dry gouden ringhen, ... , twee cleene sacxkens daerinne noch wat ghelt stack ende merckelick in het eene twee ponden grooten onbegrepen [ongeveer] in Zeeuws ghelt*’. Achteraf verklaarde Danneels dat hij dit alles overgemaakt had aan de fiscaal Maes van de licenten.

Daelcamp vroeg aan Danneels waarom die zijn geld afpakte. Deze repliceerde zelfzeker: “*U ghelt is niet ghenomen ... . Compt met my naer den fiscael van het licent Maes. Ick sal ’t u aldaer segghen.*”

Daelcamp werd gebonden weggeleid naar de gevangenis, ‘*... bebloet, zoo van vooren als ende van achter, ... al oft een quaet doender hadde gheweest*’, en dit met toeloop van ‘*vele volckx*’. Danneels gaf als oorzaak van de kwetsuren van Daelcamp: “*... doordien hy zyn zelven hadde teghen eene casse zynen neuse ghestoten ... .*”

Enkele dagen nadien keerde Daelcamp naar dezelfde gelagzaal terug en gaf aan de waard wat tekst en uitleg: “*... het was gheen ghelt dat ick wilde vuyt het lant draeghen. Ick meynde maer tot Meulestede te gaene ende weder te keeren.*”

110v 11.09.80 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Adriaen Lauwers**.

105v 4.09.80 **Jacques Danneels**, zn van Jacques, Zelzate, 39 jaar en douaneambtenaar in het kantoor van de licenten [toelating om handel te drijven met de vijand] te Zelzate, wordt verhoord.

106v 5.09.80 Het Hof autoriseert de procureur-generaal, zijn substituut en alle deurwaarders van het Hof, om **Danneels** tot nader order in de gevangenis te leiden.

107r 6.01.80 **Jan de Vos**, zn van Lieven, 40 jaar, wonende te Gent en *commis ter tweede Muydepoorte*.

108r 7.09.80 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan de Vos**.

108r 11.09.80 **Isabelle de Vos**, 29 jaar en huisvrouw van Adriaen Lauwers, wordt verhoord..

109r 11.09.80 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Isabelle de Vos**.

113v 5.10.80 Rdsh. Jan-Baptiste d’ Hane bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g.. **Jacques Danneels** wordt in de gevangenis verhoord.

Jacques Danneels (auteur): *“Ik heb het onderzoek gedaan zoals ‘een eerlick chercher’ dit moet doen, zonder onderscheid des persoons. Ook had ik niet veel gedronken en op het kantoor te Zelzate heb ik alles betaald dat ik moest betalen.”*

Een wantrouwig Hof is geïnteresseerd in zijn activiteiten in het kantoor van de licenten in Zelzate. Hierover wordt hij verder ondervraagd.

Danneels (auteur): *“In Zelzate passeren veel zaken zonder dat men het weet. Zo zijn erin de schepen verborgen plaatsen die moeilijk te vinden zijn. Van enkele was ik op de hoogte. Daarvan heb ik een rapport gemaakt. Een achttal jaren geleden heeft ontvanger Reyniers me verwittigd dat hij een schip had aangeslagen en dat ik mijn notities daarvan moest inkijken. Tijdens de Franse invasie ben ik gevlucht en die notities ben ik sedertdien kwijt.”*

114r 8.10.80 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jacques Danneels**.

117v 26.11.80 Rdsh. Jan-Baptiste d’ Hane bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g.. **Jacques Danneels** wordt nogmaals in de gevangenis verhoord. We doen een greep uit het relaas van Danneels.

Hij is veel vergheten door den laps van tyde. De griffier noteert: *“ ... dat zyn hooft gheen reghister en is ... ”*

Er is tweemaal sprake van *suyckerbroodt*. De eerste keer verklaart Danneels dat deze lekkernij afgegeven werd op het kantoor aan ontvanger Reyniers [wellicht door een schipper als dank voor bewezen diensten]. Een beetje verder zegt hij dat hijzelf nooit een suikerbrood kreeg. In ieder geval herinnert hij zich dat niet.

De verdeling van de inkomsten van het kantoor was eenvoudig: één derde voor ontvanger Reyniers, één derde voor Danneels zelf en het resterende derde voor Zijne Majesteit. Of de plakaten dit zo voorschreven, is niet vermeld.

Aangeslagen waren dienden zonder omwegen langs de heirbaan en de grote straten naar het kantoor vervoerd. Dat de knecht van brouwer de Neve een wagen met gerst en komende uit de Staten, niet direct naar het kantoor reed, maar wel naar de brouwerij, was niet de schuld van Danneels. De wagen had hij wel degelijk aangeslagen, maar de knecht was met geweld doorgereden tot op het erf van de brouwerij.

Nooit deed hij iets dat niet mocht, noch op zondagen, noch op heiligdagen noch ’s avonds. Trouwens, hij had de gewoonte niet om de schippers iets te doen betalen als hij daartoe niet gerechtigd was. Tot daar de verklaring van Jacques Danneels.

118r 28.11.80 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jacques Danneels**.

113r 16.09.80 Rdsh. Jan-Baptiste d’ Hane bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe.

Philippe de Moor, zn van Philip, 50 jaar, extraordinair deurwaarder te Oudenaarde van de Geheime Raad en van de Grote Raad, wordt in de secrete kamer verhoord.

Het Hof beschuldigt de Moor (o.a.) dat hij de huisvrouw van meester Gillis Stalins met onhoffelijke en indecente woorden aangesproken had. Hij ontkent dit ten stelligste.

113r 16.09.80 Het Hof beslist dat **de Moor** naar huis mag terugkeren. Wel moet hij zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Larebeke hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

113v 2.10.80 Rdsh. Jan-Baptiste d' Hane bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g.. **Heindrick Sonius** wordt in de gevangenis verhoord.

Heindrick Sonius (auteur): *“Ik ben militair en enkel een militaire rechter is bevoegd om over mij te oordelen.”*

De procureur-generaal dringt tevergeefs aan. Dit stuk is dan ook enkel ondertekend door griffier de Vriese.

113v 3.10.80 Het Hof beveelt **Heyndrick Sonius**, gevangene, binnen de drie dagen de betreffende documenten af te geven op de griffie. Doet hij dit niet, dan zal het Hof recht spreken op basis van de stukken waarover het beschikt.

114v 26.10.80 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe.

Niclais van Ophoven, zn van Coenrard, 40 jaar, ontvanger van ‘*Zyne Majesteits tollende andere rechten te Brugghe*’, wordt verhoord.

Deurwaarder Smits heeft bezittingen van Niclais van Ophoven in beslag genomen, hem een boete gegeven en wetteboden bij hem gelegd. Van Ophoven vond de kosten van het optreden van Smits met zijn assistenten buitensporig hoog, betaalde maar gedeeltelijk, en vroeg een gedetailleerde rekening. Ook was volgens de deurwaarder niet schriftelijk gemandateerd door de burgemeester of de schout en kon hij dan ook geen vonnis uitvoeren.

Van Ophoven (auteur): *“Omdat hij bleef aandringen heb ik gedreigd met een vergadering van de Kamer van de Licenten, vermits hij beweerde daarvan deurwaarder te zijn. Daags nadien kwam er een regeling. Toch is Smits 's avonds na 'het luyden vande poortclocke' teruggekeerd met zijn assistenten. Vastberaden weigerde ik hem de toegang tot mijn kantoor, want daar lagen de papieren van mijn briefwisseling met de Koning, en mijn geld. Ik nam een 'klein' sabeltje, maar ik heb er niet mee gestoken en evenmin heb ik hem ghetoucheerd. Wanneer ik hem zei dat ik zijn armen en benen zou breken indien hij met geweld wilde binnenkomen, is hij vertrokken.”*

Hierna toonde van Ophoven aan het Hof een paar brieven vanwege de Rekenkamer te Brugge waaruit – volgens hem – bleek dat geen andere rechter dan die van vermelde Kamer bevoegd was om hem te vonnissen.

115v 5.11.80 Het Hof beslist dat **van Ophoven** naar huis mag terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur vande Velde hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 1000 gulden borgsom te betalen.

115v-116r Inbreuk op de stadsrechten van Diksmuide op de verkoop van wijn en brandewijn. Conflict tussen Jan Reubens en Jan du Bois, compagnons bij in het pachten van deze rechten.

Beiden worden in de secrete kamer verhoord.

115v 14.11.80 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Jan Reubens, zn van Jan, 30 jaar en schepen, wordt verhoord.

Reubens verklaart (auteur): *“... dat hy hem geneert [kost verdient] met wyn te vercoopen int grosse en oock met brandewyn, soowel int grosse als in maeten van potten ende pinten aende voorschinckers van selven brandewyn.”*

En vervolgens (auteur): *“Op 24 april 1680(?) heb ik de accijnzen op wijn en brandewijn gepacht. Enkele dagen nadien heb ik Jan du Bois en Matthijs Winnebroodt als compagnons aanvaard.*

Op een vergadering van de verkopers van brandewijn heb ik hen opgedragen te verkopen tegen 26 stuivers per stoop. Daarbij dienden ze te zweren dat ze geen brandewijn zouden kopen aan iemand die niet de volle rechten verbonden aan mijn pacht, betaalde. ... Wel hebben ze die eed niet afgelegd.”

116r 14.11.80 Het Hof beslist dat **Jan Reubens** naar huis mag terugkeren. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en, indien daartoe aangemaand, voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

116r 13.11.80 Idem als hiervoor.

Jan du Bois, zn van Jan, 41 jaar en timmerman, wordt verhoord.

Jan du Bois (auteur): *”Ik ben ... 'vercooper van brandewyn aende voortsvercoopers met stooen, potten, pinten ende niet minders'.”*

En vervolgens Jan du Bois (auteur): *“De verkopers van brandewijn hebben zich bij mij en mijn compagnons beklaagd dat sommigen brandewijn verkochten ‘voor een stuyver het half bacxken, daer dat de gone die accijnzen betaelden ... het selve niet min en conden gheven als voor vijf oortjes’.”*

En verder: *”Bij het nemen van de resolutie over de pachtvoorwaarden was ik niet aanwezig in het college. Wel heb ik de vont genomen.”*

117r 14.11.80 Het Hof laat **Jan du Bois** naar huis terugkeren. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en, indien daartoe aangemaand, voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen

117r 13.11.80 Rdsh. Jan-Baptiste d’ Hane bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Jacques de Smit, zn van François, 19 jaar, wonend bij zijn vader in Deinze en thans gevangene, wordt verhoord.

Jacques de Smit werd door Guillaeme Impens voor de wet van Deinze gedaagd. Zelf weet hij niet meer waarvoor. Wel draagt hij noch haat noch nijd tegenover Impens. Meestal blijft hij het antwoord op de gestelde vragen schuldig. Daarvoor heeft hij een origineel excuus: *“... Zyn hooft is gheen reghister ... .”*

117v 14.11.80 Het Hof neemt de akte van de verklaring van **Jacques de Smit**.

119v 12.12.80 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Maximiliaen Vaentiens, zn van Jacques, 52 jaar, wordt in de gevangenis verhoord.

Het blijft een onbegonnen werk een complete synthese te geven van de verklaring van Vaentiens. Deze ingewikkelde zaak - ze bestaat uit 56 artikels - heeft een voorgeschiedenis voor de schepenen van de Keure.

Vaentiens is verwoed op zoek naar een of ander attest. Zelf is hij naar Aalst geweest en heeft er in het bijzijn van de koster *kerstenboucken* ingekeken of laten inkijken door een schoolmeester. Ook een trouwboek wekte zijn interesse, hier moest hij de aanwezigheid van de pastoor of de onderpastoor dulden. Uiteindelijk bemachtigde hij het attest, vermoedelijk verleend door een schoolmeester, maar hij is het niet zeker. Bij de personen betrokken bij de

zoektocht was niemand buiten mate beschonken. Evenmin weet hij of iemand van hen het attest ondertekend heeft. Tot daar het relaas van Vaentiens.

Zoals gezegd is de zaak van het mysterieuze attest voor de Keure gekomen. Zelf heeft hij gevraagd om het attest niet te verbeuren.

Het krioelt van de familienamen, waarbij de familie vander Meulen ruimschoots aan bod komt. Tegenover Gerard vander Meulen, vader van Pieter vander Meulen en broer van een andere Pieter vander Meulen, heeft Elisabeth van Ackere meinede gepleegd. Op haar sterfbed was die zonde haar leed en tegenover de pastoor herriep ze haar verklaring. Na haar dood lichtte die de schepenen van de Keure hiervan in.

Voor de lezer die nadere kennis wil maken met Elisabeth van Ackere: vooraleer ze weduwe werd, was ze derde vrouw van *Gaislain* vander Meulen.

Tot hier de verklaring van Maximiliaen Vaentiens.

121r 13.12.80 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Maximiliaen Vaentiens**.

111v 29.03.84 Vonnis over Maximiliaen Vaentiens.

Extraordinaire procedure.

Uitspraak. De eis van de procureur-generaal wordt noch ontvankelijk noch gefundeerd verklaard.

121r 1.03.81 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Anthone Stevens, zn van Cornelis, 20 jaar gevangen in de *cipiraige* van Sinte-Baafs, knecht van Thomas Bauwens en wonend in de polder van Oostenblye(?), wordt in de gevangenis verhoord.

Anthone Stevens (auteur):

“Op 21 januari 1681 ging ik jagen in Meerbeke op de heerlijkheid van Wulfsdonck op bevel van Gillis de Blicck, van Willem Gaspard en van mijn meester. Mijn meester zei dat de jacht daar aan hem toebehoorde. Vóór en achter het kasteel heb ik de trompe gestoken.

Toen de baljuw dit ontdekte heeft hij mij uitgescholden, waarop ik hem zei dat ik maar deed wat mijn meester me bevolen had. Hij probeerde me aan te houden, maar dat lukte niet.”

121v 4.03.81 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Anthone Stevens**.

121v 1.03.81 Idem als hiervoor.

Willem Jaspard, zn van Marten, geboren in Maaseik, 22 jaar en sedert 10 jaar wonend bij de h. Thomaes Bauwens, wordt in de gevangenis verhoord.

Willem Gaspard bevestigt de verklaring van Anthone Stevens.

122r 4.03.81 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Willem Jaspard**.

122r 125r 130r 143r 145r-145v Philips Vylevens: een gewiekst advocaat

122r 26.03.81 Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g. la Villette.

Philips Vylevens, zn van Louis, advocaat, wordt in de gevangenis van het Hof verhoord.

Vylevens is er niet gerust in, zesenvijftig dagen heeft hij ziek te bedde gelegen en hij excuseert zich bij voorbaat: “... *inghevalle hy in naervolghende zyne antwoorde sich by abuse quame te misgrypen, ’t zelve daernaer te moghen corrigieren naementlich in naemen ende daete ...*”

Het betreft een zeer ingewikkelde zaak waarvan we het begin van de verklaring van Vylevens integraal weergeven.

“Seght dat hy heeft ghedient, als doende de fonctie van advocaat binnen de stadt van Oudenaarde, Cornelis vande Hende ende Gabriël de Wulf, dewelcke in huwelyck hebbende Adriane vanden Hende, de zelve Cornelis ende Adriane kinderen van Andries, int instrueren vande processe welcke sy eerst hebben gehad als heesschers voor oppervooghden van 't zelve Audenaerde, ende ernaer by appel inde souverainen Raede van Doornicke, jehghens Cesar en Alexander de Moor, verweerders in materie van rekenyngghen purgative vande administratie gehad by wylent d' heer Joos vanden Hende, grootvader maternel van voorn. Cesar en Alexander de Moor ende oom paternel midtsg. als voocht vanden voorn. Cornelis ende Adriane vande Hende.”

Verder spelen een belangrijke rol: de weduwe van Guillaume vande Hostyne en Opstaele, als procureur van de weduwe. Kern van het conflict is de vereffening – of beter de niet-betaling - van de prestaties van Vylevens door weduwe vande Hostyne via procureur Opstaele.

122r 27.03.81 Het Hof beslist de gerechtsgang tegen **Philips Vylevens** voort te zetten *met corte delayen van derden tot derden daeghe*.

125r 13.04.81 Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g.. Advocaat **Philips Vylevens**, gedetineerde, wordt nogmaals verhoord en betrappt op schriftvervalsing.

Vylevens geeft toe dat hij drie processtukken vervalst heeft. Hij excuseert zich: “ ... *dat 't zelve gheschiet by onwetenthey. Ende door de menichte van processen die hy instrueert wel heeft connen verabuseren sonder dat daervuytte 't zynen laste iet criminelle soude resulteren. Te min omdat 't zelve geschiet is aen diversche treffelycke advocaten van desen hove. ... .”*

130r Advocaat Philippe Vylevens nogmaals verdacht van schriftvervalsing.

Deze zeer ingewikkelde zaak, met de gewiekste Vylevens als verdachte, behandelen we zeer omzichtig. Met enige reserve proberen we de essentie weer te geven.

Volgens Vylevens heeft Martine le Fèbre een schulderkenning [obligatie] van 1000 pattacons geschreven en ondertekend ten voordele van de *douarière* van wijlen advocaat-fiscaal du Laurin van de Grote Raad van Mechelen. Philippe Ferrier heeft zich borg gesteld voor de betaling. Het Hof verdenkt Vylevens, die advocaat is van de *douarière*, van schriftvervalsing om zich van het betrokken bedrag meester te maken.

Tijdens zijn verhoor wordt Vylevens geconfronteerd met een stortvloed aan tichten waarop hij meestal antwoordt *'mitsg. den laps van tyde hem 't zelve vuyt memorie te syne'*.

Bedoelde obligatie heeft hij omtrent 1665 ontvangen in Brussel in de herberg *Den Spieghele* in de *Berchstraete* van een zekere de Rouck. De Rouck woonde toen in Brussel. Van daar is hij vertrokken om zich te vestigen *op seker goetjen toecommende zyne huusvrauwe*. Rond 1666 is de Rouck overleden. Ook diens vrouw, wier naam Vylevens niet eens kent, heeft ondertussen het tijdelijke met het eeuwige verwisseld. Dit heeft hij vernomen via een *straetmaere*.

Over het verleden van de obligatie is betichte zeer vaag. Op zeker ogenblik hebben twee hem onbekende personen die niet konden ... schrijven, de obligatie ondertekend zonder getuigen. Omdat hij – naar zijn zeggen - een heilig vertrouwen had in de Rouck, heeft Vylevens van de transactie geen enkel bewijs bewaard.

De zaak kwam voor de Grote Raad die op 27 april 1680 een vonnis velde. Ook dit Hof velde op 12 maart reeds een vonnis. Vylevens refereert om de haverklap naar vroegere processtukken en naar zijn eerdere verklaringen.

Op 17.06.81 beslist het Hof Vylevens acht dagen tijd te geven om zijn referenties te bewijzen. Daartoe kreeg hij een kopie van het *applicaet* [overzicht van de processtukken].

Op 19.06.81 verklaart hij dat de obligatie van 1000 pattacons zich bij een zekere Gabriel de Wulf bevindt. Hij belooft ze binnen de drie dagen te tonen.

143r 3.10.81 **Philips Vylevens** verschijnt nogmaals voor het Hof.

Een ordonnantie, *gheïntituleert corte resumptie*, wordt voorgelezen. In het nauw gedreven zoekt Vylevens als gehaad advocaat uitstel (auteur):

“Het is me momenteel onmogelijk om mijn 'preuve' te doen tot verificatie van art. 32 en art. 33. Daarvoor moet ik naar Brussel om daar contact te nemen met de personen die nog iets weten over de feiten in deze artikels 'gheroert' [behandeld]. Neen, 'ick can [ken] niemant int particuliere die ick soude connen denonceren', want ik ben in tien jaar niet meer in Brussel geweest. Maar eens daar 'sal ick ontwyffelyck de preuve wel connen doen die noodich is tot myne décharge'.”

De commissaris is op alle eventualiteiten voorzien Vylevens (auteur): *“Vermelde ordonnantie beveelt het Hof het nodige te doen in deze zaak. Ik vertrek dan ook morgen naar Brussel samen met de procureur-generaal en zijn adjunct. Daar zal ik zo nodig overnachten in 'de hostellerie Den Spieghel'.”*

Vylevens vraagt een kopie van dit alles.

145r 7.10.81 **Philips Vylevens** wordt nogmaals verhoord. Hij verneemt een en ander van het Hof, voor zover hij die zaken nog niet wist. Jacques de Rouck is overleden in januari 1665 en werd begraven in Ruisbroek. Zijn vrouw Joanna Pauwels hertrouwde in mei 1665. Afgaande op de data is volgens het Hof de obligatie vals. Vylevens betwist dit en is bereid '*contrarie preuve*' te leveren.

Depost toont men Vylevens nog het register waaruit blijkt dat de Rouck aanvaard werd als procureur te Wachbeke [gezien het vervolg vermoeden we dat dit Wachtebeke moet zijn]. Daarop volgt nog een discussie tussen de betichte en de procureur-generaal over het jaar van het overlijden van Martine le Fèbre. Volgens het Hof is dit 1663, maar volgens Vylevens gebeurde dit later. Ook dit wil hij bewijzen mits men hem de nodige tijd geeft.

145v 8.10.81 Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Philips Vylevens wordt als gevangene nog eens opgevoerd.

Het Hof stelt dat Jacques de Rouck overleden is vóór de datum van de obligatie en dat de obligatie bijgevolg vals is.

Het is niet aan ons om te besluiten dat Vylevens aan het liegen is. In ieder geval geeft hij de indruk het vonnis te willen uitstellen tot sint-juttemis. Opnieuw worden heel wat personages opgevoerd, vooral oude bekenden. Wij zijn Sherlock Holmes niet en laten het verder onderzoek over aan geïnteresseerden.

123v 31.03.81 Rdsh. Stalins bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Philips van Aerde, zn van Jooris, 28 jaar, deurwaarder van de Grote Raad van Mechelen en gedetineerd in de Chastelette [stadsgevangenis van Gent] wordt daar verhoord.

Griffier Helias gebruikt te veel de woorden 'zijn' en 'hij', waarbij het absoluut niet altijd duidelijk is wie hij daarmee bedoelt: van Aerde of een derde. Bovendien noemt hij van Aerde

confessant [betichte] en daarna deposant [getuige]. Blijkbaar treedt van Aerde op als getuige, toch vertrouwt het Hof hem niet. We wagen ons dan ook niet aan een synthese.

Vast staat dat vanden Broele, schoonbroer van van Aerde, bankroet is en bevolen werd zich naar de Chastelette te begeven en dit ook gedaan heeft.

Van Aerde zegt dat hij zich nooit bemoeid heeft met de financiën van zijn schoonbroer.

Wanneer vanden Broele gevangen zat in de Chastelette, nam van Aerde diens relaties met de buitenwereld waar.

Volgens van Aerde wilde vanden Broele zijn meubels niet wegsteken om zijn crediteuren niet te frustreren.

123v 9.06.81 Het Hof beslist dat **van Aerde** zich in de Chastelette moet aanmelden telkens wanneer zijn procureur de Backere hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Doet hij dit niet dan wordt zijn boete, vastgesteld op 6 mei 1681, verbeurd verklaard.

125r 31.03.81 Het Hof geeft aan **van Aerde** *liberteyt binnen de cepiraige van de Chastelette, mitsghaders vanden Raede*.

125v 8.05.81 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Jonkheer **Albert Philippe de Pointe(?)**, militair, wordt verhoord.

Versie van de Pointe (auteur): *“Zoals de procureur-generaal wel weet, moet ik voor auditeur Heulenbroeck verschijnen. Als militair moet ik me niet verantwoorden voor dit Hof. Ik kan ten andere niet voor twee rechters verschijnen.”*

Maar de procureur-generaal laat zich niet onmiddellijk vermurwen (auteur): *“U bedreef een misdrijf tegen een ambtenaar van dit Hof en dat op een plaats waar u als militair niet hoefde te zijn. U werd aangehouden en kunt van ‘het gheadvanceerde privilege als militair niet jouisseren’.”*

De commissaris verzoekt beide partijen [de procureur-generaal en de beschuldigde] onverlet het fundament van hun standpunt te motiveren.

125v 127r 83r 85r De broers Guillaume en Jan vanden Bossche bezorgen de heerlijkheid Waterland een allesbehalve zalige en vredige kersttijd 1680.

125v 13.05.81 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g. la Villette.

Guillaume vanden Bossche, zn van François, geboren in Watervliet en wonend in Assenede, wordt in de gevangenis verhoord. De precieze volgorde van de gebeurtenissen is ons niet duidelijk. In ieder geval is naar onze mening het volgende juist.

- Jan vanden Bossche, broer van Guillaume heeft, op 26 december 1680 's avonds in de herberg van Adriaen de Roo gelegen in de heerlijkheid van Waterland, een robbertje gevochten.

- Op zeker ogenblik hoorde Guillaume zijn broer om hulp roepen. Omdat hij niet binnengeraakte bij Adriaen de Roo heeft hij een bijl gehaald en de deur ingeslagen.

- ‘Guillaume’ heeft zijn broer Jan, die binnen gebonden en gevangen zat, bevrijd na een gevecht. In dit gevecht staken ook hun zussen een handje toe.

Komt ook ter sprake: Niclais Nudyn, zwager van Guillaume [Guillaume].

126v 16.05.81 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Guillaume vanden Bossche**.

83r 13.09.1681 Vonnis over Guillaume vanden Bossche.

Beschuldiging: verregaande verbale en fysieke agressie tegen het justitiepersoneel.

Op 26 december 1680 's avonds was hij bij zijn schoonbroer Niclais Nudyn op de heerlijkheid van Waterland. Plotseling hoorde hij zijn broer Jan om hulp schreeuwen. Nabij de herberg van Adriaen de Roo had Jan enkele baldadigheden bedreven en een ambtenaar van die heerlijkheid trachtte hem aan te arresteren.

Anderen wilden de ambtenaar helpen. Zo ook Jooris vande Velde *die een vehementen* [harden] *stockslach* op het hoofd kreeg, zodat hij daar enkele uren voor dood gelegen heeft. Het Hof verdenkt Guillaume ervan dat hij de dader is. Beide broers zorgden voor *fortsche* weerstand en Jan werd bevrijd.

De broers waren daarmee helemaal niet gekalmeerd. Integendeel zinnend op wraak keerden ze terug naar de herberg van Adriaen de Roo in de hoop er de ambtenaar die Jan aangehouden had te vinden. Ondertussen kregen ze versterking van hun schoonbroer Niclais Nudyn die tevergeefs op de deur klopte. De ambtenaar had bevolen die te sluiten, maar Guillaume die op alles voorzien was, had een handbijnl mee en kapte de inkomdeur open en sprong met furie binnen. Eens binnen sloeg hij alles kort en klein.

Iedereen vluchtte, *d' een op den solder ende d' andere in den kelder*. Van de gelegenheid maakten de broers gebruik om Jan van Beveren, die daar geboeid zat, te bevrijden. Vele handen maken licht werk en Anne vanden Bossche, zus van de twee broers en vrouw van Niclais Nudyn, stak een handje toe.

Uitspraak

Guillaume vanden Bossche wordt veroordeeld *om blootshoofs te compareren in het Consistorie vanden Hove, ende aldaer, vallende op beede knien, Godt ende 't Hof vut den name van Justitie verghiffenis te bidden, verclaerende overluyt dat het gone voorschreven u* [hem] *hertelick leet is ...*

Bovendien wordt hij voor drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen. Na zijn vrijlating moet hij Gent binnen de vierentwintig uur verlaten. Tenslotte dient hij naast de proceskosten ook nog 200 gulden boete te betalen.

125v 127r 83r 85r Niclais Nudyn

127r 16.01.81 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Niclais Nudyn, zn van Jan, 32 jaar, geboren in Raeck in het Land van Artois, zwager van Guillaume en Jan vanden Bossche, eveneens wonend op de heerlijkheid van Waterland, wordt in de Chastelette verhoord.

Niclais Nudyn (auteur):

“Van horen zeggen, weet ik dat Jan vanden Bossche gevochten heeft in het huis van Adriaen de Roo. Een ambtenaar van de heerlijkheid van Waterland nam Jan van Beveren, een compagnon van Jan vanden Bossche, gevangen.

Zelf was ik bij dit alles niet betrokken, maar omdat ik mijn surtout [bovenkleed] had laten liggen en ook nog mijn gelag moest betalen, ben ik na het gevecht naar het huis van de Roo getrokken. Ik stond voor een gesloten deur, heb aangeklopt, maar men liet me niet binnen. Dan ben ik naar huis getrokken en er gebleven.

's Anderendaags heb ik wel gezien dat de glazen ruiten stukgeslagen waren. Dat de deur opengeslagen was, heb ik pas later vernomen.”

127v 16.05.81 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Niclais Nudyn**.

85r 13.09.81 Vonnis over Niclais Nudyn.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging Niet vermeld.

Uitspraak Niclais Nudyn wordt ontslagen van verdere vervolging en dient enkel zijn aandeel in de proceskosten te betalen.

126v 109r Joos Coppens: een aartsbedrieger. Zie ook bij Pieter de Cuypere, raadsman van Joos Coppens: 158r 164r 97v .

126v 13.05.81 Rdsh. Renynghe bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Joos Coppens, zn van Jan, 50 jaar, geboren in Duinkerke, apotheker *van synen style*, wonend in Brugge en thans gevangene, wordt verhoord.

Coppens was in het seizoen dat inging begin november 1668 en eindigde einde april 1669 collecteur van de belastingen op het bier namens de stedelijke brouwersgilde. Hij pachtte ook een deel vande collecte van *brandhoutcalck ende steen* in het seizoen beginnend in januari 1666 en eindigend einde januari 1667.

Coppens (auteur):

“Op 17 juli 1667 was ik in Middelburg in Zeeland om te vernemen of de broer van mijn vrouw in Oost-Indië dood of levend was. Vanuit Middelburg ben ik via Gent en Roesbrugge naar Duinkerke gereisd. Sedert mijn vertrek uit Roesbrugge weet ik niets meer over mijn vrouw. In de gevangenis van Doornik heb ik in 1670 vernomen dat ze in Duitsland overleden was.”

127r 14.05.81 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Joos Coppens**.

109r 18.03.84 Vonnis over aartsbedrieger Joos Coppens.

Beschuldiging voor het Prinselijk Leenhof in Brugge.

Joos Coppens wordt ervan beschuldigd dat hij zich onrechtmatig verrijkte ten koste van de stad Brugge en ten koste van particulieren. Zoals hoger vermeld werd Joos Coppens geboren in Duinkerke en is hij apotheker van *synen style*.

Door de brouwers van Brugge werd hij, als pachter, belast met de collecte van de belastingen op het bier voor het seizoen 1 november 1666 tot en met 30 april 1667. Medepachters waren: Jan de Neckere, Jan Crastelle en Jacques Verschueren, allen brouwers te Brugge.

Was er geld te verdienen dan bedroog Joos Coppens nagenoeg iedereen! Uiteraard kwam de stad Brugge als eerste aan de beurt via de commissie waaraan hij de ontvangen belastingen diende te betalen. Maar zijn medepachters ontsnapten evenmin aan zijn hebzucht. We beperken ons tot een uiterst summiere bloemlezing van zijn fraude.

Om te beginnen fraudeerde hij bij het bepalen van de vont.

Volgende bedragen die hij ontving, schreef hij niet in, in de officiële boeken van de Brugse brouwers, maar wel in zijn eigen notitieboeken:

- 25 pond 11 schellingen 9 groten die hij ontving van de weduwe Lenaert de Voldere,

- 50 pond 12 schellingen 7 groten die hij ontving van Jan Dregghe.

Sommige sommen die hij ontving schreef hij wel in de boeken van de brouwers, maar dan tegen een lager bedrag dan wat hij ontvangen had:

- 70 pond 5 schellingen 1 groten die hij ontving van Guillaume Plasschaert. Zijn kwitantie vermeldt 54 pond 12 schellingen en 9 groten.

- 17 pond zes groten die hij ontving van Jan Hoste. De kwitantie vermeldt 8 pond 7 schellingen en 2 groten.

Aan zijn vennoten rekende hij ook te veel kosten aan.

De totale som van de bedragen die hij te weinig betaalde aan de stad Brugge plus de som die hij aan zijn vennoten ontfutselde, bedraagt naar onze schatting enkele duizenden ponden.

Werd de vloer onder zijn voeten te heet? In ieder geval nam hij zijn voorzorgen, want hij verborg zijn meubels (of probeerde dit te doen). Ook deed hij nog enkele louche geldtransacties ondermeer met illegaal Zeeuws geld. In juli 1677 vertrok Joos Coppens heimelijk met zijn vrouw en zijn dienstmeid naar Heynberg in Duitsland. Zijn vrouw en haar meid zond hij terug naar Brugge om er een grote som geld te halen.

Het Hof: " ... *hebt ghy ghecommitteert eene frauduleuse bancqueroute ende diefnerye, synde voor heer ende wet der stede van Brugghe.*"

Het is niet duidelijk hoe hij opnieuw in Brugge geraakte. In ieder geval verzeilde hij daar in de gevangenis. Dit was zijn eerste grote tegenslag. Op 6 september 1677 hij slaagde er evenwel in om samen met twee kompanen uit te breken. Vooraf hadden ze naast enkele *coorden* ook een kleine voorraad ballen aangelegd. Eén van die ballen probeerden ze in de mond van de vrouw van de cipier te duwen. Dit lukte niet, ofwel was de bal te groot ofwel haar mond te klein. Dan maar gepoogd om haar mond open te breken. Zo bemachtigden ze de *slotels* van de *cipiraige*.

Met geweld probeerden ze de deur van de gevangenis te forceren. Of dit al dan niet gelukt is, weten we niet. In ieder geval dienden ze terecht te staan voor de Leenmannen van het Prinselijk Leenhof van de burcht te Brugge.

Uitspraak door het Prinselijk Leenhof te Brugge.

Omdat Joos Coppens de stad Brugge financieel bedrogen had en voor zijn poging tot uitbraak, werd hij daar op 9 oktober 1677 veroordeeld. Hij werd gebrandmerkt en op het schavot tot bloedens toe gezeseld. Daarna werd hij vrijgelaten, wel was hij voor het leven verbannen uit de Provincie Vlaanderen.

En toen kwam zijn tweede grote tegenslag! Bij de procureur-generaal werd klacht neergelegd tegen zijn vrijlating.

Beschuldiging voor de Raad van Vlaanderen.

Voor het vermelde leenhof was hij nog steeds niet veroordeeld voor *syne frauduleuse bancqueroute*. Blijkbaar was vermeld leenhof daartoe niet bevoegd. De Raad van Vlaanderen was dit wél.

Uitspraak door de Raad van Vlaanderen.

Oordelend dat de vorige sententie niet voldoende was, verbande het Hof Joos Coppens levenslang uit alle Spaanse landen. Mocht hij het toch wagen terug te keren, dan wachtte hem de galg. De stad Gent diende hij binnen de vierentwintig uren te verlaten, Vlaanderen binnen de drie dagen en de overige Spaanse landen binnen de acht dagen.

128r 3.06.81 Rdsh. Brant bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc..

Jan-Baptiste Liedts, zn van Jan, 25 jaar, geboren in Desseldonk en wonend in Gent, wordt als getuige [deposant] ondervraagd.

Jan-Baptiste Liedts (auteur):

“Ik werd opgeroepen door de Luitenant Civiel, maar ik heb me laten vertegenwoordigen door een klerk van procureur Dhont. Samen met de weduwe van de overleden messagier Benau, die aan mij het messagierschap van haar overleden man wilde verhuren, ben ik wel aan zijn deur geweest.

De weduwe Benau vroeg me een beslissende eed te presteren. Omdat ik weigerde drong ze aan om die eed af te leggen voor haar advocaat. Ik heb geantwoord dat een eed afleggen om aangenomen te worden als messagier, niet hoefde. Toen wendde ik me tot mijn advocaat voor advies. In dit advies stond dat ik minderjarig was. Dat was een vergissing, wat ik bewees met een uittreksel uit mijn geboorteakte. Mijn raadsman heeft de betrokken lijnen geschrapd en de correctie in de kantlijn geschreven. Een kopie van het verbeterde antwoord van mijn advocaat heb ik overgemaakt aan de raadsman van weduwe Benau.”

128v 4.06.81 Rdsh. Brant bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc..

Jan-Baptiste de Weerdt, zn van Marten, 25 jaar en wonend bij zijn vader in Nevele, wordt in de fiscale kamer verhoord.

Jan-Baptiste de Weerdt (auteur):

”Heyndrick Noë, ‘ampman’ van Sijsele, heeft verscheidene processen lopen tegen mijn vader en tegen mij, dit in naam van de voogd van de h. van Male. Waneer ik hem ontmoette, voelde ik mij bedreigd, temeer omdat hij vergezeld was van Jacques Bousse, ‘garennier’ van de voogd die gewapend was met een ‘fusieke’. Toen ik zei dat ze mij met rust moesten laten, heeft de ‘ampman’ mij gearresteerd. Dit niettegenstaande niemand me een boete mocht geven zonder toestemming van mijn vader. Omdat de ‘ampman’ met mij spotte gaf ik hem een achttal slagen met de platte kant van mijn degen. Daarop hebben we elkander verlaten ‘sonder datter eenich volck int gescheet is ghecommen’.”

128v 4.06.81 Het Hof verbiedt **de Weerdt** te vertrekken uit Gent op straffe van verbeurdverklaring van een boete van 1000 gulden. Daarbij dient hij ook een *souffisanten* borg te stellen.

8595 90r 6.11.81 Opdracht van het Hof aan de procureur-generaal om zich ter plaatse nader te informeren in de zaak van Jan-Baptiste de Weerdt, schepen(?) van de baronie van Male.

Het Hof geeft de procureur-generaal de opdracht zich uitgebreid te informeren over de zaak. Zo vraagt men zich (onder andere) af welke wethouders stonden achter het vonnis gewezen op 12 april 1681. Wie trad op namens de heer? Ook over de vergadering van het college van de baronie van Male gehouden op 29 april 1681 wil het Hof het fijne weten. Was het een ordinaire dingedag? Enz. Alle genoteerde verklaringen dienen onder ede te gebeuren. Voornoemd college en de vierschaar kregen veertien dagen tijd om alle cruciale bescheiden over te maken.

127v 9.02.86 Vonnis over Jan Baptiste de Weerdt.

Beschuldiging: opzettelijke verbale en fysieke agressie tegen Heindrick Noé, amman van de baronie en het *Parck* van Male en van de heerlijkheid Sysele.

Uitspraak. Rekening houdend met zijn excuses en zijn lange detentie komt **Jan Baptiste de Weerdt** ervan af met het betalen van 300 gulden boete en de proceskosten.

129r 11.06.81 Rdsh. Brant bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Adriaen Maes, zn van Meynaert(?), 32 jaar en stadhouder van het Land van Waas, wordt in de secrete kamer verhoord.

In het verslag vonden we niets dat relevant is.

129r 11.06.81 Het Hof laat **Adriaen Maes** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Lambrecht hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 1000 gulden borgsom te betalen.

129r 14.06.81 Rdsh. Brant bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Michiel Bauters, zn van Joos, 46 jaar, wordt verhoord.

Het Hof bekijkt het privé-leven van Bauters met argusogen.

Michiel Bauters (auteur):

“Ik ben 26 jaar getrouwd geweest. Wat Marie de Vleeschauwer betreft, die ken ik enkel van zien. Voor de Mannen van Leene der heerlijkheid van Paddeschoot is er een proces hangende tegen mij. Men verdenkt me dat ik bij Joanna Lannoy een kind gheprocreëerd heb binnen het huwelijk. Dat is absoluut niet waar. Het Hof kan dit controleren.”

Bauters heeft ervaring in rechtszaken. In juni 1680 is hij verschenen voor de vierschaar van Sinaai. Hij moet ook verschijnen voor de vierschaar van Sint-Niklaas bij Nieuwkerke voor de wijze waarop hij een staat van goederen opgaf [blijkbaar na de dood van zijn derde vrouw].

129v 14.06.81 Het Hof beslist dat **Michiel Bauters** naar huis mag terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Lambrecht hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 100 ponden borgsom te betalen.

En verder mits enige reserve omwille van de slechte leesbaarheid van het verslag. Op mondeling verzoek van de procureur-generaal en met toestemming van de betichte beslist het Hof om volgende zaken te evoceren:

1. de zaak waarbij Bauters voor de Vierschaar van Sint-Niklaas bij Nieuwkerke moet verschijnen;
2. de zaak waarbij Bauters voor het hof van de heerlijkheid van Paddeschoot moet verschijnen.

Het Hof beslist dat in beide zaken *conjointelick of separatelick* recht kan gedaan worden.

134r 1.08.81 Rdsh. Triest bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Ignatius Ramond, zn van Ferdinande, 20 jaar en wonend bij zijn vader in Gent, wordt verhoord.

We hebben het als volgt begrepen.

Ignatius Ramond (auteur):

“Deurwaarder de Meyer had zaalstoelen, toebehorend aan jonkheer Melchior le Poivre, aangeslagen en ze te koop gesteld in herberg De Trompet.

De huisvrouw Vreckem van le Poivre kwam in extremis met de kwitantie van de helft van het rapport. In opdracht van de ontvanger van de rapporten was het voldoende voor de uitvoering van het vonnis de helft aan te rekenen.

Vrouw Vreckem vroeg me assistentie, en op vertoon van de kwitantie zei de deurwaarder dat hij daarmee tevreden was en betrokken stoelen zou laten terugbrengen, mits betaling van zijn salaris en dit van zijn assistenten.

Dit laatste begrootte hij op tien gulden. Vrouw Vreckem vond dit fel overdreven. Na enige discussie stelde ze voor dit laatste bedrag te laten taxeren [bepalen] door het Hof. Ook had de deurwaarder voorgesteld maar de halve prijs te vragen voor het dressereren [opstellen] van de proces verbaal, iets wat hij achteraf ontkende.

Zelf had ik als particulier eigenlijk niets met de zaak te zien. Nadat de deurwaarder en ikzelf elkaar uitgescholden hadden, heb ik inderdaad gedreigd me te wreken.”

139v 142r 220r 223v 226r 116r Gillis Hessens bekent niet zelfs onder tortuur en wordt toch voor 25 jaar verbannen.

139v 15.08.81 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier le Rouffon, , de p.-g. la Villette.

Gillis Hessens, zn van Geeraerts, geboren te Sleyme, 45 jaar en thans wonend in Assenede, wordt in de *Chastelette* verhoord.

Een stukje sociale geschiedenis zoals Gillis Hessens die vertelt.

Zijn vader heette Geeraert Hessens. Zijn ouders leerden hem weven. Gillis was veertien toen zijn vader stierf. Dan liet Gillis Hessens het ouderlijk huis met het weefgetouw voor wat het was, ging een jaar werken in dienst van Lieven Nays te Sleyne. Nadien werkte hij in Evergem in dienst van Christoffel van Hyfte en daarna 2 jaar bij François de Jaeghere.

Hij trouwde drie keren. De eerste keer met Lysbette Pieters. Bij haar had hij vijf kinderen waarvan er nog drie in leven zijn. Na dit huwelijk verdiende hij zijn kost met weven en handwerk. Verhuisd naar Ertvelde, alwaar hij als brouwersknecht werkte, huwde hij een tweede keer met de weduwe Claere van Daele. Bij haar had hij geen kinderen. Hij is voor de tweede keer *ertrauwt* in Assenede met Aryntken Roman. Met Aryntken, zijn derde vrouw, heeft hij één kind dat nog in leven is. ‘Thans’ woont hij in Assenede in het gewest de Poel.

Met blauwen [smokkelen] van wijn of andere koopwaren die uit de Staten kwamen heeft Gillis zich nooit bemoeid. Wel heeft hij ten tijde van het Franse logement soms enkele kleine vaatjes met wijn of brandewijn te lande verkocht aan de Franse troepen. Dit alles volgens Gillis Hessens.

En nu zijn versie van het misdrijf waarvan hij verdacht werd.

Hessens (auteur):

“Op die dag had ik enkele herbergen bezocht met Anthone van Oost en Michiel Delsarte, beiden bedienden in een wijnkantoor. Van Oost maakte ruzie over enkele vaatjes brandewijn. Ik tilde daar niet zwaar aan, wat konden mij die vaatjes schelen. Toen van Oost dreigde te schieten, heb ik een degen die daar stond, genomen en uitgetrokken. De waard en zijn vrouw hielden me tegen. Verder heb ik noch stok noch mes in mijn handen gehad.

Toen ik, samen met mijn derde vrouw, die toen nog leefde, uit 'De Tente' naar huis vertrok, vroeg ik wie er wilde meegaan. Michiel Delsarte, met wie ik nog nooit woorden had, zei: “Ge zult dat wel gewaar worden.” Mijn vrouw stelde zich tussen ons, want Michiel stond schietensklaar. Niemand was getuige toen Delsarte me dreigde neer te schieten. Ik kreeg het zo benauwd dat mijn pijp uit mijn mond viel. Daarop gingen we uiteen.

Ik ontken formeel dat ik een wapen of een mes bij mij had, ... ‘soo waerelyck dat ick daerop noynt godt en wil ansien’ ... . Na mijn arrestatie werd ik gedetineerd in het kasteel te Looven. Bij mij zaten enkele onbekenden die Waals spraken. Na anderhalf jaar zijn die onbekenden uitgebroken en ik ben met hen meegegaan. Eens op vrije voeten spoedde ik me recht naar mijn huis in Assenede. Korte tijd daarna trok ik naar de Staten. Teruggekeerd in Assenede en na het bijwonen van de mis, hebben de baljuw en zijn assistenten me gearresteerd.”

142r 26.08.81 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier le Rouffon, Rdsh. Jan Baptiste Dhane.

Gillis Hessens wordt opnieuw verhoord in de *Chastelette*.

Hessens ontkent ten stelligste dat de uitbraak uit de gevangenis met schade gepaard ging. Hij herhaalt dat hij gevangen werd na de mis, zodra *hy den voet vande zulle* [boordsteen] *stelde*.

142r 11.09.81 Het Hof geeft aan de verdediging van **Gillis Hessens** en aan de procureur-generaal de gelegenheid tot verificatie van het geposeerde. Daarbij krijgt Hessens *acces van raede en liberteyt van vanghenisse*. Wel moet hij ’s nachts verblijven op dezelfde plaats waar hij nu bewaakt wordt.

220r 20.10.84 Ondervraging van Gillis Hessens in de secrete kamer en in volle vergaderynghe vanden Hove.

Gillis Hessens hier ghebrocht vuyt de vanghenisse van desen Hove met de boyen aende beenen ... .

Opmerking Het vorig verhoor van Hessens is gedateerd op 15.08.81. Hessens zat dus mogelijks drie jaar en twee maanden in wat nu voorhechtenis heet.

Het Hof verzoekt hem de waarheid te zeggen over de manslag op 12.01.80 gepleegd op Michiel Delsarte. Hessens ontkent halsstarrig dat hij de dader is. Hierna beperken we ons tot de grote lijnen van zijn huidige verklaring.

Hessens (auteur): *“Ik heb noch hand noch vinger uitgestoken naar Delsarte. Integendeel, hij spande zijn roer, dreigde me dood te schieten, mikte naar mij, trok de haan over, maar het schot ging niet af. Mijn vrouw riep “moord”. Daarop kwamen Olivier Odent, Pieter van Grimberghen en ander volk toegesneld. Wat u [het Hof] beweert is niet juist. Ik heb hem niet doodgeslagen. Hij is gevlucht toen hij merkte dat zijn schot niet afging.”*

Het Hof vond het feit dat Hessens naar de Staten gevlucht was, bijzonder bezwarend. Ook hier had Hessens zijn alibi klaar (auteur): *“Toen werkte ik in de steenovens bij het Sas [van Gent]. Soms kwam ik op Spaanse bodem slapen en een andere keer sliep ik op mijn werk.”*

De griffier noteerde dat Hessens tijdens zijn verhoor zich van begin tot einde zonder de minste alteratie gedroeg, en noch angst noch vrees vertoonde.

223v 6.11.84 Gillis Hessens onder tortuur op het vierkant: in aanwezigheid van de President van het Hof, Rdsh. Dhane als commissaris, de procureur-generaal en zijn substituut van Heule en griffier de Vriese.

Tijdens de tortuur wordt op geregelde tijdstippen een raadslid vervangen door een ander. Men is blijkbaar goed afgesproken.

Om 6 u 30 's avonds begint men eraan. Gillis Hessens krijgt de akte van beschuldiging te horen. Men verdenkt hem ervan dat hij op 12.01.1680 rond 22 u Michiel Delsarte zodanig toetakelde dat die enkele dagen nadien aan zijn verwondingen stierf. Nogmaals vraagt men hem de waarheid te zeggen, maar hij bevestigt zijn eerdere verklaring. Men herhaalt andermaal wat hem te wachten staat: indien hij niet bekend dan moet op hem, volgens een resolutie van het Hof, *het scherp examen vanden halsbant gheappliqueert worden.*

Dokter Philips vanden Berghe onderzoekt *den patiënt*. *Naer het tasten vanden pulst* [pols] verklaart de dokter dat Hessens zich *in goede ghesontheit ende ghesteltenisse* bevindt.

Vooraleer hem vast te binden vraagt het Hof hem nogmaals de waarheid te zeggen, maar hij *persisteert*.

Men vraagt aan de scherprechter [beul] zijn taak naar behoren te vervullen, dus zonder veinzerij. Om kwart voor zeven begint hij eraan. Hij bindt Gillis vast. De leden van het Hof verlaten het lokaal. Naast de scherprechter blijven enkel de dokter en de griffier bij Gillis. Op geregelde tijdstippen, in het begin zelfs om het kwartier, wordt hem gevraagd te bekennen. Maar Gillis houdt voet bij stuk. Aanvankelijk zegt hij geen pijn te voelen. Na korte tijd *lamenteert* hij meer en meer: *“Godt sal eenen inghel senden, om ghetuyghenisse vande waarheyt te geven.”*

Ondertussen is om half negen rdsh. Dhane vervangen door rdsh. vander Brugghen.

Bij iedere wisseling vraagt men hem nog eens de waarheid te zeggen.

Om 22 u is het de beurt aan rdsh. Mantels. Om Hessens tot bekentenis te dwingen hangt men om 22 u 45 aan elke duim een half pond.

Om 24 u 30 wordt rdsh. Mantels vervangen door rdsh. Peeters. Om kwart voor één klaagt Gillis: *“Waarom doet ge mij niet helemaal dood? Ik vergeef het u. Moet dit eeuwig duren?”* Om 2 u vraagt Gillis te mogen zitten in plaats van te liggen.

Om 2 u 30 laat rdsh. Peeters zich vervangen door rdsh. Sucx. De griffier noteert: *“Den patiënt heeft ghecontinueert in de voorschreven lamentatie.”* Gillis smeekt: *“... dat Godt soude ghetuyghenisse gheven of hy de waerheyt niet en seght.”* Hij herhaalt dat hij *onnoosel* [onschuldig] is.

Om 4 u ruimt rdsh. Sucx de plaats voor rdsh. Stalins, en griffier de Vriese voor zijn collega Helias. Omdat de koorden zo strak gespannen zijn, klaagt Gillis en de griffier noteert: *“Den patiënt naer eenighe lamentatiën heeft hy den scherprechter ghevraeght of hy hem [Gillis] moest de keele toedoen.”*

Opmerking Vroeger hing men een ijzeren band rond de hals van de gepijnigde. Aan de binnenkant was die voorzien van pinnen. De halsband zelf werd met touwen bevestigd aan de muren. Om de patiënt tot bekentenissen te dwingen, sloeg de scherprechter op een van die touwen. Of dit hier en nu in 1684 nog zo was, weten we niet. Dit is niet uit het verslag af te leiden.

Om 6 u is het de beurt aan rdsh. Stauthals i.p.v. rdsh. Stalins en de advocaat-fiscaal Spanoghe komt in de plaats van procureur-generaal.

Griffier Helias: *“... de patiënt heeft als vooren ghecontinueert in syne lamentatiën, aenroepende Godt en syne heylighen, versouckende een teecken van syne onnooselheyt ende segghende dat hy valschelyck was beschuldigt.”*

Om 8 u 30 wordt rdsh. Stauthals vervangen door rdsh. Dhane. Gillis herhaalt nog eens omstandig wat hij weet van het gebeurde. Het zijn valsaards die hem betichten.

Het Hof: *“Michiel is toch aan stokslagen gestorven?”*

Gillis: *“Ick sal aen den heere segghen dat het waer is al dat sy vraeghen sullen. Maer ick sal lieghen ende dat mag ick niet doen. Is het waer ende heeft hy, denoterende de overledenen, dat van my gheseyt? Hy is eenen valschaert ende ick wil noynt salich wesen by soo verre het waer is.”*

En verder: *“Ik had noch stok, noch scherp noch ander geweer in de hand. Michiel dreigde mij omver te schieten en zei al vluchtende: ”Ge zult niet langer meer leven.” Toen nam mijn wyf me in haar armen en schreeuwde moord, moord. Soldaat Olivier Odent, Jooris d’ Oosterlynck met zijn vrouw en Pieter van Grimberghe kwamen toegelopen. Olivier zat Michiel achterna evenals Pieter van Grimberghe. Olivier heeft gezegd dat hij Michiel inhaalde, iets wat ik niet gezien heb.*

Wat er verder gebeurd is, weet ik niet, want ik ben langs een andere weg naar huis gegaan.”

Om 9 u 30 is de procureur-generaal opnieuw aanwezig evenals de commissaris. Helias noteert: *“Den patient volghende de resolutie vanden hove aengheseyt synde andermael dat hy de waerheyt moet bekennen ende dat by faulte van dien [hij] noch meerdere pynen soude moghen onderstaen by applicatie van voordere ghewichte.”*

Aan Gillis wordt andermaal gevraagd de waarheid te zeggen.

Gillis: *“Toen zijn roer [dit van Michiel Delsarte] niet afliep, heb ik met mijn vuisten op zijn borst en elders gebeukt, twee of drie keren zoals Michiel dit met zijn roer gedaan had. Dan zijn de anderen uit ‘De Tente’ gelopen. Dan is Michiel gevluht en in een put gevallen zoals ik ’s anderendaags gezien heb, toen ik bevend ging kijken. Olivier had Michiel ingehaald, zelf ben ik toen niet bij Michiel geweest. Wel heb ik het van ver gezien vermits het maneschijn was.*

Olivier had een blote degen in de hand. Zelf zei ik :”Laat hem lopen.” Dan kwam ook Pieter van Grimberghe erbij. Ik heb de waarheid gezegd, al moet ik hier nog lang blijven zitten en nog veel pijn doorstaan en al moest ik binnen het uur sterven, ‘biddende om Gods wille gheslaecht te worden’. Ik ben noch dief, noch schelm, noch moordenaar.”

Om 10 u 30 Hof wordt de resolutie van het Hof voorgelezen. De resolutie: nog eens bijkomende gewichten aan de duimen hangen. Hij herhaalt: *“Zelf heb ik ‘noch hant noch vingher ghesteken naer hy ghevallen is’. Olivier heeft me nadien gezegd dat hij Michiel met de voeten gestampt heeft.”*

Gillis lamenteert hartverscheurend:

“Ick bidde slaecht my. Ick en can ’t niet meer verdraeghen. Ick en can anders niet segghen, alsoo er eenen Godt is. Jesus, Maria van hierboven, och Soete Lieven Heer, ick bidde u, heb compassie met een mensch. En och goeden Godt, haelt my vande weerelt. Voorts ten aldervuyttersten lamenterende van pyne: o heere, ick sal ’t segghen. .... Ick hebbe ’t al gheseyt. ...Och Heere doet my af. Och neemt een mes en steeckt my het hert af. Myn beenen breken en al myn leen. Mynen hals is dwees [dwars] door. Myn voeten syn te styf ghebonden. Ick en can myn hoofd niet meer rechten. Och heer isser noch gheen eynde. Och gaet iemant naer den Raedt, ick bidde. Ick sal voor ulieden bidden. Ick sal soo minnellyck voor hulder bidden. ’t Is alsoo ghebeurt ghelyck ick gheseyt hebbe.”

Opmerking Er is nog geen spraak van de heilige Jozef. Die maakte blijkbaar later de heilige familie compleet.

Hierop vraagt de procureur-generaal of hij nog de waarheid niet wil zeggen. *“Hebt gij hem gestampt met de voeten.”* Gillis: *“Neen!”* Gillis herhaalt nog eens het verhaal en men stopt ermee.

Dan gebeurt iets merkwaardigs. De griffier schrijft: *“Daernaer vraeght naer synen broeck ende langht daervuyt [haalt eruit] syn roosenhoytiën [rozenhoedje, paternoster]. ’t Selve nemende in de handt, aenroepende Godt.”*

226r 8.11.84 ten vyf uren en half naer middach: voorlezen samenvatting van de verklaring van Gillis Hessens.

Rdsh. Jan-Baptist Dhane bijgestaan doorgriffier de Vriese, de p.-g..

Op den VIII-sten novembre 1684, inghevolghe vande resolutie vanden Hove. Ten vyf uren en half naer middach by den Raedtsheer mijnheer Jan Baptiste Dhane, als vonnis ten bywesen vanden procureur-generael van Vlaendren ende vanden onderschreven greffier de Vriese, aende verweerdere, gheleghen op een beddeken voor het vier, vooren ghelesen synde syne marginaele antwoorde ende declarerende aen ons als ghisteren ghedaen ende hem ghevraeght of syn segghen ende declaratiën niet en is waerachtich ende of hy daerby persisteert.

Seght dat neen voor zooveele hy daerby bekent heeft dat hy Michiel Delsarte soude ingheschoten hebben, ende met vuysten gheslaeghen, ende op syne borst met de vuyst twee ofte dry stampen soude ghegheven hebben, mits daervan niet en is. Ende dat hy die kennisse [bekentenis] alzo door de pyne heeft ghedaen. Ende ter contrariën waer is dat hy denzelven Michiel niet en heeft gheslaeghen. Maer dat hy, Michiel, siende dat syn roer niet af en liep, iet uyt synen sack trock 't welcke hy op de trompe [loop] van syn roer stack ende hem verweerdere aggresseerde.

Dan alzo op het roepen van zyne vrouwe, het volck uyt [de herberg] De Tente quamp gheloopen ende hy verweerdere achterwaerts spronck om t' ontgaen de steken die denzelven Michiel over hem droegh, heeft hy, Michiel, hem verlaeten, soo het volck anquamp ende namentlyck voorn. Olivier Odent met de rapiere inde handt, sonder te connen segghen of die bloot was, totdat denzelven Michiel weghlopende ter aerden viel. Ende den voorn. Olivier hem was slaende ende stampende op het lyf, soo hy seght ghesien t' hebben, midts het maenschyn was sonder nochtans ghesien t' hebben of alsdan de rapiere van voorn. Olivier vuytghetrocken was ofte niet.

By de waerheyt van welcken hy persisteerde, segghende daerop bereet te syne te sterven ende dat hy noynt van zyn leven imant, wie het zy, gheslaeghen ofte ghequetst heeft.

Actum, date als boven. Naerdien den verweerdere hadde gheseyt dese niet wel te connen teeckenen, door de ghepasseerde pynen onder andere in zynen rechten aerm, ende naerdien hem 't gone voorschreven vooren ghelesen was, heeft daerby [één woord onleesbaar] ghepersisteert.

J. de Vriese

Bedenkingen

1. Gillis Hessens klampte zich vast aan zijn rotsvast geloof in God en zijn heiligen. Het Hof daarentegen had een onwrikbaar geloof in zijn schuld.
2. De plakaten schreven voor dat de patiënt na zijn vrijlating geen enkel letsel mocht overhouden van zijn marteling . . . .

116r 18.11.84 Vonnis over Gillis Hessens.

Beschuldiging: manslag op Michiel Delsarte.

Gillis Hessens, 49 jaar, geboren te Sleyne, wonende te Assenede in het gewest genaamd de Poel nabij het Sas van Gent en gehuwd met Aryncken Rooman, wordt beschuldigd van manslag op Michiel Delsarte.

Na het drinken van bier en brandewijn in de herberg *De Tente op den ouden dyck* nabij het Sas, ontstond zonder echte reden krakeel tussen Gillis Hessens en Antone van Oost. Michiel Delsarte belette dat Hessens zijn opponent Antone van Oost neerstak met een degen.

Later op de avond, na het drinken van nog enkele glazen en bij het verlaten van die herberg, was Hessens volgens Het Hof zijn ruzie niet vergeten en zon op wraak. Steeds volgens het Hof, stak hij Delsarte [jawel, niet van Oost] *grauwelick* tussen hals en nek en ranselde hem af met stokken en zelfs met zijn degen. Hulp van chirurgijnen mocht niet baten. Delsarte was er zo erg aan toe dat hij acht dagen later aan zijn verwondingen stierf.

De baljuw, de burgemeester en de schepenen zorgden voor de nodige vaststellingen van ambtswege. De zaak werd met toestemming van vernoemde instanties en zelfs van de betichte, geëvoceerd door de Raad van Vlaanderen. Na zijn arrestatie werd Hessens opgesloten in de *Chastelette* en nadien in de gevangenis van het Hof.

Uitspraak.

Gillis Hessens wordt voor 25 jaar verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden. Gent moet hij na zijn vrijlating voor zonneshijn verlaten, het graafschap binnen de drie dagen en de andere landen binnen de acht dagen. Gebeurt dit niet, dan volgt een lijfstraf. Ook dient hij alle proceskosten te betalen.

142v 30.09.81 Rdsh. Jan-Baptiste Dhane bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc.. **Anthone Carew, zn van Paul**, 50 jaar en burgemeester van de stad en de haven van Oostende, wordt in de secrete kamer verhoord.

Carew(?) was danig in zijn wiek geschoten wanneer advocaat Baltyn hem voor leugenaar uitmaakte. Hij stelde zich *depost* – ongevraagd en na zijn antwoorden op de tichten – voor. Hij lijstte zijn titels en zijn staat van verdiensten op: burgemeester van Oostende, *Raedt des Conincx ende ontfangher-generael van de rechten van de convoyen*.

Dat Baltyn geen *reperatie van eere* deed, kwetste hem nog het meest. (Auteur): “*Ik zou me nergens meer durven vertonen in mijn vernoemde hoedanigheden en als mens van eer.*”

Wat was er gebeurd? Carew(?) (auteur):

“*Het is niet waar dat ik advocaat Baltyn op die dag verboden heb de inventaris van de admiraliteit van die dag te tekenen. Integendeel, ik heb verschillende keren aangedrongen opdat hij dit wel zou doen. Dit om alle verwarring en discussies achteraf te voorkomen. Omdat hij dit obstinaat weigerde heb ik hem verzocht de vergadering te verlaten. Alle aanwezige schepenen gaven me gelijk, de griffier inclus.*

Baltyn hield echter voet bij stuk. Hij zei dat ik, vermits het geen vergadering van het schepencollege was, het recht niet had om hem buiten te zetten.

In de woordenwisseling die daarop volgde, heb ik mijn degen getrokken, evenwel zonder te steken. Ik heb hem niet eens uit de schede getrokken. Geslagen heb ik evenmin, zelfs niet ‘semblant ghemaect van te slaene’. En dat terwijl Baltyn me uitschold voor leugenaar. Ik beken wel mijn eigen ‘grofne [grove] injuriën’. Aan stadsbode le Brun heb ik gevraagd de luitenant-baljuw te halen om Baltyn te doen vertrekken.”

Worden ook vermeld: Decio(?), die procureur-fiscaal van de admiraliteit was en een zekere Jacques van Thienen.

142v 30.09.81 Het Hof laat **Anthone Carew** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur, door hem te kiezen, hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient Anthone Carew 1000 gulden borgsom te betalen.

143v 3.10.81 Rdsh. Conrard vander Brugghen bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

François Roman, zn van Joannis, 32 jaar en *bedienelyck* griffier van **Elst?** [Aalst?], wordt in de secrete kamer verhoord.

François Roman (auteur): “*Op 6 september 1681 ben ik samen met mijn kozijn Steven Roman, baljuw Jan Bombeke [baljuw van Kerkem], Arent Lambert [ambtenaar te Marke], Joos Dhondt [prater van Kerkem], Pieter van Helleputte en nog anderen, naar Nederbrakel geweest. Toen ik samen met mijn vrouw in de herberg 'De Schuyte' iets dronk, zag ik dat Joos Dhondt en Arent Lambert, resp. ambtenaar te Marke en te Kerkem [tegenspraak met hoger], twee gevangenen binnenbrachten: Gerard Morre en Jan Morre de Jonge.*

Ik heb daar twee potten bier besteld. De waardin stemde er mee in dat ik ze meenam naar huis en dat ik de volgende keer betaalde. Thuis heb ik ze samen met mijn vrouw uitgedronken.”

144r 3.10.81 Idem als hiervoor.

Steven Roman, zn van Abraham, 37 jaar en baljuw van Marke, wordt in de secrete kamer verhoord.

Steven Roman (auteur):

“Op mijn bevel werd François de Poortere gevangen genomen, omdat hij een paard gestolen had. Jan Morre en zijn zoon heb ik gearresteerd omdat ze zich verzetten tegen de arrestatie van François de Poortere.”

144v 4.10.81 Het Hof laat **François** en **Steven Roman** naar huis terugkeren. Zij moeten zweren dat zij zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur Coppenolle hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dienen ze elk 200 gulden borgsom te betalen.

146v 9.10.81 Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Pieter de Mol, zn van Pieter, 38 jaar, wonend in Gistel en chirurgijn, wordt verhoord.

Pieter de Mol heeft in het stadhuis van Gistel deurwaarder Jacques vander Straeten zwaar beledigd door hem in het gezicht te zeggen:

“Wel myn heer vander Straeten, ghy hebt over vier ofte vyf jaeren myn goet vercocht. Ghy sout my wel dienen d’ escrescentie te gheven. Uwen sallaris en bedroech zoo veel niet als de vercochte goederen importeerden [waard waren].”

Hierop repliceerde de deurwaarder:

“Ick sal u rekenynghe commen doen hooren int grauw castheel [het Gravensteen(?)]. Ghy syt eenen dief ende eenen schelm. Ghy hebt de stadt van Ghistel wel duysent guldens ghestolen.”

Opmerking Zie ook Boek 1 item 282v en Boek 1 item 338v.

93v 24.10.82 Vonnis over Pieter de Mol uit Gistel die een oproer veroorzaakte.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging

Jacques vander Straeten, schepen van Gistel, heeft in opdracht van *Zyne Majesteits Grooten Raede* de Mol persoonlijk gearresteerd, op schriftelijk bevel van Leo de Gheldere commissaris van de plaatselijke belastingen in het kwartier van Brugge. De Mol werd overgebracht naar Brugge en daar vastgehouden in een herberg. Op belofte een koe te laten afpanden, mocht hij terugkeren naar Gistel. Daar riep hij een grote meute parochianen *met diversche soorten gheweerne* samen. Een oproer ontstond en vander Straeten gaf bevel de Mol te *appreghenderen* [aan te houden].

Uitspraak De Mol krijgt 800 gulden boete en moet ook de proceskosten betalen.

Vlaamse Raad treedt streng op tegen fraude bij de muntslag.

Opmerking De verslagen van Jan Pieters, particulier muntmeester te Brugge, en van Louis Carlier, *wardeyn* van de munt eveneens te Brugge, zijn zeer technisch. Met enige reserve geven we omzichtig enkele flarden van beide ondervragingen. De lectuur van de volledige tekst loont de moeite voor wie geïnteresseerd is in de werkwijze bij het slaan van munten.

Muntmeester Jan Pieters: 101r-103v 147r 105v 107v 129v

101r 3.09.80 Rdsh. Neyt, Rdsh. Jan-Baptiste d' Hane bijgestaan door griffier de Vriese, adv.-fisc. Spanoghe.

Jan Pieters, zn van Jan, 58 jaar, particulier muntmeester te Brugge, wordt in de fiscale kamer verhoord.

Muntmeester Jan Pieters wordt ondervraagd over een lange reeks (40 tichten) verboden zaken met munten. Pieters deed onder andere zaken met Pieter Mullier, Christoffel Dieusart en Pauwel de Gusme(?).

103v 4.09.80 Het Hof laat **Jan Pieters** naar huis terugkeren. Zijn register wordt geconsigneerd. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Bogaert hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 2400 gulden borgsom te betalen.

147r 15.02.82 Rdsh. Jan-Baptiste Dhane bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc..

Jan Pieters, zn van Jan, 60 jaar en muntmeester te Brugge, wordt in de secrete kamer voor de tweede keer verhoord.

149r 1.03.82 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan Pieters**.

105v 24.12.83 Vonnis over Jan Pieters muntmeester te Brugge.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging.

Jan Pieters is particulier muntmeester te Brugge. In januari 1676 legde hij de eed van muntmeester af conform de plakaten en de reglementen.

1. Pieters wordt beschuldigd van fraude bij de betaling van de geleverde Realen en Mexicanen.
2. Pieters dreef zijn onkosten op door een te grote *laccaige* [lek of verlies] bij het smelten van zilver aan te rekenen.
3. Hij had *ooch geene behoorelycke ende pertinente notitien* van zijn werkzaamheden in zijn boeken.
4. Bij de fabricage gebruikte hij Luikse marken waarop hij, zonder ze te smelten, de wapens van Zijne Majesteit liet aanbrengen. Wel zegt hij dat zijn voorgangers dit ook zo deden. Ook stopte hij hiermee niet na waarschuwing van de Rekenkamer (te Brugge).
5. Bij het wegen van zilverplaten liet hij zijn huisvrouw en dochter, *over dewelcke hy responsabel is*, frauderen bij het afstellen van de weegschaal. Zijn werklieden klaagden hem hiervoor aan.
6. *Hy liet qualick ghemunte penninghen inkeeren* [terugkeren] *ter muntcamere* en kwam ze daags nadien terug ophalen [blijkbaar zonder dat ze hermunt waren].

Uitspraak

1. **Jan Pieters** wordt ontzet uit zijn ambt van muntmeester.
2. Hij wordt voor 25 jaar verbannen uit alle Spaanse landen.
3. Hij krijgt 400 ponden boete.
4. Het Hof verwerpt zijn verdediging als impertinent en bevattende verscheidene indecente uitdrukkingen. De griffier dient deze te schrappen in zijn verslag.
5. Pieters moet ook de proceskosten betalen.

103v 149r 107v 129v Louis Carlier *wardeyn* te Brugge een eerste keer veroordeeld voor schuldig verzuim.

103v 4.09.80 Hof: idem als bij het verhoor van Pieters op die datum.

Louis Carlier, zn van Louis, Brugge, 43 jaar en *wardeyn* [opzichter] van Zijne Majesteits munt in Brugge.

Ook de verklaring van Carlier is lezenswaardig voor wie dieper wil ingaan op de praktische kanten van de muntslag.

105v 4.09.80 Het Hof laat **Carlier** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Bogaert hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 1600 gulden borgsom te betalen.

149r 18.02.82 Rdsh. Jan-Baptiste Dhane bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc.. **Louis Carlier**, 45 jaar en *wardeyn van munte* te Brugge, wordt in de secrete kamer nogmaals verhoord.

150r 5.03.82 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Louys Carlier**.

107v 24.12.84 Eerste vonnis over wardeyn Louis Carlier die veroordeeld wordt voor schuldig verzuim.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging Louis Carlier liet oogluikend de fraude begaan door Jan Pieters toe. Bij zijn aanstelling als muntmeester heeft hij gezworen dat hij getrouw de instructies van de generale meesters van de munt zou naleven. *Daerop heeft hy inbraecke gepleegd.*

Hij wordt ervan verdacht dat hij op de hoogte was van de frauduleuze activiteiten van Jan Pieters. In het verslag lezen we dat hij “... ’t selve heeft connen en moeten weten, ende naer alle waerchynelyckheit heeft gheweten ... . [Hij moest] *erinne gheremedieert hebben by clachte ... .*”

Uitspraak Louis dient 1200 gulden boete evenals de proceskosten te betalen.

129v 19.10.86 Tweede vonnis over ‘wardeyn’ Louis Carlier die zelf fraudeerde.

Beschuldiging

Louis Carlier heeft als *wardeyn* belast met het toezicht op de *officialen* en de werklieden van de muntslag, herhaaldelijk en in grote mate zelf gefraudeerd. Zijn methode was eenvoudig, hij liet muntstukken zomaar *sincken in syne sacken*, en dit ten aanschouwe van werklieden.

Betrapt in aanwezigheid van verschillende personen, zocht en vond hij iemand die zich borg wilde stellen voor de teruggave van zes honderd pond.

Dat Jan Pieters en Antone dela Derrière, toen muntmeesters te Brugge en die dus onder toezicht stonden van Carlier, eveneens verdacht bleken van *dieveryen, schelmstucken en frauduleusen* handel, was, voor zover nog nodig, aanvullend bezwarend voor hem.

Uitspraak

Louis Carlier, geboren te Brugge en ondertussen 49 jaar, krijgt de galg en zijn lijk moet acht dagen op het galgenveld blijven hangen. Al zijn goederen zowel lenen, als erfenissen en *cattheylen* waar die zich ook bevinden, worden geconfisqueerd.

Wetenswaardigheden over de muntslag geput uit de verhoren van Pieters en Carlier.

Pieters zegt in 1679 begonnen te zijn met het slaan van stuivers. Op het punt van reglementering verdedigt hij zich terdege. Hij heeft enkel kennis genomen van *het mandement aen my [Pieters] ghesonden door de Raeden ende Generaele meesters vande munte vuyt*

Cortrycke in daten XXVI sept. 1679. Hiervan toont hij een kopie. Dat later hertog Villahermosa bijkomende instructies gaf, daarvan zegt hij geen weet te hebben.

Pieters vermeldt ook een bijeenkomst op het stadhuis van Oostende in aanwezigheid vande *generale muntmeesters met dewelcke hy derrewaerts ghegaen was by ordre vande Renynghe Caemer omme aldaer in te wisselen de billioenen, soo van Fransche stuyvers als Spaensche silvere realen.* [In Oostende werd zilver aangevoerd per schip.]

Carlier geeft een overzicht van zijn werkuren. We citeren de griffier:

“Syn [dit van Carlier] officie is van altyt ghereet te wesen van acht uren tot den elfnen, ende van twee uren totten vyf uren naer middach, omme sorghe te draeghen wat er inde munte is passerende ... .”

Ook particulieren brachten zilver binnen *zoo van hooghen als leeghen alloye.* Dit was o.a. het geval in Brugge waar Jooris Aerts zilver binnenbracht *ghesmolten by d' een of d' andere silversmeden die gheen wisselaers en waeren, zoo dat hy somwylen dede naevolghen ende bespien waer den persoon ghinck die het ghelt ter wisselynghe ontfanghen hadde, dies te meer dat het meisjen vanden voornoemden Aerts ... heeft bekent dat hy de Fransche stuyvers voor coopmanschap hebbende [ontvangen], de zelve hadde doen smilten.*

Carlier zegt dat hij dikwijls achterdochtig was over de herkomst van het zilver dat particulieren hem aanboden. Soms werden zilveren serviezen ingegeven *met ghecroonde waepenen.*

Carlier is zelfverzekerd, mocht hij niet gehandeld hebben volgens de voorschriften: *“... dat men hem moet ophanghen als den meesten dief vande weerelt ... .”*

Voorgaande hebben we geput uit de verklaringen van Pieters en Carlier.

150r 27.02.82 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan Sierens, zn van Marten, 31 jaar en *ampman* van Zomergem, wordt in de secrete kamer verhoord.

Sierens (auteur):

“Ik heb geen ‘hoofthelt’ ontvangen tenzij van de griffier van Zomergem.

In de ruzie heb ik mijn degen niet getrokken. Ik bracht François Maenhaut ‘niet ghecoort ende niet ghebonden’ naar het schepenhuis van Zomergem. Daar heb ik hem overgegeven aan de baljuw.”

150v 27.02.82 Het Hof beslist dat **Jan Sierens** naar huis mag terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur vande Velde hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 500 gulden borgsom te betalen.

96r 21.11.82 Vonnis over Jan Sierens amman van Zomergem.

Beschuldiging Ambtsmisbruik en opzettelijk verbaal en fysiek geweld.

Uitspraak

Jan Sierens dient naast de proceskosten 200 gulden boete te betalen.

150v 27.02.82 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Guillaume Braye, zn van Jan, 62 jaar en amman van Kortrijk, wordt in de secrete kamer verhoord.

Braye verwijst *naer synen boeck die hy in deselve syne qualiteyt van syne exploicten ende functie is onderhoudende.*

Braye (auteur):

“*Mogelijks heb ik indecente termen gebruikt tegenover het magistraat van Kortrijk, maar dat zou dan gebeurd zijn ‘by lichtveerdicheyt ende ten tyde dat ick by drancke was’. Ik ben 42 jaar amman geweest en mijn vader was voordien ook amman.*”

Braye is blijkbaar lelijk tekeer gegaan tegenover het Hof, want hij vraagt depost, mocht hij misdaan hebben in de discretie van het Hof, rekening te willen houden met *syne sincere bekenntnissen ende excusen.*

151r 27.02.82 De procureur-generaal aanvaardt de bekenntnissen van **Guillaume Braye** en vraagt dat men hem zou beoordelen volgens *de meriten vande saecke.*

151r-152r De onzekere en gevaarlijke grens tussen de Provincie Vlaanderen en het koninkrijk Frankrijk.

151r-152r 23.03.82 Rdsh. Stalins bijgestaan door griffier Helias, de p.-g.. In het Frans. Het betreft de onzekerheid over de jurisdictie op de plaats waar na een manslag de overlijdensakte verleden werd.

Synthese van de feiten

Jacques Lecluyse pleegde manslag op **Guillaume de Lespeau**. De overlijdensakte werd verleden in de herberg *Le Hautcamp* van uitbater Denis Salembier te Arseaux. Dit laatste vertalen we door Herseaux, gelegen in de heerlijkheid Sint-Pieters. Drie personen worden verhoord. De eerste zegt dat Herseaux in de kasselrij Doornik ligt, de tweede meent dat de heerlijkheid in Moeskroen te situeren is en de derde dat ze tot Rijsel behoort. Niemand van de drie was aanwezig bij de moord. Over één ding zijn ze het alvast eens: *Le Hautcamp* behoort naar hun stellige overtuiging niet tot de jurisdictie van de Provincie Vlaanderen. Bijgevolg kon men Jacques Lecluyse niet aanhouden.

151r **Jean le Veugle**, zn van Josse, 63 jaar en baljuw van de heerlijkheid Sint-Pieters, wordt in de secrete kamer verhoord. Hij verklaart dat de dader, vergezeld van enkele gewapende militairen, voor hem verschenen is.

151v **George Halleme(?)**, zn van wijlen Jacques, 50 jaar en schepen van de heerlijkheid Sint-Pieters, wordt verhoord.

152r **Pierre Malfaict(?)**, zn van Luc, 52 jaar en eveneens schepen van de heerlijkheid Sint-Pieters, wordt als derde verhoord.

152r 23.03.82 In het Vlaams. Het Hof laat de drie betichten toe te verifiëren [te bewijzen] dat de herberg *Le Hautcamp* waar de overlijdensakte verleden werd, tot het Franse gebied behoort. De procureur-generaal wordt tot het tegenbewijs toegelaten. Ze mogen alle drie naar huis terugkeren. Ze moeten zweren dat ze zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur vande Velde hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant.

152v 6.04.82 Rdsh. Triest bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Adriaen Thiot/Thoict, zn van Adriaen, 42 jaar en amman van Kortrijk, wordt in de secrete kamer verhoord.

Betreft een discussie tussen du Thoict en Thomas Goussaert over de vrijlating van Carel de Coninck. In een *colère* zou du Thoict met zijn *cane* Goussaert een ferme klop gegeven hebben.

92v 11.04.82 Vonnis over Adriaen Thiot/Thoict.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging: verbaal en fysiek geweld.

Het Hof spreekt over begane excessen en *moetwillicheden* zonder hier verder op in te gaan.

Het Hof beslist dat de gegevens van de informatie *préparatoire* volstaan en besluit zo de zaak af te sluiten.

Uitspraak

Adriaen Thiot dient 120 gulden boete en de proceskosten te betalen.

153r 10.04.82 Rdsh. Triest bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jonkheer **Adriaen Constantin Bouhelier**, zn van Constantin, Gent(?), 25 jaar en alferisch van geloof, wordt in de gevangenis verhoord.

Versie van Adriaen Bouhelier (auteur):

“*Samen met Joos de Bruyne maakte ik een wandeling buiten de Brugse poort om ‘de baergie’ te zien aanleggen. We wandelden tot Wondelgem en in het terugkeren kregen we ruzie. De Bruyne trok zijn degen en kwetste me in mijn rechterzij. Omdat mijn wonde ‘teenemael dangereus was’, ben ik een patersklooster binnengetrokken om een biechtvader bij de hand te hebben. Daar heb ik de mis bijgewoond.*”

Het verband met de rest van het verhaal is ons helemaal niet duidelijk, want Bouhelier komt op het einde ook nog met een andere versie voor de dag.

153v 11.04.82 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Adriaen Bouhelier**.

153v 15.04.82 Rdsh. Triest bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Jan-Baptist Ravericx, zn van Heyndricx, 35 jaar en gewezen deurwaarder van het Hof, wordt in de secrete kamer verhoord.

Betreft een discussie met het Hof. Ravericx beweert dat het Hof hem bevolen heeft een of ander exploit te betekenen en wil dit bewijzen met een uittreksel uit de betrokken ordonnantie.

154r 26.05.82 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan-Baptiste Ravericx**.

92r 11.4.82 Vonnis over Jan-Baptiste Ravericx, afghegaen deurwaarder van het Hof, aangeklaagd door Adriaen Braekman deurwaarder van het Hof.

Beschuldiging: niet vermeld.

Uitspraak. Ravericx moet 50 gulden boete betalen. Tevens dient hij binnen de drie dagen een bepaalde schuld te betalen aan eiser Adriaen Braekman. Doet hij dit niet, dan krijgt hij een nieuwe boete van 100 gulden en moet hij tevens de gevangenis in.

154r 24.04.82 Rdsh. Triest bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Laureys Goossens, zn van Cornelis, 27 jaar, en landsman wonend in Moerbeke op het kwartier Terwest en op de wijk de Koolmansbrugge, wordt in de secrete kamer verhoord. In de herberg van Pieter Leyers ontstond een ruzie tussen enerzijds Andries Moens, Jan de Wint en diens vrouw Petronelle Hillaert, en anderzijds Laureys Goossens.

Oorzaak? Goossens (auteur):

“Petronelle zei dat mijn schoonbroer een ‘valschen boeck hadde ghehouden’. Hierop repliceerde ik door te zeggen dat ze zelf een valse vrouw was. Ze hebben me zodanig geslagen dat ik voor mijn leven vreesde. Petronelle heb ik niet vastgepakt, enkel gedaan alsof. Mijn schoonbroer heet Jan, zijn toename [blijkbaar familienaam] ken ik niet, want ik heb noch zijn vader noch zijn moeder gekend. Dat mijn broers de Wint zouden geslagen hebben, daarvan weet ik niets. Achteraf hebben we elkaar alles vergeven en zijn ‘in peys’ uiteengegaan.”

154v 24.04.82 Het Hof beslist dat **Laureys Goossens** naar huis mag terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Cornelissen hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 500 gulden borgsom te betalen.

155v 30.06.82 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier Helias, de p.-g.. Gevangene **Guillaume Eynsaem**, zn van Pieter, 54 jaar en wonend in Ardoorie, wordt verhoord.

Guillaume Eynsaem (auteur):

“Ik ben militair onder de garde van Zijne Excellentie ‘vande swarte peerden’. Ik ben niet gehouden te antwoorden voor het Hof, dat me kan verwijzen naar de auditeur-generaal.”

156r 30.06.82 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier Helias, de p.-g.. **Joanna de Meyere**, dochter van Jan, 53 jaar en vrouw van **Guillaume Eynsaem**, wordt verhoord.

De lectuur van het verslag van het verhoor van Joanna de Meyere levert niets op.

156r 16.07.82 Het Hof laat **Joanna de Meyere** naar huis terugkeren. Ze moet beloven dat ze zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens haar procureur vande Velde haar verwittigt dat het Hof haar daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient zij 200 gulden borgsom te betalen. Haar man moet ook zijn aandeel betalen in de reeds gemaakte kosten.

186v 26.07.83 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Guillaume Eynsaem, gevangene, wordt nogmaals verhoord.

Eynsaem doet als militair alle mogelijke stappen om niet voor het Hof terecht te moeten staan. In zijn vorig verhoor op 30.06.82 had hij een verzoek in die zin gericht tot het Hof. Het Hof heeft zijn verzoek afgewezen en daarom heeft hij zich rechtstreeks tot Zijne Excellentie gericht. Binnen een tiental dagen verwacht hij een antwoord.

Hij vraagt het Hof dan ook voorlopig niet te moeten antwoorden. De procureur-generaal heeft daar echter geen oren naar en zegt dat het Hof alle middelen zal aanwenden om hem te dwingen te antwoorden.

197v 10.04.84 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Guillaume Eynsaem, 54 jaar en gevangene, wordt verhoord. Het relaas bevat weinig concrete zaken.

Eynsaem (auteur): *“Wel is het waar dat de baljuw(?) van Ardoorie mij samen met enkele gildebroeders verzocht heeft met mijn geweer ‘de eerscheute voor den coninck’ te schieten, wat ik gedaan heb. Achteraf passeerde ik voor de herberg waar de baljuw me later gevangen hield. Ik vraag een kopie van de tichten om achteraf schriftelijk te kunnen antwoorden.”*

197v 11.04.84 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Guillaume Eynsaem**.

155v 30.06.82 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..
Gillis de Kimpe, zn van Jan, 38 jaar en landsman wonend te Ardoonie, wordt verhoord.
 De lectuur van het verhoor van Gillis de Kimpe levert niets concreets op.

155v 16.07.82 Het Hof laat **Gillis de Kimpe** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur vande Velde hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 300 gulden borgsom te betalen.

154v-155v 156r-157r 96v-97r Verregaand moedwillig fysiek en verbaal geweld door de broers Joannes en Pieter Dhaveloose.

154v 25.06.82 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..
Joannes Dhaveloose, zn van Joos, 24 jaar, wonend in Oesselgem en gevangene in de *cipiraige* van het Hof, wordt daar verhoord.

Joannes Dhaveloose (auteur): *“Volgens een akte diende mijn vader een boete te betalen. Die akte werd verleden door ‘de Lieutenant Civil van Indaeghynghe’ van Gent en dit op verzoek van advocaat Pieter Billemont. Waarvoor weet ik niet. Nadien had ik een discussie met de Schepper, baljuw van Oesselgem. Verder ben ik niet gehouden hier te antwoorden, en ik vraag het Hof om ‘exceptie van orlof vanden Hove’.”*

155r 25.06.82 Het Hof verwerpt het verzoek van **Joannes Dhaveloose** tot *exceptie van orlof* van het Hof af en beveelt hem artikelsgewijs op alle vragen te antwoorden.

155r 25.06.82 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..
Pieter Dhaveloose, zn van Joos, 18 jaar en gevangen in de Chastelette, wordt daar verhoord.
 Pieter Dhaveloose bevestigt de verklaring van zijn broer Joannes en weigert eveneens verder te antwoorden.

155v 26.06.82 Voor het besluit van het Hof na de verklaring van **Pieter Dhaveloose**, zie item 155r bij zijn broer Joannes

156r 30.07.82 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..
Joannes Dhaveloose wordt nogmaals verhoord.

Joannes Dhaveloose (auteur):

“Zonder machtiging te tonen diende mijn vader een boete te betalen dit op verzoek van advocaat Billemont. Toen men me kwam zeggen dat twee personen mijn broer Pieter bedreigden met een pistool, ben ik ter hulp gesneld met mijn degen. Billemont zei dat ik en mijn broer personen waren die aan niemand wilden betalen.”

Joannes Dhaveloose zet zijn handtekening, evenwel na protest en met verzoek hiermee niet te willen *prejudiceren*.

156v 3.07.82 [verkeerde datum?] Het Hof neemt akte van de verklaring van **Joannes Dhaveloose**.

156v 1.07.82 [er staat 1.06.82] Rdsh. vander Bruggen bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter Dhaveloose wordt andermaal verhoord in de *Chastelette*.

Zonder afstand te willen doen van zijn rechten verklaart Pieter Dhaveloose (auteur):

“Toen ik Billemont ontmoette ‘op de plaetse in Wakken’ heb ik hem gevraagd of hij het nog eens aandurfde te herhalen dat mijn vader een dief was. Hij zei dat hij zijn vroeger verwijt herriep. Hij viel op zijn knieën, maar ik heb niet bedreigd hem dood te schieten, want mijn wapen was niet eens geladen. Toen Billemont rechtstond dreigde hij mij neer te schieten. Dan heb ik zijn pistool en zijn degen afgenomen.”

157r 3.07.82 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Pieter Dhaveloose**.

96v-97r 21.11.82 Vonnis over Joannes en Pieter Dhaveloose.

Extraordinaire procedure

Beschuldigden: Joannes en Pieter Dhaveloose.

Beschuldiging Moedwillig fysiek en verbaal geweld.

Op 21.12.1681 heeft advocaat van het Hof Pieter Billemont, gevolg gevend aan een akte verleden door *de Lieutenant Civil vande Indaeghynghe* te Gent, opdracht gegeven aan ambtenaar Jan Kindt van Wakken een boete te vorderen van Joos Dhaveloose, vader van Joannes en Pieter. Joos Dhaveloose werd in de herberg *Het Bourgoensch Cruyce* te Wakken vastgezet.

Pieter Dhaveloose kwam, *ontrent den acht uren inden avond*, de herberg binnen, gewapend met een geweer en trad zeer brutaal op tegenover advocaat Billemont. Hij bedreigde de advocaat met de *trompe* [loop] van zijn geweer, *optreckende den haene* en dreigend om te schieten. Ondertussen schoot Joannes Dhaveloose, met blote degen en *al vloeckende ende sweirende*, zijn broer ter hulp. Door de slagen van de broers Dhaveloose schoot de advocaat er een tand bij in en een andere brak in tweeën.

Joannes gaf advocaat Billemont *diversche slaeghen namentlyck eenen in syn aensicht waervan syne kaecke teenemael is gheswollen gheweest*.

De advocaat, nochtans gewapend met een degen en een pistool, wendde die voor alle veiligheid tijdig af, stopte zijn poging om de boete te innen en liet vader Dhaveloose wijselijk vrij.

Uitspraak

Het Hof veroordeelt Joannes Dhaveloose tot het betalen van 300 gulden en zijn broer Pieter tot 200 gulden boete. Bovendien worden beiden voor drie jaar verbannen uit Wakken en de kasselrij Kortrijk. Wagen ze zich in die periode toch in de kasselrij [waarin Wakken ligt], dan staat hen een lijfstraf te wachten. Bovendien dienen ze ook de proceskosten te betalen.

157r 29.07.82 Rdsh. vander Bruggen bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Jan Steyaert, zn van Jan, Gent, 34 jaar en zoutdrager, wordt in de secrete kamer verhoord.

Jan Steyaert (auteur):

“Op vraag van een koopman heb ik samen met Heyndrick Sieryns zes zakken graan op zijn wagen geladen. Dan werden we weggejaagd door enkele ‘pynders’. Maar dit recht hadden ze niet, want verschillende ordonnantiën goedgekeurd door de schepenen van de Keure bevestigen dat wij dit wel degelijk mochten doen. Met de ‘pynders’ zijn woorden gevallen. Gegaan over de Voorleye ontmoetten we Gillis Bayens die betaald was voor het werk dat wij verricht hadden. Sieryns vroeg tenminste de helft van het geld en kreeg prompt ruzie met Bayens. Ze begonnen te vechten en ik probeerde herhaaldelijk hen te scheiden, maar telkens gingen ze opnieuw aan de slag. Na een ‘soufflet’ [oorveeg] van een voerman ben ik afgedropen.”

157v 29.07.82 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..
Heyndrick Sieryns, zn van Jan, Gent, 60 jaar en zoutdrager, wordt in de secrete kamer verhoord.

Heydrick Sieryns (auteur):

“Op de ‘Coorleye’ kwam ik Gillis Bayens tegen. Toen die zei dat hij betaald werd voor het laden van zakken graan, een karwei die ik samen met Jan Steyaert gedaan had, ontstond er ruzie tussen ons. Wie begonnen is met vechten weet ik niet.”

157v 11.08.82 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..
Pieter Wibou, zn van Jooris, 32 jaar, landsman en wonend in Ardoorie, wordt verhoord.
 Uit het summier verslag valt niets af te leiden.

158r 164r 97v Advocaat en schriftvervalser Pieter de Cuyper verdedigt aartsbedrieger Joos Coppens. Zie ook bij Joos Coppens: 126v 109r.

158r 14.09.82 Rdsh. de Coninck bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..
Pieter de Cuyper, zn van Jan, 31 jaar, advocaat van *'s lands vanden Vrijen* en gevangene, wordt verhoord.

Advocaat Pieter de Cuyper wordt uitgebreid op een hete rooster gelegd. Hij wordt verdacht van vervalsing van de handtekeningen van de advocaten Parmentier, Ameye en Wassenhove. Met een zekere Coppens [Joos die later levenslang verbannen werd uit de Spaanse landen] en die ‘thans’ eveneens in de gevangenis zit, hield hij nauwe en verdachte contacten. Coppens had de Cuyper veel *schoonicheyt beloft* indien hij hem uit de gevangenis kon helpen. Dit laatste verklaart Pieter de Cuyper.

161v 15.09.82 Het Hof neemt akte van de verklaring van **de Cuyper**. Het geeft toelating aan de p.-g. om betichte naar Brugge te transporteren. In het kantoor van de Cuyper zal de procureur-generaal samen met rdsh.-comm. de Coninck en griffier de Vriese, de nodige documenten opzoeken.

164r 30.09.82 Rdsh. de Coninck bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..
Pieter de Cuyper, advocaat en thans gevangene, heeft de commissaris [rdsh. de Coninck] en de procureur-generaal verzocht bij hem te komen.
 De betichte zegt dat hij *syne memorie gherecolleert heeft* [eens goed nagedacht en alles op een rijtje gezet]. Begiftigd met een zeer degelijk, maar tevens selectief geheugen, is het hem te binnen gevallen dat hij in de zaak Joos Coppens, de notities van zijn *vacatiën* en de betaling ervan gescheurd of verbrand heeft, toen hij bij de tante van zijn vrouw ging wonen. Trouwens de Cuyper heeft - naar zijn zeggen - ook nog andere zaken gescheurd.
 Met de vermoede poging tot vrijlating van Joos Coppens heeft het Hof een ander probleem. Vragen hierover brengen de Cuyper in het nauw. Blijkbaar zat de Cuyper door een of andere akte [akte van borg], waarvan hij het brein was, achter een poging tot vrijlating van Coppens. Die ging echter niet door, want de cipier had bezwaren.

Tot Coppens zei de cipier (auteur):

“Ik wil geen ruzie met de brouwers [Coppens had schulden bij de brouwers]. Ick hebbe my bepeyst. Omdat gij al zoveel jaren in de gevangenis zit, komt het niet op die laatste tien of twaalf dagen, dan wordt uw proces toch gewezen.”

Dat de cipier soms gevangenen *op syn risque ende peryle* voortijdig vrij liet, was volgens de Cuyper niets bijzonders. Hij had dit ook nog gedaan met twee civiele gevangenen.

De Cuyper is door *den laps van tyde* wel vergeten van wie hij dit laatste heeft horen zeggen. Tot slot vraagt hij *acces van Raede* en een kopie van de tichten om zich verder te kunnen verdedigen.

97v 30.01.83 Vonnis over advocaat Pieter de Cuypere.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging. Advocaat Pieter de Cuypere heeft in de zaak Joos Coppens onder een advies de handtekeningen van de advocaten Parmentier, Ameye en Wassenhove ofwel zelf nagemaakt ofwel laten namaken.

Uitspraak.

Boete: 800 gulden. Pieter de Cuypere dient ook de proceskosten te betalen.

Zware aanvaring tussen twee baljuws die elkaar wilden arresteren.

161v 23.09.82 Rdsh. de Coninck bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc..

Guillaume Paindavain, zn van Joos, 50 jaar en luitenant-baljuw van het graafschap Bornem, wordt in de fiscale kamer verhoord.

Baljuw van Hasten wilde Luitenant-baljuw Guillaume Paindavain een boete geven. Van de weeromstuit wilde Paindevain hetzelfde doen met van Hasten. Dit alles lukte niet zonder veel krakeel, wederzijdse verwijten, handgemeen en het gebruik van degens. Naar zijn zeggen liep Paindavain zelf vier kwetsuren op. Of hij van Hasten gekwetst heeft, weet hij niet. Zelfs de dochter van van Hasten stak een handje toe. Ze heeft *hem confessant dry ofte vier mael eene coorde om den hals ghesmeten*. Tot daar de verklaring van Paindavain.

Tot Van Hasten zei dat hij daartoe bevel had van de advocaat-fiscaal. Uiteindelijk belandde de luitenant-baljuw in de gevangenis van Sint-Niklaas. Voor het Hof betwist hij de juridische geldigheid van de werkwijze van zijn opponent.

164r 15.10.82 Het Hof beslist dat **Paindavain** naar huis mag terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur vander Vaet hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant.

164v 10.10.82 Rdsh. de Coninck bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jonkheer Jan-François Roedolf, zn van Jan, 43 jaar, gevangene en voorheen kolonel van een regiment infanterie van Zijne Majesteit, wordt verhoord.

In augustus 1682 kreeg Roedolf deurwaarder van Gheluwe op bezoek. Omdat Roelof schulden had bij de *douarière* de Raet, was de deurwaarder van plan bezittingen aan te slaan. Wat precies is niet vermeld.

Naast het erf van Roedolf kampeerden soldaten en - zo hebben we het toch begrepen - Roedolf riep hun hulp in toen de *heesschere* [de eiser, hier de deurwaarder] zijn exploit wilde opmaken.

Roedolf ontkent alle kwade bedoelingen van die soldaten. (Auteur): "... *niet* [één heeft] *eenen gheweer ghehad, nocte mime* [gebaar] *ghemaect van desen* [de deurwaarder] *in syn exploict in eenighe maniere te willen beletten.*"

De deurwaarder was een andere mening toegedaan en richtte zich dreigend tot enkele soldaten (auteur):

"*Ick sal u wel hebben. Ick sal [u] met een ghehele compagnie dragonders ophaelen.*"

Roedolf gaat regelmatig in op zijn goeie relaties met de assistenten van de deurwaarder die hij - naar zijn zeggen - rijkelijk *tracteerde*. Zich richtend tot Roedolf zei een assistent (auteur):

“*Myn heer daer is gheen schwaericheyt [geen probleem]. Ick en weet niet waarom hy, designerende den voorn. deurwaerder, alsoo deur gaet [tekeer gaat].*“

165v 19.10.82 Idem.

Jonkheer Jan- François Roedolf wordt andermaal ondervraagd.

Er staat *andermael ghevraeght ende gheëxamineert op de naerdere punten ende tichten*. Toch zien we weinig verband met de inhoud van het vorig verhoor.

Blijkbaar betreft het een betwisting over de eigendomsrechten van land palend aan de gronden van Roedolf. In elk geval had Roedolf een aantal bladen uit een zeker boek gescheurd. Daarop stond een en ander, blijkbaar over het eigendomsrecht van vermelde gronden. Daardoor kwam hij in conflict met de eigenaars van gronden palend aan zijn erf. Volgens Roedolf heeft bij de notaris, diens penningmeester het uittrekken van die bladen aanvaard en ze opnieuw *gherestitueert*.

Op zeker ogenblik zat zijn paard *ghesequestteert* in de stal van een herberg. Geen nood, Roedolf gaf bevel aan zijn knecht om het paard van stal te halen en ermee weg te rijden. Is ook vermeld: de Smet, griffier van Assenede.

Opmerking Indien we de handtekening van **Jan-François Roelof** juist ontcijferd hebben, wat niet zeker is, dan verkiest Roelof door het leven te gaan als **Baron Nühhorn**.

167r 4.11.82 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan-François Roedolf**.

167r 14.12.82 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g.. In het Frans. **Philibert Jacques**, zn van Glaude, Gent(?), 33 jaar en messagier van het Hof, wordt verhoord.

Philibert Jacques vocht met Le Bergier nadat ze elkaar uitgescholden hadden. Hierbij gebruikte betichte indecente termen. In de vechtpartij die erop volgde, gaf Ph. Jacques zijn opponent met zijn stok enkele rake klappen op zijn hoofd. Le Bergier zeeg ter aarde, niet door de slagen, maar omdat hij uitgleed. Nadien had het slachtoffer verzorging nodig. Tot daar het relaas van Philibert Jacques..

167r 22.12.82 Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g..

De h. **Jan-Baptiste Steyt**, zn van Jacques, 50 jaar, wonend in Kortrijk, voorheen griffier van Zwevegem, wordt verhoord.

Steyt zegt *diversche processen ghedirigeert t' hebben jeghens Jan-Baptiste van Daele* tegen wie hij niet de minste haat draagt. Integendeel, uit brieven door de betichte geschreven zal blijken dat hij [vroeger] *was synen capitaelen vriendt*.

Verder volgt een warrig relaas. Wellicht pleegde Jan-Baptiste Steyt agressie op Jan-Baptiste van Daele, van wie we niet eens de voornaam kennen.

168v 11.01.83 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan-Baptiste Steyt**.

168v 11.02.83 Rdsh. Triest bijgestaan door griffier Helias, adv.-fisc. Spanoghe.

De h. **Baltazar Schollenbergh**, zn van Petri, 38 jaar agent en ontvanger van de vorst van Swartzenbergh wordt verhoord.

Baltazar Schollenbergh verklaart dat hij, omwille van zijn beweerd wangedrag, reeds aangeklaagd werd door de plaatselijke baljuw van Wijnendale en er voor de vierschaar moet verschijnen. Ten andere de zaak is daar *ghereguleert gheweest ter preuve*, en hij moet niet op twee plaatsen terecht te staan voor dezelfde zaak.

De advocaat-fiscaal vraagt Schollenbergh alle bescheiden aan het Hof voor te leggen.

169r 23.02.83 Idem.

De h. **Baltazar Schollenbergh** wordt nog eens verhoord en antwoordt nu wel.

Marcus Ketele heeft in december 1682 Schollenbergh aangeklaagd voor het Hof. Ons verslag dat hierna volgt, vinden we zelf warrig. Toch durven we hopen dat het kan bijdragen tot het situeren van wat verder 's heeren huus' genoemd wordt. Bedoelt men hiermee het kasteel van Wijnendale? Mogelijks wel vermits er een Prins woont en er spraak is van Wijnendale, Torhout en van boswachters. Als oud-Torhoutnaar zijn we benieuwd waar dit huis gelegen was.

Schollenbergh en Ketele, die neffens 's heeren huus woont, zijn vijanden die elkaar geregeld beschimpen en beledigen.

Hierna volgt het relaas van Schollenbergh (auteur):

“Op zekere dag ging ik samen met Jacques de Meulenaere, die als boswachter altijd gewapend is, en Gillis Broeckmeersch naar 's heerens huus', om een vergadering van de pointers bij te wonen.

Vooraf ontstond een discussie met de dochter van Ketele. Ik zei tegen haar dat haar vader een geus is of iets dergelijks. Ik vond Ketele niet thuis. Daarna ging ik tot op omtrent een halve 'booghscheute van 's heerens huus', maar niet tot aan de herberg 'Het Schaecxken', want tot daar is het nog een groot half uur. Terugkerend van 'De Suytstraete' had ik een riempistool bij die ik placht te gebruiken als rijpistool.

Bij de maaltijd met de baljuw, de pointers en de griffier, ontspan zich op het einde een discussie met Ketele die 'injurieuze discoursen' gebruikte. Daarna trokken we naar het huis van Ketele. Omdat die niet open deed en ziedend omwille van Ketele 's 'quaet tractement' [behandeling] tegenover mijn meester, de Prins van Swartzenberch, heb ik twee of drie reysen [keren] tegen de deur gestampt.

Ik beken dat ik gewapend was, maar niemand van ons gezelschap heeft een schot gelost. Van in het huis werd wel op ons geschoten. Het is mogelijk dat ik toen tot Ketele geroepen heb: "Ghy schelm, ghy Huyghenot". Daarna zijn we weggegaan.”

In de discretie van het Hof overhandigde de betichte enkele *attesten*. Verder verwees hij naar zijn meester de Prins van Swartzenberch.

170v 10.03.83 Rdsh. Dhane bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Heer en meester **Gaspar vanden Heuvele**, zn van Gaspar, Eine, 51 jaar, priester, pastoor en kanunnik van de collegiale kerk Sint-Elooi te Eine in de kasselrij Oudenaarde, wordt verhoord. We laten hem aan het woord (auteur):

“Op 19 december 1682 na de completen, zag ik in de kerk Sint-Elooi de baljuw Lanneau van Eine, vergezeld van de burgemeester, de schepenen en enkele ambtenaren, staan nabij de dis van de armen en de aalmoezen.

Ze waren van plan de kastjes met het geld van de dis en de aalmoezen te inspecteren. Ook de kanunniken Dezeure en Coppenolle waren aanwezig. Alle drie zegden we dat baljuw Lanneau daar niets te zoeken had, vermits de kerk van Sint-Elooi niet tot zijn jurisdictie behoort [deze jurisdictie was reeds voorwerp van een ander proces]. Uit enkele akten blijkt mijn gelijk.

De baljuw wilde een smid ontbieden om desnoods met geweld de kastjes te openen. Met een confrater namen we de baljuw bij de arm en zeiden: “Als gij niet akkoord zijt, wendt u dan tot de Raad van Vlaanderen.”

We waren van plan om hem zachtjes naar een zijkapel te leiden en er 'hem op te sluyten ende te laeten zitten in patiëntie en devotie'. Lanneau speelde echter komedie en liet zich vallen.

We hebben hem belet zijn exploit op te maken.”

171v 10.03.83 Idem.

De heer **Niclais Dezeure**, zn van Joannus, 31 jaar, priester, pastoor en kanunnik van de collegiale kerk van Sint-Elooi te Eine, wordt verhoord.

Niclais Dezeure bevestigt het relaas van zijn confrater vanden Heuvele.

172r 11.03.83 Het Hof laat **Gaspar vanden Heuvele** en **Niclais Dezeure** naar huis gaan, Zij moeten beloven dat zij zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur Bogaert hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dienen ze 300 gulden borgsom te betalen.

172v 1.04.83 Rdsh. de Coninck bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

De heer **Jan de Jonckheere**, 40 jaar en groothandelaar in lijnwaad, wordt als gevangene verhoord.

In dit ingewikkeld dossier is er sprake van trekken, accepteren en endosseren van wisselbrieven.

Als handelspartners worden vermeld: François Stroobant, Michel Corry uit Middelburg, Laureys Kick, Mourehaut en Jan Houvenaghel. Een zekere de Reus was zijn knecht.

175r 8.04.83 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan de Jonckheere**.

198v 27.05.84 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Jan de Jonckheere, zn van Andries, gevangene, wordt nogmaals verhoord.

De verklaring van Jan de Jonckheere is zeer ingewikkeld. Uit dit relaas leren we dat - naar hij zegt - volgende zakenpartners van hem failliet gingen: Jacques Crosquet, Jan Houvenaeghel en de Bie (frauduleus). Blijkbaar betrof het een domino-effect. Andere zakenpartners waren: Joos de Coninck, Louis Kick en Alexander Guiot.

114r 8.07.84 Vonnis over Jan de Jonckheere.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging. Bedrog bij betaling handelsschulden.

Het Hof vat de beschuldiging van **Jan de Jonckheere** heel gevat als volgt samen: “... *streckende het indorseren [endorseren, rugtekenen] ende trecken van soodaenighe wisselbrieven op vile [hoogst onbetrouwbare] ende insolvente personen onder onwaerachtighe [valse] qualificatiën tot bederf ende ruyne vande commerce ...*”

Vooraf had hij in wanhoop, maar zonder succes, een brief geschreven aan Zijne Majesteit.

Het Hof verwerpt het verzoek van betichte om de zaak te civiliseren [niet als een criminele zaak te beschouwen].

Uitspraak.

Jan de Jonckheere wordt voor drie jaar verbannen uit de stad en het schependom Brugge. Hij moet ook de proceskosten betalen.

Opmerkingen.

1. In het verslag van het vonnis komen nogal wat namen van handelspartners voor. Wel kwam het Hof tot de bevinding dat een paar adressen fictief waren. Die laten we dan ook weg. Blijken niet fictief te zijn: Richart Fort, handelaar te Londen, Jan de Coninck, handelaar te Antwerpen. Andere handelspartners evenwel zonder enige vermelding van plaats: Daniel Crammelinck, Adriaen Baets, François Goris en Guillaume de Cuypere.

2. Anthoine de Jonckheere, broer van Jan, was ook geen katje om zonder handschoenen in de boeien te slaan. Verdacht van frauduleuse handel, probeerden enkele Brugse ambtenaren hem

aan te houden. Maar Anthoine verjoeg ze, pistool in de hand en schietensklaar. Verder vonden we geen enkel spoor van Anthoine.

175r 2.04.83 Rdsh. de Coninck bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Jan Ogiers, zn van Joos, 33 jaar, luitenant-baljuw van Munkzwalm, wordt verhoord.

Jan Ogiers (auteur):

“Ik beken dat ik zes schellingen ontving voor het recht van sommatie ter gelegenheid van de uitvoering van een vonnis met twee assistenten, en voor het recht op ‘obeissance’ vermits dit gebeurde in een andere parochie. Ik ben niet verplicht ' tot voldoenynghe te procureren’ van de hoger vermelde akte. Daaraan wil ik wel voldoen indien Ceuterick meer gerechtigd is dan de andere crediteuren.

Op 23 december laatstleden werd ik ontboden door deurwaarder Bruynsteen i.v.m. een onterving. Daarover waren de wethouders nog niet bijeengekomen.”

175r 6.04.83 In verband met de verklaring van **Jan Ogiers** draagt het Hof de procureur-generaal op om binnen de acht dagen *syne preuve* te doen. Voorlopig wordt Jan Ogiers niet vrijgelaten.

100r 14.04.83 Jan Ogiers luitenant-baljuw van Munkzwalm veroordeeld voor zware agressie.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging

Verbale en fysieke agressie begaan op Augustyn Ceuterix in de wetkamer dit in aanwezigheid van burgemeester en schepenen.

Uitspraak

Jan Ogiers dient naast de proceskosten ook nog 200 gulden boete te betalen.

Tevens moet hij Ceuterix in het vervolg goed bejegenen *in lyf ende goet*.

Het Hof evoceert nog twee andere processen tegen Ogiers. In afwachting van de uitspraak van die processen dient hij de verkoopsom van de meubelen die hij afnam van de weduwe Arent Waldraet ter beschikking te stellen van het Hof. Eens alles betaald wordt hij vrijgelaten.

175v 30.04.83 Rdsh. de Coninck bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Jonkvrouw **Anna Donche**, dochter van Jan, 60 jaar en weduwe van Louis vander Carre, wordt verhoord.

Anna woont in haar eigen huis dat wel belast is met een rente. Op de vraag van de procureur-generaal of haar zoon, blijkbaar Pieter Norbertus die bij haar inwoont, huishuur betaalt aan de pensionaris, antwoordt ze dat hij dit beloofd heeft. In ieder geval wil ze al haar kinderen gelijk behandelen.

Deurwaarder de Roo heeft wetteboden gelegd in het kwartier waar Baltazar, een andere zoon van haar, woont.

176r 30.04.83 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Anna Donche**.

176r 30.04.83 Idem als hiervoor.

De heer **Pieter Norbertus vander Carre**, zn van Louis, 24 jaar, wonend bij zijn moeder Anna Donche, wordt verhoord.

(Auteur): “*'Ten eynde van te becommen voldoenynghe van diversche acten' heeft deurwaarder de Roo in maart 1683 bij mijn broer Baltazar vander Carre twee wetteboden gelegd, Jooris Carlier en Jacob Jacobs.*”

176v 30.04.83 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Norbert vander Carre**.

101v 5.06.83 Vonnis over Anna Donche en Pieter-Norbertus vander Carre haar zoon. Extraordinaire procedure.

Beschuldiging: moedwillige verbale en fysieke agressie op deurwaarder Carel de Roo en zijn assistenten.

Deurwaarder de Roo had op 16 maart 1683 twee wetteboden, Jacob Jacobs en Jooris Carlier, gelegd ten huize van Anna Donche, weduwe van Louis vander Carre en moeder van o.a. Pieter Norbertus vander Carre.

Rond 20 u was Jooris Carlier vertrokken om *nootsaeckelicheden te coopen*. Even later kreeg Jacob Jacobs bezoek van twee mannen die hem met een stok *diversche contusiën* [verwondingen] *ende blauwe plecken* bezorgden en hem, geholpen door Pieter vander Carre, het huis uit joegen. Beiden, moeder en zoon, worden schuldig geacht.

Uitspraak

Anna Donche krijgt 300 gulden en Pieter vander Carre 500 gulden boete te betalen. Samen dienen ze de proceskosten te betalen. Na betaling van dit alles worden ze ontslagen van detentie.

176v 24.05.83 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Livinus Windey, zn van Jan, 23 jaar, wordt in de secrete kamer verhoord.

Samen met nog twee anderen, Jacques Verlot en Adriaen Verhaeghen, werd Windey als militair ontslagen uit zijn compagnie. Windey is niet met de anderen, de mei gaan zingen. Wel heeft hij samen met anderen de eigendommen van de Beule en Verniet betreden en er mogelijks schade aangericht.

Een volkstoeloop ontstond, gaffel en riek werden gehanteerd. Nadien heeft Windey naar zijn zeggen volgende personen *anghedregghen* [aangedragen] *aen den lieutenant-hoochballiu van Dendermonde*: Jacques de Beule, Andries Verniet, Jacques de Loose, Pieter Verlot, Guillaume Nelis. Reden? De Grootbaljuw van Dendermonde kon hogere boeten opleggen dan hijzelf. Immers, meer dan vijf schellingen en *ackerschaede* kon Windey niet opleggen iets waartoe de Grootbaljuw wel gemachtigd was.

177r 25.05.83 Het Hof laat **Livinus Windey** naar huis gaan. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Verdonck hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 150 gulden borgsom te betalen.

177r 184r 92r 121v Baljuw François van Wonterghem veroordeeld voor zijn veelvuldig, opzettelijk, driest, verbaal en fysiek optreden.

92r 27.4.82 Eerste vonnis over François van Wonterghem baljuw van Bachte Leenhove en van den Hoorenschen, dit op verzoek van de Raad van Brabant.

Beschuldiging. François van Wonterghem, zn van Anthone en 32 jaar, kreeg op 26 februari 1682 een boete van 500 gulden van een ambtenaar van Ninove, dus buiten de jurisdictie van de Raad van Vlaanderen. De Raad van Vlaanderen krijgt het verzoek vernoemde boete te innen.

Uitspraak. Het Hof beslist dat **François van Wonterghem** de 500 gulden moet betalen aan de ontvanger van de exploten.

177r 5.07.83 Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

François van Wonterghem, zn van Anthone, 32 jaar, baljuw van Astene én van de heerlijkheid *vanden Hoornschen* én amman van de stad én van het markizaat Deinze, wordt in de secrete kamer verhoord.

We besparen de lezer het ellenlang verhoor. In ieder geval ging hij enkele keren moedwillig driest tekeer. De versie van een griffier is altijd tweedehands vergeleken met de verklaring van de betichte. En zelfs derdehands wanneer we vergeleken met wat echt gebeurd is. Toch loont het de moeite hem te citeren, luister maar naar de griffier (auteur):

“Seght [van Wonterghem] datter niet alleene waeren de twee Meyers, maer oock wel xxv ofte dertich personen die op het ramour daer ghecomen waeren. Ende dat hij confessant niet en wiste wien dat syne vrienden ofte vyanden waeren, mits de voornoemde Meyers met vyf ofte zes van hun gheassocieerden dickwils op het leven van hem confessant hadden vuyt gheweest.”

184r 13.07.83 Rdsh. Peeters en de p.-g.. Geen griffier vermeld.

François van Wonterghem, zn van Anthone, Oudenaarde, wordt in de secrete kamer nogmaals verhoord.

Hij heeft twee of drie keren de paarden van baron Dours in beslag genomen en die geplaatst in de stallen van een niet nader genoemde hostellerie.

Hierna geven we onmiddellijk het vonnis.

121v 17.11.85 Tweede vonnis over François van Wonterghem. Baljuw François van Wonterghem voor drie jaar ontzet uit zijn ambt wegens herhaaldelijk agressief optreden.

Beschuldiging Herhaaldelijk plegen van verbale en fysieke agressie.

1. Op 19 april 1672 vergaderden Arnout Dhane, burgemeester van Petegem, met enkele andere schepenen in de herberg van Jacques Marre uitbater van *Het Boergoenschen Schilt* te Petegem. Burgemeester Dhane oordeelde dat van Wonterghem, baljuw van Astene, daar niets te zien had en verzocht hem de vergadering te verlaten. Dit was niet naar de zin van van Wonterghem die hem een messteek in de rug gaf, *daervan hy eenhighen tyt te bedde heeft gheleghen*.
2. Omtrent vier jaar geleden heeft betichte in de herberg van Jacques Marre, met een zware stok Joos Dhont, ambtenaar te Deinze, een slag op zijn hoofd gegeven. Reden? Dhont had hem een boete gegeven waarvoor hij volgens betichte niet gemandateerd was. Dhont beweerde dat hij wel degelijk de toelating van het schepencollege had.
3. In 1679 had hij bij François Deschietere enkele meubels in beslag genomen en diens dochttertje, dat met enkele kleine meubeltjes in haar voorschoot buiten het huis was gelopen, achtervolgd en haar gezegd: *“Ge moet ook in de gevangenis, want wat ge meedraagt, is gestolen.”* Wanneer haar moeder protesteerde heeft hij haar *vehementelyck* met zijn stok op het hoofd geslagen waardoor *sy langhe met haer quetsure te meesteren moest gaen*.
4. Drie jaar geleden heeft van Wonterghem, zonder ordonnantie en dus wederrechtelijk, van twee pijnders van Deinze twee gesequesteerde zakken graan afhandig gemaakt. Wanneer een van de pijnders, Guillaume Andries, uitleg vroeg, kreeg hij die prompt onder de vorm van stokslagen. Dit gedaan zijnde achtervolgde van Wonterghem Andries met zijn degen.
5. In 1680 heeft betichte de totaal ongewapende Jan vander Stallen eveneens geslagen met zijn stok en daarna achtervolgd met zijn degen. Waarom? Van Wonterghem had vander Stallen voor het gerecht gedaagd omdat eerstgenoemde iets op papier gezet had en vander Stallen hem nog zijn salaris verschuldigd was. Gelogen volgens vander Stallen, want hij had de baljuw wel degelijk voldaan door *het beschincken met een pinte wyn*. Toen het dispuut tussen beiden later opnieuw oplaaide en de vrouw van vander Stallen hen probeerde te *appaiseren*, bekocht ze haar tussenkomst met enkele slagen van de blote degen van de baljuw.

6. Op twintig april 1683 bracht François Deschryvere ernstige kwetsuren toe aan Joos Lombaert die later daaraan stierf. Baljuw van Wonterghem arresteerde de dader, liet hem onvoldoende bewaken in de herberg *De Gapaert* te Nazareth waar hij woonde. Lombaert werd bevrijd door enkele bevriende en gemaskerde mannen en met de medewerking van griffier Platsaert.

7. Op 18 juni 1683 heeft hij samen met zijn schoonbroer Jacques Desmarez en zijn broer Philips van Wonterghem, degen in de hand, de broers Jacques en François Demeyere achtervolgd. Toen die een huis binnenvluchtten en er zich opsloten, zijn de betichte en zijn kompanen *hantdadich* geweest op de woning. Andries Demeyer, baljuw van Deinze en vader van Jacques en François, met twee assistenten, probeerde te bemiddelen en het gevecht te doen *cesseren*. De beide van Wonteghems en Desmarez, joegen hen met zwaaiende degen weg.

Uitspraak

François van Wonterghem wordt voor drie jaar ontzet uit zijn ambten van baljuw en amman. Daarnaast dient hij 300 gulden boete evenals de proceskosten te betalen.

180v 12.07.83 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Judocus vander Straeten, zn van Judoci, Gent(?), 16 jaar, wordt als gevangene verhoord. Vander Straeten begon indertijd te schrijven bij procureur Philipo. Later en vooraleer hij gevangen werd, werkte hij als klerk bij advocaat Pieter vanden Tombeelee en bij procureur Gheldhof die bij de advocaat woonde.

In hun kantoor stal hij papieren, in totaal 22 tot 23 ponden in gewicht. Hij verkocht die in Gent tegen 2 stuivers en 7 oortjes het pond.

Of er onder de papieren die hij van advocaat vanden Tombeelee gestolen had, zich ook originele bescheiden bevonden, wist hij niet. In ieder geval was er een boek bij in folio en bekleed met perkament. Dit boek werd teruggevonden. Verder betrof het hoofdzakelijk simpele kopieën.

Dat hij, Judocus vander Straeten, papieren van een kantoor verkocht, was eigenlijk niets speciaals. Ook de zoon van procureur Philipo had hetzelfde gedaan met papieren van zijn vader.

Tot daar de verklaring van vander Straeten.

181v 14.07.83 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Judocus vander Straeten**.

184v 15.07.83 Rdsh. Sucx en bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Aanwezig zijn ook advocaat Pieter vanden Tombeelee en procureur Gheldolf. Vander Straeten geeft verduidelijkingen over de aard van de gestolen papieren, over de plaats waar hij die verkocht, en waar en hoe ze sommige papieren terugvonden. Hierbij vernemen we dat:

- er een in *hooren* [hoornen] gebonden boek bij was;
- hij ook drie filassen ontvreemd had waarbij één behangen met *goude leeren* [gouden leder];
- hij papieren verkocht heeft in *De Raeme* op de *Gersbrugge* en in *Het Hondeken* in de *Burchstraete*;
- dat er *quade* [belangrijke(?)] bij waren die procureur Philipo had uitgezocht en die hij - zo dacht Judocus vander Straeten - mocht verkopen;

Advocaat vanden Tombeelee en procureur Gheldolf bevestigen onder ede dat ze de vermelde papieren *vasthelick gelooven ghemist te hebben* [zeker geloven dat die onmisbaar waren].

181v 13.07.83 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Meester **Gregorius Frimaut**, 32 jaar, licentiaat in de rechten, notaris en baljuw van Desselgem en van de heerlijkheid Sint-Pieters, wordt in de secrete kamer verhoord.

Gregorius Frimaut heeft een tijdje de griffie van Desselgem *ghedirigiert als wanneer de greffie vachierde* [vacant stond, wachtend op de nieuwe griffier]. Frimaut geeft ons de indruk - en dit is een eufemisme - overal een graantje te willen meegeaaien. Het Hof wantrouwt hem dan ook. Ronduit ontkennen doet hij zelden. Ter sprake komen o.a.:

- de betaling van adviezen aan advocaat du Jardin, aan Smet en aan pensionaris Brakelman;
- de vereffening van rapportgelden;
- de regeling van de erfenis van een overleden orgelist van de Sint-Michielskerk;
- de afhandeling van de nalatenschap na het overlijden van Steven Verbeke die geen enkele erfgenaam achterliet.

Op zeker ogenblik bekent hij dat hij een kopie eigenhandig geschreven heeft, maar niet te weten wat er in stond!

184r 13.07.83 Het Hof laat **Gregorius Frimaut** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Dobbels hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient 1000 gulden borgsom te betalen.

186r 22.07.83 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Pieter Platsaert, zn van Daniel, 32 jaar, griffier van *Den Hoorenschen* en waarnemend griffier van de parochie Astene, wordt verhoord.

François de Schryvere, zwager van Platsaert, heeft Joos Lombaert zwaar verwond. Lombaert is nadien gestorven aan zijn verwondingen. Niettegenstaande zijn dichte verwantschap werkte Platsaert actief mee aan de vaststellingen van het misdrijf. Naast drie leenmannen ondertekende hij de akte van vrijlating van de dader. Op een extraordinaire vergadering werd die akte ook nog goedgekeurd door de betrokken ambtenaar. Achteraf lichtte hij, via de schout, de baljuw van Deinze in over het gebeurde, maar niet die van *Den Hoorenschen*. Als zwager van de dader ging de griffier dus zijn boekje ver te buiten.

Als excuus zegt hij: "... *dat hem niemant vermaent en heeft dat sulcx niet en mochte ghebeuren ter causen van affiniteyt* [verwantschap] ... ." Ook waren de drie leenmannen *gheen dry onnoosele boeven*.

186v 13.07.83 Van het Hof mag **Pieter Platsaert** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Bauters hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 400 gulden borgsom te betalen.

127r 26.1.86 Vonnis over Pieter Platsaert griffier van de heerlijkheid *Den Hoornschen* te Astene.

Beschuldiging: machtsmisbruik als griffier.

Uitspraak: 200 gulden boete en de proceskosten betalen.

187r 28.07.83 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Jacques van Bingham, zn van François, 32 jaar en baljuw van de heerlijkheid van Praet en Celem, wordt in de fiscale kamer verhoord. Het betreft een ingewikkelde zaak. We hebben het volgende begrepen.

1. Twee jaar geleden werd van Bingham baljuw niettegenstaande zijn schoonvader griffier was van dezelfde heerlijkheid. Volgens van Bingham loopt hierover een proces met hemzelf als eiser en het kapittel van de Onze-Lieve-Vrouwekerk als beschuldigde.

2. In een gevecht tussen Charles Janssens en Joos Bouche werd deze laatste met zaad in de borst geschoten. Op verzoek van Charles Janssens en Marten de Caluwé is betichte samen met de pastoor van Celem naar Maldegem getrokken om een akkoord te bedingen tussen Janssens en Bouche.

Blijkbaar verdenkt het Hof dat betichte de kant koos van de dader Janssens.

3. Het Hof verdenkt er hem blijkbaar ook van een te groot salaris te eisen bij uitvoering van vonnissen.

De rest van het verslag vinden we onduidelijk.

189r 29.12.83 Het Hof neemt akte van de verklaring van baljuw **van Benghem**.

189r 31.07.83 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier de Vriese, p.-g. la Villette.

Mattheus de Stroopere, zn van Jan, 25 jaar, landsman wonend in Lokeren, wordt in de fiscale kamer verhoord.

De Stroopere (auteur): *“Ik kwam met een gaffel in de hand van mijn werk, toen zag ik de schout lopen naar het molenaarshuis. In de herberg ernaast heb ik een pint bier gedronken.”*

Meer vernemen we niet.

189v 31.07.83 Her Hof beslist **Mattheus de Stroopere** te colloceren in de gevangenis.

189v 15.10.83 Rdsh. Triest bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jacques de Smet, zn van Anthone, 36 jaar gewezen deurwaarder van het Hof en thans deurwaarder van de Grote Raad van Mechelen, wordt in de secrete kamer verhoord.

We hebben het zo begrepen (auteur) : *“Van mijn salaris werden ook mijn twee assistenten Jan Vervenne en Jooris Bygot, betaald. Omdat Vervenne tegenstribbelde en me onbeschoft aansprak, gaf ik hem met mijn degen een paar klappen tegen zijn oren. Als reactie pakte Vervenne mijn degen af. Best mogelijk dat hij in het geharrewar een ‘scrabbeken’ gekregen heeft. Gestoken heb ik zeker niet.”*

190r 15.10.83 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jacques de Smet**.

113v 10.6.84 Vonnis over Jacques de Smet gewezen deurwaarder van het Hof.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging: opzettelijke verbale en fysieke agressie op Jan Vervenne, een van zijn assistenten, die hij op 5 oktober 1683 verwondde met blote degen.

Uitspraak: Jacques de Smet krijgt 120 gulden boete en moet ook de proceskosten betalen.

190r 15.11.83 Rdsh. Jan-Baptiste Dhane bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Ten voorn. daeghe by ons in de vanghenisse ontboden zynde ... . In de aanhef vermeldt de griffier niet wie verhoord wordt. Wel is de verklaring ondertekend door **Pierre Zoetaert**.

Volgens de griffier werd Zoetaert reeds op 21 september en op 30 oktober 1683 verhoord.

De procureur-generaal vraagt hem of hij nog steeds akkoord is met de informatie *préparatoire* voorheen gedaan in *forma probante*.

Zoetaert (auteur): *“Ja en ik verzoek het Hof op basis daarvan recht te spreken. Verder zie ik van mijnentwege af van het geven van een 'preuve à décharge' en ook van 'reprochen ende contradictiën'. Wel voeg ik eraan toe dat ik de waarheid niet heb gesproken, dit uit vrees voor een slechte behandeling door de cipier. Trouwens, niettegenstaande het bevel van het Hof en mijn cautie juratoire [belofte onder eed zich aan te melden in de gevangenis indien hij daartoe verzocht of ontboden wordt], deed de cipier nog moeilijk over mijn vrijlating. Zijn vrouw heeft me een schelm en een dief genoemd.”*

190v 18.11.83 Rdsh. Jan-Baptiste Dhane bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc.. **Jacques van Daele**, zn van Heyndric, 44 jaar en deurwaarder van de Geheime Raad, wordt in de secrete kamer verhoord.

Van Daele (auteur): *“Het Zeeuws geld dat mijn vrouw uitgaf, had ze zelf gekregen van monsieur Meus, een Hollandse ambtenaar die zei dat hij van een Hollandse parochie kwam. Zelf had ik nooit de bedoeling om het uit te geven, maar wel om het te wisselen bij een gezworen wisselaar.*

In mijn afwezigheid heeft mijn vrouw ermee de huishuur betaald, want advocaat de Mey had gedreigd met een proces verbaal. Conform de certificatie op 13 dezer vanwege de Luitenant-Civiel van Gent, kon mijn vrouw geen ander geld krijgen van die Hollandse ambtenaar.”

191r 7.01.84 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier de Vriese, adv.-fisc. Spanoghe. Jonkheer **Louis van Oostendorp**, zn van François, 37 jaar en burgemeester van Ninove, wordt in de secrete kamer verhoord.

Van Oostendorp (auteur):

“Op 5.11.1683 heb ik 's avonds bij Ferdinande Carassa(?), baljuw van Ninove, gehoord dat Hubertus van Waesberghe met Justus Albertus de Moor 'eenighe herte woorden onderlynghe had'. Inderdaad, onderweg had ik een slag gehoord. Mijn degen heb ik niet gebruikt. Tot de baljuw zei ik dat er op straat 'ruyse ende tumulte' was. De baljuw vroeg me de ruzie te sussen en zo nodig de wapens van de ruziemakers af te nemen.

Bij het terugkeren en vergezeld door een assistent van de baljuw, zag ik aan de deur van de paters Recollecten Adriaen van Destel staan, gewapend met een blote degen en een stok. Gevraagd wat hij daar deed, zei die dat het me niet aanging. Op mijn bevel nam de assistent de degen af. Daarop trok van Destel zich terug in het huis van de paters en verder gebeurde er niets.”

191v 8.01.84 Het Hof laat **Louis van Oostendorp** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur vander Elst hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 1000 gulden borgsom te betalen.

191v 12.10.84 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc..

Hubertus van Waesberghe, zn van Gillis, 40 jaar, gewezen burgemeester van Ninove, wordt in de secrete kamer verhoord.

Hubertus van Waesberghe (auteur): *“Deze zaak werd reeds afgehandeld voor burgemeester en schepenen van Ninove. Het eindvonnis werd zelfs gewezen 'met aduys van drie fameuze advocaten'. Voor dezelfde zaak kan ik geen twee keren terecht staan.”*

De advocaat-fiscaal gaat hiermee niet akkoord Van Waesberghe zal dus moeten antwoorden.

195r 6.03.84 Rdsh. François Peeters bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc..

Hubertus van Waesberghe, zn, van Gillis, 40 jaar en voorheen burgemeester van Ninove, wordt in de secrete kamer nogmaals verhoord.

195r 8.03.84 Het Hof gaat akkoord met het verzoek van **Hubertus van Waesberghe** om de rechtsvervolgning stop te zetten. Wel moet hij de gemaakte kosten, tot aan zijn aan verzoek om ontslag van rechtsvervolgning, betalen. Zijn die betaald, dan mag hij naar huis. De daarna gemaakte kosten zijn voor rekening van de aanklagers.

192r 27.01.84 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier le Rouffon, de procureur-generaal. **Joannes Baptiste Vindevoghel**, zn van Jan, Gent, 25 jaar en clericus, wordt in de secrete kamer verhoord.

193v 16.03.84 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan Baptiste Vindevoghel**.

193v 31.01.84 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc.. **Jan Philippe van Wassenhove**, zn van Jan, 26 jaar, wordt in de secrete kamer verhoord. Op 15 november 1683 werd van Wassenhove reeds geroepen door de baljuw van Ninove om te verschijnen voor het plaatselijk schepencollege. Hij verzoekt dan ook het Hof om ontslag van rechtsvervolging. De advocaat-fiscaal zegt dat het Hof op de hoogte is van zijn *excessen en moetwillicheden* door hem en zijn *complicen* begaan. Jan Philippe van Wassenhove zegt te weten dat huidig conflict zijn oorsprong heeft in het door het schepencollege goedgekeurde reglement en dat de schepenen van Ninove zelf niet vrijuit gaan. Toch moet hij antwoorden.

194r 2.03.84 Het Hof slaat het door **Jan-Philippe van Wassenhove** voorgestelde ontslag van rechtsvervolging af. Hij zal toch moeten antwoorden.

194r-196r Spotdichten uitgaand van het Gents(?) college van de Jezuïeten.

194r 31.01.84 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g.. Meester **Jan Baptiste Colius(?) / Colins**, zn van François, 33 jaar en advocaat van het Hof, wordt in de secrete kamer verhoord.

We vinden het raadzaam letterlijk uit het verslag van de griffier te citeren.

“Ten voornoemden daeghe compareerde meester Jan Baptiste Colius, filius François, aut dryendertich jaeren, advt. van desen Hove, welcken inghevolghe den plaet ons by den hre ter handt gestelt ende by my commissaris gheparapheert, ghevraecht off hy niet voorsien en was van diversche actien [er staat wel degelijk actiën en niet akten] offe comedies by de studenten van de Paters Jezuïeten offe anderen ghepresenteert.

Seght dat hij diversche heeft ghehadt ende een deel van diere gheleent t' hebben ande Raedtsheer Peeters om by zynen sonen [meervoud] te laeten ghebruycken. De resterende ... zynde sonder te gheloooven datter eenighe onder hem souden resteren.

Op de tweede vraeghe seght wel eene ghehadt t' hebben van Paverius, maer gheene ghehadt t' hebben van Aloysius.”

Het Hof: *“Zijn die van Paverius nog altijd in uw bezit en zo niet, wat is er mee gebeurd?”*

Jan-Baptiste Colius (auteur): *“Weet ik niet, mogelijks zijn ze nog bij Peeters. Men mag al mijn papieren doorzoeken. De papieren die ik van raadshere Peeters of zijn zonen [meervoud] ontvangen heb, zullen naar de commissaris gebracht worden.*

194v 10.02.84 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier Helias, de p.-g.. Meester **François-Joan Colins(?) / Colius**, 44 jaar, advocaat van het Hof, wordt in de secrete kamer verhoord.

François-Joan Colins (auteur): *“Het is niet waar dat ik ‘daar’ enkele gedichten die men toont, voorgelezen heb. Wel heb ik op 25 oktober 1684 de tekst gelezen van het lied getiteld ‘Veritas opprobrys impuquorta de victis hostibus gloriatur’ [juist?]. Men had het op 22 oktober 's avonds onder mijn deur geschoven. De heer Nonincour had het gewaagd het lied gemaakt door hemzelf of door (andere) paters onder mijn naam te doen doorgaan en mij te gebruiken. als instrument van de Paters Jezuïeten. Tussen Nonincour en mezelf zijn daardoor hoge woorden gerezen en ik heb hem zelfs ‘vuyten winckel gheiaeght’.”*

[We vermoeden dat het Jezuiten-college van Gent een broeinest was van staatsgevaarlijk geachte activiteiten waaraan zelfs professoren deelnamen.]

194v 16.03.84 Het Hof neemt akte van de verklaring van **François-Joan Colins**.

196r 15.03.84 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier le Rouffon, de p.-g. la Villette. **Jan-Baptiste Colins**, 33 jaar en advocaat van het Hof, wordt in de secrete kamer verhoord. Weinig interessant verhoor. Jan-Baptiste Colins zegt dat hij wel eens in de Sint-Pieters abdij kwam en er Placidus vande Poele, presbyter van de Sint-Pieters abdij, bezocht.

196r 16.03.84 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan-Baptiste Colins**.

195r 10.03.84 Rdsh. Charles-François Peeters bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g.. **Adriaen Persyn**, zn van Jan, Petegem(?), 38 jaar, gereformeerd, Lieutenant van *peerden* in dienst van Zijne Majesteit, wordt in de fiscale kamer verhoord. Persyn zegt dat hij als militair niet verplicht is te antwoorden. Toch legt hij een verklaring af, echter zonder *prejuditie*.

Omwille van een financieel dispuut had Joanne Brias op 7 december 1683 Persyn gedaagd voor de leenmannen op het stadhuis.

Volgens Persyn ontstond geen enkel incident tussen hem en de leenmannen om de eenvoudige reden dat geen enkele leenman opdaagde. Persyn zei tegen Brias dat ze zich hoefde te schamen om de vierschaar bijeen te doen komen op zo'n ongelegen moment. Immers een paar dagen voordien hadden de Fransen alles grondig geplunderd zodat geen enkele landsman thuis durfde te slapen.

Daarop ontstond een zwaar incident met griffier van Damme.

Persyn (auteur): "*Van Damme nam zijn met kogels geladen roer [vuurwapen]. Hij en mevrouw Brias hadden ook nog andere wapens ter beschikking: 'fusicquen, mousquetons ende sackpistolen'. Om ongelukken te voorkomen, greep ik zijn fusicque bij de loop en sloeg ze in stukken. Ook de knecht van mevrouw Brias stond klaar om me overhoop te schieten.*"

274r 14.12.85 Rdsh. **van Voorspoel** bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Pieter van Damme, 34 jaar, thans baljuw van de heerlijkheid van Petegem, daarvoor achtereenvolgens griffier vande heerlijkheid van Petegem, baljuw van Loppem en nog daarvoor woonde hij bij de heer van Leverghem bij wie hij blijkbaar een administratieve functie uitoefende. Hij wordt in de secrete kamer verhoord.

Betreft een zeer lang in ingewikkeld verslag waarin we geen lijn zien.

275v Zie hiervoor.

Pieter Crispyn, zn van Jan, 53 jaar en ambtenaar te Petegem, wordt verhoord.

Crispyn wordt geconfronteerd met dezelfde zes tichten als Pieter van Damme. Het verslag beslaat één zin: hij ontkent alles.

275v Zie hiervoor.

Jan van Glabbeke, zn van Jan, 38 jaar en eveneens ambtenaar te Petegem, wordt verhoord.

Ook van Glabbeke wordt geconfronteerd met dezelfde zes tichten als Pieter van Damme. Ook hij ontkent alles.

275v 15.12.85 Het Hof beslist dat **Pieter Crispyn** en **Jan van Glabbeke** naar huis mogen terugkeren. Het Hof zegt uitdrukkelijk dat hun invrijheidsstelling voorlopig is. Ze moeten zweren dat ze zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur Beydens hen

verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dienen beiden 100 gulden borgsom te betalen. De procureur-generaal dient *zyne preuve af te doen sonder verlies van tyde*, m.a.w. binnen d' *aenstaende vacantiën*.

1° Het Hof beslist **Pieter van Damme** voorlopig niet vrij te laten. In verband met Pieter van Damme dient de procureur-generaal nog voor het einde van de vakantie *zyne preuve af te doen*.

2° Pieter Crispyn en Jan van Glabbeke mogen wel naar huis terugkeren. Beiden moeten zweren dat zij zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur Beydens hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dienen beiden 100 gulden borgsom te betalen.

138v 16.07.89 Vonnis over Pieter van Damme en Guillaume de Meulemeester, beiden voortvluchtig.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging. Manslag op Adriaen Persyn.

Na een vergadering van het schepencollege van Petegem ontstond een geschil tussen enerzijds **Pieter van Damme** en **Guillaume de Meulemeester** en anderzijds Adriaen Persyn. Op zeker ogenblik gooide Persyn met een glas naar hen. Het kwam van kwaad tot erger en uiteindelijk hebben van Damme en de Meulemeester Persyn gruwelijk vermoord.

Uitspraak. Zowel Pieter van Damme als Guillaume de Meulemeester worden voor het leven verbannen uit alle Spaanse landen. Al hun goederen worden verbeurd verklaard.

196v 20.03.84 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Geeraert vander Meulen, zn van Pieter, 44 jaar en gevangene, wordt verhoord. Een zeer ingewikkeld verslag!

Op vraag van het Hof schetst Geeraert vander Meulen heel zijn familiesituatie m.i.v. de namen van zijn broers, halfbroers, zuster en halfzusters. Hij blijft erbij dat zijn vader Pieter vander Meulen heette en zoon was van Gillis. Opvallend, hij zegt dat hij bij de ondertrouw van een andere Pieter vander Meulen, naamgenoot van zijn vader, aanwezig was.

Ook vernemen we dat Gilain vander Meulen, blijkbaar zijn grootvader, hem dikwijls bezocht in het seminarie.

197v 22.03.84 Het Hof stelt **Geeraert vander Meulen** vrij van gevangenis. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij moet de gerechtskosten betalen.

198r 8.04.84 Rdsh. Stalins bijgestaan door griffier Helias, adv.-fisc. Spanoghe.

Jan vanden Winckel, zn van Jan, voorheen landsman en thans militair, wordt als gevangene verhoord.

Jan vanden Winckel zegt dat hij als militair niet moet antwoorden.

198r 2.05.84 Rdsh. Stalins bijgestaan door griffier Helias, adv.-fisc. Spanoghe.

Jan vanden Winckel wordt als gevangene andermaal verhoord.

Jan vanden Winckel had een hoog oplopende discussie met burgemeester Doens.

We vermoeden dat betichte bezig was nabij zijn woning stenen te leggen voor privégebruik, Volgens de burgemeester had hij die straatstenen gestolen. Dus straatschennis. Wanneer

vanden Winckel allusie maakte op de houding van de burgemeester tegenover de Fransen, was het hek van de dam. Inderdaad in het relaas van de griffier lezen we dat:

1. betichte bezig was “*met de deure toe te legghen met steenen van syn moeders huys. Hy deselve steenen uyt desparatie heeft uyt handen ghesmeten. Waerop den burgemeestre ... hem confessant heeft ghegheven diversche slaeghen. Ende den sone vanden griffier heeft ghetrocken synen deghen daarmede den confessant dreghende te doorsteken.*” Dit alles volgens vanden Winckel.
2. de burgemeester akte nam van het gebeurde en zijn beklag deed over *straetschent*.
4. betichte alludeerde dat volgens hem de burgemeester goede maatjes was met de Fransen.
3. betichte de intentie had de burgemeester voor het gerecht te dagen.

198v 4.05.84 Het Hof laat vrij **Jan vanden Winckel**. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 50 gulden borgsom te betalen.

199v-205r Een bizarre historie die zich afspeelt in *Philipine* dichtbij de grens tussen de Spaensche bodem en de Staetse bodem. Mogelijks is men tevergeefs op zoek naar een geval van spionage voor de Fransen.

Hierna volgt onze versie van de verklaringen afgelegd door zes betichten.

In mei 1684 worden zes personen op *Staetse* bodem aangehouden en in het Fort van *Philipine* gedetineerd. Niet voor lang, want na een ondervraging, verder *marginael* [vluchtig en onvoldoende] genoemd, geeft de Prins van Oranje op 25 mei bevel hen te laten berechten door de Raad van Vlaanderen.

Jan de Calewé, Pieter Lequier, Jan Vangard, Philips Bonte, Deogratias 't Kint en Adriaen de Cuypere krijgen ‘verplicht logement’ in de gevangenis van het Hof en worden op 9 en 10 juni 1684 verhoord. Allen krijgen ze dezelfde *pointen ende tichten* voorgeschoteld. Telkens wordt hun vorige verklaring voorgelezen. Allen persisteren bij wat ze bij hun eerste verhoor vertelden. Wel voegen ze er nog een en ander aan toe.

Rdsh. Jan-Baptiste Dhane bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

199v **Jan de Calewé**, zn van Jan, geboren in Aarsele, en thans gevangene, wordt verhoord. Hij bekent dat hij op 17 mei ondervraagd werd over de manslag op Hans Valentijn. Bizar, maar verder wordt hierop geen enkele keer expliciet allusie gemaakt.

201r Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan de Calewé**.

201r **Pieter Lequier**, zoon van Glaude die schoenmaker was in Schilde nabij het Sint-Bernardus klooster, 24 jaar, gehuwd, speelman op de viole, zonder vaste woonplaats en thans gevangene, wordt verhoord. Hij speelt waar men hem vraagt en waar hij met vrouw en kinderen mag logeren. Aalmoezen vullen zijn inkomen aan.

Naar zijn zeggen werd hij zonder reden en per vergissing gevangen genomen.

Pieter Lequier (auteur):

“*Op de straat hoorde ik ‘ramoer’ en ik verliet totaal ongewapend de kamer waar ik gespeeld had. Enkele soldaten die in de herberg ‘Den Posthoorn’ gedronken hadden, vielen me aan met uitgetrokken degen. Zonder ook maar een woord te zeggen, gaven ze me twee steken ‘in myne rechte quitte’ [kuit].*”

Uit vrees dat men mij zou doodsteken, nam ik de vlucht en sprong in een gracht waar water in stond. Terwijl ik machteloos in die gracht stond, gaven soldaten van 'Philipine me diversche slaeghen ende dry cappen in myn hooft'. Nu nog draag ik een plaaster op een wonde die nog open staat. s' Avonds leidden ze me gevangen naar 'Philipine'. De eerste nacht ben ik 'an handen ende voeten met ysere boyen beslaeghen gheweest'."

202r **Jan Vangard**, zn van Nicolas, 24 jaar, heeft in Vlaanderen op verschillende plaatsen gewoond, staat ten dienste van - we citeren letterlijk - *de pachters vande vierpont par vat wyn* - met post op een half uur van Bochout in het kwartier *Den Voghelen Sanck*, en thans gevangene, wordt verhoord. Wat de cursief gedrukte tekst betekent is voor ons een raadsel.

202v 10.06.84 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan Vangard**.

202v **Philips Bonte**, zn van Jacques, geboren in Assenede, in de dertig jaar, schoenlapper van stiel, staat eveneens ten dienste van de pachters ... [zie bij Vangard], met post een half uur van Bochout in het kwartier *Den Voghelen Sanck* en thans gevangene, wordt verhoord.

203v Het Hof neemt akte van de verklaring van **Philips Bonte**.

203v **Deogratias 't Kint**, zn van Joos, 19 jaar, geboren in Bossuit (kasselrij Oudenaarde), dienaar van de pachters ... [zie bij Jan Vangard], post gehad nabij *Philipine* aan *De Posthoorn* en thans gevangene, wordt verhoord.

205r Het Hof neemt akte van de verklaring van **Deogratias 't Kint**.

205r **Adriaen de Cuypere**, zn van Gillis, 30 jaar, geboren te Zillebeke, dienaar van de pachters ... [zie bij Jan Vangard], en thans gevangene, wordt verhoord.

205r Het Hof neemt akte van de verklaring van **Adriaen de Cuypere**.

[Opmerking We verwachtten ons aan een dooernstige zaak, maar we kwamen bedrogen uit. Wel leren de verhoren ons iets over de sociale achtergrond en over de verhouding tussen de soldaten van de Staten en de betrokkenen uit de Zuidelijke Nederlanden. Deze laatsten worden nergens soldaat genoemd. Gemakshalve noemen we hen 'Zuid-Nederlanders'. We beperken ons tot de meest opvallende zaken. Onderstaande 'feiten' vonden we in het relaas van de griffier.]

1. Aan Jan de Caluwé werd gevraagd of er in zijn vorig *marginale* verhoor sprake was van de manslag op Hans Valentyn. Hierop antwoordde hij bevestigend. Zoals hoger gezegd, komt de manslag verder nergens ter sprake.

2. De sfeer tussen de coalitiepartners was uiterst ontvlambaar. Op de dijk wandelde men probleemloos van Spaanse bodem naar Staatse bodem, tenzij een incident zich aandeede. Het gebeurde dat een afspraak gemaakt werd om 's anderendaags te vechten met de degens. Op zeker moment werden de vernoemde betichten en hun compagnons uit de Zuidelijke Nederlanden omsingeld door de *Staetse* troepen.

3. Er werd gedronken, gevochten, om de haverklap trok iemand zijn degen uit de schede en dreigde ermee. Soms stak men effectief. Men sloeg met stokken. Een zeldzame keer werd een *scheute* gelost met een roer. Nergens is er sprake van een dode [behalve de manslag op Hans Valentyn, helemaal in het begin].

4. Pieter Lequier speelde op de viole. Hij trad hier en daar op in het kwartier van Bochout. Hij had maar één wens: logement vinden voor hem, zijn vrouw en zijn kinderen. Tussenin

trok hij op bedeltocht. Aalmoezen vulden zijn inkomen aan. Lequier is niet de enige violist die in het stuk voorkomt. Een gezelschap van drie violisten trad nu eens op voor de ene partij en later voor de andere.

Bij een incident tussen de Staatse troepen enerzijds en de betichten en hun compagnie anderzijds, werden de Zuid-Nederlanders achtervolgd op Spaanse bodem. Dit was lang niet het enige incident tussen de soldaten van de Staten en de Zuid-Nederlanders.

5. Oorzaak van dit grote incident was een hoer die met enkele Staatse soldaten ‘gegaan’ was. Nadien tracteerde Bonte haar op een lap of twee op haar rug. Hierover ontstond in een herberg ruzie tussen enerzijds Phlips Bonte en zijn compagnons en hun tegenstrevers de ‘Hollanders.’

Verder zijn we elk spoor van de zes ondervraagden bijster.

205v 17.06.84 Rdsh. Jan-Baptiste Dhane bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe.

Pedro Cardon, zn van Jan, 33 jaar, geboren in Gent, woonde achtereenvolgens in Parijs, Italië en Antwerpen. Hij heeft zich als boekhouder altijd bezig gehouden met de negotie. Nu woont hij bij zijn moeder in Gent in de Veldstraat, waar hij de exclusieve garenwinkel van zijn moeder uitbaat. Thans wordt hij verhoord.

Tussen Pedro Cardon en procureur Dobbele ontstond een zeer zwaar incident. Dobbele klaagde Cardon aan voor de Raad van Vlaanderen.

Pedro Cardon (auteur):

“Tegen mijn schoonbroer Minnaert en mijn zuster de weduwe Deckers heeft Cardon me uitgescholden voor dief, schelm en ’bancqueroutier’. Toen we elkaar ontmoetten nabij het huis van raadsheer Mantels, heb ik hem gevraagd of hij die beschuldigingen staande hield. Hij had het lef van ’ja’ te antwoorden. Daarop heb ik hem op mijn beurt uitgescholden en hem een slag gegeven in zijn gezicht Ik beklaag me erover dat Dobbele geen reparatie [eerherstel] deed.”

Dobbele (auteur): *“Het spijt mij wat ik over u tegen uw zuster en uw schoonbroer gezegd heb.”*

Edelman Cardon was de eerste de beste niet. Hij wist dit van zichzelf en maakte van de gelegenheid gebruik om dit ook aan het Hof diets te maken.

Cardon (auteur): *“Mijn degen droeg ik niet uit veiligheidsredenen. wel als edelman van de artillerie. Ik werd ooit gefeliciteerd door de Prins van Parma. Als appreciatie heeft men me later gevraagd ‘de riviere van Brugghe tot beneden Ghent te verdiepen ende alzo de bevaerynghe vande zee vuyt Oostende te bringhen tot in de Schelde, waerover ick noch wel te coste gebleven is van ongeveer 700 gulden’.”*

Waarschijnlijk zaten de leden van het Hof Cardon met open mond aan te gapen. Dat Dobbele bloedde na vermeld incident had hij oorspronkelijk zelfs niet eens gezien. Wat hij zich nog wel herinnert zijn de woorden van Dobbele : *“Ick sal u wel vinden.”*

Cardon voelde zich vooral in zijn eer gekrenkt: *“Datter er niet pickanter en is dan injuriën, dat hy liever een mes ofte priem hadde in zyn lyf gesteken, dan injuriën te moeten lyden.”*

207r 20.06.84 Het Hof laat **Cardon**. Hij moet onder eed beloven dat hij procureur Dobbele en de zijnen voortaan niet zal misdoen, noch in hun persoon, noch in hun goederen, noch met woorden, noch met daden. Hij moet ook beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur de Smet hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 300

gulden borgsom te betalen. Daarnaast dient hij ook nog 1000 gulden te betalen. Of deze laatste som een boete of een borgsom is, is ons niet duidelijk.

207r 19.06.84 Rdsh. Stalins bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe. **Matthieu Doens**, zn van Anthone, 51 jaar en wonend in Assenede, wordt in de secrete kamer verhoord.

Inhoud niet duidelijk, in ieder geval zegt Doens:

“... dat den brant is generael gheweest en dat oversulcx [bijgevolg] syn eighen schure is verbrant gheweest en de ghone van syn broeder.”

Verder is er sprake van tweedracht bij betalingen. [Mogen we veronderstellen dat er een grote brand woedde in Assenede en dat er onenigheid rees bij het verdelen van de kosten?]

19.06.84 Het Hof laat Matthieu Doens naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur le Clercq hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 300 gulden borgsom te betalen.

207v 6.07.84 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Pieter de Vos, zn van Gillis, 55 jaar, gewezen schepen en schatbewaarder van Oostende, wordt in de secrete kamer verhoord.

Deurwaarder de Roo is bij Pieter de Vos aan huis geweest en heeft hem gevraagd een of ander salaris te betalen. Hierna volgt de versie van de betichte (auteur):

“Ik wilde hem zoals vooraf afgesproken één pattacon betalen, maar tot mijn grote consternatie wilde de Roo er twee. Discussie dus en toen ik hem wilde betalen is hij dreigend vertrokken. Nadien heb ik hem het ‘verschuldigde bedrag’ [één ofwel twee pattacons?] via een notaris nagezonden. Hij wilde het echter niet ontvangen.

’s Namiddags ging ik wandelen. Tijdens mijn afwezigheid is de Roo met een assistent bij mij aan huis geweest en wilde een zilveren bord meenemen. Dit bord was echter eigendom van don Joan Gusman die bij mij logeerde, en die heeft het niet willen afstaan. Bij mijn thuiskomst heeft Gusman me alles verteld.”

208r 6.07.84 Het Hof beslist dat **Pieter de Vos** naar huis mag terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Lambrechts hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 300 gulden borgsom te betalen.

208r 28.07.84 Rdsh. vader Brugghen bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Hugo de Roo, zn van Jacques, 30 jaar, deurwaarder van dit Hof en residerend te Brugge, wordt in de secrete kamer verhoord.

In het relaas van de griffier onderscheiden we twee delen waartussen we geen verband zien.

1. De Roo verklaart dat hij gehandeld heeft conform het advies van de advocaten vande Sompele, Bouvaert en Donse. Op de uitdrukkelijke vraag van de notaris om de kopie terug te geven, is hij niet ingegaan omdat hij dacht dat alles geheim moest blijven.

Het Hof (auteur): *“Zo hebt u de tegenpartij de mogelijkheid ontnomen om zich te verdedigen.”*

Verder lezen we dat de deurwaarder huisvredebreuk pleegde door zonder machtiging in een patersklooster binnen te dringen.

De Roo (auteur): *“Ik heb wel tien keren geklopt op de deur van het klooster, maar niemand deed open. Op verzoek van een pater ben ik samen met drie assistenten dan maar over de muur geklommen. Mijn assistenten, stadsambtenaren, hadden elk hun degen bij. De pensionarissen vande Velde en la Villette stonden er op te kijken en waren - zo dacht ik toen - akkoord. In alles heb ik steeds volgens de ordonnanties gehandeld.*

Ik ben inderdaad over de twee muren geklommen met behulp van een ladder die ik van een pater kreeg. Daartoe had ik inderdaad geen toelating vande vermelde pensionarissen die daar occasioneel stonden. Dat anderen na mij over de muur geklommen zijn, heb ik niet gezien.

Op verzoek van de pater, die vreesde kwalijk behandeld te worden door het volk dat binnengedrongen was, liet ik drie assistenten binnen in het klooster. Ze hielden als wetteboden de wacht. 's Anderendaags heb ik, op verzoek van die pater, mijn drie assistenten vervangen door iemand anders waarvan ik niet wist dat hij militair was. Hem heb ik gezegd dat de pater hem de kost zou geven en zijn dagloon betalen.”

209r 1.09.84 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Jan de Voocht, zn van Matthys, militair, 28 jaar en geboren in **Utrecht**, wordt als gevangene verhoord.

We pogen, met de nodige reserves, een reconstructie te geven van het gebeurde.

In het leger van de Staten van Holland diende hij in het regiment van de graaf van Nassau.

De Voocht zegt dat hij als militair niet verplicht is te antwoorden, maar dat hij dit wel zal doen evenwel zonder prejudicie.

1. De Voocht kon zijn huishuur niet betalen en kreeg bezoek van een deurwaarder. In een zwaar incident schoot hij wellicht op de deurwaarder. Naar zijn zeggen loste hij een *scheute*...ter ere van de Prins van Oranje, zijn meester! De deurwaarder verkoos het veilige boven het onzekere en sloeg op de vlucht.

2. Betichte gedroeg zich ook zeer agressief tegenover de schout. Nog dezelfde avond ontstond op straat een zware rel met de schout, die deze keer versterking had van drie gewapende assistenten. De confrontatie bleef niet beperkt tot een scheldpartij. Degens werden getrokken, maar tegen deze overmacht was onze militair niet bestand.

De Voocht (auteur): *“Mijn crawatte [das] was gescheurd, men trok me bij mijn haar, mijn broek werd naar beneden getrokken en in mijn bloot lichaam werd ik meegesleurd.”*

211r 29.09.84 Het Hof beslist dat **Jan de Voocht** naar huis mag terugkeren. Het Hof stemt erin toe hem een kopie van de tichten te geven. Hij dient hij binnen de acht dagen op de griffie (o.a.) het advies van rechtsgeleerden af te leveren in verband met deze zaak. Hiervan zal de procureur-generaal inzage nemen.

Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Opstale hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 300 gulden borgsom te betalen.

223r 21.10.84 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Jan de Voocht, gevangene, wordt nogmaals verhoord.

Geen enkele speciaal nieuws, tenzij dat hij regelmatig de herberg De Keizerskroon te Dendermonde bezocht, alwaar hij at en dronk.

211v 6.09.84 Rdsh. Vander Brugghen bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Tanneken vande Velde, dochter van Gillis, Lokeren(?), 53 jaar en vrouw van Gillis Willems (schipper), wordt in de secrete kamer verhoord. In dit kort verhoor is geen lijn te zien.

211v 15.09.84 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Laurens Willems, zn van Gillis, 24 jaar, schipper, wonend in Lokeren en blijkbaar een zoon van Tanneken vande Velde, wordt in de secrete kamer verhoord.

Willems weet niets te vertellen behalve dat hij werkonbekwaam werd na een kwetsuur in zijn been.

211v 16.09.84 Het Hof laat de supplianten [meervoud] **Tanneken vande Velde** en **Laurens Willems** naar huis naar huis terugkeren. Ze moeten beloven dat ze zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur Lambrechts hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dienen zij 300 gulden borgsom te betalen.

212r-220r Jonkvrouw Anne-Marie le Rouffon, dochter van een griffier van dit Hof, liet zich haar (zogezegde) ontvoering door haar minnaar jonkheer Jan-Jacques de Meulenaere zeer graag welgevallen. Haar vader daagde de Meulenaere wel voor de Raad van Vlaanderen!

212r 30.09.84 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc..

Jan de Landtheere, zn van Pieter, Gent, 35 jaar en zadelmaker, wordt in de Chastelette verhoord.

Het Hof is vooral geïnteresseerd in de handel en wandel van Jan-Jacques de Meulenaere die Jan de Landtheere enkele keren ontmoet heeft bij Melchior Masure, uitbater van het hotel *Het Gouden Hooft*. De ondervraagde was getuige van een mysterieus feit. Even buiten een van de stadspoorten stopte een koets waarin drie personen zaten: een jonkvrouw, de Meulenaere en een niet nader genoemde derde persoon met *cort ghefriseert hayr ende cleen van posture*. De Meulenaere verzocht de jonkvrouw om over te stappen in een andere koets, maar ze weigerde aanvankelijk. Uiteindelijk deed ze dit toch.

Opmerking Daarnaast geeft de ondervraagde nog een interessant detail. Vertrokken op 11 september 1684 is hij per koets naar Parijs gereisd. Voor de heenreis had hij vijf dagen nodig. Zijn verblijf nam een kleine vijf dagen in beslag en na veertien dagen was hij terug thuis in Gent.

215r 4.10.84 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier de Vriese, adv.-fisc. Spanoghe.

Jan de Landtheere wordt nogmaals verhoord in de Chastelette.

Deze historie wordt zo mogelijk nog geheimzinniger wanneer de Landtheere verklaart dat de Meulenaere in *Het Gouden Hooft* hem een koffertje gaf. De hoger vermelde jonkvrouw blijkt de dochter van griffier le Rouffon te zijn!

216r 4.10.84 Idem.

Jan-Baptiste Demey, zn van Adriaen, 39 jaar, °Gent, wordt inde gevangenis van het Hof verhoord.. Demey heeft vijf jaar naast de conciergerie van Sint-Baafs gewoond. Het Hof somt een reeks personen op, met de vraag wie hij onder hen kent. De meesten kent hij niet, ook de Meulenaere niet. In het huis waar hij nu woont, zijn geen militairen geweest behalve kolonel vander Piet, kapitein-luitenant van het regiment van de dragonders.

217r 6.10.84 Het Hof ordonneert de advocaat-fiscaal binnen de drie dagen het bewijs te geven [waarvan?]. gebeurt dit niet dan wordt **Jan-Baptiste Demey** geslaakt [vrijgelaten].

217r 7.10.84 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe.

218v 12.10.84 Idem als hiervoor.

Hierna geven we de synthese van de twee verhoren van Melchior Masure.

Melchior Masure, zn van Guilain, 37 jaar en uitbater van het hotel *Het Gouden Hoofd*, wordt in de secrete kamer verhoord.

Meer dan enkele losse items noteren is niet mogelijk. We zetten die op een rijtje.

1. Blijkbaar waren juffrouw Anne Marie le Rouffon, dochter van griffier le Rouffon, en jonkheer Jan-Jacques de Meulenaere smoorverliefd op elkaar. Over haar zogezegde ontvoering zegt een voerman dat ze nooit *eenich misbaer heeft ghemaect*. Trouwens, ze werd niet één keer maar zelfs twee keren ‘ontvoerd’. Op zeker ogenblik zei ze tegen de voerman: “*Stelt mij [zet mij af] in een clooster en laet ons trauwen.*”

Voor wat de Meulenaere betreft, ook die zag helemaal geen graten in zijn omgang met de juffrouw, integendeel: “... *midts dat het evenwel zyne vrouwe was voor Godt ende voor de weerelt ...*”

2. Melchior Masure zegt dat hij vooraf niets wist van een complot om juffrouw le Rouffon met *force wech* te voeren. Hij onderhield per brief een nogal drukke correspondentie met Jan-Jacques de Meulenaere én met de jonkvrouw.

3. De Meulenaere logeerde herhaaldelijk in het hotel van Masure, zelfs nadat hij ... ontsnapt was uit de gevangenis in Brussel!!! Op zeker ogenblik speelde Masure zelfs *go-between* tussen de Meulenaere en vader le Rouffon. Na haar ‘ontvoering’ sprak Masure met haar in Thuin alwaar hij in dezelfde herberg logeerde als de Meulenaere.

4. Brequé, ontvanger-generaal van Bergen, supporterde blijkbaar ook voor het verliefde koppel. Hij bezorgde Masure de nodige officiële stukken die op het proces voor het Hof konden van pas komen.

5. Jan-Jacques de Meulenaere werd ook gedaagd voor ‘het geestelijk hof’. Hij ergerde zich aan het aanslepen van het proces.

220r 13.10.84 Het Hof beslist dat **Melchior Masure** Gent niet mag verlaten. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 2000 gulden borgsom te betalen. Binnen de drie dagen moet hij de akte van borgtocht voorleggen.

227r 17.11.84 Rdsh. Peeters bijgestaan doorgriffier Helias, de p.-g..

Philips Albert Cardon, zn van Jacques, Deinze(?), 28 jaar en gevangene, wordt verhoord. Cardon (auteur): “*Vijf dagen nadat de Fransen onlangs vertrokken uit Deinze, heb ik daar een sloopje wijn gebracht. Toen zag ik deurwaarder Jan Bauters die kwam zien of ik blauwde [smokkelde]. Tegen de deurwaarder ontkende ik dat ik een blauwer was. Hierop zei hij: "Doet gij het niet, dan wel je vader die de reputatie heeft een groten blauwer en fraudeur te zijn van de rechten van Zijne Majesteit. "Totaal ontstemd, heb ik Bauters op mijn beurt verweten een oneerlijk man en een schoelie [schobbejak] te zijn.*”

Een tijdje later ontmoetten de twee elkaar nog eens. Na het uiten van dezelfde verwijten ontstond handgemeen. Bauters trok zijn degen en Cardon sloeg die kapot en gooide hem weg. Tot hier de verklaring van Cardon.

228r 17.11.84 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Philips Albert Cardon**.

228r-251r De Vlaamse Raad wil streng optreden tegen geslepen kaartspelers ... voor zover ze die te pakken krijgt.

A. Valsspeler Pieter Mussche

228r 6.12.84 Rdsh.Sucx bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter Mussche, baljuw van Schelderode, gevangene in de Chastelette, wordt verhoord.

Het betreft een lang en uiterst ingewikkelde verslag doorspekt van financiële transacties en dit met Helias als griffier. De verslagen van Helias zijn zeer goed leesbaar maar niet altijd helder.

Het is lang niet altijd duidelijk wie onderwerp is van de zin. Verder voelen we ons niet geroepen om het kluwen van die talrijke financiële transacties te ontwarren.

Behalve Pieter Mussche wordt ook Guillaume Iman verschillende keren verhoord.

Komen ook ter spraak:

- jonkvrouw Susanne Stalins;

- Jan du Jardin, een lijnwaadsnijder, die stevast geld tekort komt om zijn speelschulden te betalen;

- de notarissen Vilain, Servaes, Tack, Risseghem en Neyt. Om argwaan te voorkomen, trok Pieter Mussche met vaste verliezer du Jardyn telkens naar een andere notaris.

Verder verwijzen we naar de verhoren hierna.

234v 7.12.84 **Guillaume Iman**, zn van Bernard, 34 jaar, stadsbode te Gent wordt in de gevangenis van het Hof verhoord. [Wellicht gebeurde dit in de chastelette.]

236r 8.12.84 **Pieter Mussche**, baljuw van Schelderode, 40 jaar, wordt in de chastelette verhoord .

241v 8.12.84 **Guillaume Iman** wordt in de gevangenis van het Hof verhoord.

244v 9.12.84 **Guillaume Iman** wordt in de gevangenis van het Hof verhoord.

245r 9.12.84 **Pieter Mussche** wordt in de chastelette verhoord..

245v 16.12.84 **Pieter Mussche** wordt in de chastelette verhoord. .

246r 19.12.84 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Pieter Mussche**.

248v 18.12.84 **Pieter Mussche** wordt in de chastelette verhoord. .

248v 18.12.84 **Guillaume Iman** wordt in de gevangenis van het Hof verhoord.

Opmerking De cipier verklaart dat kennissen [speelcompagnons die partij kozen voor de fraudeurs?] van Iman hem verschillende keren molesteerden.

248v 19.12.84 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Guillaume Iman**.

251r 22.12.84 Confrontatie in de chastelette van **Pieter Mussche** met **Guillaume Iman**. Ondertekend door Pieter Mussche.

Opmerkingen

1. Een vonnis over voorgaande zaak vonden we niet. Maar op 23.12.1688, dus vier jaar later, werd in een andere zaak een vonnis geveld over Pieter Mussche. Daarin staat dat Mussche op 28 september 1685 van Zijne Majesteit gratie bekam over zijn excessief spelen met de kaarten en zijn bedrog hierbij gepleegd. Hierna geven we het vonnis dat het Hof velde op 23.12.1688.

2. Ook Jan Bonne [vonnis zie verder] maakte deel uit van dezelfde compagnie kaarters waartoe Mussche en Imam behoorden. In het eerste verhoor van Mussche lezen we dat Jan Bonne en Iman *Het Leesthien* verlieten om buiten een robbertje te vechten, zogezegd om een *meysen*.

136v 23.12.88 Vonnis over valsspeler Pieter Mussche.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging Vals spelen met de kaart.

Sedert zijn verschijnen in 1684 voor het Hof, waar hij beticht werd van ‘excessief’ kaart te spelen en daarbij bedrog te plegen, heeft **Pieter Mussche** nog andere, ditmaal echte baldadigheden, gepleegd. Dit niettegenstaande de gratie die hij op 28 december 1685 van Zijne Majesteit kreeg. Verschillende personen heeft hij gedreigd neer te schieten zowel met zijn pistool als met zijn geweer. In en buiten Gent, *by nachte en ontyden, droncken synde ende groot ramour maeckende, swerende ende vloeckende*, stampte hij op deuren.

Toen een deurwaarder bij hem op bezoek kwam om zijn meubels af te halen, dreigde hij die af en daagde hem uit om te vechten. De deurwaarder diende te vluchten, liet hem aanhouden en in de gevangenis van het Hof steken. Allemaal *saecken belettende de ghemeene ruste* en die niet *lydelyck sonder condigne* [gepaste] *punitie* mogen gebeuren.

Uitspraak

Pieter Mussche wordt voor drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen. Na zijn vrijlating moet hij nog voor zonsongang de stad Gent *ruymen* [verlaten] en binnen de drie dagen het graafschap. Ook moet hij de proceskosten betalen.

B. Valsspeler Jan Bonne

125r 19.01.86 Vonnis over Jan Bonne, schout van Lokeren en voortvluchtig.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging

In de zomer van 1681 tot in de vasten van 1684 speelde Jan Bonne met de regelmaat van een klok voor grof geld in de volgende herbergen: *Het Leesthiën, Oost-Indiën, Spaigniën* en in *De Croone* nabij het Belfort. Bonne behoorde tot het gezelschap Mussche-Iman-du Jardyn.

In het kaartspel de *Mariage* won Bonne, na frauduleuse afspraak met enkele compagnons, aanzienlijke sommen geld van lakesnijder Jan du Jardyn. Die betaalde niet alleen het gelag, maar tekende om de haverklap wisselbrieven en obligaties. Om geen onmiddellijk argwaan te wekken werden de vereiste akten bij verschillende notarissen verleden: Vilain, Risseghem, Servaes, Tack en Neyt.

In de vasten van 1684 gebeurde het dat men aanvankelijk voor klein geld speelde om te eindigen met *quyt ofte dobbel*. De ingezette sommen gingen het vermogen van du Jardyn en ook van de andere compagnons van Bonne ver te boven. Maar door *onderlynghe intelligentie* [frauduleuse afspraken] was Jan du Jardyn steevast de verliezer. Desnoods leende hij geld bij jonkvrouw Suzanne Stalins.

Tot de vrouw van Jan du Jardyn tussenkwam en een minnelijke schikking bekwam om de schulden van haar man in één keer te delgen. Maar zelfs dan werd ook zij bedrogen. Het Hof oordeelde dat dit alles was *streckende tot de ruyne van gheheel familiën*, en velde een streng vonnis.

Uitspraak

Jan Bonne wordt voor tien jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen en moet 3 000 gulden boete evenals de proceskosten betalen.

252r 2.05.85 Rdsh. Mantels, adv.-fisc. Spanoghe en advocaat Jan-Baptiste de Gheldere die de toelating kreeg om het verhoor van onderstaande bij te wonen..

Catharine Thilly, dochter van Louis, 44 jaar, vrouw van Anthone de la Derrière muntmeester te Brugge, wordt verhoord in de gevangenis van Brugge.

We hebben het als volgt begrepen. Bij de la Derrière werden valse pattacons gevonden. Zijn vrouw Catharine Thilly werd verhoord in de gevangenis van Brugge. Bij het Hof in Gent wordt ze vertegenwoordigd door haar advocaat de Gheldere. Evenals raadsheer Mantels verklaart de advocaat dat de kopie van het verslag van haar verhoor voorgelegd aan het Hof, conform is met het origineel. [*Accordeert met het origineel examen. Ons t' Oorconden ... .*]

In Brugge had ze verklaard dat de verdachte pattacons afkomstig waren van de Berg van Barmhartigheid. Daar had Martinken Allemeersch, dienstmeid van de Thilly's, deze als cash geld ontvangen toen ze enkele juwelen in pand gaf. Het hof van Brugge had haar enkele pakjes van die pattacons getoond. Daar had Catharine Thilly ten stelligste ontkend dat zij noch haar man iets te maken hadden met een eventuele vervalsing.

252r 4.05.85 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Catharine Thilly** en verwacht de terugkeer van de adv.-fisc. Spanoghe [blijkbaar wordt Spanoghe opnieuw te Brugge verwacht].

255r 4.06.85 Rdsh. Mantels bijgestaan door griffier de Vriese, adv.-fisc. Spanoghe. In het Frans.

Anthoine de la Derrière, zn van François, 61 jaar en muntmeester te Brugge en gevangene van dit Hof, wordt verhoord.

Anthone de la Derrière (auteur): *“Dat de pattacons die men in mijn kantoor gevonden heeft, te licht wogen kan niet. Iemand moet mijn kantoor binnengedrongen zijn en me deze 'tour' gelapt hebben. Ook mijn vrouw heeft zich steeds aan de reglementen gehouden bij de productie van pattacons.*

Bovendien heeft het magistraat van Brugge mijn kantoor gecontroleerd en alles in orde bevonden. Waarom ik me onlangs verstoep heb? Ik deed dit uit vrees dat het magistraat me slecht zou behandelen. Iets wat men vroeger nog gedaan heeft toen men me verplichtte mijn zaak als zilversmid te sluiten, omdat ik zozegde de rechten van Zijne Majesteit niet betaalde. Maar als keurder van de munt moest ik dit niet doen.

Waar mijn zoon zich nu bevindt weet ik niet. In ieder geval heb ik hem niet bevolen zich te verstoppen.”

Toen het Hof hem vroeg waar en van wie hij vernomen had dat het magistraat zijn kantoor gecontroleerd had, gaf hij een vaag antwoord. Hij had dit vernomen in een klooster. Gevraagd van wie, dan bleef hij het antwoord schuldig.

255v 4.06.85 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Anthone de la Derrière**.

254r 29.05.85 Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Pieter Asselman, zn van Mattheus, 40 jaar en wonend op de parochie van Sint-Niklaas, wordt verhoord.

Pieter Asselman: *“Op 28 januari 1685 werd ik baljuw van de heerlijkheid Aarschot. De eed legde ik af in tegenwoordigheid van Pieter van Imschoot en Gillis Denys.*

Op 31 januari 1685 ben ik ten huize van Pieter Martens geweest om een vonnis uit te voeren [een paard in belslag te nemen(?)]. Ook paardenslachter Carel Geerts was daar evenals Jan van Haver.

Omdat Martens de deur voor mijn neus sloot, heb ik het slot door een van mijn assistenten laten uitpramen, evenwel zonder de toelating van de rechter. De huisvrouw van Martens nam as uit de haard en gooide die in mijn gezicht. Op de koop toe sloeg ze met haar sleutelriem op mijn hoofd. Van alteratie trok ik mijn degen.”

254v 30.05.85 Het Hof laat **Pieter Asselman** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Quésau hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

255v 27.06.85 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Adriaen Voghelaere, zn van Jacques, 56 jaar, landsman en gewezen ontvanger van Wachtebeke, wordt verhoord.

Het betreft een uiterst summier relaas waaruit we niets kunnen afleiden.

256r 30.06.85 Het Hof laat **Adriaen Voghelaere** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Berchmans hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 600 gulden borgsom te betalen.

124v 12.1.86 Vonnis over Adriaen Voghelaere.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging: verbale agressie tegenover de schepenen en fysieke agressie tegen schepen Pieter Ghysels die hij een vuistslag gaf zodat *'t bloet hem ten neuse uuytghelopen is.*

Uitspraak. Adriaen Voghelaere krijgt 100 gulden boete en dient ook de proceskosten te betalen.

256r-258r 121v Marten Clays, geholpen door zijn vrouw Florence Dadan, bedriegt zijn vennoten bij het beheer van de gelden van de maalderijpacht.

Volgende personen werden achtereenvolgens verhoord.

256r 5.07.85 **Marten Clays**, zn van Abraham, Gent, 60 jaar, bakker en gevangene.

257v 9.07.85 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Marten Clays**.

257v 5.07.85 **Florence Dadan**, dochter van Joos, Gent, 48 jaar en vrouw van Marten Clays.

257v 9.07.85 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Florence Dadan**.

258r 9.07.85 **Louis van Hecke**, zn van Joos, Gent(?), 40 jaar en erfachtig ontvanger van de kasselrij Oudburg.

258v 9.07.85 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Louis van Hecke**.

258v 9.07.85 **Jan Gryp**, zn van Guillaume, Gent(?), 70 jaar, commissaris van 'zekere' stadsrechten en voorheen sergeant van de *trésorie*.

121r 10.11.85 Vonnis over Marten Clays, zijn vrouw Florence Dadan, Louis van Hecke en Jan Gryp.

Extraordinaire procedure

Eerste zaak.

Beschuldiging

Deze eerste zaak is reeds voorgekomen voor de schepenen van de Keure.

Marten Clays en zijn vrouw Florence Dadan worden ervan beticht zich frauduleus te willen verrijken met 800 ponden ten nadele van hun partners in de maalderijpacht. Ook hebben ze meeneed gepleegd [blijkbaar voor de Schepenen van de Keure].

Opmerking Uit het verhoor van Clays blijkt dat hij zich achtereenvolgens liet verdedigen door de advocaten Elinga Janssens en vander Vinckt en ook door pensionaris Smit.

Verder is er ook sprake van advocaat Limander en van de pensionarissen vande Voorde en Penneman.

Uitspraak

Het echtpaar Marten Clays en Florence Dadan krijgt een boete van 600 gulden en moet ook de proceskosten betalen.

Tweede zaak.

Louis van Hecke en Jan Gryp die blijkbaar weinig of niets te maken hadden met de vermelde poging tot fraude, dienen enkel de proceskosten te betalen. Het Hof zegt rekening te houden met hun excuses en hun verdediging.

259r 12.07.85 Rdsh. Stalins bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Charles vander Mandere, zn van Adriaen, 28 jaar, Harelbeke, wordt verhoord.

Het betreft een dispuut tussen enerzijds Charles vander Mandere en anderzijds 'de proost', de burgemeester, de schepenen en de griffier. Vander Mandere beweert dat hij recht heeft op zekere penningen en dit ook te kunnen bewijzen. Hij zegt ook dat hij niemand bedreigd heeft.

259v 14.07.85 Het Hof beslist dat **Charles vander Mandere** naar huis mag terugkeren.

Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

260r 18.07.85 Rdsh. Stalins bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Pieter Bernard van Montagu, zn van Joos, 25 jaar en (over)meier van Aalst, wordt verhoord.

We verwijzen naar het vonnis hierna.

260r 18.07.85 Het Hof beslist dat **Pieter Bernard van Montagu** naar huis mag terugkeren.

Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 300 gulden borgsom te betalen.

Binnen de drie dagen moet hij de akte van borgstelling overhandigen aan de procureur-generaal.

124r 12.01.86 Vonnis over Beernaert Montagu overmeier van het Land van Waas.

Beschuldiging: fraude bij de verkoop van een paard dat hij afgepand had.

Op 5 oktober 1684 had Beernaert Montagu ten huize van presbyter Eduaert Saert een paard afgepand en gesekwesteerd in de stal van Jan Dooghe, tavernier van *In de Croone* te Dendermonde. Dit paard verkocht hij twee dagen nadien publiekelijk bij opbod op zeven losdagen aan zozegd Jan Griettens. Nadien leverde hij dit paard aan Jan Dooghe.

Uitspraak. Beernaert Montagu krijgt 100 gulden boete, dient de proceskosten te betalen en wordt voor drie maanden ontzet uit zijn ambt van overmeier.

260v 26.07.85 Rdsh. Stalins bijgestaan door griffier de Vriese, adv.-fisc. Spanoghe.

Gillis d' Hollande, zn van Jaspard, Nederbrakel, 57 jaar en landsman, wordt in de secrete kamer verhoord.

Niet duidelijk.

260v 26.07.85 Het Hof beslist dat **Gillis d' Hollande** naar huis mag terugkeren.

Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Quésau hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de

reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 300 gulden borgsom te betalen.

260v 17.07.85 Rdsh. Stalins bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc..

Jacques van Bueghem, zn van François, 34 jaar, baljuw van Oedelem en Praet, wordt in de secrete kamer verhoord.

Voor het Hof loopt reeds een proces tegen van Bueghem die beweert dat hij voor dezelfde zaak maar één keer moet terecht staan. Het Hof zegt dat er aan de zaak twee onderscheiden aspecten zijn: *de publique interest ende ... de particuliere ende civile*.

261r 30.07.85 Het Hof weerlegt de argumentatie van **Jacques van Bueghem**, beveelt hem op alles te antwoorden en veroordeelt hem tot de betaling van de kosten van het debat.

264r 20.09.85 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Jacques van Bueghem wordt in de secrete kamer andermaal verhoord.

[Opmerking Tijdens de jaarlijkse straatschouwing werden de plaatsen aangeduid die particulieren binnen het jaar moesten herstellen. Gebeurde dit niet, dan diende de betrokkene een boete te betalen en werd een aanbesteding uitgeschreven om het werk door derden te laten uitvoeren.]

Jacques van Bueghem wordt ervan beschuldigd dat hij bij de jaarlijkse (1684) straatschouwing ongelijke maten hanteerde en oordeelde volgens de kop van de klant. Als verdediging zegt hij dat hij sommige niet herstelde straten ongemoeid liet, omdat er toch geen klachten waren. Andere liet hij ongemoeid om - dit verklaart hij toch - troebelen te voorkomen. Bovendien was *d' een straete noodigher te repareren als d' andere*.

265r 20.09.85 Het Hof laat **Jacques van Bueghem** naar huis terugkeren.

Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen. Binnen de drie moet hij de akte van borgstelling voorleggen.

261v 10.09.85 Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier Helias, p.-g. la Villette.

Pieter Janssens, zn van Jan, 37 jaar en gewezen ontvanger van Berlare, wordt verhoord in de secrete kamer.

Pieter Janssens wordt verdacht van schriftvervalsing.

261v 11.09.85 Zie hiervoor.

Pieter Janssens wordt nogmaals verhoord.

Pieter Janssens (auteur): "*Pauwels Goossens, schoonvader van Maerten Vergauwen, heeft gezegd en is bereid dit te herhalen, dat Jan van Langhenhove 10 pattacons wilde betalen aan Maerten Vergauwen indien die zijn handtekening wilde verloochenen.*"

262r 11.09.85 In verband met het verhoor van **Pieter Janssens** beveelt het Hof de commissaris rdsh. Stauthals en zijn adjunct griffier Helias, onverwijld naar Berlare te reizen om daar de ondertekenaars van een zeker attest te ondervragen.

262r 18.09.85 Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Michiel 't Kint, zn van Jan, 43 jaar, tavernier van *Het Boergoens Cruyse* te Berchem, brouwer en ‘*commis vande vier pont par vat en van de gulden op den impost bieren*’, wordt als gevangene verhoord.

In de aanwezigheid van de baljuw opende 't Kint *de gheltcasse. Mits daer gheen taefel inde caemer en was*, heeft hij het *uytghestrloyt op den vloer*. De baljuw heeft *daerin gheroert met zynen vingher* en aan 't Kint gevraagd of hij nog ander geld had.

Hierop antwoordde 't Kint gevat dat hij meer geld zou hebben indien de parochie en de assistent van de baljuw hem zouden betalen. Schepen Pieter Camberlyn voelde zich danig gestoken en eiste dat de baljuw 't Kint zou straffen voor diens *insolentie*. Verontwaardigd vertrokken alle schepenen.

't Kint (auteur): “*Kort nadien passeerden de twee assistenten van de baljuw voor mijn deur en ik stak een muntstuk onder de kin van een van hen, Pieter Cossaert. Die gaf me onmiddellijk een slag in mijn gezicht. Als revanche gaf ik Jacques de Keysere, de andere assistent van de baljuw, eveneens een mep in zijn gelaat.*”

Toen een dienaar van de pachters van de bieraccijnzen zich met de zaak bemoeide, ontstond een regelrecht vuistgevecht.

't Kint (auteur): “*Later heb ik vernomen dat één van hen een kwetsuur rond zijn oog opgelopen had. Zelf heb ik maar één slag gegeven namelijk aan de Keysere en dan nog by abuysse, want ik wilde revanche nemen op Pieter Cossaert.*”

't Kint die zeer mondig was, vroeg een verslag van het verhoor en *acces van Raede*.

262r 22.09.85 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Michiel 't Kint**.

263v 19.09.85 Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Gevangene **Michiel 't Kint** wordt nogmaals verhoord.

Hij ontkent nogmaals dat hij Pieter Cossaert met zijn vuist gekwetst heeft. Om zijn bewering te staven, somt hij de namen van een reeks personen op die tot zijn ontlasting kunnen getuigen.

265r 20.09.85 Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Joos de Nockere, zn van Laurens(?), 50 jaar en landsman wonend te Rooigem, wordt in de secrete kamer verhoord.

Volgens de Nockere had de deurwaarder bij andere landslieden te veel schoven gelicht had als tiende in natura. Vastbesloten zich niet te laten bedriegen, liet hij de wagen met de in beslag genomen schoven ontladen. Dat hij een vork of gaffel in de hand had, was niets bijzonders, want hij stond op het punt zijn erwten te keren. De deurwaarder had hem een boete gegeven zonder te zeggen waarom. Tot daar de versie van Joos de Nockere.

265v 20.09.85 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Joos de Nockere**.

265v Zie hiervoor.

Gillis de Witte, zn van Adriaen, 50 jaar en landsman te Rooigem, wordt verhoord.

Gillis de Witte treedt op als getuige (auteur):

“*Joos de Nockere stelde zich vóór de paarden van de wagen met tiendevruchten en wilde met zijn eigen ogen zien wat de tiendesteker van zijn land gehaald had. Omdat hij de wagen niet wilde laten passeren, gaf de deurwaarder hem een boete. Vooraleer doorgang te verlenen wilde Joos de reden van zijn proces verbaal kennen.*”

De Witte (auteur): “*Zelf heb ik geen vinger uitgestoken naar de wagen met de paarden. Ik had inderdaad een crabber [werktuig gebruikt om te wieden] in de hand, niet om de deurwaarder of een van zijn helpers te bedreigen, maar om mijn wortelen te wieden. Toen ik zag dat de tiendesteker van plan was meer schoven aan te slaan dan hem toekwam, heb ik die inderdaad bedreigd.*”

266r 20.09.85 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Gillis de Witte**.

266r Zie hiervoor.

Cathelyne van Nieuwkerke, dochter van Jacques, Rooigem, 27 jaar en huisvrouw van *brauwer* Guillaume de Pape, wordt verhoord.

Cathelyne van Nieuwkerke protesteert tegen het afhaken van tiendevruchten vermits het *zoo menighen dreupel sweets* [druppel zweet] *hadde ghecost*.

266v 20.09.85 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Cathelyne van Nieuwkerke**.

266v Zie hiervoor.

Janneken de Smet, dochter van Pieter, Gent, 53 jaar, huisvrouw van Jaspard van Oudenhove uitbater van *Den Leeuw* (buiten de Brugse poort), wordt verhoord.

Geen concrete inlichtingen.

266v 20.09.85 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Janneken de Smet**.

266v 3.10.85 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Jacques Flicx, zn van Adriaen, Temse, 49 jaar, brouwer en pachter van de ‘gulden en de impost op de bieren’ van het Land van Waas (en van andere rechten), wordt in de secrete kamer verhoord.

Hierna volgt de versie van Jacques Flicx. Op 1 juni 1685 dronk hij in de herberg *Den Anker* te Temse een glas met stadhouder Philips Suys. Een glas, maar het kunnen er ook meerdere geweest zijn. Zonder dat hij het zich realiseerde wanneer en waarom werd hij geverbaliseerd door Suys. In ieder geval had hij de stadhouder niet geslagen. Dit beweert hij toch.

Bijgevolg mocht hij niet naar huis en moest hij daar blijven. Hij trok zijn *surtout* [bovenkleed] uit en legde zich te slapen in een koets in de kelderkamer. Totdat hem *de noodt overghecommen synde omme te waeteren hy van het voornoemde bedde is opghestaen* en de kamer verliet. De stadhouder die dit gewaar werd pakte Flicx vast en zei dat hij niet buiten mocht gaan. Na krakeel ontstond een vechtpartij en beiden vielen van de trap. De stadhouder riep *dat hy seer ghequetst* was en vroeg om een dokter.

Flicx (auteur): “*In de keuken vond ik op de grond de degen van de stadhouder. Opdat hij zich niet zou kwetsen stak ik de degen weg achter een schilderij in de kamer waar ik geslapen had. Een dokter en een chirurgijn visiteerden Suys [in hoeverre Suys gekwetst werd, is niet vermeld]. Vergezeld van de dokter en de chirurgijn ben ik naar huis gegaan. Thuis gekomen dronken we samen nog een kan bier.*”

Op het einde van zijn verhoor bekende Flicx dat de schermutseling ontstond omdat hij zijn boete niet wilde betalen aan Suys.

268r 12.10.85 Het Hof laat **Flicx** naar huis terugkeren.

Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Larebeke hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling

van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 600 gulden borgsom te betalen.

268r 13.10.85 In de secrete kamer van het Hof. Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier de Vries, de p.-g..

Everaert Bedaert, zn van Lambert, 35 jaar, geboren in Marche-en-Famenne(?), wordt in de secrete kamer verhoord. Te weinig gegevens om iets zinnigs te noteren.

268v 15.10.85 Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Steven de Neve, zn van Pieter, 70 jaar, wonend te Sint-Martens-Lierde en molenaar, wordt in de gevangenis verhoord.

Steven de Neve wordt ervan verdacht betrokken te zijn bij de diefstal in een molen van een of ander ijzer nodig bij het malen. Hij ontkent dit en zegt dat dit ijzer meegenomen werd door de Franse troepen.

269r 19.10.85 Het Hof laat **Steven de Neve** voorwaardelijk vrij. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 50 gulden borgsom te betalen.

269r-274v 15.11.85 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Meester **Leo Mahieu**, zn van Leo, 50 jaar en *Lieutenant Civil der Indaeghynghe* te Gent, wordt in de secrete kamer verhoord.

Het betreft een lang en juridisch ingewikkeld relaas waaruit we met de nodige reserves het volgende puren.

1. Meester Leo Mahieu wordt ervan verdacht van de uitgave van een ordonnantie waarin hij zijn griffier, tegen de plakaten in, financieel benadeelde. Zo had hij een recht van de griffier geschrapt, omdat dit naar zijn mening niet aan de griffier toekwam. Toen die zaak voor het Hof kwam, vroeg hij hiervoor vrijstelling van vervolging. Het Hof weigerde dit en zo kwam de zaak in beroep voor de Grote Raad van Mechelen. Mahieu betwistte achteraf voor het Hof [in Gent] de draagwijdte van het vonnis geveld in Mechelen.

2. Ook zijn deurwaarders waren mistevreden over hun *emolument* [vergoeding].

3. Erger nog, hij wordt verdacht van gesjoemel bij de keus en de aanstelling van nieuwe procureurs bij zijn dienst van de *Indaeghynghe*. Zo liet hij Pieter Possier toe tot het ambt van procureur, dit niettegenstaande hij er voorheen in onmin mee leefde. Mahieu veegde zijn spons over de verwijten die hij van Possier geïncasseerd had, zogezegd omdat hijzelf een christelijk mens was. Tussen de regels lezen we dat het Hof er het zijne van denkt. Bovendien was Possier aanbevolen door een zekere Pieter, knecht van Mahieu!!! Dit beweert Mahieu.

Op zeker moment beloofde hij het procureerschap aan diezelfde knecht. Wat van die belofte de precieze context was, konden we niet uit de tekst afleiden, evenmin het gevolg ervan.

Waarom hij zo lang wachtte met de aanstelling van de Rouck als procureur? Zijn antwoord is duidelijk: er waren te veel procureurs! Bij andere kandidaten verliep de procedure van aanwerving uiterst vlot.

Gevraagd naar zijn motief om sommigen niet en anderen wel te aanvaarden als procureur, laat zijn geheugen hem dikwijls in de steek.

4. Het Hof verdenkt er Mahieu ook van dat hij zijn huisvrouw, en soms zelfs zijn knechten, wederrechtelijk liet profiteren.

274r 30.11.85 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Leo Mahieu**.

275v-278r Baudewyn de Cuypere, amman van Zomergem arresteert zowel Gillis Cornelis, deurwaarder, als Jacques de Poortere, baljuw van Ronsele.

Achtereenvolgens worden in de secrete kamer verhoord:

- 275v 20.12.85 **Baudewyn de Cuypere**, zn van Jacques, 35 jaar en amman van Zomergem;
- 277r 22.12.85b **Jacques de Poortere**, zn van Jan, 36 jaar en baljuw van Ronsele;
- 278r 22.12.85 **Jaspard Rogiers**, zn van Jaspard, 44 jaar en ambtenaar van Ronsele.

We vinden het een bizar verslag vanwege griffier de Vriese en geven met de nodige reserves een synthese van dit op het eerste zicht banaal incident.

Op 21 november 1685 ontstond in de herberg van weduwe Pieter de Jaeghere ruzie tussen Baudewyn de Cuypere, amman van Zomergem, en Gillis Cornelis, deurwaarder. Het begon wanneer de amman de bevoegdheid van Cornelis betwistte om exploten te betekenen ter gelegenheid van *de pointynghen ende settinghen*.

De amman verbaliseerde Cornelis, maar wanneer die zijn een machtiging toonde, trok de amman zijn proces verbaal in. Op de vrede dronken ze daarna samen twee potten wijn. Daarna laaide de discussie opnieuw op toen de amman zei dat Cornelis maar deurwaarder was van het huisgeld, en dat hij bij *de pointynghen en settinghen* ten onrechte optrad als deurwaarder van Zijne Majesteit.

De Cuypere (auteur): *“Met welk recht betekent gij die exploten? Ge zijt toch maar deurwaarder van het huisgeld.”*

Waarop Cornelis (auteur) *die by drancke was en qualyck rechte en conde staen* : *“Gij zijt maar amman en ick doe hier de functie van bailliu.”*

Ook die discussie kalmeerde en achteraf dronken ze samen nog enkele glazen, blijkbaar op de vrede.

Later op de avond kwam ook baljuw Jacques de Poortere binnen. Nu ontstond een nieuwe discussie deze keer tussen Cornelis en Jacques de Poortere, baljuw van Ronsele.

De baljuw (auteur): *“Cornelis had aan mij hout gekocht. Zijn schuld zou hij voor de ene helft betalen in geld en voor de andere helft in kalk. Cornelis heeft wel het kalk geleverd, maar we waren het oneens over de grootte van het bedrag in geld. Hij wilde maar twaalf schellingen betalen. Ook wist ik niet dat Cornelis deurwaarder was.”*

Cornelis en de Poortere begonnen te worstelen, *d' een den anderen de calotte* [hoofddekse] *aftreckende*. Toen amman de Cuypere binnenkwam arresteerde die prompt én de baljuw én de deurwaarder, en liet die overbrengen naar het schepenhuis alwaar ze in een aparte kamers bewaakt werden door twee officieren van de amman.

Jaspard Rogiers bevestigde in grote trekken voorgaand relaas. Hij heeft geen van beiden zien slaan zodat de gehele zaak neerkwam op een storm in een glas wijn.

277r 20.12.85 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Baudewyn de Cuypere**.

278r 24.12.85 Het Hof laat **Jacques de Poortere** en **Jaspard Rogiers** naar huis terugkeren. Wel moeten zij zweren dat zij zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient Jacques de Poortere 300 gulden borgsom te betalen.

Verder vernemen we niets meer over **Gillis Cornelis**.

Hierna volgen enkele vonnissen waarvan we geen enkel verhoor vonden.

75v 4.07.79 Vonnis over jonkvrouw Anna Ahlegambe

Beschuldiging

Wapenkoning Bouhelier heeft Anna Ahlegambe aangeklaagd omdat ze in het bezit was van een koets met een effen vergulden *casse*.

Uitspraak

Anna Ahlegambe dient 300 gulden boete te betalen.

78v 13.09.79 Vonnis over Rogier van Zevere

Beschuldiging

Bij Rogier van Zevere uit Izegem werden zes Hollandse ducats en vier Hollandse pattacons aangetroffen.

Uitspraak

De betrokken penningen worden verbeurd verklaard. Naast de proceskosten dient Rogier van Zevere een boete te betalen gelijk aan vier maal de waarde van de verbeurde muntstukken.

79r 14.10.79 Vonnis over Emanuel vander Meere en Jacques de Smet.

Beschuldiging

De schepenen van de Gedele laten het Hof weten dat zij op 25 oktober 1678 Emanuel vander Meere wonende in de Koestraat in Gent, en Jacques de Smet wonend in *Den Diamant* in de Kortemuntstraat eveneens in Gent, veroordeeld hebben, omdat ze een tweede huwelijk aangingen nadat ze verzuimden een staat van goederen te maken na hun eerste huwelijk. Hierbij kregen ze elk een boete van 50 gulden.

Uitspraak

Beiden dienen 50 gulden boete evenals de proceskosten te betalen.

85r-88r maart 1681 Gratieverlening door de koning van Spanje aan François de Voocht

Bevat onder andere de kopie van een brief uitgaande van de koning van Spanje die gratie verleent aan de zestienjarige François de Voocht, die op 26 november 1679 per ongeluk tijdens een jachtpartij in de heerlijkheid Tillegem, zijn vriend Steven Olleyn doodde. De burgemeester en de schepenen van de heerlijkheid van Tillegem adviseerden amnestie. Deze brief geschreven in de maand maart 1681 geeft naast het een relaas van de omstandigheden van het jammerlijk ongeval, ook de voorwaarden tot volledig eerherstel. Het origineel is ondertekend door P. Cordes.

83r 13.09.81 Vonnis over Gillis Elsstraete, suppoost van het Hof.

Beschuldiging

Gillis Elsstraete gebruikte beledigende termen in een proces. Daarvoor werd hij voor het Hof gedaagd, maar hij vluchtte weg uit Gent zonder toelating van het Hof. Daarna schreef hij nog een indecente brief, deze keer aan het adres van de advocaat-fiscaal waarin hij zijn minachting uitsprak tegenover het Hof. Dit alles in tegenstelling met zijn eed bij zijn aanvaarding.

Uitspraak

Gillis Elsstraete dient 300 gulden boete te betalen plus de proceskosten.

88v 23.09.81 Bevel van Alexander Farnese aan de Raad van Vlaanderen tot registratie van de gratieverlening aan François de Voocht en tot afsluiting van de zaak.

Het betreft een kopie van een brief van Alexander Farnese, Prins van Parma en Gouverneur -

Generaal van de Nederlanden, aan de Raad van Vlaanderen. François de Voocht heeft in een jachtongeval per vergissing Steven Olleyn gedood. De Voocht was amper zestien jaar. Naast de schadevergoeding (aan de familie) werd ook de boete betaald. François de Voocht kreeg amnestie van de koning van Spanje. Farnese geeft aan de Raad van Vlaanderen de opdracht de kwijtschelding te registreren en de zaak af te sluiten.

95y 26.10.82 Vonnis over Pieter Valcke advocaat van het Hof.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging Ten huize van Pieter Valcke werd verboden Zeeuws en Luiks geld gevonden.

Uitspraak

Het Zeeuws en Luiks geld wordt geconfisqueerd en vernietigd.

Pieter Valcke dient een boete ter waarde van vier keren dit geld te betalen.

93r 26.11.82 Vonnis over Jan Tonchain de Lie.

Extraordinaire procedure

Beschuldiging Bezit van verboden Zeeuws geld.

Uitspraak Jan Tonchain de Lie dient naast de proceskosten vier maal de waarde van het geconfisqueerd geld als boete te betalen.

98r 6.03.83 Vonnis over Jooris vander Straeten.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging. Veelvuldig fysiek en verbaal geweld.

Jooris vander Straeten trad gewelddadig op tegen onder andere:

1. Jan Lobbrecht, procureur d' office van Zijne Majesteits *siège* van de jacht binnen Brugge,
2. François de Bruyn,
3. procureur Jan-Baptiste Martens,
4. deurwaarder Faingaert.

Uitspraak Jooris vander Straeten dient naast de proceskosten ook nog 600 gulden boete te betalen. Ook dient hij in de toekomst Martens *in lyf ende goet niet meer te misdoene*.

100r 14.04.83 Vonnis over Jan vanden Bossche kruidenier te Gent.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging Bezit van verboden Zeeuws geld.

Uitspraak

1. Boete: het viervoud van de waarde van het Zeeuws geld.
2. Winkel drie maanden sluiten.

102v 10.11.83 Nabij kasteel van Male: drinkgelag eindigt op gewapend misverstand met verschillende doden. Het Hof beslist vier personen te verbannen.

Extraordinaire procedure.

Beschuldigden en beschuldiging. Hyacintus Pardo, François van Assenede, Gillis Elsstraete en Jan-Baptiste Logghe worden ten dele *plichtich* beschouwd aan manslagen. .

Op 18 juni 1682 vergaderden vernoemden op het stadhuis te Damme samen met de volgenden die nog dezelfde dag stierven op het 'slagveld': François Pardo, Jan Pardo en Joos Spillebaut. Waren eveneens aanwezig op die bijeenkomst: Jan Hoste, Cornelis vanden Berghe, Jan vanden Berghe en Jacques Bousse.

Niettegenstaande het *belokenen tyt* [buiten jachtseizoen] was, trokken ze op jacht met honden onder voorwendsel dat ze op vossen zouden jagen. Nadat ze een vijftal hazen schoten, trokken ze naar het kasteel van Male om er te eten ... en te drinken. Na de maaltijd mikten ze er niet

alleen op duiven en zwaluwen, maar ook op elkaars hoeden die ze vrolijk in de lucht zwierden.

Dezelfde dag trok kapitein don Josephe de Capua van het regiment van de markies de Terracusa samen met nog enkele anderen uit Damme, op jacht in de Warande van Male nabij het kasteel. Ze schoten op konijnen, iets wat verboden was aan militairen. Het verbod en de bijhorende sanctie waren trouwens uitdrukkelijk vermeld in het kriegsboek.

Toen ze enkele schoten hoorden, werd Jacques Bousse bevolen een kijkje te nemen van op de toren van het kasteel. Die zag in de verte enkele voor hem onbekende personen.

Ze laadden hun roers en dronken zich ondertussen - voor zover dit nog nodig was - moed in met behulp van enkele glazen wijn. Samen, aangevuld met nog enkele officieren van de *siège*, verlieten ze het kasteel en trokken de Warande in. Om de 'tegenstanders' geen kans te geven, splitsten ze hun groep in drieën en probeerden de 'indringers' te omsingelen.

Het zeer goed leesbare verslag is lang en uiterst minutieus. De Italianen aangevuld met enkele inwoners van Damme probeerden nog een veldslag te voorkomen door zich te laten vallen achter een heuvelken. Er werd niet alleen geschoten maar ook gestoken. Wie van beide groepen begonnen was, viel niet uit te maken. In ieder geval vielen er verschillende doden waaronder: Jacomo del Touso en Josephe de Capua.

Na de veldslag vertrokken de betchten uit de Warande. Hen verweet het Hof dat ze *grootel. gheëxedeert hadden ende oversulcx ten deele plichtich syn van dootslaeghen ende onghelucken.*

Uitspraak

Hiacintus Pardo: voor vier jaar verbannen uit Vlaanderen;

François Assenede, Gillis van Elsstraete en Jan-Baptiste Logghe: voor drie jaar verbannen uit Vlaanderen.

111v 29.03.84 Vonnis over Jan van Peene die voortvluchtig is.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging. Jan van Peene wordt beschuldigd van vervalsing van *de kerstenboucken* van de parochies Sint-Salvators en Sint-Michiels, beide te Gent.

Uitspraak Jan van Peene wordt voor zes jaar verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden. Daarnaast moet hij ook de proceskosten betalen.

112v 14.05.84 Vonnis over Gillis van Elsstraete advocaat van het Hof.

Beschuldiging

Het betreft de nasleep van de doodslagen in de Warande te Male op 18 juni 1682. Van Elsstraete wordt beschuldigd van leugenachtige en beledigende tussenkomsten in de Privé Raad, dit aan het adres van de President van het Hof die optrad als commissaris in de zaak Male. Hij beschuldigt de President ervan dat hij als dichte vriend van Hyacinthus Pardo niet objectief optrad, en diens partij koos.

Daarnaast wordt hij eveneens beschuldigd van het gebruik in zijn advertisement van ongepaste uitdrukkingen aan het adres van zowel de President als van het Hof.

Uitspraak

Gillis van Elsstraete dient in de secrete kamer blootshoofds en op beide knieën *Godt Almachtich 't Hof vuyt den naeme van Justitie en den voorn. President vergiffenisse te bidden ende hoogh ende overluyt te segghen dat het hem hertelick leedt is sulcx ghedaen 't hebben.* Zijn advertisement dient in zijn aanwezigheid gescheurd.

Als aanvulling van de sententie van 10 november 1682 wordt hij voor 3 jaar verbannen uit Vlaanderen. Na zijn vrijlating moet hij Gent binnen de 24 uur en het graafschap Vlaanderen binnen drie dagen te verlaten.

114r 28.06.84 Vonnis over Jooris Bertels, Gent, zadelmaker.**Beschuldiging:** verbale en fysieke agressie.

Jooris Bertels werd op 25 maart 1682 door de Audiëntie van Oost-Vlaanderen veroordeeld omwille van zijn gewelddadig optreden. Toen werd hij voor zes jaar verbannen uit Gent en het kwartier van Oost-Vlaanderen. Niettegenstaande dit vonnis verbleef hij nog in Gent alwaar hij op 18 juni 1684 opnieuw diverse *moetwillicheden en rudessen* bedreef.

Uitspraak

Bertels dien Gent onmiddellijk en het kwartier van Oost-Vlaanderen binnen de drie dagen te verlaten. Zijn verbanning van zes jaar wordt bevestigd en begint opnieuw te lopen vanaf 28.06.84.

117v 3.10.85 Aen Hooghe ende Moghende Heeren vanden Raede van Vlaendren.**Beschuldiging.**

Betreft een verzoek aan het Hof vanwege de schepenen der heerlijkheid [onleesbaar] ende Vierschaere van Sint-Baafs, die door de Raad van Vlaanderen geautoriseerd was om kennis te nemen van volgend delict. **Lucas vanden Driessche** (voortvluchtig) en **Lieven vanden Driessche** zijn vader, werden beschuldigd van fysiek geweld en aanzetten tot fysiek geweld op de praeters van vermelde heerlijkheid.

Ingesloten volgt een voorstel van een vonnis vanwege het Hof.

Uitspraak [voorstel,proiect]. De eerste beschuldigde krijgt een boete van 100 gulden en de tweede van 50 gulden. Samen dienen ze de proceskosten te betalen.

118v 7.07.85 Vonnis over Bertel van Loo en François van Loo.**Extraordinaire procedure.**

Beschuldiging Bij Bertel en François van Loo werd *voorleden maent in een mandeken ende in eenen vuylen neusdouck liggende in 't selve mandeken*, Zeeuws geld gevonden.

Uitspraak

Het verboden geld wordt geconfisqueerd. De boete bedraagt vier maal de waarde van dit geld. Hen wordt verboden drie maanden nering te doen. *Hunne stallen* dienen *voor denselven tijt ghesloten*. Mochten ze in de toekomst nog dergelijk geld ontvangen of uitgeven, dan staat hen vijf jaar verbanning te wachten.

119v 21.07.85 Vonnis over Jaspert de Bruyne tavernier in 'Het Cattien' te Gent.**Extraordinaire procedure.**

Beschuldiging: ontvangen en uitgeven van Zeeuws geld. **Jaspert de Bruyne** werd betrapt op 6 juli 1685.

Uitspraak. Het verboden geld wordt geconfisqueerd en dient kapot gevijld. Jaspert de Bruyne mag in drie maanden geen *neeringhe* meer doen. Indien hij in de toekomst nog 'vals' geld ontvangt of uitgeeft dan wordt hij voor vijf jaar verbannen. Hij moet ook de proceskosten betalen.

120r 22.10.85 Vonnis over François Faillet zilversmid te Gent.**Extraordinaire procedure.**

Beschuldiging: ontvangen en uitgeven van Hollands, Zeeuws, Luiks en Duits geld. Dit werd allemaal op 13.09.85 gevonden in zijn winkel en afgehaald.

Uitspraak. Deze muntstukken moeten vernietigd worden. François Faillet moet zijn winkel gedurende drie maanden sluiten. Zijn boete zal bepaald worden naargelang de herkomst en de nominale waarde van de bij hem gevonden muntstukken. Treft men in de toekomst nog eens dergelijk geld bij hem, dan wordt hij verbannen.

126v 26.01.86 Vonnis over Pieter Verbeau brouwer te Harelbeke ‘ buyten’.

Beschuldiging: opzettelijke verbale en fysieke agressie op 11 augustus 1679 in de herberg van François de Vos te Vichte.

Uitspraak. Pieter Verbeau dient naast de proceskosten een boete van 50 gulden te betalen. Opmerking. In de kantlijn staat er 100 gulden en niet 50.

127v 2.10.86 Vonnis over advocaat Coolman.

Beschuldiging. Coolman werd op 26.9.85 geverbaliseerd. Waarvoor is niet vermeld.

Uitspraak. Rekening houdend met *syn voluntair verdrach inde discretie vande Hove* dient Coolman naast de gerechtskosten 100 gulden boete te betalen.

128r 28.09.86 Vonnis over Jan Heyndricx.

Beschuldiging. Jan Heyndricx, geboren te Nieuwpoort op 28 september 1686, wordt van een hele reeks misdrijven beschuldigd.

1. Hij pleegde schriftvervalsing in de hoop te erven van François Snouck.
2. Hij hielp de Franse *vyant* bij het stelen van twee *veersen* waarbij hij na het slachten van het vlees profiteerde.
3. Samen met zijn broer Adolf maakte hij valse schellingen en gaf die nadien uit.
4. Hij had de reputatie een *bursesnyder* te zijn en een *baenstroopere*.

Aangehouden door de officieren van *Leberch*, belandde hij in de gevangenis van de *proostye* van Sinte-Pieters. Vandaar werd hij overgebracht naar de Chastelette, om uiteindelijk in de gevangenis van het Hof te belanden.

Uitspraak. Hij dient opgehangen op het Sinte-Veerleplein. Vandaar wordt zijn lijk gevoerd naar het galgenveld en er opgehangen. Al zijn goederen worden geconfisqueerd.

131v 7.06.87 Vonnis over Andries de Meyere, baljuw van de stad en het markizaat van Deinze, en over François de Meyere zijn zoon.

Extraordinaire procedure.

Beschuldiging. François de Meyere en wijlen Jacques de Meyere waren hun contract van borg niet nagekomen. Bovendien hadden ze de kwitantie vervalst om minder te moeten betalen.

Uitspraak. Beiden krijgen een boete van 300 gulden en moeten ook de proceskosten betalen.

8. Register met Persoonsnamen.

- Ackere van Elisabeth 119v Vermeld in zaak Maximilaen Vaentiens
- Aerde van Philips 123v 125r Dw vd Gr. Raad – gevangen id *Chastelette* – schoonbroer vanden Broele is failliet
- Aerden van 34v-36r Dw. - trad op in Overboelare
- Aerts Jooris 149r Brugge - bracht gesmolten zilver naar Louis Carlier
- Agheman Joos 90v Zottegem – assistent ve dw
- Allaert 82v Procureur van Adriaen de Raedt
- Aloysius 194r Pater(?) - prof(?) aan Jezuietencollege - betrokken bij verspreiding subversieve schimpdichten
- Ameye 158r 97v Advocaat - zijn handtekening werd nagemaakt door Pieter de Cuypere
- Andries Guillaume 121v Deinze(?) - kreeg stokslagen van baljuw Fr. van Wouterghem
- Asselman Pieter 254r Parochie Sint-Niklaas - gewezen(?) baljuw van de hrlkh Aarschot - trad agressief op tegen Pieter Martens wiens paard hij wilde in beslag nemen
- Assenede François 102v Betrokken bij gevecht in de Warande te Male - ‘ten dele’ schuldig van manslag - drie jaar verbannen uit Vlaanderen
- Balcaen 82v Pastoor te Tiegem
- Baltyn 142v Oostende(?) – adv. - zware ruzie met burgem. A. Carew
- Baudonck 43r Procureur van Janneken Lemmens
- Bauters Michiel 129r Kwam o.a. voor vierschaar van Sinaai en van St.-Niklaas bij Nieuwkerke - ook een proces tg hem voor het leenhof vd heerlijkh. v Paddenschoot - het Hof evoceert beide zaken
- Bauters 186v Procureur
- Bauters Jan 227r Deurwaarder bevoegd te Deinze - conflict en handgemeen met Pieter Cardon
- Bauters 41r Procureur van Jacques de Keyser
- Bayens Gillis 157r-157v Gent - pijnder die vocht met zoutdragers
- Beauman Jan 95r-95v Gent – postillon, knecht bij hotelier Christiaen Coleman
- Beeckman Adriaen 6r 14r Beschuldigde J.-Fr. Bonte van fraude bij verdeling erfenis van diens vader
- Bels de Joos 56v Vermeld in zaak Jan Lievens
- Benau 128r Gent(?) - messagier
- Benghem van Jacques 187r Baljuw van de heerlijkh. Praet en Celem(?) - verdacht van partijdigheid na gevecht tussen Charles Janssens en Joos Bouche
- Berch de Geeraert 96v-100r Deinze – verkocht weiland in de Oostmeersen
- Berghe vanden Cornelis 102v Damme(?) - aanwezig op vergadering op stadhuis te Damme, kort voor het gevecht in de Warande te Male
- Berghe vanden Jan 102v Damme(?) - aanwezig op vergadering op stadhuis te Damme, kort voor het gevecht in de Warande te Male
- Berghe vanden Philips 223v Dokter bij de tortuur van Gillis Hessens
- Berghe vanden Joos 27v-30v Schepen van Ouwegem (Dendermonde) – zaak *coe ende maelgeldt*
- Berghe vanden Pieter 27v-30v Schepen van Ouwegem (Dendermonde) – zaak *coe ende maelgeldt*
- Berghe vanden Vincent 43r 45v 50v 54v Harelbeke – baljuw – verdacht van financ. fraude - veroordeeld door Raad van Doornik – wendde zich tot Raad van Vlaanderen
- Bergier le 167r Gent - vocht met Philibert Jacques
- Bernaerts Bartholomeus 34v-36r Zaak Overboelare: verzet tg afhalen vee in oorlogstijd
- Beughem van Jacques 260v - 264r Gent(?) - verdacht van fraude bij onderhoud straat
- Beule de Jacques 176v Werd door Livinus Windey aangedragen bij de Grootbaljuw van Dendermonde
- Beveren van Jan 127r Assenede(?) - gevangen genomen na vechtpartij in de herberg van Adriaen de Roo
- Beydens 275v Procureur van Pieter Crispyn en van Jan van Glabbeke
- Bie de 198v Dreef handel met Jan de Jonckheere - frauduleus failliet
- Billemont Pieter 154v-155v 156r-156v 96v-97r - Advocaat - liet Joannes Dhaveloose verbaliseren

Billiet Jan 100r Ontvanger van Petegem - conflict over de Oostmeersen
 Biscop Pieter 56v Baljuw van Waterloo – vermeld in zaak Jan Lievens
 Bleeckere de Pieter 26r Oudenaarde
 Block de Jan 86v 88v Zele – blijkb. dw vd Indaeghynghe, actief in Deinze
 Blocq Anthone 13r Cassel – gevangene – voerde vis naar Ariën en St.-Omaars – zakenrelaties met Jacob Willaert
 Bocxelaer van Gillis 119r Postillon
 Bogaert Procureur van Jan Pieters
 Bogaert François 10r Tegem – voerman(?) - deed zaken met Jacob Willaert
 Bois du Jan 115v-117r Diksmuide – timmerman – verkoop brandewijn
 Bombeke Jan 143v Kerkem - baljuw
 Bombeke Christoffel 92r Hondegem – burgemeester
 Bonne Jan 125r 228r Lokeren - schout - gewiekst kaarter - 10 jaar verbannen uit Vlaanderen, maar voortvluchtig
 Bonte Philips 199v-205r Geboren in Assenede - eerst gevangen in fort van *Philipine* - daarna op bevel van de Prins van Oranje overgeleverd aan de Raad van Vlaanderen
 Bonte Anthonette 6r Beschuldigde J.-Fr. Bonte van fraude bij verdeling erfenis van hun vader
 Bonte Jan-François 6r 14r Hoofd geestelijk hof bisdom Brugge – verdacht van fraude bij verdeling erfenis van zijn vader
 Bossche vanden Anne 83r Assenede(?) - zus van Guillaume vanden Bossche
 Bossche vande Marie 67v-70v Eeklo – meid bij Joos van Heule - conflict over nieuwe markt
 Bossche vanden Jan 125v 127r 83r 85r Geb. Watervliet – vocht o.a. met officieren
 Bossche vanden Guillaume/Guillaume 125v 127r 83r Geb. te Watervliet – wonend Assenede – vocht o.a. met officieren - 3 jaar verbannen uit Vlaanderen
 Bossche vd Jan 125v 127r 83r Assenede – broer van Guillaume
 Bossuyt Jaspard 86r-86v Baljuw van Leeuwergem – verdacht van financ. fraude
 Bouche Joos 187r Brugge - werd door Charles Janssens in de borst geschoten
 Boucquoy Marten 49r Wijnhandelaar - schuldeiser van Melchior Cnudde tegen wie hij procedeerde
 Bouhelier Adriaen Constantin 153r Gent(?) - conflict met Joos de Bruyne
 Bourdeaux Louis 112v Deinze - schepen - apotheker en chirurgijn - zaak verkoop gronden Oostmeersen
 Bousse Jacques 102v Was aanwezig op de vergadering in Damme die het gevecht in de Warande te Male voorafging
 Bousse Jacques 128v Nevele(?) – garenier - vermeld in proces J.-B. de Weerd
 Bouvaert 208r Advocaat - gaf advies aan dw Hugo de Roo
 Boxcelaere van 119r Gillis 93v Gent – postillon, knecht bij hotelier Christiaen Coleman
 Braeckman 79v Dw. actief in Geraardsbergen – conflict met baljuw
 Brakelman 181v Gent(?) - pensionaris - had relaties met Gregorius Frimaut
 Brauwer de Joos 77r Hulp in blekerijen
 Braye Guillaume 150v Kortrijk - amman - indicente termen tegenover magistraat van Kortrijk
 Breda Niclays 13v Rond Geetsbergen – relaties met Jacques Willaert
 Breda Pierre 13v Rond Geetsbergen – relaties met Jacques Willaert
 Brequé 217r Bergen - ontvanger-generaal
 Brias Joanne 195r Petegem(?) – dagvaardde Adriaen Persyn
 Bricx 13r Procureur o.a. in Nieuwpoort
 Brinx 88v Procureur van Jan van Hove
 Broele vanden 123v Faillet – Philips van Aerde nam het blijkbaar voor hem op
 Broucke vanden Jan 90r Poelare – landsman – conflict met dw Spanoghe
 Bruyckere de François 27v-30v Schepen van Ouwegem (Dendermonde) – zaak *coe ende maelgeldt*
 Bruyne de Joos 153r Zware ruzie met Adriaen-C. Bouhelier
 Bruynsteen 175r Deurwaarder
 Bueghem van Jacques 260v 264r Baljuw van Oedelem en *Praet*
 Bussaut(?) Jeanne 34v-36r Zaak Overboelare: verzet tg afhaken vee in oorlogstijd
 Bygot Jooris 189v Assistent van dw Jacques de Smet

Calewé de Jan 199v-205r Geboren te Aarsele - eerst gevangen in fort van *Philipine* - daarna op bevel van de Prins van Oranje overgeleverd aan de Raad van Vlaanderen
 Callaert Heindrick 77v-78v 81v Hemelgem (L. v. Gavere) – landsman – herder – koe werd aangeslagen - 3 maanden verbannen uit Land van Gavere
 Callaert Pieter 77v-78v Hemelgem – ontvanger – broer van Heindrick
 Callens Anthone 56v Moeskroen - burgemeester
 Camberlyn Pieter 262r Schepen van Berchem - conflict met Michiel 't Kint
 Camps des Arnoult 2v Gent -*lijnwatier* - verhoord in de zaak van ontvanger Taelman
 Capua de Joseph 102v Stierf in het gevecht in de Warande te Male
 Carassa(?)Ferdinande 191r Baljuw van Ninove
 Cardon Pedro 205v Gent, winkel in de Veldstraat - gewezen boekhouder bij internationale bedrijven - sloeg procureur Dobbels bij een zwaar incident
 Cardon Pieter 227r Deinze(?) - smokkelaar - conflict en handgemeen met deurwaarder Jan Bauters
 Carew Anthone 142v Oostende – burgemeester – grof optreden tg adv. Baltyn
 Carlier Louis 103v-105v 107v Brugge – *wardeyn* – liet Jan Pieters frauderen – financiële boete
 Carlier Louis 149r 107v 129v Brugge - *wardeyn* van de munt - fraude bij controle op slaan van munten - financiële boete - kreeg later de galg
 Carlier Jooris 176r 101v Gent(?) - wettebode
 Carre vander Louis 175v Gent(?) - overleden echtgenoot van Anna Donche/Douche
 Carre vander Pieter 176r 101v Gent(?) - zoon van Anna Donche/Douche - opzettelijke fysieke en verbale agressie tgo dw de Roo
 Carre vander Norbert 176r 101v Gent(?) - zoon van Anna Donche/Douche
 Cauwer de Ignatius 49r Meier van Sint-Niklaas – conflict met Melchior Cnudde die hij arresteerde
 Cauwer de Josintien 4r Huisvr. Joos Baert – zaak stroperij id duinen van Knokke
 Ceuterick Augustyn 175r 100r Financieel conflict met Jan Ogiers
 Ceuterix Joos 90v Zottegem - assistent ve dw
 Clarisse Michiel 10r 13v Roeselare - voerman – vervoerde o.a. vis
 Clays Marten 256r-258v 121r Gent - bakker - bedroog medevennoten vd maaldერიjacht
 Clercq le 207v Procureur van Matthieu Doens
 Cnudde Melchoir 49r Koopman van wijnen – geb. in Antwerpen – aangeklaagd door zijn schuldeiser Marten Boucqouy - ontkent
 Cobriis 1v Schepen Brugse Vrije
 Coene 22v Ontvanger exploten Raad van Vlaanderen
 Col Joos 84v Ontvanger v. bisdom Gent, kwartier v. Moerbeke – liet dossiers verdwijnen
 Colins Jan-Baptiste 194r-196r Advocaat vh Hof - verdacht van subversieve actie uitgaande van de Jezuïeten
 Colins François-Joan 194v Advocaat vh Hof - verdacht van bezit subversieve geschriften uitgaande van de Jezuïeten
 Colvé(?) 7v Nieuwpoort – sergeant – hield schipper Jacob Warlen aan – gedood dr Warlem
 Coninck Jan 114r Antwerpen - had zakenrelaties met Jan de Jonckheere
 Coninck de Jacques 133r Kocht blijkbaar Jacques de Keysere om
 Coninck de Joos 198v Dreef handel met Jan de Jonckheere
 Cooleman Christiaan 93v-95v Gent id Veldstraat – hotelier – rol in postverkeer
 Coppenolle 144v Procureur
 Coppenolle 170v-171v Kanunnik van colleg. kerk te Eine - conflict met baljuw Lanneau die de offerblokken wilde inspecteren
 Coppens Joos 126v 109r 158r-164r Brugge - geb. Duinkerke – apotheker - medepachter van de belastingen op het bier - bedroog iedereen - frauduleus bankroet - gebrandmerkt - verbannen uit alle Spaanse landen - zie ook zaak adv. Pieter de Cuyper
 Coppens Dierick 71r Meere (L. v. Aalst) – baljuw – bevoegdheidsconflict met stadhouder van Aalst
 Cornelis Gillis 275v-278r Zomergem - deurwaarder - gearresteerd dr Baudewyn de Cuyper amman van Zomergem
 Cornelissen 154v Procureur
 Corry Michiel 172v Middelburg - handel met Jan de Jonckheere
 Cossaert Pieter 262r 263v Berchem - assistent vd baljuw van Berchem

- Cour del Michiel 13v Rond Geetsbergen – zakenrelaties met Jacob Willaert
- Crastle(?)Jan 109r Brouwer te Brugge - medepachter belasting op het bier
- Crispyn Pieter 275v Petegem - ambtenaar
- Cromphaut 71r Meere(?) – weduwe van Pieter de Sadeleere
- Crosquet Jacques 198v Dreef handel met Jan de Jonckheere - failliet
- Cruydenaere de Jan 65r-65v Bellegem - man van Marie Sobry – schuldenaar van Jan-Baptiste Baelde - zie ook Marie Sobry
- Cuyper de Pieter 158r 164r 97v Adv. van het Vrije - verdacht van vervalsing handtekeningen van andere advn - verdedigde Joos Coppens op ongeoorloofde wijze - financiële boete
- Cuyper Jan de 55v 80r 100v Kaprijke - ex-procureur – schriftvervalser - gevangen o.a. in Brugge – door cipier voor gerecht gedaagd – daagde zelf de voorschepenen van de Keure voor het gerecht - pleegde zelfmoord in het Gravensteen - zijn lijk werd veroordeeld!
- Cuypere de Adriaen 199v-205r Geboren in Zillebeke - eerst gevangen in fort van *Philipine* - daarna overgeleverd aan de Raad van Vlaanderen
- Cuypere de Baudewyn 275v-278r Zomergem - amman - arresteerde dw Gillis Cornelis en Jacques de Poortere baljuw van Ronsele
- Cuypere de Jan 80r Kaprijke - pleegde zelfmoord door verhangen in de gevangenis van het Gravensteen - schriftvervalser
- Cuypere de Wolfgangus 85v-86r Handzame - griffier vh Ambacht van Kortemark
- Dadan Florence 256r-258v Gent - vrouw v Marten Clays - hielp man bij bedriegen vennoten vd maaldერიjпacht
- Daelcamp Andries 105v-110v Gent(?) – ten onrechte beschuldigd van handel met de Staten
- Daele van Clara 139v Tweede vrouw van Gillis Hessens
- Daele van Jan-Baptiste 167r Procedeerde tegen Jan-Baptiste Steyt
- Daele van Jacques 190v Dw van de Geheime Raad - zijn vrouw gaf Zeeuws geld uit
- Damme van 195r Griffier van Petegem(?)
- Damme van Pieter 274r Petegem - baljuw - voorheen griffier - en nog vroeger: baljuw te Loppem
- Damme van Lieven 5r 5v Gewezen burgem. van Opwijk – wangedrag
- Danneels Jacques 105v-110v 113v 117v 118r Douanier te Zelzate – liet zich blijkbaar omkopen- trad agressief op tegen Andries Daelcamp
- Decio(?) 142v Oostende(?) – procureur-fiscaal vd admiraliteit
- Deckere 72r-76r Gent(?) – messagier – zaak Deinze vs dw. vander Straeten
- Delbeke Anna 65r-65v Bellegem – koeien aangeslagen – baldadig tegen dw.
- Delsarte/de Sarte Michiel 139v 142r 220r 223v 226r 116r Assenede(?) - bediende in een wijnkantoor - slachtoffer manslag - beschuldigde is Gillis Hessens
- Demey Jan-Baptiste 216r Gent - verhoord in de zaak Anne-Marie le Rouffon – woonde 5 jaar naast de conciergerie van Sint-Baafs
- Demeyere Andries 121v Deinze - baljuw
- Demeyere François 121v Deinze - zn van baljuw Andries de Meyere van Deinze - conflict met baljuw François van Wonterghem
- Demeyere Jacques 121v Deinze - zn van baljuw Andries de Meyere van Deinze - conflict met baljuw François van Wonterghem
- Derrière dela Anthoine 252r 255r Brugge - fraudeerde als muntmeester
- Deschietere François 121v Petegem/Deinze - geëxecuteerd door baljuw François van Wonterghem
- Deschryvere François 121v Deinze/Petegem - bracht Joos Lombaert dodelijke verwondingen toe
- Desmarez Jacques 121v Deinze/Petegem - vocht met baljuw François van Wonterghem tegen baljuw Andries de Meyere
- Destel van Adriaen 191r Ninove(?) - conflict met burgem. Louis van Oostendorp
- Dezeure Niclais 170v 171v Kanunnik van colleg. kerk van Eine conflict met baljuw Lanneau die de offerblokken wilde inspecteren
- Dhane Arnout 121v Petegem - burgemeester
- Dhanins 52v Procureur van Wibou
- Dhaveloose Joannes 154v-155v 156r-157r 96v-97r Oesselgem - dreigde adv. Billemont af - conflict met het Hof - voor drie jaar verbannen uit kasselrij Kortrijk

Dhaveloose Pieter 154v-155v 156r-157r 96v-97r Oesselgem - dreigde adv. Billemont af - conflict met het Hof - voor drie jaar verbannen uit kasselrij Kortrijk

Dhondt 55r Procureur van Pieter Veeghe

Dhont Joos 121v Deinze - ambtenaar - geslagen door baljuw François van Wonterghem

Dhont 128r Procureur

Dhont Joos 143v Kerkem - prater

Dhont Joos 72r-76r Onderbaljuw van het markizaat Deinze – zaak Deinze vs dw. vander Straeten

Dieusart Christoffel 101r Brugge(?) - liet muntstukken smelten door muntvervalser Jan Pieters

Dobbelaere Guillaume 47v Vermeld in verhoor

Dobbels 184r Procureur

Dobbels 205v Procureur - verweet procureur Pedro Cardon voor dief, schelm en *bancqueroutier* – klaagde Pedro Cardon aan

Doens Matthieu 207r Assenede - betwisting over de kosten van een zware brand

Donche/Douche Anna 175v 176r 101v Gent(?) - opzettelijke fysieke en verbale agressie tgo dw de Roo en zijn assistenten

Donse 208r Advocaat - gaf advies aan dw Hugo de Roo

Droesbeke 77v Hemelgem(?) – ambtenaar

Ducq le Rycqaert 47v Broer van Jan le Ducq

Ducq le Jan 47v 49r Nevele – deurw. van de *indaeghinghe* van Gent – verdacht van misbruik ambt

Dupont Jan-Baptiste 92r Ninove - ambtenaar - gaf Fr. van Wonterghem een boete

Eesbeke van Christoffel 90r Verhoord in de fiscale kamer

Elstraete (van) Gillis 83r Adv. en supp. vh Hof – beledigen Hof als adv. van Joos Coppens - 300 gulden boete plus gerechtskosten betalen - zie ook hierna

Elstraete (van Gillis) 102v ‘Ten dele’ schuldig bevonden aan manslag tijdens het gevecht in de Warande te Male - 3 jaar verbannen uit Vlaanderen

Errembaut 84v President v. h. Hof – vermeld in zaak Col

Esbeke van Jan-Baptiste 47r Kallo(?) - verhoord door het Hof

Eynsaem Guillaume 155v 156r 186v 197v Ardoois - militair - weigert te antwoorden voor het Hof - blijkbaar gearresteerd door de baljuw van Ardoois

Falet(?) 55v Procureur van Jan de Cuyper

Farnese Alexander 88v Prins van Parma - gouverneur van de Nederlanden - schreef brief aan de RV om de gratieverlening aan François de Voocht te registreren

Faulte Jan 96v-100r Petegem – schepen van Deinze - conflict over de Oostmeersen

Fèbre le Louis 10r Rijsel – betrok vis uit Nieuwpoort via Jacob Willaert

Fèbre le Martine 130r-133r Vermeld in zaak Philips Vylevens

Ferrier Philippe 130r Stond borg voor obligatie geschreven door Martine le Fèbre

Flicx Jacques 266v Temse - brouwer - pachter vd belasting op het bier in het Land van Waas - geëxecuteerd door stadhouder Philips Suys

Fort Richart 114r Londen - had zakenrelaties met Jan de Jonckheere

Frimaut Gregorius 181v Desselgem - licentiaat in de rechten, notaris en baljuw - beheerde tijdje de griffie van Desselgem - verdacht van financiële fraude

Gangelof Pieter 1r Dispuut met baljuw Melchior de Vos

Ghavere van Jan 85r Toeziender bij het ontvangen vh extraordinaire o.a. van zaken die na een storm aanspoelden op het strand

Gheldere de Leo 93v Brugge(?) - commissaris plaatselijke belastingen in kwartier van Brugge - gaf bevel bezittingen van Pieter de Mol aan te slaan

Gheldhof 180v 184v Gent(?) - procureur - Judocus vander Straeten stal bij hem documenten

Gheluck Jan 22v Oudenaarde – stookte Tanneken Verstichelen op om te betogen tegen het schouwgeld

Gheluwe van 164v Deurwaarder - probeerde tevergeefs Jan-François Roedolf een boete te geven

Ghijssels Heyndrick 27v-30v Schepen van Ouwegem (bij Dendermonde) – zaak *coe ende maelgeldt*

Ghom(?) Jacques 7v Procureur o.a. actief in Nieuwpoort

Gilson Anastatus-M 9r Militair in Sp. leger – conflict met familie van Weynsberghe over eigendoms- en verhuurrecht

Glabbeke van Jan 275v Petegem - ambtenaar

Goettdoek Pieter 20v Blankenberge – lid college(?) – conflict met J.-B. Vache
 Goossens Laureys 154v Moerbeke - opzettelijke verbale agressie tgo Andries Moens, Petronelle
 Hillaert en Jan de Wint
 Goussaert Thomas 152v Kortrijk(?) - conflict met Adriaen du Thoict
 Grave de Jacques 72r-76r Deinze – ambtenaar van de stad en het markizaat
 Gravin v. Moeskr. 56v Vernoemd in zaak Jan Lievens
 Grevenbroeck van Jan 72r-76r Deinze – ontvanger – agent markies van Deinze
 Grimberghen van Pieter 220r Assenede(?) - zaak Gillis Hessens
 Groeve de 3v Deurwaarder o.a. bevoegd in Knokse duinen
 Gryp 258v 121r Gent(?) - gewezen sergeant vd trésorie - commissaris v zekere stadsrechten - vermeld
 in de zaak Marten Clays
 Guiot Alexander 198v Dreef handel met Jan de Jonckheere
 Gusman Joan 207v Logeerde in Oostende bij Pieter de Vos
 Gusme(?)Pauwels 101r Brugge - liet een zilveren servies smelten door Jan Pieters
 Haeghen vander Jacques 65r-65v 81r Deurwaarder - op 27.09.1679 verjaagd door M. Sobry
 Hallemie George 151v Schepen hrlkh St. - Pieters (Lille?)
 Hanckaert 93r Procureur
 Hanins Phil.-Franç d' 3v Schepen Brugse Vrije – conflict met sch. Fr. van Meulebeke
 Hanins d' 4v Procureur
 Hasten van 161v Baljuw - wilde luitenant-baljuw Guillaume Paindavain een boete geven
 Hauthave hr. van 96v-100r Bachte-Maria-Lerne – betrokken bij handtastelijkheden bij verkoop
 weiland in de Oostmeersen te Deinze
 Haye de la 5v Nieuwpoort(?) - onderhuurder belasting op brandewijn
 Hecke van 258r Louis 121r Gent(?) - erfachtig ontv. vd kasselrij Oudburg - vermeld in zaak Marten
 Clays
 Heddeghem Joos 38v Wachtebeke – herbergier
 Heerspaille Jan 13v Izegem – relaties met Jacques Willaert
 Heester van Cathelijne 2v Gent(?) - dienstmeid van ontvanger Taelman
 Hellynck 56v Kortrijk – koopman
 Hencke Cornelis 13v Roeselare – relaties met Jacques Willaert
 Hende vanden Familie 122r Vermeld in zaak Vylevens
 Hessens Gillis 139v 142r 220r 223v 226r 116r Assenede - veroordeeld voor manslag op Michiel
 Delsarte/de Sarte - beschuldigde zelf Olivier Odent van die moord - onderging tortuur -
 verbannen voor 25 jaar uit alle Spaanse landen *van errewaerts over*
 Heule van Jan 67v-70v Eeklo – schepen
 Heule van Joos 67v-70v Eeklo – kleermaker – conflict over nieuwe markt
 Heulenbroeck 125v Auditeur
 Heuvele vanden Gaspard 170v Eine - pastoor - kanunnik in collegiale kerk Sint-Elooi - conflict met
 baljuw Lanneau
 Heyle Lieven 67v-70v Eeklo – conflict over nieuwe markt
 Hillaert Petronelle 154v Moerbeke(?) - ruzie met Laureys Goossens
 Himpe van Gillis 71r Meere(?) – voogd wezen Pieter de Sadeleere
 Hoffman Jan-Baptiste 19v Baljuw van Hofstaden – conflict met meier Niclaeys van Hesselen
 Hollande d' Gillis 260v Nederbrakel - landsman
 Hoorenbeke 10r Ieper – voerman – vervoerde o.a. vis
 Hoste Jan 102v Aanwezig op het stadhuis van Damme vóór het gevecht in de Warande te Male
 Hoste Jan 109r Brouwer te Brugge
 Hostyne vande 122r Weduwe v Guillaume vande Hostyne - vermeld in zaak Vylevens
 Houte van François 3v Knokke(?) – blijkbaar verdacht van stroperij id duinen
 Houvenaghel Jan 198v Dreef handel met Jan de Jonckheere - failliet
 Hove van Jan 88r-88v Handzame – landsman – o.a. getuige afhalen beesten
 Huyghe Jan 7r 7v 82v Schepen Kaprijke – verbale agressie in schepencollege tgo baljuw J.-B.
 Waghenaere
 Huyghe Maximiliaen 7v 82v Broer van Jan Huyghe - verbale agressie tgo J.-B. Waghenaere baljuw
 van Kaprijke

Hyfte van Christoffel 139v Evergem – vermeld in zaak Gillis Hessens
 Iman Guillaume 228r-251r Gent - 34 jaar - stadsbode - kaarter - maakte deel uit van de compagnie
 Mussche-Bonne
 Impens Guillaume 112r Deinze(?) - Werd verwond door Jacques de Smet.
 Jacobs Jacob 176r 101v Gent(?) - wettebode
 Jacques Philibert 167r Gent(?) - messagier van het Hof - fysieke en verbale agressie op le Bergier
 Jaeghere de François 139v Evergem(?) – vermeld in zaak Gillis Hessens
 Janssens 100v Advocaat van Fr. de Séclin - formuleerde scherpe uitval tegen adv.-fisc. omwille van
 de behandeling van Jan de Cuypere in de gevangenis
 Janssens Charles 187r Brugge(?) - schoot in een gevecht Joos Bouche met zaad in de borst
 Janssens Elinga 256r Gent(?) - advocaat - verdedigde Marten Clays
 Janssens Pieter 261v Gewezen ontvanger van Berlare - verdacht van schrijftvervalsing
 Jardin du 181v Gent(?) - advocaat - had relaties met Gregorius Frimaut
 Jardyn du Jan 228r-251r 136v 125r Gent - lakesnijder - verloor steevast in kaartspel tegen Pieter
 Mussche en Jan Bonne
 Jaspard Willem 121v Geb. Maaseik – gevangene op Sint-Baafs – jachtmisdrijf
 Jezüieten 194r-196r Verspreiden van subversieve geschriften
 Jonckheere de Anthoine 114r Broer van Jan de Jonckheere - zeer agressief
 Jonckheere de Jan 172v 198v 114r Brugge - Groothandelaar in lijnwaad - verdacht van fraude met
 wissels - 3 jaar verbannen uit schependom Brugge
 Keersgieter de Jacques 89v Zwijndrecht(?) – postulant-procureur
 Kerckhove 67v-70v Eeklo – baljuw – conflict over nieuwe markt
 Kerckhove vande Charles 79v-80v Balj. van Geraardsbergen – conflict met dw. Braeckman
 Ketele Marcus 169r Torhout of Wijnendale - conflict met Baltazar Schollenbergh
 Keynooghe Petrus 52v 53v Pastoor te Nieuwpoort – wilde *Te Deum* niet zingen op
 huwelijksverjaardag van Zijne Majesteit
 Keyser(e) de Jacques 38v-40r 133r 134v 89r Wachtebeke(?) – stadhouder van Assenede - fysieke
 agressie op Marten de Smet - verdacht zich onrechtmatig te verrijken - fysiek en verbaal
 geweld: recidivist - 600 gulden boete
 Keysere de Jacques 262r Berchem - assistent van de baljuw van Berchem
 Kick Louis 198v Dreef handel met Jan de Jonckheere
 Kimpe Gillis 155v Ardoois - landsman
 Kindt Jaspard 50v 91r Eeklo – assisteerde baljuw bij incident met Jan de Roo
 Kint Deogratias ‘t 199v-205r Geboren in Bossuit - eerst gevangen in fort van *Philipine* - daarna
 overgeleverd aan de Raad van Vlaanderen
 Kint ‘t Michiel 262r-263v Berchem - uitbater van *Het Boergoens Cruce* - verdacht van fraude bij
 ontvangst van *den impost* op het bier en van hardhandig optreden tegen twee ambtenaren
 Lambert Arent 143v Marke - ambtenaar
 Lambrecht 129r 129v Procureur van Adriaen Maes
 Lambrechts 208r Procureur van Pieter de Vos
 Lambrechts 208r Procureur van Pieter de Vos
 Lambrechts 211v Proc. van Tanneken vande Velde en Laurens Willems
 Lamprecht 54r Procureur van Willemaert
 Landtheere de Jan 212r-216r Gent - zadelmaker - getuige in de zaak Anne-Marie le Rouffon
 Lanen vander Jacobus 20r 20v Adv. – griffier van Hofstaden - getuige van conflict J.-B. Hofman en
 Niclays van Hesselen
 Lanneau 170v 171v Baljuw te Eine - conflict met kanunniken vd collegiale kerk - werd door
 kanunniken belet de offerblokken te inspecteren
 Lannoy Joanna 129r Vermeld in proces tg Michiel Bauters
 Larebeke 268r Procureur van Jacques Flicx
 Latour de 43r Graaf
 Laurin du 130r Adv.-fisc. vd Gr. Rd v Mechelen
 Lauwers Adriaen 105v-110v Gent - tavernier nabij de tweede Muidepoort
 Lecluyse Jacques 151r-152r Pleegde manslag op Guillaume de Lespeau nabij grens met Frankrijk
 Legiers Pieter 77r Vermeld in proces tegen Joos de Brauwer

- Lemmens Janneken/Jenne 42r Geëxecuteerd door een meier
- Lequier Pieter 199v-205r Geboren te Schilde - zoon van schoenmaker - eerst gevangen in fort van *Philipine* - daarna op bevel van de Prins van Oranje overgeleverd aan de Raad van Vlaanderen - speelde violine
- Lernoult 1v Schepen van het Brugse Vrije
- Lespeau de Guillaume 151r-152r Slachtoffer manslag door J. Lecluyse nabij Franse grens
- Leyers Pieter 154v Moerbeke(?) - herbergier
- Libert Jacques 56v Deed financiële verrichtingen met Jan Lievens
- Liedts Jan-Baptiste 128r Gent – geb. Desseldonk - conflict met wed. Benau over de pacht vh messagiersschap van haar overleden man
- Lievens Jan 56v 80v 135r 135v Baljuw van Moeskroen – kwam voor de Raad van Doornik en later voor de Raad van Vlaanderen – verdacht van machtsmisbruik en financ. onregelmatigheden - aangeklaagd door magistraat van Moeskroen
- Lobbestael Laureys 88v Handzame – wever – o.a. getuige aanslaan beesten van Jan de Wachter
- Lobbrecht?/Robbrecht Jan? 3v Ambtenaar bevoegd voor beheer duinen
- Logghe Jacques-Anth 30v 76v Baljuw van Lichtervelde – verbale agressie tov zijn heer
- Logghe Jan-Baptiste 102v ‘Ten dele’ schuldig aan manslag bij het gevecht in de Warande te Male - drie jaar verbannen uit Vlaanderen
- Lombaert Joos 121v Deinze/Petegem - stierf aan verwondingen toegebracht door François Deschryvere
- Loo van Gheeraert 11r Gent – vishandelaar
- Loo van Gillis 11r Gent – vishandelaar
- Loo van Hercules 11r Gent – vishandelaar
- Loose de Jacques 176v Werd door L. Windey aangedragen bij de Grootbaljuw van Dendermonde
- Lortieau Pierre 10r Tourcoing – betrok vis uit Nieuwpoort via Jacob=Jacques Willaert
- Luycx Pieter 27v-30v Burgem. van Ouwegem (Dendermonde) – geval *coe ende maelgeldt*
- Maenhaut François 150r Zomergem(?) - aangehouden door amman van Zomergem Jan Sierens
- Maes 105v-110v Zelzate(?) - fiscaal – controle licenten
- Maes Adriaen 129r Stadhouders Land van Waas
- Mahieu Leo 269r-274v Gent - *Lieutenant Civil der Indaeghynghe* - verdacht van grof ambtsmisbruik o.a. bij aanstelling van procureurs
- Malfaict Pierre 152r Schepen hrlkhd St.-Pieters (Lille?)
- Malsaecke van Jan 26r Oudenaarde – schoenmaker
- Mandere vander Charles 259r Harelbeke - conflict met magistraat van Harelbeke
- Marchade Simon 66v -67r Parijs – koopman – schuldeiser van Pierre Martin
- Marre Jacques 96v-100r 121v Deinze/Petegem – schepen - conflict over de Oostmeersen - herbergier in *Den Hert* (Petegem)
- Martens Pieter 254r Rel met baljuw vd hrlkh Aarschot die hem wilde arresteren
- Martin Pierre 66v-67r Brugge – koopman – Fransman
- Masure Melchior 212r-220r Gent - uitbater van hotel *Het Gouden Hoofd* - getuige in de zaak Anne-Marie le Rouffon - sympathiseerde met het verliefde koppel
- Matthijs Cornelis 27v-30v Schepen van Ouwegem (bij Dendermonde) – zaak *coe ende maelgeldt*
- Matton 46r Procureur van Pieter del Veau
- Meiers François 85r Landsman – reed o.a. van Vlissingen naar Wenduine
- Meulebeke van Jan-François 1v 3v Sch. Br. Vrije – conflicten met leden schepencollege
- Meulen vander 119v ‘Familie’ -Vermeld in zaak Maximiliaen Vaentiens - veel familieverbanden
- Meulen vander Geeraert 196v Werd dikwijls bezocht in het seminarie door Gilain vander Meulen
- Meulen vander Lieven 90v Zottegem – assistent ve dw
- Meulen vander 93r Advocaat
- Meulenaere de Jacques 169r Torhout of Wijnendale - boswachter
- Meulenaere de Jan-Jacq. 212r-220r Minnaar van Anne-Marie le Rouffon, dochter van griffier le Rouffon, die hem voor het Hof wilde dagen
- Mey de Jan-Baptiste 55v Griffier van Kaprijke
- Meyere François 121v Deinze - aangevallen door balj. François v. Wonterghem
- Meyere 134r Gent(?) - dw - conflict met Ignatius Ramond

- Meyere de Andries 121v Deinze - baljuw - vluchtte voor balj. Fr. v. Wonterghem
- Meyere de Joanna 156r Vrouw v. Guillaume Heynsaem
- Meyere de Andries 96v-100r 110v-113r Deinze – baljuw - conflict over de Oostmeersen met baljuw van *Bachte-Maria-Lerne*
- Meynsbrugge van Joos 34v-36r Schepen van Overboelare
- Moens Andries 154v Moerbeke(?) - ruzie met Laureys Goossens
- Mol de Pieter 146v 93v Gistel - chirurgijn - beledigde zwaar dw Jacques vander Straeten
- Moleyn de François 12r Vishandelaar
- Montagu (van) Pieter-Bernard 260r Aalst - meier - conflict over verkoop en gebruik van een paard
- Moor de Philippe 113r Dw extraord. te Deinze vd Geh. Raad en vd Gr. Raad – zware belediging tgo vrouw van meester Gillis Stalins
- Moor de 122r Familie - Vermeld in zaak Vylevens
- Moor de Justus Albertus 191r Ninove(?) - conflict met Hubertus van Waesberghe
- Moreel Jacques 7v Nieuwpoort – beenhouwer
- Morre Gerard 144r Verzet tegen arrestatie van François de Poortere door Steven Roman, baljuw van Marke
- Morre Jan 144r Verzet tegen arrestatie van François de Poortere door Steven Roman, baljuw van Marke
- Moulin Lauren 10r Rijsel(?) – betrok vis uit Nieuwpoort via Jacob Willaert
- Mullier Pieter 101r Brugge(?) - deed zaken met muntvervalser Jan Pieters
- Mussche Pieter 228r-251r 136v Schelderode - baljuw - fraudeerde op grote schaal bij het kaartspel - kreeg gratie - later veroordeeld voor fysiek geweld en voor drie jaar verbannen uit het graafschap Vlaanderen
- Nays Lieven 139v Sleyme – vermeld in zaak Gillis Hessens
- Neckere Jan 109r Brouwer te Brugge - medepachter belasting op het bier
- Nelis Guillaume 176v Werd door Livinus Windey aangedragen bij de Grootbaljuw van Dendermonde
- Neve de Steven 268v Sint-Martens-Lierde - molenaar - verdacht van diefstal van een ijzer nodig om te malen
- Neyt 125r Gent(?) - notaris - verleed akte met speelschulden van Jan du Jardyn
- Nieulant François 26v Gent(?) – vereffende de schulden van Isabella Nieulant
- Nieulant Isabella 26v Gent(?) – had schulden - conflict met deurwaarder
- Nieuwerkerke van Cathelyne 266r Rooigem - vrouw van Guillaume de Pape - protesteerde tegen tiendeheffing
- Nieuwmunster van Pauwel 4v Landsman en hoofdman vd parochie Est (Heist?) – blijkb. zaak stroperij id Knokse duinen - kreeg deurw. over de vloer – borgsom 500 gulden
- Nockere de Joos 265r 265v 266r Rooigem - landsman - conflict met deurwaarder bij tiendeheffing
- Noé Heyndrick 128v 90r 127v Amman van Sijsele - conflict met Jan-Baptiste de Weerdt
- Nonincour 194v Pater - prof(?) aan Jezuïetencollege - betrokken bij verspreiding subversieve schimpdichten
- Nudyn Niclais 125v 83r Assenede(?) - geboren te Raeck in land van Artois - zwager van Guillaume en Jan vanden Bossche - ontslagen van vervolging
- Nühhorn 164v 165v Baron - andere naam voor Jan-François Roedolf
- Odent Olivier 139v 142r 220r 223v 226r 116r Assenede(?) - volgens Gillis Hessens de moordenaar van Michiel de Sarte=Delsarte
- Ogiers Jan 175r 100r Luitenant-baljuw van Munkzwalm - pleegde verbale en fysieke agressie op Augustyn Ceuterick -
- Olleyn Steven 85r-88r 88v Tillegem – hoeveknecht van pachter François Penninck, uitbater neerhof kasteel Tillegem– gedood door François de Voocht bij jachtongeval
- Oost van Antone 139v 116r Assenede(?) - bediende ie wijkantoor - vermeld in zaak Gillis Hessens
- Oostendorp Louis 191r Burgemeester van Ninove
- Oosterlynck d' Jooris 220r 226r Assenede(?) - zaak Gillis Hessens
- Ophoven van Niclais 114v Brugge(?) - ontv. v Z. Maj. toll en andere rechten te Brugge – conflict met dw Smits
- Opstaele 122r Procureur van wed. Guillaume vande Hostyne – zaak Ph. Vylevens

- Opstale 211r Procureur van Jan de Voocht
 Opstalle 53v Procureur van pastoor Keynooghe
 Overschelde van Jan 85v Handzame – chirurgijn
 Painsdavin Guillaume 161v Luitenant-baljuw vh graafschap Bornhem - probeerde tevergeefs baljuw van Hasten een boete te geven
 Pannes Daniel 20v Blankenberge – lid college(?) – conflict met J.-B. Vache
 Pardo François 102v Stierf in het gevecht in de Warande te Male
 Pardo Hyacinthus 102v Beschuldigd ‘ten dele’ van manslag in de Warande te Male - vier jaar verbannen uit Vlaanderen
 Pardo Jan 102v Stierf in het gevecht in de Warande te Male
 Parmentier 158r 97v Advocaat - zijn handtekening werd nagemaakt door Pieter de Cuyper
 Pauwels Elisabeth 67v-70v Eeklo – conflict over nieuwe markt - vrouw van Joos van Heule
 Pauwels Marie 67v-70v Eeklo - conflict over nieuwe markt - vrouw van Joos van Heule
 Pauwels François 78v Hemelgem(?) – ambtenaar – sloeg François Sollewijn
 Pauwels Marijn 86v Assistent van dw de Block
 Paverius 194r Pater(?) - prof.(?) aan Jezuietencollege - betrokken bij verspreiding subversieve schimpdichten
 Percheval Joos 22v-26r Oudenaarde – smid –stookte Tanneken Verstichelen op om te betogen tegen het schouwgeld
 Persyn Adriaen 195r Petegem(?) - militair - moest voor de vierschaar verschijnen - zwaar incident met griffier van Damme- weigert te antwoorden voor het Hof – gedagvaard door Joanne Brias
 Peyl 34v-36r Gedeputeerde vh Land v. Aalst – trad op in Overboelare
 Philipo 180v 184v Procureur
 Piet vander 216r Kolonel - kaptitein-luitenant van het regiment vande dragonders
 Pieters Jan 101r 147r-149r 105v 107v Brugge - muntmeester - fraude bij slaan van munten - 25 jaar verbannen uit Spaanse landen
 Pieters Liesbette 139v Eerste vrouw van Gillis Hessens
 Plasschaert Guillaume 109r Brouwer te Brugge
 Plassche vande Pieter 47v Vermeld in verhoor
 Platsaert Pieter 186r Astene - griffier van den Hoorenschen - waarnemend griffier van Astene - liet familielid vrij
 Pluvier Bertholomeus 11r 12r 13r Nieuwpoort – koopman – vishandelaar – verdacht van fraude met paspoorten – verzond vis naar Rijsel, Gent en Brugge
 Pointe(?) de Albert Phil. 125v Gevangen militair – misdrijf tegen offic. vh Hof - weigert te antwoorden
 Poivre le Melchior 134r Gent - had schulden en stoelen aangeslagen dr dw de Meyere
 Poortere de François 144r Gearresteerd door baljuw van Marke Steven Roman
 Poortere de Jacques 275v-278r Baljuw van Ronsele - gearresteerd dr de amman van Zomergem Baudewyn de Cuyper
 Poutre le 135v Familie - Moeskroen – grootgrondbezitters
 Poutre le Michiel 135v Moeskroen – schepen
 Prins van Parma 205v Feliciteerde Pedro Cardon - stelde hem voor de vaart Oostende-Gent te verdiepen
 Putte vande 93r Deurwaarder
 Puyt de 70v Procureur – conflict over nieuwe markt in Eeklo
 Quéuseau 254v Procureur van Pieter Asselman (Aarschot)
 Quartier 55v Bonavontura Brugge(?) - Stond borg voor Jan de Cuyper
 Quéseau 260v Procureur van Gillis d’ Hollande
 Raedt de Adriaen 82v-83r Waregem – tavernier v. *De Swaene*
 Ramond Ignatius 134r Gent – onbeschoft tegen dw de Meyer
 Rantere Jan 25v Oudenaarde – knecht bij schoenmaker
 Ravericx 41v 153v 92r (Gewezen) deurwaarder van het Hof - conflict met het Hof - verloor proces tegen Adriaen Braekman dw vh Hof
 Remy François 49r Bediende bij Marten Boucqouy
 Reubens Jan 115v-116r Diksmuide – grooth. wijn – pachter acc. op wijn en brandewijn

- Reyniers 113v 117v Zelzate(?) - ontvanger op het kantoor vd licenten
- Risseghem 228r-251r 125r Gent(?) - notaris - verleed akte met speelschulden van Jan du Jardyn
- Robbrecht(?)/Lobbrecht 3v Ambtenaar bevoegd voor de duinen
- Robijn 7v Procureur o.a. actief in Kaprijke
- Roedolf Jan-François 164v 165v Ex-kolonel in het Spaans leger (infanterie) - ruzie met aangelanden over grondeigendom - noemt zich Baron Nühhorn - belette dw van Gheluwe bezittingen aan te slaan
- Roelandts Guillaume 72r-76r Deinze – schout
- Roets Joos 50v 91r Eeklo – officier van de baljuw - conflict met Jan de Roo en Jan Verbrugghen
- Rogiers Jaspard 275v-278r Ronsele - getuige in proces tegen Jacques de Poortere baljuw van Ronsele en tegen Gillis Cornelis dw te Zomergem
- Romains 1v Schepen Brugse Vrije
- Roman Aryntken 139v Assenede(?) - derde vrouw van Gillis Hessens
- Roman François 143v-144v Elst?=Aalst? – griffier
- Roman Steven 143v-144v Marke - baljuw - arresteerde François de Poortere, Jan Morre (de Jonge) en Gerard Morre
- Roo de Adriaen 125v 83r Assenede(?) - herbergier
- Roo de 176r 101v Deurwaarder - legde wetteboden bij Anna Donche?/Douche?
- Roo de 207v Deurwaarder - conflict met Pieter de Vos over een betaling salaris
- Roo de Hugo 208r Brugge - deurwaarder van het Hof - binnendringen in een Brugs klooster zonder machtiging, dus huisvredebreuk
- Roo de Jan 50v-52r Eeklo – conflict met baljuw Veltganck - hoedde schapen op verboden plaats - financ. boete
- Roo de Jan 91r Eeklo – agressie tgo officier Joos Roels – liet schapen grazen op ongeoorloofde plaats
- Roo de 92r Dw - conflict met dw vander Straeten vd Gr. Raad v Mechelen
- Rooman Aryncken 116r Assenede(?) - vrouw van Gillis Hessens
- Roose Cornelis 13r 13v Nieuwpoort(?) – vishandelaar – gevangene – verdacht van fraude met paspoorten – deed zaken met Jacques=Jacob Willaert
- Rouck de 130r-133r 143r Proc. te Wachtebeke - herhaaldelijk vermeld in zaak Philips Vylevens
- Rouffon le Anne-Marie 212r-220r Dochter van griffier le Rouffon - verliefd op Jan-Jacques de Meulenaere - liet zich gewillig ontvoeren – vader wilde haar minnaar voor dit Hof dagen
- Rouffon le 212r-220r Griffier van dit Hof - gekant tegen een huwelijk van zijn dochter Anne-Marie met Jan-Jacques de Meulenaere, die hij wilde voor dit Hof dagen voor zozegde ontvoering
- Salembier Denis 151r-152r Uitbater van herberg *Le Hautcamp* in Herseaux
- Santins 93r Deurwaarder – conflict met dw Soetaert
- Sauter de Gillis 41v Melsen (Land van Waas) – landsman - zijn paard werd aangeslagen door dw Ravericx
- Schepper de 154v-155v 156r-156v 96v-97r Baljuw van Oesselgem - conflict met J. en P. Dhaveloose
- Schollenbergh Baltazar 168v-169r Wijnendale(?) - ontvanger vd prins van Schwarzenbergh - wangedrag - conflict met Marcus Ketele die hem aandroeg
- Schramme Pieter 3v Duinwachter te Knokke
- Schryvere de François 186r Astene(?) - verwondde Joos Lombaert dodelijk
- Séclin de François 100v Klaagde de adv.-fisc. en de ontvanger van de exploten aan omwille van de mensonwaardige detentie van Jan de Cuypere
- Seelant(?)Jan 1r Conflict met baljuw Melchior de Vos
- Servaes 228r-251r 125r Gent(?) - notaris - vermeld in zaak Pieter Mussche
- Severen van Rogier 46v Izegem – veehandelaar - verdacht van agressie op een officier in Gent
- Sierens Jan 150r Zomergem - amman - trad agressief op bij arrestatie van François Maenhaut
- Sieryns Heyndrick 157r-157v Gent - zoutdrager - vocht met pijnders
- Smet 181v Gent(?) - advocaat - had relaties met Gregorius Frimaut
- Smet de François 111v Deinze – geboren Dentergem – landbouwer en soms pachter van 's lands middelen
- Smet de Jacques 112r Deinze – vocht met Guillaume Impens in herberg van Joos Steyaert, ontkent dat hij die kwetste

- Smet de Jacques 189v 113v Gewezen dw van het Hof en thans dw van de Grote Raad - fysieke agressie tgo zijn assistent Jan Ververne
- Smet de 207r Procureur van Pedro Cardon
- Smet de Janneken 266v Gent - vr. van Jaspard van Oudenhove, uitbater van *Den Leeuw*
- Smet de Marten 38v 39v Wachtebeke(?) – griffier v. stad en ambacht Assenede - ruzie met Jacques de Keysere, wederzijdse fysieke agressie
- Smet de Jan 43r Harelbeke – stadsontvanger
- Smet de Jacques 79r Gent - ging tweede huwelijk aan zonder staat van goederen na het eerste
- Smet de François 84r-84v Gent – brouwer – conflict met dw. Spanoghe
- Smit 256r Gent(?) - pensionaris - verdedigde Marten Clays
- Smit de Jacques 117r Deinze – verwondde Guillaume Impens
- Smits 114v Dw legde wetteboden bij Niclais van Ophoven te Brugge
- Snick de François 3v Hoofdman van parochie Knokke – zaak stroperij id duinen
- Sobry Marie 65r-65v 81r Bellegem - molesteerde een dw die een koe aansloeg - voor 2 j verbannen uit Vlaanderen - vrouw van Jan de Cruydenaere die schulden had bij Jan-Baptiste Baelde
- Socke?/Zoke? Pieter 16r 20v Blankenberge - burgemeester
- Soetaert Anthone 93r Dw vh Hof voor de inwoners van Oudenaarde – conflict met dw Santins
- Sollewyn/Solewyn 77v-78v 81v 83r François Hemelgem (L. v. Gavere) – landsman – koe werd aangeslagen – kon zettingskosten niet betalen - 3 maanden verbannen uit L. van Gavere
- Sompele vande 208r Advocaat - gaf advies aan dw Hugo de Roo
- Sonius Heindrick 113v Militair - weigerde te antwoorden voor het Hof
- Spillaert Christiaan 10r Ieper - voerman – vervoerde o.a. vis
- Spillebaut Jan 102v Stierf in het gevecht in de Warande te Male
- Stalins 228r Suzanne 125r Gent - leende geld uit aan Jan du Jardyn
- Stalins Jan 23v Oudenaarde – schoenlapper – man v. Peeryntien Verstichelen
- Stallen vander Jan 121v Deinze(?) - kreeg stokslagen van baljuw François van Wonterghem
- Steenberghen van 1v Griffier vh Brugse Vrije – conflict met sch. v. Meulebeke
- Stevens Anthone 121r Wonend in polder v Oostenblye? - gevangene op Sint-Baafs – jachtmisdrijf op bevel van zijn meester nabij kasteel van Wulfsonck
- Stevens Anthone 121r-121v Wonend in polder van Oostenblye? - jachtmisdrijf
- Steyaert Jan 157r 157v Gent - zoutdrager - vocht met pijnders
- Steyt Jan-Baptiste 167r Kortrijk - ex-griffier van Zwevegem - conflict met Jan-Baptiste van Daele door wie hij blijkbaar aangeklaagd werd
- Stichele vander Guillaume 5v Nieuwpoort(?) - pachter 's lands middelen – conflict met 'napachter' de la Haye
- Stock Loys 56v Vermeld in zaak Jan Lievens – werd tweemaal gearrest.
- Straeten vander 2v Deurwaarder
- Straeten Judocus 180v 184v Gent(?) - klerk bij adv. Pieter vanden Tombeelee en bij proc. Gheldolf - stal bij hen documenten die hij verkocht
- Straeten vander Jacques 146v 93v Dw - werd zwaar beledigd door Pieter de Mol
- Straeten vander 27v-30v Dw – zaak *coe ende maelgeldt* in Ouwegem
- Straeten vander Petronella 34v-36r Zaak Overboelare: verzet tg afhaken vee in oorlogstijd
- Straeten vander Joos 72r-76r Dw. – conflict met stad en markizaat Deinze
- Straeten vander François 92r-92v Dw vd Gr. Raad v Mechelen – conflict met dw de Roo
- Straeten vander 96v-100r Deinze - ontvanger vd ommestellingen
- Straeten vander Gheeraert 96v-100r Deinze – schepen - conflict over verkoop percelen van de Oostmeersen
- Stroopere de Mattheus 189r Lokeren - landsman - blijkbaar fysieke agressie tgo een schout
- Suys Philips 266v Temse(?) - stadhouder - gaf Jacques Flicx een boete
- Swartzenbergh 168v-169r Wijnendale(?) - prins
- Tack 125r Gent(?) - notaris - verleed akte met speelschulden van Jan du Jardyn
- Tack 228r-251r Gent(?) - notaris - vermeld in zaak Pieter Mussche
- Taelman Pauwels 2v Gent - Ontvanger
- Tahon 41v Deurwaarder - vermeld in zaak Gillis de Sauter
- Tereels Françoise 24v Oudenaarde – huisvr. van herbergier Adriaen Carlier

- Ternoit(?) Jacques du 22v Oudenaarde - man van Tanneken Verstichelen
 Thienen van Jacques 142v Oostende(?) – vermeld in zaak Anthone Carew -
 Thilly Catharine 252r 255r Brugge - vrouw van muntmeester de la Derrière - hielp haar man bij het frauderen
 Thoict?/Thiot? Adriaen 152v 92v Kortrijk - amman - fysiek agressief tgo Thomas Goussaert
 Tombeele vanden Pieter 180v 184v Gent(?) - adv. - Judocus vander Straeten stal bij hem documenten
 Tousso del Jacomo 102v Stierf in het gevecht in de Warande te Male
 Vache Jan-Baptiste 16r 20v 36v Blankenberge – adv. – griffier van Blankenb. – pensionaris - verdacht van fraude met dossiers van cessie van goederen – conflict met adv. Wysserys over stockhouderschap vd verse vis
 Vaentiens Maximiliaen 119v Wellicht fraude ivm attest bij erfenis – kwam ook voor de Keure
 Vaet vander 164r Procureur
 Valentyn 199v Hans Slachtoffer manslag in of nabij *Philipine*
 Vangard Jan 199v-205r Eerst gevangen in fort van *Philipine* - daarna op bevel van de Prins van Oranje overgeleverd aan de Raad van Vlaanderen
 Veau del Pieter 46r Harelbeke – brouwer - verdacht belasting op bier te ontduiken
 Veeghe(?)Pieter 54v 55r Ursel – griffier – incident met amman over plaats in de kerk
 Velde vande 152r Procureur
 Velde vande 155v Procureur
 Velde vande 208r Pensionaris te Brugge
 Velde vande 211v Tanneken Lokeren - Vrouw van schipper Gillis Willems
 Velde vande 89v Procureur van Pieter Verhasselt
 Velde vande 90v Procureur
 Velde vanden Jooris 83r Assenede(?) - kreeg harde klap bij aanhouding van Guillaume vanden Bossche
 Veldere Josyncken 67v-70v Eeklo – conflict over nieuwe markt
 Veltganck Jacques 91r Eeklo – baljuw – poogde tevergeefs schapen van Jan de Roo in beslag te nemen
 Verbeken Christiaen 27v-30v Schepen van Ouwegem (Dendermonde) – geval *coe ende maelgeldt*
 Verbrugghen Jan 50v-52r 91r Eeklo – conflict met baljuw Veltganck - hoedde schapen op verboden plaats
 Verdonck 177r Procureur
 Vereertbrugghen Gillis 5r Vermeld in zaak Lieven van Damme
 Verhasselt Pieter 86v 88v-89v Dendermonde - deurwaarder vd Lieutenant Civil vd Indaeghynghe – financiële fraude
 Verlot Pieter 176v Werd door L. Windey aangedragen bij de Grootbaljuw van Dendermonde
 Verniet Andries 176v Werd door L. Windey aangedragen bij de Grootbaljuw van Dendermonde
 Verschueren Jacques 109r Brouwer te Brugge - medepachter belasting op het bier
 Verstichelen Peeryntien 22v-26r Oudenaarde – betoogde tegen grootte schouwgeld
 Verstichelen Tanneken 22v-26r Oudenaarde – betoogde tegen grootte schouwgeld
 Vervenne Jan 189v Assistent van dw Jacques de Smet - geslagen dr zijn baas
 Verzee Gillis 119r Postillon
 Verzee Jaspar 93v-95v Gent – postillon van hotelier Christiaen Coleman
 Veugle le Jean 151r Baljuw hrlkhd St.-Pieters (Lille(?))
 Viaene Mathieu 56v Gearresteerd in Moeskroen
 Vilain 125r Gent(?) - notaris - verleed akte met speelschulden van Jan du Jardyn
 Vilette la 1v Burgem. v. h. Br. Vrije – conflict met sch. Fr. v. Meulebeke
 Vilette la 208r Brugge - pensionaris
 Vinckt vander 256r Gent(?) – advocaat - verdedigde Marten Clays
 Vindevoghel Joannes Baptiste 192r-193v Gent, clericus - verhoord over opduiken schimpdichten
 Vleeschauer de Marie 129r Vermeld in proces tg Michiel Bauters
 Vliegheer 2v Priester – woonde in zelfde huis als ontvanger Taelman
 Voghelaere Adriaen 255v Wachtebeke - landsman - gewezen ontvanger
 Voocht de Jan 209r Geboren in Utrecht - militair in dienst van de Prins van Oranje - kon huishuur niet betalen - conflict met een deurwaarder - weigert te antwoorden voor het Hof

- Voocht de Jan 223r Bezocht regelmatig *De Keizerskroon* in Dendermonde
- Voocht de François 85r-88r 88v Brugge – 16 j - doodde per ongeluk Steven Olleyn tijdens jacht in Tillegem – kreeg later genade
- Vos de Melchior 1r Baljuw van Ursel – agressief in dronken toestand
- Vos de Jan 105v-110v Gent – commis bij de tweede Muidepoort
- Vos de Isabelle 105v-110v Gent - vrouw van tavernier Adriaen Lauwers
- Vos de Pieter 207v Oostende - ex-schepen en ex-schatbewaarder - conflict met deurwaarder de Roo over betaling van salaris
- Vos de Passchier 20v Blankenberge – lid college(?) – conflict met J.-B. Vache
- Vos de 54v Ursel – amman(?)
- Vreckem 134r Gent – vrouw van Melchior le Poivre
- Vribarie 1v Sch. v.h. Brugse Vrije – conflict met sch. Fr. v. Meulebeke
- Vuldere Jan 19r Ex-burgemeester van Adegem – verscheen voor vierschaar
- Vuyst de Robrecht 71r Meere(?) – voogd wezen Pieter de Sadeleere
- Vylevens Philips 122r 125r 133r 143r-145v Advocaat te Oudenaarde – vervalste processtukken
- Wachter de Jan 88r-88v Handzame – zijn ‘beesten’ werden aangeslagen
- Waesberghe van Hubertus 191r 195r Ex-burgemeester van Ninove - conflict met Justus Albertus de Moor
- Waghenaere Jan-Baptiste 7r Baljuw van Kaprijke
- Waghenaere Gabriel 96v-100r Deinze – burgemeester - conflict over de Oostmeersen
- Warlen Jacob 7v Schipper - geboren in kasselrij Newcastle – aangehouden in Nieuwpoort – stak sergeant Colvé dood
- Wassenhove 158r 97v Advocaat - zijn handtekening werd nagemaakt door Pieter de Cuyper
- Wassenhove Jan-Philippe 193v-194r Conflict met baljuw van Ninove
- Weerd Jan-Baptiste 128v 90r 127v Nevele - agressief tgo met Heyndrick Noë, amman van Sysele - conflict in schepencollege baronie van Male
- Weynsberghe van Anna-Françoise 9r Conflict met A.-M. Gilson over eigendoms./verhuurrecht
- Weynsberghe van Philip 9r Conflict met A.-M. Gilson over eigendoms./verhuurrecht
- Wibou Pieter 157v Ardoois - landsman
- Wibou Philippe 52r Geboren in Rijsel - verhoord door het Hof
- Wickhuys Michiel 22v Oudenaarde – stookte Tanneken Verstichelen op om te betogen tegen het schouwgeld
- Willaert Jacob=Jacques 10r 13r Nieuwpoort(?) - Klerk in de vismijn – verdacht van fraude met paspoorten bij verhandelen vis – verzond vis naar Rijsel, Tourcoing, Diksmuide – zakenrelaties met Jacques le Grand, Pierre en Jacques de Molleyn
- Willemaert Giellehaen/Julian 53v 54r Eeklo – getuige in zaak Jan de Roo
- Willemaert Jan 67v-70v Eeklo – smid – conflict over nieuwe markt
- Willems Laurens 211v Lokeren - schipper - zoon? van Tanneken vande Velde
- Winckel vanden Jan 198r Militair, weigerde te antwoorden voor het Hof - beschuldigde burgemeester Doens van pro-Frans te zijn - gebruikte straatstenen voor privé-gebruik = straatschennis
- Winckelman 3v Sch. Br. Vrije - conflict met schepen Jan.-Fr. van Meulebeke
- Windey Livinus 176v Ex-militair - vierde ontslag uit leger - schade aan private eigendom - gaf enkele personen aan bij de Grootbaljuw van Dendermonde
- Winnebroodt Matthijs 115v Diksmuide – stadsrechten op wijnverkoop medepachter van Jan Reubens
- Wint de Jan 154v Moerbeke(?) - ruzie met Laureys Goossens
- Witte de Gillis 265v Rooigem - landsman - getuige in proces tegen Joos de Nockere
- Wongerghem François 112r Baljuw - deed de kerkgeboden ivm de verkoop in de Oostmeersen (Deinze)- zie ook verder
- Wongerghem Philips 121v Deinze/Petegem - broer van baljuw François van Wongerghem - vocht tegen baljuw Andries de Meyer
- Wongerghem van François 177r 184r 92r 121v Baljuw van Astene en vd heerlijk. *Den Hoornschen* - amman van stad en markizaat Deinze - veelvuldig opzettelijk fysiek en verbaal geweld
- Wulf de Gabriël 122r Verdedigd door adv. Ph. Vylevens

Wyme Jacques 110v-111v   Petegem-Deinze – geb. Gent – griffier v. Deinze - conflict over verkoop percelen in de Oostmeersen
 Wysserys 20v   Blankenberge(?) – adv. – conflict met Jan-Baptiste Vache over leenpacht stockhouderschap vd verse vis
 Ypersele van Elisabeth 34v-36r   Zaak Overboelare: verzet tg afhaken vee in oorlogstijd
 Zijpe vander Anthonne 7v   Tolk in de zaak Warlen
 Zoetaert Pierre 190r   Loog in zijn verklaring uit vrees voor slechte behandeling door de cipier
 Zoke?/Socke? Pieter 16r 20v   Blankenberge – burgemeester

9. Register met Plaatsnamen.

Aalst 34v-36r 71r 92r 119v 260r	Brussel 143r 93v-95v
Aalst?/Elst? 143v	Brussel <i>Den Spieghel</i> hostellerie 130r-133r
Aarschot hrlkh van 254r	Brussel Geheime Raad 20v
Aarsele 199v	Brussel <i>Het Wolfken</i> 5r 217r
Adegem 19r	Cassel 13r
Amsterdam 93v	Damme <u>102v</u>
Antwerpen 49r 93v-95v <u>114r</u> 205v	Deinze 72r-76r 96v-100r <u>110v-113r</u>
Appels 27v	117r 177r 186r 227r <u>92r</u> <u>121v</u> <u>131v</u>
Ardooi 155v 157v 197v	Deinze <i>Den Hert</i> 100r
Ariën 13r	Deinze Oostmeersen 96v-100r 110v-113r
Artois 127r	Dendermonde herberg <i>De Keizerskroon</i>
Assenede 38v-40r <u>83v</u> <u>89r</u> <u>102v</u> <u>116r</u>	176v 223r
125v 133r 134v 139v 142r 165v 202v	Dendermonde 27v-30v 86v 88v 176v
207r 220r 223v 226r	Dendermonde <i>In de Croone</i> <u>124r</u>
Assenede <i>De Tente</i> <u>116r</u> 139v 223v	Desseldonk 128r
Astene <u>121v</u> 177r	Desselgem 181v
Astene <i>den Hoorenschen heerlijk.</i> <u>92r</u>	Diksmuide 10r 115v-116r
177r 186r	Doornik 56v 122r 126v 135r 151r-152r
Bachte Leenhove <u>92r</u>	<u>80r</u>
Bachte-Maria-Leerne 96v-100r 110v-113r	Dorset 7v
Bellegem 65r-65v <u>81r</u>	Duinkerke <u>109r</u> 126v
Berchem <i>Het Boergoens Cruyse</i> 262r	Duitsland 126v <u>120r</u>
Bergen (Hen.) 12r 13r 217r	Eeklo 50v-52r 53v 67v-70v <u>91r</u>
Berlare 261v	Egem 27v
Blankenberge 16r 20v 36v	Eine 170v 171v
Bochout 202r	Elst?/Aalst? 143v
Bochout Kwartier <i>Den Voghelen Sanck</i>	Engeland 95r
202v	Ertvelde 139v
Boelare 34v-36r	Est?/Heist? 4v
Bordeaux 93v-95r 95v	Evergem 139v
Bornem 161v (graafschap)	Frankrijk 7r 13r 22v-26r 66v 93r-95v
Bossuit 203v (kasselrij Oudenaarde)	113v 135v 139v 151r-152r 167r 195r
Brugge 6r 11r 14r 20v 36v 55v 66v	198r 199v-205r 227r 255r 268v <u>129v</u>
<u>82r</u> <u>93v</u> 95r <u>98r</u> 101r 103v <u>105v</u>	Gavere 77v 78v 83r <u>81v</u>
<u>107v</u> <u>109r</u> <u>114r</u> 114v 126v <u>129v</u>	Geheime Raad 20v 113r 190v
147r 149r 255r 161v 172v 198v 208r	Gent Kortemuntstraat <i>Den Diamant</i> <u>79r</u>
252r 255r	Gent 2v 11r 26v 41v 46v 47v 49r
Brugge(?) 187r	72r-76v 93v-95v 110v 105v-109r
Brugse Vrije 1v 3v	

- 123v 121r 126v 127r 128 153r 154v
 157r 157v 184v 190v 192r 194r-196r
 205v 212r-220v 228r-251r 252r 256r-
 258r 269r-274v 81v 83r 84r-84v 85r
100r 101v 109r 111v 114r 116r 118v
119v 121v 125r 136v
 Gent *Muidepoorte* 107r 109r
 Gent *De Croone* (nabij Belfort) 125r
 Gent *De Raeme, Het Hondeken* 184v
 Gent *Den Leeuw* (nabij Brugse poort)
 266v
 Gent *Het Leesthiën* 125r
 Gent hotel *Het Gouden Hoofd* 212r-220v
 Gent *Oost-Indiën* 125r
 Gent *Spaigniën* 125r
 Gent *De Trompet* 134r
 Gent(?) 26v 121r 126v 153r 167r 175v-
 176r 180v 194r-196v 257r 258v 101v
117v
 Geraardsbergen 79v
 Geetsbergen 13r
 Gistel 93v 146v
 Handzame 85v
 Handzame *Het Withuis* 88r-88v
 Harelbeke *De Swaene* 93v
 Harelbeke 31v 43r 46r 54v 93v-95v
 259r 126v
 Heist?/Est? 4v
 Hemelgem 77v-78v 83r 81v
 Herseaux *Le Hautcamp* 151r-152r
 Hofstaden 19v 20r 20v
 Holland 93r-95v 105v 119r 190v 209r
78v 120r
 Hondegem 92r
 Ieper 10r 11r 13v
 Italië 102v 205v
 Izegem 13v 46v 78v 79r
 Kallo 47r
 Kaprijke 7r 55v 80r
 Kerkem 143v
 Knokke 3v 4r(?) 4v(?)
 Kortemark Ambacht van 85v
 Kortrijk 56v 80v 95r 150v 152v 167r92v
 Land van Waas 266v 124r
 Laval (Fr.) 66v
 Ledeberg 128r
 Ledegem 80v
 Leeuwergem 86r
 Lichtervelde 30v 76v
 Lokeren 125r 189r 211v
 Londen 114r
 Looven kasteel 139v
 Loppem 274r
 Luigne 135v
 Luik 95v 105v 120r
 Maaseik 121v
 Maldegem 19r 187r
 Male 90r 102v 112v 127v
 Marke 143v 144r
 Mechelen Grote Raad 20v 72r-76r 92r
 113r 123v 130r-133r 189v 269r-274v
 Meerbeke 121r
 Meere (L. v. Aalst) 71r
 Melsen (L. v. Waas) 41v
 Melsen *De Swaene* 41v
 Menen 95v 135v
 Merksem 95r
 Meulestede 93v-95r 109r 119r
 Mexico 101r
 Middelburg 126v 172r-172v
 Moerbeke 84v 154v
 Moeskroen 56v 80v 135r 135v 151r-152r
 Moeskroen-Luigne 135v
 Munkzwalm 175r
 Nazareth herberg *Den Gapaert* 121v
 Nederbrakel 143v 260v
 Nevele 47v 128v
 Newcastle 5v
 Nieuwpoort 10r 11r 12r 13r 52v-53v 128r
 Nieuwpoort 5v
 Ninove 92r 191r 191v 193v 195r
 Oedelem 260v
 Oesselgem 154v -155r
 Oostenblye(?) 121r
 Oostende 142v 147r-149r 205v 207v
79v
 Oost-Indië 85r 126v
 Opwijk 5r
 Oudenaarde 22v-26r 93r 113r 122r
 170v 184r
 Ouwegem (Denderm.) 27v-30v
 Overboelare 34v-36r
 Paddeschoot heerlijk. van 129r
 Pamel 23v
 Parijs 66v 205v
 Parma Prins van 205v
 Petegem *Den Hert* 100r
 Petegem *Het Boergoenschen Schilt* 121v
 Petegem 93v 96v-100r 110v-113r 119r
 177r 274r 275v 121v 138v

- Petegem(?) 195r
 Philipine 199v-205r
 Poelare 90r
 Praet 260v
 Praet en Celem heerlijkheid 187r
 Raeck (Land v Artois) 127r
 Rijsel 10r 11r 13v 52r 93v-95r
 Rijsel *Heerlijkh. St.-Pieters* 151r-152r
 Rijsel *De Rosemarijn* 93v
 Rijsel *Den Rooden Ruyter* 95v
 Roesbrugge 126v
 Roeselare 10r 13v
 Rollegem 80v
 Ronsele 275v-278r
 Rooigem 265r 265v 266r
 Rotterdam 93v 95v
 Rouen 95r
 Ruisbroek 145r
 Sas van Gent 116r 220r
 Schelderode 228r
 Schilde 201r
 Sijsele 127v 128v
 Sinaai 129r
 Sint-Martens-Lierde 268v
 Sint-Niklaas (bij Nieuwkerke) 129r 161v
 Sint-Omaars 13r
 Sleyne 116r 139v
 Spanje 9r 101 135v 147r-149r 158r
 199v-205r 220r 85r-88r 88v 105v 109r
111v 116r
 Staten 117v 139v 199v-205r 220r
 Temse herberg *Den Anker* 266v
- Tegem 10r
 Tiegem 82v
 Tillegem 85r-88r 88v
 Torhout *De Suytstraete* 169r
 Torhout *Het Schaecxken* 169r
 Tourcoing 10r
 Ursel 1r 54v
 Utrecht 209r
 Vlissingen 85r
 Waas Land van 49r 129r 266v
 Wachtebeke 38v-40r 133r 134v 145r
 255r-255v 89r
 Wakken 96v-97r 156v
 Wakken *Het Bourgoensch Cruce* 96v-97r
 Wallonië 139v
 Waregem *De Swaene* 82v
 Waterland heerlijk. 125v 127r
 Waterloo 56v
 Watervliet 125v
 Wenduine 85r
 Wevelgem 93v-95v
 Wijnendale 168v
 Wulfsdonck (kasteel van) 84v
 Wulfsdonck hrlkh 121r
 Zeeland 93v-95r 105v-110v 126v 190v
95v 118v 119v 120r
 Zelzate 105v 113v 117v
 Zillebeke 205r
 Zomergem 150r 275v-278r
 Zottegem 90v
 Zwevegem 167r
 Zwijndrecht 89v

10. Fragmenten uit *Het rauwe en grauwe leven van toen*.

22v-26r 65r-65v 67v-70v 79v 93v-95v 119r 139v 142r 157r-157v 177v 201r 220r
 223v-226r 81v 83r 116r

11. Een opdeling naargelang het ambt, beroep, ... , van de betrokkenen.

Opmerking. Deze indeling is zeer onvolledig en sommige klassen overlappen elkaar.

Zo zijn onder andere niet opgenomen:

-Jezuieten: 194r 196r

-A.-M. le Rouffon 212r-220r

-vonnis over het dode lichaam van Jan de Cuypere die uit wanhoop zelfmoord pleegde door zich te verhangen in de gevangenis van het Gravensteen, en de nasleep ervan 80r 100v

- vonnis over gewiekste kaartspelers: 228r-251r 136v

1. Conflict met de Kerk.

52v

2. Conflicten met de militie.

113v 125v 155v 186v 195r 197v 209r

3. Conflicten waarbij een deurwaarder betrokken is.

3v 4v 27v-30v 34v-36r 41v 65r-65v 77v 81v 83r 72r-76r 79v 84r 86v 88r-88v 90r
90v 92r 93r 113r 114v 123v 128r 134r 89r 146v 93v 153v 164v-165v 207v 208r
227r 265r-266r 269r

4. Conflicten waarbij een baljuw betrokken is.

1r 2v 7r 82v 19v 30v 76v 31v 54v 43r 47v 80v 56v 67v-70v 79v 80v 86r 92r 96v-
97r 100r 101v 121v 133r 135r 135v 154v-155v 156r-157r 161v 168v-169r 170v-
171v 175r 175v-176r 177r 184r 181v 187r 189r 189v 190v 193v 254r 260v 262r
274r 275v-278r

5. Conflicten waarbij een burgemeester of een schepen betrokken zijn.

1v 3v 19r 34r-36r 38v-40r 54v 56v 133r 89r 135r-135v 191v 198r 259r

6. Conflicten waarbij een amman, een schout, een griffier, een 'officier', een stadhouder of een ontvanger betrokken zijn.

16r 20r 20v 34v-36r 38v-40r 42r 46v 53v 85v 128v 143v-144v 152v 92v 186r 275v-
278r

7. Conflicten omtrent de visserij, de vishandel, de havens, de scheepvaart en het strand (aangespoelde zaken).

7v 10r-13r 16r 20v 85r 142v

8. Fraude i.v.m. gemeenschapsmiddelen m.i.v. fraude bij de muntslag.

5v 31v 43r 46r 105v-109r 110v 113v 117v 115v-116r 126v 109r 101r-13v 147r 105v
107v 129v 103v 149r 252r 255r 261v 262r 266v

9. Conflicten waarbij een advocaat of een procureur betrokken is.

122r 125r 130r-133r 143r 145r-145v 158r-164r 205v

10. Onderling bedrog tussen particulieren in handelszaken.

49r 66v 82r 126v 109r 172v 114r 198v 256r-258v 121r

Rijksarchief te Gent. Collectie oude drukken.
TWEDE DEEL VANDEN DERDEN PLACCAET-BOECK
 Te Ghendt by d'Hoirs van Jan vanden Kerckhove op d'Hoogpoorte
 In 't ghecroont Sweert 1685

GILBERT ROGIERS

**Criminele processen voor het hoogste gerechtshof in Vlaanderen,
 de Raad van Vlaanderen, eind zeventiende begin achttiende eeuw**

Deel 3: januari 1686 - oktober 1692

Deze studie bevat:
 een Uitgebreide Nadere toegang tot *Criminele Examens* nr. 8572
 uit het fonds van de Raad van Vlaanderen (Rijksarchief Gent)
 aangevuld met vonnissen uit *Criminele Sententiën* nr. 8595
 (januari 1671 – september 1723)

**Voorzien zijn ook: 1. een register met Persoonsnamen;
 2. een register met Plaatsnamen**

Van harte opgedragen aan mijn vrouw Lisette voor de vele jaren begrip en steun.

Copyright: Rogiers Gilbert D/2011/Gilbert Rogiers, auteur en uitgever.

Dit is een herziene versie van het boek met zelfde titel uitgegeven in 2010.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of vermenigvuldigd door middel van druk, fotokopieën, microfilm, download of op welke andere wijze dan ook, zonder vermelding van de auteur en zonder vermelding van de titel van het werk.

Dankwoord.

**Ik dank uitdrukkelijk Georges Martyn, professor in de Faculteit van de Rechten aan de Gentse Universiteit (hij doceert o.a. Geschiedenis van het Strafrecht). Had ik vragen, over het Strafrecht dat gold rond het einde van de zeventiende eeuw, dan kon ik steeds met succes bij hem te rade. Als niet-jurist was dit voor mij broodnodig. Mochten er nog onnauwkeurigheden in de eindversie staan, dan neem ik die voor mijn rekening.
De auteur Gilbert Rogiers**

Inhoud.

1. De auteur Gilbert Rogiers	p. 4
2. Enkele afkortingen.	p. 5
3. Vier doelstellingen.	p. 5
4. Middelnederlandse rechtstermen en rechtsprocedures.	p. 6
5. Afspraken.	p. 9
6. Opmerkingen.	p. 9
7. Uit het toenmalig leven genomen.	p. 10
8. Vaststellingen.	p. 11
9. Uitgebreide Nadere Toegang.	p. 13
10. Register met Persoonsnamen.	p. 92
11. Register met Plaatsnamen.	p. 105

1. De auteur Gilbert Rogiers

Gilbert Rogiers werd in 1936 in Torhout geboren. Omdat zijn ouders geen universitaire studies konden betalen, studeerde hij in het regentaat van zijn geboortestad. Enkele jaren gaf hij als regent wiskunde les in het Onze-Lieve-Vrouwecollege in Oostende. Met de steun van zijn vrouw en voltijds les gevend, behaalde hij aan de Gentse universiteit met grote onderscheiding het diploma van licentiaat in de wiskunde. Daarop volgden ook nog een licentie in de Pers- en Communicatiewetenschappen en universitaire studies in de Economische Wetenschappen. Eens met pensioen verdiepte hij zich in de Moderne Geschiedenis. Met zijn boek *Het Kasteel van Lozer - 350 jaar bezit van de familie della Faille d' Huyse*, debuteerde hij in 2004 als auteur in de geschiedenis. Thans is hij vrijwillig medewerker aan de Gentse universiteit.

Problemen bij de redactie van deze studie.

In punt 3 van de inleiding geven we een omstandige toelichting bij de vier doelstellingen die we op het oog hebben met deze studie. Decennia geleden beperkte de studie van de geschiedenis zich hoofdzakelijk tot het memoriseren van feitenkennis. Nu heeft men het over Mentaliteitsgeschiedenis. Zich te kunnen inleven in wat de geesten en de harten van toen beroerde, vindt men nu veel belangrijker dan te weten dat - bijvoorbeeld - het vredesverdrag van Rijswijk op 30 oktober 1697 gesloten werd.

Gewone stervelingen lieten zelden geschriften na waaruit we iets kunnen leren over hun dagelijkse leven. Contracten en rechtszaken daarentegen werpen wel hun licht op het alledaagse leven in het verleden. Met deze studie belanden we niet alleen in de Geschiedenis, maar ook in de Rechtsgeschiedenis. Voor een niet-jurist was het hertalen van teksten van verhoren en vonnissen een uitdaging. Bij de vonnissen konden we gelukkig rekenen op de 'technische bijstand' van professor Martyn van de Rechtsfaculteit van de Gentse universiteit.

Bij de verhoren zagen we ons geconfronteerd met een ander probleem. Bij een criminele rechtszaak voelt een jurist zich pas in zijn sas als hij alle gegevens kent vanaf het begin, een wetsovertreding, tot het einde, het vonnis. Aangezien we bij de verhoren alleen de antwoorden kenden op vragen die niet vermeld zijn in Criminele Examens, gebeurt het frequent dat niets bekend is noch over de aard van de wetsovertreding, noch over de aard van het vonnis. Uit een dergelijk verhoor kan men soms enkel afleiden dat er vermoedelijk een zware discussie plaats had tussen de ondervraagde en bijvoorbeeld een baljuw.

Meestal geen voer voor juristen dus, maar soms wel interessant voor de Algemene Geschiedenis, voor de Lokale Geschiedenis en voor de Familiekunde. Wat we in dergelijke gevallen neertikten is enkel te beoordelen na lectuur van de oorspronkelijke tekst in het boek van de Criminele Examens. Zie in dit verband ook punt 3.1 van de Inleiding.

Naast het zo nauwkeurig mogelijk weergeven van de rechtspraak door de Raad van Vlaanderen eind 17-de eeuw begin 18-de eeuw, hebben we nog een tweede bedoeling. Het is onze uitdrukkelijke wens de ontoegankelijke originelen nr. 8573 Criminele Examens en nr. 8595 Criminele Sententiën, toegankelijk te maken voor een zo ruim mogelijk publiek dat in Geschiedenis geïnteresseerd is.

2. Enkele afkortingen.

adv.: advocaat
 adv.-fisc.: advocaat-fiscaal
 comm.: commissaris
 dw: deurwaarder
 p.-g.: procureur-generaal
 rdsh.: raadsheer
 rdsh.-comm.: raadsheer-commissaris
 subst.: substituut
 subst. vd p.-g.: substituut van de procureur-generaal

3. Vier doelstellingen.

3.1 Zo getrouw mogelijk de criminele rechtspraak door de Raad van Vlaanderen eind 17-de begin 18-de eeuw weergeven, en dit in een taal die verstaanbaar is voor een grote groep geïnteresseerden, dit om een zo groot mogelijk maatschappelijk nut te bereiken.

Hierbij stellen zich twee problemen, een zeer groot bij de verhoren en een klein bij de vonnissen.

3.1.1 De verhoren. Om te beginnen verliep elk verhoor (nr. 8572 *Criminele Examens*) aan de hand van een reeks vragen, tichten genoemd. Bij geen enkel verhoor beschikten we over de lijst van die tichten, wel over de antwoorden op de gestelde vragen. Vonden we geen vonnis (in nr. 8595 *Criminele Sententiën*), dan waagden we ons, vertrekkend van de antwoorden, aan een reconstructie van het gebeurde. Dit met wisselend succes.

Het gebeurt zelfs dat de griffier verwijst naar een vorig verhoor dat er niet staat. Een voorbeeld. In 270r op 17 oktober 1692 verwijst de griffier naar verhoren van Jan van Reckem gedateerd op 7, 11 en 14 oktober 1692. Welnu van geen enkel van die verhoren vonden we een spoor. Van sommige rechtszaken vindt men elders in het Rijksarchief Gent wel meer bijzonderheden.

De verslagen van de griffiers vertonen veelal grote hiaten in het verhaal. Noodgedwongen schreven we bijvoorbeeld: "*Blijkbaar had baljuw X een exploitot betekend tegen Y*", of ook: "*Blijkbaar werd Y geverbaliseerd door baljuw X.*" In het extreme geval betekent dit dat de neerslag van het verhoor geen enkele concrete aanduiding bevat noch van een overtreding begaan door Y, noch van een boete door hem te betalen, maar wel van een, soms hoogoplopend conflict tussen Y en de baljuw X. De term verbaliseren werd toentertijd weinig gebruikt, maar komt wel degelijk voor.

Men kan zich afvragen of het verslaan van dergelijke verhoren wel nuttig is. We zijn overtuigd van wel. Hoe gebrekkig de samenhang in de originele versie van de verhoren ook is, toch bevatten ze een schat aan informatie voor de Algemene Geschiedenis, voor de Lokale Geschiedenis en voor de Familiekunde. Zo lezen we regelmatig dat een of ander leger in een dorp of stad zijn garnizoen opsloeg, of er gewoon al dan niet plunderend passeerde. Onze verslagen van de verhoren bevatten een zee aan informatie over baljuws, meiers, burgemeesters, schepenen, ...

Criminele Sententiën bevat enkel vonnissen en geen verhoren. In *Criminele Examens* daarentegen staan, in de kantlijn naast de verhoren, ook tussenvonnissen en eindvonnissen. Hierbij zijn de aard en de omstandigheden van de overtreding niet altijd duidelijk.

De kans is groot dat sommige juristen die onze verslagen lezen hun wenkbrauwen fronsen. Zonder de lectuur van de originele teksten van de verhoren is het onmogelijk zinnige commentaar te geven op wat we neerpenden. Het is alsof iemand een recensie van een boek wil schrijven zonder het ooit gelezen te hebben. Zijn onze notities van de verhoren geen voer voor wie de originele tekst niet gelezen heeft, dan is commentaar op onze aanpak van de vonnissen uit *Criminele Sententiën* wel gewenst!

3.1.2 Bij de vonnissen stelt zich soms, maar veel minder dan in de vorige delen, een probleem bij de interpretatie van de formulering van de beschuldiging. Het komt namelijk voor dat men de beschuldigingen samenvat als *excessen ende moetwillicheden*, m.a.w. als fysiek of verbaal wangedrag, zonder hierop verder concreet in te gaan. Soms moeten we zelfs genoeg nemen met de verwijzingen naar wat *breeder ten processe gheroert* of naar wat *inde discretie vanden Hove* behandeld werd.

Wat dit in een concreet geval betekent, daar hebben we het raden naar.

3.2 Waar mogelijk de achtergrond van de toenmalige samenleving evoceren.

Dit doen we vooral aan de hand van citaten zowel uit nr. 8572 *Criminele Examens* (verhoren) als uit nr. 8595 *Criminele Sententiën* (vonnissen). Op die manier is onze studie niet alleen levendiger, maar ze geeft ook beter de toenmalige mentaliteit weer.

3.3 Hulp bieden bij de studie van de plaatselijke geschiedenis.

In het register van de Plaatsnamen komen meer dan 170-tal items voor, wanneer we bijvoorbeeld Gent maar voor één keer tellen.

3.4 Hulp bieden bij opzoekingen in het kader van de Familiekunde.

Een ruwe schatting leert ons dat het register van de Persoonsnamen een zeshonderdtal namen telt.

4. Middelnederlandse (rechts)termen en rechtsprocedures.

Om de lectuur van de akten te vergemakkelijken, geven we een korte verklaring van een aantal termen en procedures. Hierbij hebben we geen wetenschappelijke bedoeling.

Appreghenderen: arresteren

Acces van Raede. De verweerder verzoekt om acces van Raede betekent dat hij de Raad de toelating vraagt om zijn standpunt te formuleren en te beargumenteren.

Calengieren. Iemand aanklagen - eis tegen iemand instellen - boete van iemand vorderen - iemand berispen.

Chastelette (châtelet). Stadsgevangenis van Gent.

Compositie. Overeenkomst tussen de vervolgende instantie en de verdachte om tegen de betaling van een geldsom geen strafprocedure in te stellen.

in **Effgie.** Bij afwezigheid van de veroordeelde werd de straf uitgevoerd op een afbeelding van de veroordeelde

Excessen ende moetwillicheden. Vrijwillig fysiek of verbaal wangedrag.

Executeren. Executeren betekent thans terechtstellen. Toen had executeren een veel bredere betekenis, wat tot hardnekkige misverstanden kan leiden bij de lezer. Kreeg iemand een geldelijke boete van een deurwaarder of een baljuw, dan hebben we executeren vervangen door letterlijk melding te maken van die boete of door exploiteren [een exploit betekenen].

Werden dieren of voorwerpen ‘meegenomen’ door een baljuw of een deurwaarder, dan spreken we van in beslag nemen i.p.v. executeren.

Gecontumaceerd. Een gecontumaceerde verdachte is een betichte die in een crimineel proces weigert voor de rechtbank te verschijnen. Dit verstek wordt als een bekentenis beschouwd.

Halsband. Gebonden en gezeten op een driepikkel legde de scherprechter een band rond de hals van degene die gefolterd werd. Die halsband was voorzien van ijzeren pinnen. Of het hiernavolgende in de beschouwde periode nog steeds van toepassing was, weten we niet. De halsband was met enkele touwen verbonden met de muren van het *viercant*. Om de beschuldigde - patiënt genoemd - te pramen, tot bekentenis te dwingen, sloeg de beul op die touwen.

Meuke. Inhoudsmaat voor droge waren bijvoorbeeld granen.

Passavant. Toelatingsbewijs om ergens te passeren, veelal voorbij een stadspoort

Officier. Iedereen die met een ambt bekleed is, dus niet noodzakelijk een militair.

Thans verwijst officier naar een militair gezagvoerder. Officier komt van het Latijnse ‘officium’ en verwijst naar iemand die optreedt in naam van iemand anders. Officier hebben we stelselmatig door ambtenaar vertaald. Het is mogelijk dat betrokkene, volgens het plaatselijk costumier recht, geheel of gedeeltelijk een politionele functie uitoefende. In dit laatste geval hebben we het niet gewaagd agent te schrijven

Procureur. De procureur is een ambtenaar verbonden aan een rechtbank die als taak heeft een partij te vertegenwoordigen. Zo staat hij in voor de kennisgevingen aan de gedaagde. Hij is geen advocaat.

Procureur-generaal. Openbare aanklager.

zonder **Prejudicie.** Zonder nadeel, zonder te willen anticiperen of invloed te willen uitoefenen op het verder verloop van het proces.

bij **Provisie.** Als voorlopige of tijdelijke maatregel.

Roer: soort vuurwapen.

Scherp examen: tortuur.

Scherprechter: beul.

Stockhouder. Ambtenaar verantwoordelijk voor de openbare verkopen.

Verbaliseren. Bekeuren - proces verbaal opmaken - schriftelijk in de vorm van een verbaal vastleggen.

Verweerder. In een crimineel proces is dit de verdachte.

Viercant. Het viercant is een zaaltje in het Gravensteen, op de eerste verdieping van de voorbouw naar het Veerleplein toe, boven de gang achter de toegangspoort. Daar werd gefolterd.

Wetteboden. We nemen een voorbeeld: meubels werden in beslag genomen. Om te vermijden dat een en ander verdween vóór de openbare verkoping, legde men wetteboden. Deze personen zorgden voor een permanente bewaking tot de meubels weggehaald werden.

Betaling van een boete: procedure.

We beperken ons tot eenvoudige voorbeelden die frequent voorkwamen. Op vandaag is de procedure bij de inning van een boete heel simpel. Werden we betrapt op verkeerd parkeren, dan vinden we in de brievenbus of onder de ruitenwisser van onze wagen een bevel tot betaling en de reden daarvan. Toentertijd verliep dit uiteraard helemaal anders. De schuldeiser van de boete liep het risico dat hij naar zijn penningen kon fluiten.

Stel dat X een zware agressie beging op een baljuw en daarvoor een boete kreeg. Ofwel had X voldoende penningen bij en betaalde hij cash, ofwel was dit niet het geval. In het tweede geval werd X verplicht zich, meestal onder bewaking, op een bepaalde plaats ter beschikking te houden tot na de vereffening.

In dit tweede geval waarbij x onvoldoende penningen bij zich had, kon een bijgeroepen familielid of kennis voor de cash-betaling zorgen. Lukte dit niet, dan kon X een verbintenis aangaan waarbij hij als borg 'iets' van zijn bezittingen aanwees, mogelijks een dier of een meubel. Ook iemand anders kon zich borg stellen voor de betaling. Dan pas mocht X naar huis terugkeren.

Bij dit alles mogen we niet vergeten dat het inkomen van een baljuw of deurwaarder, naargelang het costumier recht, gedeeltelijk kon afhangen van de geïnde boetes. Dezelfde procedure als hiervoor gold wanneer de Raad van Vlaanderen als gerechtshof, verder kortweg het Hof genoemd, een boete uitsprak. Dan diende de schuldenaar ter beschikking te blijven totdat de betaling op een of andere manier geregeld was.

Betaling van een borgsom.

Het gebeurt regelmatig dat iemand die voor het Hof verschenen is, een borgsom moet betalen. Een borgsom maar waarvoor? Meestal was de betichte verplicht te beloven, al dan niet onder eed, dat hij in de toekomst gevolg zal geven aan elke aanmaning van het Hof om zich op een bepaald tijdstip aan te melden in het Gravensteen. Daar vernam hij het eindvonnis. Daagde hij niet op, dan werd de borgsom verbeurd verklaard. Een borgsom diende ook als zekerheid voor de betaling van boetes en van de gerechtskosten.

De besluiten van het Hof die in de rand staan in het boek van de *Criminele Examens*.

Na een verhoor nam het Hof meestal een besluit dat in de rand staat. Dit kan o.a. zijn:

1. de melding dat het Hof akte nam van de verklaring van de ondervraagde.
2. vrijspraak van de gedaagde. Een volledig kosteloze vrijspraak kwam zelden voor. De gedaagde moest bijna altijd instaan voor de gerechtskosten. De Raadsheren en procureurs moesten ook leven!
3. een geldelijke boete;
4. een borgsom als zekerheid voor de betaling van de kosten verbonden aan het verloop van de procedure;
5. de noodzaak tot verder onderzoek. Soms werd aan een van de partijen, de betichte of de procureur-generaal, gevraagd een *preuve* [bewijs] te leveren van een beweerd feit.

Sommige zaken eindigen abrupt: mogelijke oorzaken.

Eindigt in het boek van de *Criminele Examens* een zaak abrupt, dus zonder vonnis, en is evenmin een spoor te bespeuren in het boek met de *Criminele Sententiën*, dan kan dit verschillende oorzaken hebben.

1. De zaak werd verder civiel [burgerlijk] afgehandeld. Nergens hebben we de overheveling van een zaak van crimineel naar civiel gevonden in vermelde twee boeken, en toch gebeurde dit.
2. De zaak werd afgesloten met een compositie. Hierbij betaalde de veroordeelde na akkoord met de andere partij en met instemming van het Hof, een vergoeding, bijvoorbeeld een geldsom. Hiermee was de kous dan af. Van dergelijke composities is in beide boeken geen enkel spoor te bekennen.
- 3 Het Hof oordeelde dat om een of andere reden, bijvoorbeeld een gebrek aan bewijzen, het geen zin had de zaak verder te zetten.
4. We achten het mogelijk dat het Hof een zaak al te delicaat vond omwille van de onzekerheid die ontstond door de voortdurende Franse invallen.

Gevolg van het abrupt stoppen met een zaak is dat ons boek hier en daar - buiten onze wil om - daardoor een rommelige indruk nalaat.

5. Afspraken.

5.1 Het gebruik van (?).

In een aantal gevallen vermeld de griffier de woonplaats van de ondervraagde niet expliciet, alhoewel uit de context een sterk vermoeden blijkt.

Is dit hoogst waarschijnlijk bijvoorbeeld Gent, dan schrijven we Gent(?). De reden om de woonplaats niet te vermelden is meestal, zo menen we toch, dat de griffier denkt: “*Iedereen weet toch waar X woont.*”

Waren we niet zeker van de schrijfwijze van de naam van een persoon, dan schreven we na de naam eveneens (?). Dit is onder andere het geval wanneer verschillende schrijfwijzen van een naam voorkomen .

5.2 Betekenis van: ‘zoals hiervoor’ bij de samenstelling van het Hof tijdens een verhoor.

Werd iemand aan verscheidene verhoren onderworpen met telkens hetzelfde Hof, dan herhaalde de griffier meestal de samenstelling van het Hof niet. Dan schreven we ‘zoals hiervoor’.

5.3 Gebruik van de registers met Persoonsnamen en met Plaatsnamen.

In feite konden we op drie manieren verwijzen:

- naar een pagina in dit boek. Dit doen we uiterst zelden!!!
- naar een pagina van nr. 8572 *Criminele Examens*. Dit doen we voortdurend.
- naar een pagina van nr. 8595 *Criminele Sententiën*. Dit doen we eveneens voortdurend.

Gebruik registers: voorbeelden.

Dhooghe Jan Baptiste 225r 147v Berlare - fysiek geweld op deurwaarder - voor drie jaren verbannen uit de provincie Vlaanderen

In het register van de Persoonsnamen staat dus na Dhooghe Jan Baptiste 225r 147v. Dit betekent dat deze naam ergens voorkomt in het item dat begint op 225r (225 recto) in het boek *Criminele Examens* van de verhoren, en in het item dat begint op 147v (147 verso) in het boek *Criminele Sententiën* van de vonnissen.

In het register van de Plaatsnamen vinden we: Berlare 147v. Dit betekent nog niet dat Berlare effectief op folio 147v staat, maar wel dat die naam ergens voorkomt in het item dat begint op folio 147 verso in nr. 8595 *Criminele Sententiën*.

Samengevat. Niet onderlijnde nummers verwijzen naar een folio in 8572 *Criminele Examens*, onderlijnde nummers naar een folio in 8595 *Criminele Sententiën*.

Wie enigszins vertrouwd is met de bedoelde oude documenten zal begrijpen dat elke pagina weergeven waarop een naam voorkomt, onbegonnen gebleven werk is.

In het register met Plaatsnamen verwijst (bijv.) Frankrijk eveneens naar Frans, Franstalig, Fransgezind, ...

5.5 Volgorde van de items bij de verhoren.

In principe nemen we de volgorde van de verhoren in nr. 8572 *Criminele Examens*, evenwel met één belangrijke uitzondering. Komen verscheidene verhoren van eenzelfde persoon voor, dan hebben we die vóór ofwel na het vonnis uit nr. 8595 *Criminele Sententiën* chronologisch na elkaar genoteerd.

6. Opmerkingen.

6.1 De verslagen van de verhoren: geen transcripties.

Om langdradige verklaringen in te korten en de inhoud ervan toch getrouw weer te geven, hebben we passages in de aard van: “*De ondervraagde X zei dat Y gezegd had dat Z zijn degen trok*”, als volgt weergegeven: X (auteur): “*Y zei dat Z zijn degen trok*”. In dit geval kruipen we dus in de huid van X.

Regelmatig citeren we uit de verklaringen in de verhoren. Dit heeft drie voordelen. Het is een letterlijke weergave, het maakt het relaas pittiger en bovendien geven dergelijke citaten best de tijdsgeest weer die achter de gebeurtenissen schuilgaat.

6.2 Opname van vonnissen.

Vonnissen waarvan we geen verhoor vonden, hebben we chronologisch achteraan in de Uitgebreide Nadere Toegang genoteerd.

We namen lang niet alle vonnissen op. Reden van niet-opname kan zijn:

- het betreft de definitieve afsluiting van een moordzaak, alhoewel het proces van die moordzaak niet voorkomt noch in *Criminele Examens* noch in *Criminele Sententiën*.
- het betreft een zaak waarin er spraak is van een ondercorrectie .Ondercorrectie verwijst naar een wijziging of mogelijkheid tot wijziging van een ordonnantie van het Hof.
- het betreft een korte zaak die los staat van de rest, en waaraan we na lectuur noch kop noch staart kregen.

6.3 De verslagen van griffier Helias zorgen soms voor problemen.

In de verslagen van griffier Helias is het niet altijd duidelijk wie bedoeld is met *hy*, ofwel de ondervraagde X ofwel diegene waarover de ondervraagde X spreekt. Hoogst waarschijnlijk werd Helias hiervoor op de vingers getikt, want in een aantal opeenvolgende verhoren duidt hij de ondervraagde aan met *hy die spreekt*.

6.4 Opname van namen van personen.

We hebben lang niet alle namen van personen die we ontmoetten opgenomen! Oorzaak daarvan is het feit dat we te weinig gegevens hebben over betrokkene. Ideaal is de kennis van de woonplaats en het 'beroep'.

6.5 De gulden.

Toen werden geldelijke straffen en borgsommen meestal uitgedrukt in Carolus gulden. Gemakshalve schreven we kortweg gulden. In feite was de (Carolus) gulden een rekenmunt (die dus in het dagelijks leven niet gebruikt werd).

7. Uit het toenmalig leven genomen leven.

Volgende items vinden we lezenswaardig als illustratie van het toenmalig dagelijks leven.

28r Margriete Cooman, 50 jaar en weduwe, wordt **aan de schandpaal** gebonden omdat ze meitakjes afsneed in het bos van de graaf van Blangerval.

29v **Het leven van een soldaat in het Spaans leger**. Vooraleer aan zijn carrière van echte bandiet te beginnen en aan de galg te eindigen, diende Jan Heyndricx in het Spaans leger.

237r Jooris Claeys, woonachtig te Lombardsijde, **smokkelde paarden** over de Ijzer om die te leveren aan *den vyant*, de Fransen.

Het gevangenisregime.

125r Pieter Raes, een niet al te snuggere cipier van de gevangenis te Brugge, liet zich omkopen door een gevangene die hij vrij liet.

229r Baljuw François Maes werd ervan verdacht dat hij een handje toestak bij de ontsnapping van een gevangene.

264r Pieter Jooris Hendricx, cipier van de gevangenis in Beveren, wordt beschuldigd van onachtzaamheid. Hij verdedigt zich terdege. Toen hij op een avond bij de burens was, zorgde zijn vijftienjarig zoontje voor de bewaking. Wanneer hij thuis kwam, was nog niemand uitgebroken . . . .

144r Ook Philips van Aerden, cipier van het Hof, wordt bevolen beter toezicht te houden.

150v Gevangene Jan Noocle(?) heeft de cipier van de gevangenis van het Gravensteen en zijn vrouw zwaar beledigd. Als straf moet hij acht dagen op water en droog brood in een put van de gevangenis logeren. Hij heeft geluk, op elke heiligdag - en er zijn er drie in die week - moet men hem eruit halen om de mis bij te wonen.

150v Op 21.05.92 kondigt de Raad van Vlaanderen in bijzijn van de procureur-generaal en van alle gevangenen van het Gravensteen, een nieuwe maatregel af. Voortaan is het verboden *buyten ... te haelen ofte coopen eenighe brandewyn, wyn ofte goet bier*. Van nu af moet dit via de cipier gebeuren. Die zal een behoorlijke taks aanrekenen.

8. Vaststellingen.

8.1 Conflicten met een deurwaarder of een baljuw komen het meest voor. Dit is niet verwonderlijk. De inbeslagname van dieren kon een ruïne betekenen voor de betrokkene. En niet te vergeten, een inbeslagname was meestal het gevolg van een wanbetaling van schulden.

8.2 De voortdurende dreiging van Franse invallen had ongetwijfeld een impact op de rechtsgang en dat op twee manieren. Zowel in *Criminele Examens* als in *Criminele Sententiën* zijn grote gaten in het tijdsverloop. Een studie over deze ‘onverklaarbare’ perioden van non-activiteit maakten we helemaal niet.

Ook is het waarschijnlijk dat bij een inval of een dreiging van de Fransen, de Raad van Vlaanderen omzichtig omging met dossiers waarin sprake is van spionage of economische collaboratie met de ‘vijand’. Dit was mogelijks het geval met Jooris Claeys (237r-238v) die paarden over de IJzer smokkelde.

8.3 Van enige spanning tussen de leden van de Raad van Vlaanderen merkten we niets. Zoals we weten scheurde de Raad in 1678 middendoor, ongeveer toch want het aantal leden was 21, dus oneven. De pro-Fransen bleven in Gent, de pro-Spanjaarden weken uit naar Brugge en keerden later terug. In zijn *Inventaris van de Raad van Vlaanderen* schrijft J. Buntinx (Brussel, 1964) op p.11: “*Het duurde nog jaren eer de eendracht weerkeerde*”.

8.4 In tegenstelling met in Boek 2 vonden we weinig sporen van de fabricage van valse munten. Alleen soldaat Jan Heyndricx bezondigde zich aan deze lucratieve activiteit. Zie hierover hierna in 7.5.

8.5 De tortuur werd nog zelden gebruikt. Enkel Jan Heyndricx werd gezeseld. Het proces Jan Heyndricx bevat alle ingrediënten voor een thriller die het Hof, voor wat betreft de hoofdbeschuldigde, zeer lang op het verkeerde been zette. Hij sloeg vals geld, was een dief, een baanstroper en *een burssesnyder*. Uiteindelijk kreeg hij de galg.

8.6 Opvallend zijn de talrijke verbanningen uit de Provincie Vlaanderen en uit alle Spaanse landen. Voor de betrokkenen was het, na verbanning, ogenschijnlijk, voldoende de grens met Frankrijk over te steken. In Frans-Vlaanderen sprak men toch ook Vlaams? Zo simpel was het echter niet.

Hierna laten we Pieter Crispyn aan het woord vanuit zijn eigen ervaringen als banneling. Voor schuldig verzuim bij de moord op Adriaen Persyn, werd hij op 1 juli 1690 levenslang verbannen uit alle Spaanse landen (143r). *Op pyne van lyfstraffe* was het hem verboden terug te keren.

En toch daagde hij opnieuw op in Petegem. Op 25 juni 1692, dus twee jaar na zijn verbanning, werd hij verhoord. Door de procureur-generaal gevraagd hoe hij het aandurfde terug te keren, noteert de griffier (265r):

“*Segt dat hy daerbuyten saude moeten sterfnen van ghebreck, mits het hem onmogelyck was om den cost te winnen. Ende dat syn familie niet verhuysen en can buyten de gheoorsaemheyte vande Majesteyt. Ende dat men hem saude belasten ... met het onderhaut van syne kinderen. Ende dat hy alleen gaende saude ghevanghen worden voor een spie [spion].*“

Crispyn was dus niet enkel veroordeeld tot de bedelstaf, maar hij werd ook overal gewantrouwd en verjaagd.

8.7 Houden we rekening met het geval Crispyn, dan begrijpen we de veroordeling van Michiel van Tuylen (145r 7.07.1691). Voor zijn economische collaboratie met de Fransen besloot het Hof hem levenslang op te sluiten op een geheime plaats. Verbanning uit Vlaanderen vond het Hof niet aangewezen vermits hij goede connecties had in Rijsel. Dit in tegenstelling met Crispyn hierboven.

8.8 Zoals in de delen 1. en 2. gaat het Hof, bij het vellen van een vonnis, dikwijls niet in op de concrete omstandigheden van het misdrijf. We moeten het dan stellen met een verwijzing naar wat in *de tichten gheroert* [behandeld] werd, naar wat *inde discretie vanden Hove* gezegd werd ofwel verwijst het Hof naar de *excessen ende moetwillicheden* begaan door de beschuldigde.

8.9 Sommige ambtenaren die een grote verantwoordelijkheid droegen, waren zeer jong. Zo was Louis Melaert oppercommis, m.a.w. hoofddouanier, niettegenstaande hij pas 23 jaar was (26v). Begrijpelijk dat dit leidde tot conflicten met de oudere generatie.

8.10 Men wist dat het drinken van water ongezond was en leste zijn dorst met wijn of bier. Bij het minste conflict kon iemand zijn degen trekken. Het gebeurde dan ook regelmatig dat een beschuldigde *by drancke* was op het ogenblik van de feiten. Soms gebruikte hij dit als excuus voor het begane misdrijf.

Was de degen ‘ontbloot’, dan was dit een bezwarende omstandigheid bij de beoordeling van de ernst van het misdrijf.

8.11 Zoals in de delen 1. en 2. stellen we een verre gaande verfransing vast. Eigenlijk gaat het om het gebruik van vervlaamste Franse woorden. Zo komen woorden als *mainteeneren*, *cesseren*, en *continueeren* regelmatig voor.

8.12 We hebben de indruk dat bij de griffiers het gebruik van ongekuist West-Vlaams en in het bijzonder pittig West-Hoeks afgenomen is. Zelden komt nog de overbodige tussenvoeging van het woord *en*, zoals nu nog gebruikt in de Westhoek, voor.

8.13 Zoals reeds in Boek 2 het geval was, schrijven de personen die verhoord werden, veel vlotter hun handtekening dan in Boek 1.

8.14 Militairen trachten een veroordeling door het Hof te voorkomen, door te stellen dat alleen een militaire rechtbank bevoegd is om over hen te oordelen. De procureur-generaal

gaat daar steevast niet op in en slaat hun verzoek tot vrijstelling van behandeling door het Hof af.

9. Uitgebreide Nadere Toegang

Vader Leo Mahieu en zoon Anthone Leo werden voor de Raad van Vlaanderen gedaagd, de eerste voor machtsmisbruik als Lieutenant Civil der Indaeghynghe te Gent en de tweede omwille van een liefdesaffaire. Heden ten dage ware dit voer voor paparazzi en tabloids. Zie Boek 2 269r-274v waar Leo Mahieu beschuldigd werd van corruptie o.a. bij de aanstelling van procureurs.

1r 11.01.86 Rdsh. Neyt (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Leo Mahieu, 51 jaar wordt in de secrete kamer andermaal verhoord.

Waarvan hij hier beschuldigd wordt, is niet duidelijk. In ieder geval wordt hij ervan verdacht in een geschil de twee partijen te hebben ‘gediend’. Hij vraagt oorlof *vanden Hove* [vrijstelling van rechtsvervolging], omdat hij reeds civiel veroordeeld is. Het Hof heeft daar echter geen oren naar, vindt zijn verzoek eene *inventie om tyt te winnen* en stelt dat *het wysdom* [vellen van een vonnis] *van een civile saecke tusschen partyen niet en belet de actie criminele*. Uiterlijk binnen de drie dagen dient hij schriftelijk zijn verzoek te motiveren.

16r 30.03.86 Rdsh. vander Meersche bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Leo Mahieu zegt dat hij bij een eventuele veroordeling door het Hof in beroep zal gaan. Ook hiervan is het Hof niet onder de indruk, want *in materie criminele ... als inckle* [enkel] *geltboeten aen dependeert, gheen appèlen* [appel: beroep] *valt volghens de decrete van de Maj. inden derden placcaetbouck te bevinden*.

Blijkbaar wordt Leo Mahieu verdacht van bedrog door te pleiten voor de twee partijen in eenzelfde rechtszaak.

5r 4.3.86 In de conciergerie van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Barbel Aminos, dochter van Jooris, 33 jaar en kamervrouw bij de Mahieu’ s wordt als getuige ondervraagd.

Anthone Leo Mahieu en jonkvr. Mantels, dochter van raadsheer Mantels, zijn smoorverliefd op elkaar. Vermoedelijk daagde raadsheer Mantels Anthone Leo voor het Hof. In ieder geval is ook de vader van Anthone Leo niet opgezet met een eventueel huwelijk.

Barbel zegt dat ze zich niet *veele mede bemoyt t’ hebben ... nopende de vryaige van haer meesters sone*. Dit is ruimschoots in tegenspraak met de rest van haar verklaring.

Afgaande op de verhoren was Barbel de grootste supporter van het verliefde paar. Op haar konden ze rekenen. Soms observeerde Barbel op vraag van Anthone Leo het komen en gaan van zijn moeder. Was de kust veilig, dan gebeurde het dat jonkvr. Mantels naar Barbel *van vuyt de venster winckte* [wenkte] *dat hy de voorn. jonkvr. aen d’ achterpoorte mocht commen spreken*.

Op **Barbel’ s** initiatief at het koppel bij een *moyken* [tante] van haar, eens wafels overspoeld met *twee bouteillen witte wyn vuyt haer meesters kelderken*.

Barbel weet ook te vertellen dat het koppel soms een rendez-vous had in *Den Leeuw*.

6r 5.03.86 In de gevangenis. Rdsh. vander Meersche bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Anthone Vanrockeghem, zn van Anthone, knecht van de Lieutenant Civil Leo Mahieu, wordt verhoord.

Niets nieuws.

6r 5.03.86 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **Barbel Aminos** en **Anthone Vanrockeghem**, en laat hen naar huis terugkeren. Wel dienen ze te zweren dat ze zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur Coppenolle hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Voor het *gewysde* dienen ze 300 gulden borgsom te betalen.

19v 24.4.86 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g. la Villette.

Anthone Leo Mahieu, 24 jaar, advocaat van het Hof en zoon van Leo Mahieu, wordt in de secrete kamer verhoord.

In een brief geschreven door Anthone Leo meent het Hof te lezen dat de jonge heer zijn geliefde voorstelde om samen naar Frankrijk te vluchten. Hij ontkent dit (auteur): “*Ik was ghetroubleert door het subit'[plotselinge] verzoek van de jonkvrouw. De jonkvr. stelde voor om nog voor vastenavond te trouwen. Mijn vader zou hierin nooit toestemmen en zelf zou ik me in alles aan hem 'submitteren' [onderwerpen].*

Anthone Leo (auteur): “*Op het kerkhof van Sint-Michiels heeft de jonkvr. me eens gezegd dat ze' teweghe was naer het begynhof'. Toen heb ik Barbel opgedragen om haar daar enkele botteltjes wijn te bezorgen.*”

20v 26.04.86 In de secrete kamer. Zie hiervoor.

Jacques Tysebaert, zn van Cornelis, 36 jaar en waard van *Den Leeuw* bij *de Gersbrugge*, wordt als getuige verhoord.

Tysebaert (auteur): “*Op zekere dag ontmoette ik jonkvrouw Mantels op straat en raadde haar aan naar huis te gaan, maar ze was hardleers en trok naar het huis van de Lieutenant Civil waar haar lief woont.*”

21r 29.04.86 Ten huize van vader Leo Mahieu dit omwille van de *indispositie* van zoon Anthone. Blijkbaar was jonkheer Leo Mahieu ziek door de hele zaak.

Zie hiervoor.

Catherine Franchise vanden Broucke, dochter van Anthone, vrouw van Leo Mahieu, wordt als getuige opgevoerd..

Ze houdt zich wijselijk op de vlakke en weet niets te vertellen.

1v 19.02.86 In de secrete kamer. Rdsh. Brant (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Livinus Windey, zn van Jan, 26 jaar en meier van Zele, wordt verhoord.

Jan Nuys, Jacques vande Putte en Jan de Bruyne hadden schulden aan Windey, o.a. om de vergoeding van diens prestaties te betalen. Op een venditie werden de meubelen van *vande Putte* en de Bruyne verkocht. Hierbij ontstond betwisting over betalingen aan Windey.

Windey wordt verdacht van schriftvervalsing o.a. bij de redactie van *relaesen* [verslagen].

2v 19.2.86 Het Hof laat **Livinus Windey** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Geldof hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 50 gulden borgsom te betalen.

2v 19.02.86 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan Baptiste Lievens, zn van Jan, 35 jaar, licentiaat in de rechten en baljuw van Berchem, wordt verhoord.

Zoals het nog gebeurt, is het verslag van Helias duister, o.a. omdat niet altijd duidelijk is over wie het gaat.

Volgende namen komen o.a. voor: Cardon waard van *Het Hemelrijck*, herbergier Jacques van Holle en ambtenaar Pieter Cosaert.

3v 20.2.86 Het Hof geeft opdracht aan de procureur-generaal binnen de acht dagen *syne preuve af te doene* i.v.m. de zaak van baljuw Jan Baptiste Lievens.

3v 25.02.86 én 4v 1.03.86 én 6v-10r 10r 8.03.86

In het gevang. Rdsh. Stauthals (comm.) bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Pieter Ignatius van Steenkiste, zn van Jan Baptiste, 33 jaar, geboren te Brugge, later verhuisd naar Kortrijk, voorheen koopman en onlangs militair geworden, wordt verhoord.

Van Steenkiste wil alleen terecht staan voor een militaire rechtbank. Hij wordt beschuldigd van een delict vooraleer hij soldaat werd. Wordt hij door het Hof veroordeeld, dan zegt hij in beroep te zullen gaan. Hij antwoordt uiteindelijk toch. In de hoop te ontsnappen aan een veroordeling voor zijn financiële malversaties werd hij dus militair.

Voorheen moest hij zich reeds verantwoorden voor het magistrat van Kortrijk en voor de Raad van Doornik. Van Steenkiste verschepte, in vennootschap met zijn broer, naar of ontving per schip vanuit Londen garen. Had ook een handelspartner in Tourcoing. Hij wordt verdacht van schriftvervalsing in zijn transacties met Jan de Coninck en Pieter de Cockere, o.a. in zijn betalingen met wisselbrieven. Hij blijft halsstarrig alles loochenen

Opmerking. Zelf schrijft hij Pierre Ignace.

10r 7.03.86 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **Pieter Ignatius van Steenkiste**.

11r 13.03.86 In de secrete kamer. Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jonkh. **Marten Snouckaert**, heer van Zomergem en sergeant-majoor in het leger van Zijne Maj., wordt verhoord.

Snouckaert vraagt als militair vrijstelling van rechtsvervolging. Bovendien verzoekt hij de procureur-generaal in te staan voor de gerechtskosten!

De procureur-generaal (auteur): *“Het Hof is bevoegd om kennis te nemen van alle delicten en excessen binnen de provincie gepleegd, zeker indien die gepleegd zijn op een suppoost van het Hof.”*

Snouckaert wordt verplicht te antwoorden, maar blijft bij zijn weigering. Bijgevolg wordt *de saecke ghereguleert op rapport*.

11v-13v 22v Strubbelingen nabij de grens met de Staten.

11v 1.03.86 In het gevang. Rdsh. de Jonghe (comm.), griffier Helias en de adv.-fisc. Spanoghe.

Anthone de Smet, zn van Louis, 38 jaar en tavernier te Middelburg [in de provincie Vlaanderen], wordt verhoord.

We hebben de samenhang tussen 11v én 12v én 13v als volgt begrepen. Anthone de Smet, Pieter Cornel en Jan Baecke zijn drie *taverniers* in Middelburg. Dit Middelburg ligt in Vlaanderen, terwijl Aardenburg in de Staten ligt. Jan Baecke smokkelt wijn via Aardenburg uit de Staten met uitdrukkelijke instemming van de *regierynghe* van Aardenburg. Dit leidt tot een dispuut tussen Baecke en de twee andere herbergiers die hij beschuldigt van diefstal.

12v 23.03.86 In het gevang. Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Pieter Cornel, 36 jaar en tavernier te Middelburg [in de provincie Vlaanderen], wordt verhoord.

13v 27.03.86 In de secrete kamer. Rdsh. de Jonghe (comm.), Helias en adv.-fisc. Spanoghe. **Marie Clappaerts**, dochter van Alexander, 34 jaar en vrouw van Pieter Cornel, wordt verhoord.

Uit dit verhoor valt weinig nieuws te rapen. (Auteur): *“Ik ben met mijn man naar Aardenburg geweest om ‘vastenspyse’ te kopen. Daar heb ik niemand van ‘de regierynghe’ gesproken. Wel heb ik gezien dat Vermaere als gevangene door soldaten weggeleid werd.”*

22v 12.06.86 In de secrete kamer. Rdsh. de Jonghe bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan Baecke, zn van Jan, 54 jaar en tavernier in Middelburg (Vlaanderen) wordt verhoord. (Auteur): *“Op 25 februari 1686 om vijf uur ’s morgens kwamen Anthone de Smet, Pieter Cornel en hun vrouwen me wekken. Dieven hadden hout gestolen uit hun stal. Omdat er ook bij mij hout gestolen was, ben ik meegegaan naar de baljuw. Achteraf vroegen ze me of ik wilde meegaan om bij de ‘regierynghe van Aardenburg te beklagen over het optreden van de ‘cherchers’ [soort grensdouaniers, blijkbaar in dienst van Zijne Maj.]. Dit heb ik geweigerd. Soldaten [blijkbaar van Zijne Maj.] hebben de woning van de ‘cherchers’ ontzet en Pieter Haussens gevangen genomen.”*

Blijkbaar was Baecke goede maatjes met het Staatse stadsbestuur van Aardenburg in tegenstelling met de Smet en Cornel.

131r 18.03.87 Vonnis over Jan Baecke.

Rekening Houdend met zijn gedrag in de discretie *vanden Hove* en met zijn bekentenis op 13.03.87, wordt **Jan Baecke** veroordeeld voor zijn *excessen* in de boete van 50 gulden en in de proceskosten. Meer vernemen we niet.

14r 16v In 1686 was in Berchem elk gezag zoek.

14r 29.03.86 Op de secrete kamer. Rdsh. Neyt (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Meester **Pieter de Beusere**, zn van Pieter, Berchem, 28 jaar, wordt verhoord.

16v 12.04.86 Secrete kamer. Rdsh. Neyt (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Pieter Cousaert/Cousar, zn van Simon, 28 jaar en ambtenaar van de parochie Berchem, wordt verhoord.

De samenhang tussen 14r én 16v hebben we als volgt begrepen. In Berchem is alle gezag zoek en zijn er menigvuldige twisten.

1. Jan Sibille en Evrard Bedart, in wandeling *den Duyts* genoemd, vochten in *De Sonne* uitgebaat door Jacques van Holle. Alhoewel Evrard Bedart *teenemael* [helemaal] *bebloet in het aensicht* buiten kwam, toch greep de baljuw Lievens, alhoewel in de buurt, niet in. Blijkbaar was Evrard Bedart voor iedereen het zwarte schaap.

2. Pieter Coesaert, alhoewel ambtenaar, wordt beschuldigt van de publicatie van een

laetweten [bericht], zonder daartoe bevoegd te zijn. Hij ontkent dit en zegt dat hij nooit iets publiceerde [kenbaar maakte aan de bevolking] zonder de toestemming van burgemeester en schepenen. Toch werd hij op hun bevel aangehouden. Vooral schepen Camberlyn had het op hem voorzien.

21r 21.03.86 In de secrete kamer. Rdsh. Bernaige (comm.) bijgestaan door griffier du Bois, de subst. vd p.-g..

Baltazar Schollenberghe, zn van Pieter, 31 jaar, burggraaf van het Land van *Wynendaele* en baljuw vande administrateur van het Leenhof van *Wynendaele*, wordt verhoord.

Niet begrepen. In ieder geval is er spraak van:

1. een ongeluk met de dood van Pieter de Pauw, knecht van de Prins van Swartzenburgh, als gevolg, iets wat de Prins ten zeerste bedroefde.

2. de verkoop van een ammanie en de betaling ervan. Baltazar Schollenbergh ontkent dat hij ten onrechte geld ontving.

Volgende namen komen voor: Jacques Breydel en Jacques Blomme.

Opmerking Baltazar Schollenberg: zie ook Boek 2 168v-169r

24v 27.06.86 Rdsh. François Peeters bijgestaan door Jan Baptiste de Gheldere, de p.-g..

Pieter van Damme, zn van Laureyns, 34 jaar, baljuw van de parochie en de heerlijkheid van Petegem, wordt verhoord.

Pieter van Damme wordt ervan beschuldigd dat hij, op Sacramentsdag 1686, bevel gaf aan zijn ambtenaren de weduwe van Guillaume Craeynest aan de schandpaal te 'stellen'. Reden? 's Nachts had ze samen met twee manspersonen hout gestolen in het bos van Mullem(?). Dit gebeurde 'op bevel' van mevr. Jenne Brias, *vrauwe* van de parochie Petegem. De twee mannen, haar zoon en een zwager van haar, konden hun buit achterlaten en vluchten, maar zij werd op heterdaad betrapt en ingerekend.

Van Damme kon geen ordonnantie van de leenmannen voorleggen.

25v 1.07.86 In de fiscale kamer. Rdsh. vander Goes bijgestaan door Jan Baptiste de Gheldere, de adv.-fisc.

Beatrix de Buel, dochter van Servaes, 47 jaar, wonend te Sint-Niklaas en huisvrouw van Pieter de Suttere, wordt verhoord.

Beatrix de Buel ontkent de inhoud van de twee artikels.

26r 1.07.86 Zie hiervoor.

Franchois de Suttere, 20 jaar, zoon van Beatrix de Buel, woont bij zijn ouders te Sint-Niklaas en verdient de kost als brandewijnstoker, wordt verhoord.

(Auteur): "*Pieter Hasselman* [baljuw, zie verder] *en zijn assistenten zijn bij ons thuis geweest om twee 'coebeesten' in beslag te nemen. Ze hebben die uit de stal geleid tot op de hoeve van Marcus de Vriendt en ze daar gestald. Zelf heb ik me er niet mee bemoeid. In de latere namiddag ben ik gaan zien toen ze ook daar weggehaald werden. 'Ongherief ... aen de exploicteur offe syne assistenten heb ik helemaal niet veroorzaakt.'*"

26v 1.07.86 Zie hiervoor.

Het Hof beslist dat beide beschuldigten **Beatrix de Buel** en **Franchois de Suttere**, naar huis mogen terugkeren. Zij moeten zweren dat zij zich zullen aanmelden in het Gravensteen telkens hun procureur Quéseau hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Zij moeten de gerechtskosten betalen.

90r 10.09.86 In de secrete kamer. Rdsh. vander Goes bijgestaan door Jan Baptiste de Gheldere, de adv.-fisc. Spanoghe.

Mayken Swinters, dochter van Lucas, 68 jaar en vrouw van molenaarsknecht Passchier de Rycke, wordt verhoord.

Swinters (auteur): *“Ik was er niet bij toen baljuw Pieter Hasselman de koeien van Pieter de Zuttere wilde in beslag nemen. Evenmin heb ik diens assistenten gehinderd door te slaan met stokken. Op het moment van de feiten was ik in Absdale krabben aan het oprapen, om die nadien te verkopen.”*

26v 8.07.86 In de secrete kamer. Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Louis Melaert, zn van Jan, 23 jaar, oppercommis [opperdouanier] van ... [onleesbaar] *par vat wyn* van het district van Sint-Laurens, wordt verhoord.

[Sint-Laurens lag op de grens met de Staten en er werd veel wijn gesmokkeld naar de Zuidelijke Nederlanden. Oppercommis spelen was daar een zeer delicate zaak en bij het uitoefenen van zijn ambt ging Louis Melaert zeer driest tekeer.]

Louis Melaert (auteur): *“Beeld je in dat je in mijn schoenen staat. Je bent drieëntwintig gepasseerd, je hebt als hoofddouanier een hoge functie en enkele meters verder, over de grens en dus op Staten bodem, woont molenaar Pieter Buyse en die scheldt je om de haverklap de huid vol. Ik voel me dan machteloos, want op Staten bodem bezit ik geen enkele jurisdictie. Met een roer heb ik hem achternagezeten, evenwel zonder de bedoeling hem te doorschieten’. Op een andere keer probeerden Jan Coene en Elisabeth Sierens een vaatje wijn vanuit de Staten over de grens ‘blauwen’ [smokkelen] voor rekening van Jacques Goossens, herbergier wonend aan de Celibrugghe. Jan Coene, die ik betrapt had, gaf ik bevel dit vaatje naar mijn huis te dragen. Onderweg biechtte hij op dat het sedert mei ongeveer het 32-ste vaatje was dat Goossens zo over de grens wilde laten smokkelen.”*

Oppercommis Melaert was geen zacht gekookt eitje, in tegendeel. Op zekere dag volgde hij Elisabeth Sierens, verdacht van smokkel, tot aan de drempel van haar eigen kamer. Maar niet verder, verklaart hij. Toen Elisabeth die kamer verliet hield ze er wel *eene buyle* [bluts] aan over. Hoe ze daaraan gekomen was, wist Melaert niet te vertellen.

Op een andere keer liet hij smokkelaar Coene in zijn eigen huis vastbinden aan een nagel in de muur.

Andere namen die voorkomen: Jan Boelare en Pieter Bertolomeus, beiden *cherchers* [douaniers], en herbergier Jacques Michiels.

28r 9.07.86 Het Hof geeft **Louis Melaert** de toelating de stad te verlaten. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Sadelere hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij een borgsom te betalen. De advocaat-fiscaal wordt gemachtigd om zich nader te informeren *à charge et décharge in 't ghesach* van Jan Caluwé en Jan Boelare.

28r 11.07.86 In de secrete kamer. Rdsh. François Peeters (comm.) bijgestaan door Jan Baptiste de Gheldere, de p.-g..

Margriete Cooman, dochter van Pieter, Waregem, 50 jaar, dochter van Pieters en weduwe van molenaar Guillaume Craeynest, wordt verhoord.

Margriete Cooman (auteur): *“Daags vóór Sacramentsdag, 's morgens voor zonsopgang, heb ik, in het bos van de graaf van Blangerval, samen met mijn zontje van twaalf jaar 'een*

vrachtken meyen afghesneden, bestaende elck vuyt in X á XII tacxkens van de dichte van eenen duym, sommige wat meerder andere wat min'. Die wilde ik naar een familielid in Oudenaarde dragen om het huis te versieren bij 'het passeren vande processie met het alderheylichste'.

Bij het verlaten van het bos en nabij de herberg 'Den Blaesbalck' werd ik aangehouden door de ambtenaren van Petegem. Eerst leidden die me in vermelde herberg en daarna ten huize van 'Mevrouwe van Peteghem' [Jenne Brias]. Die gelastte haar baljuw om me 'aen 't pélorin [schandpaal] te stellen', iets wat zijn assistenten dan ook deden.

Ze hebben me eerst met 'een zeelken' [touwtje] aan de arm gebonden en dan naar de schandpaal geleid, niet jegenstaende ick de voornoemde mevrouwe den selven balliu op myn knyen tot verscheyde reysen [keren] om vergiffenisse ende gratie hadde ghebeden, dan sonder effect. Daar werd ik 'op eene tonne voor hetselve pélorin ghestelt ... met den halsbandt aenden hals ende d' armen ghebonden'. Hoe lang ik daar gestaan heb, weet ik niet.

'Nadien werd ick gheleet over de plaetse naer het huys vande voors. mevr. van Peteghem, alwaer sy my de reste vanden dach tot inden avont op een solder hebben ghesteken ... met een testken [tasje?] cleyn bier met een stuck drooghbroot ende wat saut [zout].'

Verder zegt de confessante ... *"te betrouwen dat sy meer dan condignelyck [gepast] ghestraft is gheweest".* Ze voegt er nog aan toe *"dat het Hof soude beliefnen regard te nemen [ermee rekening te houden] dat sy teenemael arme is ende wed. ghebleven met vyf levende kinderen waervan het jongste maer eenen handt en heeft."*

Verder vonden we geen vonnis, waaruit we afleiden dat het Hof barmhartig is geweest voor Margriete Cooman.

29v-39v 46r-53v 58r-71v 76r-87v 90r-94r 97r 99r-101v 128r De zaak van de broers Jan en Adolf Heyndricx. Jan Heyndricx wordt voor valsmunterij en baanstroperij tot de galg veroordeeld.

29v 15.07.86 In de proostdij van Sint-Pieters. Rdsh. vander Goes (comm.) bijgestaan door Jan Baptiste de Gheldere, de p.-g..

Naast **Jan Heyndricx**, zn van Jan, wordt ook zijn broer Adolf Heyndricx verhoord. De twee verklaringen kunnen elkaar bevestigen, aanvullen of tegenspreken.

1. Jan Heyndricx werd geboren in Nieuwpoort op 13 april 1660 en is thans zesentwintig jaar.
2. Zijn vader heeft hij zeer *jonck* verloren. Zijn moeder hertrouwde met een man uit Parijs waar ze ging wonen met Jan en Adolf een broer van hem.
3. Toen ook zijn moeder stierf, keerde hij terug naar Gent, alwaar hij tot zijn veertiende *opghequeect* werd in de *Biesenstraete*.
4. Met toestemming van zijn stiefvader ging Jan in Franse dienst bij de marine.
5. Toen zijn compagnie opgeheven werd keerde hij terug naar Gent. Hij logeerde een drietal maanden in de herberg *Den Inghel* vooraleer te trouwen met een dochter van die herberg.
6. Daags na zijn huwelijk trad hij in dienst in het regiment van de dragonders, waar hij foerier werd. Met zijn vrouw nam Jan zijn intrek op een kamer nabij *Het Cleyn Begynhof*.
7. Na ongeveer drie à vier maanden keerde het echtpaar terug naar *Den Inghel* waar hij een kamer huurde bij zijn schoonmoeder, uitbaatster van de herberg.
8. Na een zevental maanden hield hij het daar voor bekeken en trok binnen in een huisje dat hij huurde aan een *begyntien* uit het *Cleyn Begynhof*. Hiervoor telde hij tien pond huur neer.

Zelf verhuurde hij daar twee kamers, een aan zijn broer Franchois en een tweede aan een ruiter van zijn regiment.

9. Negen maanden later verhuisde zijn regiment naar Brussel. Het echtpaar Jan Heyndricx en zijn broer Franchois namen hun intrek in een huis nabij de Zavel bij een weduwnaar. Daar woonde hij naar zijn normen lang, omtrent één jaar.

10. Ondertussen werd Jan vaandeldrager in het regiment van de markies van Barbaran. Zo belandde hij in Mechelen. Vervolgens lag hij een negental maanden in garnizoen in Charleroi en in Lier.

11. In Brussel werd hij op een schip gezet en naar Tessel gevoerd. Daar scheepte hij in op de San Diego, een oorlogschip. Zijn huisvrouw die hem tot nu toe vergezeld had, keerde naar Gent terug. De San Diego vaarde naar Cadix, waar zijn regiment geïncorporeerd werd in de zee-armada. Daardoor wisselde Jan van tijd tot tijd van schip.

12. Jan Heyndricx voer op een groot Genuees oorlogschip naar Barcelona, waar zijn regiment terstond opgeheven werd. Doorheen Frankrijk keerde Jan naar de Nederlanden terug.

Afwijkende versie van zijn broer Adolf (39v).

Hier ging Jan wel heel kort door de bocht! Adolf en Jan maakten samen deel uit van het garnizoen te Lier, samen trokken ze naar Charleroi en via Tessel [Texel(?)] naar Spanje. Nadat ze samen deserteerden, begonnen ze hun terugreis naar *Nederlandt*. In de Pyreneeën scheidten hun wegen. Adolf, *door de groote coude sieck gheworden synde ende alsoo onbequam om meer te avanceren, van synen broeder is achterghelaeten gheweest in de stad Ax in Gascogne. Alwaer hy in het hospitaal ten deele ghecureert synde, syn voyage alleene vervoordert heeft tot Argenton, ende soo voorts tot in Vlaenderen, op den wech vraeghende vande goede lieden 't goede hem noodigh was tot syne subsistentie.*

Einde afwijkende versie van Adolf.

13. Via Bergen en Brussel keerde Jan, steeds vergezeld van twee andere vaandeldragers, naar Gent terug bij zijn vrouw die een kamer achter *Den Inghel* betrok.

Daar vertoefde Jan ongeveer veertien dagen, de tijd om werk te zoeken. Dit vond hij in een regiment waar hij omtrent twee jaar diende.

14. *Vuyt curieusheyt ende devotie sonder congé gheweest synde*, trok hij naar Kortrijk om daar de processie te zien. Bij zijn terugkomst vernam hij dat een buurvrouw met zijn echtgenote gekeven had. Omdat ze ook hem beledigde, liet hij dit niet zonder meer gebeuren. Meteen gaf hij haar *eenen slach met syne baguette*, waarvoor zijn kapitein hem in het gevang liet steken. Nog dezelfde dag liet men Jan evenwel vrij.

15. Wandelend door Gent en op zoek naar werk, ontmoette hij na de mis in Sint-Baafs een zekere Pieters, een oude bekende van hem waarmee hij nog in hetzelfde regiment gediend had. Die lag in garnizoen te Ath, maar omwille van *de quade betaelynghe* had Pieters ongevraagd een paar weken congé genomen bij zijn broer in Antwerpen. Zijn officieren zagen daarin geen graten, lieten hem schriftelijk weten dat hij, Pieters, bij zijn terugkomst steeds welkom was.

Onze Jan zag hierin een buitenkans, samen dronken ze drie potten bier en een pint wijn. Vooraleer de tocht naar Ath aan te vatten, bracht Jan zijn vrouw op de hoogte van het hoopvolle nieuws.

16. Onderweg ontmoetten ze nog een andere soldaat genaamd die vanuit Ath slecht nieuws meebracht. Hij vertelde hen de kwade mare *dat hy, om de groote miserie die het garnizoen ginder leedt, van syne officieren congé ghecreghen hadde om syne vrienden voor vier à vijf weken ... te gaen besoucken, daerby voughende dat hy, Pieters, daer van hongher soude sterven.*

17. Met zijn drieën vatten ze de terugweg aan richting Gent. Onderweg dronken ze *'s morgens ontrent één ure voor sonne een dobbel maetien brandewyn*. Jan Heyndricx wilde betalen met een schelling, maar de jongen die de brandewijn ingeschonken had, bracht het stuk prompt terug *segghende dat die soo blauw vuytsach, dat hy docht dat hy niet goet en was*. De waard was tevreden toen men hem met ander geld betaalde, *hoewel datter noch een oortien moeste wesen*.

18. De andere soldaat nam afscheid van Heyndricx en Pieters en trok richting Brugge. In een andere herberg verderop dronken ze *noch twee enckele maetiens*. Jan betaalde met de verdachte schelling, maar de vrouw kon niet wisselen. Met de belofte de volgende keer te betalen, mochten Heyndricx en Pieters hun weg verder zetten. In een andere herberg betaalde Jan Heyndricx de waard die de schelling *sonder teghensegh* [tegenspraak] aanvaardde.

19. Ze namen afscheid van elkaar en Pieters trok richting Antwerpen naar zijn broer. Jan Heyndricx voelde zich niet in zijn sas *midts syn hoeft was drayende van te veel brandewyn te dryncken*, legde zich neer en *is alsoo in slaep gevallen*. Wellicht had hij te weinig gegeten tussenin.

20. Op een vrijdag kwam Jan thuis. Nadat hij aan zijn vrouw de oorzaak van zijn onverwachte thuiskomst uitgelegd had, *heeft hy sich andermael wat ten slaepe gheleyt*. Daarna is hij opnieuw *op d' Hoye* gegaan, wellicht om werk te zoeken. De zaterdagvoormiddag opnieuw wat in stad gewandeld. *'s Namiddags opnieuw naar d' Hoye ende hem eens int waeter ghespoelt hebbende is daer blyfnen slaepen in het gars* [gras] *tot ontrent den seven uren*. Thuisgekomen zegde zijn vrouw dat haar moeder die avond waarschijnlijk vanuit Charleroi zou aankomen, en of hij haar wilde tegemoet gaan. Aan de *Kruyserpoort* gekomen stelde hij vast dat die reeds gesloten was. Terug thuis legde hij zich opnieuw te slapen.

's Anderendaags, op een zondagmorgen, ging Jan naar de kerk en thuisgekomen vond hij tot zijn grote verbazing zijn broer Adolf. Die had geld verdiend met het leggen van strodaken. Op het wederzien dronken ze samen drie tot vier maatjes brandewijn. Na het noenmaal sliep Jan nog tot rond vier uur.

21. Wakker geworden, ging Jan met zijn broer Adolf nog een pot bier drinken *by den vleeschauwer* [vleeshouwer]. Een vrouwtje aldaar aanwezig vertelde in geuren en kleuren *dat sy wel vynden souden die den valschen schellinck vuytghegheven hadden*. Gevraagd of ze de schurk nog zou kunnen herkennen, wees ze met de vinger naar Jan Heyndricx! Achternagezeten door twee mannen met een degen gevolgd door een meute volk, vluchtte Jan tot aan de rivier. Daar kreeg hij kreeg een draaiing in het hoofd, viel in het water en werd gevangen genomen.

Afwijkende versie van zijn broer Adolf (39v).

Beide broers waren aanwezig *by den vleeschauwer* en werden gelijktijdig aangehouden. Jan was gewapend met zijn degen.

39v 17.07.86 In de proostdij van Sint-Pieters. Rdsh. vander Goes (comm.) bijgestaan door Jan Baptiste de Gheldere, de p.-g..

Adolf Heyndricx, Gent, 21 jaar (dus geboren in 1665), vanaf zijn vijf jaar (in 1670) samen met zijn moeder naar Parijs verhuisd, toen hij twaalf jaar was (in 1677) overleed zijn moeder. Zijn stiefvader zette hem op een koets naar Rijsel om naar Vlaanderen terug te keren. Verder een gelijkaardig wedervaren zoals zijn broer Jan. We beperken ons tot die zaken die een zekere relevantie hebben. Adolf was bijzonder handig om aan geld te geraken zonder te werken en in het spenderen van dit zelfde geld aan de drank. Hij vroeg en kreeg onder andere geld van zijn voogd Lodewijck van Bouckhautte met wiens toestemming hij zijn intrek nam in *Den Inghel* waar zijn broer Jan woonde. Ook van zijn luitenant ontving hij geld. Dit om een paard te kopen, maar hij verdronk het.

Toen hem op zekere dag nog dertig pattacons resteerden, besliste hij die op te souperen *in Hollandt, midts hy dat quartier noch niet ghesien en hadde*. Daar verteerde hij zijn laatste penning sonder te weten *van wat haut pylen maecken*.

Adolf wasrad van tong en van een leugentje vervaard. In Holland bewoog hij zich in de kringen van degenen van *de ghereformeerde religie die vuyt Vranckryck gherefugieert quamen*. De Franse taal was geen probleem, vermits hij als kind enkele jaren in Parijs gewoond had. Bovendien kende hij nogal wat grote Franse steden uit de tijd dat hij als zwerver vanuit Spanje doorheen het land getrokken was. In de kringen van *de réfugiés* maakte hij zich bekend als de zoon van een procureur uit Toulouse. Op een andere keer kwam het hem beter uit zich uit geven als de zoon van een *trésorier* van de artillerie te Bordeaux. Zo introduceerde Adolf zichzelf met succes bij de betrokken armenmeesters en geraakte hij aan de nodige fondsen om in zijn onderhoud, spijs en drank, te voorzien.

Adolf kocht tinnen borden, maar ontkende ten stelligste dat hij daarmee vals geld fabriceerde.

46v 25.07.86 In de proostdij van Sint-Pieters. Rdsh. Charles François Peeters, Jan Baptiste de Gheldere als zijn adjunct.

Adolf Heyndricx wordt nogmaals verhoord.

Adolf Heyndricx had op verschillende plaatsen geprobeerd met vals geld te betalen. Eén van de getuigen zei hem *dat hy noch erghens aen eene galghe soude gheraecken*. Adolf was nog gerust in een goede afloop toen hij met een scheut galgenhumor repliceerde *ende cletsende met syne vynghers dat dit [maken van vals geld] ende bursse snyden vrye conste is!*

49r 27.07.86 Idem. **Adolf Heyndricx** wordt nogmaals verhoord.

Het Hof had nauwgezet het komen en gaan van Adolf op de dagen vóór zijn arrestatie nagegaan. Hij werd betrapt op de uitgifte van een vals Zeeuws *dobbelken*, een valse schelling en op het voorleggen van een vals attest. Voor dit laatste betaalde hij een hem onbekende ruiter met een glas bier voor de redactie van dit attest. Hiermee hoopte hij geld los te krijgen van zijn voogd *Lodewyck van Bouckhautte*.

53r 27.07.86 Als 'voren'. **Jan Heyndricx** wordt nogmaals verhoord.

Het Hof betrapt Jan Heyndricx op verschillende leugens in de beschrijving van zijn tijdsgebruik. Over de lotgevallen van een tinnen schotel die hij door zijn broer Adolf liet kopen, dist Jan een uitgebreid verhaal op waarin zijn broer Adolf, zijn eigen vrouw, haar moeder, de stiefvader van zijn vrouw, een ruiter en *een ouden cleercooper*, aan wie hij, uit geldgebrek, zo zegt hij toch, een tinnen schotel verkocht [jawel, p.55r], elk hun rol spelen.

58r Zelfde datum, 27.07.86. In de proostdij van Sint-Pieters. Rdsh. vander Goes (comm.) bijgestaan door Jan Baptiste de Gheldere, de p.-g. de la Villette.

Jan Heyndricx, wordt andermaal ondervraagd.

Het Hof controleert opnieuw de handel en wandel van Jan Heyndricx. Hij wordt geconfronteerd met verschillende leugens. Om te beginnen de oude *cleercooper* aan wie hij een tinnen schotel zou verkocht hebben (auteur):

“Ik, een tinnen schotel gekocht? In de negen jaar dat ik deze winkel uitbaat, heb ik nog nooit één tinnen schotel gekocht!”

Tot vier maal toe vraagt het Hof uitleg over zijn poging om met *quaet gheldt* te betalen.

Weigerde men dit te aanvaarden, dan vereffende Jan de rekening met *goet gheldt*. Nadat Jan zijn broer Adolf voor dood achtergelaten had, aasde Jan ook op het deel van Adolf in de successie van hun kozijn Snouck. Daartoe zond hij zijn broer Franchois naar een zekere Huybrechts, wonend in Brugge, met een vals attest waaruit moest blijken dat zijn broer Adolf inderdaad overleden was.

Ook van Lodewijck van Bouckhautte, voogd van Adolf, probeerde hij geld af te troggelen.

60r Blijkbaar idem.

Adolf Heyndricx wordt nogmaals ondervraagd.

We vernemen weinig nieuws tenzij dat Adolf in zijn vorig verhoor over delicate punten zedig gezwegen heeft.

61r 30.07.86 Blijkbaar in de proostdij van Sint-Pieters.

Jan Heyndricx wordt nogmaals verhoord.

De vraag blijft of Jan Heyndricx op de avond van 7 juli 1686 buiten de Dampoort geweest is.

61v Blijkbaar zoals hiervoor.

Adolf Heyndricx wordt nogmaals verhoord.

Adolf heeft een mantel in pand gegeven in de Berg van Barmhartigheid. Na belofte aan Lodewijck van Bouckhautte 's anderendaags een zeker briefje te brengen, ontving Adolf van hem enkele penningen. In deze historie speelt dit mysterieus briefje een rol. Wanneer Adolf 's anderendaags opdaagt met bewust briefje bleek dit vals te zijn. Dit briefje had hij ontvangen van zijn vrouw. Thuisgekomen was hij woest op haar en *gaf haer terstont eenen vuyst in het aensicht, segghende dat sy hem soo hadde gheaffronteert*. Verder vraagt het Hof of *het dickwils ghebeurde dat hy syne huysvrauwe soo vriendelyck accueil dede*.

Waarop Adolf antwoordt (griffier):

“Den derden offe vierden dach naer syn houwelick noch eens gheslaeghen heeft ter oorsaecke vanden selven mantel, midts sy by avonden de cnoppen ontnayende door onvoorsichticheyt inde stoffe sneet, niet teghenstaende den confessant haer te vooren tot twee a drye reysen [keren] vermaent hadde van daer vooren sorghe te draeghen. Het ghone den confessant occasie gaf van haer de servette die sy aen het hoofd hadde, om de ooren te lappen. Ende alsoo sy al murmurerende seyde dat hy haer niet en moeste slaen of dat sy haer soude gheweert hebben, vloogh den confessant haer in colère toe, ende gaf haer eenen trap op den buyck dat sy eenighe stappen verre vloogh. Ende hebbende haer daer tsedert van tydt tot tydt wat slaeghen ghegheven als d' oorsaecke presenteerde ... .”

61v 5.08.86 Het Hof beslist **Jan** en **Adolf Heyndricx** op twee opeenvolgende marktdagen van negen uur 's morgens tot zes uur 's avonds, *publiquelyck ten toone te laeten stellen door den scherprechter den eenen op de Cooremerckt ende den anderen voor het Graven Casteel, opdat een yder yet [iets] t' hemlieden laste wetende, danof aen het officie inkennen soude connen doen*.

64r 9.08.86 In de gevangenis van het Hof. Voor de commissaris en zijn adjunct, *ten beleede als voren*.

Adolf Heyndricx wordt andermaal verhoord.

Het Hof zegt *dat hy de schande misschien soude connen ontgaen met de waerheyt te segghen*. Men is vooral geïnteresseerd in de herkomst van de twaalfstuiver penningen waarmee Adolf betaalde in de herberg Leopoldus en in het lot van het tinnen bord dat hij kocht. Aanvankelijk is hij niet scheutig met zijn uitleg, maar geleidelijk vertelt hij meer en meer, vooral wanneer het Hof dreigt met scherpere middelen. Wandelend *al suchten over ende weder in de camer* biecht hij uiteindelijk alles op. Jan heeft het bord gesmolten, weliswaar niet in zijn bijzijn.

Ook over het uitgeven van het vals geld vernemen we veel.

Adolf (auteur): *“ Jan gaf me naast slecht geld ook goed geld, dit voor het geval men het eerste weigerde. Ik was bevreesd dat men het zou ontdekken in mijn regiment, daarom 'heb ick*

gheseyt [tegen Jan] dat ick me daermede niet meer en wilde bemoyen' [bemoeien]. Wel heb ik de indruk dat zijn vrouw het wist, 'omdat sy hun commende besoucken altydt provisien sach van boter, eyeren, wittebroodt ende diergelycke, meer dan eenen simpelen soldaet van syne gaige [hier soldij] coste [kon] cryghen'. Zelf heb ik Jan een tweekerens vals geld zien fabriceren, maar nooit een twaalfstuiver penning. De vorm heb ik gedolven op d' Hoyer en ik zal die wel kunnen terugvinden.'

64r 14.08.86 Het Hof beslist dat als gevolg van zijn bekentenis **Adolf Heyndricx** niet publiek dient tentoongesteld. Over het publiek tentoonstellen van Jan vernamen we verder niets.

68r 10.08.86 Het Hof beslist **Adolf Heyndricx** naar *d' Hoyer* te laten overbrengen. Verder dient de commissaris aan de gouverneur te vragen om morgen om drie uur vijftientig à dertig militairen te zenden naar *de Visscherye*. Zonodig worden die ingezet [bij het graven naar de vorm].

68v Zoals hiervoor. In de Chastelette.

Jan Heyndricx wordt andermaal verhoord.

De p.-g. dringt aan om de waarheid te zeggen over het gebruik van de tinnen '*taillore*' [bord]. Zelfs als men hem de werkwijze van het smelten uitlegt, dan nog loochent hij hardnekkig dat hij daarmee iets te maken heeft. Of hij de betekenis van het woord *moule* kent? Jan weet alleen dat men die bij de productie van kogels en lepels van doen heeft. Van de manier om vals geld te maken, weet hij helemaal niets. Tot dusver de verklaring van Jan Heyndricx.

69v 11.08.86 In de gevangenis van het Hof. Verder als hiervoor.

Adolf Heyndricx wordt nogmaals ondervraagd. De opgraving op *d' Hoyer* leverde niets op, dit tot grote consternatie van vooral Adolf.

Adolf (auteur): "*De aangeduide plaats was door iemand volledig omgewoeld. Mogelijks weet de waard van 'Het Sweert' daar meer over. Nog iets. 'In een cleyn lochtincxken [moestuin] ten huysse van Margriete la Broye' heeft Jan heeft nog ander materiaal dienstig bij het maken van vals geld gedolven.*"

Adolf is bereid zijn verklaring in aanwezigheid van Jan *onder eede te bevestighen op syn deel hemelrycx*. Zijn aandeel in de productie van vals geld is zeer gering. *Somwylen heeft hy de gotelinghe [het te smelten of gesmolten metaal] wel helpen boven het vier [vuur] houden ende sant vryfnen [zand wrijven] om het stuk te polieren. Zelf heeft hij er geen benul van hoe men de tekening in de moule moet maken.*

71v 12.08.86 In de Chastelette. Rdsh. vander Goes, Jan Baptiste de Gheldere als adjunct en de p.-g..

Jan Heyndricx wordt nogmaals verhoord.

Hij wordt o.a. ondervraagd over het vals attest dat zagezegd van de hand was van een prelaat van Parijs en waarin staat dat Adolf overleden is. Jan beweert dat hij dit document ontving van zijn broer Franchois en wordt zo met een frappante leugen geconfronteerd. Hij dist een verhaal op waaruit moet blijken dat dit een misverstand was.

73r 13.08.86 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan Heyndricx**.

76r 13.08.86 **Adolf Heyndricx** wordt in de secrete kamer van het Hof gebracht. Men leest het verslag voor van zijn verhoren op 9 en 11 augustus. Gevraagd of hij bij zijn verklaring blijft en of hij bereid is die te herhalen in tegenwoordigheid van zijn broer Jan, antwoordt Adolf bevestigend.

76r 13.08.86 In de secrete kamer. Voor het Consistorie.
Eerst brengt men **Jan Heyndricx** binnen. Het Hof confronteert hem met de verklaring van zijn broer Adolf. Jan blijft hardnekkig alle schuld loochenen.

77v Men leidt ook **Adolf Heyndricx** binnen. Die groet zijn broer. Tussen beiden ontspint zich een discussie, Adolf bevestigt zijn eerdere verklaring, maar Jan blijft ontkennen. Meer nog, Jan beschuldigt zijn broer Adolf:
“*Synen broeder warschynelyck plichtich moeste wesen van fabrique [fabricatie] van valsche munte ghemerckt hy soo wel wist vuyt te legghen hoe die wort ghemaect.*”

80r 14.08.86 In de gevangenis. Zelfde commissaris, zelfde griffier en de p.-g..

Adolf Heyndricx wordt nogmaals verhoord.

Adolf heeft er spijt van dat men Jan niet verteld heeft dat men hem Adolf, zo hij niet de waarheid zei, ook zou tentoonstellen. Uit schrik voor die schande heb ik in mijn vorig verhoor de waarheid gezegd.

We citeren een paar concrete feiten. Adolf woonde op een kamer in de Bagattenstraat in een huis genaamd *De Roode Zee*. De eigenaar, timmerman Pauwels, wist dat Jan een valsmunter was. Ook die van de benedenverdieping waren op de hoogte.

Adolf geeft de indruk dat hij en zijn broer bij momenten in namaakpenningen grossierden. Zo deed Jan veel aankopen bij de boeren op de markten. Die betaalde hij met vals geld en de aangekochte zaken verkocht zijn vrouw - uiteraard tegen goed geld - voor een prijsje in de winkels.

In een vorig verhoor had Adolf gezegd dat hij op de weg naar Kortrijk eens 32 nagemaakte driestuivers penningen in een steenput geworpen had. Nader hierover ondervraagd zegt hij (auteur): “*Ik had die gekregen van Jan op voorwaarde dat ik hem de helft van het permissiegeld zou geven. Omdat de namaakpenningen stilaan bekend werden in Gent, ben ik ermee buiten stad getrokken. In Astene zegden boeren me dat ik een ‘bursse Snyder’ [vrij vertaald: zakkenroller] was en dreigden me aan te geven. Uit schrik dat ze me zouden ‘visiteren’ ging ik naar het toilet en gooide al de stukken in een steenput naast de achterdeur.*”

Adolf gaf ook tekst en uitleg bij een diefstal van twee koeien door Jan. Adolf (auteur): “*Hij had die koeien gestolen in Het Pesthuis. Ze waren bestemd voor beenhouwer van Loo wonend in de Apostelhuizen. Die leidde de koeien over de Schelde.*”

81r 17.08.86 In de Chastelette. Aanwezigen: zie hiervoor.

Jan Heyndricx wordt andermaal verhoord.

Men vertelt hem dat zijn broer voorstelde om hen beiden te laten exposeren. In dit kort verhoor ontkent Jan opnieuw alles.

82r 17.08.86 In het gevang van het Hof. Zelfde aanwezigen als hiervoor.

Adolf Heyndricx wordt andermaal verhoord.

Adolf Heyndricx vertelt nog over andere schurkenstreken begaan door Jan en zijn broer Franchois. Op de weg naar Brussel beroofden ze wagens. Zo maakten ze voorname vrouwen hun ringen afhandig. Ook over de diefstal van de twee vaarzen in het Pesthuis vernemen we bijzonderheden. Jans vrouw verkocht de huiden.

83v 24.08.86 In de Chastelette. Rdsh. vander Goes bijgestaan door Jan Bapt. de Gheldere, de p.-g.. **Jan Heyndricx** wordt nogmaals verhoord.

Men leest de beschuldiging voor en Jan Heyndricx ontkent opnieuw alles. Hij verzoekt ook *accés van Raede* evenals een kopie van de tichten om op de gestelde vragen te kunnen antwoorden.

84r 24.08.86 In de gevangenis van het Hof. *Ten beleede als voren.*

Nogmaals ondervraagd, verruimt **Adolf Heyndricx** de actieradius van zijn broer Jan als straatschuimer. Op de wegen naar Luik en naar Brabant overvielen Jan en enkel andere dragonders wagens en karren.

Adolf (auteur): “*Verkleed als koopman verkocht een dragonder in Luik de gestolen goederen aan andere kooplieden. Het is gebeurd dat ze een courtisane uit haar koets trokken, haar in het graangewas dwongen en haar daar helemaal uitkleedden. Mijn schoonzussen liepen toen gekleed als prinsessen. De vrouw van Jan droeg de schoenen van een courtisane. In ‘De Prince’ op de Reep komen dagelijks zakkenrollers samen. Nu eens zijn ze gekleed als boeren, een andere keer als heren.*”

Adolf biecht enkele namen van *voleurs* [voler: stelen] op, onder andere van iemand die van kindsbeen af opgeleid was als gauwdief.

85v 2.09.86 Het Hof beslist **Jan Heyndricx** in de secrete kamer te ondervragen over het maken en uitgeven van valse munten, baanstroperij, diefstal van twee vaarzen in het Pesthuis, het bestellen van George Goddaert nabij Lochristi op 8 juni jongstleden. Ontkent hij, dan zal het Hof hem door andere *rigoureuse* middelen ... *bedwinghen* [dwingen] de waarheid te zeggen.

85v 4.09.86 In de gevangenis. Commissaris vander Goes bijgestaan door Jan Bapt. de Gheldere als griffier, de adv.-fisc. Spanoghe.

Adolf Heyndricx wordt geconfronteerd met **George Goddaert** en met **Pieter van Ruysseghem**.

Volgens Adolf Heyndricx heeft hij, behalve in de gevangenis op Sint-Pieters, Goddaert nooit gezien.

86v Idem, dus op 4.09.86, in de Chastelette.

Jan Heyndricx wordt op zijn beurt geconfronteerd met **George Goddaert** en met **Pieter van Ruysseghem**.

Jan Heyndricx zegt dat hij George Goddaert nooit gezien heeft behalve in de gevangenis.

86v 6.09.86 Het Hof beslist aan **Adolf Heyndricx** met aandrang te vragen of hij er op 8 juni jl. bij was toen zijn broer Jan en diens kompanen de h. George Goddaert beroofden.

Thoonende hem Adolf zelfs de torture en de preparatien tot dien ... . Erbij segghende dat de scherprechter hem tot de tortuur zal dwingen in cas [in geval] hy de waerheit niet en wilt segghen.

87r 6.09.86 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Goes (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Adolf Heyndricx wordt nogmaals verhoord. De procureur steekt agressief van wal en zegt hem dat het Hof over *soo stercke preuve* beschikt over wat er die avond gebeurd is bij het aanranden van George Goddaert, en dat hem een *rigoureux* examen te wachten staat indien hij niet bekent.

Alras overtuigt Adolf het Hof dat hij met die zaak niets te maken heeft.

87v 6.09.86 In de secrete kamer voor het Consistorie.

Jan Heyndricx wordt andermaal verhoord. Opnieuw ontkent hij alles waarvan het Hof hem beticht: 1. stelen in het Pesthuis van schapen, kiekens en twee vaarzen, daar gebracht door landslieden die op de vlucht waren voor de Fransen; 2. op de *publiecke wegghen* overvallen en beroven van personen o.a. van George Goddaert.

De procureur-generaal zegt hem vlakaf zegt dat ze dit alles vernamen van niemand minder dan zijn eigen broer Adolf. Dan nog ontkent hij erbij voegend: “*Dat den duyvel door synen mont spreekt.*”

Jan noemt enkele uitbaters van herbergen die - naar hij zegt - allen zouden kunnen getuigen dat hij zich altijd eerlijk gedragen heeft en *dat op hem niet te segghen valt.*

90r 11.09.86 Voor het Consistorie.

Op 7.09.86 werd **François van Loo**, zn van Arents, door de procureur-generaal als getuige ondervraagd.

François van Loo, woonachtig in een van de Apostelhuizen, is de beenhouwer die de twee vaarzen gestolen in het Pesthuis door Jan Heyndricx en zijn kompanen, geslacht heeft. Jan betrok toen een kamer in het huis van François van Loo. Van Loo zegt dat Jan Heyndricx, vergezeld van twee kompanen, vermelde gestolen vaarzen bij hem gebracht heeft, en dat hij van Loo voor zijn werk een stuk vlees kreeg.

90v 11.09.86 Voor het Consistorie.

Jan Heyndricx wordt grondig aan de tand gevoeld over de diefstal en het slachten van de twee vaarzen. Zijn verklaring is in tegenspraak met die van beenhouwer François van Loo. Volgens Jan haalden twee soldaten de dieren uit het sterfhuis van een hun overleden vrienden. Zelf was hij daar niet bij.

92r 11.09.86 Voor het Consistorie. Confrontatie van **Jan Heyndricx** met **François van Loo** en diens vrouw **Suzanne Claeysens**.

De versie van beenhouwer van Loo, aangevuld met deze van zijn vrouw Suzanne Claeysens, en die van Jan Heyndricx, spreken elkaar tegen.

Jan herhaalt (auteur): “*Ik zat in mijn bed wanneer de twee soldaten met de beesten kwamen.*”
Van Loo en zijn vrouw (auteur): “*Jan Heyndricx heeft de twee vaarzen in onze keuken geleid. Achteraf kwam een man uit het Pesthuis vragen wie de twee gestolen vaarzen afgeleverd had. Daarop heb ik geantwoord dat het Jan Heyndricx was, gevolgd door twee soldaten. Nadien heeft men ‘gheen meerder recherche durven doen omdat Heyndricx, militair synde, de borghers hem waeren vreesende’.*”

Ook over de modaliteiten bij het verdelen van het vlees en de huiden spreken de twee versies elkaar tegen.

94v 8.09.86 Het Hof beschuldigt **Jan Heyndricx** formeel van de fabricatie van valse munten en van baanstroperij o.a. op George Goddaert. Aan de hand van een strikt examen zal men hem tot bekentenissen dwingen.

97r 13.09.86 In de gevangenis van het Hof. De President van de Raad van Vlaanderen Anth. vander Piet, Rdsh. Jan Bapt. Dhane, Rdsh. vander Goes, de adv.-fisc. Spanoghe en Helias als griffier.

Alles wordt klaargemaakt om **Jan Heyndricx** aan de tortuur te onderwerpen. Na het aanbrengen van de halsband leest men de volledige akte van beschuldiging voor: 1. gieten en

uitgeven van zelfgemaakte penningen; 2. baanstroperij; 3. diefstal van twee vaarzen uit het Pesthuis.

Jan Heyndricx ontkent opnieuw alles. Om 19 u 15 's avonds beveelt men de beul te doen het *devoir van syn officie* [zijn plicht te doen]. Na drie kwartier bekent **Jan Heyndricx** bijna alles. Hij laat zijn vrouw buiten elke verdenking en zegt dat hij vals geld enkel in Melle maakte. Voor wat de diefstal van de twee vaarzen betreft, twee dragonders deden dit.

99r 14.09.86 Rdsh. vander Goes (comm.) bijgestaan door griffier griffier, de adv.-fisc. Spanoghe.

Volgens de plakaten dient **Jan Heyndricx** de bekentenissen die hij gisteren onder tortuur deed, te herhalen maar dan zonder de tortuur. Hij ontkent opnieuw alles. Overmand door de pijn bekende hij gisteren. Het Hof verwittigt hem *dat hy hem wel saude bepeynsen*. Bekent hij niet, dan staat hem een nieuw scherp examen [tortuur] te wachten.

99v 16.09.86 In de gevangenis van het Hof op het *viercant*.

Het Hof heeft besloten **Jan Heyndricx** te onderwerpen *aen geesselinghe van roeden om hem bij middel van diere te bedwinghen* [dwingen] *tot bekentnisse vande poincten naerder ghespecifieert by resolutie vanden XIII deser*.

99v 16.09.86 In de gevangenis van het Hof op het *viercant*.

Het Hof laat er dus geen gras over groeien. Om 18 u, in aanwezigheid van de Rdsh. Coenraet vander Brugghen, Rdsh. vander Goes, p.-g. Lavillette en griffier Helias, krijgt **Jan Heyndricx** een laatste kans om te bekennen, maar hij weigert obstinaat.

Om 18 u 30 bindt de beul hem vast en begint hem te geselen. Jan lamenteert: “*Och heere, door u bittere passie ontfermt u myner. Heilighe moeder Godts helpt my. Ghy hebt soo menighen sondaer verlost.*”

Na een achttal minuten blaast de scherprechter even uit, om dan met verse krachten opnieuw te beginnen, *soo verre dat den rugghe vanden patient gheheel was open ende van alle canten het bloet was vuytsypelende*. Na een tijdje vraagt de commissaris het advies van dokter vanden Berghe. Die onderzoekt Jan Heyndricx en stelt vast *dat door het langhe geesselen den patient tot gheene kennisse* [bekentenis] *saude commen, mits den rugghe teenemael verwermt* [verwarmt] *ende open was, ende diversche reysen* [keren] *ghedopt met pekel, sulcx dat in cas van voordere geesselinghen niet anders en saude connen veroersaect worden als mortificatie*.

Om 19 u maakt men Jan los. Het Hof dringt er nogmaals op aan dat hij zou bekennen, wat hij niet doet.

100r 17.09.86 In de gevangenis op het *viercante*. Rdsh. vander Goes, de p.-g. en griffier Helias.

Men vraagt **Jan Heyndricx** of hij nog iets wil inbrengen tot zijner verdediging of tegen de personen die een verklaring te zijnen laste aflegden, en of hij een advocaat wenst. Jan zegt de meeste in zijn dossier vermelde personen niet te kennen. Hij vraagt wel *acces van Raede* en een kopie van de tichten.

100v 24.09.86 In de secrete kamer voor het Consistorie.

Het Hof ondervraagt nogmaals **Adolf Heyndricx** over *baenstrooperye*. Men dreigt hem desnoods *by torture ende rigoureuse middelen* te dwingen de waarheid te zeggen. Belangrijk nieuws weet hij niet te vertellen.

101v 26.09.86 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Goes (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Het Hof slaat het verzoek van **Jan Heyndricx** tot *access van Raede* en tot bijstand van een advocaat, af. Men hernieuwt de vraag of hij iets in te brengen heeft tegen de personen die een verklaring tegen hem aflegden. Hierop antwoordt hij nogmaals het overgrote deel van die personen niet te kennen en evenmin te weten wat ze verklaard hebben.

128r 28.09.86 Vonnis over Jan Heyndricx.

Beschuldiging.

Jan Heyndricx had zijn broer Adolf achtergelaten in een hospitaal in Ax in Gascogne en meende dat die daar effectief gestorven was. Adolf had nog acht ponden te goed van François Snouck die eveneens overleden was. Jan probeerde dit bedrag op te strijken via een zekere Jan Lambrechts. Hij zond zijn broer François naar die Lambrechts met een vals attest, zagezegd ondertekend door Martyn de Pré en dit in naam van de abt van de abdij Sint-Antone te Parijs. Zo ontving Jan die acht ponden.

Hij hielp de Franse vijand bij het stelen en slachten van twee vaarzen in het Pesthuis. Ook sloeg hij valse schellingen en stukken van drie stuivers. Een ambtenaar van Ledeberg hield hem aan na uitgifte van vals geld.

Jan Heyndricx had *een quade reputatie als bursesnyder* [zakkenroller] *ende baenstrooper*.

Uitspraak.

Jan Heyndricx wordt veroordeeld om op het Sinte-Veerle plein *mette coorde aen eene potence* [galg] opgehangen te worden. Al zijn goederen worden geconfisqueerd dit na aftrek vande proceskosten.

45v 18.07.86 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Charles François Peeters (comm.) bijgestaan door griffier Jan Baptiste de Gheldere, de p.-g..

Jacques de Glas, zn van Jacques, Petegem(?) wordt verhoord.

Gedaagd voor de vierschaar ging Jacques de Glas driest tekeer, naar zijn zeggen omdat men hem helemaal geruïneerd had. Uit zichzelf van *colère* gaf hij vrouw Jeanne Brias, *vrauwe van Peteghem, een slach met de hiele van een ghebroken roer*. Daarna werd hij nagezeten door het volk van vrouwe Brias, gewapend met *fusieken ende sackpistolen*. Ook de griffier tuigde hem af, zodat hij bloedend de vierschaar verliet. Dit alles volgens Jacques de Glas.

57r 27.07.86 In de secrete kamer. Rdsh. vander Goes (comm.) bijgestaan door griffier Jan Baptiste de Gheldere, de adv.-fisc. Spanoghe.

Maerten Verstuyft, 52 jaar en landsman uit Oosterzele, wordt verhoord.

Maerten Verstuyft was 24 gulden schuldig ‘over een borgtocht voor Pieter Schepens’, pachter van *het recht van impost op het vleesch van diversche prochien*. Op 31 mei 1686 om vijf uur ’s morgens werd hij uit zijn bed gelicht door deurwaarder Jan Baptiste Quédrycx en zijn assistenten Jan de Mets en Philips Keymeulen.

73r-75r De Schauvlieghe’s krijgen bezoek van deurwaarder vanden Berghe en zijn assistenten.

Actum eodem ende ter plaetse voorschr. ende ten beleede als voren [met dezelfde personen].

Dus op: 12.08.86 Rdsh. vander Goes (comm.) bijgestaan door griffier Jan Baptiste de Gheldere, de p.-g..

Achtereenvolgens worden verhoord:

73r **Pieter Schauvlieghe**, zn van Rycqaert, 21 jaar, geboren en wonend in Eertegem;

73v de vader **Rycqaert Schauvlieghe**, zn van Pieter, 53 jaar en wonend in Eertegem;

75r **Elisabeth de Meyere**, dochter van Christiaen, 50 jaar en vrouw van Rycquaert.

Deurwaarder vanden Berghe wilde enkele paarden van de Schauvlieghe's in beslag nemen, iets wat vader en zoon niet zomaar lieten gebeuren. Hun verklaringen spreken elkaar enigszins tegen. De zoon bekent dat hij een roer bij zich had, maar de deurwaarder of een assistent nam dit af. Volgens vader Schauvlieghe had, indien hij goed opgelet heeft, zijn zoon helemaal geen roer bij.

In het tumult beet de hazewind van ambtenaar Thomas van Bocxtaele een van de assistenten in het been. Toen Joos Verbiest, de paardenknecht die de paarden probeerde weg te leiden, niet onmiddellijk stopte, sneed de deurwaarder de strengen door. Slotsom, de deurwaarder vertrok zonder het vonnis te kunnen uitvoeren. De familie Schauvlieghe ontkent bij hoog en laag elk verzet tegen deurwaarder vanden Berghe.

Volgens vader Schauvlieghe is het absoluut niet waar dat hij de gebeten assistent geld aanbood op voorwaarde dat die de paarden niet wegleidde.

89r 7.09.86 In de secrete kamer. Rdsh. Jan Baptiste Dhane (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g. de la Villette.

Pieter Verdonck, zn van Michiel, 25 jaar, landsman uit Kieldrecht (op Sint-Gillis) en gehuwd met de weduwe Jan Inghels, wordt verhoord.

Niet helemaal duidelijk. In ieder geval verdenkt het Hof Pieter Verdonck van schriftvervalsing. Hij ontkent dat hij twee kwitanties, gevonden na het overlijden van zijn eerste vrouw in haar koffer, vervalst heeft. Hij excuseert zich wanneer hij zegt dat hij *ter quaeder noodt can lesen ende qualick synen naem schryven*. Na overleg met zijn advocaat Coolman zal een schriftelijk antwoord volgen.

89v 13.09.86 Het Hof laat **Pieter Verdonck** naar huis terugkeren. Wel moet hij zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Larebeke hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten en voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten dient hij 600 gulden te betalen.

Anno 1686: de parochie Zwevegem staat op stelten.

1. Een zoon van baljuw Rogier Libbrecht had geschoten op de la Chaussie, een Waal en eigenaar van gronden in de parochie. De baljuw, verdacht van ambtsverzuim, diende zich te verantwoorden voor de Raad van Vlaanderen.

2. Een tumultueuze vergadering van de wethouders over de pointingen en de zettingen en over het maalgeld had uiteindelijk twee verbanningen als gevolg.

94v 98v 105r-106v 135r

94v 12.09.86 Rdsh. Jan Bapt. Dhane (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Rogier Libbrecht, zn van Rogier, 47 jaar en baljuw van Zwevegem waar hij woont, wordt verhoord.

Onlangs heeft zijn 15-jarige zoon Caerel op de la Chaussie, een vijand van zijn vader, geschoten. Of die gekwetst werd en in welke mate, weten we niet. Het Hof verdenkt de baljuw ervan dat hij zijn zoon aangespoord heeft om dit te doen. In ieder geval kon hij de la Chaussie niet luchten. Om de haverklap patrouilleerde hij gewapend nabij diens woonst. Bovendien uitte hij herhaaldelijk zijn ongenoegen over de la Chaussie. Hij verweet hem de mensen te tergen, een horde van vijanden tegen zichzelf op te zetten en dat hij, de la Chaussie, zich op die manier veel processen op de hals haalde.

Rogier Libbrecht (auteur):

“De la Chaussie heeft veel ‘vrienden’ [sarcastisch bedoeld] zowel in Gent, Zwevezele, in Wingene, als in andere parochies van de kasselrij Kortrijk. Het is zijn eigen schuld. Als ontvanger van de confiscatie droeg hij tijdens de oorlog menig gegoede man aan en liet diens bomen verkopen.

Wat betreft het gewapend patrouilleren aan de woonst van de la Chaussie, ik wilde beletten dat er daar vreemde jagers kwamen. Bovendien woonde de la Chaussie langs ‘de rechten wich [weg] ... omme naer de kirke ende plaetse te gaene, te passeren lancxt het Groenstraetjen, waeranne abouteren eenighe landen van de la Chaussie’. Dat ik mijn zoon Louis verzocht voorzichtig te zijn wanneer die met een geweer op stap ging is doodnormaal. Hij is pas vijftien jaar.”

Het Hof vindt het verdacht dat Rogier Libbrecht een van zijn knechten herhaaldelijk in vertrouwen nam, en hem zaken vertelde die de andere knechten niet mochten weten. Ook liet hij zonder ‘teghensech’ [tegenspreken] zijn zoon zeggen dat hij de la Chaussie ‘den cop saude branden’ [verwijst naar een zware fysieke agressie]. Hij ontkent dit, zoals hij eveneens loochent dat hij aan zijn zoon *spotsghewyse* gezegd had ‘dat hy [zijn zoon Caerel] *misschien naer een pertryce [patrijs] gheschoten hadde, ende dat dien botten Waele inde scheute gheloopen was*’.

98v 14.09.87 In de gevangenis op de Venuskamer. Rdsh. Dhane bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc.

Rogier Libbrecht wordt nogmaals verhoord.

Er is in Zwevegem grote weerstand tegen het betalen van de directe belastingen en bij een vergadering van de *weth* daagde een grote menigte opposanten op. Heftige discussies ontstonden. Ook de baljuw Rogier Libbrecht was hierbij betrokken.

Libbrecht (auteur): *“De parochie wilde me te veel doen betalen voor de pointingen en de zettingen. Wat door haar ‘gheposeert’ werd, beschouw ik ‘sonder correctie valsch te wesen ende vuyt den duym ghesoghen’. Verder ontken ik alle aantijgingen ‘op syne [lees: myne] siele verdommenisse.”*

99r 16?.09.86 Het Hof neemt akte van de verklaringen van baljuw **Rogier Libbrecht**.

105r 11.01.87 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. de Jonghe, de p.-g. en griffier Helias. Achtereenvolgens ondervraagt het Hof **Olivier de Rous**, zn van Jan, en zijn broer **Pieter de Rous**.

Wat de la Chaussie betreft, dikwijls vergezelde Olivier de Rous die, om hem te beschermen. Aan agressie na de vergadering van de wethouders heeft hij niet meegedaan. Toen iemand van de compagnie zei: *“Ghy hebt daer een fray [fraai] roer*’, heeft hij de haan verschillende keren opgetrokken met de bedoeling het te verkopen aan een gegadigde, maar niet om te schieten. Een paar schepenen waren getuige [het loont te moeite dit te vergelijken met de interpretatie hiervan van het Hof in het vonnis].

Ook was hij, samen met zijn broer Pieter en nog een twintigtal anderen, aanwezig in de herberg na het beëindigen van de vergadering over *de kwael van het maelghelt* en over de grootte van de pointingen en de zettingen. Dit alles volgens Olivier de Rous.

En verder, Olivier de Rous (auteur): *“Volgens de gepubliceerde kerkgeboden kon wie zich te beklagen had over zijn belastingen, zich aanmelden op de vergadering van de wethouders. Ook mijn pointingen waren veel te hoog en ik wenste dat men die zou wijzigen. Sommige klagers liepen de vergaderzaal binnen. Anderen, zoals Jacques Tack en Pieter Broeck verweten de wethouders voor dieven. Van een complot tegen de schepenen is nooit*

sprake geweest. Vooral Adriaen Syxs beklaagde er zich over hoe het hier gaat en dat men alles tot laste van de parochie brengt.”

106r 11.01.87 Idem.

Pieter de Rous, zn van Jan, 38 jaar broer van Olivier de Rous en eveneens wonend in Zwevegem, wordt verhoord over dezelfde tichten.

Pieter de Rous verklaart dat hij geen voet zette in de vergaderkamer behalve toen baljuw Rogier Libbrecht aangehouden werd. Hij schat het aantal aanwezigen op vijftig tot zestig personen.

106r 13.01.87 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **de broers Olivier en Pieter de Rous** en staat hen *accès* van Raede toe.

106v 22.01.87 In de Chastelette. Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter vanden Berghe, zn van Joos, 40 jaar en nieuwe baljuw van Zwevegem, wordt verhoord.

Pieter vanden Berghe zegt dat het waar is dat hij samen met Rogier Libbrecht en enkele schepenen van Zwevegem naar Gent in deputatie is geweest. Of Louis Libbrecht, zoon van Rogier, daarbij was, weet hij niet meer. Zijn memorie laat hem herhaaldelijk in de steek. Er is spraak van een mysterieus briefje waarvan hij de auteur niet kent. Dat Louis Libbrecht ooit in Looven gewoond heeft, is hem onbekend. Zeker is dat hij nooit geschreven heeft naar de hospes van Louis Libbrecht in Looven, zeker niet met kwaad opzet. Evenmin herinnert hij zich dat hij Louis Libbrecht gevonden heeft in, of geleid heeft naar, het huis van raadsheer van Voorspoel.

135r 26.06.88 Vonnis over de broers Olivier en Pieter de Rous.

Beschuldiging.

Olivier en Pieter de Rous worden ervan beschuldigd dat ze de schepenen van Zwevegem met wapens bedreigden. Ook hebben ze de wethouders verweten en bovendien *diffame* [schunnige] liederen gezongen.

Uitspraak.

Beiden worden voor drie jaar verbannen uit de kasselrij Kortrijk. Binnen de drie dagen dienen ze die te verlaten. Daarbij moeten ze de proceskosten betalen.

102r 15.10.86 In de secrete kamer. Rdsh. vander Bruggen bijgestaan door griffier du Bois, de p.-g..

Jacobus van Ophoven, zn van Coenrard, 36 jaar, koopman wonend in Brugge, wordt verhoord.

Een enigszins duister verhaal waaruit we met enige reserve enkele feiten puren.

1. Jacobus van Ophoven wordt ervan verdacht dat hij een wees uit het klooster in Sint-Winoksbergen gehaald of gelokt heeft. Hij ontkent dit. De wees zelf evenals haar oom, de griffier van Sint-Winoksbergen, hebben Jacobus verzocht om met haar naar die oom te gaan. Blijkbaar was dit niet naar de zin van moeder overste van het klooster en van de oppervoogden, die alle van mening waren dat het meisje het klooster niet mocht verlaten.
2. In Veurne stapte Jacobus van Ophoven op de barge die vanuit Duinkerken kwam. Op die barge zat ook de voogd van het meisje. Vooraleer Jacobus en de voogd elkaar ontmoetten op de markt van Nieuwpoort, hadden ze nog geen woord met elkaar gesproken.
3. Blijkbaar was het weesmeisje de dochter van een zuster van Jacobus van Ophoven en was hij helemaal niet opgezet met de manier waarop de voogd de goederen van het weesmeisje

beheerde. In ieder geval vielen er op de markt hoge woorden en wenste de voogd Jacobus *naer den duyvel*. Daarop schoot Jacobus van Ophoven in een *colère*, trok zijn degen, gaf zijn opponent hiermee enkele slagen, maar heeft hem ermee niet gestoken. Dit alles volgens de versie van Jacobus van Ophoven.

102v 16.10.86 Het Hof laat **Jacobus van Ophoven** voorlopig naar huis terugkeren. Wel moet hij beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Dhanis hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten en voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten dient hij 600 gulden te betalen.

103r 7.01.87 In de secrete kamer. Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier du Bois, de adv.-fisc.. Niet helemaal duidelijk, dus met enige reserve.

Charles Borm moet evenals zijn vader Baudewyn voor het Hof verschijnen omwille van een dispuut op het stadhuis van Oostende met advocaat Charles Baltyn. Daags na dit dispuut, op 4 november 1686, werd Charles Borms *ghecalengiërt* door Albert le Maire luitenant-baljuw van Oostende.

Charles Borms (auteur): *“Door indispositie, wat blijkt uit bijgaand attest afgeleverd door J. B. Sélou(?), medecyn van Oostende, kan mijn vader hier vandaag niet aanwezig zijn.”*

De advocaat-fiscaal (auteur): *“Uit het voorafgaand onderzoek blijkt dat uw vader zich te buiten is gegaan, en dit i.p.v. als ambtenaar het dispuut met advocaat Charles Baltyn te blussen. Omwille van de ernst van de zaak zal hij zich voor dit Hof moeten verantwoorden voor de punten die hem ten laste worden gelegd. Omdat de zaken waarvoor uw vader en uzelf verweven zijn, zal ook u zich moeten verantwoorden. Voor wat betreft de indispositie van uw vader Bauduwyn Borm, in ieder geval dient hij voor dit Hof te verschijnen op de dag door de commissaris vastgelegd. Mocht hij dan nog altijd in de onmogelijkheid om zijn naar hier te komen, dan zal de commissaris zelf naar Oostende komen, op de dag door hem vast te stellen.”*

108r 4.02.87 In de secrete kamer. Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier du Bois, de p.-g.. Bizar voorval waarover drie personen ondervraagd worden.

Guillaume Pontus, zn van Pierre, 34 jaar en wonend op de Korenlei in het Metershuis, wordt ondervraagd. In het Frans.

Guillaume Pontus (auteur): *“Op ‘die’ dag om 6 u ’s avonds was ik van plan om samen met procureur Philipo het huwelijkscontract van een nicht te passeren. Amper buiten mijn huis gekomen, vielen twee personen de procureur aan. Uit schrik dat men hem in de rivier zou gooien, klampte Philipo zich aan mij vast waarbij hij mijn kleren scheurde.”*

Cornélie de Witte, dochter van Gillis, 53 jaar en huisvrouw van Guillaume Pontus, getuigt.

Cornélie de Witte (auteur): *“Het betrof het huwelijkscontract van een dochter van mijn zuster. Philipo is niettegenstaande de ‘foule’ [menigte] toch in het huis van mijn zuster geraakt. Daar heeft hij ‘het contract van huwelyck aldaer gheschreven ende gepasseert’.”*

Marie Goessens, dochter van Hendricx, 53 jaar, huisvrouw van Guillaume Tol en wonend in de kelder van het pijndershuis op de Korenlei, getuigt. Zij voegt geen enkel essentieel element eraan toe.

109r 10.03.87 Het Hof neemt akte van bovenstaande drie verklaringen .

109v 13.03.87 In de secrete kamer. Rdsh. Reninghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan Baptiste Bake, zn van meester Laurens, Gent, 21 jaar en wonend in de Savaanstraat ten huize van de *devotaeringhe* [huis van devotie] Bogaert, wordt verhoord.

Betreft een incident over aan wie de derde plaats in de kerk van Petegem *competeerde* [toekwam], aan Jan Baptiste Bake ofwel aan de baljuw van Petegem. Het begon met wat trekken en duwen tijdens de dienst op 15 augustus 1686, dag van de processie. Op het kerkhof trok Jan Baptiste Bake zijn degen en daagde de baljuw uit. Op 24 augustus ontstond er opnieuw handgemeen in de kerk toen Jan Baptiste Bake, als mede-erfgenaam van de heer van Petegem, de baljuw uit die stoel sleurde.

131r 18.03.77 Vonnis over Jan Baptiste Bake.

Opmerking. Er is geen enkele aanwijzing dat het om dezelfde persoon gaat als in bovenstaand verhoor.

Beschuldiging. *Excessen by tichten gheroert.* De beschuldiging werd verder niet gepreciseerd.

Uitspraak. Rekening houdend met zijn gedrag in de discretie van het Hof en met zijn bekentenis, veroordeelt het Hof Jan Baptiste Bake tot een boete van 50 gulden. Daarnaast dient hij ook de proceskosten te betalen.

110v 113v 118v Advocaat Lucas de Windele bezorgt pensionaris Smit met een mes een *épouvante* [bezorgt hem doodsangst].

Lucas de Windele, zn van Pauwel, 65 jaar, geboren in Oudenaarde, sedert maart 1646 wonend in Gent en advocaat van het Hof, wordt verhoord.

Het betreft twee lang uitgesponnen verhoren die nauwkeurig het relaas van het gebeurde weergeven.

In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Brant bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

We geven de synthese van de verhoren op volgende data:

110v 3.04.87

113v 5.04.87

118v 9.05.87

Lucas de Windele (auteur):

“Ik heb pensionaris Smit opgezocht toen hij naar een vergadering van de Gedele [soort schepencollege voor sociale zaken] op het nieuw stadhuis van Gent ging. De bedoeling van hem te kwetsen, had ik niet. Trouwens toen ik hem zag op de trap van het stadhuis heb ik luidkeels een belediging geroepen om hem te waarschuwen. Toen ik mime maakte [deed alsof] hem te steken, is Smit de trap afgestormd en het huis van advocaat vander Vinckt binnengevlucht.

Na het incident bracht men mij naar de conciërgerie. Daar heb ik inderdaad gezegd dat ik Smit wilde neersteken en’ dat het me leet was [dat het me speet] dat het mislukt was’, maar dat was om te lachen [Hiermee citeer ik de griffier letterlijk].

U moet me begrijpen, pensionaris Smit heeft me diep in mijn eer gekrenkt. In een voorgaande vergadering van het college had ik Smit gezegd dat hij zowel ‘de costhuymen’ als de wetten van zijne Majesteit schond. Immers, advocaat de Clercq had me beledigd in de processtukken die hij neerlegde zowel voor de Gedele als voor de Keure. Als rechter moet Smit die beledigingen zeker gelezen hebben, maar hij heeft er niet op gereageerd. Men kan dit alles

nalezen, want de stukken steken in mijn dossier aangezien het Hof die zaken van de vierschaar geëvoceerd heeft.

Ook heeft advocaat de Clercq me uit de processie geweerd, dit wetende dat ik gewoonlijk 'met eene flambeau het alderheilichste was accompagnerende'."

Het Hof (auteur): *"Het mes hebt u gekocht 'met opgestelde sinnen' [goed wetend waarvoor m.a.w. met voorbedachten rade] en ware het niet van secretaris Compijn, die de pensionaris langs de trap vergezeld en 'die de steke hadde afgheweert', Smit ware gekwetst geweest. Compijn is zelf 'inden vingher ghequetst gheworden'."*

Advocaat de Windele (auteur): *"Sedert ik mijn laatste proces voor de vierschaar verloor, had ik het plan om pensionaris Smit te 'épouvanteren' [de stuipen op het lijf te jagen]. Wetend dat 'myn meysen [meid] een keuckenmes van doen hadde' kocht ik er een. Bij het kopen ervan had ik ook de intentie om Smit een 'épouvante' te bezorgen. Wat secretaris Compijn betreft, hij kan zich gekwetst hebben door het drummen van het volk.*

Voordien heb ik in de kerk gebeden 'opdat Godt door syn ingheven syn [lees: myn] voornemen saude ten goede keeren'."

115r 5.04.87 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Lucas de Windele**.

118v 9.05.87 In het gevang van het Hof. Rdsh. Brant (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Lucas de Windele wordt nogmaals kort verhoord. Hierin staat niets dat belangrijk is.

115r-18v 131v **Borg staan voor iemand kan riskant zijn zelfs al is het voor je vader Andries de Meyere, baljuw van Deinze.**

Opmerkingen.

1. Bij de redactie zijn we uitgegaan van het vonnis.
2. Jacques de Meyere, vervalser van een kwitantie, stierf tussen de datum van zijn laatste verhoor en die van het vonnis.
3. De zaak kwam oorspronkelijk voor de vierschaar en werd nadien geëvoceerd door de Raad van Vlaanderen.

115r 23.04.87 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Bernaige bijgestaan door griffier du Bois, de p.-g..

Jacques de Meyere, zn van Andries, 35 jaar, wordt verhoord.

Jacques de Meyere (auteur):

"Op 31 juli 1686 heb ik 31 pond betaald aan Niclays Sabbe in mindering van de 73 pond 6 schellingen en 4 groten die mijn vader moest betalen. Voor deze som stonden mijn broer François en ikzelf borg voor mijn vader Andries. Omdat niet alles betaald was, kwam in oktober 1686 deurwaarder vander Vinckt de resterende schuld opeisen. Die kwitantie heb ik inderdaad zelf geschreven, maar vooraleer te ondertekenen heeft Niclays Sabbe luidop 33 pond gelezen en niet 3 pond zoals hij beweert."

116r 23.04.87 *Ten vierschare als vooren.*

François de Meyere, 28 jaar en zoon van Andries, wordt verhoord.

François de Meyere bevestigt de verklaring van zijn broer Jacques.

117v Actum ut supra, namiddag *ten vyf uren*.

Jacques de Meyere, wordt nogmaals verhoord en bevestigt zijn eerdere verklaring.

117v Actum ut supra 's namiddags *ten vyf uren*.

Rdsh. Bernaige bijgestaan door griffier du Bois, de p.-g..

Andries de Meyere, 62 jaar, baljuw van Deinze en vader van Jacques en François, wordt verhoord.

Vader Andries de Meyere was tijdens zijn verhoor lang niet zo affirmatief als zijn twee zonen. Zo weet hij niet zeker hoe groot het bedrag was dat aan Sabbe betaald werd. In ieder geval heeft hij tijdens de betaling op de tafel een hoop geld zien liggen!

118v 24.04.87 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **Andries de Meyere en van zijn zonen Jacques en François**, en *ordonneert als t' anderen tyde gheprocedeert te worden*.

131v 7.06.87 Vonnis over Andries de Meyere, baljuw van de stad en van het markizaat Deinze, en zijn zoon François de Meyere.

Beschuldiging.

Andries de Meyere, baljuw van Deinze, was 73 ponden 6 schellingen en 4 groten schuldig aan Niclays Sabbe. Zijn twee zonen François en Jacques stelden zich borg voor de betaling van die som.

Verschillende keren legden ze een kwitantie voor waaruit moest blijken dat ze aan Sabbe 33 ponden betaald hadden in mindering van vermelde 73 ponden, terwijl ze effectief amper 3 ponden betaalden. De ondertussen overleden Jacques de Meyere zorgde voor de schriftvervalsing toen hij op de door Sabbe ondertekende kwitantie achteraf na het woord *drye* schreef *endertigh*.

Uitspraak.

Zowel Andries de Meyere als zijn zoon François dienen naast de proceskosten 300 gulden boete te betalen. De kwitantie van 3 ponden wordt nietig verklaard.

119r 30.05.87 In de fiscale kamer. Rdsh. (van) Voorspoele (comm.) bijgestaan door griffier du Bois, de adv.-fisc. Spanoghe.

Maximiliaen van Roy, zn van François, Brugge(?), 38 jaar, ambtenaar in Brugge van de munt van Zijne Majesteit, *essayeur* en wisselaar, wordt verhoord.

Maximiliaen van Roy (auteur): *“Ik heb mijn eed gedaan en getrouw steeds gehandeld volgens de plakaten. Het is waar dat ik ten huize van sgr. François Crits(?) ben geweest. Instructies bij het smelten heb ik daar niet gegeven. Wel heb ik, toen ik een jongen zag die incapabel was om een kroes met gesmolten zilver te behandelen, dan maar zelf een tang genomen en de kroes in een ijzeren pot gegoten. Behalve die jongen en Louis Paryn was niemand getuige daarvan.*

Ik geef toe dat ik een lampetschotel maakte voor de h. Arnaut Minten. Die heb ik niet laten tekenen of waarden al was dit wettelijk verplicht.

Ook wist ik dat het verboden was zilveren voorwerpen te kopen aan verdachte of onbekende personen, tenzij die voorwerpen drie dagen tentoongesteld waren in het venster van de winkel. Op een dag boden twee personen te paard me een zilveren voorwerp aan. Of het soldaten waren, weet ik niet. Voor het smelten heb ik twee schellingen gevraagd en gekregen, maar het zilver zelf kocht ik niet.

Die broche heb ik gesmolten omdat ik niet kon zien of ze uit echt zilver of vals zilver bestond vermits ze zo vuil was.”

120r 9.06.87 In de secrete kamer. Rdsh. (van) Voorspoel (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de adv.-fisc. Spanoghe.

Maximiliaen van Roy wordt nogmaals verhoord.

Maximiliaen van Roy (auteur): “*Samen met vander Haeghen ben ik bij geelgieter Coppyn geweest om enkele kroezen te bekijken, en na te gaan of die sterk genoeg waren om daarin zilver te smelten. Gekocht hebben we die niet, alhoewel de vrouw van Coppyn me voorstelde om ze te kopen.*”

120v 10.06.87 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Maximiliaen van Roy** en geeft hem de toestemming om naar huis terug te keren. Wel moet hij beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur vande Velde hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor het gewijsde dient hij 3000 gulden te betalen. Ook de overige kosten moet hij betalen.

121r In de secrete kamer. Rdsh. (van) Voorspoel (comm.) bijgestaan door griffier du Bois, de adv.-fisc. Spanoghe.

Andries De Cnuydt, zn van Philip, 30 jaar, griffier van de parochie Schelderode-Bottelare en wonend in Merelbeke, wordt verhoord.

Andries de Cnuydt werd gedagvaard voor de geestelijke rechter en heeft als gevolg daarvan *contemplacie ghedooght* voor het geestelijk Hof van Mechelen.

121r 14.07.87 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Andries De Cnuydt**. Het Hof laat **Andries De Cnuydt** naar huis terugkeren. Wel moet hij beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Dhont hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten en voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten dient hij 300 gulden te betalen.

Het Hof veroordeelt hem tot een boete van 12 ponden par. omdat hij na voorgaand verhoor uit Gent vertrokken is zonder toelating van het Hof.

121v 26.06.87 Binnen de Chastelette. Rdsh. vander Meersch bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Gregorius van Aerden wordt verhoord.

De p.-g. leest het verslag van 24 deser voor en vraagt van Aerden of hij bij zijn voorstel tot *orlof* van het Hof [vrijstelling van rechtsvervolging] blijft. Hierop antwoordt van Aerde dat hij *ter goeder trouwen ghecalaigniert* [geverbaliseerd] *ende ghearresteert is gheweest ende dien angaende van het Hof sententie sal verwachten*.

Hierna volgt een lange verklaring van Gregorius van Aerden. Deze wordt echter verworpen door de procureur-generaal, waarna *de saecke ghereguleert wort op rapport*.

121v 26.06.87 Het Hof slaat het verzoek van **Gregorius van Aerden tot orlof vanden Hove** af en beveelt hem te antwoorden op de tichten. Het Hof veroordeelt hem ook tot betaling van de kosten van de debatten.

121v 26.06.87 Na voorgaande beslissing van het Hof antwoordt **Gregorius van Aerden** toch, op voorwaarde niet te willen vooruitlopen op het resultaat van zijn beroep. Hij zegt zich niet te herinneren dat hij daar op de vermelde datum geweest is *met eene cane mits hy gheene professie en maect van die te draeghen*.

122r 26.06.87 Verder neemt het Hof akte van de laatste verklaring van **Gregorius van Aerden**.

122r 11.07.87 In de secrete kamer. Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Pieter van Mossevelde, zn van Louis, 55 jaar en baljuw van Schellebelle, wordt verhoord. Op 2 juni 1686 zag Pieter van Mossevelde, vergezeld van een notaris en enkele getuigen, op de jaarmarkt een wapen van Zijne Majesteit hangen aan het huis van Jan Matthys. Op de jaarmarkt vond hij enkele voor hem onbekende en met een roer gewapende personen. Ze beweerden dat ze ontvangers waren van de inkomende rechten van Zijne Majesteit op de paarden.

Pieter van Mossevelde (auteur): *“Ik heb hen gezegd dat ze daartoe niet gerechtigd waren. Ze lazen hun zozegd mandaat voor en gaven het geld dat ze reeds van landslieden ontvangen hadden terug. Ook heb ik hen in dit verband een vonnis hier ten Hove gewezen, getoond. Dit vonnis handelt over vermelde rechten die pachters van Zele meenden te hebben. Ze wilden het niet eens lezen!”*

122v Zie hiervoor.

Ghiselbrecht van Mossevelde, zoon van hierboven vermelde Pieter, 27 jaar en meier van Schellebelle, wordt verhoord.

Ghiselbrecht van Mossevelde wordt ondervraagd over dezelfde tichten als zijn vader. Het relaas is voor ons niet helemaal duidelijk.

(Auteur): *“Deurwaarder Avent ofwel Avena vorderde mijn ‘garden’ [thans: politieagenten] op en mits betaling ging ik hierop in. Achteraf gaf ik verslag over hun optreden. Eén van mijn ‘garden’, ik denk dat het Michiel Moerman was, had iemand geverbaliseerd terwijl hij daartoe niet gemachtigd was. Hij had o.a. geen wapenstok bij.”*

123r 14.07.87 Het Hof laat **Pieter en Ghiselbrecht van Mossevelde** naar huis terugkeren. Wel moeten zij beloven dat zij zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten en voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten dienen zij 300 gulden te betalen.

123v-124r 132v Een baljuw afranselen doet men niet ongestraft. Glaude François wordt voor tien jaar verbannen uit alle Spaanse landen.

123v In de gevangenis van het Hof. Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g.. In het Frans.

Glaude François, zn van Guillaume, 38 jaar, geboren in Arras, chirurgijn, o.a. zeven jaar hoofdchirurgijn in het regiment van mons. du Fray, wordt verhoord.

François geeft de indruk dat hij in het verleden verschillende keren mordicus wilde tussenkomen voor een schoonbroer. Wat die schoonbroer mispeuterd had, is nergens vermeld. Daarom is het relaas niet helemaal duidelijk.

Gevraagd waar hij geneeskunde geleerd heeft, antwoordt Glaude François (auteur):

“In Parijs heb ik zeven jaar bij een chirurgijn gewoond. Na een tijdje rondwerven heb ik me aangemeld bij het leger en ben ik chirurgijn geweest in verschillende regimenten.”

En verder in verband met de ‘zaak van zijn schoonbroer’:

“In mijn contacten met de baljuw, de burgemeester en de schepenen van Ledeberg heb ik hen gesmeekt mijn vraag positief te willen beantwoorden. Aan ‘cornette’ [officier en vaandeldrager van een compagnie ruiters] la Broye, een goede vriend van de baljuw, heb ik gevraagd om de zaak van mijn schoonbroer te bepleiten. De baljuw heb ik eens een sjerp aangeboden, maar hij heeft ze niet willen aanvaarden.

Om de zaak van mijn schoonbroer te regelen, maakte ik eens een afspraak met de baljuw in het cabaret ‘De Mesput’, maar hij daagde niet op. Wanneer ik hem nadien ontmoette op de

brug genoemd de Vijf Windgaten zei ik hem dat hij geen man van zijn woord was. Daarop repliceerde hij dat het hem niet kon schelen. Toen zei ik: "Mij evenmin.", en ik gaf hem een slag met een kleine 'canne'. Die pakte hij af en gaf me met zijn zwaard een slag op mijn rug. Gelukkig droeg ik onder mijn juste-au-corps een stevige ceintuur, anders was ik doorstoken. Later probeerde ik nog eens een afspraak te maken. Tevergeefs echter."

124r 12.08.87 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Glaude François**.

124v 16.08.87 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. van Voorspoel bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g..

Glaude François, wordt nogmaals verhoord.

Vooreerst wordt de (voor ons onbekende) resolutie van het Hof van 13 *deser* voorgelezen. Glaude François wenst dat twee soldaten als getuigen worden opgeroepen. Maar als de procureur-generaal de namen van bedoelde getuigen voorleest en vraagt of betichte die personen kent, antwoordt hij ontkennend! Daarop vraagt hij vergiffenis en excuseert zich tegenover de justitie en de baljuw.

De zaak wordt dan ook gesloten en geregeld op rapport.

132v 18.08.87 Vonnis over Glaude François.

Beschuldiging.

Glaude François bedreigde de baljuw en de schepenen van Ledeberg omdat die de zaak van zijn schoonbroer niet wilden seponeren. Op 5 augustus 1687 wachtte hij de baljuw zelfs op bij de stadspoort nabij de brug genaamd de Vijf Windgaten. Bij opwachten bleef het niet, want hij tracteerde de baljuw op zeven stokslagen. Drie dagen later wachtte hij de baljuw opnieuw op, deze keer nabij diens huis.

Uitspraak.

Glaude François moet op zijn blote knieën voor het Consistorie verschijnen en daar vergiffenis vragen aan God en het Hof. Bovendien wordt hij voor tien jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen en uit alle Spaanse landen. De stad Gent dient hij op de dag van zijn vrijlating voor zonsondergang te verlaten. Ook moet hij proceskosten betalen.

125r 18.08.87 In de secrete kamer. Rdsh. de Monchaux (comm.) bijgestaan door de ontvanger van de Gedele, de p.-g..

Pieter Raes, zn van Jan, 31 jaar en cipier van de gevangenis van Zijne Majesteit te Brugge, wordt verhoord.

De gevangene vander Elstraete had genadebrieven ontvangen van Zijne Majesteit. Pieter Raes was in de waan dat dit voldoende was om hem vrij te laten. Bovendien had vander Elstraete hem blijkbaar wijs gemaakt dat hij, Raes, hem *een pistole* [een gouden muntstuk van vreemde origine] daags zou moeten betalen indien hij hem niet slaakte [vrij liet].

Pieter Raes doet het Hof een voorstel (auteur): "*We nemen vander Elstraete opnieuw gevangen en ik zal de gerechtskosten betalen. Gelieve mij ook te excuseren, want ik was amper achttien maanden in dienst als cipier.*"

125v 23.08.87 Rdsh. Lewaille (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter Florent [zelf tekent hij met Flourent], zn van Adriaen, notaris, procureur van de schepenen van de Gedele en vervangen als amman van Gent, wordt verhoord.

Notaris Florent heeft de testamentaire schenkingsakte van Margriete Valcke verleden. Het Hof heeft grote vragen over haar bekwaamheid. Immers, twee dagen vóór het verlijden van de akte was ze niet eens in staat te spreken daar zij in een toestand van zinsverbijstering vertoefde. Bovendien gebeurde dit op verzoek van de vader van de beneficiant.

De notaris (auteur): *“De dokter heeft aan de vader van de begiftigde gezegd dat Margriete Valcke uitdrukkelijk haar toestemming gegeven had.”*

Verder blijkt de notaris niet eens te weten wie de dokter was . . . .

126r 4.10. 87 Het Hof neemt akte van de verklaring van notaris **Pieter Florent ofwel Florent**.

135v 31.07.88 Vonnis over Pieter Florent notaris te Gent.

Beschuldiging.

Notaris Pieter Florent had op 21 augustus 1687 een akte verleden waarin staat dat Margriete Valcke bij testamentaire gift een derde deel van haar goederen schonk aan het *neefken* van haar man. Dit niettegenstaande zij *overvallen door sieckte buyten kennisse lach niet bequam was* om haar wil kenbaar te maken.

Uitspraak.

Notaris Pieter Florent wordt onbekwaam verklaard om dit ambt verder te bedienen en wordt uit zijn ambt ontzet. Naast een boete van 600 gulden dient hij ook de proceskosten te betalen.

126v 128v 130v **De baljuw van Hammes in Kanegem en een ambtenaar van Ruiselede krijgen het aan de stok met deurwaarder du Werchin.**

126v 16.10.87 Rdsh. de Moncheaux (comm.) bijgestaan door Jan Baptiste de Gheldere, de p.-g..

Joos Verlinde, zn van Jan, 45 jaar en ambtenaar van de parochie en de heerlijkheid van Ruiselede, wordt verhoord.

Joos Verlinde: *“Op 8 oktober 1687 was ik samen met Guillaume de Cocq en Simon van Hulle in de herberg Het Gauden Hooft in Ruiselede. Toen kwam ook deurwaarder du Werchin binnen. Tussen de Cocq en du Werchin ontstond een discussie over een aantal inbeslagnemingen waarvoor de Cocq een salaris van de deurwaarder wenste. Ook Jacques Vervenne kwam binnen. Na een hoogoplopende twist begonnen we met zijn allen te vechten. Ik ontken dat ik de deurwaarder bij de kraag vatte. Wel heb ik hem 'ghecalaigneert', want de deurwaarder en zijn assistent hadden me geslagen.”*

128v 17.10.87 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Joos Verlinde** en laat hem naar huis terugkeren. Wel moet hij zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Philipo hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij moet alle kosten betalen.

128v 17.10.87 Idem als hierboven.

Guillaume de Cocq, zn van Pieter, 64 jaar, wonend in Ruiselede en baljuw van Hammes in Kanegem en van de heerlijkheden vander Vlaecht(?), van Axpaele(?) en enkele andere kleine enclaves, wordt verhoord.

In de herberg *Het Gouden Hooft* in Ruiselede loopt een discussie tussen deurwaarder du Werchin en zijn assistent en anderzijds Guillaume de Cocq en Joos Verlinde, uit op handgemeen.

Guillaume de Cocq (auteur):

“Op verzoek van deurwaarder du Werchin had ik de goederen van het sterfhuis van de heer van Barlesteyn in beslag genomen. Voor mijn prestatie eiste ik betaling van du Werchin, maar die weigerde en verwees me naar Anthone de Smet met we ik niets te zien had. Hij beweerde dat in geval van een inbeslagnamen hij zich tot de griffier moest wenden en niet tot mij, en

evenmin tot de schepenen. De assistent vloog op mij 'ende heeft synen [lees: mynen] haer ende paruycke afghetrocken'.”

De assistent van de deurwaarder (auteur): “*Die zever van u [de Cocq] heb ik niet van doene. Gij zijt maar baljuw van twee kleine heerlijkheden.*”

Dat was natuurlijk te veel gezegd en de Cocq haalde in *coleire* zijn stok te voorschijn. Of hij de assistent geraakt heeft, zegt hij niet meer te weten. In ieder geval ontstond een gevecht in regel.

Joos Verlinde, assistent van de deurwaarder, (auteur): “*Al degenen die vochten heb ik 'ghecalengiert'. Ik ontken dat ik de deurwaarder bij zijn nek vastgepakt heb. Wel is het mogelijk dat ik hem tegen de grond gesmeten heb.*”

128v 17.10.87 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Joos Verlinde**. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij dient alle kosten te betalen.

130v 21.10.87 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Guillaume de Cocq**. Hij mag naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Bauters hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten en voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten dient hij 1200 gulden te betalen.

142v 23.01.88 In de secrete kamer. Rdsh. Baptiste Dhane (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Adriaen de Smit ofwel de Smet, zn van Gillis, 40 jaar en luitenant-baljuw van de parochie van Axpoele, wordt verhoord. Adriaen de Smit wordt ervan verdacht dat hij de Joos en Anthone Beeckman moedwillig niet heeft willen aanhouden, maar hij verdedigt zich terdege. Adriaen de Smit (auteur): “*Eind december 1687 ontving ik een briefje van de meier van Oultre met verzoek dit te ondertekenen. Bedoeling was dit ik Joos en Anthone Beeckman liet aanhouden. Dit is niet gelukt omdat mijn assistenten hen herhaaldelijk niet thuisvonden. Wel werden hun meubelen en effecten geïnventariseerd. Ik heb zeker mijn plicht gedaan en ontken bijgevolg wat me ten laste gelegd wordt.*”

144r (tussenblad) 30.09.88 In de *capellecaemer*. Rdsh. du Mont (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Anthone du Tiers, zn van Jacques, Brugge, 44 jaar en dansmeester, wordt verhoord. Anthone du Tiers had een incident met een *garde des licentes*. Zijn zoon, een militair, die hem ter hulp kwam, heeft de garde enkele slagen gegeven met een zwaard. Naar het zeggen van Anthone du Tiers heeft hij er zich niet zelf mee bemoeid.

145r 27.03.88 In de secrete kamer. Rdsh. Peeters, de adv.-fisc. en Helias als griffier.

Loys Lootens ofwel Lootyns, zn van Jan, Brugge, advocaat, wordt verhoord.

Kort, maar onduidelijk relaas, omdat soms niet evident is wie onderwerp van de zin is. [Dit gebeurt nog wel bij Helias! Trouwens, er is een tijd geweest dat Helias de ondervraagde aanwijst met ‘hij die spreekt.’. Werd hij voordien op de vingers getikt en gevraagd helder te zijn?]

145v 27.03.88 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Loys Lootens**. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur de Smet hem verwittigt

dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten en voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten dient hij 1000 gulden te betalen.

145v 12.04.88 In *Den Gauden Appel* te Gent. Rdsh. Sucx (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan de Vribari, schepen van het Brugse Vrije, wordt verhoord.

Jan de Vribari zegt dat hij hardhorig is. Tijdens het schepencollege van 2 april 1688 verliet hij zijn plaats en legde zijn armen op de bank van de *buffetiers*. Dit zinde burgmeester de Groef niet en hij moest op zijn plaats gaan zitten.

Jan de Vribari (auteur): “*Van op mijn plaats hoor ik niet wat mijn confreres [confraters] vertellen. Ik was bereid om op mijn plaats te gaan zitten telkens het mijn’ tour’ [beurt] was om te spreken. Dit heb ik aan de burgemeester gezegd. Tegenover hem was ik altijd zeer voorkomend. Ik was ook nooit oorzaak van een ‘querelle’ [twist].*”

146r 13.04.88 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan de Vribari**.

146r-148r 136r **Jan Bogaert en Abraham Verbeke vonden op het strand een vreemd zakje met geld en gaven het niet aan.**

Twee personen worden verhoord: Jaspard de Groote en Jan Verleye.

146r 8.05.88 In de secrete kamer. Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc.. **Jaspar de Groote**, zn van Mattheus, 40 jaar en landsman uit Heist.

147v 10.05.88 Idem als hiervoor. **Jan Verleye**, zn van Jan, Heist, 23 jaar en dienstbode van Jaspar de Groote wordt verhoord.

148r 11.05.88 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **Jaspar de Groote** en van **Jan Verleye**.

Samenvatting van hun verklaringen.

Jan Bogaert en Abraham Verbeke vonden een zakje met geld in het zand [op het strand]. Kwamen ook daarbij: Jaspar de Groote, Jan Verleye, Jacques Latton en Pieter de Corte. Zonder de gehele som te tellen, ging Jaspar de Groote ervan uit dat het om 132 ponden 1 schelling en 3 groten ging. Ze beslisten het bedrag te verdelen en tegen niemand iets te zeggen tenzij men erom vroeg. Behalve Jan Bogaert die het moest stellen met vijf schellingen, ontving iedereen 22 pond.

Jaspard de Groote zegt dat hij Jan Bogaert niet betrouwde. Hij had blijkbaar redenen daartoe, en een paar dagen na de vondst werd Jaspar de Groote gearresteerd door ontvanger Vache. Wellicht had Jan Bogaert, die zich verongelijkt voelde, zijn tong te lang laten hangen.

Daags na de vondst deed het gerucht de ronde dat de geldsom toekwam *aen de Inghelse nonnen tot Brugghe!!!*

136r 11.12.88 Jaspar de Groote en Jan Verleye worden beiden verbannen.

Beschuldiging.

Jaspar de Groote, Heist, 40 jaar en landsman en zijn knecht Jan Verleye 23 jaar, worden *beede* als *vluchtinghe* [letterlijk geciteerd] vermeld. Jan Bogaert en Abraham Verbeke hadden op het strand tussen Heist en Knokke een zakje met 132 ponden 1 schelling en 1 grooten gevonden. Dit zakje was na een storm op het strand aangespoeld. Niettegenstaande de plakaten stipuleerden dat op het strand gevonden goederen toebehoorden aan Zijne

Majesteit, hadden Jaspas de Grootte en Jan Verleye dit bedrag toch verdeeld onder hen en nog vier anderen. Hiervan was de Grootte de initiatiefnemer. Aangifte deed hij niet en toen dit ter ore kwam van de ontvanger van de extraordinaire inkomsten van Zijne Majesteit, liet die hen prompt arresteren.

Uitspraak.

Bij het laatste verhoor had het Hof hen de toelating gegeven om naar huis terug te keren mits betaling van een borgsom van 300 gulden. Bovendien dienden ze te zweren dat ze gevolg zouden geven aan iedere aanmaning van het Hof om zich in het Gravensteen aan te melden. Dit laatste hadden de beschuldigten nagelaten te doen.

Samen dienen ze 300 gulden boete te betalen. Rekening houdend met hun voorbeeldig gedrag *inde discretie vanden Hove*, met hun onwetendheid en met hun excuses voor hun vlucht worden Jaspas de Grootte en Jan Verleye respectievelijk voor zes jaar en drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen.

148r-149r In het tumult bij het optreden van een deurwaarder deelde ook een priester in de klappen. Hij hield er een blauw oog aan over.

Twee personen worden verhoord: **Vincent van Putthem** en **Remy Cambier**.

148r 14.05.88 In de secrete kamer. Rdsh. Stauthals (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g. Lavillette.

Vincent van Putthem, zn van François, 30 jaar, wordt verhoord.

148r 14.05.88 Zie hiervoor.

Remy Cambier, zn van Jacques, Gent, 26 jaar en licentiaat in de medicijnen, wordt verhoord.

149r 15.05.88 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **Vincent van Putthem** en van **Remy Cambier**

Synthese.

Remy Cambier (auteur): *“Op de dag van de feiten was ik op ‘de Visscherye’ in het huis van mijn vader met enkele metsers, vloerleggers en timmerlieden. Ik hoorde dat men buiten vocht. Een persoon die ik in ‘de foule’ niet kende, klemde zich krampachtig vast aan de klink van de deur van Jacques Pynaert. Twee andere personen, die ik evenmin kende, probeerden hem weg te trekken en gebruikten hierbij een stok. Ik probeerde vruchteloos hen te kalmeren. Achteraf bleken die twee personen deurwaarder Liets en zijn assistent te zijn.*

In het tumult zag ik dat een priester die in ‘corte cleeren’ was en de gemoederen wilde bedaren, een slag in zijn gezicht kreeg waardoor zijn oogkas begon te zwellen. Ook de deurwaarder deelde in de klappen. De geverbaliseerde bevrijdde zich uit de handen van de assistent en vluchtte in het huis van Jacques Pynaert.”

Vincent van Putthem zegt dat hij, *door den langhen laps van tyde* [omdat het zo lang geleden is], veel vergeten is. Mocht hij geslagen hebben, dan gebeurde dit enkel uit zelfverdediging, *omdat hy anders peryckel* [gevaar] *saude gheloopen hebben*. Hij gebruikte zijn *baguette* om groter onheil te voorkomen. Blijkbaar verdenkt het Hof er hem van dat hij het was die de priester op die harde klap tracteerde.

149r 31.05.88 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

149r 136v Pieter Mussche opnieuw veroordeeld en ditmaal voor drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen.

Opmerking. In Boek 2 nr. 228r en volgende ontmoetten we reeds Pieter Mussche, toen baljuw van Schelderode. Na zijn veroordeling voor excessief kaarten waarbij hij bovendien bedrog pleegde, verleende Zijne Majesteit hem op 28 september 1685 gratie. Het betreft klaarblijkelijk dezelfde Pieter Mussche. Voor de zaak hierna werd hij op 23.12.1688 voor drie jaar verbannen uit Vlaanderen. In Boek 2 waren we verkeerdelijk van mening dat zijn huidige veroordeling ook te maken had met zijn bedrog in het kaartspel. Dit is onjuist! Gelieve dus in Boek 2 het vonnis 136v als ongeschreven te beschouwen, want het hoort daar niet thuis, maar wel hier.

Pieter Mussche, zn van Liven, 46 jaar en griffier van verschillende hoven binnen de parochies van Oudburg, wordt verhoord.

Pieter Mussche was betrokken bij talrijke incidenten: met Lieven vanden Bossche, met Jan Vossaert, met een zekere griffier Cnuydt, met een zekere Reyntiens, met de markies van Rodes en vooral met deurwaarder du Werchin.

Du Werchin nam de meubelen van Pieter Mussche in beslag en zette hem gevangen in de herberg *De Roose*, waar hij hem liet bewaken door drie assistenten. Beschuldigd van fysieke agressie op du Werchin poogt Mussche zijn optreden te minimaliseren. Mussche (auteur): “*Ik had maar een klein stokje bij me, 'soo dicke niet als synen [lees: mynen] cleyngen vingher'.*”

150v 31.05.88 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Pieter Mussche**.

136v 23.12.88 Vonnis over Pieter Mussche.

Beschuldiging.

Deze keer gaat het dus niet over zijn bedrog in het kaartspel, maar wel over echte fysieke baldadigheden. Mussche had verschillende personen gedreigd neer te schieten zowel met zijn pistool als met zijn geweer. In en buiten Gent, *by nachte ende ontyden, droncken synde ende groot ramour maeckende, swerende ende vloeckende*, stampte hij op deuren.

Toen een deurwaarder (du Werchin) zijn meubels wilde in beslag nemen, dreigde hij die af en daagde hem uit om te vechten. De deurwaarder diende zelfs te vluchten. Allemaal *saecken belettende de ghemeene ruste ende die niet lydelyck sonder condigne* [gepaste] *punitie* mogen gebeuren.

Uitspraak.

Pieter Mussche wordt voor drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen die hij binnen de drie dagen moet verlaten. De dag van zijn vrijlating dient hij Gent voor zonsondergang te ruimen. Hij dient ook de proceskosten te betalen.

150v 21.07.88 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Brant (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Maximiliaen Balthazar Anthone, zn van Maximiliaen, 17 jaar, wordt verhoord.

Vooreerst leest men zijn verklaring van 18 juli jl. voor.

De p.-g. (auteur): “*Ge liegt wanneer ge zegt dat het de eerste keer is dat ge betrapt werd op het roven van de bus [bus aan een ingang van het Gravensteen]. Vijf tot zes weken geleden hebt ge al eens geprobeerd die bus te ledigen door er in te dringen met ‘eene baleyne’ die met vogelteer bestreken was.*”

Maximiliaen Balthazar Anthoni (auteur): “*Dat kan niet. De laatste twee maanden ben ik niet in Gent geweest, maar wel in Rijsel waar ik gebedeld heb. Mocht ik liegen, dan ben ik bereid te sterven.*”

De p.-g. (auteur): *“Enkele maanden geleden heeft cipier van Aerde u zien zitten op de trappen van het Gravenkasteel, en dit verschillende keren op het moment dat de kinderen van de armenschool ‘den gay [gaai] schooten’.”*

Maximiliaen Anthoni (auteur): *“Ik heb inderdaad de kinderen de gaai zien schieten, maar nooit ben ik op het Gravenkasteel noch nabij de gevangenis geweest.”*

151r 24.07.88 Het Hof beslist **Maximiliaen Balthazar Anthone** tentoon te stellen voor de pilaren van het Gravenkasteel, en dit op vrijdag eerstkomend van 10 u tot 12 u. Komen er klachten dan zal men 's anderendaags het vonnis vellen.

151r 23.07.88 In de secrete kamer. Rdsh. Brant (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Fredericq de Ferrerra, zn van Frédéricq, Lokeren, 58 jaar en chirurgijn, wordt verhoord. Er is maar één ticht en de Ferrerra ontkent die nadrukkelijk.

151v 20.12.88 Rdsh. van Voorspoel (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g..

Guillaume vander Perre, zn van Adriaen, 53 jaar en griffier van Zomergem, wordt verhoord. Aanvankelijk hadden we de verklaring van Guillaume vander Perre in de zaak Hanckaert (zie hierna) ondergebracht, maar we vonden geen enkele link hiermee, tenzij dat er in beide gevallen spraak is van inlassingen in een akte. Omdat het Hof anders is samengesteld, denken we dat het om een andere zaak gaat.

Guillaume vander Perre (auteur):

“Ik bezit geen register van namptissementen. Bijvoegingen zijn gebeurd met goedkeuring van Jacques Tuvaert en in het bijzijn van verschillende personen o.a. Jonas van Hecke, toen burgemeester. Die heeft de akte pas getekend wanneer de bijvoegingen er al stonden. Nadien tekende ook Tuvaert de kwitantie van zijn aandeel in de koopsom. Daarna heeft Tuvaert de vermelde toevoegingen ook geratificeerd. De baljuw Hasselaere, die Tuvaert als procureur heeft, arresteerde mij in Gent tot voldoening van de volledige koopsom. De schepenen wilden de akte niet laten passeren omdat een aantal goederen van Jooris Sierens in beslag genomen waren. De vrouw van Sierens heeft, met machtiging van haar man, me verzocht de in de tichten vermelde belasting te passeren, na inlassing van de in beslag genomen goederen.”

Volgende personen zijn ook vermeld:

Jonas van Hecke, burgemeester;

Hasselaere, baljuw.

152v 22.12.88 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Guillaume vander Perre**.

151v-155r 138r Gewezen procureur van het Hof Philips Hanckaert voor het Hof wegens schriftvervalsing.

In de secrete kamer worden twee personen verhoord: Laurens du Rinck en Philips Hanckaert. Het Hof neemt telkens akte van hun verklaringen.

Rdsh. de Jonghe bijgestaan door griffier de Gheldere, de p.-g..

152v 22.12.88 **Laureyns du Rinck**, zn van Pieter, Zele, 34 jaar en *chirurgyn van style* wordt verhoord.

152v 23.10.88 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Laureyns du Rinck**.

153r 23.12.88 **Philips Hanckaert**, zn van Niclays, 43 jaar en gewezen procureur van het Hof wordt verhoord.

153r 23.10.88 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Philips Hanckaert**.

155r 23.12.88 **Laureyns du Rinck** wordt nogmaals verhoord.

Synthese van de verhoren.

Lang niet alles is ons duidelijk. We beperken ons tot volgende items.

Een akte van borgtocht werd op 14 augustus 1688 gepasseerd. Waren hierbij aanwezig: Laureyns du Rinck, Jan Landuyt en procureur Philips Hanckaert. De schepenen Jan de Blocq en L. de Blocq ondertekenden. Hanckaert schreef de akte waarvan geen vooraf geschreven ontwerp bestond. De passering van de akte gebeurde ten huize van du Rinck en niet in de vierschaar noch in de schepenkamer.

De grote vraag van het Hof is: “*Wie schreef de bijvoegingen bij de akte en wanneer deed hij dit, voor ofwel nadat de schepenen ondertekenden?*”

Het Hof verdenkt Philips Hanckaert ervan dat hij achteraf de clausule *wy schepenen certifiëren voor suffisant* aan de akte toevoegde, maar hij ontkent dit halsstarrig.

Het Hof oordeelt dat uit simpele lezing van de tekst duidelijk blijkt dat Philips Hanckaert de clausule achteraf inlaste. Inderdaad, de vermelde woorden zijn compacter geschreven en in *een cleynder character*. Du Rinck had deze akte, toevoeging inclus, nadien gebruikt in een proces om een zekere som te kunnen innen, al zegt hij dat de toevoeging daartoe wellicht niet nodig was. Hanckaert beweert dat hij achteraf helemaal geen financiële vergoeding van du Rinck ontving.

138r 30.04.89 Philips Hancaert voor twee jaar verbannen uit Vlaanderen. Laureyns du Rinck komt er van af met een boete.

Opmerking. In het vonnis worden de namen van de twee veroordeelden als volgt geschreven: Philips Hancat en Laurens Durinck, dit in tegenstelling met hun verhoor waar we lezen Philips Hanckaert en Laureyns du Rinck.

Beschuldiging.

Twee schepenen van Zele hebben een akte van borgtocht ondertekend. Achteraf heeft **Hanckaert** bij de borgsteller Landuyt geschreven *gecertifieert als suffisant*. Dit laatst ontkent hij nog steeds! De akte was zonder de vermelde clausule gepasseerd in bijzijn van **Laureyns du Rinck**. Achteraf heeft du Rinck de akte, die voorzien was van de bijgevoegde clausule van certificatie, in justitie gebruikt met de bedoeling onrechtmatig 81 ponden te innen.

Uitspraak.

Philips Hanckaert wordt voor twee jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen.

Laureyns du Rinck krijgt 100 gulden boete.

Beiden dienen samen de proceskosten te betalen. De vermelde clausule dient uit de akte geschrapt, met bevestiging van die schrapping in de kantlijn.

156r 140v Koopman Passchier Dheyne rekende woekerwinsten aan.

156r 22.01.89 Secrete kamer. Rdsh. Lewaitte bijgestaan door de Gheldere als griffier, de p.-g..

Passchier Dheyne, zn van Jan, Gent, 59 jaar en koopman, wordt verhoord.

Passchier Dheyne wordt ervan beschuldigd woekerrenten op zijn wisselbrieven aan te rekenen.

Passchier Dheyne (auteur): “*Kon de schuldenaar voldoende onderpand voorleggen, dan heb ik nooit meer dan 16 % aangerekend. Was er voldoende onderpand, dan heb ik hoogstens 6,25 % aangerekend.*”

Het Hof (auteur):

“*Zelfs als het onderpand voldoende was, dan hebt ge soms toch 8 % aangerekend. Dit deedt ge bijvoorbeeld met Jan Baptiste de Keysere. Bovendien gebeurde het dat ge de intrest onmiddellijk aftrokt in plaats van na het verloop van een jaar. Zo heeft de Keysere eens 157 ponden 10 schellingen ontvangen terwijl ge hem op de wisselbrief eigenlijk 175 pond diende te verstrekken.*

Ge zegt ook dat ge geen notities hielt van uw financiële transacties. Dat kan niet, want dan weet ge niet hoeveel ge in kas hebt, dan kunt ge het jaarresultaat niet bepalen en bij een proces, zoals nu het geval is, kunt ge niets bewijzen.

Ge hebt soms betaald soms met verboden Zeeuws geld. Eens werd een wisselbrief van 300 pond solidair door verschillende personen geaccepteerd. Hiervan hebt ge 200 pond in Zeeuws geld en 100 pond in Spaanse matten betaald, dit niettegenstaande Joos Col, uit vrees voor de gevangenis, aandrang om de volledige som in goed geld te ontvangen.

Het is ook gebeurd dat ge het volledig vertier, gemaakt bij het afsluiten van een lening, van meet af hebt afgetrokken van het bedrag dat ge aan uw partner leende bij het accepteren van een wisselbrief.”

Passchier Dheyne ontkent veel van wat hem ten laste gelegd wordt en zelfs bewezen is. Soms laat zijn memorie hem in de steek.

160r 28.01.89 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Passchier Dheyne**.

140v 7.12.89 Passchier Dheyne veroordeeld voor *onbehoorelyck* gewin.

Het proces werd *criminelyck ende extraordinair beleet*.

Beschuldiging.

Passchier Dheyne, koopman te Gent, wordt beschuldigd van *onbehoorelycke ghewin* tegen de plakaten in en ook over andere *excessen*.

Uitspraak.

Naast de proceskosten dient Passchier Dheyne ook nog 1000 gulden boete te betalen.

160v 27.01.89 In de secrete kamer.

Rdsh. François Aloysius vander Meersche bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Louis van Vaerent, 34 jaar en luitenant-baljuw van de Stad en et Land van Dendermonde, wordt verhoord.

Het betreft een conflict tussen Louis van Vaerent en Hubert Moortgat over het leveren van lijnzaad.

Opmerking. Alweer schept griffier Helias een probleem. Wie bedoelt Helias Louis van Vaerent ofwel Hubert Moortgat wanneer hij als griffier *hy* schrijft?

We vermelden enkele losse items uit het verslag van het verhoor.

- Hubert Moortgat had lijnzaad geleverd aan Louis van Vaerent
- Blijkbaar verzuumde Louis van Vaerent een schadeloosstelling te betalen, alhoewel deze wel degelijk voorzien was in de overeenkomst.
- Louis van Vaerent had de leverancier Hubert Moortgat een kopie van de overeenkomst bezorgd. Deze kopie heeft het Hof in zijn bezit. Toch beweert Louis van Vaerent dat hij het

origineel onmiddellijk na ontvangst heeft verbrand, dus nog voor hij een kopie kon schrijven of laten schrijven.

- Louis van Vaerent eiste 100 pattacons voor een prestatie, maar kreeg die niet. Hubert Moortgat is bovendien 'weggelopen uit arrestatie'. Dit zegt van Vaerent.

161r 28.01.89 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Louis van Vaerent**. Hij mag naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Coppennolle hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten en voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten dient hij 1200 gulden te betalen.

161v-163v 147r Grof machtsmisbruik door Jacques Veltganck, baljuw van Eeklo.

161v 1.02.89 In de secrete kamer. Rdsh. François Aloysius vander Meersche, de p.-g. en Helias als griffier.

Jacques Veltganck, zn van Jacques, 45 jaar, baljuw van de Stad en de Vrijheid Eeklo en ontvanger van een aantal pointingen en zittingen, wordt verhoord.

Veltganck wordt ervan verdacht dat hij zich op verschillende manieren onrechtmatig verrijkte.

1. Jaarlijks ontving hij gretig relatiegeschenken waarvoor hij een kwitantie vroeg alsof hij die zelf betaald had. Zo kreeg hij van sommige schapenhouders 3 pond plus een geschoren lam.

Ook winkeliers rekende hij tot zijn milde schenkers.

2. Het Hof (auteur): *“Alle collegiale akten die door de heer van Eeklo en de wethouders ofwel door de wethouders behoorlijk vergaderd, besloten worden, dienen door de griffier in naam van de wethouders ondertekend. Betreft het een ordonnantie die een meerderheid van stemmen in het college vereist, dan dient zeker behoorlijk vergaderd.”*

Jacques Veltganck zag dat soms anders. Zo gebeurde het dat hij de wethouders en de heer van Eeklo één voor één bij hem thuis ontving in de hoop dat ze zo een ordonnantie zouden ondertekenen. Het gebeurde dan ook dat tegenstanders verstek gaven en niet ondertekenden.

3. Netten met te kleine mazen dienden volgens de plakaten verbrand. Maar dat gebeurde niet altijd. Het Hof verdenkt er hem van dat hij tegen betaling zijn ogen sloot.

4. Als gevolg van een conflict met de wethouders trad hij niet ofwel te laat op bij een brand in de gevangenis.

5. Hij wordt ervan verdacht dat hij een compositie [een overeenkomst waarbij een straf geheel of gedeeltelijk wordt omgezet in een geldboete] sloot met Thomas de Rycke, dader van een diefstal. [Wellicht streek Jacques Veltganck de geldsom op.]

163v 11.02.89 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jacques Veltganck**. Hij mag naar huis terugkeren. Aan het Hof dient hij binnen de veertien dagen de antwoorden vanwege het magistraat van Eeklo te bezorgen op de vragen gesteld door het Hof. Ondertussen mag hij niet in Eeklo vertoeven en zelfs niet binnen drie mijlen van de stad.

147r 13.10.91 Vonnis over Pauwels Welvaert uit Eeklo.

Opmerkingen.

1. Dit vonnis houdt geen verband met de feiten vermeld in bovenstaand verhoor. Hoogst waarschijnlijk betreft het dezelfde Jacques Veltganck, vermits Veltganck beroepshalve optreedt, en in de vorige zaak was Jacques Veltganck baljuw van Eeklo.

De huidige zaak kwam eerst voor burgemeester en schepenen van Eeklo waar Veltganck als aanklager optrad en Pauwels Welvaert als beschuldigde.

Na evocatie kwam de zaak voor de Raad van Vlaanderen.

2. De beschuldiging is nagenoeg identiek met het verhoor. Ze lijkt, mits kleine aanpassingen, gewoon afgeschreven van het verhoor. Daarom namen we het betrokken verhoor niet op.

Beschuldiging.

In de herberg *Blommekens* van Pieter de Sutter in Eeklo waren naast Pauwels Welvaert ook Willem Hendricx en ambtenaar Jaspar Kint aanwezig. In die herberg ging Welvaert driest tekeer. Hij brak een glas, sloeg een stoel kort en klein, en pleegde fysieke agressie op Willem Hendricx.

Aan Jaspar Kint vroeg Welvaert de betaling van enkele pointingen en zettingen, maar die zei (auteur): “*Ge hebt me die kwijtscholden als tegenprestatie voor mijn assistentie bij de verkoop van uw paard.*”

Daarop sloeg Welvaert de ambtenaar Kint tweemaal in zijn gezicht, zodat die *vuyt den neuse was bloedende*.

Uitspraak.

Het Hof houdt rekening met het feit dat in het geschil tussen Pauwels Welvaert en Willem Hendricx, laatstgenoemde begonnen was door eerstgenoemde grof te beledigen.

Welvaert krijgt een boete van 150 gulden. Daarnaast dient hij ook nog de proceskosten te betalen.

163v 22.02.89 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. de Moncheaux (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Don Jan Philipe de Caponago, zn van don Louis, wonend te Knesselare op drie mijlen van Sluis, 39 jaar, voorheen kapitein in dienst van de koning [Frankrijk of Spanje?] en thans gereformeerd, wordt verhoord.

Het betreft een zeer ingewikkeld verhoor. We wagen ons niet aan een synthese. Mogelijks zijn de Franse troepen nog eens Vlaanderen binnengevallen en bezetten ze minstens een deel van de Provincie waaronder Gent.

Volgende zaken komen ter spraak:

. Sluis en de betwiste autoriteit in en rond deze stad;

. de vraag wie gerechtigd is belastingen te innen;

. Caponago was voorheen in dienst van de Franse koning, is thans gereformeerd en heeft de bedoeling in dienst te treden van de Verenigde Provinciën;

Wellicht heeft de Caponago gedurende een korte tijd geprobeerd belangrijke zaken te regelen in opdracht van de Spanjaarden o.a. de inning van belastingen;

Hierbij had hij tegen de zin van de Fransen schriftelijk contact met de graaf d' Horne, gouverneur van Sluis, en met de graaf de Renenbourg.

164v 25.02.89 In de secrete kamer. Rdsh. de Moncheaux (comm.) bijgestaan door griffier de Gheldere, de p.-g..

Louis Stalins, zn van Gillis Olsene(?), 31 jaar, wordt verhoord.

Louis Stalins start met een afleidingsmanoeuvre en beschrijft een paar omstandigheden waarbij hij niet in de fout ging.

(Auteur): “*Op de heerlijkheid van Santbeke heb ik nooit gejaagd zonder de toestemming van mijnheer vanden Berghe, die pachtte aan de graaf van ‘Wackene’. Ook heb ik nooit zonder ‘consent’ vis gevangen op de wal van het neerhof van het kasteel van Olsene. De heer van Olsene agresseerde ik nooit.*”

Maar dan kwam de procureur *to the point* en Stalins bekent. (Auteur): “*Ge hebt Balthazar de Scheppere, baljuw van Olsene geslagen met uw degen.*”

Louis Stalins (auteur): “*Inderdaad, komend uit herberg ‘De Ghieterre’ liep hij mij bijna ondersteboven. Daarom gaf ik hem een paar slagen met mijn degen.*”

165r 27.02.89 Het Hof laat **Louis Stalins** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten en voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten dient hij 600 gulden te betalen. Bovendien moet hij *noch eens borghe stellen voor noch duysent guldens offendendo* [beledigend, om te beledigen] *den persoon van Balthazar de Schepper, bailliu van Olsene.*

166r 15.03.89 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Bernaige (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g..

Pieter Baecke, 45 jaar en wonend te Ertvelde, wordt verhoord.

Pieter Baecke (auteur): *“Een ambtenaar had me verzocht te assisteren bij de afhuring van een paard. Omdat hij me hierbij verdacht van bedrog wilde hij me een boete geven. Hij begon het proces-verbaal te schrijven. Toen ik vroeg of ik de hele nacht moest blijven, knikte hij bevestigend. Nadat ik hem twee schellingen salaris gegeven had, meende ik dat ik ‘gheslaeckt’ [vrijgelaten] was. Een twist ontstond, maar ik ontken dat ik hem een stamp gaf.”*

167r 17.03.89 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Pieter Baecke**.

167r 18.03.89 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Bernaige (comm.) bijgestaan door griffier Du Bois, de p.-g..

Pieter van Ackere, zn van Marten, 60 jaar en wonend te Bassevelde, wordt verhoord.

(Auteur): *“Ik werd gearresteerd en onder de bewaring gesteld van meier Jan Tysebaert. Geld had ik niet bij en ik stelde hem voor dat hij als salaris een ‘meutien’ [korenmaat] mocht komen halen. Tysebaert zei dat hij geld ‘van doene hadde’ [dat hij geld wilde]. Toen ik hem voorstelde te wachten tot ’s anderendaags, weigerde hij en zei: “Zoals de vorige keer zeker.” Omdat ik hem dan wel betaald had en beneveld was door de drank, ben ik hem in het haar gevlogen. We werden gescheiden door een botdrager en Abraham Asman, de waard van het huis.*

Merkend dat mijn pruik gescheurd was, ben ik hem opnieuw in de haren gevlogen. Nog eens gescheiden, heb ik een kan genomen om naar hem te gooien. Omstaanders hebben dit belet.”

Pieter van Ackere vraagt begrip en clementie van het Hof, rekening te houden met zijn gezegende leeftijd, met het feit *dat hy by drancke was* en dat de meier, zijn kozijn nota bene, op zijn salaris niet wilde wachten tot ’s anderendaags.

137r 18.03.89 Vonnis over Pieter van Hackere, Bassevelde.

Beschuldiging. *Rudessen ende moetwillicheden.*

Uitspraak. Rekening houdend met zijn bekentenissen en zijn voorbeeldig gedrag in het Hof, wordt Pieter van Hackere veroordeeld tot een boete van 12 ponden. Daarnaast moet hij ook nog de proceskosten betalen. Aangezien alles betaald is, wordt hij onmiddellijk vrijgelaten.

168r 169r 171v 172v 140r In het Geertsbos te Masseme was hout kappen door de armen een ware (verboden) industriële activiteit.

168r 29.03.89 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Reninghe bijgestaan door de Gheldere als griffier, de p.-g..

Jan Verlinden, zn van Simoen, wonend in Masseme en 29 jaar, wordt verhoord.

Jan Verlinden wordt ervan verdacht hout te kappen in het Geertsbos. Hij ontkent dit en beweert dat hij zich beperkte tot het rapen van hout.

(Auteur): *“De anderen spotten zelfs met mij, omdat ik alleen maar wat vuiligheid meedroeg, terwijl zijlieden alleen schoon groot hout hadden gekapt.”*

Verlinden klikte de namen van enkele andere houtkappers: Jan van Bunninghem, Pieter van Bunninghem, Pieter Hegghens, Jan de Bruyckere en François de Winne, allen wonend in Wetteren of Masseme.

169r 29.03.89 In de chastelette te Gent. Idem als hiervoor.

Adriaen Oosterlinck, 24 jaar, wonend op Vantegem, een gehucht van Wetteren, en *werckende in dachheuren* [daguren] *voor synen cost*, wordt verhoord.

(Auteur): “*Hout heb ik enkel gekapt wanneer ‘ick het van doen hadde om my, myne vrouwe ende myn cleyn kindt te verwerpen, midts ick eenighe maenden gheleghen hebbende met een quaet been, niet en heb connen winnen om de noodtsaeckelicheyt van myn huyshouden te besorghen’.*”

Adriaen Oosterlinck vult het lijstje aan van houtkappers in het Geertsbos. Volgen nog Jan Verlinden, Gillis Braeckman, Pieter de Smet, beiden wonend op Vantegem, en verder Jan de Smet, Bruno Cappeeu, Jan Colens, Adriaen Westerlinck, Gillis Braeckman, allen wonend op Masseme of op Ghysele, Franchois Schepens en Jan de Bruyckere uit Wetteren.

Blijkbaar was Jan Cappeeu, vader van Bruno, begonnen met het kappen. Vader Cappeeu was overtuigd *dat men daerover noyt recht en saude doen ende dat den bosch den armen toebehoorde*.

Hout kappen was in en rond Masseme een ware industriële activiteit. Sommigen hadden thuis zelfs een grote *myte* [mijt] met hout staan.

171v 7.04.89 In de *chastelette* van Gent. Rdsh. Renynghe bijgestaan door Gheldere als griffier, de p.-g..

Adriaen Oosterlinck, wordt nogmaals verhoord.

Het Hof vraagt Adriaen Oosterlinck nog bijkomende bijzonderheden over het kappen van hout in het Geertsbos. Hij biecht nog enkele namen op. Gille de Vriese, die dikwijls met d’ excessen [epilepsie] ligt, verkocht zijn vracht aan een weduwe in de Wetterenstraat. Ook Cocq Isebaert kapte hout in het Geertsbos.

Ook hij zegt (auteur): “*Wy hebben ghemeynt dat het bosch vanden armen was.*”

172v 20.04.89 In de chastelette te Gent. Hof: Idem als hiervoor, maar wel een andere griffier wiens naam niet vermeld is.

Adriaen Oosterlinck wordt nogmaals verhoord, maar heeft geen relevant nieuws te vertellen.

140r 10.09.89 Ordonnantie vanwege het Hof: de inwoners van Wetteren, Masseme, Melle en Gysele worden uit de gevangenis ontslagen [na kappen van hout in het Geertsbos].

De brieven waarin inwoners van vermelde parochies amnestie vroegen werden naar vorm en inhoud in orde bevonden. Wie van vermelde parochies in de gevangenis zit, wordt vrijgelaten. Wel moeten betrokkenen aan zekere voorwaarden voldoen. Die voorwaarden, waarop niet nader ingegaan wordt, betreffen blijkbaar hun toekomstig gedrag. Ze dienen wel de gerechtskosten verbonden aan hun vraag tot vrijlating te betalen.

170r 6.04.89 In de fiscale kamer. Rdsh. vander Goes bijgestaan door de Gheldere als griffier, de p.-g..

Jacques Anthone Logghe, zn van Jacques, 51 jaar en baljuw van de heerlijkheid Lichtervelde, wordt verhoord.

Joannes Logghe, zoon van Jacques Anthone, heeft iemand een dodelijke steek gegeven. Zijn vader Jacques Anthone Logghe wordt verdacht van ambtsverzuim als baljuw omdat hij de

manslag van zijn zoon wilde wegmoffelen. Hij ontkent dit ten stelligste, zo was communicatie, volgens hem, over die doodslag onmogelijk, want de griffier was niet thuis. Dat zijn zoon Joannes zich na de feiten bij hem thuis verborgen hield, daarover weet hij niets. Dit moet het werk geweest zijn van zijn vrouw en zijn dochter. Dit zegt althans de baljuw.

172v 29.04.89 In de secrete kamer. Rdsh. vander Goes bijgestaan door de Gheldere als griffier, de adv.-fisc. [verder staat er de p.-g.].

Eduard vande Poele, zn van Jacques, Lokeren, 30 jaar en *beestesnyder* [die beesten castreert], wordt verhoord.

In de herberg *De Sterre* op de parochie Sint-Niklaas stond een in beslag genomen paard achter slot in een stal. Het Hof verdenkt Eduard vande Poele dat hij het slot geforceerd heeft en het paard bevrijdde. Vande Poele zegt dat hij in die herberg ging om een glas wijn te drinken en niet meer precies te weten wat er gebeurd was, omdat hij toen te veel *by drancke* was.

Deurwaarder Verbeken arresteerde hem nabij die stal. Gevraagd door de procureur-generaal wat hij daar deed, heeft vande Poele zijn antwoord klaar (auteur): “*Op ‘den meshoop’* [mesthoop] *naast de stal was ik bezig ‘met myn waeter te lossen’.*”

Hierop repliceert de procureur-generaal fijntjes (auteur): “*Om een glas wyn te dryncken? En ge zijt ‘ghevonden ontrent den stal op den messynck, daer gheene wyn te dryncken en was’.*”

[Met enige reserve vullen we bovenstaande aan. We vermoeden dat Gillis de Sauter de eigenaar van het paard was, en dat na de bevrijding door Eduard vande Poele, een van zijn knechten het paard wegleidde.]

172v 21.05.89 Het Hof laat **Eduard vande Poele** naar huis terugkeren, *mits stellende seker tot concurrentie van x* [onleesbaar] *hondert guldens*.

174r 24.05.89 In de secrete kamer. Rdsh. van Voorspoel (comm.) bijgestaan door Dubois als griffier, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jacques Philips Guns, zn van Joos, 29 jaar gewezen koopman en thans wonend in Aalst, wordt verhoord.

Jacques Philips Guns wordt verdacht van vervalsing van een kwitantie van 43 pond. Aan dat kwijtschrift werden verschillende wijzigingen aangebracht, maar van enkele ontkent hij de auteur te zijn. Die kwitantie heeft hij gebruikt in een proces tegen Adam Spenser, wellicht zijn schuldeiser. Guns houdt staande dat hij die 43 pond wel degelijk betaald heeft, maar dat hij dit niet kan bewijzen .

174v 11.06.89 Het Hof beslist dat **Jacques Philips Guns** naar huis mag terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Verdonck hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten en voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten dient hij 1500 gulden te betalen.

175r 142r Pieter de Nayere wordt voor één jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen voor zijn gewelddadig optreden tegen de stokhouder.

175r 11.06.89 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Charles François Peeters bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc..

Pieter de Nayere, zn van Gillis, 40 jaar en zoals verder blijkt soldaat, wordt verhoord.

Tegen de ambtenaar van de openbare verkopen, de *stockhauder*, en zijn assistenten is Pieter de Nayere agressief opgetreden en heeft die bedreigd met zijn vuist. Naar zijn zeggen heeft hij

zijn degen getrokken, maar er niet mee gestoken. Hij beweert dat hij in extremis zijn schulden ten dele effectief betaald heeft.

De discussie met de *stockhauder* en zijn assistenten liep hoog op. Vooral toen een assistent het lijnwaad van de kinderen uit het huis droeg, vond de Nayere dat men te ver ging.

(Auteur): “*In Gods naam laat de dingen van de kinderen staan.*”

De Nayere beklagt zich over de slechte behandeling bij zijn arrestatie. (Auteur): “*Het bloed vloeide uit mijn tanden.*” Voor alle zekerheid had een assistent de degen van de Nayere afgenomen.

175r 13.06.89 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Pieter de Nayere**.

142r 15.04.90 Vonnis over Pieter de Nayere.

Het proces werd *criminelyck ende extraordinair* gevoerd.

Beschuldiging.

Pieter de Nayere is 40 jaar en, zoals uit het verhoor blijkt, soldaat. De Nayere kreeg op 6 juni 1689 bezoek van de *ghesubstitueerden stockhauder* [ambtenaar belast met openbare verkopen] Jan le Ducq, diens ambtenaar Jan van Goethuyse en drie assistenten. Men was van plan zijn meubels in beslag te nemen. Om dit te beletten bedreigde de Nayere de *stockhauder* met zijn degen. Zijn assistent Pieter Goemaere die het gerucht hoorde, kwam toegesnel. Dit maakte weinig indruk op de Nayere *tooghende syn achterste*. Jan le Ducq die ervaring had met dergelijke situaties, sloot de kamer waar de *afghepande* meubels stonden. De Nayere trok zijn degen dreigde de *stockhauder* neer te steken, eiste de sleutel en kreeg die prompt.

Uitspraak.

Het Hof zegt rekening te houden met de lange detentie [een verhoor dat vond plaats op 11 juni 1689] van Pieter de Nayere en met zijn excuses. Binnen de drie dagen dient hij de Provincie Vlaanderen, waaruit hij voor één jaar verbannen wordt, te verlaten. Na zijn vrijlating moet hij de stad Gent voor zonsondergang *ruymen* [verlaten]. Daarbij krijgt hij een boete van 50 gulden. Ook de proceskosten zijn voor zijn rekening.

176r 178r-190r 142r Het Hof beschouwt François de Cock als een fantast en ontslaat hem als juwelier van de Berg van Barmhartigheid.

Opmerking. Het is onbegonnen werk een synthese te schrijven van de onregelmatigheden begaan door Francois de Cock. Gevraagd om uitleg over de talrijke tegenspraken tussen zijn journaal en andere bronnen, bijvoorbeeld de notities van de intendent, geeft hij als mogelijke oorzaken: gestolen, iets vergeten te doen en *abuysen*. Wat de abuysen betreft, reageert hij ongeveer als volgt: “*Iedereen kan wel eens missen!*” Of hij bij zijn ambtsaanvaarding de eed afgelegd heeft, weet hij niet met zekerheid, maar het is mogelijk.

François de Cock: “*Seght syns weetens gheen en eedt ghedaen te hebben, maer indien hy eedt ghedaen heeft dat het waerschynelyck sal ghedaen syn in handen vande heeren assessseurs [schatters].*”

Het Hof moet hem als een fantast bekeken hebben, vandaar de summiere verantwoording bij zijn straf in het verslag van het vonnis.

176r 15.06.89 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Charles François Peeters (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

François de Cock, Gent, zn van Louis, 40 jaar, zilversmid en juwelier *vanden Berch van Bermerticheyt*, wordt verhoord.

178r 20.06.89 In de gevangenis van het Hof. Idem als hiervoor.

180r 20.06.89 Idem.
 181v 22.06.89 Idem.
 183v 23.06.89 Idem.
 185v 25.06.89 Idem.
 190r 27.06.89 Idem.

190v 27.06.89 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **François de Cock**.

142r 10.02.90 Vonnis over François de Cock juwelier vanden Berch van Bermherticheyt.

Beschuldiging.

François de Cocq wordt beschuldigd van *abuseren*, overtredingen van de reglementen van de Berg van Barmhartigheid en van de voorwaarden waaronder hij zijn functie aanvaard heeft.

Uitspraak.

François de Cocq wordt ontheven van zijn functie als juwelier van de Berg van Barmhartigheid. Verder dient hij ook de proceskosten te betalen.

177r 18.06.89 In de secrete kamer. Rdsh. Charles François Peeters bijgestaan door griffier Dubois, de adv.-fisc..

Guillaume van Rae, zn van David, Gent, 54 jaar, *ondercleercooper* en winkelier, wordt verhoord.

Guillaume van Rae (auteur): “*Lieven Steyaert, ‘afgaenden stockhauder’ [ambtenaar verantwoordelijk voor de openbare verkopeningen], gaf opdracht om mijn meubels af te halen. Tussen mijn vrouw en ambtenaar Jan van Goethuyse ontstond een incident. De ambtenaar gaf mijn vrouw enkele schoppen zodat ze achterover viel.*

Ik werd in de herberg ‘Den Inghel’ nabij de beiaard en in ‘Sint Huybrecht’. De drie assistenten heb ik betaald. Ook het gelag in vernoemde twee herbergen waren voor mijn rekening.

Mijn meubels die reeds opgeladen waren om naar de vrijdagmarkt te worden gevoerd, gaf men dan vrij. Het verwondert mij dan ook dat ambtenaar Jan van Goethuyse zich over mij beklaagt.”

190v 1.10.89 Rdsh. Du Mont (comm.) bijgestaan door griffier Helia, de p.-g..

Arnout ofwel Arnaut van Houtte, zn van Joos, 33 jaar en landsman uit Zulte, wordt verhoord.

Arnout van Houtte (auteur): “*Jan Caudyser [blijkbaar een deurwaarder] kwam op verzoek van Adriaen Tuytens om mijn koeien in beslag te nemen en weg te leiden. Mijn vrouw en ikzelf smeekten hem om uitstel van betaling en om zich op dat moment tevreden te stellen met zijn salaris. Hij wilde van geen uitstel weten en sloeg bovendien mijn vrouw.”*

Het Hof (auteur): “*Het is onwaarschijnlijk dat Caudyser uw vrouw sloeg, tenzij ze hem wilde beletten om zijn werk te doen.”*

Van Houtte (auteur): “*Ik geef toe dat mijn vrouw een klein riekske [riek: meertandige ijzeren mestvork] in de hand had.”*

Nadien ontstond er ook handgemeen tussen van Houtte en ambtenaar Carel Tavernier.

191v-195r In oorlogstijd vaart het Oostends vrachtschip de Sint-Pieter naar Duinkerken alhoewel men enkel een licentie bezit om op Dover te varen.

Vier personen worden in de secrete kamer verhoord. Rdsh. Stauthals (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

191v 11.11.89 **Steven de Duenas**, zn van Jacobi, 37 jaar en burgemeester van Oostende.

192v 18.11.89 **Nicolas de Meulebeke** (zelf schrijft hij **de Meulebeque**), zn van Pieter, 38 jaar en griffier van Oostende, eigenaar van het schip de Sint-Pieter en initiatiefnemer van het verschepen van zout naar Duinkerken.

194r 18.11.89 **Jacques Amelton (zelf schrijft hij Hamilton)**, zn van Jacques, 35 jaar en schepen van Oostende.

195r 18.11.89 **Nicolaes Remy**, zn van Jan, Oostende 25 jaar en boekhouder van het schip Sint-Pieter.

Hierna geven we de synthese van de verhoren.

Nicolas de Meulebeke zag dat er, omwille van de hoge vrachtprijs, een stuiver te verdienen viel met het verschepen van vracht naar Duinkerken. De Duenas werd zijn belangrijkste compagnon, alhoewel - volgens hem - geen enkel geschreven contract getekend werd. Jacques Hamilton en Dominicus Linsch waren de andere compagnons. Volgens de Meulebeque lag de verhouding van de participaties in de lading als volgt: 1/3 de Meulebeque en 2/3 voor de andere drie samen.

Elk van hen wist dat het oorlog was tussen Frankrijk en de geallieerden waaronder Spanje en Engeland. Ook wist Remy dat Zijne Majesteit de koning van Spanje plakkaten uitgevaardigd had waardoor commercie met de vijand Frankrijk verboden was, tenzij men een speciale licentie kon voorleggen.

Meulebeke zorgde voor een licentie voor een vracht naar Dover in Engeland, maar eigenlijk was het de bedoeling om op Duinkerken te varen. Wat ze ook deden. De Duenas van zijn kant verklaarde dat hij overtuigd was dat men naar Duinkerken zou varen. Meulebeke die voor het paspoort zou zorgen, had hem dat verzekerd. Dat de licentie op Engeland sprak, was volgens Hamilton een suggestie vanwege de administratie van de licenten. Mochten ze op zee geconfronteerd worden met een schip van Zijne Majesteit de koning van Spanje, dan moesten ze in ieder geval verklaren dat de lading bestemd was voor Engeland. Dit om problemen met de geallieerden te voorkomen.

De vracht bestond vooral uit 2 000 rasiere zout [rasier: een volumemaat voor een droge lading]. Naast het zout nam de Sint-Pieter ook nog twee tonnen *met tobackspypen* mee evenals een *casken* [kastje] met twaelf *coffimeulekens*. De Sint-Pieter werd 'ergens gerechtelijk opgehouden', met als gevolg een proces voor de Raad van Vlaanderen. Voor het Hof haalden de verdachten twee argumenten aan tot hun verdediging. Vooreerst was men in het bezit van een licentie, weliswaar met bestemming Engeland. Daarnaast haalden ze nog een zwak argument aan. Goederen verschepen naar een Franse haven? Iedereen deed het, dagelijks werden goederen verscheept vanuit Oostende en Nieuwpoort!

Opmerking. Het Hof deed er tien dagen over om haar beslissing omtrent Steven de Duenas te nemen. De andere drie verdachten werden allen op dezelfde dag - 21 november - verhoord. Op die dag nam het Hof de beslissingen over alle verhoren.

192v 21.11.89 Het Hof laat **Steven de Duenas** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Kieke hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten, voor de

(eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het verschijnen in het Gravensteen indien daartoe aangemaand, dient hij 3000 gulden te betalen.

193v e.v. 21.11.89 Na hun afzonderlijk verhoor neemt het Hof telkens akte van de verklaringen van griffier **Nicolas de Meulebeque**, van **James Hamilton** en van **Nicolas Remy**.

195v 198r 141r 24.12.89 Een deurwaarder afranselen komt Guillaume Cruyssaert duur te staan: drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen.

195v 5.12.89 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier Helias, p.-g. la Villette. **Guillaume Cruyssaert**, zn van Guillaume, 49 jaar en waard in *De Cleyne Sterre* te Gent, wordt verhoord.

198r 5.12.89 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Guillaume Cruyssaert**.

Opmerkingen.

Guillaume Cruyssaert onderging een ellenlang verhoor. De beschuldiging hierna is in feite een synthese van zijn verhoor.

Beschuldiging.

Guillaume Cruyssaert werd gedagvaard door Jacques Uutterschaut, deurwaarder van het Hof, tot voldoening *van een acte ten synen laste vercreghen* door advocaat Jacques Pruvost. De deurwaarder legde wetteboden bij Cruyssaert. Die stelde voor de deurwaarder twee pattacons te betalen in mindering van de som vermeld in de akte, plus nog drie pattacons voor zijn salaris. Uutterschaut ging hiermee niet akkoord en wilde onmiddellijk zijn volledig salaris. Guillaume Cruyssaert werd zo kwaad op de deurwaarder omdat die van geen verder uitstel wilde weten. Hij gaf hem *eenen soo vehementen [hevige] slach op het hoofd metten wandelstock gaf* dat hij ter aarde neerzeeg. Toen het slachtoffer zich trachtte te redden trakteerde Cruyssaert hem nog op een tweede slag *op het hoofd een weynich boven d' ooghe*. Daarop nam men de dader gevangen.

Uitspraak.

Rekening houdend met volgend feiten: de deurwaarder was volledig genezen, de advocaat was toeschietelijker dan de deurwaarder en het goed gedrag van de Cruyssaert in *de discretie vanden Hove*, velt het Hof volgend vonnis.

Guillaume Cruyssaert dient voor het Consistorie te *verschijnen met onghedeckten hoofde, en op beede syne knien over het voorseyde faict Godt ende Justitie vergiffenisse te bidden* [om vergiffenis te vragen]. Bovendien wordt hij voor drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen die hij binnen de drie dagen na zijn vrijlating moet verlaten. Binnen de vierentwintig uren na zijn vrijlating dient hij Gent te *ruymen*. Hij moet ook de proceskosten betalen.

198r-203r De Raad van Vlaanderen is zeer achterdochtig ten aanzien van 'allochtonen', zeker 'nu' het oorlog is. Met allochtoon bedoelen we, mits een kleine reserve, iedereen die geen ingezetene was van de Provincie Vlaanderen. De bedoelde allochtonen noemen zichzelf Egiptenaeren en Egiptenessen.

In de verwarde oorlogssituatie, Frankrijk vocht tegen de geallieerden waaronder Spanje, Engeland; de Verenigde Provinciën en Duitse troepen, wordt de Raad van Vlaanderen geconfronteerd met een toevloed van soldaten van allerlei naties met vrouw en kinderen. Om de haverklap veranderen regimenten van locatie. Zo was op 'dit ogenblik' een garnizoen gelogeed in het Sas (van Gent). Enkele personen van die vreemde naties waren gelogeed in

een groot huis nabij de Sint-Jacobskerk. Daar werden ze gearresteerd. Meest bevreemdend was de aanwezigheid van *Egiptenaeren* en *Egiptenessen*!!!

De Raad van Vlaanderen achtte het opportuun deze rechtszaak over te hevelen naar de schepenen van de Keure.

Mocht de lezer dezès noch kop noch staart vinden in ons verslag, dan heeft hij het begrepen! Inderdaad, in de verklaringen is geen lijn te bespeuren. We beperken ons tot losse items.

198r 17.01.90 In de gevangenis van de *Chastelette*. Rdsh. Renynghe (comm.) bijgestaan door Abraham Joseph de Coninck ontvanger van de exploten, de p.-g..

Gertruyde Savalli, dochter van Davidt, 42 jaar, geboren te Immerick(?) in het Land van Cleef en huisvrouw van Pieter Ficels, wordt verhoord. Verder wordt ze Gertruyde Davidts Savalli genoemd en haar man blijkt **Pieter Vincent** te heten.

Eigenlijk is deze vrouw evenals haar man toevallig in het verhaal beland. Ze werd aangesproken door een allochtone vrouw met een dochter, blijkbaar een zekere Cristine. Die vroeg haar ergens een kindje te halen. Cristine zou haar de weg wijzen. Onderweg werd ze binnen de kortste keren gearresteerd.

198v 17.01.90 Idem als hiervoor.

Cristine, dochter van Noël, geboren te Antwerpen, *ontrent de derthien jaeren soo sy gissen can*, wordt verhoord. Twee jaar geleden stierf haar vader te Delft en kort nadien haar moeder in het Gasthuis in Amsterdam. De volledige naam van haar vader kent ze niet.

Cristine (auteur):

“Ik ben hier beland via mijn zuster Isabelle die me vanuit de Verenigde Provinciën naar het Sas bracht.

Velen van mijn natie zijn gebleven in Munsterland.

Mijn broer Hannibal is in dienst geweest van de graaf de Stirum.

Ik doe boodschappen en bereid maaltijden voor ‘de gemeenschap’. De opbrengst van mijn bedeltochten is eveneens bestemd voor de ‘gemeenschap’.

Eén van mijn broers verdient zijn kost door het geven van raad aan de mensen om paarden te genezen, om hen van tandpijn en andere kwalen te verlossen.

Ik heb vals geld zien maken door soldaten van het Sas: ducatonen, rijksdaalders, driestuivers penningen en schellingen. Soms betaalde ik mijn boodschap met vals geld. Ook in ‘Egipten Lant’ [naam van een herberg?], in leegstaande huizen en in schuren zag ik vals geld gieten.”

201r 17.01.90 Idem als hiervoor.

Pieter Vincent, zn van Pieter, 35 jaar, man van Gertruyde Davidts, geboren in Steenwijk in Noord Friesland, tamboer van een compagnie in dienst van de Verenigde Provinciën, wordt verhoord.

Pieter Vincent (auteur): *“Mijn vrouw en ikzelf hadden nooit contact met de ‘Egiptenaeren’. Zelf heb ik achttien jaar als tamboer gediend in een regiment.”*

201v 18.01.90 Het Hof besluit **Pieter Vincent** en zijn vrouw **Geertruyt Davids Savalli** vrij te laten.

201v 18.01.90 Idem als hiervoor.

Cristine wordt nogmaals verhoord.

We vernemen geen essentieel nieuws.

202r 18.01.90 Idem als hiervoor.

Franscoise Louise la Vallée, dochter van Charel, geboren in Normandië, kent haar eigen leeftijd niet en is gehuwd met Bauduwyn Janssens, wordt verhoord. Verhoor in het Frans. Franscoise Louise la Vallée (auteur):

“Een kapitein of chef van onze natie hebben we niet. We zijn afkomstig ‘du cotté d’ Egypte’. Onze grootvaders en hun voorzaten zijn via de Rode Zee naar deze streek gekomen. Sedert vier jaar ben ik gehuwd met mijn huidige man. Voordien was ik getrouwd met een andere soldaat in Engelse dienst, een zekere Jan Baptiste. Tot voor kort woonde ik niet in Gent met de twee andere gevangen vrouwen wier naam ik vergeten ben.”

202v 19.01.90 Idem als hiervoor.

Davidt Janssens, zn van Jooris, 40 jaar en geboren in Rotterdam.

Davidt Janssens (auteur):

“De helft van mijn regiment ligt in Philipine. Een tijdje geleden lagen een vijftiental mannen van mijn natie in ’s Hertogenbos. Daar werd ik wegens ziekte ontslagen.”

202v 19.01.90 **Almin Janssens**, zn van Philip, 22 jaar en geboren in Gelderland, tamboer geweest in het regiment van Schimmelpenninck en onlangs afgedankt.

203r 19.01.90 Het Hof beveelt de rug van de in de chastelette gevangen *Egyptenaers* en *Egyptenenessen* te laten visiteren door de scherprechter [beul] en hen daarna naar gewoonte publiek tentoon te stellen [m.a.w. wie klachten had over een van hen, werd verzocht die kenbaar maken].

[Het was de bedoeling na te gaan of iemand vroeger gebrandmerkt werd, of er sporen van geseling te zien waren.]

203r 21.01.90 Het Hof beveelt de schepenen van de Keure de zaak van de Egiptenaeren en de Egiptenessen verder te behandelen en hen als ordinaire gevangenen te beschouwen.

203v 3.03.90 In de secrete kamer. Rdsh. Coenraet vander Brugghen (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Nicolas de Maere, zn van Pieter, kapitein in *het terce* [tercio: Spaanse naam voor een bepaalde legereenheid] van Graaf de Sallaris én bovendien sergeant-majoor van her Land van Waas, wordt verhoord.

Nicolas de Maere verzoekt het Hof om vrijstelling van vervolging vermits hij, als militair, enkel voor een militaire rechtbank mag terechtstaan. Dit beweert hij toch.

Het Hof verwerpt zijn verzoek vermits het om een misdrijf gaat bedreven in zijn functie van sergeant-majoor van het land van Waas.

Verder heeft hij bekend *dat hy aen den coopman van de peerden die hij heeft laeten oversetten, ... eenen ducaton ghegheven om eens te drincken*. Wellicht vindt het Hof dit de bevestiging van een illegale transactie. Immers, het is oorlogstijd en vanuit Oostende vertrekken regelmatig schepen naar Duinkerken, dus handel met de vijand.

203v-204r 142v Uitvoer van paarden naar Frankrijk, de vijand, kost koopman François Ruytveelt 1000 gulden boete.

203v 6.04.90 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Aloisius vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Seigneur **François Ruytveelt**, zn van Anthone, Gent, 30 jaar en koopman, wordt verhoord.

François Ruyttevelt (auteur):

“In augustus 1689 heb ik twee koetspaarden gekocht aan Willem de Roo wonend in Gent. Na aangifte van die twee paarden in het kantoor van de licenten, heb ik die paarden naar Oostende gezonden met Pieter de Bruyne. Van Niclais Remy ontving ik een bericht dat ze toegekomen waren. Op griffier Meulebeke heb ik twee wissels getrokken waarop de koopsom van die paarden stond, namelijk 550 pond. Meulebeke heeft dit bedrag betaald en sedertdien heb ik niets meer van die paarden gehoord.”

Opmerking.

Op 18.11.1689 was een zekere Niclais Remy boekhouder op het schip de Sint-Pieter. Wellicht betreft het dezelfde persoon.

[Eigenaardig, de stad Oostende kocht de paarden die blijkbaar bestemd waren voor export naar Duinkerken. Andere mogelijkheden: Meulebeke kocht die paarden ten privaten titel en niet in zijn functie van griffier ofwel Ruyttevelt ... liegt!]

Het Hof (auteur):

“Gij moest toch weten dat men die paarden omwille van de oorlogssituatie niet mocht naar Duinkerken zenden.”

François Ruyttevelt (auteur):

“Die paarden kocht ik op last van Jacques Plets, met bevel die naar schepen Niclais Remy te zenden en met instemming van griffier Meulebeke die me zou betalen. Plets heeft aan mij geen bevel gegeven de paarden naar Duinkerken te zenden. Zelf heb ik me met de verzending niet willen bemoeien. Ik vraag ‘acces van Raede’ evenals mijn vrijlating.”

204r 6.04.90 Steunend op zijn brieven en op het antwoord van Niclais Remy beslist het Hof dat **François Ruyttevelt** uiterlijk binnen de drie dagen aan het Hof de redenen moet geven van zijn handelen. Het Hof stemt in met zijn verzoek om ‘acces van Raede’.

142v 15.04.90 Vonnis over François van Ruyttevelde [ofwel Ruyttevelt].

Het crimineel proces werd *extraordinairelyck beleet*.

Opmerking. Van Ruyttevelt werd verhoord op 6.04.90. Het Hof speelt dus heel kort op de bal. Begrijpelijk, want oorlogstijd.

Beschuldiging.

François van Ruyttevelt wordt beschuldigd van *te coopen een coppel carossepeerden, ende behulpsaem te syn tot het vuytvoeren derselfve, naer d’ onderdanicheyt vanden vyant, contrarie de placcaten vande Maj..*

Uitspraak.

Rekeninghoudend met de brief van zijn excellentie wordt François van Ruyttevelde veroordeeld tot het betalen van 1000 gulden boete. Daarnaast dient hij ook de proceskosten te betalen. Aangezien alles betaald is, wordt hij onmiddellijk vrijgelaten.

204r 19.04.90 In de secrete kamer. Rdsh. Coenraet vander Brugghen (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Gillis Scherrens, zn van Roelant, Wingene, 50 jaar en landsman, wordt verhoord.

Gillis Scherrens (auteur):

“Op vraag van Jacques de Ruddere, molenaar in Egem, heb ik aan mijn nicht de weduwe Simoen, twee paarden gekocht voor 24 ponden. Hierbij wist ik niet hoe de Ruddere die paarden zou betalen. Als gevolg van die aankoop werd ik in opdracht van de graaf van Renenbourg, gouverneur te Brugge, door zeven soldaten aangehouden. Na verhoor werd ik door dezelfde gouverneur vrijgelaten.”

Eind 1689 rond Allerheiligen kocht ik voor mijn zoon Gillis een ander paard voor veertien pond aan Joos Remelie uit Ruiselede. Omdat dit paard gehandicapt was en onbekwaam om te werken, was mijn schoondochter 'seer crytende' [wenende]. Het paard heb ik dan maar teruggenomen en opnieuw verkocht."

204v 19.04.90 Het Hof laat **Gillis Scherrens** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Deroo hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor *het gewysde* dient hij 300 gulden te betalen.

131r-144v 204v-210v 138v 143r Petegem, manslag op Adriaen Persyn eindigt op vier levenslange verbanningen uit alle Spaanse landen.

138v 16.07.89 Vonnis over Pieter van Damme, baljuw van Petegem en over Guillaume de Meulemeester, schepen van Petegem. Beiden zijn 'versteken van alle exeptien' en thans voortvluchtig.

Het crimineel proces werd *crimineelick ende extraordinairelyck beleet*.

Opmerking

1. Vermits het slachtoffer ter plaatse overleed en de daders met de noorderzon verdwenen, steunt het relaas van het gebeurde uitsluitend op getuigen.
2. Voor het begin van deze zaak zie ook 274r-275v in Boek 2.

131r 9.01.88 In de herberg Den Keyser in Gent. Rdsh. Jan Baptiste Dhane (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Vrauwe Jenne Brias, dochter van Basilius, Petegem alwaar zij op een kasteeltje woont, douarière van wijlen Jonkheer François Hannin, heer van Donckt, 41 jaar, thans gevangene onder toezicht van de deurwaarders Braeckman en vande Vyvere met hun assistenten.

133v 10.01.88 Het Hof neemt akte van de verklaring van vrouwe **Jenne Brias** en beslist haar over te brengen naar de conciërgerie van het Hof. Daar zal ze tot nader orde gedetineerd worden.

133v 16.01.88 Op het viercant. Rdsh. Jan Baptiste Dhane bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Guillaume de Meulemeester, zn van Liven, 45 jaar, geboren te Petegem waar hij altijd gewoond heeft, werd deze morgen in het klooster van Elsegem uit zijn bed gehaald door deurwaarder Braeckman en zijn assistenten.

138v 17.01.88 Op het viercant. Zie hiervoor.

Guillaume de Meulemeester wordt nogmaals verhoord.

139r 17.01.88 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Guillaume de Meulemeester**.

139r 21.01.88 In de secrete kamer. Voor het Consistorie van het Hof.

Guillaume de Meulemeester wordt nogmaals verhoord.

143r 27.01.88 In de conciergerie. Rdsh. Jan Baptiste Dhane bijgestaan door griffier Overwaele, de p.-g..

Vrauwe Jenne Brias wordt andermaal ondervraagd.

144r 20.05.88 **Vrauwe Jenne Brias**, gedetineerd in de conciërgerie van het Hof, richt een verzoek tot Rdsh. Jan Baptiste Dhane, commissaris in haar zaak, en tot de p.-g. om hen te vragen of ze, na vijf maanden detentie, eindelijk *accés van raede* zou krijgen en of het Hof haar zou willen vrijlaten. Gehoord het verslag van commissaris Dhane en de procureur-generaal, gaat het volledig Hof in op haar verzoek tot *accés van Raede*.

Enkele pittige zaken gepuurd uit de verhoren.

Tussen het begijntje Jenne Brias en Adriaen Persyn bestond een grote vete onder andere over een partij land waarvan hij beweerde eigenaar te zijn en niet zij. Het Hof verdenkt Jenne Brias dat ze achter een complot zat tegen Adriaen Persyn.

Dat ze aan de baljuw en de wethouders zou gezegd hebben *dat sy blyde saude gheweest hebben den voornoemden [Persyn] te sien om den hals bringhen*, herinnert ze zich niet meer en evenmin dat ze de baljuw zou gevraagd hebben, doelend op Persyn, *saude ghy die mussche niet connen schieten*.

's Avonds, na de manslag op Persyn, kwamen baljuw van Damme, Guillaume de Meulemeester, ambtenaar Pieter Crispyn en nog enkele anderen samen op het kasteeltje van Jenne Brias. Het Hof vond dit zeer verdacht.

Persyn van zijn kant was hoogst ontevreden omdat het hof van Oudenaarde enkele personen vrijuit liet gaan, dit na een zaak door hem aangespannen. Blijkbaar waren dit pachters van hem die hun verplichtingen niet nakwamen. Wat Guillaume de Meulemeester betreft, zijn beesten werden in beslag genomen en de deurwaarder had er wetteboden gelegd.

Een paar maanden geleden had Persyn over de Meulemeester gezegd *dat hy hem saude doen coorden* [binden met een koord] *en inden duyvelspuit* van het kasteel doen gooien. Adriaen Persyn verweet de Meulemeester *voor schelm, misérable ende wechlooper*.

Guillaume de Meulemeester vertikte het, zelfs voor het consistorie, te bekennen dat hij mededader was van de moord op Persyn. Zelfs toen men hem *het hemde, caelson* [onderbroek], *lyfrock ende opperlyfrock mitsg. crawatte* [das], *alle seer bebloet*, van de overledene toonde, dan nog zei hij zich niets meer van het gebeurde te herinneren.

De dagen na de moord verborg de Meulemeester zich her en der tot hij in het klooster van Elsegem door een deurwaarder met zijn assistenten uit zijn bed werd gehaald en overgebracht naar een gevangenis.

144v Geen datum. De p.-g. en Helias als griffier.

Guillaume de Meulemeester zegt geen ervaring te hebben met procederen en vraagt bijstand van een raadsman. Hij verklaart niemand te kennen die aanwezig was bij de manslag op Adriaen Persyn en die ten gunste van hem zou kunnen getuigen.

138y 16.07.89 Pieter van Damme, baljuw van Petegem, en Guillaume de Meulemeester, beiden voortvluchtig, worden levenslang verbannen uit alle Spaanse landen voor de moord op Adriaen Persyn.

Proces criminel, criminelyck ende extraordinair beleet.

Opmerking. Op de dag van het vonnis, en mogelijks sedert lang, waren baljuw Pieter van Damme en Guillaume de Meulemeester *fugitive* [gevlucht].

Beschuldiging.

Adriaen Persyn kwam te paard van het gerechtshof in Oudenaarde naar Petegem. Daar waren Jenne Brias, *vrauwe* van Petegem, met haar baljuw en de schepenen vergaderd in de herberg

Het Casken. Persyn klopte aan de deur en de waardin, vrouw van François Seeuws, liet hem binnen. Persyn deed zijn beklag over de afloop van processen die hij aangespannen had tegen pachters die tot zijn verbijstering vrijgesproken werden, waaronder ook Guillaume de Meulemeester, een van de aanwezigen in de herberg.

Baljuw Pieter van Damme gaf zijn drie assistenten de opdracht buiten te wachten op Persyn. Persyn, op het punt te vertrekken, bood de Meulemeester nog een glas wijn aan, maar *die refuseerde ... segghende: "Ghy en saut [Gij zoudt niet] met sulcke volck ... niet willen drincken."* Persyn gooide het glas naar de Meulemeester. Hierop sleurden de baljuw en de Meulemeester, geholpen door twee ambtenaren, hem van zijn paard. Baljuw van Damme gaf Persyn *verraderlinghe* [verraderlijk] enkele steken. Guillaume de Meulemeester deed de rest, hij gaf Persyn verscheiden slagen *moordadelyck* op zijn hoofd zodat achteraf bij het slachtoffer *een alf [half] glas gheclontert bloet onder 't beckeneel [schedel] bevonden is.* Adriaen Persyn overleed ter plaatse.

Nog dezelfde nacht overlegden baljuw van Damme, Guillaume de Meulemeester en enkele anderen waarbij Pieter Crispyn, ten huize van Jenne Brias, *vrauwe* van Petegem, om af te spreken wie de manslag op zich zou nemen.

Uitspraak.

Zowel baljuw **Pieter van Damme** als schepen **Guillaume de Meulemeester** worden levenslang verbannen uit alle Spaanse landen. Al hun goederen worden geconfisqueerd. Ze dienen de proceskosten te betalen.

204v 26.04.90 Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter Crispyn, zn van Jan, 58 Jaar, geboren te Petegem waar hij ambtenaar is, wordt ondervraagd over de *gheschiedenisse vanden dootslach* op Adriaen Persyn.

Pieter Crispyn (auteur): *"Ik heb naar niemand een hand uitgestoken. Maar toen ik dicht bij het paard van Persyn stond, richtte het zich plots op, stootte me omver en ik ben op handen en voeten gekropen tot in de kamer. Nadat Persyn gestorven was, ben ik wel twee uren bij het lijk gebleven. De vrouw van Petegem gelastte me iedereen die in de buurt was te verwittigen over de dood van Persyn. De militaire juge uit Oudenaarde deed de lijkschouwing."*

206r 28.04.90 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter Crispyn wordt nogmaals verhoord.

Pieter Crispyn (auteur):

"De schuldigen kon ik niet waarschuwen vermits ze weggelopen waren. Zelf heb ik me in de polders 'teruggetrokken' in Passendale in de kassrij Ieper op een pachthof dat eigendom is van 'de vrouwe van Peteghem'. Daar vernam ik dat zij ook gearresteerd was. Van tijd tot tijd ben ik teruggekomen naar Petegem om te zien hoe de zaken stonden. Verder ben ik blijven dolen tot ik uiteindelijk op het hof gevangen werd."

In verband met de manslag houdt Crispyn zijn onschuld staande.

207r 5.05.90 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **Pieter Crispyn**.

207v 8.05.90 Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Het Hof vraagt of **Pieter Crispyn** een getuige vraakt. Hij vermeldt maar één persoon, Jan Bauwens *tot wiens laste datter prinse de corps* [aanhouding, vrijheidsberoving] *saude ghegheven syn ter causen van diefte* [diefstal]. En vervolgens noemt hij enkele personen die tot zijn ontlasting mogen getuigen: François Seeuws, Pieter Notebaert, zoon van een zwager van hem, en Anne Marie Belcaen. Verder zegt hij niet te weten wie er nog bij was vermits hij *soodanigh by drancke was dat hy nauwelycx op syne beenen conde staen.*

Het Hof besluit de vermelde personen te horen in verband met *de voorschreven dronckenschap*.

210r 14.06.90 In het gevang van het Hof, om 7 u 's avonds en op het viercant. Rdsh. de Jonghe bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Pieter Crispyn (auteur): *“Niemand heeft me bevolen Persyn enig kwaad aan te doen.”*

De scherprechter doet Crispyn de halsband aan en men vraagt hem nogmaals de volledige waarheid te zeggen.

Crispyn (auteur): *“'Ick ben een out man, wat wilt men my die peyne aendoen'. Indien ik door pijn overmand, gedwongen ben te bekennen, dan zal ik achteraf ontkennen.”*

De scherprechter bevrijdt Crispyn van de halsband en met toestemming van de procureur wordt de zaak *ghereguleert op rapport*.

210v 15.06.90 Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter Crispyn (auteur):

“Er is niet de minste schijn van een complot waarvan ik op de hoogte was. Dat Persyn naar Oudenaarde gegaan was, wist ik niet. Zelf kom ik uiterst zelden langs die weg van Oudenaarde. Evenmin wist ik of de baljuw en anderen iets beraamd hadden tegen Persyn. Wel heb ik Pieter van Damme ooit horen zeggen dat hij kogels bij zich had voor het geval hij Persyn mocht ontmoeten.”

143r 1.07.90 Voor de moord op Adriaen Persyn wordt ook Pieter Crispyn levenslang verbannen uit alle Spaanse landen.

Proces criminel, criminelyck ende extraordinair beleet.

Beschuldiging.

Pieter Crispyn, geboren te Petegem en assistent van baljuw Pieter van Damme wordt beschuldigd van schuldig verzuim bij de manslag op Adriaen Persyn. Crispyn zorgde ervoor dat Persyn weerloos bleef toen baljuw Pieter van Damme en Guillaume de Meulemeester hem afmaakten.

Uitspraak.

Pieter Crispyn wordt levenslang verbannen uit alle Spaanse landen. Hij dient tevens de proceskosten te betalen.

265r 25.06.92 Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter Crispyn, Petegem, 60 jaar en gewezen ambtenaar, wordt verhoord.

Het Hof (auteur): *“Hoe hebt ge het in godsnaam aangedurfd naar Petegem terug te keren en dit terwijl ge levenslang verbannen waart?”*

Pieter Crispyn over zijn situatie (auteur): *“Seght dat hy daerbuyten saude moeten sterfnen van ghebreck, mits het hem onmoghelyck was om den cost te winnen. Ende dat hy met syn familie niet verhuysen en can buyten de gheoorsaemheyte vande Majesteyt. Ende dat men hem saude belasten ... met het onderhaut van syne kinderen. Ende dat hy alleen gaende saude ghevanghen worden voor een spie [spion].”*

264v 25.06.92 Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan van Glabbeke ofwel Glabeke, zn van Jan, Petegem, 45 jaar, beenhouwer en ambtenaar, wordt verhoord.

Jan van Glabbeke (auteur):

“Op tweede Kerstdag 1687 was ik in de herberg ‘Het Casken’. Toen ik hoorde dat er discussie was tussen Adriaen Persyn en Guillaume de Meulemeester ben ik naar buiten

gegaan. Daar heb ik de Meulemeester bij de arm gepakt en achteruit getrokken. Ook heb ik gezien dat de Meulemeester Persyn sloeg en dat de baljuw hem stak. Daags nadien heb ik enkele personen geverbaliseerd, de schuldige heb ik niet durven gevangen nemen uit vrees zelf gekwetst te worden.”

265r 25.06.92 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan van Glabbeke**.

266v 4.07.92 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan van Glabbeke wordt nogmaals verhoord.

Het Hof (auteur): *“Wat weet ge te vertellen over de personen die tegen u getuigd hebben? Wie wilt ge als getuige in uw voordeel?”*

Jan van Glabeke citeert uiteindelijk enkele namen (auteur): *“Pieter Notebaert, Pieter de Meulemeester en Anne Marie Belcaen kunnen getuigen dat ik Persyn niet gestoken en ook niet van zijn paard getrokken heb.”*

151r 26.07.92 Ook Jan van Glabeke wordt levenslang verbannen uit alle Spaanse landen voor de moord op Adriaen Persyn.

Voor het vonnis over Pieter van Damme en Guillaume de Meulemeester: zie 138v.

Beschuldiging.

Jan van Glabeke heeft bij de moord op Adriaen Persyn, gepleegd door baljuw Pieter van Damme en schepen Guillaume de Meulemeester, de daders geholpen door *Persyn buyten staet van defensie te stellen* en heeft zo *ghefaciliteert den moorddadighen dootslach*.

Uitspraak.

Jan van Glabeke wordt levenslang verbannen uit alle Spaanse landen. Na zijn vrijlating moet hij Gent binnen de vierentwintig uur verlaten en de Provincie Vlaanderen binnen de drie dagen. Eens alle proceskosten betaald, wordt hij vrijgelaten.

208r 18.05.90 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Coenraed vander Brugghen bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc..

Jan de Tremmerie [De griffier noteert Tramery, maar in de handtekening staat duidelijk ‘Tremmerie’], zn van Adriaen, 30 jaar en griffier van Caestre.

Jan de Tremmerie bekent zijn schriftvervalsing van de zettingrol van 1 maart 1688.

Jan de Tremmerie (auteur): *“Ik deed dit in aanwezigheid van de pointers en de zettters. Dit gebeurde op verzoek van baljuw Cuypers. Die zei dat hij goed pachtte aan de abt van Corbie. Op het moment dat ik dat schreef verving ik Jan Anthone Cuypers als griffier. Mijn eed als griffier legde ik af in december 1688.”*

208v-209r 143r Nicolas Boudin en Jan Baptiste Tierentyn trachtten met geweld de sleutels van een gevangenisportier van de Chastelette te bemachtigen.

Beiden worden ervan verdacht dat ze op 21 mei 1690 om vijf uur ‘s avonds getracht hebben met geweld de sleutels van de gevangenis af te pakken van een knecht. Beiden ontkennen stellig.

208v 30.05.90 In de *Chastelette*. Rdsh. le Waitte (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g..

Nicolas Boudin, geboren te Rijsel, 40 jaar en schipper, wordt verhoord. In het Frans.

209r Het Hof neemt akte van de verklaring van **Nicolas Boudin**.

209r 31.05.90 In de *Chastelette*. Idem als hiervoor.

Jean Tierentyn, geboren te Kortrijk, 37 jaar, vrijwilliger in de compagnie van mijnh. Douglas d' Ecosais in het regiment van Camberghe(?), wordt verhoord. In het Frans.

209r 31.05.90 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jean Tierentyn**.

143r 12.06.90 Vonnis over Nicolas Boudin en over Jean Baptiste Tierentyn.

Crimineel proces, *crimineelyck ende extraordinair* gevoerd. In het Frans.

Beschuldiging.

Nicolas Boudin en Jean Baptiste Tierentyn waren beiden gevangen in de *Chastelette*. Eerstgenoemde verzocht de tweede evenals Nicolas Lefebvre, soldaat en ook gevangene, om met geweld de sleutels af te nemen van de portier en zo te ontsnappen. Boudin heeft Tierentyn tien ecus aangeboden. Boudin en Tierentyn hebben op 21 mei de portier overvallen.

Uitspraak.

Nicolas Boudin en **Jean Baptiste Tierentyn** worden *quinze jours* in een cel op water en droog brood gezet. Bovendien krijgt Boudin een boete van 100 gulden. Daarnaast dienen ze ook de proceskosten betalen.

209v 31.05.90 Rdsh. Coenraet vander Brugghen (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jean Marie Cavalini, zn van Charles Anthone, geboren in de staat Milaan, 33 jaar en thans wonend in Antwerpen, wordt verhoord.

Jean Marie Cavalini (auteur): "*Op bevel van Jacques Proli ben ik samen met Pierre van Heuvel naar Ronse geweest met een wagen door Joseph Cambier in Doornik geladen. Pierre van Heuvel had het paspoort bij.*"

De procureur-generaal (auteur): "*Dit paspoort was vals en bovendien vervoerden jullie goederen, o.a. saffraan, iets dat volgens de plakaten zelfs met een paspoort verboden is.*"

Jean Marie Cavalini (auteur): "*Saffraan was erbij met toestemming van Diaz, ambtenaar van Zijne Majesteit. De rechten van Zijne Majesteit had ik beloofd te betalen. Ik heb altijd betrouwd op het woord van Diaz en van Heuvel. Dit zijn toch ambtenaren van Zijne Majesteit.*"

210v 3.07.90 Secrete kamer. Rdsh. Bernaige (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de adv.-fisc. Spanoghe.

François Coppens, zn van Pieter, Aalst, 39 jaar, griffier van de heerlijkheid Latem en procureur van het Land van Rotselaar, wordt verhoord.

143y 30.09.90 Vonnis over François Coppens, wonend in Aalst, 39 jaar, griffier van de heerlijkheid Latem en procureur van het Land van Rotselaar.

Beschuldiging.

Griffier François Coppens werd door de meier van de stad Aalst geverbaliseerd voor fysieke agressie. In het verslag van het verhoor vernemen we dat hij niet akkoord was met de plaats waar hij voorlopig vastgezet werd, de wijnherberg van Joos Diericx. Hij gaf er de voorkeur een biertje te drinken ten huize van Jan Willekens, iets wat niet in de smaak viel van zijn *exploiteur*. Tussen hen ontstond een hevige gevecht.

François Coppens (auteur): “*De deurwaarder en zijn assistenten pakten me ‘by het hair ende armen ende leenen [lenden]’ en hebben me buiten gesleept. Ze stampten me, hebben geprobeerd mijn keel toe te duwen en me tot bloedens toe geslagen.*”

Uitspraak.

François Coppens krijgt 60 gulden boete en moet tevens de proceskosten betalen. Na betaling van alles mag hij naar huis.

211v 145r Zeer uitzonderlijk! Michiel van Thuylen veroordeeld tot levenslange gevangenis voor economische collaboratie met Frankrijk, de vijand.

Opmerking. Tot nu toe was een lange verbanning uit alle Spaanse landen op de doodstraf na, bijvoorbeeld de galg, de strengste straf. Hier had het geen zin Michiel van Thuylen te verbannen, want in de kortste keren zat hij ongestraft in Rijsel waar hij connecties had! Vandaar de uitzonderlijke sanctie, levenslange gevangenis.

Hierna geven we onmiddellijk het vonnis. Het verhoor vindt men in:

211v 4.07.90 In de chastelette. Rdsh. Bernaige (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de adv.-fisc..

145r 7.07.91 Vonnis over Michiel van Thuylen.

Beschuldiging.

Michiel van Thuylen, zn van Pieter, is 36 jaar, werd in Antwerpen geboren en is meester in het ambacht van satijn weven.

Van Thuylen verbleef drie jaar te Rijsel waar hij werkte bij meester Louys Lannoy en dit tijdens de oorlog.

1. Teruggekeerd in Antwerpen ronselde hij voor Lannoy werklieden om bij hem in Rijsel te weven. Hij beloofde hen ook voor logies te zorgen. Daarmee verloochende hij zijn eed als meester van zijn ambacht.
2. Zo handelde hij tegen de belangen in van zijn stad Antwerpen en bovendien ‘vergat’ hij de dekens van zijn ambacht te verwittigen.
3. Tijdens de ‘huidige’ oorlog kwam hij zonder paspoort van Rijsel naar Antwerpen, zozegegd om zijn dochter te bezoeken. Vanaf dit moment gebeurde al wat volgt in juni 1690.
4. Met de geronselde werklieden maakte hij een afspraak in Burcht in de herberg *De Sterre* om samen naar Rijsel te reizen. In het geheim vertrokken, was het zijn bedoeling om in Deinze contact te leggen met het Franse leger dat daar gekampeerd lag. Onderweg zou hij de tering van de werklieden betalen.
5. Omdat hij wist dat hij radicaal tegen de plakaten in handelde, heeft hij zich te Gent overdag niet durven tonen. Daar is het gezelschap ’s avonds samengekomen in de herberg *De Platte Burse*. Ondertussen waren de Antwerpse dekens hem op het spoor gekomen. Hij werd dan ook in Gent aangehouden.

Doordat Michiel van Thuylen de volledige correspondentie met Louys de Lannoy in een zakje bij zich droeg, was het Hof volledig ingelicht over zijn handel en wandel. Zo had de Lannoy hem gevraagd zich grondig te informeren over alles wat in Antwerpen in een satijnweverij omging. Een van de werklieden, vader van een klein kind dat hij bij zich had, was naar Antwerpen teruggekeerd. Wellicht had die zijn tong te lang laten hangen en waren de dekens zo op de hoogte gekomen van zijn vertrek. Tijdens zijn verhoor had van Thuylen dan ook geen poot om op te staan.

Uitspraak.

Het Hof veroordeelt **Michiel van Thuylen** tot *een eeuwighe ghevanghenisse op sulcke plaetse als 't hof sal vinden te behooren*. Durft hij het aan zich nog te vertonen in Vlaanderen, dan staat hem de galg te wachten. Hij moet ook al de proceskosten betalen.

213v 31.07.90 In de *Chastelette*. Rdsh. Bernaigie (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g..

Gillis vande Woustyne, zn van Joos, Aalter, 58 jaar en landsman, wordt verhoord.

Gillis vande Woustyne (auteur):

“Op 20 juli 1690 kwam de deurwaarder met twee assistenten in mijn koestal om mijn beesten in beslag te nemen. Mijn vrouw en ikzelf wilden dit tegen elke prijs beletten. Ik heb hem uitgescholden, maar geen kwaad gedaan. Op zeker moment heb ik hem noodgedwongen wel bij de armen gepakt. Daarop smeed hij mij in de ‘koestrondt’. Weliswaar maakte ik gebruik van een kwade [gevaarlijke] riek, maar dit was uit zelfverdediging en om hem te doen vertrekken. Toen hij buiten de stal was, sloot ik mezelf binnen.

Om ook binnen te geraken stak de deurwaarder zijn degen tussen de staldeur en de muur.

Omdat dit niet hem niet gelukte, kwam hij terug met enkele soldaten.

Ze wilden me naar de herberg van Marten Rutsaert leiden. Daar ik ‘niet seer [snel] ghenouch naer hunnen sin marcheerde’, sloegen ze met hun degens en met hun roers op mijn kop. Een van de assistenten heb ik bij zijn haar gepakt. De deurwaarder die dit zag gaf me een slag in het gezicht zodat ik ‘septe [leekte] vanden bloede’. Om me gemakkelijker te kunnen binden, zette de deurwaarder zijn voet op mijn keel.”

Omdat hij bleef tegenspartelen wierpen ze Gillis vande Woustyne uiteindelijk gebonden op een wagen en voerden hem onmiddellijk naar de *Chastelette*.

Vande Woustyne stelt Marten Rutsaert voor als getuige.

215r 1.08.90 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Gillis vande Woustyne**.

215r 26.08.90 In de secrete kamer. Rdsh. Bernaigie (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Maurus ofwel Mauritius Bruneel, zn van Ferdinande, 32 jaar, molenaar en wonend op de Rijselse wijk buiten Kortrijk maar toch binnen het schependom van Kortrijk, wordt verhoord.

Mauritius Bruneel (auteur): *“Op 28 juli ontmoette ik met mijn knecht vier onbekende*

personen. Een ervan was geladen met een zak waarvan de inhoud mij verdacht voorkwam.

Omdat ik over het recht van de ‘molagie’ van de stad beschikte, vroeg ik hem wat erin stak.

Ze zeiden dat het meel was. Omdat ze over geen ‘billiet’ [hier: een geschreven toelating] beschikten, heb ik hen gewaarschuwd, de zak afgenomen en die afgegeven in het kantoor van de ‘molagie’.”

215v 30.09.90 In de *capellecaemer*. Rdsh. du Mont (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.. In het Frans.

Anthone du Tiers, zn van Jacques, Brugge, 54 jaar en dansmeester.

Dit is een herhaling van het verslag van het verhoor 144r (tussenblad) op 30.09.1688.

Het nieuwe verslag werd trouwens conform aan het origineel verklaard.

216r 3.10.90 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Anthone du Tiers**. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Dhondt hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten

en van de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het verschijnen in het Gravensteen, indien daartoe aangemaand, dient hij 150 gulden te betalen.

216r Pieter van Thielo verwickeld in een duister geval van smokkel vanuit Rijsel.

We geven de synthese uitsluitend gebaseerd op de verklaring van Pieter Thielo.

216r 3.10.90 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. de Moncheaux bijgestaan door de Gheldere als griffier, de p.-g..

Pieter Thielo, zn van Anthone, Gent, 43 jaar en *arbeyder ende eenighe cleyne factoriën doende*, wordt verhoord..

218v 5.10.90 Idem als hiervoor.

Pieter Thielo wordt andermaal verhoord.

Een duister maar intrigerend verhaal van smokkel vanuit Rijsel met een grote ketting van tussenpersonen. Pieter van Thielo ontving twee briefjes van Jos Clarisse, één vanwege een arbeider uit Tourcoing en één van een kennis van hem. Het ene was bestemd voor Vincent de Waele en het andere voor Judocus vander Meerssche, eveneens kennissen van hem.

Volgens die berichten bevonden zich enkele pakjes verzonden vanuit Rijsel bij Lieven de Keysere wonend buiten de Peterselie poort. Die zouden ze in een kafzak steken. Gheeraert Maegherman zou die kafzak binnen de stadsmuren voeren naar brouwerij *Den Hoorn*. Verder diende Pieter Thielo die zak uit te schudden en de pakjes te dragen naar de bestemmingen Vincent de Waele en Judocus vander Meerssche. Thielo ontving 4 à 5 schellingen voor zijn moeite. Dit scenario herhaalde zich verschillende keren.

Toen Vincent de Waele nattigheid vreesde vanwege de overheid, haakte hij af en Cornelis Sneps verving hem.

Jean Fredricq Dunewalt, koopman uit Antwerpen, vroeg aan van Thielo enkele van die pakjes, ditmaal verpakt in lijnwaad, naar Antwerpen te sturen. Te laat, want ondertussen werden enkele pakjes in beslag genomen en was Pieter van Thielo aangehouden.

Wat er in die pakjes zat? Het antwoord laten we over aan Sherlock Holmes!

219v 24.11.90 Rdsh. Ameye (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan Cornelis, zn van Jacques, Gent, 45 jaar, wordt verhoord.

Conflict tussen Jan Cornelis en zijn zwager Pieter de Cock over de betaling van een schuldbekentenis.

220r 10.04.91 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan Cornelis**.

220r 224r Pieter Caluwaert, lieutenant van de soeverein baljuw, in het nauw.

We geven de synthese van de verhoren van Pieter Caluwaert en van zijn vrouw Marie Ratté.

220r 13.12.90 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Goethals (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter Caluwaert, zn van Jacques, 31 jaar, *lieutenant* van de soeverein baljuw en tevens militair in het regiment van Martin Ferdinande de Cordua, wordt verhoord.

222v 14.12.90 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Pieter Caluwaert**.

224r 15.12.90 In de secrete kamer. Rdsh. Goethals (comm.), de p.-g. en Helias als griffier.

Marie Ratté, dochter van Gillis, 35 jaar en huisvrouw van Pieter Caluwaert, wordt verhoord.

Waarvan het Hof Pieter Caluwaert verdenkt, is absoluut niet duidelijk, behalve van een valse aangifte van de staat van goederen na het overlijden van zijn schoonvader. Hij wordt over de meest uiteenlopende zaken ondervraagd. Hij deed verschillende huiszoekingen [visitaties] naar het bezit van Zeeuws geld. In de meeste opgesomde gevallen was hij volgens zijn verklaring gedekt van hoger hand, veelal handelde hij zelfs op last van de soeverein baljuw, zodat we ons afvragen waarom hij daarover ondervraagd werd. Soms handelde hij zelfs samen met de soeverein baljuw of met één of meerdere deurwaarders waaronder de Leghe en Wauman. Hierna geven we enkele items waarover het Hof hem ondervraagt.

De vrouw van Gillis de Sautere uit Melsele gooide verboden speciën [muntstukken] zomaar door het venster, zodat men die maar voor het oprapen had. Ook bij Matthys van Goethem vond men billioenen [verboden munten].

Voor wat de inbeslagname van twee paarden betreft, daarin draagt hij naar hij zegt geen enkele verantwoordelijkheid, want dit gebeurde door een zekere kapitein en dit op bevel van baron de Courty.

Verhoord over de opmaak van de staat van goederen bij het sterfhuis van zijn schoonvader valt hij evenmin uit zijn rol.

Pieter Caluwaert (auteur): *“Daarmee heb ik me helemaal niet gemoeid. Mijn vrouw heeft de nodige inlichtingen ingewonnen en de nodige bescheeden [officiële papieren] verzameld en bij de opmaak was ik niet eens aanwezig. Naar de schepenen van de Gedele is ze zelf geweest zonder dat ik het wist.”*

Zijn vrouw Marie Ratté bevestigt dit. Maar wanneer de procureur-generaal haar wijst op schrappingen en wijzigingen aangebracht op assignaties, krijgt zij het moeilijker. Zo heeft iemand o.a. van een vijf een negen gemaakt.

Hiermee geconfronteerd zegt Marie Ratté: *“... daarvan al niet te weten.”* Gevraagd of ze een handboek bezit over de handel van haar vader, een koopman, zegt ze (auteur): *“Jae, maer dat denselven seer incorrect is.”*

222v -224r Warrig verslag van een conflict tussen Jan vanden Hautte en Gerard Verdonck over het feit of twee paarden al dan niet verkocht waren. Ondertussen blijft de Raad van Vlaanderen wantrouwig over de paardenhandel in oorlogstijd.

Wat hierna volgt, hebben we met enige reserve geschreven.

222v 13.12.90 In de secrete kamer. Rdsh. Coenraet vander Bruggen (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan vanden Hautte, zn van Jacques, Gent, 40 jaar en koopman van paarden, wordt verhoord. Het begin van het verhoor heeft niets met het onderlinge conflict te maken, maar uit voorzorg gaat het Hof na in hoever de paardenhandel van Jan vanden Hautte volgens de plakaten verliep.

Jan vanden Hautte (auteur): *“Tijdens de oorlog heb ik verschillende paarden naar Kortrijk vervoerd. Die werden geleverd aan Franse onderdanen. Dit gebeurde steeds met toestemming van zijne Excellentie.”*

En nu het eigenlijk onderling conflict.

Vanden Hautte (auteur): *“Met Gerard Verdonck heb ik onderhandeld om twee van mijn ruinen [gecastreerde hengsten] te wisselen tegen paarden van hem. Omdat Verdonck dacht dat mijn ruinen te jong waren om te trekken, stelde ik voor dat hij ze mocht proberen. Thans zijn die ruinen nog altijd bij hem en hij dient deze nog te betalen.”*

De p.-g. (auteur): “*Onmiddellijk na de aanhouding van Verdonck hebt ge geprobeerd hem nog te spreken. Ge hebt luidop geroepen dat hij zich aan het akkoord moest houden en dat hij moest betalen.*”

223v 14.12.90 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan vanden Hautte**.

223v Zelfde dag en plaats. Confrontatie van Jan vanden Hautte met Gerard Verdonck. **Gerard Verdonck** (auteur): “*Ik blijf bij mijn vorige verklaring, van een wisseling van paarden met Jan vanden Hautte is er geen spraak geweest. Bijgevolg dien ik de twee paarden van Jan vanden Hautte die bij mij gestald zijn, niet te betalen.*”

De procureur-generaal besluit, steunend op de plakaten, de twee paarden openbaar te laten verkopen.

224r 15.12.90 Het Hof verklaart de twee aangeslagen paarden geconfisqueerd. **Jan vanden Hautte** krijgt twee boeten elk van 100 gulden, te distribueren volgens de plakaten. Bovendien dient hij alle kosten verbonden aan deze zaak te betalen.

225r 30.12.90 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Goethals (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan Baptiste Dhooghe, zn van Jan, Berlare, 51 jaar en landsman, wordt verhoord.

225r 2.01.91 Het hof neemt akte van de verklaring van **Jan Baptiste Dhooghe**.

We geven onmiddellijk het vonnis.

147v 20.10.91 Vonnis over Jan Baptiste Dhooghe en zijn advocaat Jan Pype.

Crimineel proces *criminelyck ende extraordinair* gevoerd.

Beschuldiging.

Op 23 november 1690 is in Berlare deurwaarder Jacques van Loo op het hof van Jan Baptiste Dhooghe geweest om betaling van de kosten en het salaris van procureur Larebeke te vorderen. Dhooghe zei dat hij sedert lang een deel betaald had via een bode van vermelde deurwaarder.

Maar de reeds betaalde drie gulden waren lang niet genoeg volgens de deurwaarder. Dhooghe trok zich terug in zijn huis, maar een assistent van de deurwaarder belette hem de deur te sluiten en geraakte toch binnen. Met een blote degen ging Dhooghe de assistent te lijf, maar met zijn stok voorkwam de assistent een steek van de degen. Daarop nam Dhooghe zijn - naar achteraf bleek ongeladen - musqueton, maar die wong de assistent uit de handen van Dhooghe. Daarop volgde een partijtje worstelen, waarbij de betichte de assistent in de rug stak met een mes. Gevolg, de assistent was genoodzaakt zich bloedend terug te trekken.

Uitspraak.

Het Hof houdt rekening met de lange detentie van **Jan Baptiste Dhooghe** [ongeveer tien maanden sedert zijn verhoor] en met zijn excusen. Beschuldigde dient blootshoofds voor het consistorie te verschijnen en op zijn twee knieën God en Justitie om vergiffenis te vragen. Verder wordt hij voor drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen, die hij binnen de drie dagen na zijn vrijlating moet ontruimd hebben. Voorts dient hij ook de proceskosten te betalen. Eens dit gebeurd wordt hij vrijgelaten.

Ook **Jan Pype**, de advocaat van Jan Baptiste Dhooghe, wordt veroordeeld omdat hij in zijn verdediging indecente en *iniurieuse* termen gebruikt had. Hiervoor dient hij 24 uren op water en brood te zitten in een put van de gevangenis van het Hof.

225v 2.01.91 In de secrete kamer. Rdsh. Larebeke (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Gabriel van Batenburch, zn van Ottho, 62 jaar, burgemeester van het Ambacht van Maldegem en chirurgijn, wordt verhoord.

Gabriel van Baetenburch (auteur): “*Op 4 december 1690 ging ik samen met Jan Baptiste Vleys en Lieven de Smet naar het kasteel van Maldegem. Vleys vroeg aan poortwachter Jan Calis om de poort van het kasteel te openen. Calis ging hierop niet in en zei dat men desnoods de poort maar moest open kappen.*”

Vleys schoot in zijn wiek en zei: “*Jeghens wien meynde [meent, denkt] ghy dat ghy spreekt? Meynde ghy dat ick eenen ‘coywachter’ [koewachter] ben?*”.

Calis liet zich dat niet welgevallen en pakte Vleys bij zijn crawatte [das]. De twist onttaarde in een worsteling.

Een glazenmaker, een timmerman uit Brugge en Lieven de Smet probeerden de vechtenden te scheiden. Vleys vroeg aan Jan Lambrecht, een ambtenaar van Maldegem die ondertussen ook erbij gekomen was, om Jan Calis naar de gevangenis te leiden. Lambrecht leidde Calis in de achterkeuken van een herberg *alwaer de cipiraige wort ghehauden*. Daarop duidde Calis een tweede toegangsdeur tot het kasteel aan. Via die deur traden de timmerman en de glazenmaker, die gekomen waren om vast te stellen waar dringende herstellingen nodig waren, het kasteel binnen.

Gabriel van Batenburch (auteur): “*Een bevel om Calis gevangen te nemen heb ik niet gegeven. Bij mijn vertrek heb ik zelfs gevraagd om hem vrij te laten.*”

[We hebben de indruk dat de bewoners van het kasteel van Maldegem burgemeester Jan van Batenburch voor het gerecht daagden omwille van huisvredebreuk, en dat ze bijgevolg volledig achter Jan Calis stonden.]

226r 3.01.91 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Gabriel van Baetenburch**.

226r 3.01.91 **Lieven de Smet**, zn van Gillis, 58 jaar en schepen van Maldegem, bevestigt de verklaring van Gabriel van Baetenburch.

226v 3.0.91 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Lieven de Smet**.

226v 11.01.91 Secrete kamer. Rdsh. Goethals (comm.) bijgestaan door griffie Helias, de p.-g..

Opmerking. In het verslag hierna schrijft Helias schrijft ongeveer even veel keren Le Maire als Le Meire.

Jan Rootsaert ofwel Rotsaert, zn van Jan, 32 jaar en baljuw van de stad en de haven van Oostende, wordt verhoord.

Zoals bij veel verslagen van Helias het geval is, gaat het hier om een goed leesbare maar verward geformuleerd relaas. Gelieve dan ook wat volgt met de nodige reserves te lezen.

Blijkbaar volgde Jan Rootsaert als baljuw een zekere Borm op. Hierbij sprong hij de luitenant-baljuw Le Meire over de kop.

Jan Rootsaert ontsloeg Le Maire als luitenant-baljuw. Volgens Rootsaert had Le Maire dan ook niet meer de bevoegdheid om exploten te betekenen. Omgekeerd betwistte Le Maire de bevoegdheid van Rootsaert. Het kwam dan ook tot een handgemeen en Rootsaert gaf zijn opponent enkele slagen, naar zijn zeggen met een *handstocxken synde een ghecnoot riet van ontrent een cleynen vingher dick*, waarbij hij, volgens Rootsaert, Le Maire niet kwetste. Dit was als revanche, want voordien had Le Maire Rootsaert vastgepakt bij zijn ‘*juste-au-corps*’

[nauw sluitend kledingstuk] waarbij enkele van diens knopen sneuvelden. Dit alles volgens Rootsaert.

227r 12.01.91 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan Rootsaert**.

227v 7.02.91 In de secrete kamer. Rdsh. Larebeke (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

François du Thieu, zn van François, 35 jaar, kruidenier en koster van de Onze-Lievevrouwe kerk te Brugge, wordt verhoord.

Opmerking. In het verslag van griffier Helias speelt het woord *pasquille* een essentiële rol. De betekenis hiervan vonden we nergens terug. Wel vermoeden we dat hiermee een *pasquinade* of een spotschrift, bedoeld is.

François du Thieu wordt ervan verdacht dat hij een spotschrift geplakt heeft op de deur van de Onze-Lievevrouwe kerk. Dat ontkent hij ten stelligste, alhoewel hij zegt dat kapelaan Franciscus Saegman hem verzocht heeft tegen betaling van één pistole een kopie te nemen van het spotschrift.

228r 07.02.91 Het Hof laat **François du Thieu** naar huis terugkeren. Trouwens, du Thieu zegt dat zijn vrouw *sieck licht onder de rechten van d' heilighe kercke* [ze heeft de sacramenten van de stervenden ontvangen]. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten en van de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het verschijnen in het Gravensteen, indien daartoe aangemaand, dient hij 100 gulden te betalen.

228v 15.02.91 In de secrete kamer. Rdsh. le Waitte (comm.) bijgestaan door griffier Helias, , de p.-g..

Jacques de Vos, zn van Jacques, 28 jaar, stadhouders van de stad en het ambacht van Aalst, wordt verhoord.

Jacques de Vos (auteur):

“Op 7 april 1690 tussen negen en tien uur 's avonds ontstond een gevecht tussen enkele soldaten van het plaatselijk garnizoen en de broers Jan François Meerx en Jan Louis Meerx, een kistenmaker. Een eerste soldaat stierf ter plaatse, een tweede werd gekwetst afgevoerd naar het hospitaal en stierf vier dagen nadien.

Jan François Meerx was zo erg gekwetst dat ik vervoer onmogelijk achtte. Ik beval een ambtenaar hem te bewaken, maar toen ik terugkwam zag ik dat hij verdwenen was.

's Anderendaags vernam ik dat onbekenden hem overgebracht hadden naar het klooster van de Zwarte Zusters.

Zelf heb ik het al het mogelijke gedaan om Jan François Meerx 'te doen condemneren ende castyden [kastijden] naer behooren'. Zijn zaak kan elke dag gewezen worden.”

[Het Hof verdenkt er Jacques de Vos blijkbaar van dat hij verantwoordelijk was voor de verdwijning van Jan François Meerx .]

229r 17.03.91 In de secrete kamer. Rdsh. Masseau (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

François Maes, zn van Jan, 61 jaar en baljuw van de parochie en de haven van Kallo, wordt verhoord.

In Kallo en Beveren doet een hardnekkige *straetmaere* [gerucht] de ronde. X [naam onleesbaar] is ontsnapt uit de gevangenis en baljuw François Maes wordt ervan verdacht dat hij hierbij een handje toestak, iets wat hij ten stelligste ontkent.

François Maes (auteur): *“Omdat volgens de cipier de plaats waar X gevangen zat al te veel stonk - daar hadden personen gezeten ‘die gheëxecuteert waeren mette coorde’ - werd hij buiten mijn weten overgebracht naar een andere plaats. Ik heb geen bevel gegeven om zijn boeien af te doen. Dat voorheen iemand reeds uit die nieuwe plaats uitgebroken was, wist ik evenmin. Toen X ontsnapt was, heb ik al het mogelijke gedaan om uit te zoeken waar hij zich bevond, maar tevergeefs. Alle informatie heb ik doorgezonden naar de procureur van dit Hof.”*

De procureur-generaal (auteur): *“Volgens een hardnekkige ‘straetmaere’ [gerucht] dat de ronde doet in Beveren en Kallo, heeft iemand van zijn vrienden geld gepresenteerd om hem los te laten.”*

François Maes (auteur): *“Daarvan weet ik niets.”*

153r 22.11.92 Vonnis over François Maes, baljuw van de parochie en de haven van Kallo, en over Pieter Jooris, cipier van de gevangenis van de parochie Beveren.

Beschuldiging. Beiden worden beticht van onachtzaamheden begaan bij de bewaking van gevangenen.

Uitspraak. François Maes krijgt 100 gulden en Pieter Jooris 50 gulden boete.

230r 2.04.91 In de secrete kamer. Rdsh. Masseur (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Cornelis de Coorebyter, zn van Adriaen, 34 jaar en griffier van de stad en de heerlijkheid Kaprijke, wordt verhoord.

Cornelis de Coorebyter had een zware discussie met procureur Melsele en met een zekere Jooris vande Kerckhove. Bij hoge woorden bleef het niet. Betichte pleegde ook fysieke agressie.

231r 3.04.91 **Cornelis de Coorebyter** moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens zijn procureur Lambrecht hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten, van de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het verschijnen in het Gravensteen, indien daartoe aangemaand, dient hij 300 gulden te betalen.

145r 5.05.91 Vonnis over Cornelis de Coorebyter griffier van de stad en de heerlijkheid Kaprijke.

Beschuldiging. Verbale en fysieke agressie op o.a. procureur Melsele.

Uitspraak. Cornelis de Coorebyter dient 100 gulden boete te betalen.

Moorsel in het Land van Aalst. Van een zoon van de wed. Jooris Codde werd een stuck duym afgekapt. De vermoedelijke dader Jooris Matthys verlaat vrouw en kinderen en meldt zich bij het leger.

231r 10.04.91 In de secrete kamer. Rdsh. van Vaerent (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Louis de Groote, zn van Adriaen, 49 jaar en meier van Moorsel in het Land van Aalst, wordt verhoord.

Louis de Groote (auteur): *“Op 5 maart 1690 ben ik op bevel van de markies van Rodes met enkele anderen bij de wed. van Jooris Codde geweest om de roers af te halen van haar zonen. Die gebruikten de roers bij het jagen zonder toestemming van de heer. Het is waar dat we daartoe geen machtiging hadden tenzij het mondeling bevel van de heer van Rodes.”*

De deur stond open en toen we de roers vonden, kwamen een zoon gewapend met een gespannen roer en een kind met een riek op ons af. Geweld hebben we niet gebruikt, integendeel, aan die zoon heb ik in alle kalmte uitgelegd waarvoor we kwamen.”

Procureur-generaal (auteur): *“Ge waart toch gewapend?”*

Louis de Grootte (auteur): *“Ik geef toe dat ik een degen bij had, maar die heb ik niet uitgetrokken.”*

Procureur-generaal (auteur): *“En de anderen?”*

Louis de Grootte (auteur): *“Jacques de Loore had een weimes bij zich, Jooris van Hooreweghe een stok, in de broekband van Joos Matthys stak een ongeladen pistool en Joos van Brussel droeg een geweer.”*

231v 10.04.91 Idem.

Joos van Brussel, zn van Pieter, Moorsel (L. van Aalst), 33 jaar, schoenmaker en ambtenaar van de markies van Rodes op de parochie Oosterzele, wordt verhoord.

Joos van Brussel bevestigt de verklaring van Louis de Grootte.

232r 10.04.91 Idem.

Gillis van Hooreweghe, zn van Joos, Moorsel (Land van Aalst), 38 jaar en kleermaker, wordt verhoord.

Gillis van Hooreweghe (auteur): *“De zonen verzetten zich en weigerden de roers af te geven. Dat ‘een stuck vanden duym’ van een van de zonen afgekapt werd, heb ik niet gezien. Ik weet dan ook niet wie dit deed.”*

232v 10.04.91 Idem.

Jacques de Loore, zn van Joos, 45 jaar, werkknecht en ambtenaar van Scheldewindeke, wordt verhoord.

Jacques de Loore bevestigt in grote trekken de verklaringen van zijn voorgangers tot de procureur-generaal vraagt: *“En waar is Jooris Matthys?”*

De Loore (auteur): *“Sedert de dagvaarding heb ik hem niet meer gezien. Het schijnt dat hij vrouw en kinderen verlaten heeft en naar het leger getrokken is.”*

233r 11.04.91 Het **Hof** laat de betichten, **Louis de Grootte, Joos van Brussel, Gillis van Hooreweghe en Jacques de Loore**, naar huis terugkeren. Elk van hen moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens hun procureur Laureyssens hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten, van de (eventuele) toekomstige procedurekosten, o.a. voor *het gewysde*, en voor het verschijnen in het Gravensteen, indien daartoe aangemaand, dient elk 50 gulden te betalen.

233r-236r 177v Na klokgelui stormen militairen onverwacht de markt van Ninove op en slaan op al wat beweegt.

Synthese van het gebeurde.

Op 19 februari 1691 werd in Ninove de klok geluid. Wat was er gebeurd?

Punt één. Enkele vrouwen waarbij Elisabeth de Vurster huisvrouw van Jacobus Moens, Adriane Smul huisvrouw van Jan Cooman en Jenne Steenkiste huisvrouw van Joos Evens, trokken samen naar het stadhuis om betaling te vragen van het achterstallig logementsgeld van het vorig jaar. Anderen waren betaald, zij niet. Ze zouden voorstellen dit bedrag af te trekken bij de afrekening van de laatste ommestelling. De burgemeester was hiermee akkoord.

Punt twee. Henderick Walckier, gedagvaard voor een andere zaak waarbij hij aan de griffier een zekere som zou moeten betalen, kwam daar eveneens. Tussen de griffier en Walckier

ontstond een meningverschil over de manier van afrekenen en het saldo. De griffier dreigde hem te laten gevangen nemen.

Nog voor Walckier het stadhuis goed en wel verlaten had, werden de klokken geluid. [Wie daartoe het initiatief genomen had, is niet vermeld. Mogelijks was het de griffier.] In ieder geval kwam de goegemeente toegestroomd in de mening een *maere* te horen aflezen over een zetting.

Maar dit is niet alles. Op slag stormden militairen via de markt naar het stadhuis en begonnen in het wild op de burgers te slaan. Ook Walckier deelde in de brokken.

Hierna volgen de namen van de zes personen die verhoord werden. Enkel op de verklaring van Jenne Steenkiste gaan we nader in.

233r 14.04.91 Rdsh. Masseur (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Adriane Smul, dochter van Louis, Ninove, 38 jaar en huisvrouw van Jan Cooman.

233v Idem.

Elisabeth Vursters, dochter van Joos, Ninove, 35 jaar en huisvrouw van Jacobus Moens.

234r 21.04.91 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **Adriane Smul** en **Elisabeth Vursters**.

234r 27.04.91 Idem.

Henderick Walckier, zn van Cornelis, Ninove en 44 jaar.

235r 28.04.91 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Henderick Walkier**.

235v 2.05.91

Jenne Steenkiste, dochter van Jan, Ninove, 38 jaar en huisvrouw van Joos Evens, wordt verhoord.

Jenne Steenkiste (auteur): *“We kwamen om te zien welke zetting uitgebeeld was van een pond groten op ieder bunder. Ook wilden we geld voor het onderhoud van de soldaten”*.

De griffier van Ninove (auteur): *“Ik zal het u wel wijs maken, al kost het mij twintig pattacons.”*

236v 12.05.91 Idem.

Jan van Heghe(?), zn van Adriaen, Ninove, 40 jaar, bakker van style en *hem somtyts gheuerende met visschen, wordt verhoord*.

237r 12.05.91 Het Hof beslist dat **Jan van Heghe(?)** naar huis mag terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens zijn procureur Lambrecht hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant.

236r 2.05.91 Idem.

Jan Heynsens, zn van Jacques, Ninove, 54 jaar en bakker, wordt verhoord.

177r 3.12.94 Vonnis over Heinderick Walckier, Jan Heghe en de huisvrouwen van respectievelijk Joos Evens, Jan de Cooman, en Jacques Moens.

Uitspraak.

Het Hof, rekening houdend met hun excuses en de aangebrachte redenen *excuseert de verweerders van 's heesschers conclusien*, veroordeelt hen niettemin tot de betaling van de proceskosten, en beveelt hen in de toekomst meer respect te betonen voor het magistraat van Ninove.

236v-238v 240r-241r 250r-252r 160r De Raad van Vlaanderen houdt paardenhandel nauwkeurig in het oog, vooral van wie dicht bij het vijandelijk gebied woont.

236v 8.05.91 Rdsh. Coenraet vander Brugghen (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter Mestach, zn van Jan, Wondelgem (*binnen 't Vrye van Ghendt*), 52 jaar, landsman, wordt verhoord.

Pieter Mestach ontkent alles.

236v 9.05.91 Het Hof laat **Pieter Mestach** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens zijn procureur Dhont hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten, van de (eventuele) toekomstige procedurekosten, o.a. voor het *gewysde*, en voor het verschijnen in het Gravensteen, indien daartoe aangemaand, dient hij 400 gulden te betalen.

239r 22.10.91 Idem.

Pieter Mestach wordt nogmaals verhoord.

Pieter Mestach wordt ondervraagd over zijn aankoop en verkoop van paarden. Hij ontkent dat hij ooit een paard verkocht dat bestemd was voor uitvoer naar Frankrijk.

Soms stalde hij paarden die hij liet grazen op zijn weiden. Dit deed hij ondermeer met paarden van luitenant Orban van het regiment van kolonel Perez. Het Hof heeft de boeken gecontroleerd van een zekere Louis Baron en vindt er paarden terug waarover Pieter Mestach tot nu toe zedig zweeg. Dit is o.a. het geval voor *eenen bruynen blesse* [met een witte plek op het voorhoofd] *ruyn* die hij gekocht had aan Gillis de Maerschallck uit Wetteren.

Het geslacht, de kleur en de herkomst van al de paarden die de revue passeren worden uitvoerig beschreven.

239v 23.10.91 Het Hof laat **Pieter Mestach** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens zijn procureur Dhont hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten, van de (eventuele) toekomstige procedurekosten, o.a. voor het *gewysde*, en voor het verschijnen in het Gravensteen, indien daartoe aangemaand, dient hij 200 gulden te betalen. Voor wat de vorige borgstelling [236v] betreft, die moet hij behoorlijk laten certifiëren.

237r 9.06.91 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Ameye bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Jooris Claeys, zn van Jan, 57 jaar, geboren in het Land van Aalst, koetsier geweest te Antwerpen en o.a. ook in dienst geweest van de hertog van Brandenburg, daarna naar Oost-Indië vertrokken, thans *doende lantsneerynghe inden Nieuwpoortse polder op den wyck van Lombarsyde*, wordt verhoord.

Opmerking. Jooris Claeys woonde in Lombardsyde, stroomafwaarts gezien in de polders rechts van de IJzer. Daar lagen zijn weilanden waarop hij zijn paarden liet grazen.

Van belang is hier de scheidingslijn tussen het Frans en Spaans gebied. Uit het verslag leiden we af dat de IJzer die grens vormde, hoewel volgens Jooris Claeys de Fransen soms de IJzer

overstaken. Of dit laatste waar is of niet, weten we niet. In ieder geval kadert dit zeer goed in zijn verdediging.

Jooris Claeys wordt ervan verdacht dat hij bij laag water paarden over de IJzer leidde, om die daarna aan de Fransen te leveren. Maar hij verdedigt zich spitsvondig.

Jooris Claeys (auteur):

“Toen ik vernam dat Adriaen vande Sype, een van mijn knechten, eens een paard over de haven geleid had, heb ik hem onmiddellijk ontslagen.

Tegenwoordig heb ik een grauwe hengst die ik jaren geleden kocht aan iemand uit Oostduinkerke, waar hij vroeger in diens weide graasde. Van zelf steekt de hengst de rivier over om naar zijn oude weide terug te keren. Hij heeft dit ook aan andere paarden en koeien geleerd.”

De procureur-generaal (auteur):

“Het is onwaarschijnlijk dat een paard zich zo ver door het water zal wagen, tenzij het voordien erover geleid werd.”

Jooris Claeys zegt (auteur):

“Het voorseyde peert uyt synen eighen drift [instinct] daerover swemt sonder daer oynt gheleedt offe ghestiert [gestuurd] gheweest te syn”.

Verder vernemen we nog dat hij een jaar geleden een van zijn paarden verkocht had aan Joos Bouchaudt, waard van ‘Den Dobbelen Arent’ te Brugge.

238v 13.06.91 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jooris Claeys**.

238v Geen datum. In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Ameye bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Jooris Claeys wordt nogmaals verhoord over zijn paardenhandel.

Jooris Claeys (auteur): *“De verkoop van een van mijn paarden ging niet door omdat ik het moest leveren in het Franse gebied.”*

250r 16.01.92 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Stauthals (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Jooris Claeys wordt nogmaals verhoord. Zelf ondertekent hij met Claes.

Opnieuw vertelt Jooris Claeys in geuren en kleuren de evolutie van zijn paardenbestand, voor, tijdens en na de komst van de Fransen.

252v 28.02.92 In de secrete kamer. Rdsh. Stauthals (comm.) bijgestaan door ontvanger de Gheldere die blijkbaar als griffier optreedt en de p.-g..

Louis Looten, zn van Jan, 36 jaar, woonende inden Nieuypoortschen polder op het erve van stadts hofsteden en thans pachter van de duynen vanden gouverneur, wordt verhoord.

Louis Looten (auteur): *“Ik heb horen zeggen dat Claeys paarden door het water over de haven stuurde om die te leveren aan de Fransen.”*

In Nieuwpoort zou dat een publiek geheim zijn, maar de namen van degenen die het hem verteld hebben, is hij vergeten.

Het Hof (auteur): *“Sommigen hebben op die manier soldaten zien deserteren en soms paarden, koeien en kalveren zien oversteken.”*

Lootens wordt wat loslippiger (auteur): *“Adriaen vande Zype, gewezen knecht van Jooris Claeys, heb ik door het water van de haven zien rijden. Het huis van Jooris Claeys staat het dichtst bij de plaats waar de Fransen de havengeul oversteken om de polders te plunderen.”*

252v 29.02.92 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Louis Looten**.

240r 30.10.91 In de secrete kamer. Rdsh. Coerard (!) vander Bruggen (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Gislain(?) Camus, zn van Philip, Brugge, 33 jaar en herbergier van *In 't Bonte Peert* op de vrijdagmarkt [Brugge of toch Gent?], wordt verhoord.

Gislain Camus (auteur):

“Ik doe geen negotie in paarden, ook vroeger niet. Wel heb ik drie weken geleden ‘in het noorden’ drie veulens gekocht. Twee ervan liepen op een weide in Oostkerke en het derde in Westkapelle. Eén ervan kocht ik aan Joos Hantierens een landsman wonend op Sint-Michiels. Ik was van plan de veulens te laten grazen in Klemskerke op een weide van Michiel Waukier uit Brugge. Ik wilde ze dan ook naar Klemskerke voeren.”

Het Hof had zijn reisweg nauwkeurig uitgepluisd. Die liep langs de *Twee Speyen* [spey: een soort spuikom gebruikt om bij hoog water de vaart te spuien] op de vaart van Oostende naar Brugge. Dit was absoluut de kortste normale weg niet, verre van zelfs. Verder hierover ondervraagd, stuit het Hof op tegenstrijdigheden in zijn verklaring. Bovendien stelde het Hof ook vast dat hij, gekomen aan de ene oever van de vaart, rechtsomkeer gemaakt had toen hij ervan verwittigd werd dat aan de andere kant douaniers stonden. Uiteindelijk werd Camus aangehouden door douaniers [ambtenaren van de licenten].

241r 31.10.91 Het Hof beslist dat **Gislain Camus** naar huis mag terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens zijn procureur Dhont hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten, van de (eventuele) toekomstige procedurekosten zoals het *gewysde*, en voor het verschijnen in het Gravensteen, indien daartoe aangemaand, dient hij 500 gulden te betalen.

241r 30.10.91 Idem als hiervoor.

Mattheus Weyckaert, zn van Jaspas, Brugge, 42 jaar, vervoerde voor *beerhauders* [beer: mannelijk varken] ofwel was hij zelf een *beerhauder*, wordt verhoord.

Dit verslag is niet helemaal duidelijk omdat we niet altijd weten wie wat doet. In ieder geval betreft het de aankoop en transport van drie veulens gekocht door een zekere Jooris de Grave uit Ingelmunster. De drie verkopers woonden allen in het ‘noorden’, de eerste in Stalhille, de tweede in Dudzele en de derde in Westkapelle. Mattheus Weyckaert diende voor het vervoer te zorgen.

Zoals Gislain Camus belandde ook hij bij de *Twee Speyen* op de vaart van Oostende naar Brugge. Weyckaert weet te vertellen dat Camus daar voor hem geweest was.

Mattheus Weyckaert:

“Daar riep een visser me toe dat er volk stond aan de andere kant van de vaart. Ik dacht dat het Fransen waren.”

Opmerking. De overzet nabij de *Twee Speyen* speelde blijkbaar een rol in het ‘illegaal’ vervoer van paarden. De ambtenaren van de douane [van de licenten] wisten dit.

242r 31.10.91 Het Hof laat **Mattheus Weyckaert** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten, van de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het verschijnen in het Gravensteen, indien daartoe aangemaand, dient hij 500 gulden te betalen.

160r 28.11.93 Economische collaborateurs Gislain ofwel Guislain Camus en Mattheus Wyckaert ofwel Wickaert streng gestraft.

Proces criminel criminelyck ende extraordinair beleet.

Beschuldiging. Gislain Camus en Mattheus Weyckaert worden ervan beschuldigd dat zij getracht hebben enkele veulens over de Oostendse vaart te zenden, met bedoeling die te leveren in bezet gebied aan de vijand Frankrijk.

Uitspraak. Het Hof verklaart de betrokken veulens verbeurd. Gislain Weyckaert moet 300 gulden boete betalen. Bovendien wordt hij voor de duur van de huidige oorlog uit alle Spaanse landen verbannen. De proceskosten dienen Gislain Camus en Mattheus Weyckaert samen te betalen.

242v 9.11.91 In de secrete kamer. Rdsh. François Aloysius vander Meersche bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g..

Valentyn Quésau, zn van Guillaume, 49 jaar en procureur van het Hof, wordt verhoord.

Valentyn Quéseau wordt beschuldigd van het achterhouden van penningen van een namptissement. Hij gebruikte hierbij een valse kopie die hij aan griffier Overwaele overmaakte, schriftvervalsing dus. Het Hof betrapt Quéseau voortdurend op leugens.

Volgende personen komen voor: Geeraert Ysenbrandt, meester Pieter Blokiau uit Stekene, Hendrick Berghmans tavernier in *Het Meuleken* op de Korenmarkt te Gent.

243v 10.11.91 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Valentyn Quésau**.

267v 16.07.92 In de secrete kamer. Rdsh. meester Aloyse vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g..

Valentyn Quésau, procureur en suppoost van het Hof, wordt nogmaals verhoord.

Het Hof verdenkt Quésau ervan penningen onrechtmatig te hebben geïnd. Wellicht is dit het vervolg van 242v.

268r 16.07.92 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Valentyn Quésau**.

154v 24.01.93 Vonnis over Valentyn Quésau procureur van het Hof.

[Behalve een vermoeden van fraude bij een namptissement, bevat onderstaand vonnis geen enkele aanwijzing die verwijst naar bovenstaand verhoor.]

Beschuldiging: *excessen breeder ten processe vermelt.*

Uitspraak. Omdat het Hof nog niet klaar ziet in deze zaak, geeft het aan de commissaris de opdracht ze verder te onderzoeken en de gepaste conclusie te trekken. We geven nagenoeg letterlijk de voorlopige conclusie van het Hof.

Valentyn Quésau dient naast de kinderen van Jacques van Paemele en deze van Marcus Dierkens voor dezelfde commissaris [de commissaris die het onderzoek leidde] te verschijnen, *omme ter interventie vanden Raedt ende den procureur-generael somierelyck* [kort, summier] *ende sonder figure van proces* [zonder vorm van proces], *te ondersoucken hemlieden gherechticheyt tot de penninghen ghenamptiert gheweest onder den greffier Overwaele, ende ghelicht by den verw. ende jonckheer Louis Stalins breeder ten processe vermelt, ende autoriseert denselven commissaris omme op alles te disponeren soo hy in justitie sal vinden te behooren.*

Valentyn Quésau dient 100 gulden boete en de proceskosten te betalen.

243v-248v Fraude bij de inning van de accijnzen op het bier. Zelfs de bevoegde ambtenaren pikten een graantje mee.

We geven een overzicht van de items, de data van de verhoren en de betichten. Daarna volgt een samenvatting van die verhoren.

243v 9.11.91 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. François Aloysius vander Meersche bijgestaan door griffier du Bois, de p.-g..

Joos Polleman, zn van Adriaen, Beveren ofwel Melsele, 22 jaar en knecht bij Jan Pyl die brouwer is en uitbater van de herberg *In Den Coolput* te Beveren *poldere*.

243v 10.11.91 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Joos Polleman**.

244r 9.11.91 **Jan Pyl**, zn van Thomas, Melsele, 40 jaar, brouwer en waard van de herberg *In den Coolput*.

244r 10.01.91 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan Pyl**.

244r 13.11.91 Joos Polleman. .

245v 29.11.91 Jan Pyl.

247v 29. 11.91 Joos Polleman (er staat verkeerdelijk Jan Polleman).

248r 5.12.91 Jan Pyl.

248v 5.12.91 Joos Polleman.

248v 13.12.91 Jan Pyl.

248v 13.12.91 Joos Polleman.

248v 13.12.91 Jan Pyl. Idem.

Samenvatting van de verhoren.

Op Allerheiligen 1691 zond Jan Pyl zijn knecht Joos Polleman met paard en kar naar zijn akkers om er mest te voeren. Op die kar stond een ton. Joos Polleman wist zagezegd niet wat er in die ton stak.

Tot plots de *poenen* [hier: scheldnaam voor de ambtenaren van de controle op het bier] opdaagden. Het dertienjarig zoontje van Jan Pyl dat mee was, beval Joos Polleman de banden rond het vat kapot te kappen. Resultaat: het bier stroomde er uit. De ambtenaren bonden de armen van de arme Joos samen, namen hem mee en het paard sloeg op hol. Polleman greep met elke een arm van twee van de ambtenaren, die beide gewapend waren met een roer. Een schot ging af, maar niemand werd gewond.

Genaderd tot op het erf van Jan Pyl, bemoeiden omstaanders zich met de zaak. Iemand riep: “*Val aan, val aan!*”. Adriaen Bruggheeman, ook een knecht van Jan Pyl, sneedt het touw los en bevrijdde zo Joos Polleman. Die stooft op de ambtenaren en begon op hen te slaan en te stampen hierbij geholpen door anderen.

De procureur-generaal tegen Jan Pyl: “*Wie heeft een van de ambtenaren zo hard toegetakeld? Hebt ge ‘den voorschreven ghequetste niet hooren kermen’? Hebt ge niet gezien dat Adriaen Bruggheeman samen met Joos Polleman hem zo zwaar aanpakte?*”

Jan Pyl: “*Neen.*”

Uiteindelijk bekent Jan Pyl alles. De ton was gevuld met bier. Het Hof verneemt dat Joos Polleman geregeld bier vervoerde zonder het vereiste *billiet*, dit met medeweten van het bierkantoor. Niet alleen de burenen genoten van taksvrij bier. Hij voerde ook bier uit zowel binnen als buiten de Vrije Polder [van Beveren].

Wanneer Jan Pyl door de mand valt, smeekt hij het Hof om genade, *biddende om genaedighe sententie voor eenen man met vrouw en acht kinderen, die hij den cost moet winnen*.

Op de vraag van het Hof of hij nog andere roerende goederen bezat dan die vermeld in de akte van borgtocht antwoordde hij ontkennend. Als pachter aan Pieter vander Smissen bezat hij geen onroerende goederen. Aan de kant van zijn vrouw waar *het soo nauwe niet en steeckt*

[m.a.w. die meer bemiddeld zijn], hebben ze eveneens veel kinderen. Of ze iets zouden willen voorschieten, weet hij niet.

Opmerking. Bij ons weten is dit is tot nu toe het enige geval waarin een verslag van een verhoor melding maakt van het bezit van een beschuldigde.

Volgende namen van personen, blijkbaar alle uit Melsele, zijn ook vermeld: Andries Mieghem, *deckere* [dakdekker] van style, Jan Gaeloose, Gillis Puylaert en Pieter Hendricx.

Joos Valcke eerste rechter bij de admiraliteit van Oostende veroordeeld.

249r 14.01.92 In de secrete kamer. Rdsh. meester Aloyse vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g..

Heer en meester **Joos Valcke**, zn van Joos, Oostende, 25 jaar en thans soldaat in het regiment van Nicolas d' Aguras in de compagnie van don Leopold Colius, wordt verhoord.

Als militair vraagt Joos Valcke het Hof hem buiten vervolging te stellen. Steunend op het decreet van 6 oktober 1691 verwerpt het Hof zijn verzoek.

249v 14.02.92 Het Hof slaat het verzoek van **Joos Valcke** tot buitenvervolginstelling af. Morgen om 17u dient hij zich opnieuw aan te bieden en te antwoorden, zoniet dan wacht hem een boete van 200 gulden.

249v 15.01.92 Idem.

Meester **Joos Valcke** wordt nogmaals verhoord.

Joos Valcke: *“In mei 1691 nabij het huis van mijn vader, r was er ruzie tussen enerzijds mijn vader en Bauduwyn Borm en anderzijds de baljuw van Oostende die Albert Le Maire geverbaliseerd had. Ik pakte de baljuw met beide handen vast en zei: “’Mynheer den bailliu en maeckt gheen ramour [lawaai], laet hem gaen’. Ik meen dat ik daarmee geen misdrijf begaan heb. Ik verwijs ook naar mijn verklaring op 30 mei 1691 voor de Admiraliteit.”*

148v 22.12.91 Josse Valcke eerste rechter bij de admiraliteit van Oostende en zijn zoon Joos worden nogmaals verwittigd dat ze voor het Hof moeten verschijnen..

Zowel Josse Valcke, eerste rechter bij de admiraliteit van Oostende, als zijn zoon Joos kregen op 23 november 1691 een boete van 100 gulden [in de rand staat 200 gulden]. Bovendien zal men hen schriftelijk verwittigen, *by derde briefnen* [wellicht hebben ze op de eerste twee brieven niet gereageerd en volgt er nu een derde], dat ze binnen de acht dagen persoonlijk voor het Hof moeten verschijnen. Doen ze dit niet, dan dient elk een tweede boete van 200 gulden te betalen.

151r 3.07.92 Vonnis over Joos Valcke eerste rechter bij de admiraliteit van Oostende.

Opmerking. Hiervoor werd hij Josse genoemd en zijn zoon Joos.

Beschuldiging.

Exces en resistentie breeder ten processe vermeld.

Uitspraak.

Rekening houdend met de brieven van Zijne Majesteit geschreven op 27 juni 1692, met zijn gedrag in de discretie van het Hof en met zijn excusen, veroordeelt het Hof Joos Valcke in een boete van 100 gulden. Bovendien dient hij ook de proceskosten te betalen. Wanneer die betaald zijn mag hij naar huis.

250v 8.02.92 In de secrete kamer. Rdsh. Lewaitte (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Pieter de Smet, zn van Adriaen, Ninove, 40 jaar en koopman, wordt verhoord.

Dit verslag van Helias is niet duidelijk. De baljuw van Hultem [plaatsnaam ofwel eigenaam?] heeft een paard en meubels toebehorend aan Pieter de Smet in beslag genomen. Volgende personen zijn vermeld: de Prins van Friesland die een tijdje bij Pieter de Smet logeerde, en de Prins van Vaudemont aan wie op zeker moment graanmijten toebehoorden, iets wat Pieter de Smet betwist.

252r 11.02.92 Het Hof laat **Pieter de Smet** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens zijn procureur vande Velde hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten, van de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het verschijnen in het Gravensteen, indien daartoe aangemaand, dient hij 150 gulden te betalen.

254r 24.03.92 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Bernaige (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan Verbucht(?) [de griffier schrijft Verbucht], zn van Adriaen, Munte, 29 jaar, wordt verhoord.

Ambtenaar Gerard de Schoenmaker trachtte op 1 maart 1692 een boete te geven aan Jan Verbucht, omdat die hout kapte in het bos van de armen van Sint-Baafs. Verbucht schoot in coleire, pakte de ambtenaar vast en duwde hem achteruit. "*Meer deed ik niet*". Dit volgens de verklaring van de betichte die om een confrontatie met de ambtenaar verzocht.

Het Hof tegen de Schoenmaker (auteur): "*Was het door die man dat je 'soo qualyck wert getracteert'* [behandeld]?"

De ambtenaar beaamt dit, maar Verbucht ontkent.

254v 27.03.92 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan Verbucht**.

149r 26.04.92 Clandestien houtkapper Jan Verbucht veroordeeld tot zes jaar militaire dienst bij het paardenvolk.

Beschuldiging.

Op 1.03.1692 werd Jan Verbucht uit Munte geverbaliseerd door Gerard de Schoenmaker [ofwel de naam van zijn beroep], ambtenaar van Munte. In het bos van de armen van Sint-Baafs had hij zowel groen als droog hout gekapt. Betrapt door Gerard de Schoenmaker, sloeg hij de ambtenaar verschillende keren met diens vork. Hij bekende ook dat hij herhaaldelijk hout kapte.

Uitspraak.

Jan Verbucht wordt veroordeeld tot zes jaar militaire dienst bij het paardenvolk in het regiment van de Graaf van Egmont. Om de zes maanden moet hij een certificaat van voorbeeldige dienst voorleggen, af te leveren door zijn kolonel of zijn commandant. Tevens dient hij onder eed te beloven dat hij Gerard de Schoenmaker in het vervolg op geen enkele manier zal misdoen. Hij moet ook de proceskosten betalen.

254v-263v De zaak van de ... buffels! Of de zaak Nicolaes Ballas en Louys van Hol.

Opmerking. Buffels zijn lederwaren gemaakt van de huid van sommige dieren waaronder buffels. Twee personen worden ondervraagd.

Louys van Hol, zn van Jean, 30 jaar, geboren in Ath, reeds vier jaar wonend in Gent en koper van lederwaren bij Nicolaes Ballas.

Nicolaes Ballas, zn van Jan, Gent, 31 jaar en meesterbuffelmaker m.a.w. handelaar in [en bewerker(?) van] dierenhuiden.

254v 26.04.92 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Goes bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc. Spanoghe. Verhoor van **Louys van Hol**.

256v 28.04.92 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Renynghe bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc.. Verhoor van **Louys van Hol**.

257v 29.04.92 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Louys van Hol**.

257v 30.04.92 In de secrete kamer. Rdsh. Renynghe bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc.. Verhoor van **Nicolaes Ballas**.

258v 2.05.92 Idem. Verhoor van **Nicolaes Ballas**.

259r 5.05.92 In de gevangenis van het Hof. Idem. Verhoor van **Louys van Hol**.

259v 6.05.92 Idem. Verhoor van **Louys van Hol**.

260v 7.05.92 Idem. Verhoor van **Nicolas Ballas**.

261v 8.05.92 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **Nicolas Ballas**.

261v 13.05.92 Idem. Verhoor van **Louys van Hol**.

262r 13.05.92 In de secrete kamer. Idem. Verhoor van **Nicolas Ballas**.

262v 16.05.92 In de gevangenis van het hof. Idem. Verhoor van **Louys van Hol**.

263v 21.05.92 In de secrete kamer. Idem. Verhoor van **Nicolas Ballas**.

Opmerking. Eigenlijk konden we geen draad bespeuren in de bovenvermelde verhoren. In ieder geval speelde alles zich af in april 1692, een beroerde tijd met voortdurende wisselende posities van het Frans leger. Op zekere dag stonden de Fransen zelfs voor een stadspoort van Gent (262v). Uit ervaring weten we dat de invallen van de Fransen onzekerheid met zich brachten bij de griffiers. In Boek 2 hebben we dit ook ondervonden.

Vast staat dat in dit geval de Raad van Vlaanderen uiterst wantrouwig stond voor leveringen aan de Fransen. Aanvankelijk leek dit een echte staatszaak, maar die liep op een sisser af.

Een paar losse items.

Nicolaes Ballas verklaarde verscheidene keren dat hij niet wilde leveren in het Franse gebied waarin blijkbaar Bergen lag (254v). Ook Louys van Hol deed dit (254v).

Van Hol werd aangehouden nabij Het Witte Paard [*Le Cheval Blanc*] in het district Sotenghien door kapitein Pasteur en zijn soldaten. Die lieten zich doorgaan voor Fransen. Dit verklaarde Louis van Hol. Of dit al dan niet Fransen waren, weten we niet.

Groothandelaar in dierenhuiden Ballas verbleef steevast in zijn winkel in Gent, terwijl van Hol meer 'de baan deed'.

Naast De Hazewind of *Le Lévrier* en *Le Dammier* of het Dambord, beiden in Gent, worden volgende plaatsen vermeld: Ath, Bergen, Geraardsbergen, Lessen, Doornik, Brussel en Luik.

[Zoals hoger gezegd zien we geen lijn in de verhoren. We vragen ons zelfs af of het Hof er zelf klaar in zag. In ieder geval eindigt deze zaak nogal laconiek [zie hierna]. Ondertussen zette het Hof gewoon zijn werkzaamheden voort met zaken waarmee de tegenstelling Spanje-Frankrijk niets te zien had.]

263v 19.07.92 Het Hof *merckende de fiscale schaeden, decreteert de verweerders [Louys van Hol en Nicolaes Balas] by requeste ghedaen ende condemneert hem [bedoelt is hen] in het rapport daerop ghevolght.*

Hierna schrijft de griffier van de verhoren: "*Waermede dese saecke is vernietight ende commen te cesseren.*" [Stonden de Fransen opnieuw voor de deur?]

264r 7.06.92 In de secrete kamer. Rdsh. de Moncheaux bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Pieter Jooris Hendricx, zn van Hendricx, Beveren, cipier, wordt verhoord.

Pieter Jooris Hendricx (auteur): "*De baljuw en zijn knechten hadden gevangene Jacques Verrooten naar een andere plaats overgebracht. Dat de nieuwe cel veilig was, heb ik nooit gezegd. Ik kon zelfs niet beletten dat wie buiten stond met de gevangenen sprak, want achteraan tegen de hof was er 'eene splete daerdoor een ieghelick [iedereen] al daer gaende met hem coste [kon] spreken'.*

Verder zegt hij (auteur): "*Het is niet waar dat ik 'de sorge vande vanghenisse heb gheabandonneert aen een joncken'. Wel is het waar 'datter thuis is ghebleven' een van de kinderen, 'teghenwoordigh synde van oudde van veerthien jaeren'.*

Tot elf uur 's avonds ben ik bij de bureu geweest. Dan is mijn vrouw me komen halen. Ondertussen was er nog niemand uitgebroken."

265r 26.06.92 In de chastelette. Rdsh. Charles François Peeters (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g.. In het Frans.

Pierre Bonisol, bijgenaamd la Toure, zn van Jacques, geboren in Montpellier, 40 jaar, wordt verhoord.

Pierre Bonisol wordt blijkbaar verdacht van spionage voor de Fransen.

Hij vertelt van de hak op de tak zijn leven als soldaat. Het is moeilijk met zekerheid de chronologie vast te leggen. Met veel reserves proberen we dit toch, omdat we een beeld willen geven van het leven van een soldaat in die tijd.

Bonisol (auteur):

"Op mijn zestiende heb ik 'mijn land' verlaten om in dienst te treden van de koning van Frankrijk. Drie jaar diende ik in het regiment van Navarre bij de infanterie. Na mijn ontslag trad ik bij 'les gens d' armes de monsieur le Dauphin' in de compagnie van de markies de la Trousse, dit voor omtrent vier jaar. Ook daar ontslagen trok ik naar Douai bij een broer van me. Drie jaar diende ik in dienst van mons. Picart, een schoonbroer van mijn broer.

Nadien trok ik naar Holland in het regiment van Navarre. Ik heb deelgenomen aan de campagne waarin de koning van Frankrijk Maastricht innam [dus in dienst van Lodewijk XIV]. In Driel trouwde ik met Isabelle van Jorde(?), dochter van een cabaretier [cabaret: een herberg, meestal van laag allooi] die daar ook schepen was. Na vier jaar zijn mijn vrouw evenals mijn twee kinderen overleden. Te Grave heb ik zelf ook een cabaret uitgebaat.

Terug in Douai ben ik bij mijn schoonzuster ingetrokken. De plaatselijke gouverneur nam me gevangen. Die vroeg me om samen met enkele anderen waaronder partizanen rond te speuren in Diksmuide, Torhout en in nog enkele andere plaatsen. Hierop ben ik ingegaan.

Ik wilde absoluut weg uit de Franse dienst en wenste terug naar Holland. Met drie andere deserteurs, een Pool, een Zwitser en een Savoyard, verlieten we Kortrijk waar we in garnizoen lagen. Alle vier melden we ons bij de gouverneur van Oudenaarde van wie we een paspoort kregen. In Gent vroeg de gouverneur baron van Torsi, met ambtswoning op de Kouter, of ik tegen de Fransen wilde vechten. Ik ging akkoord met zijn voorstel en beloofde 'un soldat d' honneur et un fidèle serviteur' te zijn. Van zijn kant beloofde hij me zo vlug mogelijk aan werk [als militair] te helpen. Ondertussen nam ik mijn intrek in de herberg Klein Kortrijk."

Het vervolg van het wedervaren van Bonisol is nogal duister. In ieder geval zegt hij (auteur): *"Het paspoort dat de gouverneur van Oudenaarde me gaf, werd samen met nog andere papieren, afgenomen door de gouverneur van Driel. Als gevolg daarvan kan ik u het precieze jaar van mijn huwelijkscontract niet vertellen."*

Voor wie bovenstaande te mager vindt als carrière van vierentwintig jaar militaire dienst, willen we er nog aan toevoegen dat Bonisol ook nog een tijdje gediend heeft in de compagnie van kapitein Roxevière, *een Languedocien de nation*. Die compagnie verliet hij echter om religieuze redenen.

Hoeft het gezegd dat Bonisol zelfs zijn naam niet kan schrijven? Iets wat de meeste ondervraagden wel konden, al was het slordig en met schrijffouten. Ongetwijfeld ging hij als compleet ongeletterde door het leven.

267r 7.07.92 In de chastelette. Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.. In het Frans.

Pierre Bonisol wordt nogmaals ondervraagd.

Gevraagd of hij een zekere Laurence kent antwoordt hij (auteur): *"Laurence? Dit is een hoer die ik in Gent heb leren kennen. Ze is getrouwd en de dochter van een timmerman uit Brugge. Nadat ik de Hollandse dienst verliet, heb ik in Gent kennis met haar gemaakt. Toen ik naar Kortrijk vertrokken was, is ze me blijven volgen niettegenstaande ik absoluut van haar af wilde. Zelfs in de gevangenis in Kortrijk kwam ze me bezoeken, zeggend dat ze mijn vrouw was."*

Verder vernemen we niets speciaals over Laurence.

268r 17.09.92 In de secrete kamer. Rdsh. François Aloisius vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Carel van Loo, zn van Hugo, Gent, 26 jaar en visverkoper, wordt verhoord.

In 1691 bezorgde Adriaen van Lede, *ghesubstitueerden bailliu* van de vismarkt en de Gentse wateren, aan Carel van Loo een bericht waaruit bleek dat deze laatste een boete kreeg om te vissen in de verboden tijd.

Elinga Janssens trad op als advocaat van Adriaen van Lede. Tussen Carel van Loo en Janssens ontstond een dispuut over de betaling van vroegere salarissen aan de advocaat. Van Loo kreeg raad van zijn twee broers (auteur): *"Die hadden me 'gheraeden dat ick beter saude doen te accorderen ... ende dat men den duyvel moeste een keersken branden."*

Van Loo volgde de raad van zijn broers en zocht een akkoord, maar Janssens wilde niet wijken. Op zekere dag klampte hij Janssens aan na het lof in de Sint-Niklaaskerk en bood hem zes en uiteindelijk zelfs acht pattacons aan. Janssens voelde zich kwalijk aangesproken en zei:

“*Ghy impertinenten.*” Daar bleef het niet bij en van Loo (auteur): “*Janssens trok zijn degen en ik belette hem te steken. Verder bood ik geen resistentie. Wel vroeg ik hem of hij me wilde ruïneren. Aangezien ik een ‘lyde spraeke heb’, bleven de passanten staan, maar verder gebeurde er niets.*”

Op zondag 2 augustus 1692 's morgens passeerde ik op het Veerleplein. Toen ik Janssens zag, pratend met zijn knecht en enkele anderen, vroeg ik hem of hij opnieuw zijn degen zou trekken. Daarop bedreigde hij me met zijn stok. Deze keer kwam Niclais van Loo tussen. Samen met mijn vrouw ben ik naar huis gegaan. Verder gebeurde er dus weer niets.”

269v 8.10.92 In de secrete kamer. Rdsh. du Mont (comm.) bijgestaan door griffier du Bois, adv.-fisc. Spanoghe.

Pieter Heyndricx, zn van Jan, Sint-Niklaas, 54 jaar, schepen van het Beverse, wordt verhoord.

Dit is een andere Heyndricx dan Pieter Jooris Heyndricx die we in 264r ontmoetten. Het betreft een erfenis van een partij land. Er zijn te weinig gegevens om iets zinnigs te kunnen schrijven.

270r 156r Spion Jan van Reckem levenslang verbannen uit alle Spaanse landen.

270r 17.10.92 In de chastelette. Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.. **Jan van Reckem**, zn van Thomas, 42 jaar.

Jan van Reckem blijft bij zijn verklaringen afgelegd op 7, 11 en 14 oktober 1692. Hiervan vonden we geen verslag.

270r 25.10.92 Idem.

Jan van Reckem wordt nogmaals verhoord.

Opnieuw is er sprake van een inval van de Fransen. Het is alles behalve duidelijk wie met de Fransen collaboreerde en wie niet. We proberen met enige reserves enkele feiten weer te geven. Blijkbaar wordt Jan van Reckem verdacht van collaboratie met de Fransen.

1. Volgens het Hof ontving hij verdachte sommen geld. Het Hof vraagt naar de oorspong van die bedragen en waarvoor ze een tegenprestatie waren.

Zo ontving hij 100 gulden van Héron, een Fransman die tijdens een Franse bezetting in Ouwegem ontvanger van de *contributiën* was. Een zinnige verklaring hiervoor geeft hij niet. Op die 100 gulden had - volgens hem - Constantia de Vooght recht. Om die te kunnen innen had hij schriftvervalsing gepleegd. Van die vervalsing, die hij ontkent, is het Hof zeker, want de griffier noteert: “... *soo uuyt d' inckel inspectie* [eenvoudige controle] *can worden bemerckt ...*”. En wat Constantia de Vooght betreft, volgens van Reckem woont ze in de Steenstraat in Duinkerken.

2. Men houdt hem zijn *almanac* [agenda] voor vanaf 16 maart 1691. Hierin wijst het Hof hem niet alleen op enkele bedragen waarvoor hij geen zinnige verklaring vindt, maar men ontdekt ook sporen van zijn correspondentie met een voor ons onbekende Vaubicourt. Een dergelijke correspondentie ontkent hij echter in alle toonaarden.

3. Het Hof wantrouwt zijn bezoeken aan Rijsel, aan Kortrijk en zeker aan Ieper. Hij trok naar Ieper om er de werken aan de vestingen te bekijken. Hierover gaf hij achteraf verslag aan de burggraaf van Vlierynghe.

4. Zijn rol in de onderhandelingen over de bestemming van blijkbaar reeds geïnde belastingen hebben we helemaal niet begrepen. Hiervan vermelden we enkele losse items.

- Belastingen in het kwartier van Ieper.

- Belastingen van de parochies Zomergem, Ursel en Knesselare. Daarbij had hij contacten met de griffiers van Zomergem en van Nevele. Na de griffier van Nevele staat ‘*emmers synen vaeder*’.

We citeren letterlijk:

“*Hebbende den confessant, tusschen hetghone hier vooren gheannoteert, noch gheseyt dat van eenighe prochien van het quartier van Iperen die alhier contributiën betaelen, aensocht is gheweest om te besorghen dat heml. quote soude gheven con...eert* [paar letters zijn onleesbaar] *met de contributiën die de prochiën van Somerghem, Ursele, Knesselaere en andere aende Franschen schuldigh waeren. Dies de somme wel bedroegh tot veertien duysent guldens, en waertoe hy ghesproken heeft aende greffier van Somerghem, woonende ontrent de discalsen [??] binnen deser stede, aende greffier van Nevele, emmers synen vaeder, ende aenden coopman Hendrickxs. Sonder dat deselve negotiatie ten vollen heeft connen gheëffectueert worden, omme dat den voornoemden Hendrixs te veel vraeghde, en hy confessant maer gheëmployeert en was door eenen derden persoon.*”

Verder blijkt die derde persoon Gregorius vander Beken te zijn.

Vervolg zaak Jan van Reckem: zie in het begin van Boek 4.

Hierna volgen enkele vonnissen waarvan we geen verhoor vonden.

133v 24.12.87 Vonnis over

(1) Jan Rutsaert, baljuw van Bellem, (2) Olivier Heytens, (3) Jan de Clercq, (4) Zegher Wieme, (5) Cornelis de Buck, (6) Michiel vander Vinckt, (7) Joos vander Vinckt, (8) Joos KaECKAERT, (9) Jenneken Versluys (wed. van Christoffel Maenhaut) en (10) François vande Putte.

Beschuldiging. Niet nader omschreven *excessen en rudessen*.

Uitspraak.

- (1) Jan Rutsaert: boete 300 gulden.
- (2) Olivier Heytens: boete 50 gulden.
- (3) Jan de Clercq: boete 50 gulden.
- (4) Zegher Wieme: niet vermeld bij de boeten.
- (5) Cornelis de Buck: boete 50 gulden.
- (6) Michiel vander Vinckt: boete 25 gulden.
- (7) Joos vander Vinckt: boete 50 gulden.
- (8) Joos KaECKAERT: boete 22 pond.
- (9) Jenneken Versluys: niet vermeld bij de boeten.
- (10) François vande Putte: niet vermeld bij de boeten.

Samen dienen ze de gerechtskosten te betalen.

133v 7.02.88 Vonnis over Joos Vlieghe, zijn zoon Joos en Jan Cools, allen uit Waarschoot.

Beschuldiging. Niet nader omschreven *rudessen* en *moetwillicheden* begaan op Pieter vande Verre ambtenaar.

Uitspraak. Joos Vlieghe, zijn zoon Joos en Jan Cools dienen elk 100 gulden boete te betalen. Samen moeten ze de proceskosten betalen.

Opmerking. In de kantlijn: 200 gulden en niet 100 gulden en bij Jan Cools 50 gulden i.p.v. 100 gulden.

134r 4.06.88 Na zware fysieke agressie op dokter Philips vanden Berghe van het Hof wordt Gregorius van Aerden voor tien jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen. Beschuldiging.

Op 9 januari 1687 ontmoetten Gregorius van Aerden en meester Philips vanden Berghe, *docteur inde medecynen*, elkaar voor de deur van *de cipiraige aen de voorsaele* van het Hof. Ontmoeten is niet het juiste woord, want toen Gregorius van Aerde zeker was dat Philips vanden Berghe voor hem stond, de persoon die - volgens van Aerde - ervoor gezorgd had dat Jan Heindricx opgehangen werd, begon hij meteen met zijn *cane* op diens hoofd te slaan. Hij sloeg zo hevig dat er ontstond *soo daenighe wonde dat het bloet gheloopen is tot op de steenen*. Hij sloeg zelfs zo hard dat zijn *cane* in stukken brak.

Vanden Berghe vroeg zich angstig of van Aerde een moordenaar of een christen mens was. Hierop schreeuwde van Aerde: “*Ten schilt my niet vele offe ick steke u myn rapiere door uwen balgh* [het kan me niet veel schelen of ik steek mijn degen door uw buik].”

Met het resterende stukje van zijn *cane* trachtte hij de keel van vanden Berghe te doorboren. Dit lukte niet omdat de dokter hem dit belette. In het geharrewar moest ook de pruik van de dokter er aan geloven.

Uitspraak.

Het Hof veroordeelt Gregorius van Aerde om *te compareren in het consistorie van desen Hove, ende aldaer vallende op beede syne cnien aen Godt ende 't Hof inden name vande Justitie vergiffenisse te bidden*. Verder wordt hij voor tien jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen. Gent dient hij op de dag van zijn vrijlating vóór zonsondergang te verlaten en de provincie binnen de drie dagen.

137v 21.04.89 Vonnis over Anthone van Cauteren, ridder uit Nederbrakel.

Beschuldiging.

Het betreft twee processen. Het eerste werd aangespannen conform de brieven van Zijne Majesteit op datum van 7 december 1686. Het tweede werd voor dit Hof ingesteld op 21 mei 1688.

De techniek bij het meten van hoeveelheden granen hebben we niet begrepen, en dat is net de essentie van de beschuldiging. In ieder geval wordt van Cauteren beschuldigd van fraude bij het meten van hoeveelheden granen met behulp van *mokens* [kannetje met een oor]. Hierdoor ontving hij een te grote heerlijke rente.

Uitspraak.

1. Voor het eerste proces dient hij een boete van 1500 gulden te betalen.
2. Hij moet nieuwe *mokens* laten maken. Die zullen geijkt worden in het bijzijn van de commissaris van deze zaak en van *den heesschere* [de procureur-generaal].
3. In zijn *dénombrement* dient hij volgende passus te schrappen: “... *dat de Brakelsche maete is ontrent tweemaal soo groot als de Geraertsberghsche ...*”.
4. Voor zijn *exces* waarvan sprake in het tweede proces krijgt hij een boete van 300 gulden.
5. Hij dient ook de proceskosten te betalen.

144r 22.11.90 Na brieven van Zijne Excellentie wordt Baltazar la Franque volledig vrijgesproken.

Crimineel proces, criminelyck inghestelt.

Beschuldiging. Niet vermeld.

Uitspraak. Zijne Excellentie heeft op 6.09.90 een brief geschreven naar het Hof. Rekening houdend met die brief verklaart het Hof de eis en de conclusies van de procureur-generaal noch ontvankelijk noch gegrond. De beschuldigde **Baltazar la Franque** gaat vrijuit en het Hof betaalt zelf de proceskosten.

144r 17.03.91 Vonnis over Philips van Aerde cipier van het Hof.

Beschuldiging.

Cipier **Philips van Aerde** wordt verantwoordelijk gesteld voor de uitbraak van Pieter van Haesebroeck uit de gevangenis van het Hof. Hem wordt *onachtsaemheyt* verweten.

Uitspraak.

Van Aerde moet *alle daeghen ende uren* vóór het opengaan van de stadspoorten de gevangenis controleren en in het bijzonder *alle criminelycke ghedetineerden visiteren*. Stelt hij iets abnormaals vast, dan dient hij onmiddellijk de *Raden Fiscael* te verwittigen. Doet hij dit niet dan wordt hij verbannen.

144v 24.03.91 Jan vanden Heede, beschuldigde, wordt vrijgesproken en Louis Boelare, aanklager, wordt veroordeeld.

Proces wordt criminelyck ende extraordinair beleet.

Beschuldiging.

Het betreft een proces ingesteld voor de leenmannen van Ayshove en door het Hof geëvoceerd bij beslissing van 21 oktober 1690. De procureur-generaal treedt op als gevoegd eiser en Louis Boelare, baljuw van Ayshove en Kruishoutem is eiser, en **Jan vanden Heede** gevangene te Oudenaarde, beschuldigde.

Jan vanden Heede wordt beschuldigd van het toebrengen van verwondingen aan een niet nader genoemd persoon.

Uitspraak.

Er was geen reden om Jan vanden Heede te arresteren en zeker niet om hem zo lang te detineren. De kosten van zijn langdurige gevangenis worden gecompenseerd, wellicht te betalen door **Louis Boelare**, maar dit is nergens vermeld.

146v 13.10.91 Procureur Lambrecht, die Cathelyne Lievens ‘dient’, wordt veroordeeld.

Beschuldiging. [Cathelyne Lievens is de weduwe van Marten van Isacker.] **Procureur Lambrecht**, die het verzoek aan het Hof van Cathelyne Lievens ondertekende, gebruikte geen nieuw zegel maar een oud.

Uitspraak. Procureur Lambrecht krijgt 12 pond boete.

147r 17.10.91 Veroordeling van Marten Dobbelaere eerste deurwaarder [van het Hof(?)].

Beschuldiging. *Menighvuldighe absentie!*

Uitspraak. Marten Dobbelaere krijgt 25 ponden boete.

149v 9.05.92 Vonnis over Guillaume Parmentier procureur van het Hof.

Beschuldiging.

Procureur Guillaume Parmentier werd betrap op schriftvervalsing. Bij het indienen van een furnisement maakte hij gebruik van een vervalste kopie. Uit de exacte kopie had hij een blad gescheurd en vervangen door een ander met wijzigingen die hij zelf had aanbracht. Hij deed dit zogezegd om een onbelangrijke zaak, Jacques du Mont tegen Joos Schelstraete met Stauthals als Raadsheer, niet nodeloos te rekken en zo kosten te besparen.

Uitspraak.

Rekening houdend met zijn gedrag in de discretie van het Hof en met zijn bekentenis veroordeelt het Hof hem tot 200 gulden boete. Hij moet ook de proceskosten betalen.

150v 21.05.92 Vonnis over Jan Noocle(?).

Beschuldiging. Als gevangene van het Hof had **Jan Noocle(?)** zware beledigingen geuit tegen de cipier en zijn huisvrouw.

Uitspraak.

Betichte dient *acht daeghen gestelt te worden in de putten* [van de gevangenis] *ende aldaer over andere dach te vasten op waeter ende ten broode*. Hij dient ook de gerechtskosten te betalen.

Met de drie heiligdagen van Sinksen in het verschiet geniet hij van een speciaal regime. Op deze drie dagen wordt hij uit de put gehaald om hem de gelegenheid te geven mis te horen. Na elke mis dient hij onmiddellijk teruggebracht naar 'zijn' put.

150v 21.05.92 Afkondiging nieuwe maatregel toepasselijk op alle gevangenen in de gevangenis van het Hof.

In de gevangenis van het Hof, in aanwezigheid van de procureur-generaal en van alle gevangenen, wordt het nieuwe reglement geproclameerd.

Bij wijze van proef is het tot nader order voortaan aan de gevangenen verboden *buyten ... te haelen ofte te coopen eenighe brandewyn, wyn ofte goet bier*. De cipier zal deze dranken leveren mits een door het Hof vast te stellen behoorlijke taks.

Het Hof herinnert de cipier aan het gevangenisreglement van 14 februari 1637.

151v 11.09.92 Wapenkoning Charles Falentyn klaagt Jan Baptiste Everaert aan.

Beschuldiging. **Jan Baptiste Everaert** wordt beschuldigd van het dragen van een degen zonder daartoe gerechtigd te zijn.

Uitspraak.

Steunend op een ordonnantie van 5 juli 1686 krijgt Jan Baptiste Everaert 50 gulden boete. Daarnaast dient hij ook de proceskosten te betalen.

151v 13.09.92 De zaak tussen Jacques Broucx, baljuw van Merendree als aanklager, en Charles vande Putte uit Nevele als beschuldigde.

Deze zaak is eerder voorgekomen voor de burgemeester en de schepenen van Merendree ofwel Meerentree en werd nadien geëvoceerd door het Hof bij ordonnantie van 11 juli 1691.

Beschuldiging.

Charles vande Putte wordt verdacht van *'t criem van oversulcx dies questie* [meer staat er niet].

Uitspraak. Hij moet 50 ponden boete en de proceskosten betalen.

152r 18.09.92 Advocaat vander Hove veroordeeld voor indecent woordgebruik [in de zaak aangespannen door Jan Triest tegen Anhelmus Draeck].

Beschuldiging. Advocaat vander Hove gebruikte in zijn *advertissement* indecente uitdrukkingen in het 55-ste artikel.

Uitspraak. Advocaat vander Hove krijgt 24 pond boete.

152r 20.09.92 De zaak tussen Jan de Possemier, burgemeester van het Land van Zottegem, eiser, en auteur van brieven van *reliefnemente* [strafvermindering] tegen Albertus Ghys, amman van Zottegem, betichte.

Uitspraak. Het Hof verklaart de inhoud van de brieven noch ontvankelijk noch gegrond en veroordeelt **Jan de Possemier** tot het betalen van de proceskosten. **Albertus Ghys** van zijn kant krijgt 25 gulden boete voor zijn *exces* in de transactie van 20 mei 1680 waarover het *reliefnement* spreekt.

152r 31.10.92 Pieter Emanuel Elinga, baljuw van de Gentse wateren en de Gentse visserij, daagt Jan Herman, gehuwd met de wed. van Jan de Mesele uit Masseme, voor het Hof.

Beschuldiging. **Jan de Mesele** gebruikte verboden netten [of viste in een periode waar in het verboden was] en verborg die in het huis van zijn schoonmoeder.

Uitspraak. De afgehaalde netten moeten verbrand worden en Jan de Mesele krijgt 20 gulden boete *te distribueren volghens de placcaeten*. Hij moet ook de proceskosten betalen.

152v 31.10.92 Pieter Emanuel Elinga, baljuw van de Gentse wateren en de Gentse visserij, daagt Carel van Loo, visverkoper te Gent, voor het Hof.

Beschuldiging. **Carel van Loo** viste met verboden netten in de rivier achter zijn huis nabij de Drapstraat.

Uitspraak. Carel van Loo krijgt een boete van 20 gulden *te distribueren volghens de placcaeten*. Daarnaast moet hij ook de proceskosten betalen.

10. Register met Persoonsnamen

- Ackere van Pieter 167r Bassevelde - gearresteerd wegens fysieke agressie op meier Jan Tysebaert
- Aerde van Gregorius 134r Zwarte fysieke agressie op dokter Philips vanden Berghe - 10 jaar verbannen uit Vlaanderen
- Aerde van Philips 144r Cipier van het Hof - veroordeeld voor onachtzaamheid bij uitbraak van Pieter van Haesebroeck - doet hij dit nog, dan wordt hij verbannen
- Aerden van Gregorius 121v Wilde aanvankelijk niet verschijnen voor de RvV - na verhoor veroordeeld tot betaling kosten vd debatten
- Aminos Barbel 5r Gent - kamervr. bij Leo Mahieu - supporterde bij vrijage van jonkvr. Mantels met Anthone Leo Mahieu zoon v Leo Mahieu
- Anthoni Maximiliaen Balthazar.150v Bedelde in Rijsel - drong nabij het Gravenkasteel in een bus met behulp van een *baleine* bestreken met vogelteer - diende te worden tentoongesteld aan de pilaren van het Hof
- Asman Abraham 167r Bassevelde - enkel vermeld
- Avent ofwel Avena 122v Deurwaarder
- Baecke Pieter 166r Ertvelde(?) - fysieke agressie op een ambtenaar - gn vonnis gevonden
- Baecke Jan 11v 22v 131r Middelburg (in Vl.) - tavernier - smokkelde wijn vanuit Aardenburg over de grens - dispuut met Anthone de Smet en Pieter Cornel die hij beschuldigt van diefstal- gn vonnis gevonden
- Bake Jan Baptiste 109v 131r Gent - woonde in de Savaanstraat in het huis van devotie Bogaert - conflict met baljuw van Petegem over plaats in de kerk van Petegem - trok hierbij zijn degen - 50 gulden boete voor zijn *excessen*
- Ballas Nicolas 254v-263v Gent - buffelmaker m.a.w. handelaar in sommige dierenhuiden
- Baltyn Charles 103r Oostende(?) - advocaat - conflict op stadhuis Oostende met Bauduyn Borm en diens zoon Charles
- Barlesteyn 126v Heer van Ruiselede(?)
- Baron Louis 239r Vermeld in zaak Pieter Mestach i.v. m. bezit paarden
- Batenburch van Gabriel 225v-226r Burgemeester van het Ambacht van Maldegem - chirurgijn - trad wellicht op ten voordele van Jan Calis, poortwachter van het kasteel van Maldegem, die weigerde de poort te openen voor enkele notabelen omdat hij daartoe geen opdracht had van de kasteelheer
- Bauters 130v Procureur van Guillaume de Cocq
- Bauwens Jan 207v Petegem(?) - gewraakt door Pieter Crispyn als getuige contra wegens diefstal
- Bauwens Jan 207v Petegem(?) - aanvaard door Pieter Crispyn als getuige
- Beausere de Pieter 14r 16v Berchem - meester (adv.) - blijkbaar verhoord als getuige
- Bedard Evrard 2v Berchem(?) - zaak balj. Jan Baptiste Lievens
- Bedart Evrard 14r 16v Berchem - alias *den Duyts* - zwaar toegetakeld door Jan Sibille
- Beeckman Anthone 142v Axpoele(?) - diende aangehouden door baljuw van Axpoele, maar die verzuimde dit
- Beeckman Joos 142v Axpoele(?) - diende aangehouden door baljuw van Axpoele, maar die verzuimde dit
- Beke vander Gregorius 270r Vermeld in zaak van spion Jan van Reckem
- Belcaen Anne Marie 207v Petegem(?) - aanvaard door Pieter Crispyn als getuige
- Berghe vanden 164v Olsene(?) - pachter van de graaf van Wakken
- Berghe vanden 99v dokter - hield toezicht op tortuur van Jan Heyndricx
- Berghe vanden Philips 134r Dokter - zwaar geagresseerd door Gregorius van Aerde

- Berghmans Hendrick 242v Gent - tavernier van *In het Meuleken*, Gent, Korenmarkt
- Bertolomeus Pieter 26v Sint-Laurens - grensdouanier
- Blocq de L. 151v-155r Zele (of Zomergem) - schepen
- Blomme Jacques 21r Vermeld in verband met Land van Wijnendale
- Blucq de Jan 151v-155r Zele (of Zomergem) - schepen
- Bockhaute de Jan François 89r Kieldrecht(?) - procedeerde tegen Pieter Verdonck
- Boelare Jan 26v Sint-Laurens - grensdouanier
- Boelare Louis 144v Baljuw van Ayshove en Kruishoutem - arresteerde Jan vanden Heede ten onrechte - diende zelf de gevangenskosten van Jan vanden Heede te betalen
- Bogaert Jan 146r Heist(?) - vond aangespoeld zakje met geld en gaf het niet aan
- Bonisol Pierre 265r 267v °Montpellier - soldaat in o.a. Frans leger verdacht van spionage voor de Fransen - nam deel aan belegering Maastricht - gn vonnis gevonden
- Borm Bauduwyn 249v Oostende - incident met baljuw van Oostende
- Borm Bauduyn 103r Oostende - conflict op het stadhuis met advocaat Charles Baltyn - zoon van Charles Borm
- Borm Charles 103r Oostende - conflict op stadhuis Oostende met advocaat Charles Baltyn - zoon van Bauduyn Borm
- Bossche vanden Willemyne 39v Gent - huwde met Adolf Heyndricx
- Bouchaudt Joos 237r Brugge - waard van *Den Dobbelen Arent* in Brugge - vermeld in zaak Jooris Claeys
- Bouckhautte 39v 46r 49r 58r 61v Gent - voogd van Adolf Heyndricx
- Boudin Nicolas 208v-209r 143r Geboren in Rijsel - schipper - probeerde als gevangene in de chastelette de sleutels van de portier te bemachtigen - 100 gulden boete - 14 dagen op water en droog brood
- Braeckman 131r-139r 143r Deurwaarder - zaak Adriaen Persyn
- Breydel Jacques 21r Vermeld in verband met Land van Wijnendale
- Brias Jeanne 45v Petegem - conflict met Jacques de Glas
- Brias Jenne 131r-139v 143r 206r 204v 138v 143r Petegem - ook genoemd *vrouw* van Petegem - begijntje - rol in manslag op A. Persyn - werd voorlopig geïnterneerd in de conciergerie vh Hof - gn vonnis gevonden - woonde op een kasteeltje
- Broucke vanden Catherine Françoise 21r Gent - vrouw van Leo Mahieu
- Broucx Jacques 151v Baljuw van Merentree - daagde Charles vande Putte voor het gerecht
- Broye Margriete 68v 87r Gent - in haar huis woonden een tijdje de broers Jan en Adolf Heyndricx
- Bruggheman Adriaen pag. 244r Melsele(?) - hielp Jan Pyl bij het afranselen van bedienden van het kantoor van de accijnzen op het bier - gn vonnis gevonden
- Bruneel Maurus ofwel Maurytius 215r Woonde op de Rijselse wijk buiten Kortrijk, maar toch binnen het schependom van Kortrijk - molenaar - bezat recht van de *molagie* - pakte zak meel af van onbekenden - gn vonnis gevonden
- Brussel van Joos 231r-233r Moorsel(?) Land van Aalst - schoenmaker - zie bij Louis de Grootte
- Bruyckere de Jan 168r 169r 171v 140r Wetteren of Masseme - kapte hout in het Geertsbos - kreeg amnestie
- Bruyne de Jan 1v Zele(?) - meubelen werden verkocht door meier Livinus Windey
- Buel de Beatrix 25v Sint-Niklaas - vrouw van Pieter de Suttere - blijkbaar verzet toen dw. Pieter Hasselman twee *coebeesten* in beslag nam
- Bunninghem van Jan 168r 169r 171v 140r Wetteren of Masseme - kapte hout in het Geertsbos - kreeg amnestie
- Bunninghem van Pieter 168r 169r 171v 140r Wetteren of Masseme - kapte hout in het Geertsbos - kreeg amnestie

- Buyse Pieter 26v Woonde nabij Sint-Laurens op Staten bodem - molenaar
- Calis Jan 225v-226r Poortwachter van het kasteel van Maldegem weigerde aanvankelijk de poort te openen voor Jan Vleys - gevecht met Jan Vleys - aangehouden en onmiddellijk losgelaten
- Caluwaert Pieter 220r Gent(?) - luitenant van de soeverein-baljuw - militair in het regiment van don Martin de Cordua - controleerde velen op bezit verboden Zeeuws geld - zijn vrouw Marie Ratté werd verdacht van schriftvervalsing bij aangifte staat van goederen na overlijden van haar vader - gn vonnis gevonden
- Camberlyn 16v Berchem - schepen - conflict met ambtenaar Pieter Coesaert
- Cambier Remy 148r Gent - betrokken in een incident (n.a.v. het optreden van dw Liets) waarbij een priester een klap kreeg - gn vonnis gevonden
- Camus Gislain ofwel Guislain 240r-241r 160r Brugge - herbergier van *In 't Bonte Peert* op de vrijdagmarkt - ervan verdacht paarden te smokkelen over de vaart Oostende-Brugge voor levering aan de Fransen - betrokken paarden worden verbeurd verklaard - boete 300 gulden
- Caponago de Jan Philipe 163v Knesselare - verdacht door de Fransen van verboden contacten met de Spaans gezinden graaf d' Horne en graaf de Renenbourg
- Cardon 2v Berchem(?) - waard v *Het Hemelrijck* - zaak baljuw Jan Baptiste Lievens
- Caudyser Jan 190v Zulte(?) - dw die koeien van Arnout van Houtte in beslag nam
- Cauteren van Anthone 137v Nederbrakel - ridder - veroordeeld voor fraude met graanmaten - 1800 gulden boete
- Cavalini Jean Marie 209v Geboren in de staat Milaan - smokkelde met een vals paspoort o.a. saffraan - gn vonnis gevonden
- Chaussie de la 94v 98v 105r-107r Zwevegem(?) - Caerel Libbrecht, zoon van Rogier Libbrecht, schoot op hem - gn vonnis gevonden
- Claeys Jooris 237r-238v 250r 252v Lombardsyde - ervan verdacht paarden vanuit Lombardsyde over de *Yser* te smokkelen en die te leveren aan Frankrijk - gn vonnis gevonden
- Claeyssens 90v Gent - vrouw van François van Loo - getuige in zaak Jan Heyndricx
- Clappaerts Marie 13v Middelburg (in VI.) - vrouw van herbergier Pieter Cornel
- Clarisse Jos 216r-218v Tourcoing - arbeider - betrokken bij smokkel vanuit Rijsel
- Clercq de 110v Gent(?) - adv. - conflict met Lucas de Windele
- Cnuydt de Andries 121r Merelbeke - griffier van Schelderode-Bottelare - verscheen voor het geestelijk hof van Mechelen
- Cock de François 176r 178r-190r 142r Gent - zilversmid en juwelier van de Berg van Barmhartigheid - talrijke verregaande overtredingen van de reglementen van de Berg van Barmhartigheid - wellicht een fantast - ontheven van zijn functie
- Cockere de Pieter 6v-10r Brugge ofwel Kortrijk - zakenrelaties met Pieter van Steenkiste - intern. handel in textielproducten
- Cocq de Guillaume 128v Ruiselede - baljuw van Hammes in Caudeghem en vd heerlijkheid Vlaecht - incident met dw du Werchin - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsom 1200 gulden
- Cocq de Pieter 219v Gent(?) - conflict met Jan Cornelis over een betaling
- Codde Jooris 231r-233r Moorsel Land van Aalst - bij wed. Jooris Codde werden in opdracht van de markies van Rodes de roers van haar zonen afgehaald wegens jagen zonder toestemming
- Coene Jan 26v Sint-Laurens - smokkelde wijn vanuit de Staten - gn vonnis gevonden
- Coesaert ofwel Cousar ofwel Cosaert Pieter 2v 14r 16v Berchem - ambtenaar - aangehouden door het schepencollege verdacht van publicaties zonder toestemming - nam Evrard Bedart gevangen - gn vonnis gevonden

- Compyn 110v 118v Gent(?) - secretaris - beschermde secret. Smit toen die bedreigd werd met een mes door adv. Lucas de Windele
- Coninck de Jan 6v-10r Brugge ofwel Kortrijk - zakenrelaties met Pieter van Steenkiste - intern. handel in textielproducten
- Coolman 89r Advocaat - raadsman van Pieter Verdonck
- Cools Jan 133v Waarschoot - veroordeeld voor agressie op Pieter vande Verre - 50 gulden boete
- Cooman Margriete 28r Waregem - dochter van Pieter - wed. van Pieter Craeynest - sneed meitakken af in het bos van de graaf van Blangerval - straatarm
- Coorebyter de Cornelis 231r 145r Griffier vd stad en de heerlijkh. Kaprijke - verbale en fysieke agressie op procureur Melsele - 100 gulden boete
- Coppenolle 161r Procureur van Louis van Vaerent; 6r procureur van Barbel Aminon en van Anthone Vanrockeghem
- Coppens François 210v 143v Aalst(?) - griffier van de heerlijkheid Latem én procureur van het Land van Rotselaar - fysieke agressie op meier van Aalst - 60 gulden boete
- Coppyn 120r Brugge(?) - geelgieter - relaties met Maximiliaen van Roy
- Cornel Pieter 11v-13v 22v Middelburg (in Vl.) - tavernier - door smokkelaar Jan Bake beschuldigd van diefstal van wijn - na verhoor vrij mits betaling borgsom 200 gulden
- Cornelis Jan 219v Gent - conflict met Pieter de Cocq over een betaling
- Corte de Pieter 146r Heist(?) - vondst op het strand aangespoeld zakje met geld werd niet aangegeven
- Craeyenest 24v Petegem - wed. van Guillaume Craeyenest - werd door baljuw Pieter van Damme zonder machtiging in de halsband 'gesteld'
- Crispyn Pieter 131r-139r 143r 204v-207v 210r-210v 265r 138v 143r Petegem - ambtenaar (assistent van baljuw Pieter van Damme) - schuldig verzuim bij moord op Adriaen Persyn - levenslang verbannen uit alle Spaanse landen- keerde toch terug naar Petegem
- Cruyssaert Guillaume 195v Werd op verzoek van adv. Jacques Pruvost gedagvaard door dw Jacques Uutterschaut - zware fysieke agressie op die dw - 3 jaar verbannen uit Vlaanderen
- Cuypers 208r Baljuw van Caestre
- Cuypers Jan Anthone 208r Griffier van Caestre
- Damme van Pieter 24v 131r-139r 143r 204v-207v 138v 143r 151r Petegem - baljuw - liet zonder machtiging wed. Guillaume Craeyenest in de halsband 'stellen' - mededader moord op Adriaen Persyn - levenslang verbannen uit alle Spaanse landen
- Davidts-Savalli Gertruyde 198r Geboren in Immerick(?) in het Land van Cleef - toevallig gearresteerd
- Deroo 204v Procureur van Gillis Scherrens
- Dhanins 102v Procureur van Jacobus van Ophoven; 216r procureur van Anthone du Tiers; 236v én 239v procureur van Pieter Mestach; 241r procureur van Gislain Camus
- Dheyne Passchier 156r 140v Gent - koopman - kreeg 1 000 gulden boete voor *onbehoorelycke ghewin*
- Dhont 121r Procureur van Andries de Cnuydt
- Dhooghe Jan Baptiste 225r 147v Berlare - fysiek geweld op deurwaarder - voor drie jaren verbannen uit het Vlaanderen
- Dobbelaere Marten 147r Eerste deurwaarder (van het Hof?) - 25 ponden boete voor menigvuldige afwezigheid
- Draeck Anhelmus 152r Aangeklaagd door Jan Triest - gn vonnis gevonden

- Duenas de Steven 191v-195r Oostende - burgemeester - (mede)initiatiefnemer verschepen waren naar Duinkerken in oorlogsgebied, dit zonder geldige licentie - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsom 3 000 gulden
- Dunewalt Jean Fredricq 216r-218v Antwerpen - betrokken bij smokkel vanuit Rijsel
- Elinga Pieter Emanuel 152r Baljuw vd Gentse Wateren en Visserij - daagde Jan Herman en Carel van Loo voor het Hof
- Evens Joos 233r-237r Ninove - man van Jenne Steenkiste - zie bij Hendrick Walckier
- Everaert Jan Baptiste 151v Droeg degen zonder daartoe gerechtigd te zijn - aangeklaagd door wapenkoning Charles Falentyn - 50 gulden boete
- Falentyn Charles 151v Wapenkoning - daagde Jan Baptiste Everaert voor het Hof
- Fer du Anthone 39v Gent - apotheker woonde rechtover het Klein Begijnhof
- Ferrerra de Pieter 151r Lokeren - 21 jaar - chirurgijn
- Florent ofwel Flourent Pieter 125v 135v Gent - notaris en proc. vd schepenen vd Gedele - verleed erfenis akte van een onbekwame - uit ambt ontzet
- François Glaude 123v-124v 132v Geboren in Arras - hoofdchirurgijn in het leger - zwaar conflict met baljuw van Ledeberg die hij afranselde - poging tot omkoping - voor 10 jaar verbannen uit alle Spaanse landen
- Franque la Baltazar 144r - vrijgesproken na brief van Zijne Excellentie
- Geldof 2v Procureur van Livinus Windey
- Ghys Albertus 152r Amman van Zottegem - 25 gulden boete voor begaan *exces*
- Glabeke ofwel Glabeke van Jan 204v 264v 266v 151r Petegem - beenhouwer - ambtenaar (assistent van baljuw Pieter van Damme) - schuldig verzuim bij moord op Adriaen Persyn - levenslang verbannen uit alle Spaanse landen
- Glas de Jacques 45v Petegem(?) - Slaande ruzie met Jeanne Brias, *vrouwe* van Petegem, en haar gevolg - geen vonnis gevonden
- Goddaert George 85v 86v 87r 87v 94v Werd bestolen door Jan Heyndricx en zijn kompanen
- Goemare Pieter 175r 142r Assistent van *stockhauder* Jan le Ducq
- Goessens Marie 108r Gent - vrouw van Guillaume Tol - getuigde in 'zaak' proc. Philipo
- Goethuyse van Jan 175r 177r 142r Gent - ambtenaar (assistent van de *stockhouders* Jan le Ducq en Lieven Steyaert)
- Groote de Jaspas 146r 138r Heist - landsman - behield een aangespoeld zakje met geld en verdeelde het zonder aangifte te doen - zes jaar verbannen uit Vlaanderen
- Groote de Louis 231r-233r Meier van Moorsel in L. van Aalst - haalde op bevel van de markies van Rodes met vier anderen de roers af van de zonen van wed. Jooris Codde, dit wegens jagen zonder toestemming - van één van die zonen werd een stuk duim afgekapt - de andere vier: Joos van Brussel, Gillis van Oosterzele, Jacques de Loore en Jooris Matthys - iedereen, behalve Matthys die voortvluchtig is, mag na verhoor naar huis mits betaling borgsom voor het gewysde: 50 gulden
- Guns Jacques Philips 174r Aalst - gewezen koopman - verdacht van vervalsing van een kwitantie - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsom 1500 gulden
- Haesebroeck Pieter 144r Uitbraak uit gevangenis met cipier Philips van Aerde
- Hamilton ofwel Amelton Jacques 194r Oostende - schepen - medebevrachter van de Sint-Pieter die zonder geldige licentie naar Duinkerken in oorlogsgebied voer
- Hanckaert Philips 151v-155r Gewezen procureur van het Hof - verdacht van schriftvervalsing
- Hannin François 131r Petegem(?) - Overleden echtgenoot van Jenne Brias - heer van Donckt
- Hasselaere 151v Zomergem - baljuw
- Hasselmann Pieter 26r 90r Sint-Niklaas(?) - baljuw - nam koeien van Pieter de Zuttere in beslag

Hautte vanden Jan 222v-224r Gent - paardenkoopman - conflict over verkoop/ruil van paarden met Gerard Verdonck - betrokken paarden werden verbeurd verklaard - twee boeten van elk 100 gulden

Hecke van Jonas 151v Zomergem - burgemeester

Heede vanden Jan 144v Ayshove(?) - werd ten onrechte gearresteerd - vrijgesproken

Hegghens Pieter 168r 169r 171v 140r Wetteren of Masseme - kapte hout in het Geertsbos - kreeg amnestie

Heghe van Jan 233r-237r Ninove - bakker - zie bij Henderick Walckier

Hendricx Willem 147r Eeklo(?) - conflict met Jacques Veltganck

Hendricx Pieter Jooris 264r Beveren - cipier - ervan verdacht gevangenen te laten ontsnappen

Herman Jan 152r Viste met verboden netten - boete: 20 gulden

Héron 270r Fransman - ontving de belastingen van Ouwegem

Heuvel van Pierre 209v Vermeld in geval van smokkel van o.a. saffraan

Heyndricx Jan 29v-39v 46r-53r 58r-71v 76r-87v 90r-94r 97r 99r-101v 128r Gent - muntvervalser - baanstroper - galg

Heyndricx Adolf 29v-39v 46r-53r 58r-71v 76r-87v 100v 128r Gent - hielp broer Jan vooral bij verspreiden valse penningen

Heyndricx Franchois 29v 58r 71v 82r 128r Gent - broer van Jan en Adolf

Heyndricx Pieter 269v Sint-Niklaas - schepen van het Beverse

Heysens Jan 233r-237r Ninove - bakker - zie bij Henderick Walckier

Hol van Louys 254v-263v Gent - °Ath - verdacht van smokkel dierenhuiden naar Frankrijk - gn vonnis gevonden

Holle van Jacques 2v Berchem(?) - herbergier - zaak balj. Jan Baptiste Lievens

Horne d' 163v Graaf Had door Fransen verboden contact met Jan Philippe de Caponago

Houtte van Arnout ofwel Arnaut 190v Zulte - fysieke agressie op dw Jan Caudyser die zijn koeien in beslag nam - gn vonnis gevonden

Hove vander 152r Advocaat - gebruikte indecente woorden in het advertissement van de zaak Jan Triest - 24 pond boete

Huybrechts Joannes 58r Brugge - vermeld in zaak Heyndricx

Janssens Almin 202v Lid van duistere zwerfende gemeenschap van *Egiptenaeren* en *Egiptenessen*

Janssens Davidt 202v Lid van duistere zwerfende gemeenschap van *Egiptenaeren* en *Egiptenessen*

Janssens Elinga 268r Gent(?) - adv. van Adriaen van Lede

Jooris Pieter 229r 153r Cipier gevangenis Beveren - verdacht van onachtzaamheid bij bewaking van een gevangene die uitgebroken is - 50 gulden boete

Jorde(?) van Isabelle 265r Vrouw van Pierre Bonisol

Keymeulen Philips 57r Oosterzele(?) - assistent van dw J. B. Quédrick

Keysere de Jacques 16v Berchem - ambtenaar

Keysere de Jan Baptiste 156r Zakenrelatie van Passchier Dheyne

Keysere de Lieven 216r-218v Gent(?) - betrokken bij smokkel vanuit Rijsel - gn vonnis gevonden

Kieke 192v Procureur van Steven de Duenas

Kint Jaspas 161v 147r Ambtenaar te Eeklo - Jacques Veltganck beging fysiek agressie op hem

Lambrecht Jan 225v-226r Ambtenaar te Maldegem

Lambrecht 146v Procureur - gebruikte reeds gebruikte zegels - boete: 12 pond

Lambrecht 231r Procureur van Cornelis de Coorebyter

Landuyt Jan 151v-155r Zele of Zomergem - vermeld in zaak Philips Hanckaert

- Lannoy 145r Rijsel - werkgever van Michiel van Tuylen
- Larebeke 89v Procureur van Pieter Verdonck
- Latton Jacques 146r Heist(?) - op het strand gevonden aangespoeld zakje met geld werd niet aangegeven
- Laureyssens 233r Procureur van Louis de Grootte én Joos van Brussel én Gillis van Hooreweghe én Jacques de Loore
- Lede van Adriaen 268r Gent - *ghesubstitueerden* baljuw - verbaliseerde Carel van Loo
- Leghe de 220r Gent(?) - deurwaarder - hielp luiten. vd soeverein-baljuw Pieter Caluwaert bij controle op verboden speciën o.a. Zeeuws geld
- Libbrecht Caerel 94v 98v 105r-107r Zvevegem - schoot op de la Chaussie - zoon van baljuw Rogier Libbrecht - gn vonnis gevonden
- Libbrecht Rogier 94v 98v 105r-107r Baljuw van Zvevegem - vete met de la Chaussie - zijn zoon Caerel schoot op de la Chaussie - afgezet als baljuw - protesteerde tegen zijn directe belastingen - gn vonnis gevonden
- Liets 148r Deurwaarder - werd geagresseerd toen hij ambtshalve wilde optreden
- Lievens Jan Baptiste 2v Berchem - baljuw - lic. in de rechten - verscheen voor het Hof - gn vonnis gevonden
- Lievens 14r 16v Berchem - baljuw - greep niet in toen Jan Sibille Evrard Bedart toetakelde - gn vonnis gevonden
- Linsch Dominicus 191v-195r Oostende - medebevrachter van de Sint-Pieter
- Logghe Jacques Anthone 170r Baljuw van heerlijkheid Lichtervelde - deed zijn ambtsplicht niet na manslag gepleegd door zijn zoon Joannes - gn vonnis gevonden
- Logghe Joannes 170r Lichtervelde - zoon van baljuw Jacques - pleegde manslag
- Loo van Carel 152r Gent - visverkoper - viste in verboden water - aangeklaagd door baljuw Pieter Emanuel Elinga - boete 20 gulden
- Loo van Carel 268r Gent - vishandelaar - viste in beloken tijd werd daarom geverbaliseerd door *ghesubstitueerden* baljuw Adriaen van Lede
- Loo van François 80r 90r 90v 92r Gent - woonde in de Apostelhuizen - beenhouwer - verhuurde een tijdje aan Jan Heyndricx - getuige in zaak Jan Heyndricx
- Loore de Jacques 231r-233r Ambtenaar van Scheldewindeke - zie bij Louis de Grootte
- Looten Louis 252v Nieuwpoortse polder op een stadshofstede - ervan verdacht meer te weten over Jooris Claeys die paarden over de *Yser* smokkelde
- Lootens ofwel Lootyn Loys 145r Brugge - advocaat
- Maegherman Gheeraert 216r-218v Gent(?) - betrokken bij smokkel vanuit Rijsel
- Maere de Nicolas 203v Sergeant-majoor vh Land van Waas - kapitein van een Spaanse legereenheid - wellicht betrokken bij smokkel paarden naar Duinkerken
- Maerschalc Gillis de 239r Wetteren - verkocht een paard aan Pieter Mestach
- Maes François 229r 153r Baljuw vd parochie en de haven van Kallo - ervan verdacht iemand uit de gevangenis te laten ontsnappen, wat hij ontkent - 100 gulden boete
- Mahieu Anthone Leo 5r 6r 19v-21r Gent - zn v Leo Mahieu Lieut. Civil vd *Indaeghynghe* - adv. vh Hof - vrijde met jonkvr. Mantels, dochter van rdsh, daarom voor de Raad van Vlaanderen gedaagd - niet veroordeeld
- Mahieu Leo 1r 16r Gent - Lieut. Civil vd *Indaeghynghe*. - zie ook Boek 2 - procedureslag met Hof - vader v Anthone Leo
- Maire ofwel Meire le 226v 249v Oostende - ontslagen als luitenant-baljuw door baljuw Jan Rootsart met wie hij later vocht - gn vonnis gevonden
- Mantels Jonkvr. 5r 6r 19v-21r Gent - dochter van rdsh. Mantels - vrijde met Anthone Leo Mahieu zoon van Leo Mahieu, Lieut. Civil vd *Indaeghynghe*.

- Markies van Rodes 231r-233r Moorsel in Land van Aalst - gaf bevel aan vijf personen om de roers af te halen bij de zonen van wed. Codde wegens jagen zonder toestemming - zie bij Louis de Grootte
- Matthys Jan 122r Schellebelle
- Matthys Jooris 231r-233r Oosterzele(?) - zie bij Louis de Grootte - wellicht kapte hij een stuk duim af van een van de zonen van wed. Jooris Codde
- Meerssche vander Judocus 216r-218v Gent(?) - betrokken bij smokkel vanuit Rijsel
- Meerster Lieven 220r Gent(?) - bevoegdheidsconflict met Pieter Caluwaert, lieutenant vd soeverein baljuw
- Meerx Jan François 228v Aalst - betrokken bij doodslag op soldaten - gn vonnis gevonden
- Meerx Jan Louis 228v Aalst - kistenmaker - betrokken bij gevecht met soldaten - broer van Jan François Meerx - gn vonnis gevonden
- Melaert Louis 26v Sint-Laurens - oppercommis [opperdouanier] - trad al te driest op tegen smokkelaars - gn vonnis gevonden
- Mestach Pieter 236v-239v Wondelgem - landsman - verdacht van uitvoer paarden naar Frankrijk - mag na verhoor naar huis mits betaling borgsom voor het *gewijsde*: 400 gulden
- Mets de Jan 57r Oosterzele(?) - assistent van dw J. B. Quédrinx
- Meulebeke (de) Nicolas 191v-195r 203v Oostende - griffier - eigenaar van schip de Sint-Pieter - (mede)initiatiefnemer verschepen waren naar Duinkerken in oorlogsgebied, dit zonder licentie - administratief betrokken bij uitvoer paarden naar Frankrijk, de vijand - gn vonnis gevonden
- Meulemeester de Guillaume 131r-139r 143r 144v 204v-207v 264v 138v 143r 151r Petegem - schepen - een vd daders moord op Adraen Persyn - levenslang verbannen uit alle Spaanse landen
- Meyere de Andries 115r-117v 131v Deinze(?) - baljuw van Deinze - had schulden aan Niclays Sabbe en betaalde die niet - zonen François en Jacques stonden borg - Jacques pleegde schriftvervalsing - 300 gulden boete
- Meyere de Elisabeth 73v-75r Eertegem - vrouw van Rycquaert Schauvlieghe - conflict met dw vanden Berghe die paarden wilde in beslag nemen
- Meyere de François 115r-117v 131v Deinze(?) - stond borg voor zijn vader baljuw Andries de Meyere, die schulden aan Niclays Sabbe niet betaalde - 300 gulden boete
- Meyere de Jacques 115r-117v 131v Deinze - stond borg voor zijn vader Andries, baljuw van Deinze - pleegde schriftvervalsing - 300 gulden boete - stierf tussen verhoor en vonnis
- Michiels Jacques 26v Sint-Laurens - grensdouanier
- Minten Arnaut 119r-120r Brugge(?) - voor hem maakte Maximiliaen van Roy een (blijkbaar zilveren) lampetschotel
- Moerman Michiel 122v Schellebelle(?) - *garde*
- Moortgat Hubert 160v Conflict met Louis van Vaerent n.a.v. levering lijnzaad
- Mossevelde van Ghiselbrecht 122v Meier van Schellebelle - blijkbaar conflict met dw. Avena ofwel Avent - mag na verhoor naar huis mits betaling borgsom 300 gulden
- Mossevelde van Pieter 122r Baljuw van Schellebelle - blijkbaar conflict met dw. Avena ofwel Avent - mag na verhoor naar huis mits betaling borgsom 300 gulden
- Mussche Pieter 149r 136v Oudburg(?) - 3 jaar verbannen uit Vlaanderen omwille van zijn verregaand agressief gedrag o.a. tegen dw du Werchin
- Nayere de Pieter 175r 142r Soldaat - fysieke agressie op *stockhauder* Jan le Ducq en diens assistenten die zijn meubels openbaar wilden verkopen - 1 jaar verbannen uit Vlaanderen
- Neckelbrouck 87v Gent - brandewijnstoker - vermeld in zaak Jan en Adolf Heyndricx

- Noocle Jan 150v Uitte als gevangene zware beledigingen tegen de cipier van het Hof en diens vrouw - veroordeeld tot acht dagen in de put vd gevangenis op water en droog brood
- Notebaert Pieter 207v Petegem(?) - aanvaard door Pieter Crispyn als getuige
- Nuys Jan 1v Zele(?) - schuldenaar van meier Livinus Windey
- Onbekend!!! Cristine 198v Geboren in Antwerpen - lid van een duistere zwervende gemeenschap, de 'Egiptenaers en Egiptenessen' - vrij na verhoor
- Oosterlinck Adriaen 168r 169r 171v Wetteren - kapte hout in het Geertsbos - kreeg amnestie
- Ophoven van Jacobus /Jacques 102r Brugge - koopman - sloeg de voogd van een weesmeisje met een degen - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsom 600 gulden voor het *gewysde* - verder gn vonnis gevonden
- Orban 239r Luitenant in regiment van kolonel Perez - liet paarden grazen bij Pieter Mestach Parmentier Guillaume 149v Procureur vh Hof - schriftvervalsing - boete 200 gulden
- Pauw de Lieven 21r Wijnendale - knecht van de Prins van Swartzenburgh
- Pauwels 80r Gent - timmerman - woonde in de Bagattenstraat in huis *De Roode Zee*
- Perre vander Guillaume 151v Zomergem - griffier - verdacht van inlassingen in een akte - gn vonnis gevonden
- Persyn Adriaen 131r-139r 143r 204v-207v 210r-210v 264v 266v 138v 143r 151r Petegem - vermoord door baljuw Pieter van Damme, Guillaume de Meulemeester, Pieter Crispyn en Jan van Glabeke
- Philipo 108r Gent(?) - procureur - nabij Metershuis overvallen door onbekenden
- Piers 53r Sergeant in een regiment v baron Dours
- Piet vander 49r Kolonel
- Poele vande Eduard 172v Lokeren - *beestensnyder* - ervan verdacht een aangeslagen paard bevrijd te hebben - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsom 100 gulden
- Polleman Joos 243v-248v Melsele of Beveren - zware fysieke agressie op ambtenaren van de accijnzen op het bier - gn vonnis gevonden
- Pontus Guillaume 108r Gent - wonend in het Metershuis op de Korenlei - vergezelde proc. Philipo toen die overvallen werd
- Possemier de Jan 152r Burgemeester vh Land van Zottegem - zijn brieven voor strafvermindering werden onontvankelijk en ongegrond verklaard - diende zelf gerechtskosten te betalen
- Pottelberghe 49r Kapitein in regiment van kolonel vander Piet
- Pré de Martyn 128r Parijs - tekende attest in naam van abt van Sint-Antone- zaak broers Heyndricx
- Prins van Friesland 250v Logeerde bij Pieter de Smet in Ninove
- Putte vande Jacques 1v Zele(?) - meubelen werden verkocht door meier Livinus Windey
- Putte vande Charles 151v Nevele - aangeklaagd dr Jacques Broucx, baljuw van Merentree - boete 50 gulden
- Putthem van Vincent 148r Gent(?) - ervan verdacht dat hij in een tumult, n.a.v. optreden dw Liets, een priester een klap gaf - gn vonnis gevonden
- Pyl Jan 243v-248v Melsele - brouwer - waard van *In Den Coolput* - ervan verdacht bier te leveren zonder betaling van accijnzen - lokte zware fysiek agressie uit op ambtenaren van de accijnzen op het bier - gn vonnis gevonden
- Pype Jan 147v Advocaat van Jan Baptiste Dhooghe - gebruikte indecente termen - 24 uren in een gevangenis op water en brood
- Quésau Valentyn 242v 267v 154v Procureur van het Hof - beschuldigd van achterhouden penningen van een namptissement - voorlopig veroordeeld tot 100 gulden boete
- Quésau 26v Procureur van Beatrix de Buel én van Franchois de Suttere

- Rae van Guillaume 177r Gent - winkelier - verkoper van ondergoed - verzette zich tegen de afhaling van zijn meubels door *stockhauder* Lieven Steyaert om die openbaar te verkopen - gn vonnis gevonden
- Raes Pieter 125r Brugge - cipier vd gevangenis - liet vander Elstraete vrij
- Ratté Marie 224r Gent(?) - vrouw van *lieutenant* baljuw Pieter Caluwaert - verdacht van schriftvervalsing bij aangifte staat van goederen van haar overleden vader
- Reckem van Jan 270r Geboren in Huise - landmeter - spioneerde voor de Fransen - levenslang verbannen uit alle Spaanse landen: zie Boek 4
- Remerie Joos 204r Ruiselede
- Remy Nicolaes 195r 203v Oostende - boekhouder op schip de Sint-Pieter
- Renenbourg 163v Graaf - had door Fransen verboden contact met Jan Philipe de Caponago
- Renenbourg Graaf van 204r Brugge - gouverneur
- Rinck du Laureyns 151v-155r Zele - chirurgijn - zaak Philips Hanckaert-du Rinck
- Rootsaert ofwel Rotsaert Jan 226v 148v Oostende - baljuw van de stad en de haven van Oostende - ontsloeg Le Maire als luitenant-baljuw - vocht met Le Maire - gn vonnis gevonden
- Roy van Maximiliaen 119r-120r Brugge(?) - ambtenaar vd munt te Brugge - verdacht van ambtsmisbruik - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsom 3000 gulden
- Ruddere de Jacques 204r Egem - molenaar
- Rutsaert Jan 133v Baljuw van Bellem - niet nader omschreven *rudessen en excessen* - 300 gulden boete
- Ruyssseghem van Pieter 85v 86v Werd geconfronteerd met Jan en Adolf Heyndricx
- Ruytveelt François 203v-204r 142v Gent - koopman - kocht paarden voor uitvoer naar Frankrijk, de vijand - boete 1000 gulden
- Rycke de Passchier 90r Molenaarsknecht
- Sabbe Niclays 115r-117v 131v Deinze(?) - schuldeiser van baljuw Andries de Meyere, die niet betaalde - zonen Jacques en François de Meyere stonden borg - Jacques de Meyere pleegde schriftvervalsing
- Sadelere 28r Procureur van Louis Mestach
- Sanghere de Pieter 39v 49r Gent - kamslager - woonde recht over Pesthuis
- Sautere de Gillis 220r-224r Melsele - betrappt door Pieter Caluwaert lieutenant van de soeverein baljuw op bezit van verboden Zeeuws geld - gn vonnis gevonden
- Schauvlieghe Pieter 73v-75r Eertegem - verzette zich tegen in beslag nemen paarden van zijn vader Ryckaert door dw vanden Berghe - geen vonnis gevonden
- Schauvlieghe Rycquaert 73v-75r Eertegem - verzette zich tegen in beslagname paarden door dw vanden Berghe - gn vonnis gevonden
- Scheppere de Balthazar 164v Baljuw van Olsene
- Scherrens Gillis 204r Wingene - landsman - verdacht van aankoop paarden bestemd voor uitvoer naar Frankrijk, de vijand - mocht na verhoor naar huis mits betalen borgsom 300 gulden
- Schollenbergh Baltazar 21r Burggraaf vh Land van Wijnendale
- Seeuws ofwel Zeeuw François 133v 207v 138v Petegem - schepen - uitbater van herberg *Het Casken* - vermeld in zaak moord op Adriaen Persyn
- Sélou(?) J. B. 103r Oostende - *medecyn*
- Sibille Jan 2v 14r 16v Berchem - verwondde Evrard Bedart zwaar - gn vonnis gevonden
- Sierens Elisabeth 26v Sint-Laurens - hielp wijn smokkelen vanuit de Staten
- Sierens Jooris 151v Zomergem - vermeld in zaak Guillaume van der Perre
- Smet de 145v Procureur van Loys Lootens

- Smet de Anthone 11v-13v 22v Middelburg (in Vl.) - tavernier - door smokkelaar Jan Baecke beschuldigd van diefstal van wijn - vrijgelaten na betaling borgsom 400 gulden
- Smet de Lieven 225v-226r Maldegem - schepen
- Smet de Pieter 250v Ninove - paardenkoopman - baljuw nam zijn paard en zijn meubels in beslag - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsom 300 gulden
- Smit ofwel Smet de Adriaen 142v Luitenant-baljuw van Axpoele - ervan verdacht dat hij Joos en Anthone Beeckman niet wilde aanhouden
- Smul Adriane 233r-237r Ninove - vrouw van Jan Cooman - zie bij Henderick Walckier
- Sneps Cornelis 216r-218v Gent(?) - betrokken bij smokkel vanuit Rijsel - gn vonnis gevonden, zelfs geen verhoor
- Snouck François 58r Kozijn van Jan en Adolf Heyndricx
- Snouckaert Marten 11r Hr van Zomergem - serg.-maj. in dienst v Zijne Maj. - beschuldigd van *exces* op een suppoost van het Hof
- Spenser Adam 174r Spande een proces in tegen Jacques Philips Guns
- Stalins Louis 164v Fysieke agressie op Balthazar de Scheppere, baljuw van Olsene - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsommen: 600 gulden én 1000 gulden
- Steenkiste Jenne 233r-237r Ninove - vrouw van Joos Evens - zie bij Henderick Walckier
- Steenkiste van Pieter 3v 4v 6v-10r Kortrijk - voorheen Brugge - militair - vroeger internat. koopman (Londen, Tourcoing), garens - verdacht van frauduleuze praktijken als koopman - deed zaken met Jan de Coninck en Pieter de Cockere - gn vonnis gevonden
- Steyaert Lieven 177r Gent - *stockhauder* - conflict met Guillaume van Rae
- Stirum de Graaf 198v Legeraanvoerder in dienst van koning v. Spanje
- Sutter de Pieter 147r Eeklo - uitbater van herberg *Blommekens*
- Suttere de Franchois 26r Sint-Niklaas - zoon van Pieter de Suttere - verzette zich toen baljuw Pieter Hasselman twee *coebeesten* in beslag nam
- Suttere de Pieter 25v Sint-Niklaas - man van Beatrice de Buel - baljuw Pieter Hasselman nam twee van zijn koeien in beslag
- Swartzenburgh Prins van 21r Betrok wellicht het kasteel van Wijnendale
- Swinters Mayken 90r Sint-Niklaas - vrouw van molenaarsknecht Passchier de Rycke - voor het Hof gedaagd n.a.v. inbeslagname koeien van Pieter de Suttere
- Sype vande Adriaen 237r Lombardsyde(?) - knecht van Jooris Claeys
- Tavernier Carel 190v Zulte? - ambtenaar
- Thielo van Pieter 216r-218v Gent - *arbeyder* - betrokken in smokkel met handelaar uit Rijsel - gn vonnis gevonden
- Thieu du François 227v Brugge - kruidenier en koster van de O.-L. vrouwe kerk - verdacht van plakken spitschrift op de kerkdeur - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsom 100 gulden
- Thuylen van Michiel 211v 145r Geboren te Antwerpen - meester in het ambacht van het weven van satijn - kwam in oorlogstijd zonder paspoort Vlaanderen binnen nadat hij 3 jaar gewerkt had te Rijsel voor Louys Lannoy - bedoeling was werklieden te ronselen voor Louys Lannoy - levenslange gevangenis op geheime plaats
- Tierentyn Jean Baptiste 208v-209r 143r Geboren te Kortrijk - hielp Nicolas Boudin bij het afnemen van de sleutels van een portier van het Gravensteen - in de gevangenis 14 dagen op water en droog brood
- Tiers du Anthone 144r (tussenblad) 215v Brugge - dansmeester - conflict met een *garde des licentes* - borgsom 150 gulden - gn vonnis gevonden
- Tol Guillaume 108r Gent - man van Marie Goessens
- Tomme Joos 2v Berchem(?) - zaak balj. Jan Baptiste Lievens
- Torsi van Baron 265r Spaans gouverneur te Gent

- Tremmerie de Jan 208r Caestre (Kaaster?) - vervalste als aspirant-griffier zettingrollen - later griffier van Caestre - geen vonnis gevonden
- Triest Jan 152r Spande zaak aan tegen Anhelmus Draeck
- Tuvaert Jacques 151v Zomergem - vermeld in zaak Guillaume vander Perre
- Tysebaert Jacques 20v Gent - waard van *Den Leeuw* - zaak vrijage van jonkvr. Mantels met Anthone Leo Mahieu
- Tysebaert Jan 167r Meier van Bassevelde(?) - arresteerde Pieter van Ackere
- Uutterschaut Jacques 195v Dw van het Hof - slachtoffer van fysieke agressie door Guillaume Cruyssaert die hij dagvaardde
- Vaerent van Louis 160v Luitenant-baljuw van Dendermonde - conflict met Hubert Moortgat over een levering van lijnzaad - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsom 1200 gulden voor het *gewysde*
- Valcke Joos 249r-249v 148v Oostende - advocaat - zoon van Eerste Rechter bij de Admiraliteit - fysieke agressie op baljuw van Oostende - 100 gulden boete omdat hij zich niet aanbod bij het Hof na twee aanmaningen
- Valcke Josse 249r-249v 148v 151r Oostende - Eerste Rechter bij de Admiraliteit - financiële boete omdat hij zich niet aanbod bij het Hof na twee aanmaningen - uiteindelijk tweemaal veroordeeld, de eerste keer tot 200 gulden boete en de tweede keer tot 100 gulden boete
- Valcke Margriete 125v 135v Gent(?) - alhoewel onbekwaam werd haar testament toch verleden door notaris Pieter Florent
- Vallée la Louise 202r Lid van duistere zwerversgemeenschap van *Egiptenaeren* en *Egiptenessen*
- Vanrockeghem Anthone 6r Gent - knecht bij Leo Mahieu, Lieut. Civil vd *Indaeghynghe* - getuige vrijage jonkvr. Mantels met Anthone Leo Mahieu
- Vaubicourt 270r Fransman(?) correspondeerde met spion Jan van Reckem
- Velde vande 252r Procureur van Pieter de Smet
- Veltganck Jacques 161v-163r 147r Baljuw van Eeklo - ontvanger van pointingen en zettingen - verregaand machtsmisbruik - in een andere zaak nml 147r veroordeeld tot 150 gulden boete, dit voor fysieke agressie op ambtenaar Jaspas Kint
- Verbeke Abraham 146r Heist(?) - vond op het strand een aangespoeld zakje met geld en gaf dit niet aan - zie bij Jaspas de Groote
- Verbeken 172v Deurwaarder - trad op in zaak Eduard vande Poele
- Verbucht ofwel Verbught Jan 254r 149r Munte - betrapt op kappen hout in het bos van de armen van Sint-Baafs - veroordeeld tot zes jaar militaire dienst
- Verdonck 175r Procureur van Jacques Philips Guns
- Verdonck Gerard 222v-223v Gent(?) - conflict met Jan vande Haute over verkoop/ruil van paarden - betrokken paarden werden verbeurd verklaard
- Verdonck Pieter 89r Kieldrecht - landsman - gehuwd met wed. Jan Inghels - verdacht van schriftvervalsing - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsom 600 gulden voor het vonnis
- Verleye Jan 147v 138r Heist - dienstbode van Jaspas de Groote - vond op het strand aangespoeld zakje met geld, gaf dit niet aan, maar verdeelde het - drie jaar verbannen uit Vlaanderen
- Verlinde Joos 126v Ambtenaar vd parochie en de heerlijkheid Ruiselede
- Verlinden Jan 168r 169r 171v 140r Wetteren of Masseme - kapt hout in het Geertsbos - kreeg amnestie
- Verrooten Jacques 264r Ontsnapte uit gevangenis van Beveren

- Verstuyft Maerten 57r Oosterzele - landsman - betaalde schulden niet - dw J. B. Quédrick, met zijn assistenten Jan de Mets en Philips Keymeulen, betekende het exploit - gn vonnis gevonden
- Vincent Pieter 201r Man van Gertruyde Davidts-Savalli - geboren in Steenwijk (Friesland) - militair in dienst van de Ver. Provinciën - vrij na verhoor
- Vleys Jan Baptiste 225v-226r Maldegem(?) - vocht met Jan Calis, poortwachter van het kasteel van Maldegem, omdat die de poort niet wilde openen
- Vlieghe Joos 133v Waarschoot - agressie op Pieter vande Verre- 200 gulden boete
- Vlierynghe van Burggraaf 270r Vroeg aan spion Jan van Reckem naar de stand van de vestingwerken van Ieper
- Vooght de Constantia 270r Gefingeerde naam gebruikt door spion Jan van Reckem in zijn correspondentie met de Fransen.
- Vos de Jacques 228v Stadhouder vd stad en het ambacht van Aalst - verdacht van plichtsverzuim ten voordele van Jan François Meerx die betrokken was bij een doodslag op soldaten - geen vonnis gevonden
- Vribari de Jan 145v Schepen Brugse Vrije - conflict met burgem. de Groef - gn vonnis gevonden
- Vurster de Elisabeth 233r-237r 177r Ninove - vrouw van Jacobus Moens - zie bij Henderick Walckier
- Vyvere vande 131r-139r 143r Deurwaarder - zaak Adriaen Persyn
- Waele de Vincent 216r-218v Gent(?) - betrokken bij smokkel vanuit Rijsel - niet veroordeeld
- Walckier Henderick 233r-237r 177r Ninove - discussie met griffier over vereffening van enerzijds het achterstallig logementsgeld waarvoor Elisabeth de Vurster, Adriane Smul, Jenne Steenkiste evenals Jan van Heghe(?) en Jan Heynsens opkwamen en anderzijds een som door hem te betalen na een proces in een andere zaak tegen hem - klok werd geluid en soldaten stormden de markt op en sloegen in het wilde op de aanwezige burgers - blijkbaar misverstand waarvoor niemand een boete kreeg
- Wauman 224r Deurwaarder
- Welvaert Pauwels 147r Eeklo(?) - herbergier vermeld in vonnis over Jacques Veltganck
- Werchin du 126v 149r Deurwaarder - haalde meubels van Pieter Mussche af - ook conflict met Guillaume de Cocq
- Weyckaert ofwel Wickaert Mattheus 240r-241r 160r Brugge - vervoer van beren (mannel. varkens) - verdacht van paardensmokkel over de vaart Oostende-Brugge voor levering aan de Fransen - verbannen uit alle Spaanse landen tijdens de duur van de 'huidige' oorlog
- Windele de Lucas 110v 118v Gent - geboren in Oudenaarde - adv. vh Hof - bedreigde pensionaris Smit met een mes - gn vonnis gevonden
- Windey Livinus 1v Zele - meier - financieel conflict met Jan Nuys, Jacques vande Putte en Jan de Bruyne - verdacht van schriftvervalsing - gn vonnis gevonden
- Winne de François 168r 169r 171v 140r Wetteren of Masseme - kapte hout in het Geertsbos - kreeg amnestie
- Witte de Cornélie 108r Gent - vrouw van Guillaume Pontus
- Woustyne vande Gillis 213v Aalter - landsman - zware fysieke agressie op een deurwaarder en zijn assistenten - gn vonnis gevonden
- Zuttere ofwel Suttere de Pieter 90r Koeien werden in beslag genomen dr balj. Pieter Hasselman
- Zype ofwel Sype vande Adriaen 237r-238v 250r 252v Lombardsyde(?) - knecht van Jooris Claeys

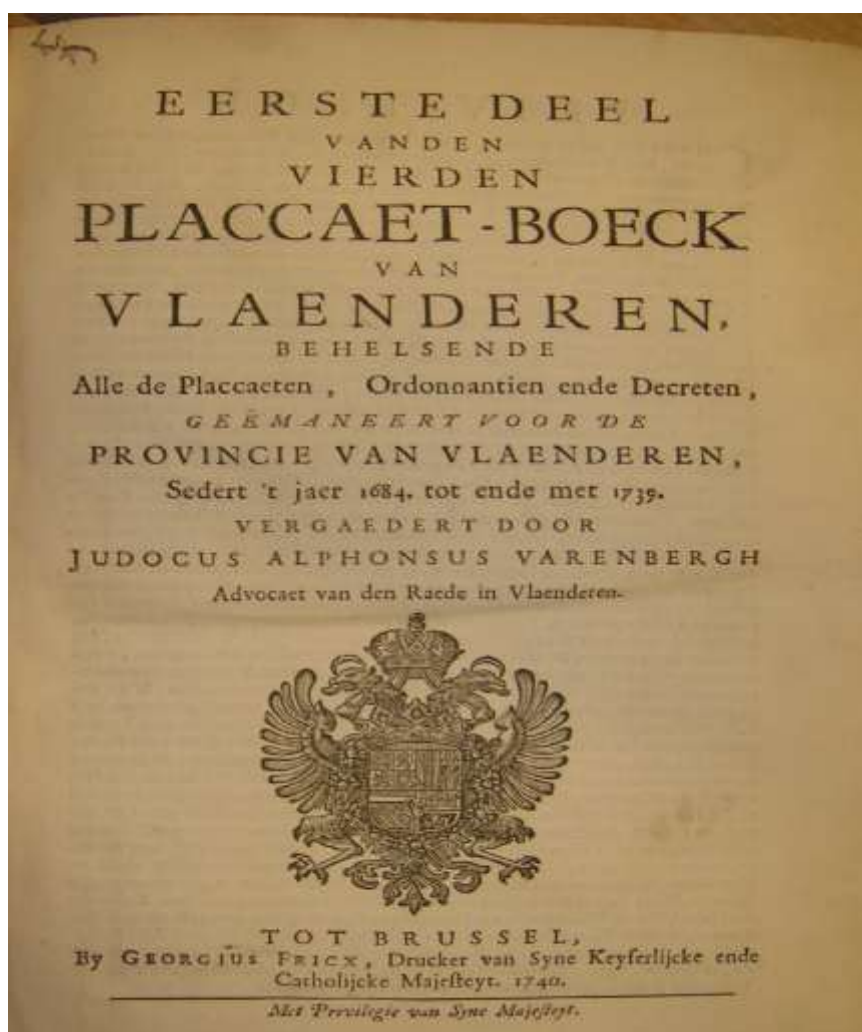
11. Register met Plaatsnamen.

- Aalst 174r 210v 228v 231r-232r 237v-238v 143v
 Aalter 213v 155v
 Aardenburg (Staten) 11v-13v 22v
 Absdale 90r
 Amsterdam 198v
 Antwerpen 29v 198v 211v 216r 209v 218v 237v-238v 145r
 Argenton 39v
 Arras 123v
 Astene 80r
 Ath 29v pag. 255r
 Ax 29v
 Axpoele 142v
 Ayshove 144r 144v
 Barcelona 29v
 Bassevelde 137r 167r
 Bellem 133v
 Berchem 2v 14r 16v
 Bergen 29v 255v 257v 258r
 Berlare 225r 147v
 Beveren 229r 264r 269r 153r
 Beveren pag. 243v herberg *In Den Coolput*
 Bordeaux 39v
 Bottelare 121r 49r 80r 82r
 Bottelare *Het Hemelrijck* 58r
 Brabant 84r
 Brakel 137v
 Brugge 3v 4v 6v-10r 29v 58r 102r 120r 125r 144r 145r 204r 215v 227v 160r
 Brugge (?) 119r-120r
 Brugge (Sint-Michiels) 240r-241r
 Brugge *Den Dobbelen Arent* 237r
 Brugge *In 't Bonte Peert* 240r-241r (vrijdagmarkt)
 Brugse Vrije 145v
 Brussel 29v 39v 71v 82r 84r pag. 257r
 Burcht Herberg *De Sterre* 145r
 Cadix 29v
 Caestre 208r
 Charleroi 29v 39v
 Cleef Land van 198r
 Corbie 208r
 Deinze 117v 145r
 Delft 198v
 Dendermonde 160v 220r
 Diksmuide 265r
 Doornik 3v 209v 263v
 Douai 265r
 Dover 195r
 Driel 265r
 Duinkerken 102r 191v-195r 203v 270r
 Eeklo 147r
 Eeklo Herberg *Blommekens* 147r
 Eertegem 73r-75r
 Egem 204r
 Egypte 198v 202r
 Elsegem 133v
 Engeland 191v-195r 202r
 Ertvelde 166r
 Frankrijk 19v 29v 39v 163v 191v-195r 203v 222v 236v-239v 240r-241r 265r 270r 145r 156r
 Friesland 201r prins van 250v
 Gelderland 58r 76r 202v
 Gent 1r 5r 6r 16r 19v-21r 20v 39v 46r 49r 53r 58r 108r 109v 110v 123v 125v 148r 149r 150v 156r 163v 176r 178r-190r 202r 203v 211v 216r-218v 219v 220r 222v 224r 265r 267r 268r
 Gent 134r 135r 136v 140v 144r 144(tussenblad)r 145r 152r 152v 153r
 Gent(?) 147r 174r 220r 224r 254r 142r
 Gent Apostelhuizen 61v 68v 80r 90r
 Gent *Bieysenstraete* 39v
 Gent brouwerij *Den Hoorn* 216r-218v
 Gent brouwerij *Den Inghel* 80r
 Gent *De Platte Burse* 145r
 Gent 265r herberg Klein Kortrijk
 Gent *Cleyn Begynhof* 29v
 Gent *Cleyn Begynhof* 39v
 Gent *Cleyn Begynhof* 60r
 Gent d' Hoye (steenbakkerij) 39v 46r 49r
 Gent d' Hoye 29v
 Gent d' Hoye 46r 61v 69v
 Gent d' Hoye 68r
 Gent d' Hoye (steenbakkerij) 39v
 Gent d' Hoye 46r
 Gent Dampoort 61r
 Gent De Bonte Koe 39v
 Gent De Lelie (brouwerij) 39v
 Gent *De Leopoldus* 39v
 Gent *De Leopoldus* 64r
 Gent *De Platte Burse* 145r

- Gent *De Poorte* 39v 49r
 Gent *De Prince* (Reep) 84r
 Gent *De Schwaene* 39v 87v
 Gent *de Visscherye* 148r
 Gent *Den Inghel* 29v 39v
 Gent *Gedele* 110v 220r-224r
 Gent *Gouden Hoofdstraetje* 53r
 Gent herberg *De Roose* 149r
 Gent herberg *Den Inghel* 177r
 Gent herberg *Sint-Huybrecht* 177r
 Gent *Het Leeuwken* 39v 46r
 Gent *Het Sweert* 68v
 Gent huis *De Roode Zee*, Bagattenstr. 80r
 Gent *Keure* 110v
 Gent *Keyserspoorte* 53r
 Gent Korenmarkt 61v
 Gent *Leopoldus* 46r
 Gent Metershuis 109v
 Gent pag. 244r *In het Meuleken*, Korenm.
 Gent Pesthuis 80r 85v 87v 90r 94v
 Gent Peterselie poort 216r
 Gent *Rijcke Klaren* 39v
 Gent Sas van 198v
 Gent Savaanstraat 109v
 Gent(?) 174r 220r 224r 142r
 Gent(?) Sint-Baafs 254r
 Genua 29v
 Geraardsbergen pag. 254v 137v
 Grave 265r
 Gysele 140r
 Heist 146r-147v 138r
 Hertogenbos 's 202v
 Holland 39v 265r 267r
 Ieper 270r
 Ijzer 237r-238v 250r 252v
 Kallo 229r 153r
 Kanegem *Het Gouden Hoofd* 126v
 Kaprijke 230r 145r
 Kieldrecht 89r
 Klemserke 240r-241r
 Knesselare 163v 270r
 Kortrijk 3v 4v 6v-10r 29v 80r 209r 215r
 222v 265r 267r 270r
 Kruishoutem 144v
 Latem: 210v 143v
 Ledeborg 123v-124v 132v
 Ledeborg *De Croone* 58r
 Lichtervelde heerlijkheid van 170r
 Lier 29v 39v
 Lochristi 85v 87v
 Lokeren 151r 172v
 Lombardsyde 237r-238v 250r 252v
 Londen 6v 10r
 Luik 84r 259v
 Maastricht 265r
 Maldegem 225v 226r
 Masseme 140r 152r
 Masseme *Geertsbos* 168r-171v
 Mechelen (geestelijk hof) 121r
 Mechelen 29v 76r
 Merentree 151v
 Melle 97r 140r
 Melsele 220r 244r
 Merelbeke 121r
 Middelburg (in Vl.) 11v-13v 22v
 Milaan 209v
 Montpellier 265r
 Moorsel in Land van Aalst 231r-233r
 Munsterland 198v
 Munte 254r 144v 149r
 Nederbrakel 137v
 Nederland 39v
 Nevele 270r 151v
 Nieuwpoort 29v 102r 191v-195r 237r-
 238v 250r 252v
 Ninove 233r-237r 250v 153v 177r
 Normandië 202r
 Olsene herberg *De Ghieterre* 164v
 Oostduinkerke 237r-238v 250r 252v
 Oostende 103r 191v-195r 203v 226v 240r-
 241r 249r-249v 148v 151r 160r
 Oostende-Brugge vaart *De Twee Speyen*
 Oosterzele 57r 231v 232v
 Oost-Indië 237r-238v
 Oostkerke 240r-241r
 Oudenaarde 110v 133v 204v pag. 261v
 265r 138v 144v
 Oultre 142v
 Ouwegem 270r 156r
 Parijs 29v 39v 123v 128r
 Parijs Abdij *Sint-Antoine* 71v
 Passendale 206r
 Petegem 24v 45v 109v 204v-207v 210r-
 210v 264v 265r 138v 143r 151r
 Petegem herberg *Het Casken* 24v 131r-
 139v 204v-207v 264v 138v
 Petegem(?) 45v 131r
 Philipine 202v
 Polen 265r
 Pyreneeën 29v 39v

Rijsel 39v 150v 208v 211v 216r-218v
 270r 145r
 Rode Zee 202r
 Ronse 209v
 Rotselaar 210v 143v
 Rotterdam 202v
 Ruiselede 126v 204r
 Santbeke heerlijk. van 164v
 Sas-van-Gent 198v
 Savoye 265r
 Schelderode 121r
 Scheldewindeke 232v
 Schellebelle 122r-122v
 Sint-Amands 152v
 Sint-Laurens 26v
 Sint-Niklaas 26r 269v
 Sint-Niklaas parochie herb *De Sterre* 172v
 Sint-Winoksbergen 102r
 Sluis 163v
 Spanje 39v 156r 163v 203v 237r 237r-
 238v 138v 143v 151r 156r 160r
 Staten 12v 22v 26v
 Steenwijk (Friesland) 201r
 Tessel (Texel?) 29v 39v
 Tillegem 155r
 Torhout 39v 265r
 Toulouse 39v
 Tourcoing 10r 216r
 Ursel 270r
 Verenigde Provinciën 163v 198v 201r
 Veurne 102r
 Waarschoot 133v
 Waas land van 203v
 Wachtebeke 155v
 Wakken 164v
 Waregem 28r
 Westkapelle 240r-241r
 Wetteren 168r-171v 239r 140r
 Wijnendale 24r
 Wingene 204r
 Wondelgem 236v-239v
 Zeeland 49r 220r 224r 156r
 Zele 1v 152v 138r
 Zomergem 11r 151v 270r
 Zottegem Land van 152r
 Zulte 190v
 Zwevezele 94v
 Zwitserland 265r

Rijksarchief Gent. Collectie oude drukken.

GILBERT ROGIERS

Criminele processen voor het hoogste gerechtshof in Vlaanderen, de Raad van Vlaanderen, eind zeventiende begin achttiende eeuw.

Deel 4: oktober 1692 - september 1723

Deze studie bevat:

een Uitgebreide Nadere Toegang tot *Criminele Examens* nr. 8573 uit het fonds van de Raad van Vlaanderen (Rijksarchief Gent) aangevuld met vonnissen uit *Criminele Sententiën* nr. 8595.

Voorzien zijn ook:

- 1. een register met Persoonsnamen;**
- 2. een register met Plaatsnamen.**

Dit werk is een herziene versie van het boek met dezelfde titel uitgegeven eveneens in 2011.

Van harte opgedragen aan mijn vrouw Lisette Deblaere voor de vele jaren begrip en steun.

Copyright: Rogiers Gilbert D/2011/Gilbert Rogiers, auteur en uitgever.

Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of vermenigvuldigd door middel van druk, fotokopieën, microfilm, download of op welke andere wijze dan ook, zonder vermelding van de auteur en zonder vermelding van de titel van dit werk.

Dankwoord.

Ik dank uitdrukkelijk Georges Martyn, professor in de Faculteit van de Rechten aan de Gentse Universiteit (hij doceert o.a. Geschiedenis van het Strafrecht).

Had ik vragen, over het Strafrecht dat gold rond het einde van de zeventiende eeuw, dan kon ik steeds met succes bij hem te rade. Als niet-jurist was dit voor mij broodnodig. Mochten er nog onnauwkeurigheden in de eindversie staan, dan neem ik die voor mijn rekening.

De auteur Gilbert Rogiers

Inhoud.

1. De auteur Gilbert Rogiers	p.4
2. Enkele afkortingen.	p.5
3. Vier doelstellingen.	p.5
4. Middelnederlandse rechtstermen en rechtsprocedures die frequent voorkomen.	p.6
5. Afspraken.	p.9
6. Opmerkingen.	p.10
7. Vaststellingen.	p.10
8. Uitgebreide Nadere Toegang.	p.13
9. Register met Persoonsnamen.	p.165
10. Register met Plaatsnamen.	p. 186

1. De auteur Gilbert Rogiers

Gilbert Rogiers werd in 1936 in Torhout geboren. Omdat zijn ouders geen universitaire studies konden betalen, studeerde hij in het regentaat van zijn geboortestad. Enkele jaren gaf hij als regent wiskunde les in het Onze-Lieve-Vrouwecollege in Oostende. Met de steun van zijn vrouw en voltijds les gevend, behaalde hij aan de Gentse universiteit met grote onderscheiding het diploma van licentiaat in de wiskunde. Daarop volgden ook nog een licentie in de Pers- en Communicatiewetenschappen en universitaire studies in de Economische Wetenschappen. Eens met pensioen verdiepte hij zich in de Moderne Geschiedenis. Met zijn boek *Het Kasteel van Lozer - 350 jaar bezit van de familie della Faille d' Huysse*, debuteerde hij in 2004 als auteur in de geschiedenis. Op suggestie van professor R. Vermeir verdiepte hij zich in onontgonnen documenten van de Raad van Vlaanderen. Thans is de auteur vrijwillig medewerker aan de Gentse universiteit.

Problemen bij de redactie van deze studie.

In punt 3 van de inleiding geven we een omstandige toelichting bij de vier doelstellingen die we op het oog hebben met deze studie. Decennia geleden beperkte de studie van de geschiedenis zich hoofdzakelijk tot het memoriseren van feitenkennis. Nu heeft men het over Mentaliteitsgeschiedenis. Zich te kunnen inleven in wat de geesten en de harten van toen beroerde, vindt men nu veel belangrijker dan te weten dat - bijvoorbeeld - het vredesverdrag van Rijswijk op 30 oktober 1697 gesloten werd.

Gewone stervelingen lieten zelden geschriften na waaruit we iets kunnen leren over hun dagelijkse leven. Contracten en rechtszaken daarentegen werpen wel hun licht op het alledaagse leven in het verleden. Met deze studie belanden we niet alleen in de Geschiedenis, maar ook in de Rechtsgeschiedenis. Voor een niet-jurist was het hertalen van teksten van verhoren en vonnissen een uitdaging. Bij de vonnissen konden we gelukkig rekenen op de 'technische bijstand' van professor Martyn van de Rechtsfaculteit van de Gentse universiteit.

Bij de verhoren zagen we ons geconfronteerd met een ander probleem. Bij een criminele rechtszaak voelt een jurist zich pas in zijn sas als hij alle gegevens kent vanaf het begin, een wetsovertreding, tot het einde, het vonnis. Aangezien we bij de verhoren alleen de antwoorden kenden op vragen die niet vermeld zijn in Criminele Examens, gebeurt het dat niets bekend is noch over de aard van de wetsovertreding, noch over de aard van het vonnis. Uit een dergelijk verhoor konden we soms enkel afleiden dat er vermoedelijk een zware discussie plaats had tussen de ondervraagde en bijvoorbeeld een baljuw. Dit is vooral een acuut probleem in de periode 1692-1700. In die periode vonden we talrijke processen, als gevolg van de verkrampde reactie van de overheid - de graanwetten! - tijdens de negenjarige oorlog. Meestal geen voer voor juristen, maar soms wel interessant voor de Algemene Geschiedenis, voor de Lokale Geschiedenis en voor de Familiekunde. Wat we in dergelijke gevallen neertikten is enkel te beoordelen na lectuur van de oorspronkelijke tekst in het boek van de Criminele Examens. Zie in dit verband ook punt 3.1 van de Inleiding. Bij het verslaan van de verhoren voelden we ons dikwijls als een danser die niet op één been danst, maar op één teen. Naast het zo nauwkeurig mogelijk weergeven van de rechtspraak door de Raad van Vlaanderen eind 17-de eeuw begin 18-de eeuw, hebben we nog een tweede bedoeling. Het is

onze uitdrukkelijke wens de ontoegankelijke originelen nr. 8573 *Criminele Examens* en nr. 8595 *Criminele Sententiën*, toegankelijk te maken voor een zo ruim mogelijk publiek dat in geschiedenis geïnteresseerd is.

2. Enkele afkortingen.

adv.: advocaat
 adv.-fisc.: advocaat-fiscaal
 comm.: commissaris
 dw: deurwaarder
 p.-g.: procureur-generaal
 rdsh.: raadsheer
 rdsh.-comm.: raadsheer-commissaris
 subst.: substituut
 subst. vd p.-g.: substituut van de procureur-generaal

3. Vier doelstellingen.

3.1 Zo getrouw mogelijk de criminele rechtspraak door de Raad van Vlaanderen eind 17-de begin 18-de eeuw weergeven, en dit in een taal die verstaanbaar is voor een grote groep van geïnteresseerden, dit om een zo groot mogelijk maatschappelijk nut te bereiken.

Hierbij stellen zich twee problemen, een zeer groot bij de verhoren en een klein bij de vonnissen.

3.1.1 De verhoren. Om te beginnen verliep elk verhoor (nr. 8573 *Criminele Examens*) aan de hand van een reeks vragen, tichten genoemd. Bij geen enkel verhoor beschikten we over de lijst van die tichten, wel over de antwoorden op de gestelde vragen. Vonden we geen vonnis (in nr. 8595 *Criminele Sententiën*), dan waagden we ons, vertrekkend van de antwoorden, aan een reconstructie van het gebeurde. Dit met wisselend succes. Het gebeurt zelfs dat de griffier verwijst naar een vorig verhoor dat er niet staat. Van sommige zaken vindt men elders in het Rijksarchief Gent meer bijzonderheden.

Ook vertonen de verslagen van de griffier veelal grote hiaten in het verhaal. Noodgedwongen schreven we bijvoorbeeld: "*Blijkbaar had baljuw X een exploitot betekend tegen Y*", of ook: "*Blijkbaar werd Y geverbaliseerd door baljuw X*". In het extreme geval betekent dit dat de neerslag van het verhoor geen enkele concrete aanduiding bevat noch van een overtreding begaan door Y, noch van een door hem te betalen boete, maar wel van een, soms hoog oplopend, conflict tussen Y en de baljuw X. Een concreet voorbeeld. In 205v schreven we: "*Blijkbaar betreft het een conflict tussen Jacques Veys en een zekere deurwaarder [die hem verbaliseerde].*" De term verbaliseren werd toentertijd weinig gebruikt, maar komt wel degelijk voor.

Men kan zich afvragen of het verslaan van dergelijke verhoren wel nuttig is. We zijn overtuigd van wel. Hoe gebrekkig de samenhang in de originele versie van de verhoren ook is, toch bevatten ze een schat aan informatie voor de geschiedenis in het algemeen, voor de lokale geschiedenis en voor de familiekunde. Een paar voorbeelden.

Regelmatig lezen we dat een of ander leger in een dorp of stad zijn garnizoen opsloeg, of er gewoon al dan niet plunderend passeerde. We vernemen ook dat Elsegem niet alleen een oord van smokkelaars was, maar we kennen ook de namen van hen. We stelden ook vast dat bij

name genoemde douaneambtenaren graag een graantje meepikten onder de vorm van drinkgeld, en hiervoor een strenge straf opliepen.

We merkten tot onze verbazing dat de familie Blomme meer dan drie honderd jaren op dezelfde plaats nabij het kasteel van Wijnendale woonde. De h. Wilfried Blomme zat in onze klas in de lagere school, genaamd de *Revinse* school [*Revinse* van *revenge* van het Engelse leger op het Franse]. Onze verslagen van de verhoren bevatten een zee aan informatie over baljuws, meiers, burgemeesters, schepenen, ...

Criminele Sententiën bevat enkel vonnissen en geen verhoren. In *Criminele Examens* daarentegen staan, in de kantlijn naast de verhoren, ook tussenvonnissen en eindvonnissen. Hierbij zijn dan ook de aard en de omstandigheden van de overtreding niet altijd duidelijk.

Zonder de lectuur van de originele teksten van de verhoren is het onmogelijk zinnige commentaar te geven op wat we neerpelden over wat er precies gebeurde. Zijn onze notities van de verhoren geen voer voor wie de originele tekst niet gelezen heeft, dan is commentaar op onze aanpak van de vonnissen uit *Criminele Sententiën* wel gewenst! Dit in het vooruitzicht van het eventueel herzien van de vier delen.

3.1.2 Bij de vonnissen stelt zich soms, maar veel minder dan in de vorige delen, een probleem bij de interpretatie van de formulering van de beschuldiging. Het komt namelijk voor dat men de beschuldigingen samenvat als *excessen ende moetwillicheden*, m.a.w. als fysiek of verbaal wangedrag, zonder hierop verder concreet in te gaan. Soms moeten we zelfs genoeg nemen met de verwijzingen naar wat: *breeder ten processe gheroert* of naar wat *inde discretie vanden Hove* behandeld werd.

Wat dit in een concreet geval betekent, daar hebben we het raden naar.

3.2 Waar mogelijk de achtergrond van de toenmalige samenleving evoceren.

Dit doen we aan de hand van citaten zowel uit nr. 8573 *Criminele Examens* (verhoren) als uit nr. 8595 *Criminele Sententiën* (vonnissen). Op die manier is onze studie niet alleen levendiger, maar ze geeft ook beter de toenmalige mentaliteit weer.

3.3 Hulp bieden bij de studie van de plaatselijke geschiedenis.

In het register van de Plaatsnamen komen meer dan 220 items voor, wanneer we bijvoorbeeld Gent maar voor één keer tellen.

3.4 Hulp bieden bij opzoekingen in het kader van de Familiekunde.

Een ruwe schatting leert ons dat het register van de Persoonsnamen een achthonderdtal namen telt.

4. Middelnederlandse (rechts)termen en rechtsprocedures.

Om de lectuur van de akten te vergemakkelijken geven we een korte verklaring bij een aantal termen en procedures, evenwel zonder wetenschappelijke bedoeling.

Apprehereren: arresteren

Acces van Raede. De verweerder verzoekt om acces van Raede, betekent dat hij aan de Raad de toelating vraagt om zijn standpunt te formuleren en te beargumenteren.

Calengieren. Iemand aanklagen - eis tegen iemand instellen - boete van iemand vorderen - iemand berispen.

Chastelette (châtelet). Stadsgevangenis van Gent.

Compositie. Overeenkomst tussen de vervolgende instantie en de verdachte om tegen betaling van een geldsom geen strafprocedure in te stellen.

in Effigie. Bij afwezigheid van de veroordeelde werd de straf uitgevoerd op een afbeelding van de veroordeelde.

Excessen ende moetwillicheden. Vrijwillig fysiek of verbaal wangedrag.

Executeren. Executeren betekent thans terechtstellen. Toen had executeren een veel bredere betekenis, wat tot hardnekkige misverstanden kan leiden bij de lezer. Kreeg iemand een geldelijke boete van een deurwaarder of een baljuw, dan hebben we executeren vervangen door letterlijk melding te maken van die boete of door exploiteren [een exploit doen]. Werden dieren of voorwerpen 'meegenomen' door een baljuw of een deurwaarder, dan spreken we van in beslag nemen i.p.v. executeren.

Gecontumaceerd. Een gecontumaceerde verdachte is een betichte in een crimineel proces die weigert voor de rechtbank te verschijnen. Dit verstek wordt als een bekentenis beschouwd.

Halsband. Gebonden en gezeten op een driepikkel legde de scherprechter een band rond de hals van degene die gefolterd werd. Die halsband was voorzien van ijzeren pinnen. Of het hiernavolgende in de beschouwde periode nog steeds van toepassing was, weten we niet. De halsband was met enkele touwen verbonden met de muren van het *viercant*. Om de beschuldigde - patiënt genoemd - te pramen, tot bekentenis te dwingen, sloeg de beul op die touwen.

Meuke. Inhoudsmaat voor droge waren bijvoorbeeld granen.

Passavant. Toelatingsbewijs om ergens te passeren, veelal voorbij een stadspoort

Officier. Iedereen die met een ambt bekleed is, dus niet noodzakelijk een militair.

Thans verwijst officier naar een militair gezagvoerder. Officier komt van het Latijnse 'officium' en verwijst naar iemand die optreedt in naam van iemand anders. Officier hebben we stelselmatig door ambtenaar vertaald. Het is mogelijk dat betrokkene, volgens het plaatselijk costumier recht, geheel of gedeeltelijk een politionele functie uitoefende. In dit laatste geval hebben we het niet gewaagd agent te schrijven

Procureur. De procureur is een ambtenaar verbonden aan een rechtbank. Hij heeft als taak een partij te vertegenwoordigen. Zo staat hij in voor de kennisgevingen aan de gedaagde. Hij is echter geen advocaat.

Procureur-generaal. Openbare aanklager.

zonder Prejudicie. Zonder nadeel, zonder te willen anticiperen of invloed te willen uitoefenen op het verder verloop van het proces.

bij Provisie. Als voorlopige of tijdelijke maatregel.

Roer: soort vuurwapen.

Scherp examen: tortuur.

Scherprechter: beul.

Stockhouder. Ambtenaar verantwoordelijk voor de openbare verkopen.

Verbaliseren. Bekeuren - proces verbaal opmaken - schriftelijk in de vorm van een verbaal vastleggen.

Verweerder. In een crimineel proces is dit de verdachte.

Viercant. Het viercant is een zaaltje in het Gravensteen, op de eerste verdieping van de voorbouw naar het Veerleplein toe, boven de gang achter de toegangspoort. Daar werd gefolterd.

Wetteboden. We nemen een voorbeeld: meubels werden in beslag genomen. Om te vermijden dat een en ander verdween vóór de openbare verkoping, legde men wetteboden. Deze personen zorgden voor een permanente bewaking tot de meubels weggehaald werden.

Betaling van een boete: procedure.

We beperken ons tot eenvoudige voorbeelden die frequent voorkwamen. Op vandaag is de procedure bij de inning van een boete heel simpel. Hebben we verkeerd geparkeerd, dan vinden we in de brievenbus of onder de ruitenwisser van onze wagen een bevel tot betaling en de reden daarvan. Toentertijd verliep dit uiteraard helemaal anders. De schuldeiser van de boete liep het risico dat hij naar zijn penningen kon fluiten.

Stel dat X een zware agressie beging op een baljuw en daarvoor een boete kreeg. Ofwel had X voldoende penningen bij en betaalde hij cash, ofwel was dit niet het geval. In het tweede geval werd X verplicht zich, meestal onder bewaking, op een bepaalde plaats ter beschikking te houden tot na de vereffening.

In dit tweede geval waarbij x onvoldoende penningen bij zich had, kon een bijgeroepen familielid of kennis voor de cash-betaling zorgen. Lukte dit niet, dan kon X een verbintenis aangaan waarbij hij als borg 'iets' van zijn bezittingen aanwees, mogelijks een dier of een meubel. Ook iemand anders kon zich borg stellen voor de betaling. Dan pas mocht X naar huis terugkeren.

Bij dit alles mogen we niet vergeten dat het inkomen van een baljuw of deurwaarder, naargelang het costumier recht, gedeeltelijk kon afhangen van de geïnde boetes.

Dezelfde procedure als hiervoor gold wanneer de Raad van Vlaanderen als gerechtshof, verder kortweg het Hof genoemd, een boete uitsprak. Dan diende de schuldenaar ter beschikking te blijven totdat de betaling op een of andere manier geregeld was.

Betaling van een borgsom.

Het gebeurt regelmatig dat iemand die voor het Hof verschenen is, een borgsom moet betalen. Een borgsom maar waarvoor? Meestal was de betichte verplicht te beloven, al dan niet onder eed, dat hij in de toekomst gevolg zal geven aan elke aanmaning van het Hof om zich op een bepaald tijdstip aan te melden in het Gravensteen. Mogelijks werd hij daar nogmaals verhoord of vernam hij het eindvonnis. Daagde hij niet op, dan werd de borgsom verbeurd verklaard. Een borgsom diende ook als zekerheid voor de betaling van boetes en van de gerechtskosten.

De besluiten van het Hof die in de rand staan in het boek van de *Criminele Examens*.

Na een verhoor nam het Hof meestal een besluit dat in de rand staat. Dit kan o.a. zijn:

1. de melding dat het Hof akte nam van de verklaring van de ondervraagde.
2. vrijspraak van de gedaagde. Een volledig kosteloze vrijspraak kwam zelden voor. De gedaagde moest bijna altijd instaan voor de gerechtskosten. De Raadsheren en procureurs moesten ook leven!
3. een geldelijke boete.
4. een borgsom als zekerheid voor de betaling van de kosten verbonden aan het verloop van de procedure.
5. de noodzaak tot verder onderzoek. Soms werd aan een van de partijen, de betichte of de procureur-generaal, gevraagd een *preuve* [bewijs] te leveren van een beweerd feit.

Sommige zaken eindigen abrupt: mogelijke oorzaken.

Eindigt in het boek van de *Criminele Examens* een zaak abrupt, dus zonder vonnis, en is evenmin een spoor te bespeuren in het boek met de *Criminele Sententiën*, dan kan dit verschillende oorzaken hebben.

1. De zaak werd verder civiel [burgerlijk] afgehandeld. Nergens hebben we de overheveling van een zaak van 'crimineel' naar civiel gevonden in vermelde twee boeken, en toch gebeurde dit.
2. De zaak werd afgesloten met een compositie. Hierbij betaalde de veroordeelde na akkoord met de andere partij en met instemming van het Hof, een vergoeding, bijvoorbeeld een

geldsom. Hiermee was de kous dan af. Van dergelijke composities is in beide boeken geen enkel spoor te bekennen.

3 Het Hof oordeelde dat om een of andere reden, bijvoorbeeld een gebrek aan bewijzen, het geen zin had de zaak verder te zetten.

4. We achten het mogelijk dat het Hof een zaak al te delicaat vond omwille van de onzekerheid die ontstond door de voortdurende Franse invallen.

Gevolg van het abrupt stoppen met een zaak is dat ons boek hier en daar - buiten onze wil om - een rommelige indruk nalaat.

5. Afspraken.

5.1 Het gebruik van (?).

In een aantal gevallen vermeld de griffier de woonplaats van de ondervraagde niet expliciet, alhoewel uit de context een sterk vermoeden blijkt.

Is dit hoogst waarschijnlijk bijvoorbeeld Gent, dan schrijven we Gent(?). De reden om de woonplaats niet te vermelden is meestal, zo menen we toch, dat de griffier denkt: “*Iedereen weet toch waar X woont.*”

Waren we niet zeker van de schrijfwijze van een naam, dan schreven we na de naam eveneens (?). Dit is onder andere het geval wanneer verschillende schrijfwijzen van een naam voorkomen.

5.2 Betekenis van: ‘zoals hiervoor’ bij de samenstelling van het Hof tijdens een verhoor.

Werd iemand aan verscheidene verhoren onderworpen met telkens hetzelfde Hof, dan herhaalde de griffier meestal de samenstelling van het Hof niet. Dan schreven we ‘zoals hiervoor’.

5.3 Gebruik van de registers met Persoonsnamen en met Plaatsnamen.

In feite konden we op drie manieren verwijzen:

- naar een pagina in dit boek. Dit doen we uiterst zelden!!!
- naar een pagina van nr. 8573 *Criminele Examens*. Dit doen we voortdurend.
- naar een pagina van nr. 8595 *Criminele Sententiën*. Dit doen we ook voortdurend.

In het register van de Persoonsnamen staat bij Jacob de Coninck 37r 166r dit betekent dat deze naam voorkomt in item 37r (37 recto) in het boek *Criminele Examens* van de verhoren en in item 166r in het boek *Criminele Sententiën* van de vonnissen. Nogmaals, dit zijn geen verwijzingen naar een pagina in dit boek.

Samengevat. Niet onderlijnde nummers verwijzen naar een folio in 8573 *Criminele Examens*, onderlijnde nummers naar een folio in 8595 *Criminele Sententiën*. In het register van de Plaatsnamen vinden we: Koolskamp 166r. Dit betekent nog niet dat Koolskamp effectief op folio 166r staat, maar wel dat die naam voorkomt in het item dat ergens begint op folio 166 recto in nr. 8595 *Criminele Sententiën*.

Wie enigszins vertrouwd is met de bedoelde oude documenten zal begrijpen dat elke pagina weergeven waarop een naam voorkomt, onbegonnen gebleven werk is.

In het register met Plaatsnamen verwijst (bijv.) Frankrijk eveneens naar Frans, Franstalig, Fransgezind, ...

5.5 Volgorde van de items bij de verhoren.

In principe nemen we de volgorde van de verhoren in nr. 8573 *Criminele Examens*, evenwel met één belangrijke uitzondering. Komen verscheidene verhoren van eenzelfde persoon voor, dan hebben we die vóór ofwel na het vonnis uit nr. 8595 *Criminele Sententiën* chronologisch na elkaar genoteerd.

6. Opmerkingen.

6.1 De verslagen van de verhoren: geen transcripties.

Om langdradige verklaringen in te korten en de inhoud ervan toch getrouw weer te geven, hebben we passages in de aard van: “*De ondervraagde X zei dat Y gezegd had dat Z zijn degen trok*”, als volgt weergegeven: X (auteur): “*Y zei dat Z zijn degen trok*”. In dit geval kruipen we dus in de huid van X.

Regelmatig citeren we uit de verklaringen in de verhoren. Dit heeft drie voordelen. Het is een letterlijke weergave, het maakt het relaas pittiger en bovendien geven dergelijke citaten best de tijdsgeest weer die achter de gebeurtenissen schuilgaat.

6.2 Opname van vonnissen.

Vonnissen waarvan we geen verhoor vonden, hebben we chronologisch achteraan in de Uitgebreide Nadere Toegang genoteerd.

We namen lang niet alle vonnissen op. Reden van niet-opname kan zijn:

- het betreft de definitieve afsluiting van een moordzaak, alhoewel het proces van die moordzaak niet voorkomt noch in *Criminele Examens* noch in *Criminele Sententiën*.
- het betreft een zaak waarin er spraak is van een ondercorrectie. Ondercorrectie verwijst naar een wijziging of mogelijkheid tot wijziging van een ordonnantie van het Hof.
- het betreft een korte zaak die los staat van de rest, en waaraan we na lectuur noch kop noch staart kregen.

Opmerking. Het laatste vonnis dat we noteerden staat in 285v en is gedateerd 4 juni 1723, terwijl de verhoren eindigen in 219v op 5 december 1705.

6.3 De verslagen van griffier Helias zorgen soms voor problemen.

In de verslagen van griffier Helias is het niet altijd duidelijk wie bedoeld is met *hy*, ofwel de ondervraagde X ofwel diegene waarover de ondervraagde X spreekt. Hoogst waarschijnlijk werd Helias hiervoor op de vingers getikt, want in een aantal opeenvolgende verhoren duidt hij de ondervraagde aan met *hy die spreekt*.

6.4 Opname van namen van personen.

We hebben lang niet alle namen opgenomen van de personen die we ontmoetten! Oorzaak daarvan is het feit dat we te weinig gegevens hebben over betrokkene. Ideaal is de kennis van de woonplaats en het 'beroep'.

6.5 Betekenis van gulden.

Boetes en borgsommen zijn in de originele tekst meestal uitgedrukt in Carolus gulden. Dit is een rekenmunt die niet gebruikt werd bij de dagelijkse betalingen. Gemakshalve lieten we het woord Carolus achterwege en schreven we kortweg gulden.

7. Vaststellingen.

7.1 Sommige veroordeelden die *fugitief* [gevlucht] waren, werden **in effigie gehangen** op het Sinte- Veerleplein. Meestal was dit een pop die aan een schandpaal gehangen werd en die

de veroordeelde voorstelde. In de vorige boeken kwam dit nergens voor. Vooral douaniers en ander personeel van de kantoren van zijne Majesteits licenten hadden hieronder ... te lijden.

7.2 Overtreden van de graanplakkaten

De bevoorrading van de legers met levensmiddelen was van levensbelang. De Vlaamse Raad wilde dan ook ten allen prijze voorkomen dat haar ingezetenen de vijandelijke legers van graan voorzagen. [Aanvankelijk was Frankrijk de vijand.] Tevens dienden de troepen van de geallieerden wel bevoorrad te worden. Vandaar de afkondiging van de vele graanplakkaten die zelfs de doodstraf voorzagen. Graanschaarste zorgde voor hongersnood en sociale ontreddeering.

De graanwetten waren zo lek als een zeef en overtredingen ervan waren legio. Ze werden vooral in 1692 tot begin 1694 herhaaldelijk aangepast en aangescherpt. Velen, waaronder de lijsthouders die verantwoordelijk waren voor de graanbedeling, dienden een verklaring onder eed af te leggen. In verband met de eedaflegging bij de graanverdeling, zie 162r.

We zijn dan ook getuige van een devaluatie van de waarde van de eed. Tussen 23 juli 1693 en 17 augustus 1694, dus ongeveer halweg de negenjarige oorlog, had het Hof zijn handen vol met processen tegen (vermoedelijke) overtreders van de graanwetten. Een vijftigtal rechtszaken werd aangespannen, m.a.w. er was telkens minstens één verhoor van een betrokkene. Geen enkel doodvonnis werd uitgesproken, verre van zelfs. Wie geen ambtenaar was, kwam er meestal vanaf met een geldboete of zijn zaak werd zelfs geseponeerd. Alleen voor ambtenaren en voor wie als niet-ambtenaar aanvankelijk hardnekkig loochtende, was het Hof streng.

Berchem [Vl. Ardennen], Kwaremont, Elsegem en Gijsbrechtegem waren oorden van smokkelaars. Sommigen die door het Hof verhoord werden, verklikten hun compagnons in de hoop op clementie als dank voor hun medewerking met het Hof. En inderdaad, geen enkele doodstraf werd uitgesproken.

De graanplakkaten schreven graandepots voor in ommuurde steden, hierbij speelden Gent en vooral Oudenaarde een cruciale rol. De controleurs aan de stadspoorten stonden constant onder grote druk. Begrijpelijk pikten die graag een graantje mee, met verbanningen als gevolg.

7.3 In 1707 trad het Hof trad streng op tegen frauderende douaneambtenaren van het kantoor te Brugge [220v, nogmaals 220v en 221r telkens op 15 januari 1707]. Ze werden telkens voor een paar jaren verbannen uit de Provincie Vlaanderen.

In 1717 trad het Hof nog strenger op tegen douaneambtenaren die fraudeerden. Eén werd bedacht met een geldelijke boete en drie werden zelfs in effigie gehangen aan een paal op het Sinte-Veerleplein [229v, 230v, 232v en 233v].

7.4 Voor valsmunterij was het Hof ook nu onverbiddelijk. Opnieuw waren het bijna altijd (gewezen) soldaten of lieden die nauw contact hadden met militairen: 185r levenslang verbannen uit alle Spaanse landen, 195r levenslang verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden, 199r in kokend water geworpen, 205v galg, 206v galg, 214r galg en 227r (verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden)..

7.5 Notarissen, deurwaarders, meiers, baljuws, procureurs en ambtenaren van lagere rang werden na fraude en na ambtsverzuim meestal (ten minste tijdelijk) ontzet uit hun ambt: 213r, 213v, 216r, 220r, 249v, 278r én 278r.

7.6 De overheid was beducht voor elke verstoring van de openbare orde en zeker voor volksoproer.

1° Op 7 oktober 1698 betoogde een groep vrouwen, en enkele mannen, in Gent tegen de hoge graanprijzen. Twee jaar verbanning uit de Provincie Vlaanderen was de kleinste straf [189v-190v].

2° *De Vrye Compagnie van Thielt* [255r-258v] keerde zich zowel tegen het geestelijk als tegen het wereldlijk gezag. Het conflict met het geestelijk gezag, het kapittel van Harelbeke, kunnen we nog beschouwen als een aanvaring met lichte blikschade, maar het conflict met het wereldlijk gezag was een frontale botsing, met als gevolg zware straffen voor de kopstukken. Ze hadden het aangedurfd het stadsbestuur van Tielt over te nemen tot en met het innen van belastingen. Ze werden dan ook op 7 november 1720 langdurig verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden.

3° Toen het jansenisme in Wevelgem [263r-268v] de kop opstak, zat de Vlaamse Raad in een netelige positie. Het waren rooms-katholieken die pastoor Petrus François van Biesbrouck uit Wevelgem verdreven, en die dus de oorzaak waren van het oproer. Het Hof veroordeelde de pastoor tot een voorwaardelijke geldelijke boete. Anders verging het de rooms-katholieke 'oproerkraaiers'. Op 20 september 1721 werden ze voor vijf jaar of zelfs tien jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden. En merkwaardig, in zijn uitspraak op 20 november 1721 verving het Hof de stereotype uitdrukking *Syne Keyserlycke ende Catholicque Majesteyt* door *Syne Keyserlycke ende Conincklycke Majesteyt*. Bij ons weten was dit voorheen maar één keer gebeurd, namelijk in de uitspraak over *De Vrye Compagnie van Thielt*. Ook nadien deed men dit niet meer.

4° Het Hof werd ook voor het eerst geconfronteerd met rondtrekkende 'oproerige benden'. De bende van Ackere - de Busschere maakte [241r- 245r] de streek rond Gullegem en Heule onveilig vanaf 1717 tot hun arrestatie. Eigenaardig, in de vonnissen geveld op 29 oktober 1718 is nergens spraak van winstbejag. Het betrof dus enkel puur hooliganisme.

5° Ook in 250r, 251r, 251v en 252r [vonnissen geveld in december 1719] worden personen tot lange verbanningen veroordeeld wegens verstoring van de openbare orde.

7.7 Wat nu frequent voorkomt en vroeger zelden voorkwam, zijn de ereboetes voor het Consistorie. We hebben die niet altijd in extenso weergegeven, maar gewoonlijk was het een variante op: ... *ende aldaer met onghedeckten hoofde, vallende op beede knien, Godt ende 't Hof vuyt den naeme van Justitie om vergiffenisse te bidden over de voors. u misdaet, ende te verclaeren dat 't gonne voorschreven u. hertelyck leet is.* Meestal was de straf niet beperkt tot vermelde ereboete.

8. Uitgebreide Nadere Toegang.

Zie eerst in Boek 3: 270r 12.10.92 én 270r 15.10.92

1r-12v 156r Synthese van de zaak Jan van Rechem of Reckhem.

Jan van Rechem spioneerde voor de vijand, de Fransen. Bij hem thuis vonden de ordediensten een uitgebreide correspondentie. Hierin gebruikte hij een sleutel die we meteen geven. De Hollanders werden *caesen* genoemd, de Engelsen *sergiën de Londres* en de Spanjaarden *toebacq*. In kaas en dekens dreef hij een schijnhandel. Hij gebruikte ook gefingeerde namen voor personen.

Al bij al zat Jan van Rechem voor ons in drie circuits verweven. Bij zijn correspondentie met de Fransen worden we geconfronteerd zowel met echte namen als met gefingeerde. Verder had hij contacten met de Spanjaarden en hun geallieerden. Bijkomend probleem voor de onderzoeker is de voortdurende wisseling van posities van de legers van de Fransen en van de geallieerden. Om de originele tekst goed te begrijpen zouden we bijvoorbeeld moeten weten wanneer Kortrijk bezet was door de Fransen.

Het Hof is vooral geïnteresseerd in de namen van zijn Franse of Fransgezinde contactpersonen. Jan van Reckhem werd in totaal tien keren verhoord. Hierna beperken we ons tot het vermelden van zaken die ons essentieel lijken, al start het Hof met vragen over bijkomstigheden.

1r 31.10.92 In de chastelette. Rdsh. Stauthals bijgestaan door de griffier Michel, de p.-g..

Jan van Rechem ook genaamd Montaubois, zn van Thomas, 42 jaar, wordt verhoord.

Jan van Rechem kocht naar zijn zeggen een paspoort aan Jacob Loovoet die vermoedelijk in het Frans gebied woonde. In ieder geval kreeg hij daarmee toegang tot dit gebied. Het was drie maanden geldig. Twee personen konden het gebruiken, hijzelf en een religieuze van de abdij van Sint-Pieter. Dit paspoort betaalde hij met *een pondt snuyftaebacq* van 17 schellingen en twee ponden andere tabak.

Van Reckhem was niet de eerste de beste. Zo onderhandelde hij in Brussel met de intendant Camorra over de grootte van de belastingen die de kasselrij Ieper moest betalen na een devaluatie van de Franse munt. Tot hier zijn verklaring. Het Hof verdacht hem ervan *besondere affaïren* te hebben in Rijsel, in Kortrijk *ende elders onder 't Fransche ghebiedt*.

Voor wat de sleutel betreft die men onder zijn papieren vond, gaf van Rechem een originele verklaring. Hij zegt *die maer enckel ghescreven te syn uuyt fantasie*.

3v 8.11.92 Het Hof beslist **Jan van Rechem** te laten overbrengen naar de het Gravensteen. Daar zal men hem verder ondervragen.

3v 9.11.92 In de secrete kamer voor het Consistorie.

Jan van Rechem wordt verhoord.

Het Hof: “De naam Constantia Devoocht hebt ge verzonnen.”

Van Rechem: “*De zogenoemde sleutel heb ik 'gheformeert by galanterie'* en in de praktijk niet gebruikt.”

Het Hof “*Op 4 mei 1692 hebt ge de Fransen verwittigd van het akkoord tussen de hertog van Brandenburg en de hertog van Beieren, en van het 'arrivement' van de Engelsen te Oostende.*”

Van Reckhem: “*Daarvan heb ik helemaal geen melding gemaakt, 'maer daarvan dat hy notitie heeft ghehouden ten deele uuyt de gazette ende ten deele uyt curieusheyte'. Zo is ook de naam Vaubicourt in mijn notities terechtgekomen. Die was neergeschoten te Ronse door partizaan kapitein Lefèbre.*”

5v 14.11.92 Op het viercant om 10 u in de voormiddag.
Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Jan van Rechem wordt ondervraagd.

Bedreigd met het strikt examen [dat begint met de halsband] bekent van Rechem een en ander. Waaronder hij loog over het gebruik van een sleutel is voor hem evident: *“Als iemand in de vanghenisse is, dat hy alle middelen soeckt om uuyt te gheraecken. Ik correspondeerde onder de naam Jan du Bois of ook Jan vanden Bossche.”*

6v 14.11.92 Idem als hiervoor. Om 3 u in de namiddag.

Jan van Rechem wordt verhoord.

Jan van Rechem: *“Constantia de Vooght is een verzonnen naam voor Merlon. Die ontmoette ik in december 1691 op de barge van Brugge. Hij beloofde mij te betalen indien ik hem inlichtingen wilde geven van ‘de nieuwmaeren die alhier voorvielen’. Die diende ik te adresseren aan Jan vanden Bossche te Rijsel, ‘ende dat men den postmeester d’ advertentie soude doen [zou verwittigen] waer hy de briefven bestellen moste [moest]’.*

Jan vanden Bossche was een gefingeerde naam in mijn correspondentie met Merlon. Aan hem heb ik niets anders geschreven dan wat publiek geweten was. Over een mogelijke vergoeding van 99 gulden en 10 stuivers weet ik dan ook niets. Sedertdien heb ik om de acht of veertien dagen de recente tijdingen die ik op de Korenmarkt vernam, naar hem gestuurd.”

Van Rechem: *“Merlon reist bijna het hele jaar door naar Vlaanderen, Holland en Duitsland. Tijdens zijn afwezigheid te Rijsel beantwoordde Volant zijn brieven. Volant is een ingenieur uit Rijsel die voordien de kerk van Rijsel en de citadel getekend had.”*

Het Hof: *“Voor onschuldige inlichtingen had ge toch geen verzonnen namen nodig.”*

Van Rechem: *“Dat was omme te excuseren, mocht er iets in staen dat tegen den staet was. Ende wat cost [kon] ick vanden staet weten, ick en hadde maer kennisse van saecken die publicq waeren door gazetten ende anderssins’.”*

[Onderstaande verklaring van Jan van Rechem is tevens bestemd voor de argeloze lezer, in geval hij de meergenoemden Merlon onverhoeds tegen het lijf mocht lopen.]

“Merlon is eenen persoon lanck van posture ende dunne van lyf, draeghende eene peurucque [pruik], tusschen bruyn en blondt, hebbende d’ ooghe grys noch blauw noch bruyn, van ouderdom van vyf à sevenendertigh jaeren, effen van vel sonder pockepuiten [niet pokdalig] ende niet wel distinguierlyck [niet goed te onderscheiden] door eenigh ander teecken van het aensicht, hetghone hy fraey ende aenghenaem heeft.”

8v 12.11.92 Op het viercant.

Jan van Rechem wordt verhoord.

In het verslag van de griffier wordt nergens melding gemaakt van een optreden van de scherprechter. Toch menen we dat die van Rechem met halsband praamde, want plotseling gaat van Rechem uitvoerig in op zijn correspondentie met Merlon. Hij meldde hem *de marchen van de troupen ende campementen waertoe diende den sleutel, ... alwaer Hollanders caesen ghenoeemt wierden, ende de Engelschen sergiën de Londres ... ende van Spaenschen toebacq ...*

Hij bekent nogmaals dat Merlon zijn opdrachtgever was die hem voor zijn diensten betaalde. Hij deed dit omdat hij *in uuytersten noodt* was. Voor de eerste keer geeft hij toe dat Merlon hem, via Héron, 100 gulden betaalde. Op 18 september 1692, op de dag *vande aerdbevinghe*, zond hij een van zijn brieven naar Merlon.

9r 12.11.92 *Ten selven daeghe ten vyf uren naer den middagh ghecontinueert.*

Jan van Rechem wordt nogmaals verhoord.

Van Rechem: “*De burggraaf van Vlierynghe had me plannen gevraagd van Franse versterkingen. Vorige winter bezocht ik Merlon in Rijsel. Zonder dat Merlon het wist heb ik enkele zaken meegenomen: de plannen van de citadel van Rijsel, van de stad Duinkerke, van de forten Louis en François evenals de ontwerpen van de versterkingen van Menen en Halewijn. Al die zaken heb ik afgegeven aan de Grootbaljuw.*

[Blijkbaar gebeurde dit na zijn aanhouding door de Gentse ‘veiligheidsdiensten’, dus wanneer hij in de *chastelette* gevangen gezet werd.]

Ik logeerde in Halewyn in een herberg van waaruit ik een groot deel van de versterkingen van Menen kon bekijken. Daarvan nam ik veel notities. Dit was niet mogelijk zonder mijn correspondentie met het Franse gebied ‘alwaer niet gheorloft en is ergens van inspectie te nemen, selfs niet te gaen op thorens, meulens, ... , veelemin op de vesten sonder peryckel van in een kot ghesteken te worden’.

Ik betrouw erop dat het Hof indachtig zal zijn dat de burggraaf van Vlierynghe me verzocht heeft ‘te formeren de plans van de gheënqueesteerde stede, ende den President vander Ghoten van de linien’. Ook had Merlon me verzocht om tijdens die reis inlichtingen te geven over de veranderingen van garnizoenen, campementen of belegeringen die zich aan deze kant voordeden. Hij beloofde mij daarvoor 18 tot 20 pistolen [pistool is een muntstuk].”

10r 17.11.92 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Jan van Rechem wordt verhoord.

Van Rechem: “*Of ze goed of slecht waren, alle tijdingen heb ik aan Merlon gemeld, zelfs de nederlaag van de Franse vloot.*”

Hij ontkent ten stelligste dat hij ooit Engelse soldaten aan de Fransen bezorgde onder *de naeme van stucken stoffe*. Ondervraagd over de betekenis van enkele sommen vermeld in zijn *almenack*, blijft hij het antwoord schuldig.

Het Hof: “*Van juni tot oktober moet ge 50 gulden per maand ontvangen hebben.*” Ook dit ontkent hij.

Belangrijke opmerking.

Bij lectuur van de originele tekst valt het op dat Jan van Rechem zijn bekentenissen herhaalt. We vermoeden dat hij tussenin ontkend heeft. Zonder te beschikken over een bevestiging vanuit de originele tekst, zijn we ervan overtuigd dat het volgende gebeurd is. Op 9 januari 1687 werd Jan Heyndricx tot de galg veroordeeld [zie Boek 3 [128r](#)] na tortuur waarbij Philips vanden Berghe als dokter assisteerde. Omwille hiervan nam Gregorius van Aerden later wraak op de dokter. Hij takelde de dokter zwaar toe en werd hiervoor tien jaar verbannen uit de Vlaamse Provincie [[134r](#) zie Boek 2]. Om dergelijke wraakneming in de toekomst te vermijden, besloot het Hof in de toekomst geen specifieke details over de tortuur te vermelden in de verslagen. Er is nergens sprake van halsband, van scherprechter noch van dokter vanden Berghe.

Hoogst waarschijnlijk bekende Jan van Rechem dus onder tortuur, maar ontkende hij bij zijn volgend verhoor, waarna hij opnieuw geconfronteerd werd met dezelfde vragen. Vandaar de herhalingen.

12r 18.11.92 Op de venuskamer. Hof zoals hiervoor.

Jan van Rechem wordt verhoord.

Het Hof toont hem *alle de bescheeden ’t synen huysse afghehaelt* en vraagt hem wat hij daarop te zeggen heeft.

Hierin bevinden zich zijn notities over en plannen van: 1° de versterking van Halewijn, 2° de versterking van Menen, 3° de citadel van Rijsel, 4° het fort François nabij Sint-Winoksbergen, 5° het fort Louis nabij Duinkerken [op een half uur van Duinkerken] en 6° de stad Duinkerken en haar citadel.

Raar, maar waar, van Rechem zegt dat hij eens naar Kortrijk geweest is om *de coetse vanden President vander Ghoten* [tot voor kort was er een raadsheer van het Hof genaamd vander Ghoten].

Wanneer het Hof hem nogmaals vraagt de waarheid te zeggen lamenteert hij: *“Biddende Godt ende Justitie andermael vergiffenisse. Ende dat het Hof soude willen considereren dat hy overlast gheweest synde met eene swaere familie van vrouwe ende vier kinderen, boven het ghone daervan sy bevrucht is, ende noch ses die overleden syn, ghenootsaeckt is gheweest het voors. secours [hulp, bijstand] tot syne subsistentie [levensonderhoud] te trecken van de Franschen ... .”*

12v 20.11.92 Zie hiervoor.

Jan van Rechem wordt nogmaals verhoord.

Tenslotte vraagt het Hof hem wat hij kan inbrengen in zijn verdediging.

Van Rechem: *“Op goede vrijdag 1692 is burggraaf van Vlierynghe vanuit Brussel bij mij thuis geweest. Hij heeft me gevraagd onmiddellijk naar Brussel te vertrekken met het plan van de citadel van Duinkerken, en dit af te geven aan de Prins van Vaudemont die in het Hof van Oranje zijn residentie heeft. Wat ik dan ook gedaan heb.*

Dit plan was nog niet af en men heeft me gevraagd het dringend te voltooien. Terwijl ik daaraan bezig was, is de burggraaf van Vlierynghe me komen zeggen dat er vanwege Spanje geen beleg te vrezen was. Toen ben ik ermee gestopt.”

156r 4.04.93 Jan van Rechem spioneerde voor de Fransen en wordt levenslang verbannen uit alle Spaanse landen.

Beschuldiging.

Jan van Rechem, zn van Thomas, 42 jaar, geboren in Huise en landmeter van beroep, wordt ervan beschuldigd dat hij tegen betaling militaire inlichtingen verzamelde en die doorspeelde aan de Franse vijand. In akkoord met een Franse officier heeft hij doorgegeven *al het ghone alhier de voorleden campagne passeerde, soo aengaende de garnisoenen, marschen, campementen van Syne Majesteits volckeren van orloghe, als die van Syne gheallieerde ...*. Daarvoor ontving hij 18 tot 20 pistolen.

Op een andere keer, in juli 1692, ontving hij 100 gulden, via ‘die van de parochie van Ouwegem’ met kwijtschrift van de ontvanger van de Franse contributiën in Doornik.

Om zijn activiteiten te verbergen gebruikte Jan van Rechem gefingeerde namen, o.a. die van een zekere Constantia de Vooght, en een verzonnen handel in kaas en stoffen.

Uitspraak. Jan van Rechem wordt levenslang verbannen uit alle Spaanse landen. Na zijn vrijlating moet hij voor zonsondergang Gent, binnen de drie dagen de Provincie Vlaanderen en binnen de acht dagen alle Spaanse landen, verlaten. Waagt hij het toch terug te keren, dan wacht hem de galg. Hij dient ook alle proceskosten te betalen.

13v 27.11.92 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Jacques van Maetenburgh, zn van Jacques, wordt verhoord.

Betreft een gevecht tussen Jacques van Maetenburgh en een broer van hem tegen Lucas Taverne. Jacques van Maetenburgh tracteerde Taverne op enkele rake slagen met een dorsvlegel op diens hoofd. Volgens betichte was alles begonnen met *grootte impertinentiën en iniurieuse woorden* van Taverne.

13v 27.11.92 Het Hof beslist Taverne te laten onderzoeken door een neutrale chirurgijn. Pas daarna zal men een beslissing nemen over **Jacques van Maetenburgh**.

14r 10.02.93 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Reyninghe (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc..

Jacques Flicx, zn van Adriaen, 59 jaar en wonend in Temse, wordt ondervraagd. Flicx wordt ondervraagd over zeven tichten. Die ontkent hij alle. Het Hof beschuldigt hem van resistentie tegen stafhouder Philips [mogelijks was het dw Baete] nadat die hem een boete wilde doen betalen Volgens betichte was de stadhouder [ofwel de dw] dronken.

14r 19.02.93 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jacques Flicx**.

157v 23.05.93 Vonnis over Jacques Flicx.

Proces criminel, criminelyck ende extraordinair beleet.

Beschuldiging. *Resistentie breeder ten processe vermeldt.*

Uitspraak. Rekening houdend met zijn lange detentie veroordeelt het Hof Jacques Flicx in de boete van 25 ponden. Hij dient ook de proceskosten te betalen.

16r 22.05.93 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Renynghe (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc..

Adriaen Flicx, zn van Jacques, 29 jaar en brouwer te Temse, wordt verhoord.

Adriaen Flicx is blijkbaar de zoon van Jacques Flicx. Hij ontkent ten stelligste dat hij zich verzet heeft tegen deurwaarder Baete en zijn twee assistenten. Hij zegt dat hij zich in de herberg niet geroerd heeft. Integendeel: *“Ik ben ‘blyven sitten by de viere met een pype toebacq’.”* Het is wel waar dat zijn broer Caerel ook in die herberg gekomen is en dat die *de vlucht ghenomen heeft door het dack.*

14r 10.02.93 Zie hiervoor.

Jan Ryckaert, zn van Hendricx, wonend in Temse, 41 jaar en arbeider, wordt verhoord.

Mogelijks trad Ryckaert op als getuige van het conflict tussen Adriaen Flicx en dw Baete. Hij weet niets bijzonders te vertellen.

14v 23.04.93 In de secrete kamer. Rdsh. Sucx (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan du Prète of de Priystre, zn van François, 40 jaar en graanhandelaar uit Brugge, wordt verhoord.

Liven Kets leverde enkele keren granen aan betichte, maar die vervalste zijn boek om niet te moeten betalen. Bovendien scheurde hij een blad uit zijn boek. Betichte ontkent alles en voor wat Liven Kets betreft is hij formeel: *“Dat blad heeft nooit in mijn boek gezeten! En wat Kets betreft dat ‘was een oolyck manneke’.”*

16v-27r 90v-98r 182v en 183v 7.04.96 François Casier en Jan vander Veken verbannen na ontvoering van een dochter van de griffier van Opwijk.

Opmerkingen.

1. Na lectuur van de verhoren en de vonnissen blijkt dit een uiterst bizarre zaak en dit om verschillende redenen.
2. De verhoren vallen uiteen in twee delen. De eerste reeks begint op 2 juni 1693 [16v] om te eindigen op 6 juli 1693 [27r]. Joanne vanden Hende, vrouw van Patricius Casier, werd op 6.07.1693 [27r] als eerste verhoord. Dit eerste verhoor werd als laatste van de eerste reeks genoteerd, iets dat ongebruikelijk is.

Gewoonlijk vernemen we in de aanhef van het eerste verhoor van een betichte een en ander over diens identiteit. Niet hier in de eerste reeks verhoren. Behalve de leeftijden en het feit dat François van Gheyt ambtenaar is te Opwijk, vernemen we niets over de betrokkenen. Soms komen we meer aan de weet ergens verscholen middenin een verslag van een verhoor. Dit noteerden we dan bij het eerste verhoor van betrokkene, al staat dit daar niet.

De tweede reeks vangt aan op 25 juni 1695 [90v] en eindigt op 1 juli 1695 [98r]. Dus met een interval van een kleine twee jaar. François Casier was een tijdje voortvluchtig en werd pas op 25 juni 1695 [93v] en op 29 juni 1695 [94v] ondervraagd.

We hebben de indruk dat griffier Michel bij het verhoor van Jan vander Veken, het eerste van de tweede reeks, in op 25 juni 1695 [90v] uiterst zenuwachtig was.

Het Hof ondervroeg Pieter Joos en Jan vander Veken in de secrete kamer. De confrontatie met Maroten geschiedde in een *gherenforceerde* kamer [98r] !!! Dit is zeer uitzonderlijk en sedert 1671 is het de allereerste keer dat dit gebeurt.

3. En nu het verhaal. François Casier wordt beschuldigd van ontvoering van Marie Anne van Hoorebeke, dochter van de griffier van de parochie Opwijk. Jan vander Veken wordt ervan verdacht dat hij hierbij een handje toestak. Vander Veken was zoals reeds gezegd een tijd voortvluchtig, maar kwam terug. Na zijn terugkeer stelde Philips Marc Maroten, erfachtig [erfelijk] meier van Opwijk, hem aan als ambtenaar van Opwijk [91r], dit na aanbevelingen van de pastoor, de onderpastoor en Jan Verspicht [die van Hoorebeke opvolgde als griffier?] Als gevolg van een tussenkomst van griffier van Hoorebeke bij de gouverneur van Dendermonde werd vander Veken ontslagen als ambtenaar [91r].

Wat Maroten betreft, hij volgde Cornelis Casier op als erfachtig meier van Opwijk [24r], dit na betaling van een fors bedrag [91r].

4. De notabelen van Opwijk waren verdeeld in twee clans, voor of tegen griffier van Hoorebeke. Schelden, vechten en ander krakeel waren schering en inslag. Als vader van Marie Anne had die zich obstinaat verzet tegen een huwelijk met François Casier, zeggend *dat syne dochter noch te jonck was* [21r]. François Casier ontkende uitdrukkelijk de ontvoering van Marie Anne, zeggend dat niet hij haar *seduceerde*, maar zij hem. Evenmin was er volgens François Casier sprake van *eenen waerachtighen rapt* [verkrachting]. In ieder geval liet ze zich de avances van François welgevallen [93v]. Na de weigering van haar vader dreigde Marie Anne zich in een klooster terug te trekken [18v]. Het paar trouwde uiteindelijk met *consent* van een zekere aartsbisschop [93v].

Meier Maroten was een aartsvijand van griffier van Hoorebeke.

Dat van Hoorebeke als griffier van de parochie doodgeschoten werd, staat eigenlijk nergens expliciet vermeld. Zeker is dat op hem geschoten werd [90v]. Jan Verspicht volgde hem vermoedelijk op als griffier van Opwijk.

5. Na ondervraging van Pieter Joos, een kleermaker, die naar zijn zeggen door Maroten verzocht werd een verroest pistool te kuisen [96v], besloot het Hof de betichten Philips Marc Maroten [95v] en Jan vander Veken te confronteren met die Pieter Joos [96v]. Volgens Joos had Maroten hem gelast dat *hy inden coghel stekende in de pistole ... saude een gaettien booren en erin steken een beettien paeschkeersse* [96v].

Dat het Hof zwaar tilde aan deze zaak blijkt onder andere uit het feit dat men François Casier en Philips Marc Maroten ondervroeg op het viercant [93v, 94v en 95v]. De confrontatie tussen Philips Maroten en Pieter Joos greep zelfs plaats in *eene gherenforceerde caemer* [98r]. Alle drie leggen ze hun verklaring onder ede af. Ze dienden op niet minder dan zevenendertig tichten te antwoorden. Vander Veken en Maroten omschreven Joos als een eerlijk man waarop ze niets aan te merken hadden. Toch spraken ze Joos tegen op essentiële punten.

6. Vermelde ontvoering is niet de enige zaak die aan bod komt in de verhoren. François Adenelle, Patricius Casier en Joanne vanden Hende werden ondervraagd over de

omstandigheden van bepaalde betalingen [24r en 25v]. In [24r] wordt Jan Adenelle, blijkbaar als getuige, grondig ondervraagd over de deugdelijkheid van een obligatie en van wisselbrieven. In deze financiële transacties komen de namen van de drie broers François, Patricius en Cornelis voor. Geen spoor hiervan in het vonnis. Mogelijks gingen ze hier vrijuit. 7. François Casier, bij leven knecht van zijn broer Patricius, werd ook beschuldigd van diefstal van ijzer [182v]. Van de punten 1. en 2. van het vonnis vonden we geen jota terug in de verhoren. Wel werd François Casier ondervraagd over zijn handel in suiker, olie en ijzer [26v].

Opmerking. Mocht u als lezer problemen hebben met wie de meier was van Opwijk, til er niet zwaar aan. De auteur deelt uw probleem.

Aanvulling 1. Het amoureuze leven van Marie Anne Hoorebeke.

Marie Anne Hoorebeke, kortweg Marie Anne voor de intimi waartoe we ons ook rekenen, was dus de dochter van de griffier van Opwijk.

Via zijn broer Patricius vroeg François Casier Marie Anne ten huwelijk. Nadien deed ook broer Cornelis dit. Maar de griffier weigerde obstinaat

Marie Anne zei dat ze zich dan maar in het klooster te Mechelen zou terugtrekken [18v]. Zo belandde ook de officiaal van het bisdom in het verhaal. Die beval meier Cornelis Casier, die haar vergezelde, uit Mechelen te vertrekken en zich daar voor Pasen niet meer te laten zien [18v].

Marie Anne dook dan op in het klooster *Ter Caemer* in Brussel waaruit meier Cornelis Casier haar haalde. Nadien belandde ze in het klooster *Thabor* in Mechelen [18v] en later opnieuw in *Ter Caemer* [21r]. Door toedoen van meier Cornelis Casier verliet ze voor de tweede keer dit klooster. Waarna Marie Anne gesekwesteerd werd in het klooster van de Zwarte Zusters te Mechelen [21r].

Soms was Marie Anne vergezeld door Patricius Casier, zwaar gewapend *met eene fuscique, bayonette ende twee rypistolen* [24r]. Ook de vader van Marie Anne liet zich niet onbetuigd en nam zijn voorzorgen. Op 10 maart 1693 bevond hij zich te paard nabij Vilvoorde, vergezeld van een man en van zes musketiers [21r]. Jan vander Veken schoot op de griffier [183v].

Cruciaal tijdstip is de nacht tussen 9 en 10 maart 1693. Plaats van een mysterieus gebeuren is de fontein nabij Vilvoorde.

In het vonnis [182v] staat dat ze tegen wil en dank van haar vader, de griffier van Opwijk, ontvoerd werd door François Casier hierbij geholpen door Jan vander Veken.

Aanvulling 2. François Casier werd uiteindelijk ook veroordeeld voor diefstal van ijzer [182v]. Patricius Casier ging failliet.

Nu de verhoren.

16v 2.06.93 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. de Moncheaux (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc..

Jan vander Veken, zn van Jan, 20 jaar, wordt verhoord.

Opmerking. Verder blijkt dat Jan vander Veken een volwassen zoon heeft [17r]!

17r 4.06.93 Blijkbaar zoals hiervoor.

François van Gheyt, zn van Geeraert, 35 jaar en ambtenaar te Opwijk, wordt verhoord.

18r 4.06.93 Blijkbaar zoals hiervoor.

François van Gheyt wordt verhoord.

18r 8.06.93 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Larebeke bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc..

François van Gheyt wordt verhoord.

18v 8.06.93 Blijkbaar zoals hiervoor.

François Adenelle, zn van Passchier, 31 jaar, wordt verhoord.

21r 9.06.93 Blijkbaar zoals hiervoor.

Patricius Casier, 33 jaar, zoon van een zekere Cornelis én broer van Cornelis, wordt verhoord. Eén van beide Cornelissen, de vader of de zoon, is tevens meier van Opwijk [24r]. Raar maar waar, in 24r wordt François Casier vermeld als meier! Patricius Casier dreef samen met zijn broer handel in suiker, olie en ijzer [26v].

22r 16.06.93 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Larebeke (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan vander Veken wordt verhoord.

22v 27.06.93 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan vander Veken**.

22v 29.10.93 Het Hof beslist dat **Jan vander Veken** naar huis mag terugkeren. Hij moet onder eed beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant.

23r Geen datum.

François van Gheyt wordt verhoord.

24r 27.07.93 Het Hof neemt akte van de verklaring van **François van Gheyt**.

24r 18.06.93 In de gevangenis van het Hof. Zie hiervoor.

François Adenelle wordt verhoord.

24v 29.10.93 Het Hof laat François Adenelle [of is het François van Gheyt?] naar huis terugkeren. Hij moet onder eed beloven, dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens hij door zijn procureur verwittigd wordt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Verder is het hem verboden *hangende dese saecke te gaen binnen de prochie van Opwijck ende dry mylen int ronde van dier, op peyne van lyfstraffe*. François Adenelle moet de gerechtskosten betalen.

25v 27.07.93 Het Hof neemt akte van de verklaring van **François Adenelle**.

25v 19.06.93 In de gevangenis van het Hof. Zie hiervoor.

Patricius Casier wordt verhoord.

25v 19.10.93 **Patricius Casier** mag naar huis terugkeren. Hij moet onder eed beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens hij door zijn procureur verwittigd wordt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Verder is het hem verboden *hangende dese saecke te gaen binnen de prochie van Opwijck ende dry mylen int ronde van dier, op peyne van lyfstraffe*. Hij moet de proceskosten betalen.

26v 27.06.93 Idem. In de gevangenis van het Hof. Zie hiervoor.

Patricius Casier wordt verhoord.

27r 27.07.93 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Patricius Casier**.

27r 29.10.93 Het Hof laat **Patricius Casier** naar huis terugkeren. Hij moet onder eed beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens hij door zijn procureur verwittigd wordt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Verder is het hem verboden, *hangende dese saecke, te gaen binnen de prochie van Opwijck ende dry mylen int ronde van dier, op peyne van lyfstraffe*. Hij dient de proceskosten te betalen.

Opmerking. Bovenstaande beslissing van het Hof staat naast het verhoor van Joanne vanden Hende, zie hieronder. Mogelijks is **Joanne vanden Hende** bedoeld, maar er staat wel degelijk *den suppliant*, dus mannelijk.

27r 6.07.93 In de secrete kamer. Zie hiervoor.

Opmerking. Er staat wel degelijk 6 juli.

Joanne vanden Hende, dochter van Pieter, achtentwintig jaar en huisvrouw van Patricius Casier, wordt verhoord.

27r 27.07.93 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Joanne vanden Hende**.

90v 25.06.95 In de gevangenis van de chastelette. Rdsh. Laerebeke bijgestaan door griffier Michel, de p.-g...

Jan vander Veken, zn van Niclaeys, 55 jaar, officier van **het Fort San Huarte** en voorheen ambtenaar van de parochie Opwijk, wordt verhoord.

91r 27.06.95 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan vander Veken**.

91r 25.06.95 Op de Venuskamer. In de gevangenis van het Hof. Zie hiervoor.

Philips Marc Maroten, zn van Guillaume, 29 jaar en erfelijk meier van de parochie Opwijk, wordt verhoord.

93v 25.06.95 Op het *viercant*. Zie hiervoor.

François Casier, zn van Cornelis, 27 jaar en *ghesubstueerde* meier van Opwijk, wordt verhoord.

94v 29.06.95 Op het *viercant*. Zie hiervoor.

François Casier wordt nogmaals verhoord.

95v 29.06.95 Op het viercant. Zie hiervoor.

Philips Marc Maroten wordt nogmaals verhoord.

96v 30.06.95 Het Hof beslist dat de respectievelijke betichten [uit wat volgt blijkt dat het gaat om **Jan vander Veken** en **Philips Marc Maroten**] dienen geconfronteerd met Pieter Joos. De procureur onderlijnt het belang van deze confrontatie.

96v 30.06.95 In de secrete kamer. **Pieter Joos** wordt geconfronteerd met **Jan vander Veken**.

98r 1.07.95 *In eene gherenforceerde caemer*. Zie hiervoor.

Pieter Joos wordt geconfronteerd met **Philips Marc Maroten**.

182v 7.04.96 François Casier voor 10 jaar verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden.

Proces criminel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging.

François Casier, woonachtig in Gent, agressief optreden en ander wangedrag, wordt verhoord.

1° Op 14 juli 1689 pakte hij, samen met zijn twee broers Patricius en Cornelis, Liven Clop hardhandig aan. Ze trachtten Clop zelfs in de rivier te gooien.

2° Op 3 mei 1692, nabij het klooster van Drongen, sloeg hij Anne Colins *totter loopende bloede*. Op die dag ontmoette hij in *de Gheltmunte* nogmaals Liven Clop. Opnieuw pakte hij die hardhandig aan.

3° In november 1691 maakte hij zich met geweld meester van een partij ijzer toebehorend aan een koopman die met de barge vanuit Brugge gekomen was.

4° Op 9 maart 1693 had François Casier het gemunt op Marie Anne Hoorebeke, *onderdaenighe* dochter van de griffier van Opwijk. Buiten de wil van haar vader, gewapend, en *met vloecken, sweren, ende dreighementen* ontvoerde hij haar. Jan Vanderveken was hem hierbij behulpzaam. Niet alleen *vóór, maer oock naer syn hauwelyck met de voors. Marie Anne*, bedreigde hij zijn schoonvader met de dood.

Uitspraak.

Voor dit alles wordt François Casier voor 10 jaar verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden. Na zijn vrijlating dient hij Gent binnen de vierentwintig uren, de Provincie Vlaanderen en de aangrenzende Spaanse landen binnen de drie dagen, te verlaten. Hij dient tevens de proceskosten te betalen.

183v 7.04.96 Jan Vanderveken die François Casier hielp bij het ontvoeren van Marie Anne Hoorebeke, wordt voor 5 jaar verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden.

Proces criminel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging.

Op 9 maart 1693 hielp **Jan Vanderveken**, gewapend, François Casier bij de ontvoering van Marie Anne Hoorebeke, minderjarige dochter van de griffier van Opwijk. Twee dagen later schoot hij op de griffier.

Uitspraak.

Jan Vanderveken wordt voor *den tyt van vijf jaeren* verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden. Na zijn vrijlating dient hij Gent binnen de vierentwintig uren en de andere landen binnen de drie dagen te verlaten.

27v 8.07.93 In de secrete kamer. Rdsh. Bernaige (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de adv.-fisc. Spanoghe.

Marten vande Moere, zn van Pieter, Wondelgem, 32 jaar en ambtenaar van het Gentse Vrije, wordt verhoord.

Betichte heeft de schade betaald die zijn paard aanrichtte in de weiden van Laurens Oudekens, waar hij het *by abuyse* had gestoken.

27v-28v Geval Lauwereyns de Backere, Jacques de Backere en Guillaume de Brauwere.

27v 9.07.93 Secrete kamer. Rdsh. Bernaige (comm.) bijgestaan door Dubois als griffier, de p.-g..

Lauwereyns de Backere zn van Jacques, Elare en 26 jaar oud, wordt verhoord.

Lauwereyns de Backere: *“Verleden maand wilde ik vanuit Oudenaarde een stadspoort passeren met een wagen geladen met twee zakken ‘opvaeghsel’ [resultaat van het vegen] van de zolder. Naast andere ‘vuylicheit’ bedoeld als voeder voor de duiven, zaten daarin ook ‘calanders’ [graan etende insecten]. Ik wilde beletten dat die in het graan zouden geraken. Meer zat er niet in die zakken.*

Na inspectie van die zakken zei poortwachter de Mey dat ik daarvoor geen ‘passavant’ [toelatingsbewijs om de stad te verlaten] nodig had. Voor alle zekerheid was mijn vader vooraf bij de ontvanger Sevallos geweest en ook die achtte een ‘passavant’ overbodig. Ik geef toe dat er in de derde zak een kluts graan zat, amper ‘twee à dry mokens [graanmaat] kooren’. Een arme stakker uit Schorisse met veel kinderen, die zijn paspoort kwijt was, had me gesmeekt die mee te nemen. Uit ‘caritate’ heb ik die meegenomen.”

28r 9.07.93 Idem.

Lauwereyns de Backere, wordt nogmaals verhoord.

28r 9.07.93 Idem.

Jacques de Backere, zn van Laurens, Elare, 52 jaar en metsers, wordt verhoord.

Vader de Backere bevestigt de verklaring van zijn zoon. Wel wist hij niets over de kluts met zuiver koren. Dat moest men aan zijn zoon vragen. De deurwaarder had hij niet uitgescholden. Hij heeft hem alleen maar gevraagd met welk recht hij het graan aansloeg. Tot daar de verklaring van vader de Backere.

28r 9.07.93 Het Hof beslist dat **Lauwereyns de Backere** en **zijn vader Jacques** naar huis mogen terugkeren. Zij moeten beloven dat zij zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur van Coppenolle hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dienen zij 300 gulden borgsom te betalen.

28v 24.07.93 In de secrete kamer. Idem als hiervoor.

Guillaume de Brauwere, zn van Adriaen, Berchem, 46 jaar, brouwer en brandewijnstoker, wordt verhoord. Blijkbaar is het Hof via de zaak de Backere op het spoor gekomen van Guillaume de Brauwere. Tegen de plakaten in verscheepte die grote hoeveelheden graan. De Brauwere: *“Op de vermelde dag was ik van plan tien zakken ‘chocquillon’ [?] binnen Oudenaarde te voeren. Daarvoor had ik de toelating van ontvanger Sevallos. Op een scheepje had ik reeds drie zakken geladen, maar het verschil tussen koren en ‘chocquillon’ is moeilijk te zien. Het is best mogelijk dat ik me vergist heb en dat de deurwaarder ze daarom, ondanks mijn protest, aan de kant gezet heeft.”*

28v 7.09.93 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Goes (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Charles vande Weghe, zn van Jan, 52 jaar en luitenant-baljuw van het Land van Zottegem, wordt verhoord.

Charles vande Weghe:

“Ik had niet gehoord dat Jan de Meyer uit Velzeke en Jan Baptiste Otte een moord zouden gepleegd hebben. Op 3 augustus jl. heeft Adriaen Haegheman me van een moord verwittigd. Het was de taak van de baljuw van het Land van Zottegem of van de plaatselijke baljuw en niet de mijne om een onderzoek te doen. Dat Haegheman me zou gezegd hebben dat hij bloedsporen en sporen van gedolven aarde gezien had, daarvan herinner ik me niets. Wel heb ik nagelaten de twee verdachten te dagvaarden.

De andere leenmannen en de plaatselijke amman Albertus Ghys heb ik prompt schriftelijk verwittigd. De amman heeft pas twee dagen later de wettelijke visitatie [onderzoek] ter plaatse gedaan. Het is waar dat ik Jan de Meyer gezegd heb dat ik blij was 'datter niet uyt en quam', maar ik sprak 'in het generaele' en verwees hierbij niet naar hem. Om de parochie niet op kosten te jagen, heb ik alles gedaan om zo snel mogelijk de geruchten de kop in te drukken. Het is ook waar dat Jan de Meyer verscheidene keren getracht heeft om me over de zaak te contacteren. Een van die keren sliep ik."

Het Hof ondervraagt Charles vande Weghe eveneens over gestolen schapen. Blijkbaar wordt hij ervan verdacht dat hij die schapen voor zich wilde houden, want hij gaf Adriaen Lens de raad ze aan hem af te geven. Zonder de toestemming van Jan de Meyer durfde Lens dit echter niet doen *'uuyt vreesse van syn huys somwylent ghebrandt te hebben ofte ander ongherief mits het quaet volck was'*.

Charles vande Weghe: *"Lens heeft de toestemming gevraagd aan de Meyer. Van over de haag riep die dat hij akkoord ging. Zo zijn die schapen bij mij beland. Onmiddellijk heb ik de leenmannen verwittigd dat er zeven schapen bij mij thuis gebracht waren. Vooraleer ik ze in Strype bij een kudde stak, heb ik ze laten tekenen door een beetje wol af te scheren onder de keel. De zondag daarop heb ik in de kerkgeboden laten vragen wie aanspraak kon maken op die schapen en kon bewijzen dat hij de eigenaar ervan was.*

Bij alle misdrijven heb ik steeds alle 'debvoiren' gedaan om de 'perpetranten' te arresteren."

30r 7.09.93 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Charles vande Weghe**.

160r 5.11.93 Vonnis over Charles vande Weghe, luitenant-baljuw van het Land van Zottegem.

Proces criminel, criminelyck ende extraordinair beleet.

Beschuldiging. Charles vande Weghe wordt beschuldigd van negligentie ter gelegenheid van de moorden op de parochie van Strype, begaan op 2.08.1693.

Uitspraak. Charles vande Weghe wordt voor één jaar uit zijn ambt ontheven. Hij krijgt bovendien een boete van 1 500 gulden. Tenslotte dient hij ook nog de proceskosten te betalen.

30v-32v 161r Adriaen van Wonterghem overtrad de graanplakaten.

30v 19.10.93 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Adriaen van Wonterghem, zn van François, wonend in Vinckt, 36 jaar en schepen van het Land van Nevele, wordt verhoord.

Het Hof ondervraagt van Wonterghem over zijn 'uitstappen' naar Dentergem en Wakken. In Wakken heeft hij geen graan gekocht noch verkocht, zegt hij. Hij verzoekt het Hof hem vrij te laten omdat het *saytyt* [zaaitijd] is.

31r 20.1093 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Adriaen van Wonterghem**.

32v 26.12.93 In de gevangenis van het Hof. Idem als hiervoor.

Adriaen van Wonterghem wordt nogmaals verhoord.

Het Hof toont hem de akte van de meting door Matthys Baert en Jan Verplancken, *ghesworen cooremeters* te Gent, van de op 9.08.1693 aangeslagen granen in een schip.

161r 15.01.94 Geldelijke boete voor Adriaen van Wonterghem.

Proces extraordinairelyck beleedt.

Beschuldiging. Sedert de maand mei 1693 heeft Adriaen van Wonterghem, tegen de plakkatens in, verschillende keren graan verkocht op de markt van Wakken. Dat hij door de parochie Vinkt gelast werd graan in Gent te halen voor de inwoners van Vinkt, maakt de zaak nog erger.

Uitspraak. Adriaen van Wonterghem dient 600 gulden boete te betalen evenals de proceskosten. Hij mag zich in de toekomst niet meer bemoeien met de graanvoorziening van Vinkt en ook niet met de uitvoer van graan in het algemeen.

31r 24.12.93 In de secrete kamer. Rdsh. Goethals (comm.), bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jacques de Praetere, zn van Jan, wonend te Kwaremont, 55 jaar, landsman en schepen, wordt verhoord.

Jacques de Praetere: *“In november 1693 heeft de deurwaarder Wadupont me in Berchem geëxploiteerd op bevel van de ontvanger van de confiscaties. Die wilde me 26 pond boete doen betalen aan Jan Bleyaert als certificatie van de tiende pacht. Wadupont zette me in Berchem vast in de herberg Sint- Jooris.*

Toen kwam een groep soldaten binnen en die wilden dat ik voor hen een verfrissende drank betaalde. Als schepen van Kwaremont en niet van Berchem had ik daartoe geen machtiging. Omdat ik weigerde, gaf de commandant me klappen. Met deurwaarder Wadupont trok ik me terug in een andere kamer. Toen ik zag dat de deurwaarder en ‘de soldaten begonden droncken te worden, ... vreesende van voorder ongherief, heb ik me stillekens van daer gheretireert’ en ben naar huis teruggekeerd.

s’ Anderendaags zond ik een ambtenaar van Kwaremont om te zien of de deurwaarder daar nog was. Omdat die vertrokken was, ben ik niet teruggekeerd.”

31v 13.02.94 Het Hof laat **Jacques de Praetere** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur van Coppenolle hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

32v 18.01.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Guillaume Verhelle, zn van Geraert, wordt verhoord.

Guillaume Verhelle: *“Drie maanden geleden, in de week na Maldegem kermis, haalde ik in Aardenburg zestien hoet en zes vaten rogge. Voordien haalde ik ook granen uit Aardenburg, met een passavant van Bommaert, commis van het comptoir aan de Stroobrugge. Sedertdien is dit niet meer gebeurd.*

Onder ede had ik beloofd geen graan en geen meel te leveren in het Franse gebied. Mijn knecht Peter Lyncke heb ik zelfs met ontslag gedreigd mocht hij het wagen dit toch te doen.”

32v 20.01.94 Het Hof laat **Guillaume Verhelle** naar huis gaan. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 300 gulden borgsom te betalen.

163r 3.04.94 Vonnis over Guillaume Verhelle molenaar te Bellem die de graanwetten overtrad.

Proces extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. **Guillaume Verhelle** heeft verschillende keren aan *vremdelinghen*, granen die op zijn molen gemalen waren, geleverd. Dit gebeurde tegen de plakaten op de uitvoer van granen.

Uitspraak. Guillaume Verhelle dient naast de proceskosten ook nog een boete van 240 gulden te betalen.

33r 20.01.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Charles Christiaens zn van Jan, Bellem, 36 jaar en landsman, wordt verhoord.

Hof: *“Hoeveel tarwe hebt ge geoogst, en wat hebt ge ermee gedaan?”*

Charles Christiaens: *“Vier of vijf zakken. Pieter Meersman uit Bellem kocht een halve zak. Zelf gebruikte ik zes zakken voor zaaigraan. Pieter Kakaert uit Bellem kocht ruim vijftig meukens. De rest, op een drietal meukens na die over bleven, consumeerde ik in mijn huishouden.”*

33r 20.01.94 Het Hof laat **Charles Christiaens** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 150 gulden borgsom te betalen.

33r 23.01.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Pieter Braembusch zn van Jan, Sint-Martens-Leerne, 50 jaar en landsman, wordt verhoord. Geconfronteerd met twee tichten ontkent hij beide.

33r 26.01.94 Het Hof laat **Pieter Braembusch** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur van de Velde hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

163v 23.04.94 Vonnis over Pieter Braembusch, zn van Jan, uit Sint-Maertens-Leerne en Jan Coppens, zn van Jan, uit Drongen die de graanwetten overtraden.

Proces extraordinairelyck beleedt.

Beschuldiging.

Pieter Braembusch heeft op 23 december 1693 en nog eens in januari 1694 op de markt van Deinze gestaan telkens met een zak of een *cluts* rogge, kostprijs *tot vierendertich stuyvers het moke*.

Jan Coppens heeft op diezelfde 23 december 1693 ook op de markt van Deinze gestaan met een *cluts* rogge eveneens tegen *vierendertich stuyvers het moke*.

Ook op andere dagen zijn beiden naar de markt van Deinze getrokken hoogst waarschijnlijk om daar graan te verkopen.

Uitspraak. Zowel Pieter Braembusch als Jan Coppens krijgen 120 gulden boete, *te bedeelelen inghevolghe de voorseide placcaeten*. Samen dienen ze ook de proceskosten te betalen.

33v 23.01.94 Rdsh vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc... **Pieter de Waeghenaere**, zn van Laurens, Sint-Martens-Lerne, 31 jaar en landsman, wordt verhoord.

Pieter de Waeghenaere: *“Op 13 januari 1694 ben ik op de markt van Deinze geweest, maar ik heb geen graan gekocht.”*

33v 26.01.94 Het Hof laat **Pieter de Waeghenaere** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur vande Velde hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

33v 26.01.94 Zie hiervoor.

Janneken de Vreese, huisvrouw van Jooris Danens, landsman te Sint-Martens-Lerne, wordt verhoord.

Janneken de Vreese: *“Op woensdag 13 januari 1694 ben ik op de marktdag te Deinze geweest. Ik heb geen graan gekocht. Wel heb ik eens mijn hand in een zak tarwe gestoken, meer niet.”*

Even later blijkt dat er toch meer aan de hand was. Gepraamd door de ontvangers van de parochie om haar *settinghe* [standgeld?] te betalen, is ze binnen gevlucht in het klooster. Ook op 13 januari, heeft ze op de markt te Deinze wel degelijk graan verkocht.

161y 30.01.94 Vonnis over Jenne de Vreese, huisvrouw van Jooris Dhanins uit Sint-Martens-Lerne, die de graanplakkaten overtrad.

Beschuldiging. **Jenne de Vreese** heeft twee zakken boekweit vervoerd naar Deinze en daar op de markt verkocht, dit tegen de plakkaten in.

Uitspraak. **Jenne de Vreese** krijgt twee boeten elk van 120 guldens, ze moet ook de proceskosten betalen en mag Gent niet verlaten vooraleer alles vereffend is.

34r 29.01.94 Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter Ooghe, zn van Jan, wonend te Beveren bij Roeselare en 27 jaar, wordt verhoord.

Pieter Ooghe: *“Soms ga ik naar de markt in Roeselare ‘omme myne nootsaeckelijckheit te coopen’, maar graan heb ik er niet gekocht.*

Jan Roussel uit Brugge heeft me gevraagd ‘omme eenich van syn bedorfnen graen’ bij mij thuis te stockeren. Hij vroeg me ook dit in kleine hoeveelheden te leveren aan personen die met een briefje van hem of van Joos de Coninck zouden komen. Roussel en de Coninck moeten me nog betalen ‘over den aerbeyt ende ruyse [moeite]’ dat ik met vermeld bedorven graan had.

Ik geef toe dat er bij mij thuis enkele keren graan gelost werd, komend met de lijst van Brugge en bestemd voor ‘de opsetenen’ van de parochie.

De baljuw die op een dag zag dat er bij drie zakken gelost werden, heeft me publiekelijk berispt. ‘Aen ondersaeten van Vranckerycke’ heb ik nooit graan verkocht noch geleverd.”

34v 29.01.94 In de secrete kamer. Zie hiervoor.

Jan Mulle [zelf schrijft hij Mille], zn van Caerel, Beveren (Roeselare), 63 jaar, wordt verhoord.

Jan Mulle: *“In Roeselare laat ik mijn paarden beslaan. Soms ga ik er ook naar de gareelmaker. De laatste vier jaar heb ik er geen graan gekocht.”*

35r 29.01.94 Zie hiervoor.

Pieter Bussche, zn van Pieter, 50 jaar, herbergier in Beveren (Roeselare), wordt verhoord.

Pieter Bussche: “*’Sedert den orloghe’ heb ik nooit graan verkocht. Verwarring is mogelijk, want er zijn nog twee andere personen met de naam Pieter vanden Bussche zoals ik, wonend op dezelfde parochie ‘onder het district Vranckerijck’.*”

35r 30.01.94 Het Hof laat de supplianten **Jan Mulle** en **Pieter Bussche** naar huis terugkeren. Zij moeten beloven dat zij zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur van Huele hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dienen zij 150 gulden borgsom te betalen.

35r 1.02.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Marten de Smet, zn van Pieter, 33 jaar en landsman te Vosselaar, wordt verhoord.

Marten de Smet: “*In januari ging ik met mijn zwager Jan van Quathem naar de molen te ‘Sint-Jans-Leerne’, om er graan te laten malen voor eigen gebruik. Ik kan het attest voorleggen van mijn pastoor. Ik ging ’s avonds omdat ik heel de dag geweven had.*”

35r datum? Het Hof beslist dat **Marten de Smet** naar huis mag terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur van Huele hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 150 gulden borgsom te betalen.

164r 24.04.94 Marten de Smet en Pieter Verbauwen veroordeeld voor overtreding van het graandecreet.

Proces crimineel extraordinair beleet.

Beschuldiging.

Het Hof verdenkt **Marten de Smet** en **Pieter Verbauwen** ervan dat zij op 9 januari 1694 ’s avonds, en ook nog enkele keren voordien, graan naar Deinze gedragen hebben. Bovendien meent het Hof dat Pieter Verbauwen op Kerstdag 1693 met graan op de markt van Deinze stond.

Uitspraak.

Beiden krijgen 80 gulden boete te verdelen volgens de plakkatens. Ze moeten ook de proceskosten betalen.

35v 1.02.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan de Croo, zn van Jan, 61 jaar en landsman uit Beerst, wordt verhoord.

Jan de Croo: “*Rond Allerheiligen 1693 moesten lieden uit Leke haver leveren aan de Fransen in Diksmuide. Met ‘een cogghe of cleyn schipken’ vaarden ze tot aan ‘de calsyne’ [kasseiweg] naar Beerst. Omdat ze niet verder konden varen, vroegen ze mij om het transport per wagen verder te zetten. Dit is de laatste keer dat ik met graan naar Diksmuide geweest ben.*”

35v 25.02.94 Het Hof laat **Jan de Croo** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de

(eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 150 gulden borgsom te betalen.

36r 8.02.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Adrien George Bourbot, zn van Philippe(?), uit **Orroir** en 33 jaar oud, wordt verhoord. Bourbot wordt over één artikel ondervraagd. Hij ontkent.

36r 8.02.94 Het Hof laat **Alain George Bourbot**, **Pierre Moyart** en **Jean-François Gruloy** naar huis terugkeren. Zij moeten beloven dat zij zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur Hendricq Dhont hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dienen zij 150 gulden borgsom te betalen.

36r 8.02.94 Idem.

Pierre Moyart, zn van Augusthin, uit Amongie en 30 jaar, wordt verhoord. Moyart wordt over één artikel ondervraagd. Hij ontkent.

36r 8.02.94 Idem.

Jean-François Gruloy, zn van Jan, uit Orroir en 23 jaar, wordt verhoord. Gruloy wordt over één artikel ondervraagd. Hij ontkent.

36r 8.02.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

François van Wambeke, zn van Pieter, 31 jaar en pachter van mijnh. van Meere te Vosselaar.

François van Wambeke: *“Het is waar dat ik op 20 januari ll. op de markt van Deinze gepasseerd ben. Op die dag ben ik met mijn schoonvader naar mijnh. van Meere geweest om kwijtschelding van mijn pacht te vragen. De markt van Deinze ligt op mijn weg naar huis, en graan heb ik er helemaal niet verkocht.”*

50r 11.03.94 In de *chastelette*. Rdsh. Gillis Verschelden. Het Hof meldt ons dat:

“Naer het publiceren van het leste placcaet daerby verboden word graen te transporteren naer plaetsen by den vyant gheoccupeert op pyne vande doot.”

36v 9.02.94 Het Hof laat **François van Wambeke** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur vande Velde hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 150 gulden borgsom te betalen.

36v 12.02.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersch (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Joos de Ruyck, zn van Liven, 60 jaar en timmerman wonend te Uitkerke [blijkbaar nabij Oudenaarde], wordt verhoord.

Joos de Ruyck verontwaardigd: *“Ik heb ‘noynt van myn leven eenich graen vercocht’. Integendeel, om de veertien dagen moet ik mijn bakte kopen in Oudenaarde.”*

Hierop toont de Ruyck een attest ondertekend door verscheidene inwoners van zijn parochie en gedateerd op 10 februari.

36v 13.02.94 Het Hof laat **Joos de Ruyck** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur van Coppenolle hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 150 gulden borgsom te betalen. Ook moet hij zweren dat hy *denselfven seker niet en vermach* [dat hij die borgstelling niet kan betalen?].

36v 19.02.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, adv.-fisc. Spanoghe.

Pieter Maertroyen, zn van Jacques, 35 jaar en landsman te Sulcke(?), wordt verhoord.

Pieter Maertroyen: “*Vershillende soldaten waren bij mij gekaserneerd en veroorzaakten veel overlast en kosten. Ik was genoodzaakt hen meer dan twee ‘meukens’* [meuke: inhoudsmaat voor droge waren] *per week te geven. Uit vrees voor verder ongemak heb ik me nooit durven beklagen bij hen.*

Toen ze me betrapten op het kappen van hout in de bossen van mijnheer van Herck, mijn meester, hebben de soldaten Daniel, Jan en Joos Verpoort me aangedragen, zodat ik hier nu moet verschijnen. Nochtans waren het hun koeien die de scheuten in het bos beschadigden. Verschillende keren heb ik geprobeerd dit te beletten door hen weg te jagen.

En wat granen betreft, ik heb nooit enig graan verkocht aan Albert Meeschaert. Ten bewijze daarvan zijn attest van 15 februari ll.”

37r 19.02.94 Het Hof laat **Pieter Maertroyen** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Opstalle hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

179r 4.02.95 Vonnis over Pieter Matroyen wonend in Sulfique [???] die de graanwetten overtrad.

Proces extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. Het Hof verdenkt er **Pieter Matroyen** van dat hij in het winterseizoen eind 1693 verschillende keren meel verkocht aan de *opsetenen* van Ronse, toen bezet door de Fransen, en door andere personen graan te doen voeren naar Ronse, dit alles tegen de plakaten op de uitvoer van graan.

Uitspraak. Het Hof houdt geen rekening met het door beschuldigde ingediend verzoek tot nulliteit van de procedure. Naast een boete van 150 gulden *te bedeelelen volghens deselve placcaeten*, dient **Pieter Matroyen** ook de proceskosten te betalen.

37r 25.02.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Meersch (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jacob de Coninck, zn van Joos, 40 jaar en burgemeester van Koolskamp, wordt verhoord. We geven onmiddellijk het vonnis.

166r 15.05.94 Jacob de Coninck burgemeester van de parochie Koolskamp ontzet uit zijn functie omdat hij de graanwetten overtrad.

Proces crimineel extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. Nadat alle inwoners van Koolskamp op een wettelijke manier hun graanprovisie te Brugge haalden, voorzag Jacob de Coninck nog anderen met valse attesten van graan uit Brugge.

1° Eigenhandig schreef hij certificaten op naam van Jan Cloet en Joseph Verpoort. Hierbij gaf hij vernoemde twee personen de toestemming om persoonlijk een hoeveelheid *sucrion* [gerst] af te halen om daarmee azijn te brouwen, en dat terwijl hij wel wist dat Cloet en Verpoort geen azijnbrouwers waren.

2° Verpoort wist zelfs helemaal niets af van een certificaat dat op zijn naam stond.

3° Wat Cloet betreft, die had hij gevraagd om twee van die attesten te ondertekenen *hem wys maeckende dat het was om asyn te brauwen binnen de prochie*, zodat men die niet elders diende te halen. Op die manier voorzag hij Anthone Verbeke uit Izegem van *sitrioen*. Burgemeester Jacob de Coninck heeft voorgaande feiten bekend.

4° Onder de wagens geladen met graan en bestemd voor de inwoners van Koolskamp bevonden zich twee vreemde wagens. De ene was bestemd voor de heer van Egem, in de kasselrij Kortrijk, en de ander voor de baljuw van die parochie. Jacob de Coninck wordt ervan verdacht dat hij op die manier graan leverde aan personen in bezet [door de Fransen] gebied.

Uitspraak. Het Hof verklaart rekening te houden met de bekentenissen van Jacob de Coninck, maar ontzet hem toch uit zijn functie van burgemeester. Meer nog, het Hof verklaart hem ongeschikt om in de toekomst om het even welke openbare functie te bedienen. Naast een boete van 1 500 gulden moet hij ook nog de proceskosten betalen.

37v 25.02.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Masseau bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc..

Pieter Dhanens, zn van Adriaen, geboren in Etikhove, 47 jaar, wever, en ambtenaar [bosbewaker] van de parochie van Nieuwkerke waar hij woont, wordt verhoord.

Het verslag is uiterst verward, onder andere omdat verschillende gebeurtenissen elkaar doorkruisen. Met enige reserve geven we enkele items.

Pieter Dhanens: “*Op 21 oktober 1693 tot eind oktober was het Frans leger gekantonneerd in Schalaffie. Op de markt in Deinze ontmoette ik een persoon die gedeserteerd was uit dit leger en die me de weg naar Oudenaarde vroeg. Die man heb ik niet aangevallen met een pistool of een geweer. Evenmin heb ik zijn juste-au-corps uitgestroopt, wel heb ik die onderweg van hem gekregen. Omdat hij vreesde geattrapeerd te worden, iets wat enkele van zijn compagnons overkomen was, gaf ik hem de raad snel door te stappen naar Oudenaarde.*”

Verder verhaalt Pieter Dhanens een geschiedenis die volledig los staat van de voorgaande. Bij een groot krakeel waarbij Jan Laurier, Jan Speliers en Jacques Speliers betrokken waren, liet Jan Speliers het leven en zijn broer Jacques werd zwaar gekwetst. Pieter Dhanens: “*Alhoewel ik niets te maken had met dit gevecht, toch werd ik aangehouden en elf dagen gedetineerd in Etikhove. Na betaling van elf gulden boete liet men me vrij.*”

Nog een derde historie: “*Nadat we met de zakken graan uit Oudenaarde kwamen, heb ik gevochten met Jan Vyls.*”

39v 31.03.94 Het Hof laat **Pieter Dhanens** vrij uit de gevangenis, maar hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens zijn procureur Coppenolle hem, namens het Hof, daartoe aanmaant. Hij moet ook de gerechtskosten betalen.

39v 26.02.94 In het consistorie van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, adv.-fisc. Spanoghe.

Jan van Renterghem, zn van Pieter, 29 jaar en herbergier in *Den Gulden Haene* te Lerne, wordt verhoord.

Jan van Renterghem: *“Op 28 januari ’s morgens vroeg kwamen deurwaarder vander Maeren en Liven Sappin bij mij thuis. Ik zat nog in bed. De twee flessen brandewijn die ze bij hadden dronken ze ten dele uit, zodat ze daarvan ‘scheenen droncke’ te zijn.*

Ondertussen kwamen ook twee andere personen binnen, ‘elck met eenen kluts gruy’s’. Ze vroegen of ik iets wilde kopen, wat ik weigerde. Aan hen heb ik wel een kluts paardebonen, omtrent een ‘meutien’, gekocht voor eenentwintig stuivers. Vander Maeren sloeg de twee klutsen ‘gruy’s’ aan.

Een half uur later vertrok ik naar Gent. Dicht bij mijn huis hield vander Maeren, komend uit een herberg, me tegen en gaf me een boete ‘vuyt den naeme vande Maj.’ [een gebruikelijke formulering]. Ik verstond hem niet, want hij sprak gedeeltelijk in het Frans. Verder heb ik geen woorden gehad met vander Maeren. Gewapend was ik niet.”

40r 26.02.94 Zie hiervoor.

Jan Coppens, zn van Christoffel, 27 jaar en landsman uit Drongen, wordt verhoord.

Jan Coppens: *“Tijdens deze winter ben ik een drietal keren in Deinze geweest om garen te kopen.”*

40r 27.02.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Laurens de Clerck, zn van Jan, 39 jaar en molenaar te Poelzele, wordt verhoord. De Clerck ontkent alles.

40v 1.03.94 Het Hof laat **Laurens de Clerck** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Hendricq Dhont hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij een borgsom te betalen.

40v 27.02.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Masseau (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc..

Adriaen vander Vaet, zn van Joos, 32 jaar en wonend bij zijn zoon te Wetteren op het goed te Wanteghem toebehorend aan Zijne Maj., wordt verhoord.

41v 27.02.94 Zie hiervoor.

Joos vander Vaet, zn van Adriaen, 65 jaar, landsman en wonend op het goed van Zijne Maj. te Wantegem (Wetteren), wordt verhoord.

We geven de synthese. Zoon Joos en vader Adriaen vander Vaet hebben op hun boerderij tweemaal bezoek gehad van militairen. Of het Fransen waren of soldaten van Zijne Majesteit wisten ze niet. De eerste keer sloegen de militairen een venster stuk vooraleer men ze, *vreesende van meerder ongherief*, binnen liet. Onmiddellijk kregen ze enkele klappen. De vader, de zonen en de meid moesten dadelijk hout, stro, broden en boter halen. Lang bleven de soldaten daar niet. ’s Morgens vroeg zijn ze vertrokken. Wel lieten ze twee zakken staan met de vraag die onaangeroerd te laten, want ze zouden terugkeren. En dit allemaal terwijl de vrouw van Adriaen ziek te bed lag en die nacht gestorven is.

Inderdaad, na een vijftal dagen doken ze met veel lawaai opnieuw op. Toen ze de tweede keer vertrokken, lieten ze de twee mysterieuze zakken onaangeroerd staan. Vader Adriaen vander Vaet: *“Wat er precies in die zakken zat, wisten we niet. Dat het Fransen waren, wisten ze evenmin. Achteraf heb ik vernomen dat er inderdaad Fransen in het kwartier geweest waren, en ‘datter alarm in de prochie Wetteren soude gheweest hebben’, maar dat was ver van mijn hof. Meer aandacht heb ik er niet aan geschonken ‘te min omdat men noch dickwils allarm*

gheklept heeft, alster [als er] noch militairen ende lantloopers by nachte de huysen hebben open ghebrocken ende de koyen hebben ghestolen'.”

Uiteindelijk werden beiden op verzoek van deurwaarder vande Vyvere en geëscorteerd door vier ruiters, naar de gevangenis van Dendermonde geleid. Bovenstaande is de versie van vader Joos en zoon Adriaen vander Vaet.

[Wellicht bevatten de twee zakken verboden granen of meel.]

43v 2.03.94 Rdsh. Masseau (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Joos vander Vaet wordt nogmaals ondervraagd.

Vader Joos vander Vaet bevestigt zijn eerdere versie. Hij beschrijft uitvoerig het overlijden van zijn vrouw in de nacht van de eerste inval van soldaten.

“... ende dat syne huysvrouw noch den selven nacht voor hun vertreck ghestorven is van alteratie. Zelf ben ik ‘den gheheelen nacht ghebleven by myne huysvrouw, die in haer vonnisse lagh [op sterven lag], om haer by te staen, ende het gheloove aen te roupen’.”

Bij het feit dat hij niet wist of hij met Spaanse of Franse soldaten te doen had, geeft hij ook een toelichting: *“Ik woon op een land waar de Spaanse als de Franse soldaten ‘vrijelijk’ komen en zich ‘dickwils uuytgheven voor ’t ghone sy niet en syn, hun segghende te wesen van het garnisoen van eene Spaensche stadt, al syn sy waerlyck in Fransche dinst, ende de Spaensche partyen hun van ghelycke somwylent wel uuytghevende voor Franschen.”*

43v 4.03.94 Het Hof staat **Joos vander Vaet** *liberteyt in vanghenisse toe ende ten surpluse frantbeslotene [??] briefven aen de Majesteyt volghens de minute.*

46r 3.05.94 Zie hiervoor.

Adriaen vander Vaet wordt nogmaals ondervraagd. Hij bevestigt eveneens zijn vorige verklaring.

Adriaen vander Vaet verzoekt het Hof om het rapport, om vrijlating, en om tenminste *liberteyt in vanghenisse* te mogen genieten.

Opmerkingen.

Het Hof toont een opmerkelijke belangstelling voor de verhoren van vader en zoon vander Vaet. Wij ook! Volgende zaken prikkelen onze aandacht.

1° Noch vader noch zoon wisten of het Frans en Spanjaarden waren. Nu zouden we vermoeden dat ze dit uit hun uitspraak konden afleiden.

2° De militairen lieten twee zakken staan met bevel ze onaangeroerd te laten. Iedereen van het huisgezin, en ze waren met velen als men het personeel erbij rekent, kon zijn nieuwsgierigheid bedwingen. Van onzentege hebben we een vermoeden dat het graan of meel betrof.

3° Geëscorteerd door vier soldaten werden vader en zoon vander Vaet op verzoek van deurwaarder vande Vyvere naar de gevangenis van Dendermonde geleid. Akkoord, toen maakte men razzia op wie zonder geldige toestemming graan vervoerde of liet malen tot meel. Velen werden voor dit misdrijf gedaagd voor de Raad van Vlaanderen. Maar van graan of meel is hier nergens sprake.

4° De zaak van vader en zoon vander Vaet leidt tot brieven aan Zijne Majesteit, concreet naar de Geheime Raad of de Raad van State. De overheid beschouwde de lotgevallen van vader en zoon vander Vaet dus als een staatszaak.

5° Interessant is de weergave van het tijdsgebeuren, van de verwarde militaire situatie, van de onzekerheid en de angsten omwille van het opduiken en opnieuw verdwijnen op de buiten van plunderende soldaten.

43r 1.03.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc.

Louis de Worm, zn van Jan, 49 jaar en landsman te Nukerke, wordt verhoord.

ROGIERS G.. Criminele processen voor het hoogste gerechtshof in Vlaanderen, de Raad van Vlaanderen, eind zeventiende begin achttiende eeuw. Deel 4: okt. 1692 - sept. 1723.

Louis de Worm: “*De woensdag voor Lichtmis, een marktdag in Ronse, ben ik daar op de markt gepasseerd. Ik wilde een persoon uit Elsele vragen om mijn varken te snijden. Graan heb ik noch gekocht noch verkocht. Misschien zoekt het Hof een andere persoon die eveneens in Nukerke woont en die dezelfde naam draagt als ik.*”

43v 1.03.94 Het Hof geeft **Louis de Worm** de toelating om naar huis terug te keren na betaling van een borgsom voor de procedurekosten. Tevens moet hij beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens hij door zijn procureur Quésau ervan verwittigd wordt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij dient *d' oncosthen van syn examen, 't overdraeghen vande briefven ende 't rapport* te betalen.

43v 1.03.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Jan Moerman, zn van Pieter, 58 jaar en landsman uit Sint-Martens-Lerne, wordt verhoord. Het Hof ondervraagt Jan Moerman over twee punten. Hij ontkent beide.

43v 164y 24.04.94 Jan Moerman, landsman uit Sint-Martens-Lerne veroordeeld omdat hij het graanplakkaat overtrad.

Proces crimineel extraordinair beleet.

Beschuldiging. Op 10 januari 1694 gaf **Jan Moerman** aan verschillende personen opdracht om graan naar Deinze te dragen. Twee zakken tarwe werden daar verkocht.

Uitspraak. **Jan Moerman** krijgt 240 gulden boete te verdelen volgens de plakkaten. Hij moet ook de proceskosten betalen.

47r 6.03.94 Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Joos Vasseur, zn van Passchier, Berchem[Vl. Ardennen], 34 jaar, uitbater van een kruidenierswinkel én brouwer én bakker, wordt verhoord.

47r 10.03.94 Zie hiervoor.

Joos Vasseur wordt nogmaals verhoord.

Synthese van de verhoren van Joos Vasseur.

Joos Vasseur: “*Tijdens de oorlog, en na de publicatie van de betreffende plakkaten, heb ik geen graan uit Oudenaarde gevoerd dat niet door de advocaat-fiscaal was toegestaan. Ik beken dat ik verleden winter tot in de maand augustus, brood verkocht heb aan passanten en aan inwoners van de kasselrij Kortrijk, soms één, twee, drie of zes broden.*”

47r 12.03.94 Het Hof laat **Joos Vasseur** naar huis terugkeren, mits betaling van een borgsom van 200 gulden voor de kosten van de verdere procedure. Hij moet ook de reeds gemaakte gerechtskosten betalen.

164y 8.05.94 Vonnis over Joos Vasseur, burgemeester van Berchem [Vlaamse Ardennen], die de graanwetten overtrad.

Proces extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. Niettegenstaande zijn eed heeft **Joos Vasseur** verschillende keren direct of indirect brood verkocht aan personen wonend in de kasselrij Kortrijk en op andere plaatsen bezet door de vijand. Zo overtrad hij de plakkaten betreffende de uitvoer van granen.

Uitspraak. Joos Vasseur krijgt 300 gulden boete. Hij dient ook de proceskosten te betalen.

47v 10.03.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Guillaume of Gielaeme Symaeys, zn van Jan, 28 jaar en wonend bij zijn vader te Huise, wordt verhoord.

48v 11.03.94 Het Hof beslist dat **Guillaume** en **Pieter Symaey**s naar huis mogen terugkeren. Zij moeten zweren dat zij zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur de Clercq hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dienen zij 300 gulden borgsom te betalen.

48v 10.03.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Pieter Symays, zn van Jan, 24 jaar, wordt ondervraagd over dezelfde punten als zijn broer Guillaume.

De broers **Guillaume** en **Pieter Symays** legden grosso modo dezelfde verklaring af. Het relaas van de verhoren is bijzonder gedetailleerd. Na weglating van veel details geven we de essentie weer. Samen met zijn twee zonen runde vader Symaey's een 'transportbedrijf met als zetel' het ouderlijk huis te Huise. Ze vervoerden onder andere boekweit, haver, bonen, hennep, vis, tabak, zeep en winkelwaren vanuit Gent naar Oudenaarde. Soms reed Jacobus Ghevaerts mee. Daarvoor beschikten ze volgens hun verklaring steeds over de vereiste *passavant*, behalve op 5 maart 1694. Dan hadden ze [volgens Pieter] regelrechte tegenslag wanneer ze vanuit Gent naar Oudenaarde wilden rijden.

Pieter Symays: *"Twee zakken ruwe en één zak gehekelde hennep stonden niet vermeld op de passavant. Die waren op de wagen gezet toen we aan het eten waren in een kelder. Ik stelde dit tot mijn verbijstering vast toen de wagen reeds vertrokken was en rende hem achterna. Te laat echter, nabij de kerk van de Recollecten was de wagen reeds aangeslagen."*

49v 54v 56v 57v 60r **Jan Verschelden vijf maal verhoord i.v.m. overtreding van graanplakkaten**. Zie 49v 54v 56v 57v 60r.

Probleem. Soms staat er zoon van Gillis en soms zoon van Albert(us).

49v 11.03.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g.,

Jan Verschelden, zn van Gillis, Elsegem, 15 jaar [jawel], wordt verhoord.

Jan Verschelden: *"Ik ben maar drie keren met graan naar Kortrijk geweest, telken met twee 'meukens mistheluyn' [masteluin]. De eerste twee keren deed ik dat vóór de publicatie van de plakaten die het vervoer van granen verboden naar plaatsen bezet door de vijand.*

Gillis de Groote en Pieter Lateur gingen gewoonlijk mee naar Kortrijk, soms ook Louis Salens. Gillis de Groote slaagde er in wekelijks een zak buiten Oudenaarde te smokkelen. Dit graan verkocht hij ofwel thuis ofwel in Kortrijk."

Volgens Jan Verschelden verkochten ook volgende personen uit Elsegem granen op de markt van Kortrijk: Steven Lateur, Philips Verdiere en zijn zoon Anthone, Michiel Roels, Guillaume de Pruysschere en zijn zoon Guillaume, evenals Pieter Brouck.

Idem uit Gyselbrechtegem: Joos de Rycke en zijn zoon Jan, evenals Joos Kaes.

50r 11.03.94 In de *chastelette*. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias de p.-g.

Gillis Verschelden, zn van Pieter, 60 jaar en landsman te Elsegem, wordt verhoord. Gillis Verschelden verklikt velen van verboden transport en van aankoop en verkoop van granen.

Gillis Verschelden: *“Sedert de laatste koude, ‘als wanneer er niet te winnen [te verdienen] was’, trok mijn zoon met graan naar Kortrijk, maximaal twee keren per week. Ik beken dat dit ook gebeurde ‘naer het publiceren van het leste placcaet daerby verboden wort graen te transporteren naer plaetsen by den vyant gheoccupeert op pyne vanden doot’.*
Velen van mijn parochie deden dit: Louis Salens, de broers Pieter en Steven Lateur haalden voortdurend graan naar Oudenaarde, en verkochten dit thuis aan de bewoners van het Franse gebied en zelfs in Kortrijk.”

Het Hof: *“Wie trekt er nog met graan naar Kortrijk?”*

Gillis Verschelden: *“Aerent van Dorpe uit Elsegem doet niet anders dan graan verkopen aan ‘opsetenen’ van het Kortrijkse. Ook Andries de Praetere uit Petegem voert voortdurend graan naar Kortrijk.”*

Het Hof: *“Werd er maandag ll. bij u thuis gebakken? Zo ja, van waar kwam het graan?”*

Gillis Verschelden: *“Maandag ll. hebben we twee ‘meukens mestheluyn’ [masteluin: menging, helft rogge en helft tarwe] gebakken. Het graan had ik zelf naar Oudenaarde gehaald. Thuis liggen nog drie ‘meukens mestheluyn’. Die had mijn zoon zaterdag ll. in Oudenaarde gekocht en betaald met het geld dat hij daags voordien in Oudenaarde ontvangen had bij de verkoop van graan.”*

Het Hof: *“Hoe durven de landslieden ‘soo staut [stout] te syn van ‘t graen te transporteren, daer de placcaeten ‘t selve soo scherpeyck verbieden’.”*

Gillis Verschelden: *“Ze zeggen dat ze nog niemand hebben zien hangen en dat ze toch de kost moeten verdienen.”*

54v 16.03.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan Verschelden, zn van Gillis, wordt nogmaals verhoord.

Jan Verschelden: *“Ook na de publicatie van het plakkaat in Elsegem en in Oudenaarde, ben ik nog samen met Pieter Lammens en Adriaen Baert, koster van Gyselbrechtegem, naar Kortrijk geweest.”*

Verder verklikt Jan Verschelden nog Pieter Lateur, Louis Salens, Gillis de Groote, Steven Lateur, Liven Vindevoghel en Jacques Bruggemans. De laatste twee wonen in Elsegem. De griffier citeert Jan Verschelden: *“Dit is ghebeurt vuyt brootsongher ende bydien bidt [ick] om vergiffenisse ende dat hy offe synen vaeder sauden moghen naer huys keeren tot assistentie van syne moeder die hy sieckelyck thuys ghelaeten heeft met dry cleyne kinders.”*

51r 14.03.94 In de fiscale kamer. Rdsh. Masseau (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Albert vander Schelde, zn van Jan, 52 jaar en griffier van Kerkhove en Berchem [Vl. Ardennen], wordt verhoord.

Albert vander Schelde kocht o.a. granen in Gent aan Pieter of Jacobus Delcambe. Hij verkocht ook op grote schaal granen. Hij sloeg die op in Oudenaarde op de zolder van lakenmeter du Chesne.

Albert vander Schelde: *“Telkens ik naar Brussel ging, liet ik de directie van de granen, het brouwen en het stoken van brandewijn over aan mijn zoon. Die had een permissie om graan uit te voeren.”*

Het Hof: *“Aan Dherre hebt ge veel meer graan, vooral tarwe, gekocht, dan nodig was voor uw huishouden en voor uw brouwerij. In de boeken van Dherre vonden we niet minder dan 128 zakken tarwe en 266 zakken rogge.”*

Albert vander Schelde: *“In mijn afwezigheid deden mijn vrouw en mijn zonen ook zaken waarvan ik niets wist. Toen ik eens in Brussel hoorde klagen over het groot tekort aan granen in het kwartier van Oudenaarde, ondervroeg ik hen over hun graantransacties. Ik vernam dat zij veel meer graan gekocht hadden dan ik vermoedde. Mijn zonen voorzagen het leger van de geallieerden van ‘soo van broodt, bier ende brandewyn als van andere leeftocht’. Dat een van mijn zonen in Oudenaarde, na inspectie van zijn wagen, door controleur Lahaye gearresteerd werd en na betaling van vijftwintig pattacons vrij kwam, wist ik op dat moment niet. Achteraf heb ik er me wel mee gemoeid. Ik stelde vast dat dit graan aan de Vos toebehoorde en die heeft dan ook de vijftwintig pattacons aan Lahaye betaald.”*

Het Hof: *“Van wie krijgt ge de toelating om elke landsman ‘die onder benefitie vande lyste syne provisie van graen quamp haelen t’ elcker reyse te doen betaelen twee blancken [blancke: zilveren muntstuk]’?”*

Albert vander Schelde: *“Mijn zoon was door de wethouders belast met de directie van de lijst. Die twee ‘blancken’ waren een vergoeding voor de onkosten gemaakt bij het vormen van de lijst. Zelf was ik niet akkoord met het aanrekenen van die onkosten.”*

51r 30.03.94 Het Hof laat **Albertus Verschelden** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Coppenolle hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 3000 gulden borgsom te betalen.

53r 15.03.94 In de fiscale kamer. Rdsh. Masseur (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Albertus Verschelden wordt nogmaals verhoord.

Albertus Verschelden geeft uitvoerig uitleg bij de grote hoeveelheden graan waarvan hij zogezegd de bezitter was geweest.

Rogge werd geconsumeerd bij het stoken van brandewijn. Aan wie voor hem werkte, houtkappers, metsers en timmerlieden, schonk hij brood en masteluin. Veel tarwe werd gebruikt bij het bakken van brood voor zijn *menage*. Daarmee hield zijn vrouw zich bezig. Het brouwen van bier en het stoken van brandewijn liet hij over aan zijn zoon.

Wat de grote levering van rogge door d’ Herre betreft, die heeft zich vergist toen hij in zijn boek sprak over drie wagens rogge en één wagen tarwe, elk met twintig zakken. In werkelijkheid bestond de levering maar uit twee wagens rogge en één wagen tarwe.

Ook werd tijdens de laatste campagne een grote hoeveelheid graan verbakken voor het leger van de hertog van Wittenberg. Tot hier de verklaring van Albertus Verschelden.

56v 22.03.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Masseur bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Jan Verschelden, zn van Albert, 23 jaar en wonend bij zijn ouders in Berchem [VI. Ard.] wordt verhoord.

Jan Verschelden blijft bij zijn verklaringen van 23 februari, 24 februari, 26 februari, 12 maart en 16 maart. Verder is het relaas zo gedetailleerd dat we ons beperken tot een paar items die de toenmalige situatie enigszins illustreren.

Jan Verschelden: *“Vanwege Berchem en Kerkhove werd ik een tijdje belast met het halen van graanprovisies voor die parochies. Soms stak ik in Berchem de Schelde over. De schippers bedekten de lading graan met stevige takken. Sommige landslieden gaven me twee blanken [zilveren muntstukken] per keer. Kalk uit Doornik heb ik nooit meegebracht.”*

57v 23.03.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Masseur, bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Jan Verschelden, zn van Albert, 23 jaar, wordt verhoord.

Jan Verschelden: *“De lijst van Kerckhove had ik vanaf het begin. Tijdens de ‘troubelen’ waren er geen wethouders zodat ik de vereiste eed afgelegd heb in de handen van mijn vader. Voor wat Berchem betreft, door ‘den troubel ende laps van tyde [het verloop van tijd]’ weet ik niet meer of ik de eed afgelegd heb of niet. Die lijst bedroeg tot zeventig zakken. Dikwijls bracht ik er maar dertig mee; Dit is te controleren in het register dat bijgehouden werd in Oudenaarde. Ik haalde enkel het contingent van mijn vaders familie, vermits de anderen hun provisie zelf haalden.*

‘Elck rangeerde hem op synen nombre aen de poorte [van Oudenaarde], ende ginck op synen tour uuyt [verliet op zijn beurt de stad] naerdien [nadat] by den chercher [door de controleur] aenghewesen was de quantiteyt van elcx portie. Die deselve oock hadde by gheschifte [de controleur had een lijst bij waarop de portie van iedereen stond].”

60r 29.03.94 Rdsh. Masseur (comm.) bijgestaan door Michel als griffier, de p.-g..

Jan Verschelden, wordt nogmaals verhoord. Zie hiervoor.

Jan Verschelden: *“... dat hy doen [toen] tertyde in het leger was. Mitsg. dat de certificatie daerop de lantslieden hun portie van graen ginghen haelen, emmers soo vele als hun by de lyste was toeghestaen, gheteekent waeren by den ghone de directie hebbende vande lyste. Als dan gheweest synde Jan vanden Hende, ... Daerby voughende dat hy niet noodigh en hadde een ander contingent te leenen van vyf ofte ses meukens min ofte meer, daer hy den middel wiste van voor eenen halfven patacon een heel vour [voer] uuyt de stadt te cryghen.”*

Het Hof: *“Aan welke andere personen hebt ge nog graan verkocht?”*

Jan Verschelden: *“Aan Jan van Hove uit Kerkhove met wie ik naar Kortrijk ging, aan Pieter Meulebrouck eveneens uit Kerkhove, aan wie ik tarwe heb verkocht, en Jacques de Poortere uit Berchem.”*

60r 30.03.94 Het Hof neemt akte van de verklaring van Jan Verschelden en verleent hem *liberteyt in vanghenisse evenals acces van Raede.*

51r 53r **168r** 3.07.94 **Vonnis over Albertus Verschelden en zijn zoon Joos beide uit Berchem [VI. Ardennen] die de graanwetten overtraden.**

Opmerking. Hoger is nergens spraak van Joos Verschelden als zoon van Albertus, wel van Jan. Ofwel is het een vergissing van de griffier, ofwel had Albertus meerdere zonen waaronder een Joos.

Proces extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. In opdracht van zijn vader Albertus Verschelden, en na betaling van *stuyckpenninghen* [steekpenningen], voerde Joos Verschelden een grote hoeveelheid graan uit Oudenaarde. Vader Albertus verkocht dit graan dan verder aan burens en aan inwoners van de omliggende parochies.

Bovendien wordt Joos verdacht van graanvervoer 's nachts op Sint Jansdag 1693 - steeds met de boot van zijn vader - naar Doornik in bezet gebied. Met dezelfde boot transporteerde een (andere) zoon in oktober 1693 bier naar het Franse leger dat dan in Schalaffy gekampeerd lag.

Uitspraak. Het Hof veroordeelt Albertus en Joos Verschelden, rekening houden met hun excusen, tot 900 gulden boete. Daarnaast moeten ze ook de proceskosten betalen.

51r 12.03.94 In de secrete kamer van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door Helias als griffier, de adv.-fisc. Spanoghe.

Pieter Verbauwen, zn van Michiel, landsman uit Vosselaar, 25 jaar, wordt verhoord.

Pieter Verbauwen: *“Verleden winter verkocht ik soms een ‘clutsken’ graan op de markt van Deinze. Sedert de publicatie van de plakaten ben ik daar niet meer geweest.”*

51r 16.03.94 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Pieter Verbauwen**.

54r 12.03.94 *Dans la chambre du conseil de Flandres.* Rdsh. Vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe. In het Frans.

Jacques le Roy, zn van Jan, 32 jaar en afkomstig uit Amongies, wordt verhoord. Hij ontkent alles.

54r 3.03.94 Het Hof laat **Jacques le Roy** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Philipo hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 150 gulden borgsom te betalen.

54r 16.03.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g. la Villette.

Toussain van Hautte, zn van Philips, 24 jaar en molenaar te Melden, wordt verhoord.

Toussain van Hautte: *“Sedert de publicatie van de plakaten haalde ik geen graan meer uit Oudenaarde tenzij om de veertien dagen zeven meukens volgens de lijst. Toen het geallieerd leger in Dottenijs lag, bakte mijn vrouw brood bij haar vader in Berchem. Als enige bakker in Melden heb ik dan met medeweten van zowel de plaatselijke baljuw als de griffier vier zakken graan gehaald uit Oudenaarde. Als molenaar en bakker had ik daarvoor zelfs de schriftelijke toestemming van de Raad Fiscaal.”*

54v 18.03.94 Het Hof laat **Thosan vanden Houte** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Coppenolle hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

55r 16.03.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Joos van Weltere, zn van Olivier, 30 jaar en wonend bij zijn vader in Kaaster, wordt verhoord.

Ook Joos van Weltere biecht zijn bezoeken aan de graanmarkt van Kortrijk op, vóór en na de publicatie van het graanplakkaat. De laatste keer had hij echter tegenslag. Zijn graan werd door de soldaten afgepakt.

55v 16.03.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g.

Jan van Elslande, zn van Wauter, 30 jaar, Koolskamp, wordt verhoord.

We beperken ons tot enkele items:

"1. Rond Kerstdag ben ik met mijn wagen, samen met anderen van de parochie, naar Brugge geweest om graan. Dit gebeurde met toelating van de Raad Fiscaal. Op mijn wagen lagen geen klutsen van niet-parochianen.

2. Op 30 mei 1693 werd mijn wagen in Brugge aangeslagen. Die keer was burgemeester Jacob de Coninck verantwoordelijk voor de lijst.

3. In augustus ll. heb ik zonder bevel noch toestemming van de wethouders de lijst gevraagd aan Domyne Verstraeten. Daarmee heb ik uit Brugge omtrent dertig vaten 'ryvelaere' [?] meegebracht. Thuisgekomen heb ik die bezorgd aan de personen die het me gevraagd hadden. Daarbij waren: Jan Arteel, Jan Capelleman en Guillaume Vercruyce."

56r 1.04.94 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan van Elslande**.

66r 7.05.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias.

Jan van Elslande wordt nogmaals verhoord.

De procureur-generaal is afwezig en de commissaris die hem vervangt vraagt of hij een *contrarie preuve* kan leveren. Jan van Elslande zegt dat de kosten daaraan verbonden veel te hoog zullen oplopen. De gerechtskosten zullen volgens hem hoger zijn dan de boete die hij kan krijgen in geval hij geen *contrarie preuve* levert. En wat zijn bezittingen betreft, samen met zijn zes mede-erfgenamen bezit hij enkel een stuk land in Zulte, kasselrij Kortrijk.

55v 66r **165r 8.05.94 Jan van Elslande veroordeeld omdat hij de graandecreten overtrad.**

Proces extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging.

1° Voor Domyne Verstraete, lijsthouder van Koolskamp, haalde hij graan uit Brugge. Dit mocht, maar op zijn wagen vervoerde hij ook *diversche klutsen van vremdelinghen niet wesende van Coolskamp* en wat erger is zelfs van enkelen van de kasselrij Kortrijk. Gekomen buiten de poort betaalden de *vremdelinghen* vijf stuivers 't vat aan de wachten.

Voor zijn illegaal vervoer liet Jan van Elslande zich betalen.

2° Hij voerde ook graan vanuit Brugge naar Roeselare en Izegem en verkocht het op de plaatselijke markten.

3° In augustus 1693 haalde hij op naam van de gemeente Koolskamp, maar zonder autorisatie, graan uit Brugge en voerde dit thuis bij inwoners van Ardoois.

Uitspraak. Jan van Elslande krijgt 400 gulden boete en moet ook de proceskosten betalen.

56r 61v 69v 80v **169v Andries de Clercq zes jaar verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden omdat hij de graanwetten overtrad.**

56r 22.03.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Andries de Clercq, zn van Joos, 44 jaar en landsman wonend in Zeveren, wordt verhoord.

"*Ik ben knecht van schipper Braet uit Nevele.*"

56v 23.03.94 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Andries de Clercq**.

61v 1.04.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Andries de Clercq wordt verhoord.

Opmerking.

We vinden de verklaring van de Clercq zeer merkwaardig. Al beweert hij het tegendeel, toch zijn we er stellig van overtuigd dat hij, via persoonlijk contacten, wel degelijk op de hoogte is van de publicatie van het graanplakkaat. Of hij de waarheid en niets anders dan de waarheid vertelt, weten we niet, maar alles is zonder problemen controleerbaar door het Hof. Zijn verklaring hierna illustreert de gebrekkige werking van de instellingen. Zeker in oorlogstijd.

Gevraagd door het Hof hoe het mogelijk is dat hij niet op de hoogte was van de publicatie van vermeld plakkaat, zegt hij:

“Bij mijn weten werden die plakaten niet in Zeveren gepubliceerd.

1° Griffier Wyme woont in Deinze.

2° En de baljuw, ‘wesende Joos den knecht vanden baron van Meulebeke die heere van Severen is, woont binnen deser stede [Gent].

3° Ende dat binnen deselve prochie gheen Vierschaere ghehauden is 't sedert den vluchtyt.

4° Ende dat den pastoir, die oock pastoir is van Deynse ende Bachten, in twee ofte dry weken voor syn ghevanck, t' sondaeghs binnen Severen gheene misse en heeft ghedaen.

5° Ende voorts seght dat deselve prochie is independent van 't lant van Nevele ende staet op haer selve.”

69v 28.05.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Andries de Clercq wordt nogmaals verhoord. We geven een ruime bloemlezing uit zijn verklaring.

"1° Sommigen leverden grote hoeveelheden aan het Franse gebied. Dit was het geval met Jan de Raet uit Zeveren die wel honderd zakken boekweit oogstte en die deze leverde aan Anthone de Cuyper uit Zeveren dat toen bezet was.

2° Die zelfde de Raet oogstte een grote partij tarwe die hij verborg op het kasteel van Nevele. Toen hij dit graan naar zijn huis wilde voeren, werd het aangeslagen door een groep militairen. Het graan werd pas vrijgegeven na voorleggen van een attest van de amman van Nevele en na betaling van twee pattacons. Nadien heeft de Raet die tarwe verkocht voor één pattacon het 'meutien' aan iemand uit Gottem in de kasselrij Kortrijk.

3° Ook heeft de Raet op de laatste dinsdag van augustus twee 'stucken' koren van elk twaalf 'meutiens' naar Deinze gevoerd en geleverd aan Guillaume Bruneel of Jacques Vermeer. Van Deinze werd dit koren naar Wakken vervoerd, waar Jan de Raet de partij verkocht heeft tegen zesentwintig stuivers het vat.

4° Braet verkocht zijn meel meestal aan de inwoners van Nevele, maar ook aan bewoners van het Kortrijkse. Tijdens de winter tot twee weken voor de vasten haalden die dagelijks meel af in groepen van vier of vijf personen.

5° Bertholomeus de Cremer en Christiaen van Daele losten zonder passavant dagelijks graan uit het schuitje van Braet, en verkochten dit aan bewoners van de kasselrij Kortrijk. De Cremer en van Daele haalden zoveel graan uit Gent als het hen beliefte. Dit duurde tot beiden gevangen werden.

6° Van Daele heeft hem in het gevang ook verteld dat hij eens van de Raad Fiscaal een permissiebrief kreeg om achttien zakken koren naar Nevele te voeren. Die zelfde permissie gebruikte hij twee keren. De ene dag haalde achttien zakken met het schip van Meerentree en de dag daarop nog eens achttien zakken met het schip van Nevele. De tweede keer gaf hij de controleur een halve pattacon 'hem wys maeckende dat hy 's daeghs te vooren syn graen niet en hadde connen vuytvoeren' [uit Gent]. Dit deed hij meerdere keren!"

Hof: *“En van dit alles wist dus lijsthouder Roelants niets?”*

Andries de Clercq: *“Het is gebeurd dat ‘graen in het schip ghedaen wiert ter wylent denselven lysthouder beschonken wiert by den voorn. van Daele.”*

80v 16.09.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Andries de Clercq, zn van Joos, liet via zijn cipier weten dat hij de volle waarheid wilde vertellen aan het Hof.

Andries de Clercq: *“Als knecht van François Braet die het schipken van Nevele pachtte, heb ik iedere week uit Gent vijftientig zakken graan, zowel ‘revelaere’ [armtierig graan] en rogge als brouwgraan, gevoerd. Op een keer had ik niet minder dan zesenzeventig zakken mee, acht zakken rogge, achttien zakken ‘revelaere’ en tien zakken mout [de rekening klopt niet]. Braet maalde dit allemaal op zijn molen. Het meel verkocht hij aan vreemdelingen uit de kasselrij Kortrijk en aan lieden van Vinkt. Die van Nevele wilden zijn meel niet kopen omdat het ‘te diere’ [te duur] was en zij zoveel niet wilden geven als de vreemdelingen. Die van Vinkt verbakten het meel en verkochten het brood meestal aan lieden uit het Frans gebied.”*

Het Hof: *“Hoe slaagde François Braet er in om met zo’n hoeveelheid graan voorbij de stadspoorten van Gent te passeren? En hoe groot was zijn quote?”*

Andries de Clercq: *“Jan Roelants, lijsthouder van Nevele, hielp hem om zoveel zakken ongehinderd buiten Gent te transporteren. Zijn quote bedroeg amper één zak om de veertien dagen! Ik heb de zuster van François Braet horen zeggen dat hij zich erover beklaagde omdat hij ‘telkent tot eenen schellinck van de sack’ diende te betalen en ‘dat het graen daarmede niet bevrijdt [gelegaliseerd] was’.”*

56r 61v 69v 80v 169v 18.09.94 Vonnis over Andries de Clercq, zoon van Joos, 24 jaar en landsman uit Zeveren, voor zes jaar verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden voor het overtreden van de graanplakkaten.

Proces crimineel en de extraordinair beleet.

Beschuldiging.

1° Eind februari 1694 voerde Andries de Clercq, buiten de lijst, verschillende keren graan uit Gent naar de kasselrij Kortrijk in het door de Fransen bezette gebied.

2° Varend met het schip van Marten Dhanis transporteerde hij granen uit Gent naar Landegem en laadde die daar op een wagen van een landsman uit Zeveren in de kasselrij Ouderburg.

3° Samen met Lieven Dhanis (Deinze) droeg hij die granen met klutsen naar Deinze.

Uitspraak. Andries de Clercq wordt voor zes jaar verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden. Na zijn vrijlating dient hij Gent binnen de 24 u, de (Zuidelijke) Nederlanden binnen de drie dagen, te verlaten. Ook moet hij de proceskosten betalen.

58r 24.03.94 In de gevangenis van de *chastelette*. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Guillaume de Groote, zn van Pieter, 36 jaar en wonend in Elsegem, wordt verhoord. Opnieuw een paar items.

1. Guillaume de Groote trok verschillende keren naar de graanmarkt te Kortrijk alwaar hij graan verkocht. Gewoonlijk ging hij samen met Pieter en Steven Lateur, met de zoon van Gillis Verschelden en soms met Louis Salens. Hierbij overtrad hij minstens twee keren de graanplakkaten.

2. Soldaten arresteerden hem tweemaal. Telkens lieten ze hem vrij, de eerste keer na betaling van zesentwintig permissie schellingen en de tweede keer omdat hij geen geld bij zich had.

59r 24.03.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door Helias als griffier, de p.-g..

Pieter Lateur, zn van Steven, 33 jaar en wonend in Elsegem waar hij geboren werd, wordt verhoord.

Pieter Lateur trok geregeld naar de markt in Kortrijk om er graan te verkopen en vlas te kopen. Zijn gezellen waren meestal zijn broer Steven, Gillis de Groote en Jan Verschelden, zoon van Gillis. Of hij dit ook deed na de publicatie van het graanplakkaat is onduidelijk. Hijzelf zegt dat dit niet het geval was.

59v 14.03.94 In de *chastelette*. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door Helias als griffier, de p.-g..

Steven Lateur, zn van Steven, 32 jaar en wonend in Elsegem, wordt verhoord. Hij ontving zijn attest op 4 december 1693 van de griffier van Elsegem.

60r 29.03.94 Rdsh. Masseau (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Jan Verschelden wordt nogmaals verhoord.

“Seght dat hy doen tertyde in het leger was, mitsg. dat de certificatie daerop de lantslieden hun portie van graen ginghen haelen, emmers soo veele als hun by de lyste was toeghestaen gheteeckent waeren by den ghone de directie hebbende vande lyste, ...”

60r 30.03.94 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan Verschelden** en staat hem *liberteyt in vanghenisse* en acces van Rade toe.

60v 30.03.94 In de *chastelette*. Rdsh. vande Vaerent (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan Bonte, zn van Steven, 37 jaar, wonend op Nieuwland en wever in Gent, wordt verhoord. Jan Bonte vervulde blijkbaar de taak van garde aan een stadspoort, want:

“Ik deed mijn plicht om verschillende personen die klutsen graan droegen te doen terugkeren. Het is gebeurd dat ik mijn pistool greep en dat die buiten mijn weten is afgegaan. Daarvoor werd ik in 'de chastelette' gevangen gezet. Of die persoon door het schot gekwetst werd of overleden is, weet ik niet.”

62r 10.04.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan dor griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan vande Velde, zn van Pieter, 44 jaar en landsman uit Ardoorie, wordt verhoord. Vande Velde vertelt niets dat meldenswaardig is.

62r 16.04.94 **Jan vande Velde** mag van het Hof naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn advocaat Seghers hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 250 gulden borgsom te betalen.

62r 16.04.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Louis Stalins, zn van Jan, 60 jaar en landsman ui Beveren (Roeselare), wordt verhoord. Hij ontkent alles. Hij heeft twee dochters. Een ervan is getrouwd met François de Meulenaere en woont in Koolskamp. De andere is getrouwd met Steven Staelens en woont in Ardoorie.

62r 16.04.94 Van het Hof mag **Louis Stalins** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur van Huele hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten,

voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 150 gulden borgsom te betalen.

62r 12.04.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan Baptiste vande Velde, zn van Adriaen, 40 jaar en garde van Zijne Majesteits licenten te Oudenaarde, wordt verhoord.

Jan Baptiste vande Velde geeft zijn versie van wat aan de stadspoort gebeurd is.

“Nooit liet ik iemand wachten aan de stadspoort. Wie eerst kwam, werd eerst bediend. Soms heb ik wel eens drie, zes of twaalf stuivers drinkgeld ontvangen van degenen die de stad wilden verlaten. Dit gaven de landslieden me vrijwillig om op hun gezondheid te drinken. Sommigen die passeerden zonder iets te geven, waren op een andere keer des te guller. Anderen gaven helemaal niets. Landslieden die passeerden zonder hun 'passavant' te tonen, verplichtte ik terug te keren. Het is zelfs gebeurd dat ik de hoed in het water gooide van een landsman wiens zak met granen ik aangeslagen had en die me wilde imponeren. Aangeslagen granen gaf ik nooit vrij tenzij met toestemming van de rechter of van de ontvanger. Eens heb ik het aangeslagen vlas van een landsman vrijgegeven. Dit gebeurde wel met instemming van rechter de Meyer. Naar ik me herinner had die landsman me twee permissieschellingen gepresenteerd.”

63r 19.04.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan Baptiste de Meye, zn van Adriaen, 48 jaar en garde van het kantoor van de licenten in Oudenaarde, wordt verhoord.

De Meye bevestigt in grote trekken de verklaring van zijn collega Jan Baptiste vande Velde. Soms wierpen landslieden drie stuivers of een schelling op tafel. Die gaf hij aan zijn knecht die geen daguur had. Zelf verdiende hij per dag maar 13 stuyvers wat gelijk is aan 100 pattacons. Een knecht had hij absoluut nodig door de grote *foule* die zich aandienende aan de poort. Zijn zoon liet hij nooit alleen aan de poort. Tot daar de verklaring van Jan Baptiste de Meye.

63v 19.04.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Benedictus Turcx, zn van Pieter, 59 jaar en garde van zijne Majesteits kantoor in Oudenaarde, wordt verhoord.

Benedictus Turcx bevestigt de verklaringen van zijn twee collega's Jan Baptiste vande Velde en Jan Baptiste de Mey.

“Het is gebeurd dat militairen de wacht hadden aan de stadspoort. Die lieten wel eens wagens zonder controle passeren.”

63r 12.04.94 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **Jan Baptiste de Meye** en van **Benedictus Turcx**.

62r 63r 63v 167r 23.05.94 Vonnis over Jan Baptiste vande Velde, Benedictus Turcx, François Jacobs, en Jan Baptiste de Mey, allen garden van Syne Maj. douanekantoor kantoor te Oudenaarde.

Proces crimineel ende extraordinair beleet.

Beschuldiging. Hoger vermelde beschuldigten hebben het decreet i.v.m. de uitvoer van granen uit Oudenaarde, door schippers en landslieden, overtreden. Soms lieten ze personen zonder controle of zonder geldig *passavant* de stadspoort passeren. Op ander keren lieten ze grote hoeveelheden uitvoeren mits betaling van steekpenningen die ze aan hun vrouw of zonen lieten betalen.

Jan Baptiste vande Velde liet landslieden, die blijkbaar wel over het vereist attest beschikten, maar geen drinkgeld wilden betalen, zeer lang wachten.

Twee jaar geleden liet hij ook, tegen betaling van *een drinck ghelaeghe* plus acht schellingen, *ses tonnen terre* [geen tarwe!] naar Doornik passeren. Dit alles bleek zowel uit hun bekentenissen als uit de verklaring van getuigen.

Uitspraak. Jan Baptiste vande Velde wordt voor twee jaar verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden. Het Hof ontzet de betichten uit hun functie en verklaart elk van hen ongeschikt om in de toekomst om het even welke publieke functie uit te oefenen. Ze moeten ook de proceskosten betalen.

64r 22.04.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Bertholomeus de Cremer, zn van Bertholomeus, 47 jaar, stiefvader van Christiaen van Daele, en bakker te Nevele, wordt verhoord.

“Ik verbakte drie of vier zakken per week voor eigen consumptie, en voor diegenen van de lijst die thuis niet zelf bakten en hun portie aan mij overlieten om bij mij brood te halen.

Het is gebeurd dat mijn boekweitbloem aangeslagen werd. Daarbij waren 11 meukens voor Pieter Roelants, 5 of 6 meukens voor Philips vander Beke en omtrent 4 meukens voor Anthone le Ducq en 6 zakken voor mezelf.”

65r 24.04.94 Het Hof laat **Bertholomeus de Cremer** naar huis terugkeren na betaling van een borgsom van 300 gulden, en mits de belofte dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens hij door zijn procureur vander Straeten ervan verwittigd wordt dat het Hof hem daartoe aanmaant.

64r 65r 177v 3.02.95 Bartholomeus de Cremer en Christiaen van Daele, beide uit Nevele, veroordeeld voor overtreding van de graanplakkaten.

Proces crimineel en de extraordinair beleet.

Beschuldiging. We beperken ons tot een paar items.

1° Samen voerden de betichten een veel grotere hoeveelheid graan uit Gent dan *ghepermitteert by de lyste*. Zo kochten ze eens in het stapelhuis *vier stucken elck van neghen meukens taerwe*. Niettegenstaande ze voor rekening van Liven Schamp uit Vosselare voerden, tekende Christiaen van Daele met de naam Bartholomeus de Cremer. Samen droegen ze dit graan in klutsen naar Deinze.

2° Het is ook gebeurd dat terecht aangeslagen graan na protest van Bartholomeus de Cremer vrijgegeven werd.

3° Liven Schamp betaalde hen telkens voor bewezen diensten.

Uitspraak. De beschuldigten krijgen 150 gulden boete *te bedeele* [verdelen] *volghende de placcaeten*. Daarnaast dienen ze ook de proceskosten te betalen.

65r 22.04.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Meersche bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Christiaen van Daele, zn van Jan, 17 jaar en wonend bij zijn stiefvader Bertholomeus de Cremer in Nevele, wordt verhoord.

We beperken ons tot twee items die de schrijnende miserie en het hard optreden van de overheid illustreren.

“Mijn stiefvader Bertholomeus had de toestemming 'om voor syne slete [verkoop in de winkel ?] alle veerthien daeghen vuyt te voeren ses meukens rogghe ende enen sack taerwe, omme te vente [in de winkel te verkopen?] te backen. [Dat] sy alleene deselve quantiteyt hebben vuytghevoert met noch eenich graen begrepen in de lyste voor de slete van andere lieden, te weten van Joos de Pape, Jan Kest, Jan Dobbelaere, Philips Verbeke, aermen vande prochie, ende meer anderen dewelcke de macht niet hebbende om het graen te coopen, mijn styfvaeder ghelast hebben 't selve voor hunne consumptie te coopen ende te verbacken.”

En verder: *“Op 12 maart ll. werden tussen Nevele en Landegem op de wagen van Pieter Aerts drie zakken graan en een stuck [hoeveelheidsmaat?] boekweitbloem aangeslagen door een ambtenaar uit Nevele.”*

65v 24.04.94 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Christiaen van Daele**.

65v 27.04.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Meersche bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Pieter vanden Dorpe, zn van Jan, 50 jaar, landsman, Waregem in de kasselrij Kortrijk, wordt verhoord.

Pieter vanden Dorpe heeft de graanwet overtreden en excuseert zich op zijn manier daarvoor. *“Ik ben 'wel dry maenden blind ende sieck gheweest ende niet gheweten van eenich verbodt. Door welcke sieckte ... hy [ick] ghecommen is [ben] totte vuytterste aermoede, versouckende naer huys te moghen keeren, mits syn [myn] vrouwe ende dry cleyne kinderen naeckt ende sonder broodt thuys syn'.”*

66r 25.05.94 Een vage ordonnantie van het Hof. *'t Hof alghesien, merckelycx Syne Maj. briefven aen het Hof ghescreven [datum onleesbaar] deser maent, heeft gheordonneert dat men saude achtervolghen [opvolgen] den inhauden van dien.*

66r 27.05.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Liven Verschaeghen, zn van Joos, oud *inde dertich jaeren*, Waregem, wordt verhoord.

Niets bijzonders tenzij een herhaling van de schrijnende toestand op het platte land.

66r 29.05.94 *'t Hof andermael ghelesen de briefven van Syne Maj. by voorgaende appointment breeder ghementioneert, ordonneert dat men insghelycx in 't geval van Liven Verschaeghen sal achtervolghen den inhauden van dien.*

We vermoeden dat, t.a.v. van **Pieter vanden Dorpe en Liven Verschaeghen**, zowel het Hof als de hogere overheid clementie willen betonen zonder dit uitdrukkelijk te vermelden.

66v 12.05.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Cornelis de Cramer, zn van Jan, 37 jaar en landsman in Ruiselede, kasselrij Ouderburg, wordt verhoord.

Hij ontkent elke overtreding van een graanplakkaat.

66v 12.05.94 Het Hof laat **Cornelis de Cramer** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur de Roo hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het

Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen. Hij mag Gent niet verlaten vooraleer hij de akte van borgstelling kan voorleggen.

66v 12.05.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Joos vande Weghe, zn van Jan, 32 jaar en landsman uit Ruiselede in de kasselrij Ouderburg, wordt verhoord.

Ontkent elke overtreding van de graanplakkaten.

67r 13.05.94 Het Hof laat **Joos vande Weghe** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur de Roo hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

67r 14.05.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

François vande Putte, zn van Joos, 40 jaar en landsman uit Kerkhove, wordt verhoord.

Ontkent elke overtreding van een graanplakkaat.

67r 18.05.94 Het Hof laat **François vande Putte** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Coppenolle hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 150 gulden borgsom te betalen. De akte van borgstelling moet hij binnen de acht dagen tonen.

67r 15.05.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.), de adv.-fisc. en Helias als griffiger.

Joos Praet uit Tiegem wordt verhoord. Hij ontkent dat hij graan verkocht in Kortrijk.

67r 18.05.94 Het Hof laat **Joos Praet** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn advocaat Meerle hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 150 gulden borgsom te betalen. Binnen de acht dagen dient hij de akte van borgstelling te tonen.

67r 21.05.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meerssche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan van Steenbrugge, zn van Jan, 70 jaar en molenaar te Kerkhove.

“Verschillende inwoners van Waerenaerde en Tiegem, waaronder mijn zoon, werden door militairen naar Oudenaerde geleid en in de herberg Baron de Courière geplaatst. Daar maakten de soldaten groot vertier omdat wij moesten betalen. Zo waren mijn zoon en François vande Putte verplicht in twee dagen niet minder dan tweeëntwintig gulden te betalen. Daarna liet men hen vrij.”

67v 22.05.94 Het Hof laat **Jan van Steenbrugge** naar huis terugkeren, mits betaling van een borgsom van 250 gulden. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen,

telkens hij door zijn procureur Coppenolle ervan verwittigd wordt dat het Hof hem daartoe aanmaant.

67v 25.05.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jacques Allemeersch, zn van Jan, 40 jaar en landsman uit Ruiselede, wordt verhoord. Ontkent alles.

67v 25.05.94(?) Het Hof enz. Bij **Jacques Allemeersch** schreef de griffier hetzelfde als bij Jan van Steenbrughe.

67v 25.05.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

François Jacobs, zn van François en 32 jaar, wordt verhoord.

François Jacobs is *garde* aan een stadspoort van Oudenaarde. Het Hof verdenkt hem van systematische fraude op grote schaal. Hij ontkent of minimaliseert alles. Hierna volgt een bloemlezing uit zijn verklaring.

1° Aan niemand heeft hij steekpenningen gevraagd. Wel hebben sommigen ongevraagd drinkgeld gegeven.

2° Zonder toestemming van de rechter, de ontvanger of een controleur heeft hij nooit aangeslagen goederen vrijgegeven. Wel is het gebeurd dat, wanneer een controleur een attest voorbereid had en alleen een handtekening ontbrak, dat hij dan zelf tekende. Daarvoor ontving hij echter niets.

3° Nooit heeft zijn zoon alleen aan de stadspoort gestaan. Nadat François Jacobs op 30 januari de laatste keer in het gevang zat, heeft zijn zoon, maar met officiële toestemming, de dienst alleen waargenomen.

4° Toen François Jacobs in oktober 1693 ziek en met koorts te bed lag, heeft Philip Merbe hem vervangen. Omdat die wel steekpenningen aanvaard had, heeft hij die berispt.

5° In de verwarring door de grote menigte is het wel gebeurd dat iemand ongecontroleerd buiten gereden is. Dit was niet te vermijden.

6° Wat van Nieghem uit Leupegem betreft, ik heb die laten passeren zonder controle en zonder steekpenningen. Ik betrouwde hem omdat hij nog nooit gefraudeerd had. Bovendien had ik toen koorts.

68v 25.04.94 Het Hof neemt akte van de verklaring van **François Jacobs**.

69v 25.05.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

François Jacobs wordt nogmaals verhoord.

“Ik heb eens geholpen bij het aanslaan van vier boten met graan. De vracht was duidelijk veel groter dan vermeld op het paspoort. 's Avonds heb ik de schippers gearresteerd en de hele nacht vastgezet totdat de granen gelost en naar het kantoor overgebracht waren.”

69r 169r Brandewijnstoker Guillaume van Holme uit Nieuwerkerke voor twee jaar verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden. .

69r 25.05.94 In de secret kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Guillaume van Holme, zn van Pieter, 45 jaar en brandewijnstoker uit Nukerke, wordt verhoord.

Niet zo duidelijk. We beperken ons tot één item.

“Soms heb ik ook wat koren op het platteland gekocht wanneer ik van de lijsthouder mijn provisie niet kon krijgen.”

69r 26.05.94 Het Hof geeft **Guillaume van Holme** de toelating om naar huis terug te keren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Robyn hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 100 gulden borgsom te betalen. Hij mag pas naar huis terugkeren nadat hij het Hof de verbintenis van zekerheid bezorgd heeft.

169r 31.07.94 Guillaume van Holme brandewijnstoker uit Nieuwkerke in het Brugse Vrije, na zijn overtreding van de graanwetten aanvankelijk veroordeeld tot 200 gulden boete plus de proceskosten, wordt op verzoek van de procureur-generaal veroordeeld tot twee jaar verbanning uit de (Zuidelijke) Nederlanden.

Proces crimineel extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. **Guillaume van Holme** verkocht graanproducten aan bewoners van het Frans gebied.

Uitspraak. Rekening houdend met zijn excusen en zijn lange detentie, veroordeelt het Hof **Guillaume van Holme** tot 200 gulden boete te verdelen volgens de plakaten.

Wijziging uitspraak. Op verzoek van de procureur-generaal wordt de 200 gulden boete in vorige uitspraak gewijzigd in twee jaar verbanning uit de (Zuidelijke) Nederlanden.

Opmerking.

Het Hof maakt van deze rechtszaak gebruik om de procedure bij het verlenen van een certificaat om granen te halen door particulieren, op punt te stellen.

162r 27.02.94 Ordonnantie betreffende de procedure bij het verlenen van een certificaat dat aan particulieren de toelating geeft om granen te halen.

... op dat in toecommende dierghelycke abuysen en alle ocasien van de fraudatien in 't faict van vuytvoeren van graenen te meer gheweert worden, 't Hof ordonneert aen de wethouders van Hardooie ende alle andere by ghemeene resolutiën te committeren [gelasten] eenen bequamen persoon tot het vuytgheven vande ... [onleesbaar] certificatiën aen de insetenen vande prochiën, omme daarmede binnen de besloten steden te haelen de provisiën die sy voor hunne menagie noodich hebben.

Ordonnerende deselve wethouders voorts door hemlieden greffier offe iemant el [anders], op een particulier registre notitie te hauden die deselve insetenen telckent ghebelt [?] sullen hebben, emmers vande certificatiën by hun daertoe te verleenen.

Welcke certificatiën sy oock niet gheven en sullen tensy aen persoonen die sy weten dierghelycke quantiteyt tot consumptie voor hunne familie noodich te hebben.

Ende naer eedelyck verclaers daervan in hunne handen ghedaen, alles op arbitraire correctie, ende in hunnen priveën naeme responsabel te syne vande ondiens by faute van dien aen de Majesteyt te doene.

We geven een overzicht van de belangrijkste items i.v.m. de in de toekomst te volgen procedure.

1° De schepencolleges dienen in het vervolg een bekwaam persoon te belasten met het uitgeven van de certificaten. Bedoelde certificaten geven aan private personen van een parochie het recht om in bepaalde gesloten steden graan te halen.

2° De griffier van de parochie of iemand anders dient een register bij te houden van de behoefte aan granen van elk gezin.

3° Elk gezinshoofd dient zijn aanvraag onder ede te bevestigen. Deze eed dient afgelegd voor de wethouders van de parochie.

4° De wethouders zijn persoonlijk verantwoordelijk voor de juistheid en het naleven van de lijst.

71r 2.06.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Nasseau (comm.), de p.-g. en Jan Baptiste de Gheldere als griffier.

Anthone Pieter van Meldert, zn van Anthone, 40 jaar en griffier van Sulsicque[?], Kwaremont en Ruien, wordt verhoord.

We beperken ons opnieuw tot enkele items. In ieder geval was Anthone Pieter van Meldert een groothandelaar in granen. Zijn functie als griffier komt nergens ter sprake behalve die ene keer dat hij bevestigt dat hij inderdaad griffier is. We laten hem aan het woord:

“1° *Men sprak publiekelijk over een beleg van Oudenaarde. Ik vreesde een inval van de vijand en om het levensonderhoud van mijn familie te verzekeren, heb ik een groot deel van mijn oogst gedolven op een geheime plaats in mijn schuur. Aan de pastoor van Berchem heb ik gevraagd over dit graan de gebeden van de h. Kerk uit te spreken. De pastoor gaf me een briefken van de dry Coninghen, een beetien Aquis [water?] dat ‘hy seide ghewyt te wesen van Innocentius den XI-sten, een stucxken vanden naghel vande paeskeersse ende een scapulier’.*
2° *Hij legde me ook de verplichtingen uit door het decreet opgelegd aan plattelandslieden. Hij vertelde me hoe ik mijn eed diende af te leggen om mijn provisie te bekommen, en dat ik de grootte van de bezaaide landen moest aangeven. Ook de hoeveelheid graan die ik verborgen had in Oudenaarde bij de Paters Jezuiten en bij de baljuw van de Sinte- Walburgakerk, diende ik aan te geven.*

3° *Aan weduwe d’ Herre kocht ik vóór januari 1693, en ook daarna, 250 zakken rogge en enkele zakken masteluin. Al dit graan werd met de toelating van de Raad Fiscaal gebruikt om brandewijn te stoken en voor mijn particuliere consumptie.”*

Anthone Pieter van Meldert vraagt zijn vrijlating en mocht hij die niet krijgen, dan wenst hij *acces van raede*.

71r 3.06.94 Het Hof laat **Anthone van Meldert** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 3000 gulden borgsom te betalen.

74r 5.06.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

François Braet, zn van Marten, 40 jaar en molenaar te Nevele, wordt verhoord.

François Braet zegt dat hij nooit de plakkatens overtrad.

“*Ik heb enkel koren bezeten dat me toekwam, en dat bakkers van andere gemeenten wenselijk achtten om op mijn molen te laten malen. Ik heb gehoord dat Andries de Clercq me ervan beschuldigt dat ik een zak graan van hem op mijn wagen zou vervoerd hebben. Hij liegt en ik heb gevraagd hem te arresteren. In november of december heb ik het schipken van Nevele voor een jaar gepacht. Mogelijks heeft iemand van mijn schippers drie stukken mout op mijn schuit geladen, maar dat wist ik niet.*

Bij mijn weten hebben noch Bertholomeus de Cremer noch Christiaen van Daele op mijn schuit ooit graan vervoerd zonder het vereiste paspoort.”

74r 8.06.94 Het Hof laat **François Braet** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur le Clercq hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 500 gulden borgsom te betalen.

74r 178v 4.02.94 Molenaar François Braet molenaar uit Nevele krijgt 600 gulden boete omdat hij de graanplakkaten overtrad.

Proces crimineel extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. In de nazomer van 1693 en ook later bekwam François Braet een veel grotere hoeveelheid granen dan door de lijst was toegestaan. Omdat zijn zaak zo expansief groeide pachtte hij het schipken uit Nevele. Die granen vervoerde hij zowel naar zijn huis als naar zijn molen. Het meel verkochten de knechten aan de bewoners van de kasselrij Kortrijk, die haalden het bij nacht en ontij af.

François Baert speelde onder één hoedje met de lijsthouder van Nevele. Andries de Clercq, zijn knecht op het schipken, nam meestal met medeweten van Baert en voor eigen rekening, een paar zakken mee op het schuitje.

Uitspraak. François Braet krijgt 600 gulden boete te verdelen volgens de plakkaten. Hij moet ook de proceskosten betalen.

74v 5.06.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jacques Martens, zn van Pauwel, 36 jaar en meier van Zegelsem in het Land van Aalst, wordt verhoord.

Jacques Martens:

“Omtrent een maand geleden had ik een conflict aan de stadspoor van Oudenaarde. Ik wilde passeren met 19 meukens koren op naam van twee personen. Eén ervan stond op de lijst van Zegelsem en de ander op de lijst van Berchem .Dit graan werd aangeslagen en ik kwam voor rechter de Meyer van Oudenaarde die me gevangen nam. Na een uur kwam ik vrij op borg. Nadien ben ik nog naar Oudenaarde geweest om over dit conflict een akkoord te sluiten met controleur de la Heye en met garde Aerts. Ze vroegen 25 ponden, maar zoveel geld had ik nie bijt. De zaak bleef aanslepen en na betaling van een pond voor het gelag van Aerts en mezelf zijn we uiteen gegaan.”

Het Hof: *“Hebt ge als verantwoordelijke voor de lijst van Zegelsem de eed afgelegd voorgeschreven door de Raad Fiscaal?”*

Jacques Martens: *“De wethouders hebben me aangesteld als beheerder van de lijst zonder een eed te vragen.”*

74v 8.06.94 Het Hof laat **Jacques Martens** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Coppenolle hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

75r 5.06.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Joos van Rechem, zn van Jan, 44 jaar en bakker in Anzegem, wordt verhoord.

“Uit Oudenaarde voerde ik enkel graan dat toegestaan was door de lijst, behalve één uitzondering. Een tweetal maanden geleden heb ik mijn burens Jan en Pieter Dhanens gevraagd om in Oudenaarde vijf meukens koren voor mij te kopen, wat ze ook gedaan hebben. Voor hun moeite gaf ik hen twee broden.

Mijn huis staat op twee mijlen van Oudenaarde, recht over de herberg ‘De Dry Coninghen’. Veel passanten rusten daar uit, eten en drinken iets. Regent het, dan zetten ze hun graan in de winkel.”

75r 8.06.94 Het Hof laat **Joos van Rechem** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Coppenolle hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 300 gulden borgsom te betalen.

75v 10.06.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Guillaume Boterman, zn van Marten, 57 jaar, landsman uit Ruiselede in de kasselrij Ouderburg, wordt verhoord.

Hij ontkent alles.

75v 12.06.94 Het Hof laat **Guillaume Boterman** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

75v 12.06.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Pieter de Clercq, zn van Jan, 33 jaar en landsman uit Aaltert, wordt verhoord.

Pieter de Clercq: *“De schepenen hebben me op de lijst gezet ‘tot veerthien meukens rogge te XIV daeghen’. Nadien heeft de Raad Fiscaal me per veertien dagen amper één zak toegestaan, maar dat was te weinig. Ik kon niet anders dan soms graan over te nemen van arme lieden. Het brood dat ik ermee bakte kwamen die personen, en ook anderen, bij mij thuis kopen, drie of vier ponden per keer.”*

76r 14.06.94 In de secrete kamer. Rdsh. Neyt (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g..

Jan Biebuyck, zn van Jan, 40 jaar, Vinkt, landsman en brandewijnstoker, wordt verhoord.

Betreft een betwisting over de al dan niet verkoop van een paard.

76r 14.06.94 Van het Hof mag **Jan Biebuyck** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 300 gulden borgsom te betalen.

176v 8.10.94 Jan Biebuyck uit Vinkt veroordeeld omdat hij een paard ‘overghelaeten’ heeft aan Jan van Ooteghem, wonend te Aarsele in de kasselrij Kortrijk. De koning van Spanje wijzigt de straf in een ereboete.

Proces crimineel ende extraordinair beleet.

Beschuldiging. Jan Biebuyck uit Eeklo [in 76r staat er Vinkt] wordt er ernstig van verdacht dat hij na het afsluiten van de verkoop van een paard, dit paard niet aan de koper geleverd heeft, maar aan Jan van Ooteghem uit Aarsele.

Uitspraak. 300 gulden boete, te verdelen volgens de plakkatens.

We geven de volledige **Uitspraak**.

“’t Hof recht doende verclaert den verweerdere vehementelyck suspect [ernstig verdacht] van het peert dies questhie overghelaeten te hebben aen Jan van Ooteghem, opsetene der prochie van Aersele, casselrye van Cortrycke. [Ende] condemneert hem ter dier causen in de boete van dry hondert Carolus guldens te distribueren volghens de placcaeten, mitsg. in de costen ende misen van justitie ter tauxatie vanden Hove. Den VIII octobris 1694.”

Acht dagen later, op 16 oktober 1694, volgt een verklaring van het Hof betreffende Jan Biebuyck en het vonnis wordt gewijzigd. Blijkbaar heeft hij zich misdragen tegenover commissaris vande Voorde, commissaris in deze zaak.

“Ghesien de briefven van absolutie vande Maj. gheïmpetreert by Jan Biebuyck tot Eecklo over de insulte ende violentie by hem begaen op de persoon van Joos vande Voorde, commys van het comptoir tot Ste Laurens.

Ghesien de briefven van absolutie van de Maj. naer haere vormen ende inhouden, ordonneert hem, inghevolghe deselve briefven in Consistorie vanden Hove Godt ende Justitie vergiffnisse te bidden. Ende [ordonneert hem] te betaelen de costen ende misen van Justitie dewelcke betaelt synde, slaect hem van vanghenisse, mits over eet verclaerende, dat hy voorn. commissaris vande Voorde niet en sal misdoen offe laeten misdoen met woorden offe met wercken, directelyck of indirectelyck op pyne van lyfstraffe. Den XVI octobris 1694.”

76r 28.06.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Sucx (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Joos Schepens, zn van Joos, 47 jaar, geboren in Moortsele en thans wonend in Bottelare, wordt verhoord.

Joos Schepens had een boete gekregen van baljuw Coene.

“Met meier van Hautte ging ik vissen. Die zei me dat hij daartoe de toelating had van de baljuw. De vorige keer dat ik ging vissen met de meier heeft die de baljuw als dank een snoek gegeven met ‘lenghde van vyfentwintich duymen’. En nu daagt hij me voor het Hof! Ik ontken dat ik een stok bij had. De baljuw beledigd heb ik evenmin. Trouwens, achteraf dronken we samen een pint bier. Daarna nam hij me gevangen!”

76v 28.07.94 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Joos Schepens**.

77r-78v Carel van Peteghem, schout van Vlierzele, en François van Nieuwenburgh, meier van de parochie Banegem, kregen het aan de stok met herbergier Adriaen de Pape.

Op het eerste zicht gaat het om een banale ruzie die niet ver draagt. We geven kort de synthese van onderstaande twee verhoren.

Meier François van Nieuwenburgh, vergezeld van schout Carel van Peteghem en een zekere Pieter Duplat als assistenten, klopte aan bij herbergier Adriaen de Pape. Ze wilden diens negentienjarige zoon, verdacht van inbraak in verschillende huizen, gevangen nemen. Maar dit was zonder de waard vader de Pape gerekend. Die weigerde zijn zoon die sliep te wekken. Er ontstond een gevecht in regel met vader de Pape die op zijn beurt hulp kreeg van twee

toegesnelde personen. Carel van Peteghem ontkent bij hoog en laag dat hij de Pape ook maar aangeraakt heeft.

Twee weken later bracht François van Nieuwenburgh een nieuw bezoek aan de herberg van Adriaen de Pape. Opnieuw werd een robbertje gevochten. In het gevecht ging het roer van *van Nieuwenburgh* - volgens hem - ongewild af.

77r 9.07.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc..

Carel van Peteghem, zn van Carel, 26 jaar en schout van Vlierzele, wordt verhoord.

78v 29.07.94 Het Hof laat **Carel van Peteghem** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 20 borgsom te betalen.

78v 9.07.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Stauthals (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc..

François van Nieuwenburgh, zn van Jan, 54 jaar en schout van de parochie Banegem, wordt verhoord.

80v 28.07.94 Het Hof laat **François van Nieuwenburgh** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 60 gulden borgsom te betalen.

80r 28.07.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Petrus Willems, zn van Petri, 36 jaar en pastoor van de parochie Sint-Jooris, wordt verhoord.

“In de week voor Kerstdag 1693 werd in mijn afwezigheid en zonder dat ik me ermee bemoeid heb, bij mij thuis op drie wagens graan geladen, vooral boekweit. Mijn broer, de griffier van Winghen, was hierbij aanwezig. Thuisgekomen vernam ik dat dit graan toebehoorde aan Lambrecht de Clercq, Melchior van Compennolle, Liven Glorieus en Jan van Veerdeghem.”

80v 28.07.94 Het Hof laat **Petrus Willems** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 400 gulden borgsom te betalen.

80v 16.08.94 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

François Buyschaert, zn van Anthone, 64 jaar en landsman uit Anzegem, wordt verhoord.

“Om de veertien dagen ging ik naar Oudenaarde en bracht enkel mee wat me door de lijst was toegestaan, behalve twee keren. Omdat mijn burens geen geld hadden om graan te kopen, kocht ik dan zelf, met hun attest, hun contingent in Oudenaarde. Dit heb ik verbakken en hun soms een brood gegeven.”

Voor mijn zoon ben ik niet verantwoordelijk. Hij is 'niet vast by syne sinnen', gaat hier en daar werken, heeft geen vast domicilie en wordt elk jaar in Ronse belezzen. Het kan dat hij soms brood naar Kortrijk gedragen heeft."

82r 30.09.94 In de secrete kamer. Rdsh. Neyt (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Liven Vereecken, zn van Cornelis, 35 jaar en wonend in het Lappersfort in Gent, wordt verhoord.

Liven Vereecken wordt ervan beschuldigd dat hij een postillon afgeranseld heeft. Hierover loopt reeds een procedure voor de Keure. Vereecken vraagt buitenvervolginstelling, maar het Hof weigert dit.

83r 4.10.94 Het Hof slaat dus het verzoek van **Liven Vereecken** om hem buiten vervolging te stellen af. Hij dient prompt te antwoorden op de tichten. De procedure ingesteld door de Grootbaljuw voor de Keure blijft voortlopen. Hij dient de kosten van de debatten te betalen.

84v 9.10.94 In de secrete kamer. Rdsh. Neyt (comm.) bijgestaan door Helias als griffier, de adv.-fisc. Spanoghe.

Liven Vereecken, zn van Cornelis, 25 jaar en wonend in het Lappersfort in Gent, wordt verhoord.

Is een duister verhaal over een persoon die brieven zou afgenomen hebben van een knecht van Liven Vereecken. Die knecht werd door die persoon afgeranseld toen hij brieven bij zich had voor het leger in Roeselare. Liven Vereecken liet dit uiteraard niet gebeuren en ranselde op zijn beurt de onbekende rekel af. Dit alles volgens de verklaring van Vereecken.

85v 15.12.94 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Liven Vereecken**.

83r 1.10.94 Rdsh. Neyt (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Lénard Mouset, zn van Lénard, 22 jaar en wonend bij zijn vader in *Den Rooden Leeuw* in Blankenberge, wordt verhoord.

Mits enige reserves geven we de synthese.

Betreft kraakeel, schelden en worstelen tussen Lénard Mouset en burgemeester Adriaen de Lantmeter [is dit de naam of zijn beroep?]. Hierbij verweet Lénard Mouset de burgemeester voor *eenen bloetsuyger van het ghemeente*, want de burgemeester nam het initiatief tot het oprichten van een kantoor voor *het schryven vanden visch*. Daardoor verloren vier *verlaetschryvers* [?] hun werk. Baljuw Storm gaf Lénard Mouset een boete zonder de precieze reden op te geven. Tot hier de verklaring van Lénard Mouset.

84r 2.10.94 Van het Hof mag **Lénard Mouset** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Robyn hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

84r 1.10.94 Rdsh. Neyt (comm.) bijgestaan door griffier Helias de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan Gangheloop, zn van Jan, 24 jaar en *verlaetcooper* te Blankenberge, wordt verhoord.

84r 2.10.94 Het Hof laat **Jan Gangheloo**p naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Robyn hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de

(eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

85v 29.12.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Neyt (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Adriaen de Noose ofwel de Loose, Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.. Betichte ontkent alles!

85v 29.10.94 In de chastelette. Rdsh. Neyt (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.. **Dierick Waegheneere**, zn van Adriaen, geboren in Bockmeere nabij de stad Grane(?) ofwel Grave, thans knecht van de heer van Nederbrakel, wordt verhoord.

We vermelden enkel het essentiële uit de verklaring van Dierick Waegheneere.

Alhoewel verwittigd dat hij niet mocht, toch riskeerde Carel de Vos het nog eens om *met syne fusicque* te schieten. Blijkbaar op wild, iets wat hij ontkent. Daarop werd Carel de Vos *ghecoort ende ghebonden* voor de heer van Nederbrakel geleid.

Met een zekere Jan Wouters liep het optreden van Dierick Waegheneere minder goed af.

Wouters had er zich op beroemd dat hij in één etmaal wel twaalf hazen kon schieten. Dit was ter ore gekomen van de heer van Nederbrakel. Die gaf opdracht aan zijn knecht en aan Lucas van Nieuwenhove, ambtenaar van Parijke, om Wouters te attraperen. Die weigerde zich te ontdoen van zijn roer en bedreigde Dierick Waegheneere. De knecht greep het roer bij de loop en het liep af.

Dierick Waegheneere: *“Wouters was niet gekwetst. Wel is het mogelijk dat zijn hand of zijn arm een beetje verbrand waren.”*

87r 29.10.94 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Dierick Waegheneere**.

87r 20(?).12.94 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Lucas van Nieuwenhove, zn van Adriaen, werkmans in de landbouw en ambtenaar van Parijke, wordt verhoord.

Lucas van Nieuwenhove: *“Samen met Dierick Waegheneere, knecht van de heer van Nederbrakel, heb ik het roer afgenomen van Jan Wouters. Dat die gekwetst en bebloed was in zijn gezicht heb ik ook gezien. Hoe dit gebeurd is, weet ik niet. Op zeker moment heeft Wouters me op de grond gesmeten..Dat ik op hem met los kruit geschoten heb, is niet waar.”*

87v 31.01.95 Het hof neemt akte van de verklaring van **Lucas van Nieuwenhove**.

87v 18.01.95 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Jacques de Jode, zn van Cornelis, Essenede, 38 jaar en herbergier, wordt verhoord.

“Voor 24 november 1694 werd ik nooit gedagvaard door deurwaarder Jan Vervenne. Op die dag kwam hij bij mij thuis om een pint bier te drinken. Er ontstond ruzie tussen ons nadat ik zei dat hij zich bij dagvaardingen voor het functiegeld van de Albertus Polder, een schelling liet betalen in plaats van vijf stuivers. Ik heb hem geslagen met een ‘cleyne bessemken’ [kleine bezem] ‘wesende ghemaect van pluymsteert, maer dat hy alleenelyck hetselve over syn aensicht heeft ghestreken’. Het is wel waar dat Vervenne bloedde aan zijn wang, maar ik had niet gebeten. Dronken zijnde was hij tegen een koets gevallen.”

88r 18.01.95 Het Hof laat **Jacques de Jode** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem

daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

88r-90r Op 24 december 1694 ontstond in Blankenberge tumult bij het wegvoeren van de gevangenen Pieter Bouchaute en Pieter Rooms. Wat er precies gebeurd was, is ons niet duidelijk. In ieder geval werden vier personen ondervraagd. Er is telkens spraak van de visserij.

88r 3.02.95 In de secrete kamer. Rdsh. Meulebeke (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan Verburch, zn van Andries, 24 jaar en visser wonend in Blankenberge, wordt verhoord.
“Op 24 [of is het toch 27] december 1694 ben ik niet op het strand geweest toen de schuit van Adriaen Muchet aan land kwam. 's Avonds hoorde ik op straat een verkoping van vis aankondigen. Ik ben naar die verkoping gegaan en passerend aan de deur van Muchet zei ik hem: “Als ge uw vis niet deelt, zult ge problemen hebben.” ”
Van tumult of oproer heb ik niets gezien, tenzij dat enkele personen naar het stadhuis trokken om Pieter Bouchaute en Pieter Rooms, beiden gevangen in het stadhuis, te zien wegvoeren.”

88v 3.02.95 In de secrete kamer. Rdsh. Meulebeke (comm.), de adv.-fisc. Spanoghe en Helias als griffier.

Joos vande Putte, zn van Joos, Blankenberge, 24 jaar en stuurman op een vissersschuit, wordt verhoord.
“Op 27 december ben ik rond de middag met Jan Verschave naar het stadhuis van Blankenberge gegaan om er een pint bier te drinken. Van enig tumult heb ik niets gemerkt. Ik heb mijn plicht gedaan ten opzichte van het magistrat.”

88v 3.02.05 In de secrete kamer. Rdsh. Meulebeke (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Arnaut Rooms, zn van Pieter, Blankenberge, 25 jaar en varend op een schuit, wordt verhoord.
*“De intendent Cobrisse heeft in Blankenberge Jan la Porte aangesteld als stokhouder [verantwoordelijke voor de openbare verkoping] van de vis. Op die dag werden in het stadhuis Pieter Bouchaute en mijn vader Pieter Rooms gevangen genomen. Meer heb ik niet gezien van het tumult, want stond ik op een duin en was bezig een schip van het strand te halen.
 Ik had een attest bij van chirurgijn Benedictus Soutquoy(?). Daarin stond dat mijn broer Niclais Rooms niet in staat was om te ‘voyagieren’.”*

90r 3.02.95 In de secrete kamer. Rdsh. Meulebeke (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan Janssens, zn van Adriaen, 25 jaar, Blankenberge en varende met eene vischschuyte, wordt verhoord.
“Er was veel volk bij de aanstelling van Jan la Porte als stokhouder van de vis. Niemand heeft gedreigd Pieter Bouchaute en Pieter Rooms te bevrijden uit hun gevangenschap in het stadhuis.”

90r 3.02.95 **Jan Verburch, Joos vande Putte, Arnaut Rooms en Jan Janssens** mogen naar huis terugkeren. Zij moeten onder ede beloven dat zij zich zullen aanmelden in het

Gravensteen, telkens zij door hun procureur ervan verwittigd worden dat het Hof hem daartoe aanmaant.

90r 7.06.95 In de secrete kamer. Rdsh. Meulebeke (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jacques van Hulle, zn van Jacques, 24 jaar, werkman, wonend in Oedelem, wordt verhoord. *“Op 15 mei 1695 arresteerde de baljuw drie afsetenen omdat ze gevochten hadden. 's Anderendaags arresteerde de baljuw ook mij, omdat ik hem niet geholpen had. Nochtans had hij geen assistentie nodig, want ze boden geen weerstand.”*

90v 8.01.95 Het Hof laat **Jacques van Hulle** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur de Roo hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

90v 25.06.95 In de gevangenis van de chastelette. Rdsh. Laerebeke bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Jan vander Veken, zn van Niclaeys, 55 jaar, officier van het fort San Huarte, heer van ten Broucke en voordien ambtenaar van Opwijk, wordt verhoord.

99r-101v Het Hof schorst notaris Jan Salet, gheadmitteert door de Grote Raad, voor zes maanden en veroordeelt vier andere beschuldigen elk tot een boete van 50 gulden.

99r 8.07.95 In de secrete kamer. Rdsh. Sucx (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Gillis Hendericx, zn van Passchier, 40 jaar, *haudende vetterwaryewinckel* in Haasdonk, wordt verhoord.

99r juli.95 Het Hof laat **Gillis Hendericx** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Opstalle hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 150 gulden borgsom te betalen.

99v 11.07.95 In de secrete kamer. Rdsh. Sucx (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan Salet, 36 jaar, notaris *gheadmitteert* [aanvaard, aangesteld] door de Grote Raad [Privé Raad] van Zijne Majesteit en wonend in Kruibeke, wordt verhoord.

99v 11.07.95 Het Hof geeft **Jan Salet** de toestemming om naar huis terug te keren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Opstalle hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 150 gulden borgsom te betalen.

100v 18.07.95 In de secrete kamer. Rdsh. Sucx (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Catharine [verder staat ook er Cathelyne] **de Grave**, dochter van Anthone, 52 jaar en weduwe van Michiel Vaerenberch, wordt verhoord.

100v 19.07.95 Het Hof laat **Catharine de Grave** naar huis terugkeren. Zij moet zweren dat zij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens haar procureur Opstalle haar verwittigt dat het Hof haar daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient zij 150 gulden borgsom te betalen.

101r 18.07.95 In de secrete kamer. Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier Helias, de p.-g./
Anthone de Grave, zn van Anthone, Haasdonk, 43 jaar, wordt verhoord.

101v 19.07.95 Het Hof laat **Anthone de Grave** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 150 gulden borgsom te betalen.

101v 18.07.95 In de secrete kamer. Rdsh. Sucx (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..
Jonas de Grave, zn van Anthone, 55 jaar en wonend in Haasdonk, wordt verhoord.

101v 19.07.95 Het Hof laat **Jonas de Grave** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 150 gulden borgsom te betalen.

181y 19.07.95 Vonnis over Notaris Jan Salet van de Grote Raad voor zes maanden geschorst. Vier andere inwoners van Haasdonk veroordeeld voor valse verklaringen.

Proces criminelyck ende extraordinair gheinstrueert.

Omdat het een nogal ingewikkelde juridische zaak betreft, geven we onmiddellijk het vonnis. De griffier schrijft de ene keer Catherine en op een andere keer Cathelyne de Grave.

De beschuldigten zijn: **Gillis Hendricx**, **Joannes** en **Anthone de Grave** en **Cathelyne de Grave**, allen wonend in Haasdonk en **Jan Salet** notaris *gheadmitteert* door de Grote Raad, wonend in Kruibeke.

Beschuldiging. Gillis Hendricx hield in een vorig proces voor het Hof staande dat bepaald onroerend goed het zijne was. Omdat dit te staven herriepen de eerste vier beschuldigten lichtzinnig hun vorige voor notaris Salet onder eed afgelegde verklaringen. Notaris Salet nam de valse verklaringen in akten op. Achteraf gebruikte Gillis Hendricx deze akten in een civiel proces.

Uitspraak. Gillis Hendricx, Joannes de Grave, Anthone de Grave en Cathelyne de Grave dienen elk 50 gulden boete te betalen. Notaris salet wordt gedurende zes maanden uit zijn ambt ontzet en moet ook de proceskosten betalen.

100r 17.07.95 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Goethals (comm.) ,bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Gillis de Meyer, zn van Pieter, 37 jaar, wordt verhoord.

Gillis de Meyer vraagt het Hof hem buiten vervolging te stellen en heeft in die zin een verzoek gericht aan Zijne Majesteit.

100r 17.07.95 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Gillis de Meyer**.

101v 19.07.95 Van het Hof mag **Gillis de Meyer** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 150 gulden borgsom te betalen.

111r 16.07.95 Verkeerde datum! In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Goethals bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Gillis de Meyer, zn van Pieter, 38 jaar, wordt nogmaals verhoord.

Gillis de Meyer is als door een wesp gestoken en gaat fel te keer tegen commissaris Goethals. Zonder afbreuk te doen van zijn recht op beroep, antwoordt hij toch. Bij verschillende tichten daagt hij Goethals uit om *dach, date ende plaetse* te geven. Heel het proces is een groot *abuys*. Hij ontkent formeel dat hij ook maar iemand beledigd heeft, zeker het Hof niet. Ook vermeld is procureur Baudonck.

111v 18.07.95 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Gillis de Meyer**.

102r 12.08.95 In de secrete kamer. Rdsh. Ameye bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Louys Bogaert, zn van Louys, 33 jaar, Drongen, waard van *In Den Rooden Hoedt* en brandewijnstoker, wordt verhoord.

“Op 30 juli 1694 zag ik van ver, ‘staende achter de meerschen’, dat er vuur brandde in mijn huis. Ik was achterdochtig, dacht eerst dat het Franse soldaten waren en spoedde me naar huis. Het bleek dat Anthone Demey ingebroken was langs de koestal en vuur gemaakt had in mijn huis. Inbreken was zeker moeilijk, want de deur ‘was soo wel vermaect dat korts te vyfentwintich ghewapende Engelschen daerin niet en conden breken’.”

Ondertussen waren de Fransen die *dien voormiddach op de prochie hadden gheweest ... verrocken*. Tussen Bogaert en Demey ontstond een worsteling, *soodanich dat den confessant ten beginne ondergheleghen heeft ende dat hy, Demey, hem by de kele houdende, totdat hij hulp kreeg van een soldaat, blijkbaar van het leger van Zijne Majesteit. Bij het gevecht werd Demey swaerelyck gekwetst. Hij bloede en verloor twee tanden. Demey was verplicht een halve pattacon te betalen voor de kosten van de aangebrachte schade en van zijn vertier in het huis van Bogaert. Achteraf werd Demey overgeleverd aan Gillis Dobbelaere een ambtenaar van Drongen. Het Hof achtte de versie van Bogaert fel overdreven en deels ongeloofwaardig.*

De procureur-generaal: *“Demey kwam al lang bij u thuis en uw vrouw kende hem ook. Het was uw bedoeling om hem een affront aan te doen. Ge hebt ook gedreigd hem neer te schieten. Bovendien hebt ge gezegd dat het u ‘leet was [dat het u speet], dat ghy hem niet faictelyck [feitelijk] mors doodt en hadde ghesmeten’.”*

Bogaert: *“Ik wil niet dat iemand in mijn huis komt als ik niet thuis ben.”*

Anthone Demey, aanvankelijk door Bogaert versleten voor een onbekende inbreker, was bij hem blijkbaar kind ten huize. De vrouw van Bogaert kende hem. Hij had het vuur ontstoken, een melkpot gebruikt en die volgens de huisbaas ook gebroken. Begrijpelijk dat het Hof er het hare van dacht!

102r 13.08.95 Het Hof laat **Louys Bogaert** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Baudonck hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten,

voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 100 gulden borgsom te betalen.

104r-104v 181y Segher Pauwels uit Bassevelde ranselde de meier af.

104r 6.09.95 In de secrete kamer. Rdsh. Goethals (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Segher Pauwels, zn van Ferdinande, 34 jaar, Bassevelde Ambacht van Bouchoute, jager en werkmán, wordt verhoord.

Nadat de meier van Bassevelde hem geverbaliseerd had, ontstond er een twist tussen Pauwels en de meier over het betalen van het gelag in een herberg. Pauwels ranselde de meier af.

Eigenlijk mocht die Pauwels nog dankbaar zijn, want het kon erger geweest zijn!!!

Pauwels: *“Ik beken dat ik hem diverse slagen gaf 'op synen rugge, ende noch wel twee ofte dry meer conde ghegheven hebben, hadde hem 't selve door Lieven Schelstraete niet belet gheweest'.”*

Verder zegt Pauwels *dat hy den voors. meyer niet en heeft geschupt, ghestooten, nocte ghedreven inde selve herberge, dan dat hy van selfs daer binnen is ghegaen. Ende aldaer eenighen tijdt heeft sitten drincken, gheduerende welcken hy confessant heeft ghevraegt ofte hy hem wilde contenteren met twee schellynghen ... .”*

De meier zei kordaat: *“Neen!”*

104v 6.09.95 Het Hof beveelt de onmiddellijke aanhouding van **Segher Pauwels**.

104v 6.09.95 In de secrete kamer. Rdsh. Goethals (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Lieven Schelstraete, zn van Joos, 32 jaar, wonend in Bassevelde en werkmán, wordt verhoord.

Getuige Lieven Schelstraete spreekt Segher Pauwels tegen daar waar die zijn optreden trachtte te minimaliseren: *“Pauwels ging zelfs zover dat hij de meier op de grond wierp en daar stevig vast hield. Hij wilde de meier verplichten de zaak te seponeren.”*

181y 17.09.95 Segher Pauwels uit Bassevelde moet voor het Consistorie verschijnen en wordt voor zes jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen.

Proces crimineel criminelyck ende extraordinair beleet.

Beschuldiging. Op 22 mei 1695 was **Segher Pauwels**, *diep inden avont synde, blyven sitten drincken in de herberghe Het Carosken*. Samen met nog anderen van zijn gezelschap werd hij geverbaliseerd door Jan Thysbaert, meier van Boekhoute. Dit was niet naar de zin van Pauwels. Hij sloeg de meier met zijn degen. Nog niet gekalmeerd, heeft hij de meier *met furie ende dreyghementen willen doen teecken en een briefken offe bescheet* dat hij hoogstens twee schellingen boete zou moeten betalen, en als kers op de taart, dat de waard die reeds betaald had!!!

Uitspraak. Het Hof zegt rekening te houden *met syne volontaire submissie ende verdrach in de discretie vanden Hove*, en veroordeelt hem om te verschijnen voor het Consistorie *ende aldaer met ontdeckten hoofde en op uwe [syne] knien Godt ende den Hove vuyt den naeme van Justitie vergiffenisse te bidden*. Tevens verbant het Hof **Segher Pauwels** voor één jaar uit de Provincie Vlaanderen. Na zijn vrijlating dient hij Gent binnen de vierentwintig uren te verlaten de Provincie binnen de drie dagen.

105r 7.10.95 Rdsh. Goethals bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

François Pattheet, zn van Geeraert, 48 jaar, baljuw en meier van de parochie van Hamme en van de heerlijkheid Sint-Anna, een enclave in Hamme, in het land van Dendermonde, wordt verhoord.

François Pattheet wordt blijkbaar verdacht van machtsmisbruik. Hij schreef procesverbalen aan de lopende band, maar hij verdedigt zich terdege. Luister maar:

“Verschillende personen van Hamme gaven me soms, zonder dat ik erom vroeg, een koppel kiekens of jonge duiven. In het Land van Waas en Dendermonde is het gebruikelijk jaarlijks aan de lokale baljuw ‘te gheven diergelycke erkentnisse by forme van nieuwe jaer’. Naar ik gehoord heb, was dit ook bij mijn voorgangers gebruikelijk.

Wat François Widey betreft, die heb ik laten veroordelen omdat hij duiven schoot waar hij niet mocht. Vanden Bossche heb ik een boete gegeven omdat zijn maten en gewichten niet behoorlijk geijkt waren.

Jan van Hoyer had een grote hoeveelheid ‘kemsat’ opgekocht en opgeslagen, iets wat volgens de plakkaten verboden is tijdens de huidige oorlog. De vordering van de boete maakte ik over aan de luitenant-baljuw van Dendermonde. Na de uitspraak en uitvoering van het vonnis ontving ik vijf pond of het derde van de boete. Dit is volgens de plakkaten de normale vergoeding waarop de aanbrenger van een dergelijk misdrijf recht heeft.

Na verwittiging door de meier van ‘Sombeke’(?) gaf ik Jan Serraerens een boete omdat hij hout weggedragen had. Bij gebrek aan bewijzen seponeerde ik de zaak zonder dat ik iets van hem ontvangen had.

Gillis de Keyser werd door de boeren gevangen. Daarna liet ik al zijn meubels verkopen. Meer dan de gerechtskosten bracht dit niet op.

In het huis van Jan de Schepper heb ik inderdaad wetteboden gelegd. Aan verscheidene personen had hij grote schulden en stond klaar om naar Amsterdam te trekken. Zijn burens hadden me daarvan verwittigd. Daar had hij een huis gehuurd tegen 300 gulden per jaar.”

106r 8.10.95 Het Hof laat **François Pattheet** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur vanden Berghe hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 300 gulden borgsom te betalen.

106r 7.11.95 In de secrete kamer. Rdsh. Meulebeke (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter de Rycke, zn van Matthys, 51 jaar en baljuw van Erembodegem, wordt verhoord.

Begin november 1695 werd baljuw Pieter de Rycke door een ambtenaar genaamd Waesberghe geverbaliseerd en vastgezet in de herberg van Jan Baptiste Stevens.

Pieter de Rycke: *“Waarom weet ik niet. Ik had hem niets misdaan en hij heeft me de reden niet gegeven. Waesberghe is uit de herberg vertrokken en een zestal uren later teruggekeerd. Dan begonnen we te discuten. Dan gaf hij wel zijn reden. Hij beweerde dat ik niet in mijn eigen hof zat, maar in die van de herberg ‘Den Appel’. Ik zei dat hij loog. De stadhouder, die daar ook aanwezig was, greep me bij de haren en gaf me met zijn vuist een slag in mijn gezicht.”*

106v 23.12.95 In de secrete kamer. Rdsh. Masseau (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de adv.-fisc. Spanoghe.

Lieven van Gansberghe, zn van Pieter, 33 jaar en *afghegaen* burgemeester van de parochie Melle, wordt verhoord.

Lieven van Gansberghe wordt ervan beschuldigd dat hij in *Den Gulden Appel*, gewapende met een musqueton, een deurwaarder en zijn assistenten bedreigde. Hij ontkent dit formeel.

106v 10.01.96 Het Hof laat **Lieven van Gansbeke** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Ronse hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 600 gulden borgsom te betalen.

107r 23.01.96 In de secrete kamer. Rdsh. van Vaerent (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g..

Cornelis de Croo, zn van Pieter, 43 jaar, landsman en gewezen ontvanger van de parochie Mannekensvere waar hij woont, wordt verhoord.

“Op 26 juni 1694 heb ik een spreuwharige ruïn van negen jaar verkocht aan François Verlé, landsman uit Merchem. Dit paard werd ingeschreven op 3 juni 1695 op naam van de nieuwe eigenaar. Dit paard heb ik effectief geleverd. En wat er verder mee gebeurd is, weet ik niet. Bij de verkoop was niemand aanwezig. De griffier was present bij de levering.”

107r 24.01.96 Van het Hof mag **Cornelis de Croo** naar huis terugkeren. Hij wordt verondersteld binnen *de acht dagen aenden heesschere te senden acte in forma*. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Robyn hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 300 gulden borgsom te betalen.

107r 6.02.96 Het Hof voegt er het volgende aan toe: *de saecke niet te laeten invoorderen ten waere men voordere preuve conde becommen*.

107r 20.02.96 In de secrete kamer. Rdsh. Sucx (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Jan Seymortier of Simortier, zn van Denys, 43 jaar, landsman en burgemeester van Berchem [Vlaamse Ardennen], wordt verhoord.

Opmerking. Het volgende verhoren zijn gedateerd op 16.04.96 en daarna op 9.08.96. Er zijn dus grote hiaten. Waarschijnlijk wijst dit op een onrustige periode gekenmerkt door Franse invallen of tenminste acute dreiging. Dit heeft ook zijn weerslag op de redactie van de verhoren: warrig en onsamenhangend. Met veel reserves pogen we het essentiële te geven van de volgende verhoren.

Jan Seymortier kreeg bezoek van deurwaarder Gyselins. Zijn knecht stond klaar om hem te ontvangen met wat Seymortier noemt *een cleyn auten vorcken* [klein houten vorkje]. Gelukkig hield betichte hem tegen. Ze namen afscheid van elkaar *in volle vrientschap ghevende aen elckander de handt met wensch van goede reyse*. Dit alles - hoeft het gezegd - volgens betichte.

108r 16.04.96 In de secrete kamer. Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Emanuel de Vuldere, zn van Guillaume, 56 jaar, wonend te Gent *ende bedryvende syne goederen tot Aeltert*, sedert zijn 18 jaar in dienst van Zijne Majesteit, wordt verhoord.

Warrig verhaal! Het betreft een slaande ruzie tussen Emanuel de Vuldere en baljuw Samaryn(?). De baljuw nam de koeien van de Vuldere in beslag.

Het oordeel van betichte over de baljuw is vernietigend: *“Het is al gebeurd dat de baljuw goederen aanslaat, ze doet verkopen en ze zelf tegen de helft van de waarde koopt!”*

109r 9.08.96 In de secrete kamer. Rdsh. Reninghe (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g..

Philips Ampe, zn van Philip, 30 jaar en baljuw van Lovendegem waar hij woont, wordt verhoord. Onduidelijk relaas dat we met enige reserves samenvatten.

Philips Ampe:

“Ik heb geen boete gegeven met behulp van militairen, wel met de assistentie van drie ambtenaren. In die dagen lag het regiment van Prins George van Denemarken in Lovendegem. In geval van weerstand vanwege soldaten, omwille van een exploit door mij betekent tegen een schuldenaar, mocht ik op de majoor van dit regiment rekenen.”

Blijkbaar was er wel een collectieve resistentie van een aantal soldaten. Die werden alle in de herberg van Jan Slocke vastgezet: Geeraert Slocke, Jan Devriendt, Jan Clays, Christiaen Dobbelaere, Marten Arens, Lieven Arens, Reynier de Vogelaere, François Clays, en verscheidene anderen.

“Om problemen te voorkomen liet ik hen vertrekken, maar Geeraert Slocke wilde absoluut blijven. Enkele soldaten sleurden hem buiten, zaten hem achterna zodat hij in het water sprong. Achteraf gaf ik hem bij mij thuis eten en drinken.”

109r 10.05.96 Het Hof laat **Philips Ampe** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Baele hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

Opmerking. De datum is verkeerd, want deze beslissing van het Hof is ver voor de datum van het verhoor gedateerd.

109v 15.06.96 In de secret kamer. Rdsh. van Laerebeque/ Larebeke bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Jan Roussel, zn van Gillis, 21 jaar, Brugge, koopman, wordt verhoord.

Van voerman Cattri ontving Jan Roussel een pakket uit Rijsel. Het Hof vindt dit verdacht en ondervraagt hem hierover. Zelf zegt hij niet te weten wie de eigenaar en de afzender is. Het Hof is overtuigd dat hijzelf de eigenaar is, en dat hij er alles van afweet, temeer omdat hij dit pakket door zijn schoonzoon in het kantoor te Brugge, *by avont ende by ontyde*, liet afhalen. Zo wilde hij blijkbaar inbeslagname ten allen prijze voorkomen. Bovendien liep er hierover in Brugge reeds een proces tussen de wethouders en Jan Roussel.

110v 15.06.96 Het Hof geeft de commissaris opdracht om met **Jan Roussel** naar Brugge te trekken om zijn boeken en correspondentie te controleren. Desnoods mag de commissaris deze in beslag nemen.

111v-113v De zaak van de Gentse factors in kalk: verward voor ons en maar ook voor het Hof. Wellicht geseponneerd.

111v 30.07.96 In de fiscale kamer. Rdsh. Maximiliaen van Voorspoel bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc..

Pieter van Trappen, zn van Daniel, Gent, 38 jaar, factor en wijnkoopman, wordt verhoord.

112v 30.07.96 In de fiscale kamer. Rdsh. Maximiliaen van Voorspoel bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc..

Omaert Schauteet (de griffier schrijft Schouteet), zn van Joos, Gent, factor, wordt verhoord.

113r 2.08.96 In de secrete kamer. Rdsh. Maximiliaen van Voorspoel bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc..

Pieter van Trappen wordt nogmaals verhoord.

113v 4.08.96 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Pieter van Trappen**.

113v 2.08.96 In de secrete kamer. Rdsh. Maximiliaen van Voorspoel bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc..

Omaert Schauteet wordt nogmaals verhoord.

114r 4.09.96 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Omaert Schauteet**.

Synthese van de zaak van de Gentse factors in de aankoop van kalk.

Op 27 april 1693 sloten enerzijds Pieter van Trappen, Omaert Schauteet en Jacques Crul enerzijds een contract voor drie jaar met anderzijds - eveneens samen Denys Bommaert, Jacques Wadripont, Jan Lefebvre en Joos Dewindt. Blijkbaar zouden Denys Bommaert en *consorten* in Doornik kalk aankopen en dit verzenden naar Gent met als bestemmingen Pieter van Trappen en *consorten*, en dit aan niemand anders.

Verder is het verslag verwarrend. Pieter van Trappen denkt dat het om een misverstand gaat en dat niet hij, maar wel een andere handelaar in kalk, Daniel van Trappen uit Gent, bedoeld is. Mogelijks werd het vooronderzoek niet grondig gevoerd omwille van de onrustige tijden tijdens de negenjarige oorlog. Van vermelde personen duikt verder niemand op.

114r 120v 126v 185r én 185r Isaac Siméon en zijn vrouw Michelle Françoise de Rans worden veroordeeld voor de uitgifte van valse penningen. Na geseling wordt de Rans levenslang verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden. Hijzelf is voortvluchtig en wordt levenslang verbannen uit alle Spaanse landen.

114r 8.08.96 In de chastelette. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g..

Michelle Françoise de Rans, dochter van François, 30 jaar, geboren in Valenciennes en vrouw van Isaac Siméon, wordt verhoord.

Michelle Françoise de Rans:

“Bij het kopen van een boterpot aan vrouw Elisabeth Janssens, vrouw van herbergier Gabriel Nuykens van ‘Het Bourgoins Cruys, op de Cooremerct onder De Dry Coninghen’, betaalde ik met ‘un écu d’ Hollande’. Dat die penning vals was, kan niet. Ze moet die uit haar eigen beurs gehaald hebben.”

Achteraf blijkt het bier te zijn in plaats van een boterpot. Catharine Nuykens, dochter van vermelde herbergier, bevestigt de verklaring van Elisabeth Janssens. Omwille van haar leeftijd, dertien jaar, dient Catharine, in tegenstelling met haar moeder, haar verklaring niet onder eed af te leggen.

Hélène Lense, een andere getuige, huisvrouw van François Deny wonend achter het Lappersfort, heeft eveneens valse pattacons ontvangen van de Rans.

De Rans klaagt zich over *het qalyck tractement* door haar man. Getuige daarvan zijn *de blauwe plecken ... op haer lichaem*. Ze vermoedt ook dat ze twee maanden zwanger is.

114r 9.08.96 Het Hof beslist **Michelle Françoise de Rans** onder eed te laten onderzoeken door de vrouw van de cipier op de tekenen van haar *geallegiert* [beweerd] *grootgaen* [zwangerschap]. Overmorgen dient de scherprechter haar te visiteren op mogelijke tekens van brandmerking of geseling.

120v 8.11.96 In de chastelette. Zie hiervoor.

Michelle Françoise de Rans wordt nogmaals verhoord.

“Een zekere Denise, goudsmid en graveur wonend nabij de armenschool voor jongens op de Reep, heeft aan mijn man getoond hoe men vals geld kan maken. Zelf heeft hij er nooit gemaakt. Hij ontving de valse penningen van Denise. Omdat ik te weinig bijeen bedelde heeft mijn man me opnieuw geslagen. Ik heb ook horen vertellen dat Denise in Rijsel tot drie keren toe gemarteld werd, omdat hij gestolen zilverwerk smolt.

In totaal heb ik in deze stad een twintigtal valse pattacons uitgegeven, in Antwerpen een tweetal. Bovendien gooide ik er ongeveer tien in de rivier.”

126v 22.03.97 In de chastelette. Zie hiervoor..

Michelle Françoise de Rans wordt een laatste maal verhoord.

De Rans zegt dat de tekenen van haar zwangerschap verdwenen zijn, vraagt vergiffenis aan het Hof, en smeekt om vrijlating *de cette prison pénible pour la passion que le bon Dieu a souffert le Vendredi Saint*.

Ze benadrukt nogmaals dat haar man haar dwong om die valse penningen uit te geven.

185r 30.03.97 Valsmunter Isaac Siméon wordt levenslang verbannen uit alle Spaanse landen.

Het proces wordt *criminelyck ende extraordinair* gevoerd.

Beschuldiging. Het Hof heeft ernstige vermoedens dat **Isaac Siméon**, soldaat verantwoordelijk voor de aankoop van levensmiddelen [*vivandier*] voor zijn regiment, valse Zeeuwse en Hollands penningen fabriceerde. Bovendien dwong hij zijn vrouw, Michelle de Rans, die uit te geven.

Uitspraak. **Isaac Siméon** wordt levenslang verbannen uit alle Spaanse landen. Riskeert hij het terug te keren, dan wacht hem de dood. Al zijn bezittingen worden geconfisqueerd. Hij moet ook de proceskosten betalen.

185r 30.03.97 Voor het uitgeven van valse penningen wordt Michelle Françoise de Rans, vrouw van Isaac Siméon, veroordeeld tot geseling op een schavot en tot levenslange verbanning uit de (Zuidelijke) Nederlanden.

Beschuldiging. **Michelle Françoise de Rans** bekent dat ze (o.a.) op 7 en 8 augustus 1696 in Gent valse Zeeuwse en Hollandse pattacons uitgaf.

Uitspraak. **Michelle Françoise de Rans** dient *gheleet te worden op eenen schavot gherecht voor de pilaren van desen Castheele, ende aldaer ghegeeselt te worden met scherpe roeden totten loopende bloede*. Verder wordt ze levenslang verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden. Na haar vrijlating moet ze Gent binnen de vierentwintig uren en de andere Zuidelijke Nederlanden binnen de drie dagen verlaten. Doet ze dit niet, dan wacht haar de galg. Tenslotte moet ze al haar proceskosten betalen.

116r 15.09.96 In de secrete kamer. Rdsh. de Jonge bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.

Jan vanden Eeckhoute, zn van Louys, 30 jaar en wonend in Gaver, wordt verhoord.

Op 6 juli 1696 heeft deurwaarder Gerrebrant een exploit betekent en wetteboden gelegd bij Jan vanden Eeckhoute. Verder betreft het een dispuut over de betaling van de deurwaarder.

Volgens Jan vanden Eeckhoute was hij bereid de deurwaarder te betalen, maar de deurwaarder daagde niet op in herberg *De Dry Coninghen*.

116r 19.09.96 Het Hof laat **Jan vanden Eeckhoute** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Derouck hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 40 ponden borgsom te betalen.

117r 19.09.96 In de secrete kamer. Rdsh. de Jonge bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.. **Adriaen Thysebaert**, zn van Cornelis, 40 jaar en landsman te Bassevelde, wordt verhoord. Het betreft de klassieke twist op de buiten over een *passagie* of *deurwegh* [uitweg of doorgang]. We geven de versie van Adriaen Thysebaert.

“Mijn vrouw is erfgename van een stuk land dat ik uitbaat en gelegen is naast dit van Niclaeys Matthys. Vroeger had Matthys toegang tot zijn land via een weg die dwars door mijn land liep Op bevel van de voogd van de eigenaar heb ik die verlegd. De nieuwe weg was trouwens korter. Op zekere dag wilde Matthys met ‘ghewelt ryden door de vruchten lancx de oude passagie’. Er vielen woorden en ik ben naar huis gegaan en teruggekeerd met een pistool die ongeladen was. Verder is er die keer niets gebeurd.

Op een andere keer wachtte hij me op, een spade in de hand. Hij wilde me agresseren en ik was wel verplicht me te defenderen. Om de spade af te weren, sloeg ik met de stok, ‘dick ontrent twee duymen’, waarmee ik mijn koe dreef. Met die stok gaf ik een slag op de spade en het kan dat ik Matthys trof. Ik was zo verbouwereerd dat ik het niet meer weet.”

117r 22.09.96 Het Hof laat **Adriaen Thysebaert** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur de Rouck hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 50 gulden borgsom te betalen.

118r-120r Waarschoot: Marten de Camargo en zijn zoon Joos vchten tegen Joos Versluys, korporaal van de wacht.

We vonden geen vonnis en geven de achtereenvolgende verhoren.

118r In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Neyt, bijgestaan door griffier Dubois, de adv.-fisc.. **Marten de Camargo**, zn van Cornelis, *diep inde sestich jaeren*, uitbater van de herberg *De Keele* te Waarschoot, wordt verhoord.

“Op 15 juli 1696 hadden Joos Bauwens, Jooris vande Voorde en Jan Blomme in mijn herberg wat gedronken. Rond negen uur ‘s avonds voelde ik me wat ‘by drancke’ en ben gaan slapen. Plots hoorde ik buiten lawaai. Ik ben opgestaan, heb mijn geweer genomen en ben op straat gegaan. Daar zag ik enkele personen van de wacht, waaronder korporaal Joos Versluys en Jan de Jaeghere. Ik herinner me dat de korporaal me op de grond smeed. Eens terug binnen heeft iemand door de deur geschoten. Kort nadien werden vermelde personen en ikzelf aangehouden.”

118v Zie hiervoor.

Joannes de Camargo, zn van Marten bij wie hij woont, 19 jaar, wordt verhoord.

“Op 15 juli 1696 was ik te ‘vryen’ geweest. Terugkerend met Jan de Groote zagen we onderweg enkele personen van de wacht. Die riepen dat we moesten blijven staan. Nabij mijn huis was korporaal Joos Versluys aan het vechten met mijn vader. Ik trok Joos Versluys, die op mijn vader lag, weg. Jan Blomme sloeg wachter Pieter van Laere en scheidde ons. Jan de Groote liep weg. Met Jan Blomme, Joos Bauwens, en Jooris van de Voorde ben ik verder

gegaan. Gekomen in de herberg van mijn vader schoot iemand dwars door de deur. Kort nadien nam men mijn drie compagnons, mijn vader en ikzelf, gevangen.”

119r Zie Hiervoor.

Jan Blomme, zn van Joos, 24 jaar, wonend in de Weststraat te Waarschoot, wordt verhoord. Jan Blomme bevestigt het relaas van Joannes de Camargo, maar voegt erbij dat Marten de Camargo buiten gelopen kwam met zijn geweer in de hand, dat hij bovendien mikte op korporaal Versluys, en dat vooraleer ze begonnen te vechten. Bovendien had Jan Blomme gezien dat iemand Pieter van Laere gekwetst had.

119v Zie hiervoor.

Joos Bauwens, zn van Joos, 36 jaar en wonend te Waarschoot, wordt verhoord. Joos Bauwens bevestigt voorgaande verklaringen.

120v Zie hiervoor.

Jooris vande Voorde, zn van Lieven, 30 jaar en wever in Waarschoot, wordt verhoord. *“Nadat de kapitein van de wacht binnenkwam, werden we gevangen genomen.”*

121v 13.12.96 Rdsh. du Mont bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Philips Wauman, zn van Thomas, 28 jaar en *princelycken officier der stede van Ghendt*, wordt verhoord.

Betreft een geval van machtsmisbruik.

“Op 28 september 1696 kwam ik met de stokhouder nabij de ‘Hooghbrugge’ [Gent]. Voor ons gingen een schipper en een arbeider, beiden met - zo dacht ik - een verdacht pakje. Ik heb hen gevolgd langs de Lange Munt tot in het begin van de Dondersteeg. Ik vroeg hen wat er in het pakje stak. Waarop ze antwoordden dat ze in ‘Den Bruinvis’ een afspraak hadden met de eigenaar, en dat die wel zou tonen wat er in de pakjes zat.

Daar vroeg de eigenaar me wie mijn opdrachtgever was. Ik kon niet anders dan te zeggen dat ik door niemand gemandateerd was.”

Het Hof: *“Ge wist toch dat ge daartoe ‘als princelycken officier’ geen mandaat had om iemand een boete te geven.”*

Philips Wauman: *“Ik was ervan overtuigd dat een ‘princelycken officier’ iets mocht in beslag nemen om fraude te voorkomen.”*

123r-125v Heusden. Wie stak Liven van Doorisele neer n.a.v. onderhandelingen over de verkoop van een windmolen? Jan de Wilde of Jacques van Doorisele? Of beiden?

Het relaas van de baljuw is nagenoeg volledig. Hier en daar vullen we het wat aan met bijzonderheden uit de andere verhoren.

123r 17.12.96 In de secrete kamer. Rdsh. le Waitte (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Liven de Backer, zn van Machary, 32 jaar en baljuw van de parochie Heusden, wordt verhoord.

“Op 16 mei 1696 in de namiddag vergaderden de burgemeester, de griffier, de schepenen en ikzelf in de herberg De Vier Hemelskinderen bij Thobias van Imschoot. In de kamer ernaast ontstond een krakeel tussen Liven van Doorisele en zijn zoon Jacques [Jacobus], over de verkoop aan Jan de Wilde van een windmolen. Van die molen was Joos van Doorisele eigenaar.

Samen met schepen Jan Gillaert ging ik hen kalmeren. Toen ze elkaar de hand gaven dachten we 'dat de saecke effen was'. Jacques van Doorisele feliciteerde zelfs Jan de Wilde met zijn koop. We gingen opnieuw binnen. Nadien hoorden we nogmaals kraakeel op straat. Buiten gekomen zag ik Liven van Doorisele ter aarde liggen. Iemand zei me dat hij nog in leven was. Naar men zei was hij door Jan de Wilde gestoken met een mes en geslagen met een stok. Mijn huidige verklaring is dezelfde als wat ik 'soo préparatoire' als 'ordinaire' voor de opperbaljuw en de Leenmannen van de Burggraaf, gezegd heb."
 Het Hof: "Waarom hebt ge Jan de Wilde niet gearresteerd?"
 Liven de Backer: "Achteraf heb ik die nooit meer gezien. Nochtans deed ik al het mogelijke 'soo by daeghe als by nachte'."

123v 17.12.96 Zie hiervoor.

Pieter Clauwaert, zn van Pieter, 28 jaar en griffier van Heusden, wordt verhoord.
"Ik heb me moeten uit de voeten maken toen Jacques van Doorisele me bedreigde met zijn mes. Die riep zelfs dat al wie hij zag vijanden van hem waren."

124r 17.12.96 Zie hiervoor.

Lieven de Roker, zn van Joos, 55 jaar en burgemeester van de parochie Heusden, wordt verhoord. Lieven de Roker spreekt over kraakeel tussen Joos en Liven van Doorisele. Ook hij zag dat Jacques van Doorisele een mes in zijn handen had.

124v 17.12.96 Zie hiervoor.

Jan Gillaert, zn van Bauduin, *afgegaen* schepen van Heusden, wordt verhoord. Ook hij heeft het over kraakeel tussen Liven van Doorisele en Joos van Doorisele. Ook hij is gevluht voor Jacobus van Doorisele gewapend met een mes.

125r 17.12.96 Zie hiervoor.

Andries de Mol, zn van Joos, 37 jaar en schepen van Heusden, wordt verhoord. Ook Andries de Mol werd achterna gezeten door Jacobus van Doorisele gewapend met een bloot mes.

125r 17.12.96 Zie hiervoor.

Thobias van Imschoot, zn van Thobias, 32 jaar en ambtenaar te Heusden, wordt verhoord. De uitbater van De Vier Hemelskinderen werd op zijn beurt bedreigd en liep het risico van messteken.

Het Hof: "*Hoe durft ge het aan herberg te houden als officier!*"

Thobias van Imschoot: "*Doe ik maar één Job, dan kan ik er 'niet en ... gheraecken'* [dan heb ik onvoldoende inkomen als kostwinner].."

125v 17.12.96 Zie hiervoor.

Adriaen van Imschoot, zn van Pieter, 53 jaar en ambtenaar van de parochie Heusden, wordt verhoord.

"Ik deed al het mogelijke om een einde te maken aan het kraakeel. Met een grote stok heb ik Jacobus van Doorisele op zijn hand geslagen."

126v-136v Ambacht van Boekhoute. Het Hof stelt zich vragen bij sommige uitgaven in oorlogstijd. Lieven Dhanens, leider van een *partye* [bende] partizanen die de streek onveilig maakten, connecties had met de Franse vijand en het Ambacht afperste, wordt tevergeefs opgespoord. Uiteindelijk nam Lieven Dhanens dienst in het Franse leger.

Interpretatie van de auteur. We waren ten zeerste benieuwd naar de impact van de negenjarige oorlog op de rechtspraak. In de loop van 1696 keerden de kansen ten nadele van Frankrijk en op 20 september 1697 werd de vrede van Rijswijk gesloten. Wellicht is het niet toevallig dat het Hof verschillende notabelen van het Ambacht van Boekhoute schriftelijk verzocht om op 15 april 1697 voor het Hof te verschijnen. Het Hof was vooral geïnteresseerd in Lieven Dhanens, de leider van een *partye* [bende] partizanen. Deze bende maakte niet alleen de streek onveilig, maar bleek ook connecties te hebben met de Franse vijand. Wat Lieven Dhanens betreft, het Hof vernam bij de verhoren dat die uiteindelijk dienst nam in het Franse leger.

Nog voor de verhoren wist het Hof dat het Ambacht van Boekhoute twintig pattacons betaald had aan Lieven Dhanens. Vooral het feit dat het Ambacht Dhanens betaald had, zagezegd uit *courtoisie*, wekte groot wantrouwen van het Hof.

Werden ondervraagd:

126v 131r Bauduin Wauters, baljuw van de Stad en het Ambacht van Boekhoute,
127r 133v 134v Michiel Quénon, griffier en ontvanger van het Ambacht van Boekhoute,
128v 135v Pieter Quénon, gewezen burgemeester van het Ambacht van Boekhoute,
129r 136v Jan Baptiste du Bosch, procureur en stokhouder van Boekhoute,
129v Guillaume Vergaert, cipier van de gevangenis van Oost-Eeklo.

Bauduin Wauters, Michiel Quénon, Pieter Quénon, Jan Baptiste du Bosch ontvingen alle een dagvaarding vanwege het Hof.

Opmerkingen.

1. Vooral griffier Helias was zenuwachtig. De redactie van sommige van zijn verhoren is zeer verward. Zoals we vroeger ook nog vaststelden is het soms niet duidelijk wie Helias bedoelt met *hij*. Dit kan zowel de ondervraagde zijn als degene waarover de ondervraagde spreekt. Blijkbaar werden de griffiers gevraagd beter op hun tellen te letten, want griffier Sucx die bij ons weten geen last had van dit probleem, schrijft in 138r op één pagina tweemaal: “*hij die spreekt*”, waarmee Sucx de ondervraagde bedoelt.

2. Hoger schreven we dat het Hof vooral geïnteresseerd is in Lieven Dhanens en zijn partizanen. De verhoren beperken zich niet tot wat we de zaak Lieven Dhanens kunnen noemen. Het Hof ondervraagt de confessanten vooral over hun financiële inkomsten en uitgaven. Naarmate de verhoren vorderen, duikt de naam Lieven (Dhanens) meer en meer op.

126v 15.04.97 In de secrete kamer. Rdsh. Meulebeke (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.- g..

Bauduin Wauters, zn van Pieter, 31 jaar en baljuw van het Ambacht van Boekhoute, wordt verhoord.

De p.-g.: “*Vuyt wat hoofde’ hebt gij ‘eene merckelycke somme ghetrocken wel van seventhien pattacons onbegrepen [ongeveer] ter causen [om reden dat] eene van syne kinderen [kinderen van Joos vande Velde] by onghelucke in het waeter ghevalen ende verdroncken was’?*”

Bauduin Wauters: “*Na de lijkschouwing van het kindje van Joos vande Velde, heb ik enkel de in het Ambacht van Boekhoute bij ordonnantie voorziene twintig schellingen als salaris ontvangen. Meer niet.*”

127r 16.04.97 Het Hof laat **Bauduin Wauters** huiswaarts keren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

127r 15.04.97 In de secrete kamer. Rdsh. Meulebeke (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Michiel Quénon, zn van Michiel, 40 jaar, griffier en ontvanger van het Ambacht van Boekhoute.

Michiel Quénon heeft ook op 13 april 1697 een brief ontvangen om op 15 april 1697 voor het Hof te verschijnen.

De p.-g.: “Bij *missive* van 27 november 1696 heeft men gemeld dat de vermelde 20 pattacons uit *courtoisie* gegeven werden aan Lieven Dhanens. Is die *courtoisie* die het Ambacht gewoon is te geven aan de partizanen een vast bedrag. Aan wie wordt ze gegeven? Op een vast tijdstip? Wie bepaalt de grootte ervan? Wordt die gifte onmiddellijk gerapporteerd aan het College en wordt ze ingeschreven in het resolutieboek?”

Michiel Quénon: “*Die courtoisie wordt gegeven aan partijen die een dienst bewijzen aan het Ambacht en niet komen 'thairen'* [verteren]. *De grootte varieert naargelang de bewezen dienst en ik heb dit gerapporteerd aan het College, maar men heeft dit niet genoteerd in het resolutieboek.*”

Het Hof: “*In uw brief staat dat ge geen geschil had met Gillis de Meyere, maar dit is manifest onjuist. Ge weet toch dat Gillis u publiek uitgescholden heeft voor dief, en dat ge een grotere straf verdiende dan de persoon 'die corts te voren ghebrant was om kerckdiefte'.*”

Michiel Quénon: “*Dan moet hij dit gezegd hebben in mijn afwezigheid.*”

Het Hof: “*Op 14 oktober waart ge aanwezig op een belangrijke vergadering op het Landhuis van Boekhoute. Wie was daar ook? En wie was gewapend?*”

Michiel Quénon: “*De h. van Kaprijke, de baljuw van Maldegem Zoetaert, de burgemeester van Assenede Matthys de Cock, de overleden heer van Boekhoute en de burgemeester van Boekhoute Jooris Pieters. Matthys de Cock had een geweer bij omdat hij te voet was samen met messagier de Bosschere.*”

Het Hof: “*Waar woont Daniel Lippens en hoe groot is de afstand tussen het huis van Lippens en het Landhuis?*”

Michiel Quénon: “*Hij woont op de kasseiweg die leidt naar de kerk. Zijn huis staat op de splitsing van de straten die lopen naar Bassevelde en naar de landdijk. De afstand tussen het huis van Lippens en het Landhuis is ongeveer vijftig roeden.*”

128v 15.04.97 In de secrete kamer. Rdsh. Meulebeke (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter Quénon, 43 jaar en op zijn beurt burgemeester geweest van het Ambacht van Boekhoute, wordt verhoord.

Procureur-generaal: “*Kent ge Liven Dhanens?*”

Pieter Quénon: “*Ja, hij woonde een tijdje in een van mijn huizen in Bassevelde als bakker. Daarna nam hij dienst bij de Franssen. Dhanens is nog een paar keren teruggekeerd als 'partye leeder'.*”

P.-g.: “*Hoe hebt ge het aangedurfd Dhanens te verzoeken om de Meyer 'qualyck te tracteren' en met belofte om hem daarvoor te vergoeden?*”

Pieter Quénon: “*Dat zijn verzinsels. Ik heb er niet eens aangedacht!*”

P.-g.: “*Hebt ge Dhanens nog voor andere zaken 'gheëmployeert'?*”

Pieter Quénon: “*Neen.*”

129r 16.04.97 Het Hof laat de supplianten [meervoud, dus zowel **Michiel als Pieter Quénon** en waarschijnlijk ook **Jan Baptiste du Bosch?**] huiswaarts keren. Zij moeten beloven dat zij zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de

(eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient elk van hen 200 ponden borgsom te betalen.

129r 15.04.97 In de secrete kamer. Rdsh. Meulebeke (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan Baptiste du Bosch, zn van Ghyselbrecht, 26 jaar, procureur en stokhouder van Boekhoute, wordt verhoord.

“Ik ben nooit op jacht geweest met knechten van wijlen de heer van Boekhoute. De vergadering op het Landhuis van Boekhoute herinner ik me goed. Ik was daar de hele dag aanwezig.”

129v 19.04.97 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Meulebeke (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Guillaume Vergaert, zn van Pieter, 52 jaar en cipier van de gevangenis van Oost-Eeklo, wordt verhoord.

Uit de gevangenis van Oost-Eeklo waren op 26 januari 1697 door een gat tien gevangenen ontsnapt. Guillaume Vergaert zegt dat hij alles gedaan heeft *waertoe eenen cipier verobligiert is*.

130r 19.04.97 Het Hof laat **Guillaume Vergaert** huiswaarts keren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij moet ook de gerechtskosten betalen.

131r 21.06.97 In de secrete kamer. Rdsh. Goethals (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Bauduin Wauters wordt nogmaals verhoord.

Gelieve onderstaande met enige reserve te lezen. Het is ook onvolledig.

1° Baljuw Wauters verpacht een groot deel van zijn taken. Een zekere Bertholomeus pacht het officierschap van de parochie Boekhoute voor 16 ponden *'s jaers*. Bassevelde bedient Wauters zelf. Pieter de Bucq pacht de zaken van Oost-Eeklo en betaalt daarvoor eveneens 16 ponden *'s jaers*.

Wat de dienst van de meiers betreft, die betalen hem elk jaar 5 tot 6 ponden. Hij beweert voor dit laatste gerechtigd te zijn krachtens de toelating die hij heeft van de heer van Boekhoute. Het Hof betwijfelt dit laatste en verwijst naar de nieuwe beschikkingen hierover van 1666 en 1675. Wauters: “... *dat syne voorsaeten syn ghebleven in possessie van deselfve officiën in pachte te gheven, niet ieghenstaende voornoemt reglement ...*”

2° Wauters heeft Adriaen Thysebaert een boete gegeven en vastgezet in de herberg Sint Joris in Bassevelde omdat hij een akte van 24 ponden niet betaald had.

“Met de hulp van enkele dragonders is hij ontsnapt aan mijn assistenten. Zelf kreeg ik ook enkele klappen van hun roer. Uiteindelijk hebben we hem toch aangehouden en gebonden weggevoerd. Van de opdrachtgever van die actie heb ik niets ontvangen, zelfs geen oortje!”

3° *“Martyne van Wambeke, wed. van Jaspard van Langenhove, heb ik na haar arrestatie naar het Gravenkasteel doen voeren met een wagen, twee paarden en begeleid door een viertal officieren. Bovendien heb ik de wacht moeten meesturen. Die diende in Gent uit te slapen. Vandaar dat de kosten hoog opliepen.”*

4° *“Adriaen Ysebaert heb ik in opdracht van de stokhouder van Watervliet een boete gegeven, en bij hem wetteboden gelegd. Voor dit alles heb ik hem 8 schellingen aangerekend.”*

5° *“Voor wat het sleuren van bieren en het ijken van maten betreft, heb ik mijn ‘devoir’ gedaan. Voor de grootte van de boeten verwijs ik naar de desbetreffende ordonnantiën.”*

6° “Voor de heen- en terugreis naar Gent rekende ik 9 gulden. Analoog voor het gaan en keren van Bassevelde naar Philipine: 4 gulden.”

7° “Ik ontken met klem dat ik ‘eenich exces ghecommitteert heb in myn sallarissen ... in criminele saecken’.”

133v 21.06.97 In de secrete kamer. Rdsh. Goethals (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Michiel Quénon, griffier en ontvanger van het Ambacht van Boekhoute, wordt nogmaals verhoord.

Michiel Quénon: “Tegen Gillis de Meyer heb ik nooit een proces gehad. Bij wat in Assenede gebeurde, heb ik enkel mijn schoonvader geholpen toen die vocht met Marten Miseroen. In dezelfde maand ben ik naar Rijsel geweest om te spreken over belastingen. Ik ben langs Menen teruggekeerd zonder dat ik met Dhanens gesproken heb.

In oktober 1693 was ik in Menen. Op dezelfde dag ging ik samen met de gouverneur naar Kortrijk. Daar onderhandelde ik met intendant Bagniol en maarschalk de Luxemburg met de bedoeling ontlasting van ‘fouragie’ te bekomen. Markies de Lavalette had dit gevraagd. Op de avond van Drie Koningen 1695 kwam Lieven Dhanens in Boekhoute ‘met eene partye soldaten’. Terwijl we aan het avondmalen waren, kwam hij ongevraagd bij me thuis. Nadat hij gegeten had, wilde hij me alleen zien in een aparte kamer. Daar vroeg hij me ‘eene courtoisie offe nieuwaer ghelyck andere partisans ghewoone waeren te proffiteren’. Hij was in lange tijd niet meer in het Ambacht geweest ‘met syne partye ende hadde daerdoore gheëviteert groote oncosten’ [voor het Ambacht]. Hij beloofde in de toekomst het Ambacht ‘te exempteren’ [te ontzien], waarvoor ik hem 20 pattacons toestond. Dezelfde avond wilde ik hem betalen, maar hij verkoos ‘een briefken van twintich pattacons in specie’ op Jan Terrier uit Kortrijk.

Die avond hoorde ik ‘afgaen eene scheute die afghelaeten wiert by [door] Guido Decker, synde het roer vande burghmeestere Cock.”

Michiel Quénon vraagt haar huis te mogen terugkeren. Het Hof zal morgen hierover beslissen.

134v 22.06.97 In de secrete kamer. Rdsh. Goethals (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Michiel Quénon wordt nogmaals ondervraagd. Wat niet ter zake doet, hebben we weggelaten.

De procureur-generaal toont een tekst van de hand van de ondervraagde:

Het Hof: “In uw verslag van uw reis naar Rijsel citeert u enkele namen van personen waarmee u samen gedronken hebt: ‘capitain Teerlinck, de partisans Latour, Wynsberghe, Lieven en mons. Maleyne’. Die Lieven was toch Lieven Dhanens, ‘die in partye gheloopen hebbende voor de Fransche, die men in het Ambacht ghemeenelyck Lieven noemt’?

Michiel Quénon: “Ja.”

Het Hof: “Waarom hebt ge op uw verhoor van gisteren stellig beweerd dat ge Lieven Dhanens op uw reis naar Rijsel niet gezien hebt? De enige reden kan zijn dat ge met hem iets afgesproken hebt dat niet geoorloofd was, en dat daarom geheim moest blijven. Hij was ‘waerelyck eenen formelen partyeleider’ van het niveau van de partisanen la Tour en Wynsberghe.”

134v 22.06.97 Het Hof laat **Michiel Quénon** huiswaarts keren op den cautie juratoire ende fideussoire by hem voorgaendelyck ghepresteert.

135v 15.07.97 In de secrete kamer. Rdsh. Goethals (comm.) bijgestaan door advocaat en griffier Helias, de p.-g..

Pieter Quénon wordt nogmaals verhoord.

“Zoals uit de biljetten blijkt, heb ik geen geld achtergehouden dat me niet toekwam. Op zekere dag bij mij thuis wilden Engelse officieren, in tegenwoordigheid van het merendeel van de wethouders, amper een vierde betalen van wat hun manschappen in twee of drie dagen in de herberg Leopoldus, uitgebaat door Jan de Caluwé, verteerd hadden. Ze waren bereid een vierde te betalen en wensten een kwitantie waarop het volledige bedrag moest staan. Uit protest weigerde ik ook maar iets te ontvangen.

Het is waar dat Lieven Dhanens een tijdje als naaste buurman in een van mijn huizen woonde. Toen hij in Franse dienst ging, is hij vertrokken. Later kwam hij terug met een partye soldaten. Ze verbleven op het erf van Charles vanden Heede, landsman te Bassevelde. Ontboden door hem vroeg hij voor zichzelf en zijn soldaten een verfrissing. Die heb ik hem gegeven.”

136v 16.07.97 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Pieter Quénon**.

136v 15.07.97 In de secrete kamer. Rdsh. Goethals (comm.) bijgestaan door griffier Helias. **Jan Baptiste du Bosch** wordt nogmaals verhoord.

“Ik heb gehandeld op bevel van de burgemeester en de schepenen van Boekhoute.”

125v 28.01.97 In de *cipirage* van het Hof. Rdsh. Ameye (comm.) bijgestaan door griffier du Bois, de p.-g..

Graag enige reserve voor onderstaande synthese, want het relaas van de griffier is onduidelijk, vooral voor wat de chronologie betreft.

Jooris de Smet, Opwijk, landsman, *tusschen de vyftich ende sestich jaeren*, wordt verhoord.

In juni 1695 werden de koeien van Jooris de Smet in beslag genomen door Adriaen de Smet en gestald bij herbergier Jan de Reu. Dit ging gepaard met wat trekken en duwen.

Jooris de Smet: *“De verbalisant riep meier Marotte(?) erbij. Ik had die heel wat diensten bewezen en ik voelde me gerust. Voor hem had ik verschillende keren met mijn paarden gewerkt, mijn zoon wachtte zijn koeien en onlangs had ik hem twee tonnen bier geleverd. Voor al die zaken ontving ik niets.*

Marotte verkocht mijn koeien. Weet hij met de verkoopsom deed, weet ik niet.

Ik ontken dat ik mijn koeien samen met mijn dochter uit de stallingen van de herberg uitgedreven heb. Integendeel, Jan Verspricht betaalde mijn schuld en ambtenaar Frans van Geet bracht ze bij mij thuis. Ik vraag dat het Hof me zou vrijlaten, tenminste op borg.”

130r 7.05.97 In de secrete kamer. Rdsh. Meulebeke (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g. la Villette.

François de Clercq, zn van Jacques, 38 jaar, goudsmid te Oostende, wordt verhoord.

François de Clercq: *“Uit Holland had ik goederen ontvangen en die aangegeven in het kantoor van Zijne Majesteit. Ambtenaar seign. Pauwel bracht me thuis de rekening van de rechten: 54 gulden 16 stuivers en 9 denieren.*

Ook van ambtenaar Pousset ontving ik een briefje met de rechten waarop François de Broe meende aanspraak te maken. Aan beiden heb ik gezegd dat ik de volgende dag zou betalen, en hen gevraagd om 's anderendaags terug te komen tussen acht en negen uur 's morgens. Enkel Seign. Pauwel was op de afspraak. Ik heb gewacht maar Pousset daagde niet op.

Op de markt kreeg ik een boete van Jacques Colfmaeker, eveneens ambtenaar van vermeld kantoor. Diens assistent, een soldaat, zette me vast in de herberg De Sterre waar hij me de

reden van zijn exploit gaf. Aan notaris vanden Heede heb ik 9 gulden en 5 stuivers betaald plus het salaris voor het procesverbaal.

Ik was woest op Jacques Colfmaeker omdat hij me publiek verbaliseerde, en me behandelde als een schoelie niettegenstaande ik nooit geweigerd had te betalen.”

130v 7.05.97 Het Hof laat **François de Clercq** huiswaarts keren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Bauters hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 100 gulden borgsom te betalen.

En verder eveneens op 7.05.97 besluit het Hof deze zaak af te sluiten, tenzij later een nieuwe resolutie volgt.

136v 29.08.97 In de secrete kamer. Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.. **François van Afferden**, zn van Joannes, 36 jaar en baljuw van Diksmuide, wordt verhoord. Ruwaerd François van Afferden vraagt het Hof vrijstelling van vervolging omdat het een zaak betreft tussen hem en het college van schepenen en de burgemeester van Diksmuide, met wie er een proces loopt. Het Hof slaat dit verzoek af en motiveert grondig zijn beslissing. Men vermoedt onder andere dat hij met het magistraat van Diksmuide onder één hoedje speelt.

137v-138r Zevergem. We geven onmiddellijk onderstaande twee verklaringen i.v.m. deze voor ons zeer onduidelijke zaak.

137v 7.10.97 In de secrete kamer. Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier Michel, de p.-g. Braet. **Laureyns d’ Hossche**, zn van David, 25 jaar, wonend op de parochie van Zevergem *ende ghebrande schencker*, wordt verhoord.

“Op 3 juni 1697 was ik samen met Lieven Dhondt op de heerweg tussen Gent en Oudenaarde. We ontmoetten Lieven de Ronne en wensten hem goede avond. Ik zag een konijn lopen naar de Warande en schoot er naar met mijn geweer dat met zaad geladen was. Ik hoorde ‘voleur’ roepen. We haalden Lieven de Ronne in met wie ik begon te vechten. In de herberg ‘Den Snytaf’ heb ik met de Ronne een glas bier gedronken.”

138r 7.10.97 In de secrete kamer. Rdsh. Sucx, bijgestaan door griffier Michel, de p.-g. Braet. **Lieven Dhondt**, zn van Lieven, 54 jaar en koster van Zevergem, wordt verhoord. Lieven Dhondt bevestigt de verklaring van Laureyns d’ Hossche.

138r 8.10.97 Het Hof laat **Laureyns d’ Hossche en Lieven Dhondt** naar huis terugkeren, mits te zweren dat ze gevolg zullen geven aan elke aanmaning van hun procureur Mesdagh. Ze moeten tevens een borgsom van 100 gulden betalen.

138v 7.10.97 In de secrete kamer. Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Jan Holderbeke, zn van Jan, 26 jaar, landsman te Waarschoot, wordt verhoord.

“Ik commandeerde een ‘corporaelschap’ in de herberg ‘Het Leestjen’ te Waarschoot. Plots kwam Jan Cools van de wacht me zeggen dat er een deserteur in de buurt was. Ik gaf bevel hem te halen.”

Een gevecht ontstond tussen de man van de wacht en de zogezegde deserteur, waarbij die gekwetst werd. Achteraf bleek het een misverstand. De vermeende deserteur bleek Jan Pauwels te zijn, een assistent van deurwaarder Frigaël. Jan Pauwels die voorheen soldaat was, woonde thans bij zijn ouders in Waarschoot.

Opmerking. Het duurde twee maanden vooraleer het Hof nog een verhoor afnam.

139v 141v 142r 187v Kerkhove. Enkele boevers [paardenknechten] traden zeer gewelddadig op tegen functionarissen die hun paarden willen in beslag nemen.

Alhoewel we maar een verslag vinden van twee personen die verhoord werden, toch worden vijf personen veroordeeld. We geven de twee verhoren en daarna het vonnis.

139v 11.12.97 In de *cipieragie* van het Hof. Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier Michel, de p.-g. Braet.

Jacques van Steenbrugge, zn van Jan, 35 jaar, jonkman wonend bij zijn vader te Kerkhove, wordt verhoord.

141r 16.12.97 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jacques Steenbrugge**.

141v 16.12.97 In de secrete kamer. Rdsh. Reninghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Michiel vande Vyvere, zn van Pauwel, 60 jaar, landsman en *hostelier* te Kerkhove, wordt verhoord.

141v 17.12.97 Het Hof laat **Michiel vande Vyvere** en **Jan van Steenbrugge** huiswaarts keren. Zij moeten zweren dat zij zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur Mesdagh hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dienen zij 200 gulden borgsom te betalen.

Opmerking. Bij de verhoren staat er wel degelijk Jacques van Steenbrugge en bij het vonnis Jan van Steenbrugge.

142r 17.12.97 In de secrete kamer. Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Jan van Steenbrugge, 71 jaar, lansman en molenaar te Kerkhove, wordt verhoord. Jan van Steenbrugge zegt niets van de feiten te weten vermits hij gras genoeg heeft.

187v 11.06.98 Kerkhove: vijf personen veroordeeld voor zware fysieke agressie op ambtenaren. Drie ervan, Jacques van Steenbrugge, Michiel vande Vyvere en Pieter Meulebrouck, worden verbannen uit de parochie. Pieter vande Vyvere en Pieter Meulebrouck zijn voortvluchtig.

Crimineel proces, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging.

De paarden van Jan van Steenbrugge en Michiel vande Vyvere graasden in de nacht van tussen 15 en 16 september 1697 in andermans meersen. Ze werden in beslag genomen door Jacques de Vos, ambtenaar van de heerlijkheid *Het Nieugoet* in Kerkhove, en ergens voorlopig gestald.

De volgende nacht werden die paarden opnieuw te grazen gelegd in dezelfde meersen. Opgehitst door Jan van Steenbrugge kwamen de *boevers* [paardenknechten] bijeen, gewapend met stokken om de ambtenaren, die eventueel zouden opdagen, te verjagen. Een huurder van een van die meersen beklaagde zich erover bij Bartholomeus de Backere, ambtenaar van de heerlijkheid *Het Nieugoet*, en verzocht hem de paarden opnieuw in verzekerde bewaring te stallen.

Toen hij opdaagde en een eerste paard wilde wegleiden, werd hij door enkel *boevers véhémentelyck* [gewelddadig] afgetroefd met stokken. Uiteindelijk kon hij zich bevrijden en wegvlugten. Hij hield er wel enkele verwondingen en blauwe plekken aan over.

Beklaagden, allen boevers, hadden het lef om een van hen naar het huis van ambtenaar de Vos te sturen om hem te verzoeken in naam van hun meester, alle andere paarden die daar ook graasden in beslag te nemen. In de meersen bij de vermelde paarden aangekomen, werd de Vos opgewacht door een aantal *boevers* en eveneens afgetuigd. Jacques van Steenbrugge wordt ervan verdacht dat hij de eerste slag gaf op het hoofd van Jacques de Vos die er *eene swaere contusie* [kwetsuur] aan overhield.

Het Hof was van mening dat dit *saecken* waren *niet lydelyck sonder condigne punitie anderen ten exemple*.

Uitspraak.

Jan van Steenbrugge krijgt als ophitsers 100 gulden boete.

Jacques van Steenbrugge, zoon van Jan, moet voor het Consistorie van het Hof verschijnen en *Godt ende Justitie met onghedeckten hoofde, op beede knien, verghiffenisse binnen* [schrijffout van de griffier, bedoeld is bidden] *over syn misdaet*. Hij wordt voor drie jaar uit de parochie Kerkhove en drie mijlen *in 't ronde* verbannen. Bovendien dient hij 300 gulden boete te betalen.

Michiel vande Vyvere komt ervan af met 25 gulden boete.

Pieter vande Vyvere, zoon van Michiel, ziet zich voor drie jaar verbannen uit Kerkhove en drie mijlen *in 't ronde*. Daarbij dient hij nog 200 gulden boete te betalen.

Pieter Meulebrouck wordt voor drie jaar verbannen uit Kerkhove en drie mijlen *in 't ronde*.

Rekening houdend met hun volontaire medewerking met het Hof en hun excuses wordt de straf van **Jacques Vincke en van François Teerlinck** beperkt. Ze dienen enkel voor het Consistorie te verschijnen en blootshoofds op beide knieën God en Justitie om vergiffenis te smeken.

Tenslotte moeten de veroordeelden solidair de proceskosten betalen.

141v 13.12.98 In de secrete kamer. Rdsh. Reninghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Jacques Bruneel, zn van Jooris, 36 jaar en brouwer in de *Drij Meyninghen(?)* te Brugge, wordt verhoord.

Oorzaak van de dagvaarding van Jacques Bruneel: deurwaarder Tanghe nam een paard van Jacques in beslag. Blijkbaar is hier een conflict ontstaan, maar de griffier gaat hier niet verder op in.

142r Wieze. Hendricq Caudron een overijverige meier.

142r 27.01.98 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Hendricq Caudron, zn van Jan, 32 jaar en meier van Wieze, wordt verhoord.

“Op 19 januari 1697 hadden de deurwaarders Spanoghe en Verbust twee wetteboden gelegd bij Cornelis Moens, zoon van Guillaume, brandewijnstoker te Wieze. Cornelis Moens was beboet omdat hij het plakkaat over het stoken van brandewijn overtreden had.

Omdat vermelde zozegde wetteboden geen enkele machtiging van wie dan ook konden voorleggen, heb ik hen gearresteerd. Vermelde deurwaarders zijn pas een uur later in het huis van Moens opgedaagd. De twee assistenten hield ik in arrest tot 's anderendaags, waarna ik hen naar Dendermonde voerde. Op bevel van 'mijn meesters' liet ik hen rond de

middag vrij. Aan de deurwaarders die een verslag van mijn optreden vroegen, antwoordde ik dat ik daarvoor vierentwintig uren tijd had.”

Het Hof veroordeelt Hendricq Caudron over de *misusen* [misbruiken], *exces ende groote impertinentiën in misachtinghe vande autoriteyt vanden Hove*. Verder heeft Hendricq Caudron niets in te brengen tot zijn verdediging.

142v 27.01.98 Het Hof veroordeelt **Hendricq Caudron** tot een boete van 150 gulden. Hij moet ook de proceskosten betalen.

143r Eksaarde. Zesenzeventigjarige baljuw Hendricq Weytack heeft schrik van Pieter Ignatius Dhaveloose, eenen cloecken manspersoon.

143r 8.02.98 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Hendericq Weytack, zn van Gillis, 76 jaar en baljuw van Eksaarde, wordt verhoord.

Op 7 september 1697, een zondag op de laatste dag van de ommegang, zittend op een muurtje nabij de kaai te Eksaarde, zag de ongewapende baljuw Hendericq Weytack een ronddolende Pieter Ignatius Dhaveloose. Deze laatste had het lef aan de baljuw te vragen wat hij daar deed! Het Hof: *“Dhaveloose wandelde liberlyck van het ene huys in het ander van 's voormiddaghs tot 's avonts' en ge hebt hem niet gearresteerd.”*

Hendericq Weytack: *“Dhaveloose zei dat hij als militair een vrijgeleide had. En zo 'eenen cloecken manspersoon' die door iedereen gevreesd werd, heb ik niet durven arresteren.”*

Het Hof is helemaal niet akkoord met Weytack en wijst hem op zijn plichten als baljuw: *“Ge had hem tenminste moeten rapporteren bij de militaire rechter. 'Ghelyck verweerdere oock niet excuserlyck en is op pretexte van synen auderdom, als een ieghelyck [iedereen] moete bequaem wesen tot de functie die hy exerceert'. De plakaten ontslaan u helemaal niet van de verplichtingen verbonden aan uw functie. Die schrijven dat ge iedere inwoner van de parochie kont opvorderen om hem in bedwang te houden. Ge had ook meer dan tijd om het exploit te laten doen door de officieren van de parochie.”*

143v Het Hof houdt rekening met de excuses van **Hendericq Weytack** en veroordeelt hem niettemin voor zijn *oochluyckinge* tot het betalen van 25 gulden en de proceskosten.

144r 2.06.98 In de gevangenis van het Hof op de Venuskamer. Rdsh. Ameye (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Pieter Boutte, zn van Pieter, 30 jaar, landsman, geboren en wonend te Ruiselede, wordt verhoord.

187r 11.06.98 Pieter Boutte dreigt de baljuw van Ruiselede dood te steken. Hij wordt voor drie jaar verbannen uit alle Spaanse landen.

Beschuldiging. Pieter Boutte had het maalgeld van het jaar 1697 niet betaald. Tot voldoening van die schuld wilde de baljuw van Ruiselede op 30 mei 1698 het paard waarmee Boutte werkte in beslag nemen, maar dat was zonder Boutte gerekend. Die trok zijn mes en zat de baljuw achterna. De baljuw, 'gewapend' met zijn wandelstok probeerde zich te verdedigen. Hij viel, en Pieter Boutte die boven hem lag, dreigde hem te steken. De baljuw kon zich bevrijden en Boutte werd aangehouden.

Uitspraak. Rekening houdend met zijn excuses en zijn goed gedrag in de discretie van het Hof, wordt Pieter Boutte veroordeeld om voor het Consistorie te verschijnen, en blootshoofds aan God en Justitie vergiffenis te vragen voor zijn misdaad. Verder wordt hij voor drie jaar

verbannen uit alle Spaanse landen. Na zijn vrijlating dient hij Gent voor zonsongang en de Spaanse landen binnen de drie dagen te verlaten. Hij moet tevens de proceskosten betalen.

145v-152r 154v-161v 162v-170v 181r 197v De zaak Hendricq Ryckaert, griffier van Moerbeke, zoon van Adriaen en 37 jaar bij zijn eerste verhoor op 30 juni 1698. Raadsheer Stauthals was commissaris in deze zaak en werd bijgestaan door griffier Michel. De procureur-generaal zat de verhoren voor.

Opmerking. Met veel reserves schrijven we onderstaand verslag. Reserves omwille van verschillende redenen: het typisch jargon van parochierekeningen, het slordig geschrift van de griffiers en vooral de gebrekkige en bovendien zeer ingewikkelde informatie. Zo is het voor ons lang niet altijd duidelijk wie bij sommige financiële transacties optreedt als schuldenaar en als schuldeiser, temeer omdat Hendricq Ryckaert hierbij uiterst gehaaid optrad.

Griffier Hendricq Ryckaert, werd langdurig en uitvoerig ondervraagd. Behalve een paar keren wanneer hij spreekt over een *abuys* - ieder mens kan zich vergissen - ontkent hij alle schuld. Het Hoofdcollege van het Land van Waas ontdekte ernstige fouten in de rekeningen van 1692 en stelde zich veel vragen bij de rekening van 1693. Het Hof beschuldigt hem verschillende keren van schiftvervalsing met *baetsouckerye* als motief.

Zo beweert Ryckaert bij hoog en laag dat hij, bij de vereffening van de nalatenschap van bisschop van Gent d' Hornes, aanspraak mocht maken op niet minder dan 15 000 gulden. In een stuk gedateerd op 15 juli 1695 en door hem ondertekend, stelt hij zich voor als ontvanger van de bisschop van Gent. Dit was per *abuys* zo geeft hij toe, want hij was enkel verantwoordelijk voor de inkomsten en uitgaven i.v.m. de meersen nabij Moerbeke. Die eigendom van de overleden bisschop.

Ryckaert werd niet enkel door de Raad van Vlaanderen gedagvaard. Tegen hem liepen nog andere processen o.a. voor de Geheime Raad en tegen priester Haeck.

Het Hof was bijzonder scherp in de formulering van de aantijgingen. Een paar voorbeelden.

1. In 162v beweert hij dat de schepenen op 28 november 1696 aanwezig waren bij het trekken van een bepaalde resolutie door de wethouders van Moerbeke. Alle schepenen verklaarden dat dit niet het geval was en het Hof besloot: “... *waarmede de valsheid der selver vermeten resolutie ghenough schynt vast te staen.*” De wel bespraakte Ryckaert hield ook hier voet bij stek.

2. In 145v zegt het Hof dat hij Jan de Backer *eerst arghlistelyck bedroghen* [heeft] *omme hem af te dweefelen* [af te troggelen] *de quitantie by middel van welck ghy* [Ryckaert] *soo notable somme inde burse hebt ghehouden.*”

Op 9 augustus 1698 [162v] bracht men Ryckaert op het *viercant*. Geen woord over een halsband, noch over een dokter die waakt over de situatie van *den patiënt*, noch over de duur van dit verhoor. Nadien mocht Hendricq Ryckaert terugkeren *naer de plaetse daer hy immediatelyck te vooren was, ende in liberteyt in vanghenisse* ... . Het verslag hierover bedraagt niet minder dan zestien pagina's!

En wat met de eventuele kroongetuigen ten laste van Ryckaert: bisschop d' Hornes, Jan de Backer en Lieven Davids? Geen probleem, die stierven allen nog vóór het proces! We gaan alleen even in op de verhoren van Jan Verbeke. Dit geeft een idee van de complexiteit van de zaak Ryckaert.

Nog één detail - pittig voor de lezer, maar niet voor Hendricq Ryckaert - het eerste verhoor is gedateerd op 30 juni 1698, het laatste op 16 februari 1699, het vonnis viel op 5 augustus 1699.

Hij zat dus meer dan één jaar in de gevangenis. Wanneer het *examen préparatoire* - het vooronderzoek - begon, weten we niet.

161r 1.08.98 In de secrete kamer. Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.. **Jan Verbeke**, zn van Jan, 41 jaar en hoofdschepen van het Land van Dendermonde, wordt verhoord.

“Ik lag ziek in bed, ‘gheafligeert zynde van eene specie van teeringhe’, toen griffier Hendricq Ryckaert me thuis bezocht. Hij zei dat ‘hy alle syn goede gheëngageert hadde voor den bisschop d’ Hornes over eene rente 15 000 guldens, verleent ten profycte van jonkheer Jan Adriaen de Witte’. Vrezend dat hij bankroet zou gaan, trachtte hij dit te voorkomen door onder andere door ‘1 000 pond in ‘syne rekeninghe te brenghen’. Met dit doel gaf hij mij een kwitantie van 180 pond, die ik ondertekende. Voor de resterende 820 ponden gaf hij me een door hem ondertekende obligatie. Dit gebeurde in 1684 ergens tussen januari en juni. Ziek zijnde vermoedde ik niet dat Ryckaert daarmee iemand schade wilde berokkenen.”

Het Hof: *“Op de dag van de kwitantie was er nog geen spraak van een verdeling van de goederen van de bisschop d’ Hornes, vermits die nog niet overleden was.”*

Enzovoort!

161v 1.08.98 Zie hiervoor.

Jan Verbeke wordt nogmaals verhoord.

162r 1.08.98 Het Hof laat **Jan Verbeke** naar huis terugkeren mits te zweren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Verdonck hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij moet ook de gerechtskosten betalen.

197v 5.08.99 Hendricq Ryckaert, griffier van Moerbeke, beschuldigd van veelvuldige baetsouckerye wordt voor één jaar uit zijn ambt ontzet.

Proces crimineel; criminelyck ende extraordinair beleet.

Beschuldiging.

Precies formuleren waarvan het Hof **Hendrick Ryckaert** ernstig verdenkt wordt, vinden we te delicaat. Heel kort, het Hof verdenkt hem van verscheidene schriftvervalsingen en van meened met het oog op *baetsouckerye*. Het grootste probleem is dat betichte zo vernuftig tewerk gaat bij zijn financiële transacties dat niet alleen wij, maar ook het Hof hem dikwijls niet kan volgen.

Hierna toch wat concreter, alhoewel met zeer veel reserves, een poging tot synthese.

1. De ongeveer twee duizend paarden van de Engelse artillerie hadden veel schade berokkend aan de meersen van Moerbeke en omliggende. Hendricq Ryckaert was er in geslaagd een schadevergoeding te bekomen van 338 pond 17 schellingen en 5 denieren. Hij wordt ervan verdacht dat hij hierbij zijn eigen profijt zocht ten nadele van de parochie Moerbeke. Hierbij gebruikte hij onder meer een eigenhandig geschreven, en dus vals, attest.

2. Hij wordt ook verdacht van het onrechtmatig gebruik van een wisselbrief.

3. Het Hof verdenkt hem eveneens van het gebruik van een geantidateerde kwitantie bij het inschrijven van 1 000 pond onkosten in de rekening van de overleden bisschop d’ Hornes.

4. Tenslotte verdenkt het Hof Hendricq Ryckaert van meened en van schriftvervalsing bij het gebruik van een akte in zijn proces tegen priester Pieter Haeck.

Veel van deze onregelmatigheden werden ontdekt door de Commissie van het Land van Waas bij de controle van de parochierekeningen van Moerbeke.

Uitspraak.

Het Hof zegt rekening te willen houden met de langdurige detentie en met de zware onkosten van **Hendricq Ryckaert** die gepaard gaan met het proces. Het ontzet hem één jaar uit de functie van griffier en legt hem een boete op van 2 000 gulden. Hij moet tevens de proceskosten betalen. Dit alles zonder vooruit te lopen op de civiele zaak.

145r 26.06.98 In de secrete kamer. Rdsh. Ameye bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.. **Cornelis de Grootte**, zn van Salomon, 30 jaar, jonkman wonend bij zijn moeder te Zottegem, wordt verhoord.

“Op 8 april 1698 kwam ik te paard met een tros stro door de meersen van het hof ‘Ten Daele’. Daar kreeg ik een boete van een door mij onbekend persoon. De straat genaamd ‘Evaers Driesch’ was volledig ‘uuytghestroomt’ [blijkbaar mocht hij daar niet passeren] en ik vroeg hem me een andere weg te tonen. Die man vroeg drie gulden boete.

Ik stelde hem een voorschot van vier stuivers voor, en presenteerde hem een pot bier in de dichtst bijgelegen herberg. Ik kon hem maar vier stuivers geven, maar hij eiste onmiddellijk drie gulden. Toen ik zag dat hij geen livrei aan had en ook geen wapen van de heer droeg, heb ik, om hem ‘vervaert’ te maken en te zien of het geen vreemdeling was, mijn mes getrokken en ben weggereden zonder te weten dat ik die persoon gekwetst had.

Een beetje verder, op de parochie van Strype, stond er volk dat me tegenhield. Ze riepen: “Houdt hem, houdt hem, hij heeft een functionaris gekwetst.” Opnieuw vastgehouden door een andere me eveneens onbekende man, die aan zijn kleren te zien een landsman was, slaagde ik er nogmaals in te ontsnappen, mijn paard achterlatend. Nadien heb ik mijn eerste boete betaald. Dit kan ik hier ter plaatse bewijzen.”

145r 30.06.98 Het Hof veroordeelt **Cornelis de Grootte** tot een boete van 60 gulden. Hij dient de proceskosten te betalen.

171r 8.12.98 In de secrete kamer. Rdsh. Ameye bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.. **Louys Goeman**, zn van Philips, 53 jaar, landsman wonend te Melden, wordt verhoord.

“Op verzoek van boeren van het district van Geeraardsbergen werd ik door de poortbaljuw van het Land van Aalst in mijn eigenhuis geverbaliseerd en gevangen genomen, op bevel van de ‘ontfangher vande bieren’ van het district van Geraardsbergen. Waarom weet ik niet. daarvoor verwijs ik naar het verslag van de deurwaarder

Ik ontken dat ik de poortbaljuw vastgepakt heb, hem in het haar gevlogen ben, hem geslagen en gekrabbeld heb ‘tot den loopende bloede’, en hem belet heb zijn boetevordering op te maken.”

171r 12.10.98 Het Hof geeft **Louys Goeman** de toelating om naar huis terug te keren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Allaert hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 100 gulden borgsom te betalen.

171r 20.10.98 In de conciergerie van het Hof. Rdsh. Laerebeke bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Adriaen van Oriseele, zn van Joos, 79 jaar, molenaar, wonend in de polders van Temse, wordt verhoord.

“Op een zondag na de vroegmis dronk ik een pint ten huize van de wed. Andries Frayenhove. Laurens van Baerle was gearresteerd en bewaakt door twee ongewapende functionarissen.

Jan Govaerts en Jan Spiessens kwamen daar ook. Omdat die functionarissen de reden van zijn arrestatie niet wilden geven, is van Baerle vertrokken.”

171v 20.10.98 Idem als hiervoor.

Jan Spiessens, zn van Jan, 22 jaar, paardeknecht wonend in de polders van Weert, wordt verhoord.

Jan Spiessens bevestigt het verhaal van Andries van Oriseele en geeft tevens de reden waarom van Baerle vertrokken is. Hij wist immers niet op wiens kosten hij zou ‘teiren’ [verteren].

172r 20.10.98 Idem als hiervoor.

Jan Govaerts, zn van Gillis, 15 [!] jaar, dienend als *schippersmaet* bij Louys Laheye in Temse op het veer, wordt verhoord.

Jan Govaerts bevestigt het relaas van Jan Spiessens.

172r 20.10.98 Het Hof laat **Adriaen van Oriseele**, **Jan Spiessens** en **Jan Govaerts** naar huis terugkeren. Zij moeten zweren dat zij zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur Verdonck hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant.

Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient Adriaen van Oriseele 100 gulden borgsom te betalen. Jan Spiessens en Jan Govaert dienen elk 30 gulden borgsom te betalen.

172v 31.10.98 In de secrete kamer. Rdsh. Ameye bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Rogier vanden Bussche, zn van Anthone, 34 jaar en griffier van Beveren bij Roeselare wordt verhoord.

“In augustus 1694, nabij het hof van Anthone Finiet, ontstond er krakeel tussen Anthone Goudenhoofd en Joos Tallieu, zoon van Joos, dit ter gelegenheid van een verdeling van graan. Ik meende te bemiddelen en zei tegen Goudenhoofd dat hij ongelijk had daarover ruzie te maken. Goudenhoofd schoot in een coleire en sloeg met zijn stok op mijn hoofd. Toen ik me wilde verdedigen trakteerde hij ook nog met een slag van een pikhaak. De langdurige verzorging van mijn kwetsuren heeft me ongeveer 24 pattacons gekost.”

[Verder met enige reserve.]

“Op 19 maart 1697 beledigde Louys vanden Broucke me en ik gaf hem twee kaakslagen. Hij verweet me dat ik mijn bier mocht halen bij de baljuw, een familielid van me.”

Verder zijn we nog getuige van een twist tussen Rogier vande Bussche en Pieter Clarisse die eveneens op een paar kaakslagen ontving van Rogier vanden Bussche.

172v 31.12.98 Het Hof beslist dat **Rogier vanden Bussche** naar huis mag terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Jan Brecht hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 300 gulden borgsom te betalen.

173r 4.11.98 Rdsh. Masseau bijgestaan door griffier vander Meulen, de p.-g..

Pauwel Vlamincck, zn van Rogier, 40 jaar, functionaris van de parochie Eke, wordt verhoord. Betreft een slaande ruzie tussen Pauwel Vlamincck en een zekere Schepens die een meers huurde aan Vlamincck. In de discussie had Schepens een zilveren *brughclock* [een zakuurwerkje aan een kettinkje?] afgenomen van Vlamincck. Vlamincck wilde Schepens arresteren en het kwam tot een vuistgevecht. Volgens Vlamincck is Schepens begonnen.

173r 5.11.98 Het Hof laat **Rogier Vlamincx** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur de Jonghe hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 300 gulden borgsom te betalen.

173v 6.11.98 In de secrete kamer. Rdsh. Larebeke bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc. Spanoghe.

François de Roo, zn van Jacques, 45 jaar en procureur van het Hof, wordt verhoord. Betreft een uit de hand gelopen ruzie tussen François de Roo, bijgestaan door zijn klerk Anthone de Pessemier, en advocaat Cardon. De Roo huurde een andere woning en op de dag dat hij moest verhuizen [of was het daags nadien] wilde hij nog enkele meubels en wat huisraad weghalen. Cardon schold de Roo uit voor *canaille* [gespuis], voor *gheweldigaert ende leughenaer*. Het kwam tot een gevecht in regel en de beschuldigde gaf zijn opponent een paar *caecksmeten* [kaakslagen]. De Roo ontkent dat hij hierbij ook een bezemstok hanteerde. Tot daar de versie van de Roo.

176r 7.11.98 In de secrete kamer. Rdsh. Laerebeke bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc. Spanoghe.

Anthone de Pessemier, zn van Jan, 23 jaar en klerk van procureur de Roo, wordt verhoord. Anthone de Pessemier bevestigt de verklaring van zijn meester.

176v Harde discussies tussen jonkheer Philips de Jausse en de President van het Hof.

176v 10.11.98 In de secrete kamer. Rdsh. Masseau (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jonkheer Philips François de Jausse, zn van Philips, 34 jaar en wonend in Gent, wordt verhoord.

“Op 22 september 1698 heb ik de president van het Hof thuis opgezocht omdat ik hem dringend wilde spreken. Ik zei hem dat ik mijn kinderen wilde laten ‘vuytwoonen’ [buiten het ouderlijk huis wonen] zoals de President me al zo dikwijls beloofd had. De President bezat alle goederen die wijlen de kolonel vander Piet had achtergelaten. Ik had me reeds tot de weduwe van wijlen de kolonel gericht, maar ik had noch goed noch geld om mijn aanspraken te betalen. De President wilde dat ik zou vertrekken, maar ik weigerde vooraleer hij me betaald had of voldoening gegeven aan mijn kinderen.”

De discussie liep op en blijktbaar heeft beklagde het ‘*clocksken*’ [zakuurwerkje aan een kettinkje(?)] van de President afhandig gemaakt.

“De President heb ik helemaal niet geagresseerd, laat staan dat ik hem bij zijn mantel zou gepakt hebben. Hij riep de deurwaarders en andere functionarissen om hulp. Toen ik vertrok hebben burenen me zijn ‘clocksken’ afgenomen en het aan hem teruggegeven. Bij mijn vertrek zei ik nog: “Mijnheer de President, neme kennisse dat men my hier alsoo is tracterende, daer ick niet anders en comme vraeghen als ‘t gone ghy my schuldich syt.””

191y 28.02.99 Liven Vereecken, ghecontumaceerden beschuldigde beschuldigde [weigerde te verschijnen voor het Hof en is voortvluchtig], ontvoerde een meisje van 16 jaar uit een klooster en misbruikte haar. Hij wordt levenslang verbannen uit alle Spaanse landen .

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinair beleet.

Beschuldiging.

Liven Vereecken ontvoerde een *dochterken* van 16 jaar, *syne rechtsweir*, uit een klooster en misbruikte haar.

Uitspraak.

Liven Vereecken wordt levenslang verbannen uit alle Spaanse landen. Hij moet ook de proceskosten betalen.

177v 19.11.98 In de cipiraige van het Hof. Rdsh. Masseur (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Pieternelle Dhanens, dochter van Jan, 56 jaar en huisvrouw van Lieven Vereecken, wordt verhoord.

Uiterst verward relaas waarin het krioelt van namen.

179r 21.11.98 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Pieternelle Dhanens**.

191v 28.02.99 Pieternelle Dhanens, gevangene en huisvrouw van Liven Vereecken, wordt veroordeeld voor haar medewerking aan de ontvoering van een zestienjarig meisje door haar man.

Beschuldiging: medewerking aan de ontvoering en verleiding van een zestienjarig meisje door haar man Liven Vereecken.

Uitspraak. **Pieternelle Dhanens** krijgt 300 gulden boete en moet tevens de proceskosten betalen.

179r 5.12.98 In de secrete kamer. Rdsh. Larebeke bijgestaan door griffier vander Meulen, de p.-g..

Anthone van Hoecke wordt verhoord.

“Op 28 oktober 1698 kwam ik van Gent en ging richting Vosselare. Ik had zevens mokens gemalen koren bij. Functionaris le Ducq wilde me twee mokens gemalen tarwe afhandig maken. Dit liet ik niet zomaar gebeuren, maar hem bij het haar getrokken, heb ik niet. Thuisgekomen vond ik het hofgat gesloten. Zonder dat ik wist waarvoor agresseerden twee personen me.”

179r 6.12.98 Het Hof laat **Anthone van Hoecke** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur vaner Straeten hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

179v 9.12.98 Rdsh. Larebeke (comm.) bijgestaan door griffier vander Meulen.

Janneken Verdonck, dochter van Jan, *dicht of inde neghenentwintich jaeren* en huisvrouw van Anthone van Hoecke, wordt verhoord.

“Op 28 oktober 1698 sprak functionaris le Ducq mijn man aan omdat die twee mokens gemalen tarwe meebracht van Gent. Zelf heb ik niet de minste weerstand geboden.”

179v 11.12.98 Het Hof laat **Janneken Verdonck** naar huis terugkeren. Zij moet zweren dat zij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens haar procureur haar verwittigt dat het Hof haar daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient zij 100 gulden borgsom te betalen.

179v 13.12.98 In de secrete kamer. Rdsh. Masseur (comm.) bijgestaan door griffier advocaat Helias, de p.-g..

Anne vander Beke, dochter van Pieter, 46 jaar en huisvrouw van Adriaen de Pryck en wonend te Elst [Aalst(?)] in het Land van Aalst, wordt verhoord.

“De meier van Nederbrakel is met twee assistenten bij mij thuis geweest. Eén van hen, Pieter Longheval, pakte me bij mijn armen en drukte zo hard tegen mijn buik dat ik twee dagen daarna ben ‘misvaeren’ [een misval had].

Mijn man zei dat ze me moesten met rust laten en vroeg hen hun bevel te tonen. Daarop deed de meier hem binden en buiten slepen. Hij protesteerde en zei dat ‘het niet menschelyck en was iemant soo te tracteren’. Na betaling van een boete lieten ze hem los. Waarom ze kwamen, weten we nu nog niet.”

180r 13.12.98 Zie hiervoor.

Adriaen de Pryck, 40 jaar en getrouwd met Anne vander Beke, wordt verhoord.

Adriaen de Pryck bevestigt de verklaring van zijn vrouw. Hij voegt er aan toe dat hij onder eed beloofd heeft, indien daartoe aangemaand, zich te zullen aanbieden in het Gravensteen.

180v 27.01.99 In de secrete kamer. Rdsh. du Bois (comm.) bijgestaan door griffier vander Meulen, de p.-g..

François Thysebaert, zn van François, 38 jaar, advocaat, suppoost van het Hof en licentiaat *inde medecyne*, wordt verhoord.

“Toen ik burgemeester de Corte hoorde zeggen dat ik de moordenaar was, heb ik hevig geprotesteerd. Omdat die voet bij stek hield, heb ik hem inderdaad vastgepakt, een slag gegeven en bij het haar getrokken.”

François Thysebaert vraagt *accès van raede*.

182r 20.02.99 In de secrete kamer. Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier vander Meulen, de adv.-fisc..

Martin de Cocq, zn van Jan, 25 jaar, molenaar te Balegem, wordt verhoord.

“Deurwaarder de Mey vroeg of ik geld had om de akte te betalen. Toen ik neen zei gingen zijn twee assistenten onmiddellijk naar mijn stal. De andere twee assistenten trokken in de kamer waar mijn vrouw was. ‘Myne huysvrauwe was swaer van kindt ende clair omme alle daeghen te baeren’. Op mijn vraag waarom ze kwamen, kreeg ik geen antwoord. Mijn degen liet ik al die tijd onaangeroerd.”

182r 20.02.99 Het Hof laat **Martin de Cocq** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Doorezele hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 30 gulden borgsom te betalen.

210r 30.07.01 Na zijn driest optreden tegen burgemeester Olivier de Corte/ Curte wordt Jacques/ Jacobus Ghevaert voor drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen.

De verwarde verhoren leren ons weinig. We vermelden enkel de introductie ervan en daarna onmiddellijk het vonnis.

183r 25.02.99 Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier vander Meulen, de adv.-fisc..

Jacobus/ Jacques Ghevaert, zn van Adriaen, 28 jaar en functionaris van de parochie Huise, wordt verhoord.

192r 17.03.99 In de *cipierage* van het Hof. Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier vander Meulen, de adv.-fisc..

Jacques Ghevaert wordt nogmaals verhoord.

196v 1.04.99 In de *cipierage* van het Hof. Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier vander Meulen, de adv.-fisc..

Jacques Ghevaert wordt nogmaals verhoord.

197r 3.04.99 In de secrete kamer. Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier vander Meulen, de adv.-fisc..

Thomas Oubyn, zn van Valentyn, 50 jaar, functionaris van de parochie Huise en hovenier van de heer van Huise, wordt verhoord.

197r 7.04.99 Het Hof laat **Thomas Oubyn** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Baudocnk hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij moet ook de gerechtskosten betalen.

Dit item hoort mogelijks bij Jacques Ghevaert en niet bij Thomas Oubyn, maar het staat wel degelijk bij laatstgenoemde.

197v 6.04.99 In de secrete kamer. Rdsh. Sucx bijgestaan door griffier vander Meulen, de adv.-fisc.

Rutger Obyn/ Oubyn [Obyn volgens zijn handtekening], zn van Valentyn, 24 jaar en functionaris van de parochie Huise, wordt verhoord.

Rutger Obyn was getuige van de vechtpartij tussen Jacques Ghevaert en burgemeester de Corte. Hij heeft gezien dat Jacques Ghevaert een boete kreeg van ambtenaar Pieter Ghysel.

198r 8.04.99 **Jacques Ghevaert** verschijnt voor het Consistorie van het Hof en wordt geconfronteerd met Joos de Boevere.

210r 30.07.01 Jacobus Ghevaert pleegde agressie op burgemeester de Corte van Huise en wordt drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinair beleet.

Beschuldigingen.

1° In de vierschaar van Huise waren op 26 januari 1699, naast **Jacobus Ghevaert**, ook nog aanwezig: de baljuw, de burgemeester Olivier de Corte/ Curte en schepenen. Toen burgemeester de Corte naar huis vertrok werd hij aangevallen door functionaris Jacobus Ghevaert. Die vatte de burgemeester bij zijn haar, sleurde hem in een grachtje en duwde hem kopje onder. De pastoor, de huisvrouw van wagenmaker Jan Damman en Huybrecht de Staute snelden ter hulp en bevrijdden hem.

2° Jacobus Ghevaert was daarmee niet aan zijn proefstuk. Op 10 maart 1697, toen diende hij als knecht bij de heer van Huise, was hij met enkele andere van diens dienstboden in Gent [De heren van Huise bezaten in Gent het hotel de Fiennes]. Na de vreedzame avondmaaltijd ging hij zonder enige reden driest te keer tegen Josyne Mestach, een dienstmeid van de heer van Huise. Hij tracteerde haar op enkele slagen *met eene ysere schuppe* [een ijzeren schop] totdat het bloed uit haar mond liep en ze *ghecureert* [verzorgd] moest worden.

Op andere *rudessen ende moetwillicheden* gaat de griffier niet verder in.

Uitspraak.

Het Hof verbant **Jacobus Ghevaert** voor drie jaar uit de provincie Vlaanderen. Hij moet beloven dat hij, eens terug, Olivier de Corte en Josyne Mestach niet meer zal misdoen noch met woorden noch met daden.

Na zijn vrijlating dient hij Gent vóór zonsondergang en de Provincie Vlaanderen binnen de drie dagen, te verlaten.

183v 189v 190v 7.02.99 Dertien personen waarbij negen huisvrouwen verbannen na betoging en oproer tegen de duurte van de granen, en na plundering van het huis van Farasyn, voorschepen en molenaar.

183v 27.02.91 In de *cipiraige* van het Hof. Rdsh. Masseau bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Dorothea van Elslande, dochter van Jan, 39 jaar en huisvrouw van Andries Hospitaal, wordt verhoord.

Op zekere dag betoogden enkele vrouwen tegen de levensduurte. Hierbij werd zelfs het huis van molenaar Pharasyn geplunderd. Dorothea van Elslande minimaliseert haar aandeel in de gebeurtenissen.

“Op verzoek van enkele vrouwen ging ik mee in de betoging. Een van mijn kinderen kreeg een doekje waaraan een vaandel gebonden werd. Ik probeerde vruchteloos dit af te nemen. Verder heb ik ‘in gheender manieren ... ghecontribueert tot den oproer’. Ook heb ik niets meegenomen uit het huis van Pharasyn. Mijn buurvrouw Martyne Tambours kan dit bevestigen.”

189v 7.02.99 In een eerste vonnis spreekt het Hof verbanningen van 10 en 20 jaar uit voor het aandeel in het oproer en in de plunderingen van het huis van Farasyn, voorschepen en molenaar.

Beschuldigingen.

1. Op 7 oktober 1698 betoogde **Marie van Haeverbeke**, dochter van Joos en 43 jaar, samen met een twintigtal andere huisvrouwen tegen de duurte van de granen. In stoet begaven ze zich naar het huis van Pharasyn/ Farasyn, voorschepen en tevens molenaar om te protesteren. Ze verweten hem dat hij twee schepen met boekweit naar Holland had gestuurd.

Niettegenstaande zijn voorstel om later terug te komen om de zaak te bespreken, liep het oproer uit de hand. De huisvrouwen begonnen zijn huis te plunderen en het kwam tot een incident met de burgerwacht. Het Hof beschuldigt Marie van Haeverbeke van ophitsing.

2. **Aldegonde de Vos**, dochter van Gillis, 33 jaar, geboren in Gent en weduwe van Jooris vande Velde, luisterde de betoging op *slaende op een cleyn trommelken*.

3. De huisvrouwen kregen ook assistentie van **Jan vanden Driessche**, zoon van François, 24 jaar en geboren te Gent. Hij forceerde het slot van het huis van Farasyn, en stal er boter.

Uitspraak.

Marie van Haeverbeke, Aldegonde de Vos en Jan vanden Driessche dienen voor het Consistorie te verschijnen en *becleet met roeden, op beede uwe knien Godt ende 't Hof vuyt den naeme van Justitie verghiffenisse te bidden over u misdaet*.

Jan vanden Driessche wordt voor twintig jaar, **Marie van Haeverbeke en Aldegonde de Vos** elk voor tien jaar verbannen uit alle Spaanse landen. Na hun vrijlating dienen ze Gent vóór zonsondergang en de Provincie van Vlaanderen binnen de drie dagen, te verlaten. [Er is geen spraak meer van het verlaten van alle Spaanse landen.]

Samen dienen ze de proceskosten te betalen.

190v 7.02.99 In een tweede vonnis worden nog tien andere personen veroordeeld omwille van hun aandeel in het oproer tegen de duurte van de granen en in de plundering van het huis van voorschepen en molenaar Farasyn.

Uitspraak.

Op het precieze aandeel van elk in het oproer en de plunderingen gaan we niet verder in. Het Hof zegt rekening te houden met de lange detentie van de beschuldigen. De feiten deden zich voor op 7 oktober 1698.

1. **Marie Jenne de Smet**, dochter van Jan, geboren op Sint Anna, 25 jaar en huisvrouw van Jan van Laecke, wordt voor drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen. De negen volgende worden voor twee jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen.
2. **Catharine Idant**, dochter van Jan, geboren te Doornik, 30 jaar en huisvrouw van François Triot.
3. **Catharine Nisée**, dochter van Henderick, geboren te Luik, 27 jaar en huisvrouw van Pieter de Lot(?).
4. **Margriete la Maré**, dochter van Jan, geboren te Namen, 50 jaar en huisvrouw van Jacob Goutry.
5. **Suzanne vander Meeren**, dochter van Pieter, geboren te Gent, 23 jaar en huisvrouw van Willem Jonts(?).
6. **Elisabeth de Prez**, dochter van Philip, geboren in Philipine, 32 jaar en weduwe van Joos de Smet.
7. **Jan Baptiste Paul**, zn van Michiel, geboren in Ieper en 38 jaar.
8. **Petronelle Wissaert**, dochter van Jan, geboren in Gent en 17 jaar.
9. **Niclais Grancy**, zn van Abraham, Geboren in Gent en 22 jaar.
10. **Pieter de Laetere**, zn van Jan, geboren in Gent en 20 jaar.

Na vrijlating dient elk van hen Gent voor zonsongang en de Provincie Vlaanderen binnen de drie dagen te verlaten.

Samen dienen ze de proceskosten te betalen.

184r, 188r, 192v, 193r, 194r en 195r. De zaak van muntvervalser Jan Deggena en zijn vrouw Elisabeth Verhaeghe..

We vatten het essentiële van de verhoren samen, waarbij twee torturen, en eindigen met het vonnis.

184r 11.03.99 In de Venuskamer in de cipierage van het Hof. Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier vander Meulen, de p.-g..

Elisabeth Verhaeghe, dochter van Guillaume, 50 jaar, geboren op zee, want haar ouders waren gevlucht voor de vervolging van Cromwell, wordt verhoord.

Opmerking. Het is alsof Jean Deggena en zijn vrouw Elisabeth Verhaeghe uit de toren van Babel kwamen. In het begin noteerde de griffier Elisabeth van Draegh en Jan Dichena.

Uiteindelijk wordt dit Elisabeth Verhaeghe/ vander Haeghe en Jan/ Jean Deggena.

We geven enkele items.

- Haar vader diende bij de garde van *de Duck de York*, 'nu' koning Jacobus. Toen Elisabeth zes jaar was, is haar vader overleden in Boezinge. Ze heeft daarna met haar moeder in Ieper gewoond. Haar moeder overleed vier jaar na haar vader.

- Daarna voegde ze zich bij de Ierse soldaten die voor de kost werkten, en diende te bedelen toen ze met naaien en spinnen de kost niet meer konden verdienen.

- Vanaf haar vijftiende tot haar achttiende jaar diende ze bij de vrouw van een Ierse kapitein. Toen trouwde ze met Anthone Daly, een Iers soldaat. Ze volgde hem vierentwintig jaar zowel in campagne als in garnizoen, tot hij tien jaar geleden in de Bijloke stierf.
  - Acht jaar geleden trouwde ze in Dendermonde met Jan Deggena eveneens een Ier. Tot daar een greep uit de verklaring van Elisabeth.
- Om niet in herhaling te vallen schakelen we hierna over op de verklaring van Jean Deggena.

188r 12.03.99 In de *cipieragie* van het Hof. Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Jan Deggena, zn van Daniel, 40 jaar, geboren in Borre(?) (Ierland) en schrijnwerker van beroep, wordt verhoord. Schematisch en kort.

- Jan Deggena kwam achttien jaar geleden in Vlaanderen.
- Al de regimenten opnoemen waarbij Deggena achtereenvolgens diende, blijft een onbegonnen werk. Zelf vermeldt hij er zes.
- Het Hof verdenkt Jan Deggena en zijn vrouw Elisabeth Verhaeghe van valsmunterij. Zie verder bij het vonnis en de beschuldiging.
- Hij ontkent dat hij ooit zelf vals geld maakte.

192v 26.03.99 In de vergadering van het Hof.

Elisabeth Verhaeghe wordt nogmaals maar zeer kort verhoord. Op haar beurt ontkent ze alles wat te maken heeft met de fabricage van vals geld.

192v 26.03.99 Idem als hiervoor.

Jean Deggena wordt nogmaals verhoord. Hij blijft bij zijn eerdere verklaring en ontkent dat hij ooit vals geld maakte.

192v 26.03.99 het Hof besluit **Jean Deggena** grondig te ondervragen over het maken van vals geld. Bizar, want nergens duikt het begrip scherp examen expliciet op. Het Hof bepaalt de vragen die het hem zal stellen. Wie heeft hem dit geleerd? Wanneer, waar en hoeveel keren heeft hij dit gedaan? Behalve zijn vrouw, wie heeft ook nog vals geld verspreid? Kent hij nog andere valsmunters?

193r 27.03.99 De Raadsheren Stauthals en Dubois bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.en Pieter van Hove de medecyn van het Hof.

De beschrijving van de tortuur is zeer vaag.

Om 7u 's avonds leidt men **Jean Deggena** in *la chambre ordinaire*, het zogenaamde *viercant*. Hij blijft bij zijn eerdere verklaring. De dokter voelt aan zijn pols, vindt hem geschikt en de scherprechter krijgt bevel te starten. Zijn rug vertoont geen enkel litteken van een vroegere marteling noch van een brandmerking. Regelmatig, soms om het kwartier, geeft de griffier een verslag van de stand van zaken.

Naarmate de tijd vordert lamenteert de patiënt meer en meer. Rond 10 u: "*Messieurs, faites moy mourir. Vous me ferez une oeuvre de charité. Faites moy mourir. Je diray que j' ay fait des pièces et vous serez content.*"

Om 10 u 15 hangt de scherprechter *un petit poids* aan zijn duimen. Een beetje later vertoont hij *une faiblesse* en de dokter stelt voor hem los te maken. Op verzoek van de procureur-generaal overleggen de Raadsheren Renynghé, Meulebeke en vander Varent, waarop men Deggena losmaakt.

194r 28.03.99 **Het Hof** vergadert in de secrete kamer en men beslist de tortuur te hernemen de volgende maandag om 8 u 's avonds.

194r 30.03.99 *In de caemer ordinaire vande cipieragie*. De Raadsheren le Waitte en Laerebeke bijgestaan door griffier Michel, dokter Lucas van Hove en de p.-g.. Men leidt **Jean Deggena** op het viercant. Hij blijft bij zijn eerdere verklaringen. Dokter van Hove keurt hem goed voor de dienst en om 8 u 30 bindt de scherp rechter hem op het schavot. Om het kwartier vraagt men hem de waarheid te zeggen. Deggena houdt hardnekkig staande dat hij de waarheid gezegd heeft.

Regelmatig, meestal om het kwartier, noteert de griffier de reacties van de patiënt die voortdurend lamenteert, en smeekt om bijstand van God, de Heilige Maagd en de Engelen. De wake bij de gemartelde is een lastige karwei voor de Raadslieden. Ze laten zich dan ook regelmatig aflossen. Om 10 u is het de beurt aan vander Goes en Ameye. Om 10 u 45 vertoont Deggena *une faiblesse*. Men maakt zijn handen los, bevrijdt hem van de gewichten. Hij komt snel bij, zodat de scherp rechter zich verder van zijn plicht kan kwijten.

Om 11 u 15 verwittigt de scherp rechter de dokter dat de ademhaling van Deggena stukt. Dokter van Hove stelt vast dat er niets speciaal aan de hand is, en dat de patiënt dit welbewust, *par malice*, doet. Men laat hem aan iets ruiken en alles is snel in orde.

Om 12 u draven de Raadsheren Dumont en Masseau op en om 2 u 45 Sucx en de Jonghe. Deggena smeekt hem te bevrijden al is het maar een beetje. Hierop antwoordt de procureur-generaal dat dit zijn zaken niet zijn! Om 4 u vervangen de Raadslieden vanden Brant en vander Meerssche hun collega's. Ondertussen *persisteert* Deggena bij zijn vroegere verklaring.

Om 6 u 30 lamenteert Deggena hartverscheurend. *Le médecin jugeant qu' il convenoit de le soulager un peu pour rendre les douleurs plus supportables, at esté résolu de lui faire oster les poids des pouces*.

Het Hof komt in buitengewone vergadering bijeen. De dokter vindt het hoog tijd om Deggena te bevrijden, want die heeft ondertussen het bewustzijn verloren. Gelukkig komt hij weer bij.

196v 1.04.99 **Het Hof** neemt akte van de gebeurtenissen.

195r 4.04.99 Valsmunter Jan Deggena levenslang en zijn vrouw Elisabeth Verhaeghe voor tien jaar verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden. Nochtans heeft geen van beiden bekend en werd Deggena tot twee keer toe gemarteld.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinair beleet.

Beschuldiging.

Jan Deggena, zoon van Daniel, is 40 jaar en werd in Ierland geboren. Op zijn achttiende belandde hij in onze provincie als soldaat in het regiment van Don Louis Obeny(?). Nadien diende hij bij de Franse troepen in het regiment van Roussillon. Teruggekeerd in Vlaanderen nam hij dienst in het regiment van markies de Spinola. Ondertussen hertrouwde hij met **Elisabeth Verhaeghe**, nam dienst in het regiment van Prins Christiaan en later in dit van Schratenback.

[Opmerking. Volledigheidshalve vullen we hier aan met feiten gepuurd uit de verhoren. In 1697 sloeg het noodlot toe, de vrede van Nijmegen 'brak uit'. Deggena zat van de ene dag op de andere zonder werk en zonder inkomen. In mei 1698 werkte hij in Holland aan de dijken. Ziek geworden in september 1698 zag hij zich tot de bedelstaf veroordeeld. Samen met zijn vrouw Elisabeth Verhaeghe/ vander Haeghe doolde hij rond in Vlaanderen: Gent, Brugge, Gent, Mechelen.]

Op 9 maart 1699 werden ze op de parochie van *Aelterskercken* niet alleen betrapt op het bezit van vals geld, maar bovendien ook van alle benodigdheden om dit te fabriceren: een

vorm, krijgt, een vijl, twee tinnen lepels... . Men vond zelfs enkele onafgewerkte producten, m.a.w. valse penningen die hij nog diende proper te vijlen. .

Beiden ontkenden halsstarrig de fabricatie van valse penningen van vier stuivers. Het hele zootje hadden ze - zogezegd - gevonden in een beekje nabij Mechelen. Hun aanhouding deed de ronde op vermelde parochie. Winkelier Adriaen de Pelsmaeker herkende Elisabeth. Ze had bij hem kaas en brood gekocht en betaald met een vals stuk van vier stuivers. Zelf beweerde ze dat ze die penning te goeder trouw elders ontvangen had.

Bij hun ondervraging - Jan Deggena werd zelfs tot twee keer toe gemarteld [zie hoger] - loochenden ze hardnekkig dat ze ooit één valse penning maakten. Het Hof: "*Ghylieden beyde in uwe examens ghepersisteert hebt alle deselfve gheutelynghen [gotelingen] mette instrumenten dienstich tot het maecken der selve, te hebben ghevonden in een saccken ... . Ende ghy, Jan Deggena daerop de torture tot twee mael onderstaen hebt. Ghelyck ghy Elisabeth hebt blyven persisteren het ghelt dat ghy voor boter ende caes ghegheven hebt ten huuse van voorn. Pelsmaeker, voor goet ontfanghen 't hebben binnen Mechelen over het vercoopen van een paer aude caussens [kousen]."*

Uitspraak.

Het Hof verbant **Jan Deggena** levenslang en zijn vrouw **Elisabeth Verhaeghe** voor 10 jaar uit de (Zuidelijke) Nederlanden. Na hun vrijlating dienen ze Gent nog vóór zonsondergang, de Provincie Vlaanderen binnen de drie dagen en de andere Spaanse landen binnen de acht dagen te verlaten.

Durft Jan Deggena voortijdig terug te keren, dan wacht hem de galg. Elisabeth komt er in dit geval met een lijfstraf plus een nieuwe straf, van af.

Samen dienen ze de proceskosten te betalen.

198r 197r Jan vanden Driessche houdt zich niet aan de voorwaarden van zijn verbanning en wordt gezeseld en opnieuw verbannen.

198r 8.04.99 In de cipierage van het Hof. Rdsh. Masseau bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan vanden Driessche, zn van François, geboren in Gent en 24 jaar, wordt verhoord.

197r 11.04.99 Vonnis over Jan vanden Driessche.

Besculdiging. **Jan vanden Driessche** werd op 7 februari 1699 voor 20 jaar verbannen uit alle Spaanse landen. Zie 189v . Niettegenstaande hem een lijfstraf te wachten staat ingeval hij voor het verstrijken van die 20 jaar, zich ergens in een Spaans land zou bevinden, toch duikt hij drie maanden later opnieuw in Gent op.

Uitspraak. **Jan vanden Driessche** dient tot bloedens toe gezeseld op een schavot op *de plaetse ordinaire* [het Sinte-Veerleplein].

Verder bevestigt Het Hof zijn verbanning. Eens vrijgelaten uit de gevangenis dient hij Gent voor zonsondergang, de Provincie Vlaanderen binnen drie dagen en de andere Spaanse landen binnen acht dagen, te verlaten. Riskeert hij toch nog terug te keren in de Spaanse landen, dan staat hem de galg te wachten.

Hij dient ook de proceskosten te betalen.

199r 11.05.99 In de Venuskamer. Rdsh. Brant bijgestaan door griffier vander Meulen, de p.-g..

Anthone Augustyn 't Kint, zn van Jan, 50 jaar, landsman wonend op de parochie Steenhuize, wordt verhoord.

Niettegenstaande het door een plakkaat verboden was, werd Anthone Augustyn 't Kint door deurwaarders betrapt op het stoken van brandewijn. Als excuus zegt hij o.a. dat betrokken plakkaat niet gepubliceerd was in Steenhuize.

199v 12.05.99 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Anthone Augustyn 't Kint**.

199v 26.05.99 In de chastelette. Rdsh. Brant bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.. **Jan van Steenbeke**, zn van Lucas, 50 jaar en hovenier te Gent, wordt verhoord.

“Het is waar dat de baljuw me een drietal keren gedagvaard heeft, en dat ik eens een stokje vastgepakt heb omdat hij erg agressief optrad.

Onlangs kwam een functionaris me zeggen dat ik mijn huis moest verlaten. Omdat ik niet onmiddellijk mijn meubeltjes wilde buiten dragen, bedreigde hij mij met zijn stok. ‘Van desperatie ende aermoede’ heb ik mijn mes getrokken. Ik wist niet dat er ook schepenen getuige waren van het incident. Later heb ik dit van de burens vernomen. Zonder tegenspartelen liet ik me naar de gevangenis voeren niettegenstaande een functionaris me onderweg ‘swaerelyck uuytghescholden’ heeft. Hij dreigde zelfs me ‘publiquelyck ende schandaleuselyck’ te laten geselen.

Het is niet uitgesloten dat ik hen ‘fielten ende cappoenen’ [twee scheldwoorden] genoemd heb.”

200r 1.07.99 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan van Steenbeke**.

200r 15.06.99 In de secrete kamer. Rdsh. Brant bijgestaan door griffier Helias, de p.-g.. **Louis/ Lodewyck Goeman**, zn van Philip, 54 jaar, Melden, brouwer en brandewijnstoker, wordt verhoord.

Op 22 juni 1699 betekende een deurwaarder een exploit ten laste van Louis Goeman wegens het stoken van brandewijn. Goeman betwist dat hij de wet overtrad:

“De laatste zes jaar brouwde ik enkel bier en stookte helemaal geen brandewijn. Ik had trouwens een akkoord met de pachters. Bovendien beschikte ik over een attest van het schepencollege van Melden en van de pastoor van Leupegem.”

[Blijkbaar betrof dit enkel de toelating om bier te brouwen.]

Het Hof: *“Het plakkaat van 13 februari 1699 werd geëmaneerd om te beletten dat gij met uw ketel zowel brandewijn **kon** stoken als bier brouwen. Gij diende uw ketel dan ook uit te breken.”*

201r 5.10.99 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Louis Goeman**.

201r 213r 200v 21.01.00 Jacques Banaert/ Bannaert baljuw van de stad en het markizaat Deinze wegens ambtsverzuim en ambtsmisbruik ontzet uit zijn ambt.

201r 27.06.99 In de secrete kamer. Rdsh. Reninghe bijgestaan door griffier Helias, de p.-g.. **Jacques Banaert**, zn van Jan, 41 jaar en baljuw van de stad en het markizaat Deinze, wordt verhoord.

“Ik heb nooit delinquenten ongestraft gelaten. Met assistentie van functionaris Jan Herman hield ik Jan Walrave een eerste keer aangehouden in de herberg ‘Het Gulden Hoofd’ te Deinze. Walrave is echter ‘met force vuyt handen gheraect’. Vier weken geleden heb ik hem op het stadhuis van Deinze nogmaals aangehouden. Hij slaagde er opnieuw in te ontsnappen.”

213v 18.11.99 In de secrete kamer. Rdsh. Reninghe bijgestaan door griffier Helias, de p.-g. la Villette.

Jacques Banaert wordt nogmaals verhoord.

Banaert beweert dat een straatschouwing wel degelijk plaats vond, maar dat Daniel vande Woestyne [schepen(?)] het verslag weigerde te ondertekenen.

200y 21.01.00 Vonnis over baljuw Jacques Banaert.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging.

Jacques Banaert, baljuw van de stad en het markizaat Deinze, deed zijn ambtsplicht niet. Enkele staaltjes.

1° Hij verzuimde Jan Walraeve aan te houden niettegenstaande zijn voorganger dit gevraagd had.

2° Een man uit Petegem die de zuster van zijn overleden vrouw misbruikt had, incest dus, heeft hij na zijn aanhouding en bekentenis weer vrijgelaten tegen betaling van 18 pond. Van de vrouw ontving hij een ring.

3° Van bewoners die de wegen en waterlopen niet onderhielden, kreeg hij steekpenningen

Uitspraak.

Het Hof ontzet **Jacques Banaert** uit zijn ambt van baljuw en verklaart hem onbekwaam om in de toekomst nog een dergelijk openbaar te bedienen. Naast de proceskosten dient hij ook nog een boete van zes honderd gulden te betalen.

204v 30.09.99 In de secrete kamer. Rdsh. de Jonghe bijgestaan door griffier Helias, de p.-g. la Villette.

Jan Ghesels, zn van Pieter, 56 jaar en landsman uit Leupegem, wordt verhoord.

“Bombeke, baljuw van Pamele, heeft mijn koebeesten aangeslagen en afgehaald. Bombeke had dit recht niet want mijn beesten bevonden zich op de heerlijkheid van Etikhove. Dit valt buiten zijn jurisdictie. Hij weigerde pertinent de reden van zijn ‘accusatie’ te geven.

Bovendien trachtte hij me op de heerlijkheid van Pamele te doen komen. Pure passie was de enige oorzaak van zijn optreden.

Behalve ikzelf hebben nog anderen geprocedeerd tegen Bombeke ‘nopende de quade administratie’ van de parochie Leupegem.”

Jan Ghesels is blijkbaar geen katje om zonder handschoenen aan te pakken. Bij een conflict met François de Suttere ‘wesende ontfanghere ende prater [weidehoeder]’ heeft Ghesels die vastgegrepen, op de grond geworpen en daar een tijdje onder de knoet gehouden.

“Dit gebeurde op de jurisdictie van Etikhove en mijn bedoeling was de baljuw en de prater te laten arresteren door een functionaris van Etikhove.”

De tegenpartij was, volgens Ghesels, begonnen met het handgemeen.

205r 1.10.99 Het Hof laat **Jan Ghesels** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Alaert hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 100 gulden borgsom te betalen.

205v 2.10.99 In de secrete kamer. Rdsh. de Jonghe bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Jacques Veys, zn van Guillaume, 18 jaar, wonend bij zijn vader in Moen en korporaal van de wacht, wordt verhoord.

Blijkbaar betreft het een conflict Veys tussen Jacques Veys en een zekere deurwaarder.

205v 13.10.99 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jacques Veys**.

207v 13.10.99 In de secrete kamer. Rdsh. le Waitte bijgestaan door griffier Helias, de p.-g.. **Anthone Libbrecht**, zn van Guillaume, 58 jaar, *afghegaen* burgemeester van Moen wordt verhoord.

“Op 1 september 1699 om één uur vóór zonsopgang werd ik door deurwaarder Pattyn geverbaliseerd . Waarom weet ik niet.”

Verder was er een conflict tussen die deurwaarder en korporaal Veys van de wacht. De essentie van het gebeurde is niet duidelijk.

208r 13.10.99 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Anthone Libbrecht**.

205v 10.10.99 In de secrete kamer. Rdsh. le Waitte bijgestaan door greffier Helias, de p.-g.. **Liven Temmerman**, zn van Gerart, 50 jaar, burgemeester van de heerlijkheid van het Dendermondse in Lotenhulle, wordt verhoord.

Liven Temmerman bekent dat hij na de straatschouwing nagelaten heeft om de straat te herstellen en dat hij de baljuw uitgescholden heeft.

206r 13.10.99 Voor de beledigingen geuit aan het adres van de baljuw veroordeelt het Hof **Liven Temmerman** tot 50 gulden boete. Ook moet hij de proceskosten betalen.

206r 211v 208r In Kruishoutem kwamen 'meer dan twee honderd personen' op dezelfde dag hun maalgeld betalen, met een oproer als gevolg.

206r 12.10.99 In de *cipiraige* van het Hof. Rdsh. Masseau bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Philips Vindevoghel, zn van Pieter, 57 jaar, landsman uit Kruishoutem en gevangene, wordt verhoord.

We geven het relaas van de griffier weer. De pachters van het maalgeld lieten de inwoners van Kruishoutem via de kerkgeboden weten, dat ze op 6 november 1698 hun tweede zitdag zouden houden ten huize van Pieter Dupont. Met meer dan twee honderd daagden ze op. Sommigen waren voorzien *van vorcken, riecken ende andere instrumenten dienende totte lantbauw*’.

Door het lawaai, de murmuratie en de dreigementen van sommigen, geïntimideerd ‘*ende uit vreesse vande doot*’ voelde pachter Dupont zich ‘*ghenootsaecht ... hun toe te segghen al dat sy begeirde*’. Onder de bescherming van de pastoor en van anderen werd hij uit de herberg geleid.

Dat Philips Vindevoghel opdaagde met zijn sommatiebiljet op zijn hoed, nam het Hof hem bijzonder kwalijk. Omwille van zijn gesten werd hij er *véhémentelyck* van verdacht een van de ophitsers van het oproer te zijn. Vindevoghel had een spitsvondige excuus. Het biljet van de sommatie had hij op zijn hoed gestoken, omdat hij voordien *te velde besich stont met ploeghen en om die niet vuyl te maecken*.

Andries Vaernewyck, landsman uit Kruishoutem en thans voortvluchtig, had er niets beter op gevonden dan zijn sommatiebiljet op zijn vork te steken en dit achteraf op de zoldering van de herberg te spitsen!

Het Hof veroordeelt Philips Vindevoghel om voor het Consistorie van het Hof te verschijnen ‘*met onghedeckten hoofde en op beede u [syne] knien Godt ende ’t Hof vuytten naeme van Justitie verghiffenisse te bidden over u [syne] misdaet*’.

207v 13.10.99 Verder neemt het Hof neemt akte van de verklaring van **Philips Vindevoghel**.

211v 9.11.99 In de *cipiraige* van het Hof. Rdsh. Masseau bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Philips Vindevoghel wordt nogmaals kort verhoord.

Hij bevestigt dat hij op het tijdstip in het artikel vermeld, met de pachter tot een akkoord gekomen was.

211v 10.11.99 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Philips Vindevoghel**.

Opmerking. In 1700 vonden we tot op heden geen enkel verhoor!!! Het laatste verhoor van Philips Vindevoghel had plaats op 9.11.99 en zijn vonnis is gedateerd op 21.01.01. Het jaar 1700 was speciaal, want in dat jaar stierf ‘onze’ koning Karel II (van Spanje). Bij testament erfde Filips van Anjou, kleinzoon van LXIV, alle Spaanse gebieden en werd hij ‘onze’ nieuwe koning.

208r 21.01.01 Het Hof is mild voor Philips Vindevoghel, maar niet voor de voortvluchtige Andries Vaernewyck. Deze laatste ziet zich tien jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinair beleet.

Voor wat de omstandigheden en de feiten betreft, verwijzen we ook naar het verhoor 206r op 12.10.99.

Beschuldiging.

Betreffende **Philips Vindevoghel**. Hof: “*Op de tweede zitdag op 6 november 1699 daagden wel twee tot drie honderd inwoners van Kruishoutem op om het maalgeld te betalen, of om op zijn minst een akkoord daarover te sluiten. Gij, ‘ghecoomen synde met u sommatie billiet op den hoet’, waart ‘eenen van de principaelste oproeders.’*”

Betreffende **Andries van Vaernewyck**, landsman uit Kruishoutem en thans voortvluchtig. Hof: “*Gij hebt de andere landslieden aangespoord om te protesteren. Gij hebt betoogd met het sommatiebilliet op uw vork. In de herberg hebt ge dit billiet tegen de zoldering gespist.*”

Uitspraak.

Over **Philips Vindevoghel**. Het Hof zegt rekening te houden met zijn excuses en zijn *lanckdurighe* detentie en herhaalt de uitspraak van 12 oktober 1699 (zie 206r). Hij moet ook zijn proceskosten betalen.

Over de voortvluchtige **Andries Vaernewyck**. Hij wordt voor tien jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen. Hij dient de proceskosten te betalen.

209v 212r 212v 214r 202v Wanneer Abraham van Coppenolle, griffier van de parochies en de heerlijkheid Melden en Nieuwkerke samen met zijn knechten de bloemetjes buiten zette, namen ze het recht in eigen handen en vereffenden oude rekeningen.

Opmerkingen.

1. We geven de lezer de gelegenheid om even te gniffelen bij het vergelijken van, bijvoorbeeld, de versies van Abraham van Coppenolle [zie 209v] en Joos de Saytyt [zie 212r] met wat uiteindelijk in het vonnis van het Hof staat betreffende de verwoesting van de kamer van Matroyen. Die betrok een kamer in de herberg van Ferdinand Doornevelt.
2. De zaak Abraham van Coppenolle illustreert ook de brutale, agressieve en wrede zeden ten tijde van de negenjarige oorlog en kort nadien. Hiermee valt niet te gniffelen!

209v 23.10.99 In de secrete kamer. Rdsh. le Waitte bijgestaan door griffier Helias, de p.-g.. **Abraham van Coppenolle**, 36 jaar, griffier van de parochies Melden en Nieuwkerke en korporaal van de wacht, wordt verhoord.

We beperken ons hier tot het incident met Jacques Matroyen (de Jonghe).

Abraham van Coppenolle: *“Ik heb horen zeggen dat iemand van de wacht tegen het huis heeft gestoten of het tegen een venster was, weet ik niet. ... Wel is het zo ‘dat hetselve huyseken cleynde ende caducq’ [bouwvallig] is’.”*

212r 9.11.99 In de secrete kamer. Rdsh. le Waitte bijgestaan door griffier Helias, de p.-g.. **Joos de Saytyt**, zn van Jan, 25 jaar, woonde voorheen als knecht bij griffier van Coppenolle. Opnieuw het incident op de kamer van Jacques Matroyen.

Joos de Saytyt: *“Na middernacht leidde mijn meester ons in de herberg van Ferdinand Doornevelt. We klopten op de deur. Men deed open en we gingen samen binnen. Vermits wij allemaal [dus ook van Coppenolle] ‘seer by drancke waeren en niet en wisten wat wy deden hebben [wy] aldaer stoelen ende bancken al over hoop gheworpen, als oock open ghesmeten de deure vande caemer van Jacques Matroyen de Jonghe’. Wie dit deed weet ik niet. We hebben een paar kannen gebroken. De vrouw en het kind die in de koets lagen, hebben we niet gemolesteerd.”*

214r 23.12.99 In de secrete kamer. Rdsh. Reninghe bijgestaan door griffier Helias, de p.-g. la Vilette.

Marten Buysens, zn van Marten, 34 jaar en paardeknecht van griffier Abraham van Coppenolle bij wie hij woont, wordt verhoord.

Marten Buysens bevestigt dat hij samen met zijn meester Abraham van Coppenolle en Joos de Saytyt op 29 januari 1698 op stap geweest is. Gekomen in de herberg van Ferdinand Doornevelt, vertelde Joos de Saytyt dat Matroyen hem enkele weken geleden kwalijk getraceerd had met een mes. Zelf heeft Buysens, naar zijn zeggen, niet deelgenomen aan de vernielingen van de huisraad van Matroyen.

214v 9.01.00 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Marten Buysens**.

214v 7.01.00 In de secrete kamer. Rdsh. le Waitte bijgestaan door griffier Helias, de p.-g.. **Abraham van Coppenolle** wordt nogmaals verhoord.

Abraham van Coppenolle had nog een openstaande (af)rekening met zijn vroegere buurman Guillaume vande Ghinste. Acht of negen jaar geleden, hij wist het zelf niet precies meer, had die met een vork of een mes, zijn paard zo ernstig aan de hiel gekwetst dat het aan zijn verwondingen stierf. Hij was ervan overtuigd dat zijn buurman Guillaume vande Ghinste de dader was. Hij meende dat bloedsporen dit onomstotelijk bewezen. Meteen was een vete met de clan vande Ghinste geboren.

Kort nadien probeerde een zekere van Daele, een dicht familielid van Guillaume vande Ghinste, de griffier te steken met zijn mes. Tot Lieven Verpoest, een vriend van de Abraham van Coppenolle, riep deze laatste: *“Smyt hem dood [Sla hem dood!]”*. Dit verklaart hij onbeschroomd voor het Hof!

In de nacht van dit krakeel is een vande Ghinste's overleden. Verpoest, blijkbaar de dader van de manslag, nam onmiddellijk daarna dienst in het leger. [Dit was toen de beste manier om te ontsnappen aan de burgerlijke rechtspraak.]

Van Coppenolle had op alle aantijgingen zijn antwoord klaar. We geven een paar staaltjes. Voor wat zijn vertier en *voyages* op kosten van de parochies betroffen, hij deed dit alles *ten baete ende proffyte vande selve parochies*. Immers, absenties zijn soms schadelijk *aen het ghemeente*. Daarentegen zijn goede relaties met de officieren van het leger en met de

ontvanger van de contributies onbetaalbaar! Hij zegt dat hijzelf *daerby noch schaede noch baete heeft ghedaen*.

Wat de vrijstelling van belastingen van *Mevrouwe* [van de heerlijkheid] betreft, dit is gebeurd *in consideratie van het nieuw houwelyck van Mevrouw*, en niemand heeft zich daartegen verzet. En over de rekeningen gesproken, sommige methoden heeft hij overgenomen van zijn voorgangers. Ook wijst hij erop dat *den Coppenolle ... ten dienste van het ghemeente alle sondaeghen de vroegmisse quamp lesen*.

Sommige grote sommen werden verkeerdelijk geboekt. Hierover ondervraagd, verklaart hij dit *alsnu wel te begrypen, maer dat hy noynt ghepeyst en heeft ghehad van de parochie daermede ... te benadelen*.

Enz., enz..

202v 15.05.00 Vonnis over Abraham van Coppenolle en zijn gewezen knecht Joos de Saytyt.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinair beleet.

Beschuldiging.

Griffier **Abraham van Coppenolle** heeft heel wat op zijn kerfstok. Te veel om op te sommen. We beperken ons tot een bloemlijst van zijn misdrijven.

1. Op 2 juli 1692 heeft hij ter hoogte van de herberg *Ter Cruycken op Ronsse buyten*, toen Frans gebied, een twist met landslieden veroorzaakt. Een van die landslieden kreeg van een beschuldigde *soo véhémenten stockslach* op het hoofd dat hij het de volgende nacht bestierf.
2. In het begin van 1697 tracteerde hij Jan Vindevoghel, toen schepen van Nukerke, eveneens op enkele stokslagen.
3. In de nacht van 29 op 30 januari 1698 kreeg hij het aan de stok met Jacques Mattroyen de Jonghe, ontvanger en woonachtig in een kamer van de herberg uitgebaat door Ferdinande van Doornevelt. Abraham van Coppenolle sloeg met behulp van zijn knechten de huisraad kort en klein. Matroyen zelf vluchtte naar het huis van zijn vader.
4. Op Goede Vrijdag 1698 trok hij met zijn knechten naar het huis van Gillis vanden Hende. Daar geraakte hij binnen *stampende ende buysschende op de deure*. Van Coppenolle verdacht Gillis van het kappen van hout in een *fyn* bos en schold hem uit voor dief en dreigde zijn huis in brand te steken.
5. Als griffier maakte hij ettelijke *voyages* en rekende te veel *vacatiën* aan als onkosten voor de gemeente.
6. Hij pleegde fraude in de rekeningen van 1697, 1698 en 1699 en bedroog zo de gemeente.
7. Abraham van Coppenolle verzorgde ook goed zijn relaties. Zo zorgde hij ervoor dat de oude Vrouw [van de heerlijkheid] van vermelde parochiën vrijgesteld werd van haar aandeel in de pointingen en de zettingen. Ook de kapelaan bezorgde hij ten onrechte zekere financiële voordelen.
8. Ook deed hij wederrechtelijk het *bogaerdeken* van Steven Habosch afkappen.

Uitspraak.

1. Het Hof veroordeelt **Abraham van Coppenolle** voor zijn *rudessen ende moetwillicheden* tot een boete van 1200 gulden en ontzet hem voor één jaar uit zijn ambt. Aan de parochie dient hij binnen de drie maanden restitutie te doen van de gefraudeerde sommen (129 pond 10 schellingen én 100 pond). Ook andere gefraudeerde sommen dient hij terug te betalen of te doen terugbetalen. Aan de procureur-generaal dient hij binnen een bepaalde termijn rekenschap te geven van al deze rechtzettingen. Hij moet ook zijn aandeel in de proceskosten betalen.
2. Aan zijn knecht **Joos Saytyt** wordt voor zijn assistentie bij de gepleegde feiten (zie 3. en 4. hierboven) voor drie jaar het grondgebied van Melden en Nukerke ontzegd.

208r 13.10.99(?) In de secrete kamer. Rdsh. Goethals bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Onderstaande synthese is ver van volledig, want we hebben lang niet alles begrepen wat Helias schreef.

Vincent Donche, zn van Vincent, 44 jaar en advocaat wonend in Brugge, wordt verhoord. Advocaat Donche trad op als raadgever van Sebastiaen Buquoy uit Assenede. Verder betreft het een dispuut tussen het Hof en Donche over een brief die laatstgenoemde al dan niet geschreven en verzonden heeft naar Francisco Verhoeven. Donche stelt voor de zaak verder schriftelijk af te handelen, maar de advocaat-fiscaal gaat hiermee helemaal niet akkoord. Het Hof vindt de brief ongepast.

209v 20.10.99 Het Hof vindt de betrokken brief dus ‘onbehoorlijk’ en veroordeelt **Vincent Donche** tot 100 gulden boete. Hij moet ook de proceskosten betalen.

211r 26.10.99 In de secrete kamer. Rdsh. Ameye bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Rogier vanden Bussche, zn van Anthone, 35 jaar, griffier van Beveren (bij Roeselare) wordt verhoord.

Betreft een handgemeen tussen Rogier vanden Bussche en Martinus Verheede in de herberg waar gewoonlijk de vierschaar gehouden werd. Oorzaak, Verheede schreef, in opdracht van burgemeester Jan Kindt, aan de *pointingrol* van 1697 en vanden Bussche voelde zich in zijn eer gekrenkt, want dat was toch de taak van de griffier. Vanden Bussche ontkent dat hij de Burgemeester die eveneens aanwezig was, met een stok bedreigd heeft.

211r 26.10.99 Na betaling van een borgsom mag **Rogier vanden Bussche** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens hij, door zijn procureur van Huele ervan verwittigd wordt, dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij moet ook de gerechtskosten betalen.

213r 13.11.99 In de secrete kamer. Rdsh. Ameye bijgestaan door ontvanger de Gheldere, de p.-g..

Rogier vanden Bussche wordt nogmaals verhoord.

Rogier vanden Bussche ontkent de twee betrokken artikelen.

219r 1.02.00 In de secrete kamer. Rdsh. Ameye bijgestaan door griffier vander Meulen, de adv.-fisc..

Joanne Rollier, dochter van Niclais, 64 jaar en weduwe van Amand de Deyn, wordt verhoord.

Joanne Rollier verdacht Niclais van Dooren van diefstal van haver. Tijdens een schermutseling en een scheldpartij met van Dooren riep ze de hulp in van haar zoon Andries Lieckens.

220r 1.02.00 Zie hiervoor.

Andries Lieckens, zn van Joanne Rollier, 21 jaar, wordt verhoord.

Naar aanleiding van dit incident kwam Niclais van Dooren met Pieter Gonzales, korporaal van de wacht, om een exploit te doen tegen Joanne Rollier. Het kwam tot een gevecht tussen Lieckens en van Dooren. Andries Lieckens beweert dat hij zich niet verzet heeft tegen het doen van het exploit.

219r 1.02.00 Het Hof veroordeelt **Andries Lieckens** en **Joanne Rollier** elk tot een boete van 20 gulden omdat ze Niclais van Dooren beledigden en weerstand boden bij het doen van zijn exploit.

220r 12.03.00 In de secrete kamer. Rdsh. Laerebeke bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.. **Charles van Hoorebeke**, zn van Pieter, brouwer en wonend op de parochie Sleyne, wordt verhoord.

Op 25 februari 1700 legde deurwaarder Dhanins wetteboden bij Charles van Hoorebeke, dit op verzoek van de pachter van den impost op de bieren van kasselrij Ouderburgh.

220v 13.03.00 Het Hof laat **Charles van Hoorebeke** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 300 gulden borgsom te betalen.

210r 18.06.01 Charles van Hoorebeke veroordeeld omdat hij zijn belastingen op het bier niet betaalde.

Proces criminelyck ende extraordinair beleet.

Beschuldigingen: rudessen [brutaliteiten].

Uitspraak. Boete 300 gulden. Hij dient ook de proceskosten te betalen.

222v-223r Een raadselachtige zaak in Zottegem. Wellicht in der minne geregeld nog voor betrokkenen voor het Hof verschenen.

Na lectuur van de vijf verhoren weten we nog niet wat er mag gebeurd zijn.

Na een korte synthese geven we de naam van de vijf personen die verhoord werden.

1. Lucas de Mulder en Lopo Christiaen Stevens lagen in proces tegen het schepencollege van Zottegem *ter oorsaecke dat sy gheduerende den oorloghe*, op bevel van de toenmalige wet, *diversche leverynghen ghedaen hebbende aende trouppen van d' eene ende d' andere croone*, Nu vroegen ze betaling aan de vernieuwde wet. Die weigerde echter die betalingen, met als argument dat die leveringen strijdig waren tegen een reglement van het jaar 1672.

2. Op 18 februari 1700 had een schepenmaaltijd plaats op het stadhuis zowel voor het college van Zottegem binnen als voor dit van Zottegem buiten. Of beide colleges samen feest vierden, weten we niet. We vermoeden van wel.

3. Op die dag trokken Lucas de Mulder en Lopo Stevens, blijkbaar onuitgenodigd, naar het stadhuis. Ondertussen waren de feestvierders allemaal beschonken. Rond de aanwezigheid van Lucas de Mulder ontstond er handgemeen, met als gevolg dat hij *juste-au-corps* uit trok om zich te *defenderen*.

4. Op wat er precies gebeurd was, wilde voor het Hof niemand ingaan, zelfs de Mulder niet. Nochtans hadden verschillende personen geroepen dat men hem aan het vermoorden was! Mogelijks was het conflict ondertussen in der minne bijgelegd.

220v 17.03.00 In de secrete kamer. Rdsh. Laerebeke bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.. **Lucas de Mulder**, zn van Geeraert, 32 jaar, brouwer en tapper te Zottegem, wordt verhoord.

221v 17.03.00 Zie hiervoor.

Lopo Christiaen Stevens, zn van Pieter, 31 jaar, herbergier en brouwer te Zottegem, wordt verhoord.

222v 17.03.00 Zie hiervoor.

Albert Ghys, zn van Albert, 28 jaar, procureur postulerend voor de wet van Zottegem, wordt verhoord.

223r 17.03.00 Zie hiervoor.

Ghyselbrecht Coorde, zn van Erasmus, 40 jaar en voerman uit Zottegem, wordt verhoord.

223r 17.03.00 Zie hiervoor.

Aernout Capitaine, 45 jaar, *conciërge et domesticq du Comte d' Egmont à Sottingien*, wordt verhoord.

Ter inlichting. Op het moment van de feiten maakten volgende personen deel uit van het magistratuur van Zottegem: schepen David vande Maele, baljuw Geeraert Peers, schepen Droesbeke, schepen Cromphout, burgemeester Aernoudt Dhondt, schepen Albert Lebrocqouy.

Het Meuleken was een druk bezochte herberg in Zottegem.

224r 18.03.00 In de secrete kamer. Rdsh. Goethals bijgestaan door griffier Helias, de p.-g.. **Alexander Kint**, zn van Joos, 36 jaar, *commis* van het kantoor van de rechten van Zijne Majesteit op het Vlaams Hoofd, wordt verhoord.

Alexander Kint had verzuimd enkele balen te controleren, zogezegd omdat dit verboden was volgens een plakkaat. Volgens hem was dit plakkaat geëmaneerd op verzoek van kooplieden uit Antwerpen. Ook had hij de datum van een *passavant* wetens en willens onjuist genoteerd. Van enige fraude was hij zich verder niet bewust, beweert hij. Tot slot vraagt hij om naar huis te mogen keren, vermits het kantoor op het Vlaams hoofd tijdens zijn afwezigheid onbemand is.

224r 30.03.00 In de fiscale kamer. Rdsh. Laerebeke bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.. **François vanden Byvanghe**, zn van François, 54 jaar *hem gheneerende* [zijn kost verdienend] *met het trecken van schepen op en af de Schelde vaerende*, wordt verhoord. “*Deurwaarder Ravericx is bij mij thuis geweest om een exploit te betekenen. Ik heb hem helemaal niet tegengewerkt.*”

224v 30.03.00 Het Hof laat **François vanden Byvanghe** naar huis terugkeren mits betaling van een borgsom van 100 gulden.

224v-231r De zaak Pierre Villain/ Maurice Villain.

Met zeer veel reserves proberen we het essentiële van deze uiterst ingewikkelde zaak weer te geven. Villain heeft als koopman zeer veel internationale contacten, onder meer in de Verenigde Provinciën en in Frankrijk (Rijsel, Parijs). Gent was het trefpunt van internationale kooplieden. Ze logeerden vooral in *Le Héron/ De Reiger* en in *De Hazewind/ Le Lévrier*. Het betreft uitsluitend handelstransacties in maart en april 1700. Het Hof verdenkt hem ervan dat hij vanuit de Verenigde Provinciën doorheen de Provincie Vlaanderen goederen verstuurde naar Rijsel waarbij hij verzuimde de vereiste rechten te betalen aan de Spaanse koning. Bovendien gebruikte hij hierbij soms ook een nagemaakt zegel van de stad Gent. Dit zijn althans de vermoedens van het Hof. Nabij Kortrijk werden een pakje met gouddraad en zilverdraad aangeslagen.

Het Hof tilt zwaar aan deze zaak. Villain wordt verschillende keren langdurig en grondig ondervraagd. Hij ontkent echter halsstarrig elke inbreuk op de plakkatens.

Enkele namen: Guillaume Nolf koopman te Kortrijk, Jean Augustyn Vanthieghem koopman te Kortrijk, Jean Groignard koopman te Rijsel; de Vos *crochetteur* [*crocheter*: draden haken] wonend te Gent op de Graanmarkt

224v 11.05.00 In de conciergerie. Rdsh. Masseau bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.. **Maurice Villain**, zn van Pierre, 28 jaar, koopman en factor te Gent, °Warneton, wordt verhoord.

226r 13.05.00 Zie hiervoor.

Pierre Meurisse Villain wordt nogmaals verhoord. Het betreft wel degelijk dezelfde persoon als hiervoor.

227r 18.05.00 Op de plaats waar Villain gevangen zit, namelijk in een huis nabij het kasselrij huis van de kasselrij Oudburg.

Pierre Meurisse Villain wordt nogmaals verhoord.

Met enige reserve! Villain maakt zich zorgen over zijn bezittingen: meubels en effecten. Hij verzoekt het Hof hem vrij te laten en is bereid onder ede te beloven met niemand te spreken tenzij met toestemming van het Hof. Bij vrijlating is hij bereid een borgsom van 1000 of 1200 gulden te betalen. Mocht het Hof beslissen dat hij hier toch moet blijven, dan stelt hij voor, om de kosten te beperken, dat men hoogstens één wettebode zou leggen.

227r 18.05.00 Ook dit hebben we niet met zekerheid begrepen. Het Hof stemt in met de verwijdering van de wetteboden en met de schatting van de waarde van zijn meubels en effecten. Verder blijft **Villain** gevangen, maar dan in de gevangenis van het Hof. Zijn papieren worden gesekwesteerd in de fiscale kamer.

227v 25.05.00 Rdsh. Masseau bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Pierre Meurice Villain wordt nogmaals verhoord.

Ter spraak komen zijn handelsrelaties en zijn correspondentie met Pierre de Blay, met vander Laen, met Dominicq Cornelis, gelogeed in *Le Héron* [De Reiger] op de Vrijdagmarkt, met Pierre Simoens, met Grogniard, met Guillaume Nolf, met Fervacques [Vervaeke?] en met de Vos *crochetteur* op de Graanmarkt. We vernemen ook dat hij of een van zijn relaties, gebruik maakte van een nagemaakt zegel van de stad Gent.

Verder lezen we ook dat goederen vanuit uit Holland (Rotterdam) via het Sas naar Gent en verder naar Frankrijk (Rijsel) vervoerd werden en omgekeerd, en dat te dien tijde een zekere van Houte *Le Lévrier* [De Hazewind] uitbaatte. Nabij Kortrijk werden goederen aangeslagen door een zekere Crombrugge uitbater van een cabaret in Sint-Denys.

Uit zijn correspondentie meent het Hof af te leiden dat, met zijn medeweten, goederen, meestal textielwaren, Gent passeerden zonder de vereiste rechten te betalen. Zelf ontkent hij alle schuld.

229r 26.05.00 Zie hiervoor.

Pierre Villain wordt nogmaals maal verhoord.

230r 27.05.00 Zie hiervoor.

Pierre Villain wordt een nogmaals verhoord.

231r 11.06.00 In de venuskamer.

Pierre Villain wordt een allerlaatste keer verhoord.

230v 27.05.00 In de secrete kamer. Rdsh. Masseur bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.. **Gheraert Uuytterhaeghe**, zn van Pieter, 69 jaar en landsman uit Munkzwalm wordt verhoord.

"De deurwaarder is bij mij thuis geweest om de koeien af te halen. Ik heb hem gezegd dat dit eigenlijk mijn koeien niet waren. Ik ben met hem een eind meegegaan. Onderweg versperde een buurvrouw de weg. De koeien schrokken zodanig dat ze over de gracht sprongen en terug naar huis liepen.

Toen de deurwaarder zag dat mijn zoon een gaffel bij zich had, gaf hij zijn assistenten de opdracht op hem te schieten. Mijn zoon heeft een van de assistenten die gereed was om te schieten, vastgepakt. Daarop zijn de deurwaarder en zijn assistenten vertrokken."

231r 28.05.00 Het Hof laat **Gheraert Uuytterhaeghe** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Opstalle hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij moet ook de gerechtskosten betalen.

232 tussenblad r 3.04.99[!] In de secrete kamer. Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Jacques Galle, zn van François, 75 jaar, werkte en woonde op de parochie Gottem, wordt verhoord.

"Op 14 augustus 1698 heeft Pieter van Coppenolle, amman van de parochie Grammene, mijn wagen met vruchten aangeslagen. Omdat hij zijn machtiging niet kon tonen, ben ik voortgereden nadat hij me geslagen had met een vork."

232 tussenblad r 4.04.99(!) Het Hof laat **Jacques Galle** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Baudonck hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 150 gulden borgsom te betalen.

232v 16.07.00 In de secrete kamer. Rdsh. du Bois bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Andries Nimmegeer, zn van Philips, 49 jaar, herbergier wonend te **Zaffelare**, wordt verhoord.

Andries Nimmegeer heeft bezoek gekregen van een deurwaarder. Dienaangaande ontkent hij elk conflict. In tegendeel: *"Bij het afscheid heb ik hem 'ghesalueert' en hij zei zelfs: "Indien wij iedere keer met sulck een man te doen hadden, ... , wy en sauden gheene ruyse hebben'."*

232v 17.07.00 Het Hof laat **Andries Nimmegeer** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Boele hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 100 gulden borgsom te betalen.

205v 11.09.00 én 206v 11.09.00 Muntvervalsers Arnout du/ de Cros en Pierre Prévost tot de galg veroordeeld.

Eerst geven we een overzicht van de verhoren aangevuld met de bijhorende personalia. Daarna komen de vonnissen.

232v 26.08.00 In de chastelette. Rdsh. du Bois bijgestaan door griffier vander Meulen, de p.-g..

Pierre Prévost, zn van Jean, 25 jaar wordt verhoord.

Pierre Prévost werd op 23 augustus 1700 gevangen genomen nabij het gehucht Steendam. We geven zeer kort enkele items uit zijn armzalig zwerversbestaan zoals hij dit zelf vertelt. Zijn verhaal nemen we wel met een korreltje, naar het einde toe zelfs met een kilogram, zout want dan zwijgt hij zedig over de fabricage van vals geld. Hierna de beloofde aanvullende personalia van Pierre Prévost.

Vader was wolkammer. Pierre werkte twee jaar bij een meester om die stiel te leren, verliet de winkel van zijn ouders en diende vier jaar in 'een koninklijk Duits regiment'. Diende daarna zeven maanden in een ander regiment en verbleef later dertien maanden in Menen. Na de vrede ontbond Lodewijk XIV dit regiment. Prévost zocht korte tijd zijn geluk in Parijs, waarna hij naar Metz trok. Dienst genomen in een regiment geleid door een Italiaanse officier, een zekere, Bertrand. Dan via Nancy en Keulen in Rome beland. Teruggekeerd in onze contreien sliep hij achtereenvolgens in een hospitaal in Rijsel, in Deinze en in Gent nabij de Sint-Jacobs kerk.

Prévost werkte onder andere nabij Ijzendijke een tweetal weken in de oogst voor een zekere Arnout Sonnevile. Achteraf werkte hij in Grave een tiental dagen in het vlas. Ziek zijnde trok hij naar Watervliet waar hij 'geopereerd' werd. Dank zij medicatie na vier dagen genezen verklaard. Te zwak om te werken, trok hij naar Gent, waar hij aankwam daags voor zijn aanhouding.

236v 26.08.00 In de *chastelette*. Rdsh. du Bois bijgestaan door griffier vander Meulen, de p.-g..

Arnoud de Cros, zn van Giloud, 32 jaar, °Lantacq nabij Toulouse. Werkte bij zijn vader die landbouwer was. Na diens dood bewerkte hij tot in mei 1699 samen met zijn broer het land. Daarna in Lyon dienst genomen in het regiment van een zekere Monros. Trok met dit regiment naar Duinkerken tot in de heilige week van 1700. Gedeserteerd, leefde in Brussel een tijdje van aalmoezen. Verder beperken we zijn curriculum. In mei 1700 onder ander werk gevonden in de polders nabij Cadzand waar hij Pierre Prévost ontmoette.

238r 26.08.00 Blijkbaar in de gevangenis van het Hof en daarna in de secrete kamer. Het Hof besluit **Pierre Prévost** en **Arnoud de Cros** beurtelings grondig te ondervragen. Men leest de verklaringen voor van zowel Pierre Prévost als van Arnoud de Cros. We vernemen tot onze verbazing: "... *naerdien 's vrydaghs te vooren publicquelyck ten thoon ghestelt hadden gheweest*". Nergens vonden we een resolutie van het Hof waarin dit werd aangekondigd. Blijkbaar leverde dit niets op.

Thans beslist men zowel Pierre Prévost als Arnoud de Cros beurtelings te ondervragen in aanwezigheid van de President van het Hof, acht Raadsheren en de Procureur-generaal.

239v 9.09.00 In de secrete kamer. **Pierre Prévost** wordt verhoord.

Behalve de aankoop van een tinnen bord ontkent Prévost alles. Eén detail, de Cros vroeg hem een half pond Engels tin te kopen omdat die: "... *een weynich de taele verstaet ende ick niet*".

240v 9.09.00 In de secrete kamer. **Arnoud de Cros**, *les fers aux pieds*, wordt verhoord. Arnoud de Cros bekent alles. Vals geld maken leerde hij leerde in het Frans leger in het infanterie regiment van Monros.

242r 9.09.00 In de gevangenis van het Hof en in aanwezigheid van de Rdsh-comm. bijgestaan door de griffier, de p.-g..

Arnoud de Cros geeft meer details. Hij verklaart dat ze maar één keer vals geld goten, dat was dan ook hun *premier coup d'essai*.

243v 9.09.00 In de Venus kamer.

Het Hof beveelt **Pierre Prévost** de volledige waarheid op te biechten. Veel verder dan dat hij het vuur ontstoken heeft geraakt hij niet. Het Hof legt een knoop in zijn verhoor.

205v 11.09.00 Arnout du Cros tot de galg veroordeeld voor muntvervalsing.

Beschuldiging.

Arnout du Cros, zn van Pierre [*ou comme autrement pouvez nommé ou surnommé*], ° Lantacq nabij Toulouse, 32 jaar. In dienst van Frankrijk in 1699 tot in de heilige week van 1700. Gedeserteerd, dan naar Brussel vertrokken en gebedeld. Hij werkte in Cadzand aan de dijken en in de oogst. Daar maakte hij kennis met Pierre Prévost die daar ook werkte. Aan hem vertelde hij hoe men met gesmolten Engels tin, een ijzeren lepel en een vorm, vals geld kon gieten. Iets wat ze ook deden in de herberg waar ze logeerden. Resultaat: vijf valse *escus* [de griffier vertaalt één keer *escu* door schelling].

[Zijn relaas bevat een gedetailleerde handleiding nuttig bij de fabricatie van vals geld.]

In Watervliet probeerden ze één ervan te ruilen tegen een echte witte Franse ecu, wat niet lukte. Daags na hun aankomst in Gent werden ze aangehouden en voorlopig overgebracht in de chastelette, later naar de gevangenis van het Hof. Arnout du Cros legde volledige bekentenissen af.

Uitspraak.

Het Hof veroordeelt **Arnout du Cros** tot de galg. Na de executie op het Sinte-Veerleplein, nabij het Gravensteen, en met de kapot gevijlde valse penningen om zijn hals, wordt zijn lijk overgebracht naar het galgenveld en daar opgehangen. Al zijn bezittingen worden openbaar verkocht. De opbrengst ervan is, na aftrek van de proceskosten, voor Zijne Majesteit.

206v 11.09.00 Pierre Prévost tot de galg veroordeeld voor muntvervalsing.

Beschuldiging.

Pierre Prévost, zn van Jean, °Brief nabij Béthune, 26 jaar. Maakte kennis met Arnout du Cros toen beiden in Cadzand werkten. Zie hoger.

Uitspraak.

Het Hof veroordeelt **Pierre Prévost** tot de galg op het Sinte-Veerleplein. Zijn lijk wordt nadien overgebracht naar het galgenveld waar het opgehangen wordt. Al zijn goederen worden verbeurd verklaard. Na aftrek van de proceskosten gaat de rest van de opbrengst van de verkoop naar Zijne Majesteit.

Opmerking. De verhoren werden zeer slordig genoteerd. Vooral griffier vander Meulen is daar een meester in. Het was een zeer onrustige tijd waarin men wachtte op het overlijden van koning Karel II van Spanje en op de politieke gevolgen daarvan. Hij stierf op 1 november van het jaar 1700.

244v 11.09.00 In de secrete kamer. Rdsh. du Bois bijgestaan door griffier vanden Bossche, de adv.-fisc..

Jacques François Troncheson, zn van Maximiliaen, 28 jaar en hoogpointer van de kasselrij Oudenaarde, wordt verhoord.

Met enige reserve. “*De garde Berton vroeg mijn 'passavant' om met een paard naar Pecq op Franse bodem te gaan. Mijn broer was eigenaar van dit paard dat ik in Ename op de markt*

voor hem gekocht had. Berton zei dat mijn 'passavant' niet voldeed en nam die af. Dan ben ik met Berton naar het kantoor van de ontvanger getrokken omdat ik mijn 'passavant' terug wilde. Het is niet waar dat ik daar de poort geforceerd heb. Mijn degen heb ik pas getrokken nadat zij me bedreigden met hun geweer."

245r 27.09.00 In de secrete kamer. Rdsh. du Bois bijgestaan door griffier Helias, de p.-g.. **Hendricq Augustyn Sonius**, zn van Hendricx, *in de vyftich jaeren*, advocaat en suppoost van het Hof, wordt verhoord.

Zeer verwarde zaak waarin het wemelt van namen van personen waarvan we verder geen bijzonderheden kennen. We beperken ons tot één item. Pieter Gheevens had *vleeschelycke conversatie* met Martine de Saytyt. Sonius bekent dat de verklaring van Gheevens niet volledig op papier gezet heeft.

246v 16.12.00 In de cipiraige van het Hof. Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Adriaen de Rycke, zn van Joos, 38 jaar, Eeklo wordt verhoord.

Onlangs was hij *werckbaes in de dycage van het eylant*. Daar werkte hij met soldaten die met hem gediend hadden in het oud regiment van del Baillie. Voordien verdiende hij de kost met het steken van bier en met het kopen en verkopen van lijnwaad.

"François Buyse, 'bode van Eeklo op Ghendt' bracht mij het bericht waarbij ik ontboden werd bij de Raad-fiscaal. Buyse toonde me een brief. Deze was zozegzegd door mij geschreven, maar dit is niet waar. De negen kwitanties die op een vel papier staan, zijn wel degelijk door mij geschreven en ondertekend. Dit geldt ook voor de pachtbrief betreffende het hospitaal van Eeklo, en die werd ook ondertekend door Bauduin Schyvinck en Adriaen Clé.

Ik heb François Crombrugghe niet geagresseerd, in tegendeel ik was zelf bang dat hij en zijn broer Bernard me zouden agresseren. De ene had een koppel pistolen bij en de andere een stevige 'rottinck' [stok]. Voordien is het nog gebeurd dat ze van plan waren mijn ruiten in te gooien. Ik lag toen ziek in bed, maar mijn vrouw is opgestaan en heeft hen gezien."

247v 17.12.00 In de cipiraige van het Hof. Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Adriaen de Rycke wordt nogmaals verhoord.

"Joos de Rycke is mijn vader en Elisabeth Maertens mijn stiefmoeder. Wat er in die brief staat, dat trek ik me niet aan. Er zijn er nog die Adriaen de Rycke heten, onder andere een molenaar uit Maldegem.

François Crombrugghe is getrouwd met mijn zuster Petronelle de Rycke. Marie Margriete Lammens die een tijd beghoest [te begrijpen door verliefd] was op mijn vader is de voordochter van mijn stiefmoeder en werd verwekt in haar eerste huwelijk met N. Lammens. Jan van Holderbeke ken ik zeer goed. Hij is een grote leugenaar en bedrieger. Ik heb met hem eens een akkoord gesloten voor een werk in de Sinte-Margriete Polder. Dan heeft hij me zelfs twee keren bedrogen. Om te beginnen dienden we veel dieper te graven dan hij me voorgespiegeld had. We maakten een nieuw akkoord, maar tijdens mijn afwezigheid, ik was in Zeeland, liet hij dijkgraaf Craye in mijn naam aan hem een zeker bedrag betalen. Hiervoor had ik helemaal geen toestemming gegeven. Aan dat werk heb ik veel toegestoken. Met een dijkhak heb ik hem helemaal niet bedreigd en zeker niet geslagen."

248v 18.12.00 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Adriaen de Rycke**.

248v 27.01.01 Het Hof geeft verschaft aan **Adriaen de Rycke** *aces van Raede ende liberteyt van vanghenisse* en beveelt hem binnen de veertien dagen zijn *preuve á décharge* te leveren.

248v 249v 208r Deurwaarder Soetaert en zijn drie assistenten waren niet bij machte om Clara de Croocke en haar zoon Jan de Craekere in bedwang te houden.

We geven eerst de synthese van de verhoren van Clara de Croocke en haar zoon Jan de Craekere. Daarna volgt het vonnis.

248v 20.12.00 In de *cipiraige* van het Hof. Rdsh. Brant bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Clare/ Clara de Croocke, dochter van Bertholomeus, *inde veertich jaeren*, huisvrouw van Jooris de Craekere, woonachtig te Wetteren ten Heede(?) wordt verhoord.

249v 20.12.00 Zie hiervoor.

Jan de Craekere, zn van Jooris, 27 jaar, wordt verhoord.

Deurwaarder Soetaert kwam, vergezeld van drie assistenten, de meubels van Clara de Croocke afhalen. Dit lukte niet zonder slag of stoot.

Clara de Croocke: *“Ik heb inderdaad een spade genomen, maar ik heb niemand ermee ‘ghetoucheert’. De voordeur hield ik gesloten omdat het waaide. De meubels wilde ik niet loslaten. Soetaert trok zijn degen en een van zijn assistenten richtte ‘eenen musquetton’ op mijn borst, en dreigde me neer te schieten ‘als eene mussche’.”*

Noodgedwongen zijn deurwaarder Soetaert en zijn drie assistenten vertrokken om elders bijkomende hulp te zoeken. Die vonden ze in de waard van een nabijgelegen herberg en een *‘jongman van ontrent de seventhien jaeren die aldaer schole haut’*. Clara de Croocke van haar kant kon rekenen op de agressieve hulp van haar zoon Jan de Craekere met als gevolg dat de deurwaarder met zijn gezelschap nogmaals diende te vertrekken.

251r 17.01.01 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **Clara de Croocke** en haar zoon **Jan de Craekere**.

208r 24.12.00 Clara de Croocke en Jan de Craekere veroordeeld voor hun resistentie en rudessen.

Proces crimineel, criminelyck beleet.

Beschuldiging. Clara de Croocke en haar zoon Jan de Craekere worden beschuldigd van resistentie en *rudessen* [wangedrag] (tegen deurwaarder en zijn assistenten).

Uitspraak. **Clara de Croocke** moet voor het *openbaere* Consistorie verschijnen en dient *op beede haere knien Godt ende de Justitie van haere misdaet verghiffenisse te bidden*.

Jan de Craekere moet voor van zijn assistentie en zijn *rudessen* 300 pond boete betalen. Beiden moeten solidair de proceskosten betalen.

251r 26.01.01 In de secrete kamer. Rdsh. Ameye bijgestaan door griffier vander Meulen, de p.-g..

Pieter van Loo, zn van Adriaen, 39 jaar en deurwaarder van de Geheime Raad, wordt verhoord.

Niet volledig begrepen onder andere omdat een zekere Odevaere hier verschillende rollen vervuld: advocaat, procureur en notaris. Hierna volgt een onvolledig relaas.

Pieter van Loo werd op 22 februari 1698 aangesteld als deurwaarder van de Geheime Raad *der residentie van Dixmuyde*.

“Op 4 september 1700 heb ik een paard en een wagen aangeslagen en vastgezet in de herberg ‘Den Spiegel’ in Gent. Opdrachtgever was Niclais Thienpont schuldeiser van d’ Hanins, ‘afgaenden pachter vande gulden ende impost bieren’ van de kasselrij Oudburg. Ik dacht dat Jan d’ Hanins van Nevele de eigenaar was van paard en wagen, maar achteraf bleek dat François Lootens de eigenaar was van het paard. Bovendien was een zekere advocaat Odevaere, eigenaar van de wagen, maar dat wist ik toen niet.”

251v 254r 254v 255v 256v 257r 83r 102v 112v 168r 180v 212v Advocaat Gillis van Elstraete, meer dan een twintig jaar op voet van oorlog met de Vlaamse Raad, ziet zich drie keren verbannen. Het Hof laat niet met zich spotten en bant hem uiteindelijk voor tien jaar uit Vlaanderen.

Probleem? In zeven items is er sprake van een zekere Gillis vander Elstraete. Gaat het wel degelijk over dezelfde persoon? We menen van wel. Veelal vermeldt het boek van de *Sententiën* noch de leeftijd van de beschuldigde noch de naam van zijn vader. Indien de Gillis vander Elstraete die op 24 april 1687 eerherstel kreeg van Zijne Majesteit dezelfde persoon is als degene die zich misdroeg in de zaak Male, iets wat bijna zeker zijn, dan betreft het telkens dezelfde Gillis vander Elstraete, advocaat. Voor wat betreft de leeftijd, de Gillis uit item 2. tot 7. was in 1701 (ongeveer) 58 jaar. Hij is dus geboren in (ongeveer) 1643. De fameuze zaak Male, item 2., had plaats toen hij (ongeveer) 38 jaar was.

1. 83r 13.09.81 Gillis vander Elstraete, advocaat en suppoost van het Hof, krijgt 300 gulden boete wegens het gebruik van beledigende termen ten aanzien van het Hof.

Zie ook Boek 2 83r. Toen werd hij voor het Hof gedaagd wegens het gebruik van beledigende termen in zijn proces tegen Joos Coppens. Hij vluchtte weg uit Gent en in een brief gericht aan de advocaat-fiscaal drukte hij zijn minachting uit tegenover het Hof. Daarvoor kreeg hij 300 gulden boete.

2. 102v 10.11.83 Gillis vander Elstraete, ten dele schuldig bevonden aan de manslagen in de Warande nabij het kasteel van Male, wordt voor drie jaar verbannen uit Vlaanderen.

Proces criminel, criminelyck ende extraordinair beleet.

Zie ook Boek 2 102v. Gillis vander Elstraete stond met nog drie anderen terecht voor het Hof. Wat was er gebeurd? Op 8 juni 1682 na een vergadering op het stadhuis van Male trokken hij met nog enkele anderen op vossenjacht. Na de noenmaaltijd op het kasteel van Male bleven ze drinken. In zo verre dat ze goedgehumt hun hoeden in de lucht gooiden *ende ernaer schietende soo sy ooc somtyt waerende schietende naer duyven ende swalmen* [zwaluwen]. Na de middag trokken vanuit Damme enkele Spanjaarden en Italianen nabij het kasteel van Male op konijnenjacht. Op het kasteel hoorden Gillis vander Elstraete en zijn compagnons schoten en roken onraad. Met een glas bier *ende noch eenighe glaesen wyn* dronken ze zich moed in, en besloten de ‘vijand’ een lesje te leren. Om de indringers vanuit verschillende richtingen te belegeren vertrokken ze *separatelyck in dry partyen*. Een van de Italianen riep: “*Messieurs, siet wat dat ghy doet, arrestez-vous.*”, maar er was geen lievemoderen aan. De confrontatie eindigde in een regelrechte schiet- en steekpartij met dodelijke slachtoffers in beide kampen. Uiteindelijk resultaat: *het Hof recht doende* bande vier personen uit Vlaanderen waarbij Gillis vander Elstraete. Die zag zich voor drie jaar de toegang tot de provincie ontzegd.

3. 112v 13.05.84 Advocaat Gillis vander Elstraete uitte bij de Geheime Raad zware beschuldigingen tegen de President van het Hof. Het Hof verlengt de duur van zijn verbanning na de zaak Male tot zes jaar.

Beschuldiging. Gillis vander Elstraete heeft bij de Privé Raad zware beschuldigingen geuit aan het adres van de President van het Hof. Deze was in de zaak Male. Hij schreef onder meer dat de President een dichte vriend was van jonkheer Hyacintus Pardo, een andere betichte in ‘de zaak Male’ en sedertdien een vijand geworden van Gillis van Elstraete. De President zou Pardo een dienst bewezen hebben door het rapport van de zaak uit te stellen, *op pretext vande absentie offe indispositie vanden eenen offe den anderen heere vanden Hove*. Op die manier liet hij Gillis tot na de vakantie in de cel zitten.

Maar dit is niet alles. Hij wordt ook beschuldigd van het gebruik van een vals attest in zijn zaak. We citeren: “... *niet sonder véhémente suspicte* [suspactie, verdenking] *van dat den verw. deselve valsche attestatie heeft weten te becommen ....* “

Uitspraak. Het Hof veroordeelt Gillis vander Elstraete om *te compareren in de secrete Camere vanden Hove, ende aldaer blootshoofds vallende op beede syne knien Godt Almachtich, 't Hof vuyt den naeme van Justitie ende den voornoemden President, vergiffenisse te bidden, ende hooghe ende overluyt te segghen dat het hem hertelick is leedt sulcx ghedaen t' hebben.*

Verder worden de brieven die hij schreef aan de Geheime Raad in zijn aanwezigheid gescheurd. De verbanning waartoe hij op 10.11.83 [zie hierboven 102v] veroordeeld werd, wordt met drie jaar verlengd.

4. Op 24.04.87 verleent Zijne Majesteit eerherstel aan Gillis vander Elstraete. Dit lazen we terloops in het vonnis 180v.

5. 168r 1.07.94 Advocaat Gillis van Elstraete, aanklager, verliest zijn proces tegen de procureur-generaal als beschuldigde.

Beschuldiging. De eis van advocaat Gillis van Elstraete is noch ontvankelijk noch gefundeerd.

Uitspraak. Advocaat Gillis van Elstraete krijgt omwille van zijn *frivole suspectie* een boete van 36 gulden en moet ook de proceskosten betalen.

6. 180v 4.06.95 Griffier Gillis vander Elstraete van de baronie van Male, Vyfve [?] en Sijsele, voortvluchtig, wordt verbannen.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinair beleet.

Beschuldiging.

Het Hof beschuldigt Gillis vander Elstraete van een resem wandaden en frauduleuze praktijken als griffier. We beperken ons tot enkele items en laten het Hof aan het woord: “*Niettegenstaande hij op 24 april 1687 vanwege zijne Majesteit gratie en kwijtschelding bekwam van ‘groffe excessen, malversatiën ende delicten’, ging hij op onbeschaamd op dezelfde weg voort.*

[Van vermelde gratie vonden we nergens een spoor. Mogelijks zag het Hof dit als een affront aan zijn adres, en heeft het om die reden de gratieverlening vanwege Zijne Majesteit niet laten opnemen in het boek van de *Sententiën*. Nochtans was dit laatste de normale gang van zaken.]

Een genamptiseerde som van 125 pond 8 schellingen die hem als griffier door justitie toevertrouwd was, evenals de effecten van insolvente sterfhuizen, drukte hij achterover en gebruikte die als particulier bezit.

In het verslag van het college van 28 april 1693(?) noteerde vander Elstraete de baljuw als aanwezig, dit niettegenstaande die afwezig was. Nochtans was diens presentie noodzakelijk voor een bepaalde dagvaarding. Dus schriftvervalsing.

Op 31 mei 1690 heeft hij, in naam van burgemeester en schepenen van vermelde baronie, een resolutie van het college in het verslag opgenomen, ,en dit terwijl het college daartoe helemaal niet besloten had. Het betrof een som te innen door de ontvanger.

Nog erger, men vindt het betrokken resolutieboek niet op de griffie. Men verdenkt hem van verduistering van dit boek.

Als lid van het college had hij kennis van de zaken die voor de rechtbank kwamen. Dit belette hem niet de tegenpartij op de hoogte te stellen van secreten die alleen voor het college bestemd waren.”

Uitspraak. Het Hof verclaert Gillis vander Elstraete vervallen te syne van voorschreven syne officie ende inhabil omme 't selve ende andere officiën offe publiecke functiën te bedienen. Hij wordt voor zes jaar verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden. Hij moet ook de proceskosten betalen.

7. Gillis vande Elstraete keerde, *contrarie de voorschreven interdictie ende in misachtynghe van de autoriteyt van justitie*, een half jaar te vroeg terug uit zijn zesjarige verbanning. We besparen de lezer de lectuur van de grondige en langdurige verhoren. Hij verzette zich tegen het feit dat hij op 4 juni 1695 uit zijn ambt ontzet werd met een verbanning van zes jaar uit alle Spaanse landen als gevolg. We beperken ons tot een overzicht van de verhoren in aanloop van een laatste veroordeling, en tot de weergave van de besluiten door het Hof tussenin genomen.

251v 31.01.01 In de *cipiraige* van het Hof. Rdsh. Jan François Ameye bijgestaan door griffier Jan Guillaume vande Bossche, de p.-g..

Gillis vande Elstraete, 58 jaar, advocaat van de Grote Raad en auditeur van het regiment onder de graaf van Lannoy, wordt verhoord.

254r 31.01.01 Zie hiervoor.

Gillis vander Elstraete wordt verhoord.

254r 1.02.01 Het Hof verwerpt de argumentatie van **Gillis vander Elstraete** en beveelt hem te antwoorden *op den heesch van officie weghe 't synen laste ghemaect door de raetsheer Ameye, commissaris van de saecke*.

254v 1.02.01 Zie hiervoor.

Gillis vander Elstraete wordt verhoord.

255v 3.02.01 Zie hiervoor.

Gillis vander Elstraete wordt verhoord.

256v 4.02.01 Het Hof ordonneert **Gillis vander Elstraete** *te reysigneren* [neer te leggen] *de registers die hy ghehouden heeft vande resolutiën by het college* [dus van de baronie] *ghetrocken van de namptissementen onder hem gedaen van de criminele saecken aldaer gheventileert hebbende*,

ende vande passerynghe van de insolvente boedels, mitsgaders het gonne vande staeten van goede vande weesen, sonderlynghe 't sedert de daete van syne briefven van absolutie omme t' eynden die voorder geresolveert te worden.

256v 3.02.01 Zie hiervoor.

Gillis vander Elstraete wordt verhoord.

257r 11.02.01 We geven opnieuw integraal de resolutie van het Hof na het verhoor van **Gillis vander Elstraete**.

't Hove gerapporteert synde dat het register vande weesen ende namptissementen by verw. gherensegneert onder Marten de Weert [baljuw], by den heesschere ontboden ende overgesonden waeren, maer niet de andere die den verw. geseyt heeft te wesen tot Mechelen onder synen broeder ende tot Brugghe respectivelyck, is by den Hove geresolveert den verw. de selve twee registers te laeten voorhauden ende hem af te vraeghen offe het die syn daer van hy in syn voorgaende examen heeft gesproken als berustende onder den selven de Weert, ende hem nietmin te kennen te gheven dat het Hof gheresolveert heeft syn liberteyt in vanghenisse vuyt te stellen totdat de voorseyde andere registers oock sullen wesen onder d' handt van justitie.

257r 12.02.01 Zie hiervoor.

Gillis vander Elstraete wordt een laatste maal verhoord.

259r 12.02.01 Het Hof geeft **Gillis vander Elstraete** de toelating om brieven te schrijven aan zijn broer en aan Jonkheer Charles Adornes. Bedoeling is bepaalde registers die bij het gerecht berusten te bekomen.

Aan de procureur-generaal van Vlaanderen wordt opdracht gegeven zich te richten tot de procureur-generaal van de Grote Raad met de vraag om bepaalde registers die zich in Mechelen bevinden over te maken.

259r 14.02.01 Van het Hof krijgt **Gillis vander Elstraete** de toelating om in bijzijn van een griffier van het Hof inzage te nemen van het *applicat* van zijn zaak en de bijhorende *bescheeden*. Hij mag ook kopieën nemen, krijgt *acces van raede ende liberteyt in vanghenisse*.

212v 16.12.02 Vonnis over Gillis vander Elstraete.

Proces crimineel, verbaelyck ende extraordinair beleet.

Beschuldiging.

Op 4.06.95 werd meester Gillis vander Elstraete, griffier van de baronie van Male, Vyfve en Sysele, voor zes verbannen uit alle Spaanse landen, dit *op pyne van lyfstraffe* in geval van een voortijdige terugkeer. Hij heeft die ban gebroken en werd op 29 januari 1701 in Brugge aangehouden.

Uitspraak.

Hij dient *ghestelt te worden in eenen donckeren put voor den tyt van twaelf daeghen over ander dagh te vasten* [een dag eten en een dag vasten], *te waeter ende te broode*. Dit gedaan zijnde, wordt hij voor tien jaar verbannen uit alle landen die onder het gezag staan van Filips IV. Gent moet hij verlaten op de dag van zijn vrijlating en dit voor zonsondergang, nadien de

Provincie Vlaanderen binnen 24 uren en de andere landen van de gehoorzaamheid van de koning [dus van Filips IV koning van Spanje en Frankrijk] binnen de drie dagen na zijn invrijheidstelling.

259v 12.02.01 In de secrete kamer. Rdsh. Renynghe(?) bijgestaan door griffier Helias, de p-g..

Joos de Nul, zn van Jan, 42 jaar en baljuw van Ledeberg, wordt verhoord.

In Ledeberg heerste sedert enkele jaren een vete tussen baljuw Joos de Nul en de familie de Buck. Blijkbaar hebben die een klacht ingediend bij het Hof. François Verlinde was schoonzoon en Jacob Sergeant, in de wandeling genoemd Jaco, zwager van Joos de Buck. De baljuw is niet mals voor de familie de Buck. Een paar staaltjes.

"Op 24 september 1700 heb ik me ambtshalve gericht tot het college van burgemeester en schepenen van Ledeberg in verband met 'rudessen, moetwillicheden en ghewelt' begaan door François Verlinde en Jacob Sergeant. Als Verlinde zo voort doet, zal hij nog zijn familie ruïneren.

Joos de Buck stelde me een compositie voor om de zaak te seponeren. Ik weigerde en was zo onder de indruk van zijn beledigingen en dreigementen dat ik, thuis gekomen, begon 'te schudden ende te beven in alle litmaeten'. Ik was zo onder de indruk dat Laurens de Loser, chirurgijn, gekomen is om 'instantelyck een deel bloet' af te trekken. Dan ben ik 'buyten myn selven ghevallen' en ik weet niet eens wie me in bed gestoken heeft.

In 1696 was er reeds een incident met Jaco. Toen ik samen met de wethouders bezig was informatie te nemen in een zaak tegen Verlinde, trok Jaco zijn pistool. Ik ben spoorlags moeten vluchten. Er loopt inderdaad een proces tussen mezelf en Adriaen de Buck, maar ik zal dit ongetwijfeld winnen."

Verder wordt Joos de Nul beschuldigd van enkele, volgens hem gerechtvaardigde, procesverbalen en dagvaardingen. Hierop gaan we niet verder in.

261v 19.02.01 Van het Hof mag **Joos de Nul** voorlopig naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 200 gulden borgsom te betalen.

262r 22.04.01 In de secrete kamer. Rdsh. Vanderques(?) bijgestaan door griffier vanden Bossche, de p.-g..

Marie de la Rue, dochter van Jan, Deinze, 60 jaar en huisvrouw van Michiel de Smedt, wordt verhoord.

"Ik heb een assistent van de deurwaarder bij zijn juste-au-corps vastgepakt en hem naar zijn machtiging gevraagd. Meer is er niet gebeurd."

262r 21.04.01 In de secrete kamer. Rdsh. Reninghe bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jacques Strynckx(?), zn van Pieter, 27 jaar en zadelmaker, wordt verhoord. .

Iemand is overleden na een gevecht met Jacques Strynckx die alle schuld ontkent.

262r 21.07.01 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jacques Strynckx**.

262v 8.08.01 In de secrete kamer. Rdsh. Reninghe bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Meester Lucas van Hoorn, zn van Lucas, 26 jaar en advocaat van het Hof, wordt verhoord.

In het relaas van de griffier leest men dat advocaat Lucas van Hoorn dikwijls in agressief gezelschap verkeerde. Het Hof ondervroeg hem aan de hand van niet minder dan tweeënzestig tichten. Het is niet duidelijk of hij als getuige of als betichte optreedt. Naar zijn zeggen was hij telkens enkel als getuige aanwezig zonder zelf actief deel te nemen aan de gevechten. Een zekere Bunst verweet de waardin van een herberg dat haar dochter Isabelle Pieters een hoer was. Gevolg, een regelrechte veldslag tussen Bunst bijgestaan door Ortega, tegen de waardin, de waard en haar dochter. De laatste drie hielden er *vele ende groote blauwe contusiën* [verwondingen] aan over.

Enkele uren later trok Lucas van Hoorn in gezelschap van procureur Lambrecht, deurwaarder Neyt en diens vrouw naar *De Swaene*. Onderweg ontstond een nieuw gevecht. Deze keer tussen procureur Lambrecht en Ortega die het gezelschap gevolgd was. Lambrecht werd gekwetst overgebracht naar *Den Baron de Courrière*. Achteraf ging van Hoorn samen met Ortega slapen in *De Swaene*. Ortega bevestigde dat hij wel degelijk de kop van Lambrecht wilde.

279r 26.10.02 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Meulebeke bijgestaan door griffier Jan Guillaume vanden Bossche, de p.-g..

Anthone Louys Hertega/ Ortega [hij ondertekent met Ortega. We veronderstellen dat dit de juiste naam is].

Dit verslag bevestigt in grote trekken de verklaring van advocaat Lucas van Hoorn hiervoor. Ortega minimaliseert uiteraard zijn eigen aandeel in de vechtpartijen.

262v 27.07.01 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Reninghe bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Anthouette Françoise Dhulst, dochter van Rogier, Eeklo(?), 40 jaar en huisvrouw van Adriaen de Rycke, wordt verhoord.

‘In verband met mijn zaak loopt er een proces met de wethouders van Eeklo. Mijn man is soldaat en bijgevolg moet ik hier niet antwoorden. Ik zal ook niet ondertekenen.’

268r 29.11.01 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Reninghe bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Anthouette Françoise Dhulst wordt nogmaals verhoord.

Anthouette Françoise Dhulst blijft bij haar weigering te antwoorden.

De advocaat-fiscaal : *"De baljuw van Eeklo heeft ons inlichtingen gegeven over uw man en uzelf. Als gevolg daarvan ligt hier een aanhoudingsmandaat voor u beiden klaar."*

Uiteindelijk reguleert de commissaris de saecke op rapport.

268v 1.12.01 Het Hof slaat het verzoek van **Anthouette Françoise Dhulst** om niet te moeten antwoorden, af.

268v 14.01.02 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Reninghe bijgestaan door griffier Helias, de advocaat-fiscaal Spanoghe.

Anthouette Françoise Dhulst wordt een derde maal verhoord.

“Op 7 maart 1700 rond 9 u ‘s morgens in het Patersstraatje ontmoette ik mijn schoonmoeder Elisabeth Martens. We hebben elkaar verweten en vastgegrepen. Daarom betekenden J. Gilleman, thans overleden, en Joos de Vuyst, beiden assistent van de baljuw van Eeklo een exploit tegen mij. Met de baljuw ben ik overeengekomen dat hij de zaak zou seponeren.”

269r 16.01.02 Het Hof laat **Anthonette Françoise Dhulst** naar huis terugkeren. Zij moet beloven dat zij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens haar procureur haar verwittigt dat het Hof haar daartoe aanmaant. Zij moet ook de gerechtskosten betalen.

264v 14.08.01 In de secrete kamer. Rdsh. du Bois bijgestaan door griffier vander Meulen, de substituut van de p.-g..

Mauritius vander Wee, zn van Daniël, Gent, *boeckenrickter ende boeckverkooper*, wordt verhoord.

“*Na de publicatie door het consistorie van de Raad van het laatste plakkaat, heeft mijn huisvrouw enkele exemplaren ervan verkocht. Die exemplaren waren me toegezonden vanuit Brussel door Eugenius Henricus Fricx, drukker van Zijne Majesteit. Ik ben bereid onder ede te verklaren dat vanuit mijn winkel geen andere exemplaren verspreid werden.*”

265r 31.09.71 In secrete kamer. Rdsh. van Varent bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.. **Anthone Rombaut**, zn van Anthone, 70 jaar en ambtenaar van de parochie Beveren, wordt verhoord.

Anthone Rombaut heeft voorheen twee verklaringen afgelegd die, volgens het Hof, elkaar tegenspreken. Het betreft het al dan niet aanwezig zijn in *De Swaene* van Rombaut met zijn wetteboden. Hij excuseert zich herhaaldelijk voor de eventuele *contrarieteyten* in zijn verklaringen.

265v 215r Baljuw van de Stad en de Landen van Nevele Jan Dhane trad meedogenloos op. Op 29 juli 1701 werd een gemeenschappelijke klacht tegen hem aan het Hof gericht vanwege de inwoners, de notabelen inbegrepen. Het Hof zet de puntjes op de i.

265v 4.11.01 In de secrete kamer. Rdsh. vander Goes bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan Dhane, 48 jaar en baljuw van de Stad en het Land van Nevele, wordt verhoord.

We geven onmiddellijk het vonnis.

268r 4.11.01 Het Hof geeft **Jan Dhane** de toelating om naar huis terug te keren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur François de Roo hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 1000 gulden borgsom te betalen.

215r 15.12.03 Vonnis over Jan Dhane.

De procureur-generaal zit als gevoegd eiser de zitting voor en vander Goes, de commissaris van de zaak, geeft een overzicht van zijn vaststellingen.

Beschuldiging en Uitspraak. In deze zaak begint de griffier onmiddellijk met de uitspraak. Dit is zeer ongebruikelijk. Gewoonlijk eindigt het vonnis met: *het Hof recht doende*,..., waarop de uitspraak volgt.

1. Huyberecht Impens was overleden en baljuw **Jan Dhane** had recent het recht op het beste hoofd verkregen. De baljuw had zijn oog gericht op een paard, maar dit was spoorloos en de weduwe weigerde te zeggen waar het zich bevond. De baljuw meldde dit aan zijn meester, de baron van Nevele.

[De baron gaf hem opdracht de weduwe stante pede op te halen, beweerde de baljuw in zijn verhoor. Wat dan ook gebeurde.]

Omdat de weduwe nog steeds niet bereid was de schuilplaats van het paard op te biechten, leidde Dhane haar niet in de civiele gevangenis, maar in de kelder ervan. Daar kon ze kiezen ofwel opbiechten ofwel in *eene muyte* [kooi] haar intrek nemen totdat ze tot inkeer kwam. Haar keuze was rap gemaakt. Ze biechtte de schuilplaats op en werd in de gewone of civiele gevangenis geplaatst. Pas nadat de baljuw het paard kon stallen, liet hij ze vrij. Daarvoor gaf het Hof hem 72 ponden parisis boete.

[In het verhoor lezen we ook dat de baljuw haar ook de raad gaf al haar bezittingen openbaar te verkopen. Ze kon immers haar pacht niet betalen. In dit verband schreef de baljuw een *bescheet* dat ze vrijwillig [!!!] ondertekende.]

2. De baljuw wordt ook beticht van veel onregelmatigheden bij straatschouwingen. Op 21 augustus 1701 zag de commissaris van de zaak zich verplicht zelf ter plaatse te gaan kijken. Besloten werd dat de boeten die conform de wet opgelegd waren, ongewijzigd te laten. Maar in een aantal zaken had Dhane zijn voeten geveegd aan de wettelijke voorschriften. Dit was ondermeer het geval met de termijn waarin die schouwing diende te gebeuren, en met de termijn die wie voorlopig in gebreke was, had om zich in regel te stellen. .

Bij zijn exploten dient de baljuw in het vervolg steeds de grootte van de boeten te noteren. composities met de overtredders zijn pas toegelaten na de reparatie van de betrokken weg.

In verband met de straatschouwingen achtte Het Hof het noodzakelijk nog eens te wijzen op de bestaande wetten, namelijk het plakkaat van 3 februari 1570 aangevuld met latere ordonnanties. Het Hof herhaalt dit in extenso. Ook werd de rol van de wethouders en de griffier uit de doeken gedaan. De wethouders waren best geplaatst om te oordelen welke wegen en straten dienden geschouwd. Dit verder doen op eigen houtje kan niet meer. Op elke overtreding van de baljuw voorziet het Hof een aangepaste boete.

269r 25.01.02 Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier vanden Bossche, de substituut van de p.-g..

Guillaume Derveaux, zn van Jan, 30 jaar en herbergier te Zwevegem, word verhoord. Betreft een slaande ruzie tussen Guillaume Derveaux, herbergier in Zwevegem, en vanden Berghe, baljuw van Zwevegem. Volgens Derveaux waren beiden beschonken na het drinken van een tiental pinten.

Derveaux: "*Vanden Berghe zei dat ik mijn pointingen aan de parochie niet kon betalen. Het omgekeerde was waar, de schuld van de parochie aan mij was nog groter. Ik geef toe dat ik de baljuw een lichte slag gaf met mijn 'caene' [wandelstok]. Ik had noch zakpistool noch mes bij.*"

269r 26.01.02 Het Hof laat **Guillaume Derveaux** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Matton hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 100 gulden borgsom te betalen. Tenslotte moet hij beloven dat hij baljuw vanden Berghe in de toekomst niets meer zal misdoen, noch direct noch indirect.

270v 17.02.02 In de gevangenis van de *chastelette*. Rdsh. Ameye bijgestaan door griffier vander Meulen, de p.-g..

Pieter Trentecamp/ Trintecamp, zn van Pieter, 30 jaar en gevangene, wordt verhoord. Winkelier Trentecamp had grote financiële tegenslagen. Op zeker ogenblik had hij zelfs 500 pond schulden. Lange tijd had hij gehoopt die te vereffenen met de opbrengst van de erfenis van zijn ouders. Aanvankelijk bezat hij zelfs een huis op de markt van Oudenaarde, *De Gauden Lelie*.

Onderweg naar Doornik had men eens beroofd van een pak zijde ter waarde van 40 pond. Maar veel groter waren de kosten die hij betaalde aan chirurgijns en apothekers voor de behandeling *vande quaede boesem* [blijkbaar borstkanker] *daer mede syne huysvrouw is gheaffligiert gheweest.*

270v 17.06.02 [Mogelijks is deze datum fout.] Het Hof toont zich barmhartig voor **Pieter Trentecamp** en beslist de zaak te laten *onderblijven* [seponeren].

Opmerking. De volgende verhoren zijn zeer verward!

271r 6.03.02 In de secrete kamer. Rdsh. vander Vaerent bijgestaan door griffier vanden Bossche, de p.-g..

Arnaut de Wieghe, zn van Jan, 55 jaar, wonend te Gent, procureur en notaris actief in het Land van Aalst, wordt verhoord.

Betreft een ingewikkelde financiële zaak. Het Hof vraagt zich onder andere af of Arnaut de Wieghe de kwitantie van Andries Smacke, meester metser te Gent, geschreven heeft. Niclays Louys Bauduyn, *admoniateur général* van de goederen van de Ridders van Malta, en een zekere notaris Petit, agent van dezelfde Ridders van Malta, zijn ook vermeld. Verder niet begrepen.

272r 4.04.02 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche bijgestaan dor griffier vanden Bossche, de p.-g..

Luycas Besterhaut, zn van Salamon, 54 jaar en kleermaker te Ronse, wordt verhoord.

“Op 7 maart 1702 had ik, naast andere notabelen en schepenen' een discussie met de burgemeester. Het was niet nodig twee gedeputeerden te zenden voor de beslissing over de levering van soldaten. Eén persoon volstond, de gemandateerde ambtenaar. Ik zei hem: “Ware het niet in het college, dan gaf ik u een klap.” Daarop verliet ik de vergadering. Meer is er niet gebeurd.”

272r 6.04.02 Het Hof laat **Luycas Besterhaut** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 50 ponden parisis borgsom te betalen.

272v 275v 276r 214v Dienstmeid en dievegge Marie Keukelaere wordt als verwoede verzamelaarster van gouden en zilveren sieraden voor zes jaar verbannen uit het graafschap Vlaanderen.

272v 5.05.02 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Aloyse vander Meersche bijgestaan door griffier vanden Bossche, de adv.-fisc. Spanoghe.

Marie Ceuckeleire/ Keukelaere, dochter van Philip en van Clara Vercruysen en 26 jaar, wordt verhoord.

Rond de maand juli 1700 kwam Marie de Ceuckeleire als dienstmeid wonen ten huize van advocaat Ignace Pycke [gehuwd met een zekere Angeline].

Kort voor Beloken Pasen was advocaat Pycke samen met zijn vrouw gaan eten bij vrienden. Marie de Keukelaere was dus kinderoppas. Gekomen op haar kamer merkte ze dat haar kastje opengebroken was. Toen ze persoonlijk gevisiteerd werd, vond men op haar borst een doosje met geld. Zelf zegt ze dat ze toen vergiffenis gevraagd heeft en restitutie beloofd heeft.

273IIr 11.05.02 Het Hof neemt van de verklaring van **Marie Ceuckeleire**.

275v 10.05.02 Zie hiervoor.

Marie Ceuckeleire wordt nogmaals verhoord. Nadat ze vertrokken is bij advocaat Pycke heeft ze als dienstmeid haar intrek genomen bij procureur Hillegheer. Ze blijkt een fervente verzamelaarster te zijn van gouden en zilveren sieraden. Haar verzameling bestaat uit een gouden hanger gekocht voor drie ponden bij een goudsmid toen zij dienstmeid was bij procureur Hillegheer, een gouden ring, zilveren gespen, een zilveren kruis en een mesje met zilveren hecht. Telkens geeft ze een verklaring over de eerlijke herkomst, maar het Hof gelooft er het zijne van.

276r 12.06.02 Zie hiervoor.

Niet begrepen in ieder geval is er spraak van de aanwezigheid van *haeren* [van **Marie Ceuckeleire**] *procureur Hillegheer*. Ook de advocaten Sonius en Philips Dhont worden vermeld.

214v 22.09.03 Vonnis over Margriete/ Marie Keukelaere.

Proces crimineel, criminelyck en de extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. **Marie Keukelaere**, dochter van Philips, wordt *véhémentelyck suspect* van diefstal ten huize van advocaat Pycke.

Uitspraak. Het Hof zegt rekening te houden met haar langdurige detentie en verbant haar voor zes jaar uit de Provincie Vlaanderen. Na haar vrijlating dient ze Gent voor zonneshijn en het graafschap Vlaanderen binnen de drie dagen te verlaten.

276v 23.06.02 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Ameye bijgestaan door griffier vander Meulen, de p.-g..

Pieter Beke, zn van Pauwel, 50 jaar, kamslager *ende hem gheneirende met landtwerck* in Dikkelvenne, wordt verhoord.

Met veel reserves, want er komen nogal wat personen voor waarvan de rol niet duidelijk is. Pieter Beke had schulden aan Pieter de Raet uit Gavere. Op 28 januari 1702 kwamen Guillaume vande Meeschaute [een deurwaarder?], Emanuel Tack en Zeeus om aktekosten te innen. Pieter Beke, zijn vrouw en zijn dochter boden hevig verzet. Beke nam zijn roer en zijn vrouw een riek. Beke ontkent elk fysiek geweld.

276v 27.06.02 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Pieter Beke**.

277v 30.06.02 In de secrete kamer. Rdsh. Ameye bijgestaan door griffier vander Meulen, de substituut van de p.-g..

Jan vander Schelden, zn van Albert, 31 jaar en baljuw van de parochie Waarmaarde in de kasselrij Oudenaarde, wordt verhoord.

Opmerking. Wellicht gaat het om dezelfde Jan Verschelden als in 54v en in 56v, want die is ook geboren in 1671 en zijn vader heet eveneens Albert.

Jan vander Schelden wordt ervan beschuldigd dat hij te pas en vooral te onpas bekeuringen schreef. Van de meeste zaken heeft hij echter *gheene memorie*. Dit is niet verwonderlijk, want hij wordt ervan verdacht dat hij jaarlijks *dry à vierhondert boeten zaude hebben gheleyt*, maar dat ontkent hij. Hij grossierde niet alleen in bekeuringen, soms vroeg hij ook te veel.

276v 1.07.02 Het Hof geeft **Jan Verschelden** de toelating om naar huis terug te keren mits betaling *van d' oncosten van syn examen ende rapporten*. Ook moet hij binnen de drie dagen

het Hof een borgstelling van 600 gulden kunnen voorleggen. Doet hij dit laatste niet, dan dient hij zich opnieuw aan te melden in het Gravensteen.

282r 3.02.03 In de secrete kamer. Rdsh. du Bois bijgestaan door griffier vanden Bossche, de p.-g..

Onduidelijk verslag. De naam van de gedaagde staat zelfs niet uitdrukkelijk vermeld.

282v 23.02.03 In de secrete kamer. Rdsh. Brant bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Livine van Aerde, dochter van Jan, 27 jaar, huisvrouw van Jacques de veerman, wonend in *Den Gulden Appel* te Kalken, wordt verhoord.

Livine van Aerde kreeg een deurwaarder over de vloer om haar meubels af te halen, maar hij had zonder de waardin van *Den Gulden Appel* gerekend. Ze houdt staande dat ze de deurwaarder en zijn assistenten geen *molest* gedaan heeft. Ook belette ze hem niet zijn exploit te doen, maar toch traden de deurwaarder en zijn assistenten uiterst agressief op. Ze smeten haar met *force* op de grond, legden haar op haar rug en probeerden haar keel toe te *dauwen*, zodat *sy nauwelycx haeren aesem en conde haelen*. Ze droegen *alle haere meubelen ende cattheylen van huysraede mee*. Ze is *soo ghealtereert geweest dat sy den tweeden dach daernaer is misvallen van eene vrucht van twee maenden aut*.

Voorgaande is, het hoeft niet gezegd, de versie van Livine van Aerde.

283v 26.02.03 Het Hof laat **Livine van Aerde** naar huis gaan. Zij moet zweren dat zij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens haar procureur Matton haar verwittigt dat het Hof haar daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient zij 100 gulden borgsom te betalen. Dit laatste binnen de acht dagen.

283v 24.03.03 In de secrete kamer. Rdsh. Alouyse vander Meersche bijgestaan door griffier vanden Bossche, de p.-g..

Pieter Stevens, zn van Pieter, 41 jaar, wonend in de parochie van Sint-Gillis in het Land van Waas, wordt verhoord.

Op straat ontmoette Pieter Stevens schepen Michiel de Smedt. Hij deed zijn beklag over zijn situatie en over het logement dat hij diende te geven.

"Ik ben belast met twee tambours, een vrouw ende kindt het welcke syne vuylicheyt dede inde keucken, soo daenich dat de menschen die 't mynen quaemen [en dus ook de twee tambours], ... , daer niet meer en wilden commen omme den stanck."

Hij stelde dan voor andere soldaten logement te geven. We vermoeden dat hij voortaan het liefst helemaal geen soldaten meer over de vloer had. Wellicht dacht schepen Michiel de Smedt net hetzelfde, want hij schold hem uit voor *eenen luysack* [luiaard en vuilaard]. Daarmee trapte de schepen op de ziel van Pieter Stevens die uitzinnig van woede een paar klappen uitdeelde. Dit laatste ontkende Stevens nadrukkelijk.

283v 24.03.03 Het Hof laat **Pieter Stevens** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Dobbele hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 300 gulden borgsom te betalen.

284r 26.04.03 In de secrete kamer. Rdsh. Reninghe bijgestaan door griffier Helias, de p.-g.. **Christiaen de Grave**, zn van Noé, 78 jaar en notaris te Brugge, wordt verhoord.

We beperken ons tot één item. In aanwezigheid van Simon Masselin passeerde notaris Christiaan de Grave een contract *ten profyite van* Jan de Jonckheere, met Cornelis vande Slycke en Laurens Allaert als hoofdcontracten. Later werd de Grave verdacht van schriftvervalsing. De Grave heeft daar zijn uitleg voor. Men heeft hem misleid en dronken gemaakt.

De commissaris regelt de zaak op rapport.

285r 11.05.03 In de secrete kamer. Rdsh. vander Vaerent bijgestaan door griffier vanden Bossche, de p.-g..

G. de Bruyne, zn van Jan, ° Ichtegem, 39 jaar, wonend te Kortemark waar hij tavernier is van *De Swaen*, wordt verhoord.

Zowel het verhoor als het vonnis zijn zeer goed leesbaar geschreven. De inhoud ervan is nochtans uiterst verward. Dus met veel reserves.

Afgaande op het vonnis staan vier personen terecht met de Bruyne als enige woordvoerder.

De namen van de andere drie zijn in het verhoor nergens vermeld. Het betreft blijkbaar twee clans vechtersbazen.

De **beschuldigingen** en de **uitspraak** van het Hof zijn even verward.

- De eerste betichte **G. de Bruyne** krijgt 60 gulden boete voor de verwondingen die hij Jan van Lockeren toebracht op 3 juni 1702.

- De tweede betichte **Aernaut vander Poorten** pleegde eveneens agressie op Jan van Lockeren. Boete: niet vermeld.

Het Hof houdt rekening met het feit dat de eerste twee betichten onmiddellijk na het misdrijf *behulpsaem* waren bij de verzorging van het slachtoffer.

De derde en de vierde betichte krijgen voor hun medewerking aan vermelde agressie elk 12 gulden boete.

HIERNA VOLGEN ENKELE VONNISSEN WAARVAN WE GEEN VERHOOR VONDEN.

152v 18.11.92 De zaak van Henricus van Hove griffier van Sint-Amands.

Beschuldiging. *Excessen ende abuysen breeder ten processe vermeldt.*

Uitspraak. Het Hof rekening houdend met zijn voorbeeldig gedrag *in de discretie vanden Hove* en veroordeelt **Henricus van Hove** tot het betalen van 200 gulden boete. Daarna moet hij ook de proceskosten betalen.

153r 10.12.92 Vonnis over François van Huele, procureur van het Hof.

Beschuldiging. **François van Huele** gebruikte *indecente ende injurieuse* termen in zijn antwoord van 7 juli 1692 aan de geestelijkheid en de leden van de Provincie.

Uitspraak. Morgen dient François van Huele in de secrete kamer te verschijnen. In zijn aanwezigheid zal een griffier de bewuste termen schrappen. Het Hof geeft hem een boete van 100 gulden. Hij moet ook de proceskosten betalen.

153v 23.12.92 Vonnis over procureur Jan Carel de Roo.

Beschuldiging. Procureur **Jan Carel de Roo** gaf in en proces geen gevolg aan het bevel om bepaalde originele stukken over te maken aan de procureur van de eisers. Verder is er spraak van ‘de *ondercorrectie* van de heer deken en het kapittel van Gistel’.

Uitspraak. **Jan Carel de Roo** krijgt 12 gulden boete en moet tevens de proceskosten betalen. Maakt hij vermelde stukken niet over, dan wacht hem een nieuwe boete van 25 gulden.

154r 24.12.92 De zaak van advocaat van het Hof Anthone van Steenlant, aanklager, tegen eerwaarde prelaat van Eename, beschuldigde.

Beschuldiging. De inhoud is ons niet duidelijk. In ieder geval betreft een dispuut over een financiële zaak.

Uitspraak. Het Hof acht de eis noch ontvankelijk noch gefundeerd. **Anthone van Steenlant** dient de kosten van de debatten te betalen en krijgt 25 gulden boete voor het nodeloos rekken van het proces en het gebruik van uitvluchten.

154r 24.12.92 De zaak van Adriaen van Lede, baljuw van de Gentse wateren en de Gentse visserij, aanklager, tegen Pieter Everaert, Meertkerke, beschuldigde.

Beschuldiging. **Pieter Everaert** viste met netten die niet conform waren met de plakkatens. Deze netten werden afgehaald.

Uitspraak. De afgehaalde netten moeten verbrand worden. Pieter Everaert krijgt 20 gulden boete te betalen aan de ontvanger van de exploten *omme bedeeft te worden volghende de placcaeten*.

154v 20.01.93 Vonnis over procureur Kiekemans.

Beschuldiging. **Procureur Kiekemans** heeft verzuimd sommige door hem ingediende stukken te bekleden met het vereiste zegel.

Uitspraak. Kiekemans krijgt 6 gulden boete.

154v 29.01.93 Vonnis over Valentyn Quésau procureur van het Hof.

Beschuldiging. *Excessen breeder ten processe vermelt.*

Uitspraak. **Valentyn Quésau** moet samen met de kinderen van Jacques van Paemele en die van Marcus Dierkens verschijnen voor de commissaris van deze zaak. Daar zal de commissaris, samen met de Raad en de procureur-generaal, onderzoeken welk recht die kinderen hadden op de penningen die *ghenampteert* werden 'onder' griffier van Overwaele. Deze penningen werden gelicht door de beschuldigde en Louis Stalins. De commissaris wordt gemachtigd om over deze zaak een oordeel te vellen. Naast een boete van 100 gulden dient Quésau ook de gerechtskosten te betalen.

155r 7.02.93 De zaak van Charles Falentyn, Roy d' Armes van de provincie, aanklager, tegen jonkheer Jacques de Schietere, heer van Tillegem, beschuldigde.

Beschuldiging. Op de koets van jonkheer **Jacques de Schietere** stond een cijfer en een grafelijke kroon en dat is niet conform met de plakkatens.

Uitspraak. Binnen de acht dagen moet Jacques de Schietere de kroon verwijderen. Doet hij dit niet, dan mag de aanklager dit zelf doen of laten doen, op de kosten van de beschuldigde. Hij dient ook een boete van 300 gulden te betalen aan de ontvanger van de exploten, om *ghedistribueert* te worden volgens de plakkatens.

155r 9.02.93 De zaak van Jan Bouhelier, Roy d' Armes, aanklager, tegen Frederick van Heeghem, beschuldigde.

Beschuldiging. De beschuldiging werd niet expliciet vermeld. Hoogst waarschijnlijk heeft **Frederick van Eeghem** zijn koets voorzien van niet geoorloofde symbolen.

Uitspraak. Van Heeghem dient binnen de acht dagen het *exces* te verwijderen. Gebeurt dit niet, dan mag de aanklager dit doen op kosten van de beschuldigde. Frederick van Heeghem moet 50 gulden boete betalen aan de ontvanger van de exploten, *omme by hem ghereparticeert te worden volghens de placcaeten*.

155v 9.02.93 De zaak van Pieter Blancquaert uit Aalter, eiser in beroep, tegen Joos Bousselet, geïnterneerd in Aalst, beschuldigde.

Uitspraak. Eiser **Pieter Blancquaert** wordt in scherpe bewoordingen veroordeeld door het Hof voor zijn *frivol appel* [zinneloos beroep]. Het Hof bevestigt het vonnis van de commissaris en omschrijft het optreden van Blancquaert verder als doorspekt met *menigvuldige chicaneuse ende calamiteuse vuytvluichten teenemael contrarie aen de goede trouwe en 't debvoir* [plicht] *van eene vooght in 't regard van* [tegenover] *syne weese gherequireert* [vereist].

Blancquaert dient naast de proceskosten ook nog 100 ponden boete te betalen.

155v 5.03.93 De zaak van Jan Baut, aanklager, tegen deurwaarder (van Zijne Majesteit) de Baets.

Beschuldiging. Jan Baut heeft 7 ponden 9 schellingen 1 denier betaald aan deurwaarder **de Baets**. Deze laatste moest die 'doorstorten' aan Pieter van Zele, ontvanger van Wachtebeke, maar hij hield dit bedrag.

Uitspraak. Deurwaarder de Baets dient vermeld bedrag prompt te betalen aan Pieter van Zele. Daarnaast moet hij 40 ponden boete betalen evenals de proceskosten. Ook moet hij ook de onkosten die Jan Baut daardoor opgelopen heeft, bijvoorbeeld intresten, vergoeden.

157r 6.05.93. Vonnis over Pieter de Raet, burgemeester van het Land van Gavere.

Beschuldiging. *Excessen*.

Uitspraak. Te betalen: 50 gulden boete plus de proceskosten.

157r 8.05.93 De zaak van procureur Jan Baele, aanklager, tegen meester Gregorius Albertus van Peene, beschuldigde.

Uitspraak. De eis van Jan Baele wordt onontvankelijk verklaard. Hij krijgt een boete van 6 ponden. Daarnaast krijgt hij evenals zijn advocaat vander Hove een boete van 6 ponden voor het gebruik van indecente termen bij het inleiden van deze zaak.

157r 20.05.93 Het Hof reduceert de boete van Jacques du Bois, cipier van het geestelijk hof.

Uitspraak. Rekening houdend met zijn excusen wordt de boete van Jacques du Bois beperkt tot 25 gulden.

157v 29.05.93 Het Hof besluit tot confiscatie van granen.

Op verzoek van de procureur-generaal worden 'de vier vermelde zakken' graan geconfisqueerd; om vervolgens verdeeld te worden volgens de plakkatens.

157v 29.05.93 Het Hof confisqueert broden, meel, bloem en granen.

Op verzoek van de procureur-generaal confisqueert het Hof 87 tarwebroden, 3 zakken roggemeel, 3 *meukens* tarwebloem, 5 halve zakken rogge en 6 *meukens* tarwe.

158r 2.06.93 Vonnis over Anthone Storm, *garde* van zijne Majesteits licenten [ambtenaar bij verlenen van licenties bij invoer/uitvoer].

Beschuldiging. Anthone Storm liet, toen hij de wacht had aan de Brugse Poort, granen zonder controle uitvoeren. Zo ontving hij tot tien schellingen steekpenningen van enkele marktschippers van de Brugse vaart. Op 27 juni 1693 ontving hij zelfs 20 schellingen bij het uitvoeren van zakken graan met de barge naar Brugge.

Uitspraak. Anthone Storm wordt ontzet uit zijn ambt van bewaker van de licenten en mag voortaan geen enkel openbaar ambt meer uitoefenen. Naast 300 gulden boete moet hij nog de proceskosten betalen.

158v 3.07.93 De zaak van Adriaen van Lede, aanklager, tegen Marten Bogaert uit Zwijndrecht, beschuldigde.

Beschuldiging. Tegen de placcaeten in verborg Marten Bogaert ongeoorloofde visnetten. Die werden afgehaald.

Uitspraak. De afgehaalde netten moeten verbrand worden. Naast de proceskosten dient hij 20 gulden boete te betalen, te verdelen volgens de plakkatens.

158v 3.07.93 De zaak van Adriaen van Lede, aanklager, tegen Charles Falentyn, beschuldigde.

Beschuldiging. Exces begaan door Charles Falentyn *breeder ten processe gheroert*.

Uitspraak. Boete: 50 gulden. Falentyn moet ook de proceskosten betalen.

159r 3.07.93 De zaak van Philips Suys, stadhouders van de burcht en de heerlijkheid van Temse, aanklager, tegen Jan de Kersmaeker, griffier van Temse en van de heerlijkheid Weert, en Adriaen Benon, baljuw van die heerlijkheid Weert, beschuldigen.

Er loopt nog een tweede proces voor het Hof tussen Franchoise de Breuck, crimineel gevangene en eiser op verzoek, tegen Philips Suys, beschuldigde. Beide processen werden samengevoegd door de ordonnantie van 4 april 1693.

Uitspraak.

Dit is een zeer ingewikkelde geval omdat twee zaken elkaar doorkruisen. Met een kleine reserve wagen we ons aan volgende synthese.

In de eerste zaak geeft het Hof als advies aan de wethouders van Weert dat baljuw Bénon binnen de acht dagen zijn tichten ten laste van Franchoise de Breuck moet ingeven.

De tweede zaak dient haar beslag te kennen *met corte ende péremptoire dilayen van dry daeghen tot dry daeghen* [korte fasen van afhandeling anders verliest men de zaak]. In hun vonnis dienen de wethouders van de heerlijkheid Weert rekening te houden met de langdurige gevangenschap van Franchoise de Breuck.

Het Hof veroordeelt baljuw Bénon tot het betalen van de *steencosten* [gevangeniskosten] vanaf 24 december 1692 omwille van die langdurige detentie.

Wat de eerste zaak betreft verzoekt het Hof Philips Suys om een verdere specificatie van de feiten. De tweede beschuldigde Bénon krijgt een boete van 25 gulden omdat hij zijn verplichtingen als baljuw niet nakwam. Hij moet eveneens twee derden van de proceskosten betalen.

159v 24.07.93 De zaak van Pieter Emanuel Elinga, baljuw van de Wateren en de Visserij van de Provincie, aanklager, tegen Cornelis Thys, Sint-Anna parochie van Hamme, beschuldigde. De beschuldigde werd elk verweermiddel ontzegd.

Beschuldiging. Bezit van verboden visnetten.

Uitspraak. De vermelde netten worden verbeurd verklaard en moeten verbrand worden.

Cornelis Thys krijgt een boete van 20 gulden en moet ook de kosten betalen.

160r 23.11.93 Vonnis over Pieter van Butzele uit Nieuwkerke.

Opmerking. Er is duidelijk meer dan één beschuldigde, maar de griffier vermeldt er maar één. Dit crimineel proces werd *criminelyck ende extraordinair beleet*.

Beschuldiging. **Pieter van Butzele** heeft met drie hengsten gereden of laten rijden naar en op kwartieren bezet door de Franssen, om merries te *bespringhen*, dit zonder toelating van Zijne Majesteit. Bovendien gaf hij geen garantie dat hij die paarden zou terugbrengen.

Uitspraak. Boete: 100 gulden. Van Butzele moet ook de proceskosten betalen.

160r 28.11.93 Vonnis over Guislain Camus en Mattheus Wickaert uit Brugge.

Dit crimineel proces werd *criminelyck ende extraordinairelyck beleet*.

Beschuldiging. Beschuldigten probeerden drie veulens over de Oostendse vaart te brengen klaarblijkelijk met vijandelijk gebied als bestemming.

Uitspraak. De betrokken veulens worden verbeurd verklaard. **Guislain Camus** krijgt 300 gulden boete. **Guillaume Wickaert** wordt voor de tijd van de huidige oorlog verbannen uit alle Spaanse landen. Samen dienen ze de proceskosten te betalen..

160v 17.12.93 Uitspraak over een verzoek van Pieter van Ooteghem en Jacob Clays uit Kaprijke.

Voorwerp van het verzoek. De supplianten vragen aan het Hof de toelating om achttien zakken rogge te transporteren naar Kaprijke om daar te worden gemalen ten dienste van het arm gemeente.

Uitspraak van het Hof. Het Hof gaat in op het verzoek van de supplianten mits betaling van 20 pistolen aan de ontvanger van de exploten. Dit bedrag dient verder verdeeld te worden volgens de plakkatzen.

160v 18.12.93 Uitspraak over een verzoek van Joseph van Rampelberghe.

Uitspraak. Het Hof confisqueert de gelibelleerde granen. Van Rampelberghe mag die granen verkopen op een gewone marktdag. De opbrengst van de verkoop moet hij echter overmaken aan de ontvanger van de exploten. Verder dienen die penningen verdeeld volgens de plakkatzen.

160v 18.12.93 Uitspraak over een verzoek van François Reyniers en Jan Dinckborch, ambtenaren van de licenten.

Uitspraak. Het Hof confisqueert de gelibelleerde granen. François Reyniers mag die verkopen op een gewone marktdag. De opbrengst dient hij over te maken aan de ontvanger van de exploiten. Verder moet die opbrengst verdeeld worden volgens de plakkatens.

161v 29.01.94 Vonnis over procureur Lambrecht.

Beschuldiging. Raadsheer Neyt werd bij loting aangeduid als commissaris van een zaak. De betrokken procureur **Lambrecht meldde** dit niet, maar verzocht om een andere commissaris.
Uitspraak. Procureur Lambrecht krijgt 24 gulden boete.

161v 13.02.94 De zaak van Guillaume de Vos en consorten, aanklagers, tegen Jan Eyerman en Maryn Bracke, beiden uit Lokeren, beschuldigen, en Christiaen Carreel, wonend in Het Snekpen te Nazareth, eveneens beschuldigde.

Het betreft een proces dat kort en mondeling door de rechters van de stad Gent gevoerd werd en nadien, op schriftelijk bevel dd. 13 november 1693 van Zijne Majesteit, door het Hof geëvoceerd werd. Ingewikkelde zaak. Met enige reserve noteren we het volgende.

Beschuldiging.

Maryn Bracke en Christiaen Carreel hebben een paard gekocht aan Jan Eyerman. Dit paard werd door Bracke in het geheim in Gent binnengebracht en door Carreel uitgevoerd via de Heuvelpoort.

Uitspraak.

1. Het Hof veroordeelt **Maryn Bracke** en **Christiaen Carreel** solidair tot 200 gulden boete, te verdelen volgens de plakkatens.
2. De verdeling van de proceskosten tussen Bracke, Carreel en **Eyerman** hebben we niet goed begrepen.

162r 17.02.94 Gillis Willemyns, eerste schepen van Ardooië, door het Hof onbekwaam geacht om de graanplakkatens toe te passen.

Beschuldiging. Eerste schepen **Gillis Willemyns** is negligent geweest en heeft fouten begaan bij het verlenen van certificaten die parochianen moesten bezitten om boekweit te halen.

Uitspraak. Gillis Willemyns krijgt 50 gulden boete en moet ook de proceskosten betalen.

Opmerking.

Het Hof maakt van deze rechtszaak gebruik om de procedure bij het verlenen van een certificaat om granen te halen door particulieren op punt te stellen.

162r 27.02.94 Ordonnantie betreffende de procedure bij het verlenen van een certificaat dat aan particulieren de toelating geeft om granen te halen.

... op dat in toecommende dierghelycke abuysen en alle ocasiun van de fraudatien in 't faict van vuytvoeren van graenen te meer gheweert worden, 't Hof ordonneert aen de wethouders van Hardooie ende alle andere by ghemeene resolutiën te committeren [gelasten] eenen bequamen persoon tot het vuytgheven vande ... [onleesbaar] certificatiën aen de insetenen vande prochiën, omme daermede binnen de besloten steden te haelen de provisiën die sy voor hunne menagie noodich hebben.

Ordonnerende deselve wethouders voorts door hemlieden greffier offe iemant el [anders], op een particulier registre notitie te hauden die deselve insetenen telckent ghebelt [?] sullen hebben, emmers vande certificatiën by hun daertoe te verleenen.

Welcke certificatiën sy oock niet gheven en sullen tensy aen personen die sy weten dierghelycke quantiteyt tot consumptie voor hunne familie noodich te hebben. Ende naer eedelyck verclaers daervan in hunne handen ghedaen, alles op arbitraire correctie, ende in hunnen priveën naeme responsabel te syne vande ondiens by faute van dien aen de Majesteyt te doene.

We geven een overzicht van de belangrijkste items i.v.m. de in de toekomst te volgen procedure.

1° De schepencolleges dienen in het vervolg een bekwaam persoon te gelasten met het uitgeven van de certificaten. Bedoelde certificaten geven aan private personen van een parochie het recht om in bepaalde ‘ommuurde’ steden graan af te halen.

2° De griffier van de parochie of iemand anders dient een register bij te houden van de behoefte aan granen van elk gezin.

3° Elk gezinshoofd dient zijn aanvraag onder ede te bevestigen. Deze eed dient afgelegd voor de wethouders van de parochie.

4° De wethouders zijn persoonlijk verantwoordelijk voor de juistheid en het naleven van de lijst.

163v 5.04.94 Op verzoek van de adv.-fisc. van het Hof wordt de baljuw van Ninove veroordeeld.

Beschuldiging. De baljuw van Ninove heeft geen gevolg gegeven aan de ordonnantie van het Hof van 29 maart 11.. Hij wordt andermaal bevolen hieraan te voldoen.

Uitspraak. Het Hof veroordeelt de baljuw van Ninove tot vier ponden boete.

165v 15.05.94 Guillaume Speybrouck uit Sint-Jans-Lerne en zijn huisvrouw Janneken van Reybrouck veroordeeld voor overtreding van de graanplakaten.

Proces extraordinair beleet.

Beschuldiging. Beiden hebben granen ‘uitgevoerd’.

Uitspraak. Samen krijgen ze 300 gulden boete. Ze moeten ook de proceskosten betalen.

165v 15.05.94 Gillis van Quathem uit Sint-Martens-Lerne veroordeeld voor overtreding van de graanplakaten.

Proces extraordinair beleet.

Beschuldiging. Op 23 december 1693 stond **Gillis van Quathem** op de markt van Deinze met graan. Men verdenkt er hem van dat hij dit graan daar verkocht heeft.

Uitspraak. Gillis van Quathem krijgt 60 gulden boete. Hij moet ook de proceskosten betalen.

166v 21.05.94 De zaak Louis Janson, garde van Syne Maj. rechten te Gent als aanklager, tegen Jan Braet, schipper te Hansbeke, als beschuldigde.

Beschuldiging: *contraventie breeder ten processe vermeld.*

Uitspraak. **Jan Braet** krijgt een boete van 50 gulden, te verdelen volgens de plakaten. Hij dient ook de proceskosten te betalen.

166v 25.05.94 Op verzoek van de procureur-generaal beslist het Hof dat de granen van **Pieter de Suttere**, marktschipper uit Haaltert, bij wijze van voorlopige maatregel, moeten verkocht worden. De opbrengst daarvan dient overhandigd aan de ontvanger van de exploten

van het Hof. Die zal opbrengst distribueren onder degenen die kunnen bewijzen dat ze er recht op hebben. Bij ontstentenis daarvan dienen ze verdeeld te worden volgens de plakaten, dit na aftrek van de kosten. Deurwaarder vande Vyvere zal de granen verkoop leiden.

167r 28.05.94 Jan de Geyter, zoon van Ferdinande, veroordeeld voor ‘schandalige ontkenning’ gedaan in zijn zaak tegen Lucas Hannotau.

Uitspraak. Boete 25 gulden.

167r 7.06.94 Advocaat Coolman veroordeeld voor zijn optreden in de zaak van François Steyt, aanklager, tegen Guillaume Vervaet, beschuldigde.

Beschuldiging. *Téméraire en cavalleuse soustenue* [koppige zinneloze argumentatie].

Uitspraak. Boete 12 gulden.

168v 3.07.94 Proces tussen Jan Pieter Mast, aanklager, tegen Passchier Dheyne en deurwaarder Jan Bruynsteen, beschuldigten.

Beschuldiging. Fraude bij de aangifte van de activa en de passiva van een niet nader vermeld sterfhuis. *Calumineuse procedure* en meeneed.

Uitspraak. Jan Pieter Mast dient 50 gulden boete te betalen.

168v 30.07.94 De zaak van Pieter van Loo advocaat van het Hof en consoorten, aanklagers op verzoek, tegen Bertholomeus vander Lynden, Jan Baptiste [onleesbaar] en consoorten, beschuldigten.

Uitspraak. Advocaat van het Hof Pieter van Loo krijgt 25 gulden boete omdat hij onjuiste kopieën bezorgde aan de tegenpartij.

169v 25.09.94 De schepenen van de Keure verliezen een proces tegen de deken en de gezworenen van de brouwers.

Beschuldiging: niet vermeld.

Uitspraak. De schepenen van de Keure dienen 36 gulden boete te betalen.

170r 2.10.94 François vanden Hende, ontvanger van het Sint-Jans Godshuis te Brugge levenslang verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden.

Beschuldiging. François vanden Hende heeft, niettegenstaande zijn eed bij zijn aanstelling, grotelijks gefraudeerd. Verschillende grote ontvangsten schreef hij niet in en andere grote bedragen schreef hij ten onrechte in als uitgaven.

Uitspraak. François vanden Hende wordt levenslang verbannen uit de Provincie Vlaanderen en uit de aangrenzende Spaanse landen. Hij moet ook de proceskosten betalen.

178r 4.02.95 Jacques Martens, meier en lijsthouder van Zegelsem, veroordeeld voor overtreding van de graanplakaten.

Proces crimineel ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. Meier Jacques Martens maakte gebruik van de lijst van de parochie Zegelsem om bewoners van andere parochies, onder andere Ronse dat in bezet gebied lag, te

voorzien van granen die hij uit Oudenaarde uitvoerde. Daarvoor ontving hij soms een schelling per zak.

Uitspraak. Rekening houdend met zijn bekentenis krijgt hij 100 gulden boete, te bedelen volgens de plakaten.

179r 18.05.95 Gillis Velle verbannen uit alle Spaanse landen *gheduerende den orloghe* wegens handel met het Frans gebied.

Proces crimineel criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. Begin maart 1693, dan was handel met de Franse vijand verboden, kocht Gillis Velle in Sluis *eene groote baele wolle*, liet die naar Koolkerke voeren en van daar naar een lakenweverij in Ieper in het Frans gebied.

Uitspraak. Het Hof verbant **Gillis Velle** gedurende de 'huidige' oorlog uit alle Spaanse landen. Hij moet ook de proceskosten betalen.

179v 4.06.95 Lepoldus Hinneganck, *garde visitateur van Syne Majesteits rechten* [douane inspecteur] op het fort Sint-Fredericq [in of nabij Sluis?] en thans gevangene in Brugge, wordt gedurende de oorlog verbannen uit alle Spaanse landen, wegens zijn betrokkenheid bij handel met het Franse gebied.

Proces crimineel criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. Alhoewel begin maart 1693 de handel met de Franse vijand verboden was, toch hielp Leopoldus Hinneganck Gillis Velle bij diens wolhandel met een lakenweverij uit Ieper in het Frans gebied.

Uitspraak. Het Hof verbant **Leopoldus Hinneganck** gedurende de oorlog uit alle Spaanse landen. Hij moet ook de proceskosten betalen.

199r 6.03.97 Valsmunter Isaacq de Lonquevil, 35 jaar, zoon van Pierre en geboren in Montlimal in de Dauphiné veroordeeld tot de dood in kokende olie.

Beschuldiging. Isaacq de Lonquevil was gelogeerd in Gent bij een officier van de koning van Groot-Brittannië. Samen maakten ze valse penningen onder andere witte ecus en gaven die uit.

Uitspraak. In het bijzijn van Lonquevil dienen de valse muntstukken kapot gevijld. Daarna dient hij op een schavot op het Sinte-Veerleplein in kokende olie geworpen. Nadien zal men zijn lijk ophangen op het galgenveld. Al zijn bezittingen worden geconfisqueerd.

199r 5.12.99 Vijf personen wonend op de heerlijkheid van Moorseele Wiesekapelle veroordeeld voor het stoken van brandewijn.

Beschuldiging. Overtreden van het plakkaat van 21 december 1697 dat stoken van brandewijn verbiedt.

Uitspraak. Cornelis Moens en Joos Beeckmans: boete 150 gulden, te verdelen volgens vermeld plakkaat.

Andries Vuytterspot, Jacques Rebberechts en Gillis Pieters dienen samen met de eerste twee beschuldigten de proceskosten te betalen.

205r 29.05.00 Proces over Arnoldus Fladderacker, Antwerpen, *ghecontumaceerde*, m.a.w. weigert voor het Hof te verschijnen.

Proces extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. Gebruikte vervalste zegels van de stad Antwerpen.

Uitspraak.

Het Hof heeft een brief ontvangen van Zijne Majesteit dd 5 april 1700. Het verbeurt de vijf stukken Engelse *karseyen*. **Arnoldus Fladderacker** dient een boete te betalen gelijk aan vier maal de waarde van de verbeurde stukken. Deze boete dient verdeeld volgens de plakaten. Bovendien zal men authentieke kopieën van de processtukken samen met de nagemaakte zegels van de stad Antwerpen sturen naar de procureur-generaal van de Raad van Brabant. Daar kan men de gepaste gerechtelijke gevolgen geven aan de vervalsing.

205r 31.07.00 Advies van het Hof in de zaak van het koninklijk kantoor te Gent, aanklager, tegen Gillis de Munck, herbergier in de Sterre te Meulestede, beschuldigde.

De advocaat-fiscaal treedt op als gevoegd eiser.

Uitspraak. Het Hof verklaart de 3 stukken *basse* die bij **Gillis de Munck** werden afgehaald, verbeurd. Verder dient beschuldigde een boete te betalen gelijk aan vier maal de waarde van de verbeurde stukken *basse*. De opbrengst van de openbare verkoop dient verdeeld volgens de plakaten. Gillis de Munck dient ook de proceskosten te betalen.

201v 19.02.00 Isabelle de Bock veroordeeld voor smokkelen onder haar rok van 'textiel' in de Staten.

Beschuldiging. *Ghedoken onder haeren rock* smokkelde **Isabelle de Bock** op 17 februari 1700 via het Sas van Gent in de Staten gelegen, *twee stuckxkens basten neusdoucken, een stucxken indians neteldouck en een stucxke indiansche syde neusdoecken*. Na haar aanhouding in Zelzate bekende ze alles.

Uitspraak. De aangeslagen stukken worden verbeurd verklaard. Naast de proceskosten dient Isabelle de Bock als boete, vier maal de waarde van de aangeslagen stukken te betalen.

202r 27.03.00 Het Hof evoceert bij vonnis van 4 september 1699 het proces voor de burgemeester en de Schepenen van het Land van Maldegem, tussen Bernard Soetaert, baljuw van het Land van Maldegem, ambtshalve aanklager, Cornelis vande Velde, beschuldigde.

Beschuldiging. **Cornelis van de Velde** wordt beticht van niet nader omschreven *rudessen, roeckeloosheden ende moetwillicheden*.

Uitspraak. Naast de proceskosten dient Cornelis vande Velde 200 gulden boete te betalen.

204r 29.05.00 François Sénéchal voor tien jaar verbannen uit alle landen die onder het gezag van de koning staan, omdat hij via Antwerpen (textiel-?)stoffen invoerde uit de Verenigde Provinciën en dit zonder invoerrechten te betalen.

Beschuldiging. **François Sénéchal** is de zoon van Jean, werd in Doornik geboren en was, vóór hij gevangen werd, knecht van de Brusselse handelaar Anthoine Havré. Op 5 februari 1700 voerde hij, in gezelschap van zijn meester en een derde persoon met oorlogsnaam Brisefer, 's nachts vanuit de wijk de Overslag in Wachtebeke, gelegen op grondgebied van de Verenigde Provinciën, vier balen stoffen, naar het cabaret *La Fontaine* te Eertvelde op de baan van Antwerpen naar Gent.

In Gent betaalde hij geen invoerrechten. Hij deed dit verschillende keren tot hij tegen de lamp liep, en in *La Fontaine* aangehouden werd. Op zijn wagen trof men naast de goederen ook valse zegels aan op naam van de stad Antwerpen. Hij bekende alles.

Uitspraak. De aangeslagen koopwaren worden geconfisqueerd. De opbrengst van de openbare verkoop wordt verdeeld volgens de plakaten. Zelf wordt hij voor tien jaar verbannen uit alle landen die onder het gezag van de Koning staan. Na zijn vrijlating dient François Sénéchal Gent én de Provincie binnen de vierentwintig uur, en de andere landen van de gehoorzaamheid van de Koning binnen de drie dagen, te verlaten. Hij moet ook de proceskosten betalen.

207v 18.12.00 Ferdinande Baudoncq, deurwaarder en suppoost van het Hof, voor één maand ontzet uit zijn ambt van deurwaarder.

Proces extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. Slecht leesbaar want slordig geschreven! Onbehoorlijke notitie van de betaling aan hem gedaan door Jooris ... in de restitutie van 17 schellingen door hem andermaal ontvangen. [Heeft Baudoncq die som twee keren ontvangen en trachtte hij dit te verdoezelen in zijn boekhouding?]

Uitspraak. Het Hof houdt rekening met zijn vrijwillige medewerking in het onderzoek.

Ferdinande Baudoncq wordt gedurende één maand ontzet uit zijn ambt van deurwaarder. Naast de proceskosten dient hij een boete te betalen gelijk aan vier keren vermelde som.

211r 08.09.01 Jacques François Crocqueson, hoogpointer van de kasselrij Oudenaarde, veroordeeld.

Beschuldiging: *injuriën, moetwillicheden ende rudessen* tegenover de ambtenaren van het kantoor van zijne Majesteit in Spierre.

Uitspraak. Jacques François Crocqueson dient naast de proceskosten ook 100 gulden boete te betalen.

211y 21.10.02 Vier gevangenen probeerden uit het Gravensteen te ontsnappen.

Beschuldiging. François vander Vinckt, zoon van Bertholomeus, François vander Haeghe, zoon van Jacques en de broers Gillis en Jan Kerckeryck, zonen van Bernaert, allen gevangenen in het Gravensteen staan te recht wegens een poging om uit te breken. François vander Vinckt was het brein achter het plan.

Ze zaten samen opgesloten in de zelfde kamer. François vander Vinckt vroeg aan de anderen of er nooit iemand in geslaagd was uit te breken. François vander Haeghe had nog gehoord dat ooit enkele schippers langs het dak ontsnapt waren, maar toen was er nog geen zoldering. Op 8 oktober 1702, tijdens het gebed van de gevangenen, maakte François vander Vinckt een stellage.

Teruggekeerd, besloten ze het te wagen. De anderen beloofden François vander Vinckt *dat sy fideel sauden syn ende hemlieden niet beclappen*. Vander Vinckt kroop op de stellage en maakte een gat in de zoldering. Met een koord hesen ze zich over muren en daken en belandden in het huis van de burens, ... waar ze aangehouden werden. De compagnons van vander Vinckt hadden zich nochtans aan hun belofte gehouden. Ze bekendden alles.

Uitspraak. Het Hof zegt rekening te houden met *de cranckheyt van lichaem* van de tweede en de vierde beschuldigde. François vander Vinckt wordt voor drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen. Na zijn vrijlating moet hij vóór zonsondergang Gent en binnen de drie dagen Vlaanderen verlaten. François vander Haeghe dient voor acht dagen *in eenen*

donckeren put zijn intrek nemen en daar *over andere dach vasten te waeter ende te broode*. De broers Gillis en Jan Kerckeryck moeten de volgende week *te waeter ende te broode* twee dagen in de donkere putten doorbrengen.

213r 3.02.03 Cornelis Allemes(?) notaris te Brugge voor één jaar ontzet uit zijn ambt.
[De griffier zet geen puntjes op de i! Het kan dus ook Alleines zijn!]

Beschuldiging. In strijd met de eed die **Cornelis Allemes** aflegde bij zijn aanstelling als notaris, heeft hij de voorgeschreven protocollen niet nageleefd bij het passeren van akten.

Uitspraak. Notaris Cornelis Allemes wordt voor een jaar ontzet uit zijn ambt. Hij moet ook de proceskosten betalen.

213v 3.02.03 Christoffel Hoort bedroog zijn schuldeisers en wordt daarom veroordeeld tot een geldboete.

Beschuldiging. Gevangene **Christoffel Hoort** heeft op 2 januari 1697 zijn crediteuren bedrogen door valse en bedrieglijke contracten te sluiten.

Uitspraak. Naast de proceskosten dient hij 200 gulden boete te betalen. Na betaling van de proceskosten wordt hij overgebracht naar de gevangenis van Brugge. Daar moet hij blijven *totte effective slaeckinghe van syn civil ghevanck*.

213v 28.04.03 Christiaen de Grave, notaris royal te Brugge, wordt definitief ontzet uit zijn ambt en voor zes jaar verbannen.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. **Christiaen de Grave**, 78 jaar, ° Beest(?) [wellicht Beerst], notaris te Brugge, schond herhaaldelijk en in grote mate de wettelijk verplichte protocollen bij het passeren van akten.

Uitspraak. Het Hof zegt rekening te houden met *synen caduquen auderdom van beth* [ongeveer] *achtentseventich jaeren*, verklaart hem *inhabil omme deselve ende alle andere publique functies te bedienen* en verbant hem voor zes jaar uit de Provincie Vlaanderen. Gent dient hij na zijn vrijlating vóór zonsondergang en de Provincie Vlaanderen binnen de drie dagen te verlaten.

Opmerking. In dit proces komt ook de naam van Jan de Jonckheere voor.

214r 6.09.03 Valsmunter Joan Bisschop veroordeeld tot de galg.

Beschuldiging. **Joan Bisschop** is de zoon van Jooris *ofte soo ghy anders moght ghenomt syn*, geboren in Osnaburgh(?) [wellicht Osnabrück], 36 jaar en soldaat in het regiment van markies Westerloo in de compagnie van kapitein Brouckhoven. Gelogeed in de herberg *Den Hert* in Dendermonde maakte Joan Bisschop valse penningen met de wapens van de koning van Frankrijk er op. Toen hij ze wilde uitgeven ontdekte een winkelierster dat ze vals waren. Na zijn bekentenis voor de militaire rechter werd hij overgebracht naar het Gravensteen.

Hij was niet aan zijn proefstuk. Een zestal jaren gelden goot hij ook valse Duitse stuivers.

Uitspraak. Voor het Consistorie en in aanwezigheid van de veroordeelde worden alle valse stukken kapot gevijld. Met de kapot gevijlde penningen rond zijn hals wordt hij opgehangen op het Sinte-Veerle plein. Nadien dient zijn lijk opgehangen op het galgenveld. Al zijn bezittingen worden openbaar verkocht en na aftrek van de proceskosten is de rest van de opbrengst voor Zijne Majesteit.

216r 13.12.04 Jan Knudde en Adriaen van Tré, ambtenaren van de Stad en de heerlijkheid Ronse, pleegden zwaar en agressief machtsmisbruik voor eigen profijt. Beiden worden tijdelijk ontzet uit hun ambt.

Beschuldiging. Jan Knudde en Adriaen van Tré gaf een abnormaal groot aantal inwoners van Ronse een boete onder voorwendsel dat ze hun pointingen en zettingen niet betaald hadden. Ten huize van Adriaen de Bisschop sloegen ze zijn werktuigen aan, een bijl, een houweel en een halm om daarmee hun zagezegd hun salaris te betalen. Nochtans had de vrouw van Bisschop die belastingen reeds betaald. Bovendien sloeg Jan Knudde de vrouw die een werktuig krampachtig vasthield, op haar hoofd *totten loopenden bloede*.

Uitspraak. Jan Knudde wordt voor de begane excessen en de *violentiën* twee jaar ontzet uit zijn ambt. Adriaen van Tré wordt voor één jaar ontzet uit zijn ambt. Het alaan dienen ze terug te bezorgen aan Adriaen Bisschop. Tenslotte moeten ze de proceskosten betalen.

216v 12.01.05 Apotheker Arnaut Verbeure uit Diksmuide veroordeeld omdat hij vrouwen die in verwachting waren een middel verkocht dat abortus veroorzaakte.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Dit proces werd ingesteld voor Burgemeester en Schepenen van Diksmuide met de Burgemeester als aanklager tegen apotheker Adriaen Verbeure als beschuldigde. Bij vonnis van 2 mei 1704 werd de zaak door het Hof geëvoceerd.

Beschuldiging. Apotheker **Arnaut Verbeure** beroemde zich erop dat hij middelen had die abortus veroorzaakten. Zo verwekte hij een publiek schandaal. Bij minstens één vrouw mislukte dit.

Uitspraak. Adriaen Verbeure mag zich gedurende de volgende zes jaren niet meer vertonen in Diksmuide en in een straal van drie mijlen rond de stad. Hij moet ook de proceskosten betalen.

217r 05.10.05 Jacques Willoquet en zijn twee zonen Jacques en Guillaume, allen wonend in Kwaremont, veroordeeld voor zware fysieke agressie op vader en zoon Jan Synghels.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet..

Een eerste zaak werd oorspronkelijk ambtshalve door de baljuw van Kwaremont ingespannen voor de leenmannen van Kwaremont. In deze zaak zijn Jacques Willoquet en zijn zonen Jacques en Guillaume de beschuldigten.

Een tweede zaak, met dezelfde beschuldigten, werd door de baljuw van Ronse ingespannen voor Burgemeester en Schepenen van Ronse.

Heet Hof heeft beide zaken geëvoceerd bij beslissing van dd 12 september 1705. In beide zaken maakten de betichten zich schuldig aan zware fysieke agressie op Jan Synghels de Oude en op Jan Synghels de Jonghe.

Uitspraak.

Het Hof houdt rekening met de jonge leeftijd van Guillaume Willoquet.

Zoon Jacques Willoquet. Voor drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen. Na vrijlating Gent binnen de 24 uren en de Provincie binnen de 3 dagen verlaten.

Vader Jacques en zoon Guillaume Willoquet : 300 gulden boete waarvan 60 ponden parisis bestemd voor de heer van Kwaremont, de rest is voor Zijne Majesteit.

De drie betichten dienen solidair de proceskosten te betalen. Na betaling van alles worden vader Willoquet en zoon Guillaume vrijgelaten.

218v 12.11.05 Een gerechtelijke dwaling met schrijnende gevolgen voor Jan de Jonckheere die uiteindelijk vrijgesteld wordt van gevangenis.

Aen de Hooghe ende Moghende Heeren myne edele Heeren vanden Raede van Vlaenderen.

We hebben het als volgt begrepen.

1. Jan de Jonckheere was 'eertijds' een groothandelaar die onder andere Rijnse wijnen invoerde. Hij verloor zijn proces tegen Christoffel Hoort, maar die werd achteraf betrappt op het gebruik van leugenachtige verklaringen en valse stukken. Hiervoor werd Hoort zelf veroordeeld [zie 213r 3.02.1703].

Jan de Jonckheere stond voorheen terecht, maar hiervan vonden we nergens een spoor. Nu zegt hij dat hij toen zijn onschuld niet kon bewijzen. Daartoe moest hij in zijn eventuele *preuve à décharge* documenten voorleggen waarover hij niet meer beschikte, wegens *soo eenen langhen laps van tyde* [omtrent 19 jaren]. Hij werd dan ook veroordeeld en zit ondertussen vier jaren in het gevang. Bovendien werd hij blind en *can niet eenen voet op straete gaen sonder leydtsman, mede door synen auderdom van ontrent de vierentsestich jaeren*.

Omdat zijn dochter haar vader moest bijstaan kon ze haar roeping, het klooster van de Arme Klaren waar ze vier jaar geleden aanvaard werd, niet volgen.

Dit alles is het gevolg van een *diffamatoire* sententie [een oneerlijk vonnis]. Jan de Jonckheere vraagt dan ook de vrijstelling van gevangenis. Mocht hij dan toch iets misdaan hebben, dan stelt hij voor dit vonnis te wijzigen in een boete.

218v 13.11.05 Het Hof zegt rekening te houden met de langdurige detentie van **Jan de Jonckheere** en beperkt zijn straf tot een boete van 100 gulden. Na betaling van die boete en van de proceskosten wordt hij in vrijheid gesteld.

219v 5.12.05 **Jan Crane** uit Bellegem werd veroordeeld voor manslag op **Joos Coucke** sergeant van de parochie Sint-Denijs. Zijne Majesteit oordeelt dat het dossier van genadeverzoek formeel en inhoudelijk in orde is en verleent hem genade. Jan Crane krijgt een *amende civile* van 50 gulden. Vermits die boete betaald is, mag hij de gevangenis verlaten en is hij vrij van borgsom.

220r 16.01.07 Pieter Stuyvaert en Pieter de Kesele, ambtenaren van de Stad en het Ambacht van Assenede, tijdelijk uit hun ambt ontzet wegens baldadig optreden tegenover Pieter vande Velde, aan wie hij een boete gaf.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. Pieter vande Velde werd op 20 april 1705 beboet door **Pieter Stuyvaert**. 's Anderendaags leidde laatstgenoemde, geassisteerd door **Pieter de Kesele**, Pieter vande Velde naar Assenede. Plakkaten gebieden de ambtenaren hun exploten te doen *met alle moderatie ende modestie*. Toch werd Pieter vande Velde herhaaldelijk en tot bloedens toe geslagen door **Pieter de Kesele**. Door zijn verwondingen was vande Velde zelfs lange tijd bedlegerig. Pieter Stuyvaert pleegde dus schuldig verzuim en liet zijn collega begaan.

Uitspraak. Omwille van de *rudessen ende moetwillicheden* gepleegd op Pieter vande Velde wordt **Pieter de Kesele** voor drie jaar ontzet uit zijn ambt. Omdat **Pieter Stuyvaert** dit niet belette, wordt hij voor zes maanden ontzet uit zijn ambt.

220v 15.01.07 Jan Marque cumuleerde zijn ambt van douanebeambte met dit van smokkelaar. Hij werd voor twee jaren verbannen uit Vlaanderen omwille van fysieke agressie en verregaand ambtsmisbruik.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. We beperken ons tot een paar items.

1. Op 18 juni 1706 hitste hij zijn vrouw op tegen François Verbrugghen, ambtenaar van het Hof. Marque bezorgde Verbrugghen verschillende klappen met zijn wandelstok.
2. Op 3 juli 1706 belette hij andere douaniers pakken met koopwaren te controleren, zeggend *datter alsdan noch coninck nochte tarief en was.*
3. Op 19 juli 1706 lieten douaneambtenaren aangeslagen koopwaren naar het kantoor brengen. Dit was niet naar de zin van Marque die zo driest tekeer ging, dat er een toeloop ontstond *van volck commende vande kermisse van Damme.* Hij hitste de menigte op en het tumult werd zo groot *dat de commysen hun ter nauwernoot mette aengheslaeghen goederen hebben connen salveren.*
4. Smokkelen en laten smokkelen zaten douanier Jan Marque in het bloed. Reeds tijdens de Hollandse oorlog [1672-1678], had hij hem *gheneirt* [de kost verdiend] *met verboden goederen in te bringhen.*

Uitspraak. Jan Marque wordt voor twee jaren verbannen uit Vlaanderen. Na zijn vrijlating dient hij Gent binnen de 24 uren en de Provincie Vlaanderen binnen de 3 dagen te verlaten. Hij moet ook de proceskosten betalen.

221r 15.01.07 Douanebeambten Philips Michiels uit Hoeke en Louis Stasseroen (die verstek gaf), hielpen niet alleen smokkelaars, ze traden zelfs agressief op tegen degenen die het smokkelen wilden beletten. Beiden worden verbannen.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging.

1. Op 6 juni 1706 dreigde Philips Michiels een ambtenaar van het kantoor te Brugge neer te schieten, omdat die op zijn post goederen afgenomen had van smokkelaars.
2. Op 2 juli 1706 zei hij tegen douanebeambten die hun post nabij de Dampoort betrokken, *datter alsdan noch coninck noch tarief en was, ende de comisen gheene fonctie meer en hadden.*
3. Kort nadien, en opnieuw aan de Dampoort, ranselden Philips Michiels en Louis Stasseroen douanebeambten af, omdat ze goederen hadden afgenomen van smokkelaars.

Uitspraak. Philips Michiels wordt voor drie jaren verbannen uit Vlaanderen en Louis Stasseroen voor één jaar. Bij een voortijdige terugkeer staat de eerste een lijfstraf en de tweede een arbitraire correctie te wachten. Ze dienen ook de proceskosten te betalen.

221v 4.06.07 Jan Cornelis Coolen, geboren te Alveringem en baljuw van Oudenburg, wordt voor zware schriftvervalsingen en calumineuse accusatiën levenslang verbannen uit alle landen van de gehoorzaamheid van de koning.

Beschuldiging.

Jan Cornelis Coolen, zoon van Pieter, 44 jaar en geboren in Alveringem heeft een zeer gevarieerde carrière achter de rug. Achtereenvolgens was hij schoolmeester te Gistel, ontvanger en *stockhauder vanden Ambachte* van Gistel en uiteindelijk baljuw van Oudenburg. We geven enkele items uit het rijk gevulde leven van Jan Cornelis als schriftvervalser en bedrieger.

1. Op 22 maart 1702 had hij van Zijne Majesteit gratie bekomen voor schriftvervalsing.

2. Op 20 juli 1704 veroordeelden Burgemeester en Schepenen van het Brugse Vrije hem voor - u heeft goed geraden - schriftvervalsing.
3. Hij vervalste een missive van procureur vanden Heede en gebruikte het vervalste document in een proces.
4. Hij gebruikte een document met een vervalste handtekening van Cornelis Everaert, hoofdman van Slype. .
5. Voor het Hof gebruikte hij een brief waarbij de handtekening van Joos de Somme nagemaakt was.
6. Joachim Bernaerts, griffier van Oudenburg, werd door Coolen, zowel voor de Collaterale Raden als voor het Hof, *calumneuselyck* beschuldigd van *mineedigheyt, valscheyt ende dieverye*.

Uitspraak.

1. Alle valse bescheiden dienen voor het Consistorie en in aanwezigheid **Jan Cornelis Coolen** vernietigd.
2. Hij dient voor het Consistorie te verschijnen *met onghedeckten hoofde, op beede syne knien Godt ende het Hof uuytten naeme van Justitie vergiffenisse te bidden over de voors syne misdaeden, mitsg. overluyt te revoceren de calumneuse accusatiën den voorn. Bernaers naer gheseyt ende ghescreven.*

Het Hof verbant hem levenslang uit alle landen van de gehoorzaamheid van de koning. Na zijn vrijlating moet hij Gent binnen zonnenschijn, de Provincie Vlaanderen binnen de 24 uren [jawel!] en de overige landen van de gehoorzaamheid van de koning binnen de drie dagen, verlaten. Na betaling van de proceskosten zal men hem vrij laten.

223r 15.05.08 In de (door het Hof geëvoeerde) zaak tussen **Charles Robert Serwauters heer van Tollenaere en onderbaljuw van Gent, aanklager, tegen Marie Buydens, gevangene, weduwe van Jacques de Richebourg en Hendricq Duyf, haar kassier, beschuldigden, acht het Hof de langdurige detentie van Marie Buydens voldoende als straf.**

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Met veel reserves onder andere omwille van de onvolledigheid van ons verslag doordat de zaak zeer technisch is. Deze zaak kwam eerst voor de schepenen van de Keure en werd nadien geëvoeerd door het Hof.

Beschuldiging: Onachtzaamheid in het bijhouden van de boekhouding van **Marie Buydens** en verbergen van die boekhouding.

Uitspraak. Omwille van de langdurige gevangenschap van **Marie Buydens** beperkt het Hof haar straf tot het betalen van de proceskosten.

224r 6.10.08 Voor zijn zware fysieke agressie op **Pieter vande Voorde, meier van de heerlijkheid van Buysere, krijgt Pieter Cornelis, molenaar uit Winkele, een geldelijke boete, bovendien mogen zijn twee knechten gedurende één jaar geen voet meer in Winkele en omgeving zetten.**

Proces crimineel ende extraordinairelyck beleet.

Opmerking. Dit verslag is uitzonderlijk slordig genoteerd. Mogelijks was dit het eerste en het laatste verslag van een nieuwe griffier!!! Er zijn trouwens drie beschuldigden. De naam van de tweede kunnen we helemaal niet lezen.

Beschuldiging. Staan terecht: **Pieter Cornelis** en zijn twee knechten **Philips Ver...** [onleesbaar] en **Pieter de Neve**. Pieter Cornelis kreeg enkele keren een boete van Pieter vande Voorde, meier van de heerlijkheid van *Buysere*. Op 19 september 1706 ontmoetten Cornelis

en de meier elkaar in een herberg. Cornelis viel onmiddellijk met de deur in huis: "*We moeten het eens hebben over al die keren dat gij mij geëxploiteerd hebt.*"

De discussie mondde uit in een gevecht. Hierbij sloeg Cornelis de meier zo hard in zijn gezicht dat hij bloedend *ter aerde* viel. Pieter Cornelis vond dit nog niet voldoende als wraak. Op 19 september 1706 's avonds stuurde hij zijn twee knechten gewapend met een roer naar het huis van de meier. Ze riepen de meier naar buiten en dreigden hem *door de cop* te schieten. Maar meier Pieter vande Voorde waagde het wijselijk niet zijn hoofd buiten te steken.

Uitspraak. Het Hof bedenkt **Pieter Cornelis** met een boete van 60 gulden. Zijn twee knechten mogen het daarop volgend jaar geen voet meer op de parochie Winkele zetten. De proceskosten moeten ze solidair betalen.

224v 1.02.09 François Joseph Quiry nissens, gevlucht, stapelde zijn onbetaalde schulden op en wordt levenslang verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden.

Proces crimineel, criminelyck beleet.

Beschuldiging. **François Joseph Quiry nissens** 'bezat' ongeveer 3000 pond aan bekende schulden. Nog voor zijn bankroet publiekelijk bekend was, vluchtte hij uit de stad, niet zonder zijn zilverwerk en meubels van waarde mee te nemen. Hij is versteken van alle exceptiën, ende weiren.

Uitspraak. **François Joseph Quiry nissens** wordt als straf voor zijn frauduleus bankroet levenslang verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden.. Al zijn bezittingen worden geconfisqueerd en verkocht. De opbrengst is na aftrek van de proceskosten bestemd voor de koning.

225r 1.02.09 Jonkheer Adriaen Geeraert de Clercq uit Waasmunster dient enkel de proceskosten te betalen.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Het Hof houdt rekening met zijn redenen en excuses. Meer vernemen we niet.

225v 24.12.12 Joos de Cauwer, zoon van Jan, wonend in Loochristi, moet voor een hele reeks agressieve daden voor het Consistorie om vergiffenis vragen. Daarna wordt hij voor drie jaren verbannen uit Vlaanderen.

Beschuldiging. **Joos de Cauwer** was bedreven in het dreigen met een geweer, een mes, een vork en een zeis, maar bloed vloede er nergens! Op de afzonderlijke gevallen gaan we niet verder in.

Uitspraak. Joos de Cauwer moet voor het Consistorie van het Hof verschijnen, en vallend op zijn beide knieën in de naam van Justitie vergiffenis vragen aan God Almachtig en aan het Hof voor *syne excessen ende violentiën*. Ondertussen moet hij *hooghe ende overluyt* zeggen dat *deselve hem hertelick leet syn*. Het Hof verbant hem voor drie jaar uit Vlaanderen. Na zijn vrijlating moet hij Gent voor zonsondergang en Vlaanderen binnen de drie dagen, verlaten. Hij moet ook de proceskosten betalen.

226v 9.12.13 Luitenant baljuw van Menen Charles Empis (1), zijn vader Marten (2) en drie sergeanten van de luitenant baljuw, Anthone de Jonckheere (3), Anthone Huyghe (4) en Marten d' Hont (5), veroordeeld voor nepotisme.

Uitspraak.

Het Hof verbiedt vader Marten Empis zich verder te bemoeien met het officie van zijn zoon Charles. Hij dient ook 100 gulden boete te betalen.

Alle beschuldigten krijgen verbod in de toekomst steekpenningen en geschenken te ontvangen.

Het Hof verbiedt alle beschuldigten iets te eisen of te ontvangen van wie die naar de markt trekt om er waren te kopen of te verkopen.

De vijf beschuldigten dienen solidair de proceskosten te betalen.

227r 15.09.14 Muntvervalser Jan Helinck wordt gegeseld, gebrandmerkt en levenslang verbannen uit alle landen van Zijne Keizerlijke en Katholieke Majesteit.

Beschuldiging. Jan Helinck, zoon van Jan, geboren te Beveren en 27jaar, woont in Hulst. Op 29 juli 1714 stak hij over naar Stekene met de bedoeling valse rijksdaalders en valse gulden te wisselen. Hij probeerde dit tevergeefs in de herberg van Pieter Marinus, bij Gillis Vercauteren aan wie hij trachtte tabak te kopen en bij bakker Pieter Verbrugghen.

Marinus, Vercauteren en Verbrugghen woonden op minder dan een boogscheut van elkaar en de niet snuggere Jan Helinck werd achterna gezet door een meute volk. Hij probeerde nog te vluchten via *Het Schuttenhof* en langs de kerkwegel. Tevergeefs. Hij werd aangehouden, eerst overgebracht naar de gevangenis van Sint-Niklaas en daarna naar het Gravenkasteel.

Daar bekende hij alles. Een Engelse soldaat had hem de fabricage van valse munten aangeleerd. Samen maakten ze valse penningen. Met hem maakte hij een *deal*. Per valse rijksdaalder die hij uitgaf, kreeg hij twee schellingen en een valse gulden leverde hem zes stuivers op.

Vals geld maken was *jeghens den ghemeenen welstant ende niet lydelyck in een landt van rechte, sonder condigne* [gepaste] *straffe andere ten exemple*.

Uitspraak. Het Hof beslist Jan Helinck, met de vernietigde valse stukken rond zijn hals, met scherpe roeden te laten geselen *tot den loopenden bloede* en dit op een schavot op te richten voor de pilaren van het Gravenkasteel. Daarna wordt hij gebrandmerkt. Tenslotte wacht hem een levenslange verbanning *vuyt alle de landen vande ghehoorsaemheyt van Syne Keyserlycke ende Catholieke Majesteit*. Na zijn vrijlating moet hij Gent voor zonsongang, Vlaanderen binnen de drie dagen en de andere vermelde landen binnen de acht dagen, verlaten. Komt hij toch terug, dan wacht hem de galg. Hij moet ook de proceskosten betalen.

228r 3.02.17 Jacques vanden Driessche, Baljuw van Baarle, krijgt 100 ponden parisis boete omdat hij (vroeger?) als korporaal van de wacht zijn plicht verwaarloosde en een lid van de wacht zeer hard aanpakte. Het Hof bedenkt hem ook nog met een ereboete voor het Consistorie.

Proces crimineel criminelyck ende extraordinairlyck beleet.

Beschuldiging. Jacques vanden Driessche is de zoon van Pieter, geboren in Izegem, 50 jaar oud, landsman en baljuw van Baarle waar hij korporaal van de wacht geweest is. Thans woont hij in Lotenhulle.

Op 18 november 1716 zette hij de bloemetjes buiten en verwaarloosde zijn plicht als korporaal van de wacht schromelijk. Met leden van die wacht is hij in de herberg van Stevens brandewijn blijven drinken en *met de caerte spelen tot tusschen elf ende twelf uren in de nacht*. Samen met zijn collega's van de wacht Adriaen de Backer, Pieter Colle en Anthonie Lievens bezocht hij nadien noch andere herbergen.

Wanneer sommigen het welletjes vonden en naar huis vertrokken, verplichtte hij Adriaen de Backer verder met hem mee te gaan. Toen die weigerde heeft hij hem geslagen en bedreigd

met zijn geweer. De Backer takelde hij zo erg toe dat die *daervan eenighe daghen daernaer gheleghen heeft onder kercke rechten* [de sacramenten van de stervenden?].

Uitspraak. Jacques vanden Driessche moet voor het Consistorie verschijnen en blootshoofds en op zijn knieën in de naam van Justitie vergiffenis vragen aan God en het Hof. Naast de proceskosten dient hij ook nog 100 ponden parisis boete te betalen.

229r 20.02.17 Gillis Mherhaeghe, griffier van Waarschoot veroordeeld voor wandevoir.

Beschuldiging. Gillis Mherhaeghe was voorheen griffier van de vrije heerlijkheid van Avroye(?) en thans van Waarschoot. Hij wordt beschuldigd van *exces ende wandevoir by hem begaen in het uytgeven vande acte van saissemante* [inbeslagneming] *breeder ten processe vermeld.*

Uitspraak. Gillis Mherhaeghe dient naast de proceskosten ook nog 50 ponden parisis boete te betalen.

229v 13.03.17 Pieter van Coppenolle, amman van de parochie Grammene, wordt tot een geldelijke boete veroordeeld.

Beschuldiging: *breeder ten processe vermeld.*

Uitspraak. Pieter van Coppenolle: 30 gulden boete.

De beschuldigten **Pieter van Coppenolle** en **Jan Vermandele** dienen elk hun eigen aandeel in de proceskosten te betalen.

229y 13.04.17 Jan Marcq Martens, gewezen controleur van het kantoor van Zijne Majesteits incommende en vytgaende rechten, bij verstek veroordeeld omwille van fraude. Men dient hem op een paal op het Sinte-Veerleplein in effigie te hangen.

Beschuldiging.

Jan Marcq Martens, zoon van Jan, 28 jaar en geboren te Gent, leefde ver boven zijn stand. Om zijn schulden te vereffenen had hij de ideale job: douanier aan de grens met de Verenigde Provinciën. We vinden het een goede gelegenheid om de mentaliteit van toen te illustreren en citeren uitvoerig uit de commentaar van het Hof.

"Alhoewel wesende van gheringhe ouders, buyten uwen staet ende conditie spelende ende opulentlyck huys te houden, mitsg. te draeghen costelycke kleederen, lynwaet ende kanten, geensints betaemende aen uwe gheborte, waerdoore ende andere verquistinghen ghy op korten tijdt u soo daenigh hebt belast ghevonden in soo menighvuldighe schulden ghecontracteert, dat u niet siende in staete van die te connen voldoen, ghy directelyck jeghens uwen eedt ten aencommen van uwe officie als controlleur ghedaen, te houden precise ende correcte notitie t' uwer conterrolle vande rechten, Syne Majesteyt competerende, deselve nootwendighe annotatie niet alleene hebt gheobmitteert ... ."

Het Hof heeft Jan Marcq Martens ook betrapt op schriftvervalsing, en met kooplieden aan wie hij schulden had, gooide hij het op een akkoord. Hij ontsloeg hen van betaling van invoer- en uitvoerrechten in mindering van zijn schulden. Het Hof heeft alles nauwkeurig uitgekiend en de totale som berekend van zijn *malicieus* optreden: 5 138 gulden 6 stuivers en 11 denieren. Helemaal op het einde van het verslag vernemen we dat Jan Marcq uit de gevangenis gevlucht is.

Uitspraak. Jan Marcq Martens wordt bij verstek veroordeeld. Het Hof beveelt hem op een paal op het Sinte-Veerle-plein in *effigie* te hangen [effigie: voorstelling van een persoon op een paal, bijv. een pop]. Al zijn bezittingen worden geconfisqueerd.

230v 13.04.17 Michiel Feliars, ontvanger van Syne Majesteits incommende en de vuytgaende rechten te Diksmuide, bij verstek veroordeeld omwille van fraude. Men dient hem op een paal op het Sinte-Veerleplein in effigie te hangen.

Beschuldiging. We citeren eerst de griffier.

"Dat ghy in de plaetse vande selve rechten ghetrouwelyck te innen, ..., ghelyck ghy by solemnelle eedt ten aenkommen van u officie ghedaen, veroblighiert waert, ter contrarie van derden dagh van uwe bedieninghe hebt begonst de selve Syne Maj. te bestellen ... Ende een deel vande voorschreven penninghen t' uwen eyghen proffyte te employeren, ... En soms het volle import ... in uwe burse te steecken."

Het Hof kwam tot de vaststelling dat Michiel Feliars in de loop van twee jaar niet minder dan 2304 gulden 14 stuivers achterover drukte. Feliars pleegde ook schriftvervalsing met paspoorten en frauderen deed hij tot op de dag van zijn vlucht.

Uitspraak. Michiel Feliars wordt bij verstek veroordeeld. Men dient hem op een paal op het Sinte-Veerleplein in *effigie* te hangen. Al zijn bezittingen worden geconfisqueerd. Na aftrek van de proceskosten gaat de opbrengst van de verkoop naar zijne Majesteit.

231r 8.5.17 Pieter vande Walle na langdurige detentie zonder meer vrijgelaten..

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet, Dit proces werd ingesteld voor burgemeester en schepenen van Diksmuide, tussen de baljuw als ambtshalve eiser, en Pieter vande Walle, zoon van Niclaeys, beschuldigde. Dit proces werd door het Hof geëvoceerd bij vonnis van 3 augustus 1716.

Uitspraak. Omwille van zijn langdurige detentie besluit het Hof de zaak af te sluiten zonder verdere gevolgen noch kosten voor **Pieter vande Walle**.

231r 15.05.17 Het college van burgemeester en schepenen van Gistel en haar zaak tegen Jacobus Janssens.

Crimineel proces, ingesteld voor burgemeester en schepenen *der stede ende graefschape van Gistel*, tussen schout Joseph Mylleman, ambtshalve eiser, en **Jacobus Janssens**, beschuldigde. Deze zaak werd door het Hof geëvoceerd bij vonnis van 10 april 1715.

Er is ook een tweede zaak tussen enerzijds Jacobus Janssens als eiser op verzoek van 23 februari 1717, tegen anderzijds het college van burgemeester en schepenen en schout Joseph Mylleman. Het betreft dus twee zaken die het Hof in één zitting behandelt. Onder andere omdat nergens de toedracht van de zaak expliciet vermeld wordt, hebben we haar niet begrepen.

Uitspraak in deze eerste zaak. De eis van schout **Joseph Mylleman** wordt niet ontvankelijk en niet gefundeerd verklaard. Hij dient de proceskosten persoonlijk te betalen en deze niet te recupereren via de stadsrekening

232r 6(?) .06.17 Pieter Robrecht uit Wakken bij verstek levenslang verbannen uit alle landen van de gehoorzaamheid van Syne Keyserlycke ende Catholieke Majesteit.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. Pieter Robrecht, zoon van Jan, wonend in Wakken en gevlucht, heeft op 12 augustus 1715(?) niet alleen ambtenaar Guillaume vande Sompele met zijn vuisten neergeslagen, maar ook zijn eigen vader.

Uitspraak. Het Hof verbant **Pieter Robrecht** levenslang uit alle landen van de gehoorzaamheid van *Syne Keyserlycke en de Catholicque Majesteyt*. Al zijn bezittingen worden verbeurd verklaard. De opbrengst van de verkoop is, na aftrek van de proceskosten, bestemd voor Zijne Majesteit.

232v 30.07.17 Jan Baptiste Verbeke uit Gent(?), kassier in een douanekantoor en beschuldigd van fraude, wordt bij verstek veroordeeld om in effigie gehangen te worden op het Sinte-Veerleplein.

Beschuldiging. Jan Baptiste Verbeke, zoon van François, voorheen kassier in het kantoor van Zijne Majesteits *incommende ende vuytgaende rechten* te Gent, thans gevlucht, wordt van verregaande fraude beschuldigd. Tegen zijn eed in afgelegd bij zijn aanstelling fraudeerde hij dat het voor hem een lust was.

Als kassier hield hij geen behoorlijke notitie van ontvangsten, dit tot zijn eigen profijt. De feiten deden zich voor in 1713, 1714 en 1715. Ter inlichting geven we een gedeeltelijke opsomming van de goederen die langs zijn kantoor passeerden: koolzaad, witte garen kant, lijnwaad, koperen platen (bestemd voor Rijsel), stukken kabeljauw (idem), oesters, Franse siroop, vis (bestemd voor Cassel), een horloge (bestemd voor Rijsel), ...

Uitspraak. Jan Baptiste Verbeke wordt bij verstek veroordeeld. Hij dient in effigie gehangen op een paal op het Sinte-Veerle-plein nabij het Gravensteen. Al zijn bezittingen worden geconfisqueerd. Na aftrek van de proceskosten gaat de opbrengst van de verkoop naar zijne Majesteit [keizer en koning].

233v 9.08.17 Nicolas Somers, actief in het kantoor van Zijne Majesteits licenten te Gent, krijgt een geldelijke boete voor fraude met paspoorten en in de boekhouding.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. Nicolas Somers reikte in 1713 en 1714 heel wat paspoorten uit zonder de wettelijk vereiste formaliteiten. Het Hof lijst een lange reeks van dergelijke paspoorten op. Dit gaf hem de gelegenheid systematisch te frauderen in de boekhouding. Het leverde hem geen windeieren op, maar 1329 gulden 2 stuivers 11 denieren plus nog eens 1173 gulden 12 stuivers en 11 denieren.

Uitspraak. Nicolas Somers wordt veroordeeld voor zijn *fauten, obmissiën ende excessen*.

1. Hij moet het import van al de vermelde paspoorten *refunderen*. [teruggeven] aan Zijne Majesteit. Daarbij dient hij 1000 gulden boete te betalen.

2. Aan hem en aan alle andere controleurs wordt uitdrukkelijk verboden paspoorten te verlenen zonder die vooraf te hebben geannoteerd.

234r 19(?) .08.17 De zaak Eeklo. Het betreft in feite vijf processen waarin het schepencollege of notabelen van Eeklo betrokken partij zijn.

Deze zaken zijn te ingewikkeld en te lang uitgesponnen om hier een korte een zakelijke synthese te geven. In sommige zaken gaat het Hof terug tot het jaar 1700. Sommige personen zijn tweemaal schepen geweest en staan tweemaal terecht en lopen tweemaal een straf op. We duiken onmiddellijk in de uitspraken. Het betreft administratieve onregelmatigheden met financiële gevolgen. Dit is een onderwerp voor een aparte studie en onze synthese is dan ook zeer onvolledig.

Uitspraak in de eerste zaak.

Christoffel vander Decken, is vierde en achtste schepen geweest. Boete 300 ponden parisis.

Andries Dobbelaer, is zevende schepen geweest. Boete 25 pond parisis.

Thobias vande Kerckhove, is burgemeester geweest. Boete 50 pond parisis.

Huybrecht van Waesberghe, is derde schepen geweest. Boete 25 ponden parisis.

Jan Matheews, is derde en zesde schepen geweest. Boete 25 pond parisis.

Pieter Pauwels, Adriaen de la Tour, François vander Velden, zijn allen schepen geweest. Boete 25 ponden parisis.

Pieter vande Kerckhove, Pieter de Causmaeker, Jan Decker en Jan Willems waren blijkbaar allen schepen. Boete 12 pond parisis.

Lieven Weytjens, Jan Buyk, Carel de Vreese en Christoffel Vereecken hebben in hun privé-naam een overtreding gemaakt en krijgen hiervoor een geldelijke boete.

Uitspraak in de tweede zaak.

Baptiste Gheerts, baljuw geweest van Eeklo. Boete 25 pond parisis.

François Clé, griffier geweest van Eeklo. Boete 50 pond parisis.

Nog niet vermelde namen die voorkomen in de derde, vierde en vijfde uitspraak.

Uitspraak 3. Laurens de Brabander, notabele geweest; **Jan Donckers, Pieter Hercke, Joos Clays, Adriaen Pynckel en Andries van Hecke**.

Uitspraak 4. Pieter van Overloop(?) ontvanger, **Laurens van Damme en Pieter de Craene**.

Uitspraak 5. François Kieckemans, procureur en suppoost van het Hof.

237r 18.09.17 Joos de Jaeghere, zn van Jacques, uit Wondelgem, gevlucht en bij verstek voor één jaar verbannen uit de kasselrij Ouderburg.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairlyck beleet.

Beschuldiging. Joos de Jaeghere wordt beticht van *rudessen* en het toebrengen van kwetsuren. Staan ook terecht Lieven Caekebeke zoon van Daniel, Mattheus vande Voorde en Pieter van Voorde, allen uit Wondelgem..

Uitspraak. Joos de Jaeghere wordt voor één jaar verbannen uit de kasselrij Ouderburg. De proceskosten dienen ze solidair te betalen.

237r 15.01.18 Joseph Louis Coppieters, ontvanger van de stad Kortrijk, veroordeeld voor financiële malversaties.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairlyck beleet.

Het verslag van de griffier bevat ingewikkelde financiële constructies die we niet begrepen hebben. Wat hierna volgt is dus zeer onvolledig.

Beschuldiging. Joseph Coppieters overtrad als ontvanger het 21-ste artikel van de *Concessio Carolina* doordat hij het heimelijk op een akkoord gooide met de pachters *vande dryjarighe admoniatie pacht vande rechten* van de stad Kortrijk voor de periode 1 juni 1710 tot 31 mei 1713. Dit contract, grotendeels door hemzelf ontworpen en bovendien ongedateerd, gaf hem het recht op een vierde van de zuivere winst, zagezegd *in danckbaerheyt* voor zijn goede diensten. Verder is er nog spraak van gesjoemel met obligaties en wisselbrieven.

Uitspraak.

1. Aan de Ontvanger van de Exploten dient Joseph Coppieters grote bedragen te restitueren.

2. Hij dient naast de proceskosten ook nog 1500 gulden boete te betalen.

3. Doet hij dit in de toekomst nog, dan wordt hij uit zijn ambt ontzet.

Volgende namen komen ook voor Anthone Poupaert, gewezen ontvanger van de graaf van Berlo en de drie pachters van vermelde rechten: Abraham Caron, Guillaume Blondeel en Laurens van Belleghem.

238v 15.01.18 Jan Minnaert, Anthone Baert en zijn huisvrouw, alle drie gevlucht, worden en bij verstek verbannen.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging: ontsnapping met geweld uit de gevangenis van Kortrijk.

Uitspraak. Jan Minnaert wordt voor 10 jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen, Anthone Baert en zijn huisvrouw voor 6 jaar.

238v 4.02.18 Andries Loorens(?) herbergier uit De Swaene in Deinze veroordeeld tot een geldelijke boete.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging: begaan van excessen.

Uitspraak. Naast de proceskosten dient Andries Loorens(?) ook nog 50 ponden parisis boete te betalen.

239r 5.03.18 Drie jonge vagebonden na mislukte poging tot uitbraak uit het Gravensteen verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden.

Beschuldiging. Drie personen staan terecht:

1° Jacques Steven du Laurier, zoon van Jacques, 19 jaar en geboren in Brussel;

2° Matthys Danquin, zoon van Pieter, 16 jaar en geboren in Luik en

3° Jan François Delfauw, zoon van wijlen Delfauw kapitein in het Waals regiment van Nassau, 17 jaar en geboren in Brussel.

Samen met nog enkele anderen logeerden ze in de herberg *Den Coninck van Spaignien* in Gent. Het gerucht deed de ronde dat ze gauwdieven waren, en in de nacht tussen 2 en 3 december 1717, daags voor de inauguratie van *Syne Keyserlycke ende Catholique Majesteyt*, werden ze opgepakt op bevel van de Schepenen van de Keure. Na enkele dagen penitentie [?] werden ze samen in dezelfde kamer gevangen gezet in het Gravensteen. Op Kerstnacht 1717 probeerden ze uit te breken. Het verslag van de griffier geeft een uitgebreide handleiding hoe men vanuit het Gravensteen bij de burens kan geraken, maar niet hoe men verder de ruime buitenwereld kan bereiken. Daar werden ze uiteindelijk opnieuw opgepakt. Voor het Hof bekenden ze alles.

Uitspraak. Ze dienen alle drie te verschijnen voor het Consistorie, " ... ende vallende op u. beede cnieden aldaer Godt ende 't Hof vuyt den naeme van Justitie vergiffenisse te bidden over u. misdact, verclaerende dat 't gonne voorschreven u. leet is."

Ze worden alle drie verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden, Jacques Steven du Laurier voor 15 jaar, Matthys Danquin voor 10 jaar en Jan François Delfauw voor 5 jaar. Na hun vrijlating moeten ze Gent verlaten voor zonsondergang en de Oostenrijkse Nederlanden binnen de drie dagen. Het Hof bepaalt het aandeel van elk in de proceskosten.

240r 18.06.18 Guillaume de Kouter verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden voor diefstal in de sacristie te Bossuit.

Beschuldiging. Guillaume de Kouter, zoon van Jan, 33 jaar en geboren in Menen, wordt van meeneed beschuldigd. Hij wordt ook ernstig verdacht van inbraak en diefstal in de sacristie van de parochie Bossuit, kasselrij Oudenaarde. Dit gebeurde in de nacht van 23 juli 1716.

Uitspraak. Guillaume de Kouter moet voor het Consistorie verschijnen om: " ... *op beyde uwe knien Godt ende 't Hof vuyt den naeme van Justitie vergiffenisse te vraeghen over u. misdaet.* " Verder wordt hij levenslang verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden. Na zijn vrijlating moet hij Gent verlaten voor zonsondergang, Vlaanderen binnen de drie dagen en de andere Oostenrijkse Nederlanden binnen de acht dagen. Na betaling van de proceskosten mag hij de gevangenis verlaten.

240r 15.08.18 Het proces voor Burgemeester en Schepenen van de stad Roeselare ingesteld door Pieter Wemaere, baljuw van Roeselare en ambtshalve aanklager, tegen Jan Baptiste Spillebaut, werd uiteindelijk in onderlinge overeenkomst op 22 oktober 1716 stopgezet.

Proces crimineel, criminelyck inghestelt.

In feite betreft het drie processen waarbij ook de procureur-generaal als gevoegd eiser ingeschakeld is. Deze zaak, waarvan de eigenlijke toedracht niet vermeld is, werd blijkbaar met onderlinge toestemming stopgezet.

Uitspraak. De zaak werd op 22 oktober 1716 door een vonnis van Burgemeester en Schepenen besloten. **Jan Baptiste Spillebaut** dient al de proceskosten te betalen.

241r 29.10.18 Een zeer merkwaardige zaak. De broers Bauduyn en Jooris van Ackere terroriseren samen met de broers Guillaume, François, Jacques en Joannes de Busschere de streek van Gullegem en Heule. Blijkbaar hooliganisme avant la lettre, want nergens is er spraak van geld. Velen zijn gevlucht en worden dus bij verstek veroordeeld. Voorheen woonden allen in Gullegem.

Vader Robert van Ackere, actief betrokken bij een van de agressies, wordt verplicht om zijn minderjarige zoon Nicodemus, eveneens actief betrokken bij die agressie, *by forme van vaderlycke correctie met scherpe roeden op syne billen te straffen.* Dit dient te gebeuren in aanwezigheid van geloofwaardige getuigen. Bovendien wenst de procureur-generaal binnen de veertien dagen een acte waarin de uitvoering van de straf bevestigd wordt.

Op de kerfstok van de beschuldigten staat zodanig veel dat we ons moeten beperken tot een minimum. Om toch een idee te geven van de agressies begaan door de beschuldigten, geven we een ruim - ook dit is ingekort! - verslag van de wandaden van Bauduyn van Ackere.

Eerste proces.

Eerste beschuldigde: Bauduyn van Ackere, Gullegem, zoon van Robert.

Omdat hij niet akkoord ging met de grootte van het gelag dat hij moest betalen, heeft Bauduyn van Ackere, geassisteerd door zijn broer François en Hubrecht van Ackere, zoon van Maximiliaen en dus geen broer, de vrouw van Augustyn Hennaert, herbergier in *De Valcke* in Gullegem, zwaar toegetakeld. Jan Duchart die naar de mening van Bauduyn te nadrukkelijk naar de gunst dong van de waardin, werd ook zwaar aangepakt. Het bloed sijpelde langs hem. Dit alles gebeurde op 14 januari 1714.

Op 17 mei 1717, tweede Sinksen, in Heule, sloeg Bauduyn zowel Joos Strobbe als François Callens neer. Hierbij kon hij op de hulp van zijn broer Jooris en van François de Busschere rekenen. Jan Loosvelt deelde ook in de brokken, maar erger verging het vermelde Jan [?] Callens. Die kreeg drie messteken in zijn buik.

Op 11 juli 1717 in Gullegem waren Bauduyn van Ackere en zijn kompanen opnieuw betrokken bij een vechtpartij. Deze keer werd Pieter de Ryckere met een mes gestoken door Bauduyn.

Verder beperken we ons tot een opsomming van de slachtoffers van Bauduyn van Ackere en zijn kompanen. Verscheidene van zijn kompanen droegen de naam de Busschere.

Kregen slagen of verwondingen of werden op zijn minst bedreigd of werden schaamteloos verweten: Joos Coutters (mes), Pieter Coutters, Jacob en Anthone van Gheluwe, Anthone en Carel de Jonghe, Arnaut Coucke koster van Gullegem, de huisvrouw van Jan Baptiste de la Housse, Pieter Lowys Mulier, Josyne van Dommele [alleen maar schaamteloze verwijten], Lenard van Lerberghe, Lieven Neiryncx, Maryn van Dommele, de pastoor van Gullegem ["Ick sal dien zwarten duivel doodt steken"], Daniel Roussel, Joannes Dhont, François Mesdagh, Olivier Verscheure [*gedreigd het vier in het huys te steken*].

Bauduyn van Ackere en zijn trawanten gingen al *sweirende, vloeckende, slaende ende smytende* door het leven.

Tweede beschuldigde: Jooris van Ackere, Gullegem, zoon van Robert.

Volgens het Hof is Jooris van Ackere in de hierboven beschreven incidenten op 17 mei 1717 op de parochie van Heule niet enkel *mededoende gheweest, maer in effecte den aenleyder* door zijn agressie op Joos Strobbe en op Joannes Loosvelt. Het was ook Jooris van Ackere die Callens drie steken in zijn buik gaf. Een opsomming van de vele agressies begaan door Jooris van Ackere geven we verder niet.

Derde beschuldigde: Guillaume de Busschere, Gullegem, zoon van Carel.

Opnieuw zouden we een lange opsomming kunnen geven van agressies, maar we beperken die.

Op 4 december 1712 in Ingelmunster rond negen uur 's avonds en geassisteerd door een compagnon, sprong Guillaume de Busschere met een bloot mes in de hand op Jan Eeckhauette en zijn vrouw Anthoinette Vuyttenhove, die *t' hunnen huysse gherust in het bedde laeghen*. Ze dreigden hun huis in brand te steken en sloegen hen met een roer.

Op 2 juli 1717 nabij de herberg van Jan Pottier "*hebt ghy als eenen dullen* [zeer gevaarlijke] *gheloopen heeft met eenen stock inde handt, slaende op al wat hem teghen quamp*. In vermelde herberg heeft hij *in stucken gheslaeghen de stoelen en de anderen huysraet*. Hij was op 12 juli 1717 *complice ende mede handtdadigh inde violentiën, straet- ende kerckschenderye* samen met de van Ackere's [zie hiervoor].

Vierde beschuldigde: François de Busschere, Gullegem, zoon van Carel.

François de Busschere was onder andere 'behulpzaam' in Heule op 17 mei 1717 in de agressie op Joos Strobbe, etc.. Op 2 juli 1717 was hij een van de mededaders [zie hiervoor]. Zelfs bij het afslaan van het slot van de *oorlogiedeure* was hij van de partij

Vijfde beschuldigde: Jacques de Busschere, Gullegem, zoon van Carel.

Jacques de Busschere was onder andere 'behulpzaam' bij de agressies begaan op 2 juli 1717.

Zesde beschuldigde: Joannes de Busschere, Gullegem, zoon van Carel.

Joannes de Busschere was er onder andere bij toen op 6 juni 1717 op de parochie van Heule *moetwillicheden* begaan werden.

Tweede proces. Hier werd het Hof om advies gevraagd.

Beschuldigde: Pieter Pattyn, Gullegem, ambtenaar.

Hij was betrokken bij de agressies te Heule op 6 juni 1717. Op 2 juli 1717 gedoogde hij de agressie op de torenklok van Gullegem.

Derde proces.

Beschuldigde: Blasius van Steenkiste, Gullegem, gevlucht, was op 12 juli 1717 medeplichtig aan enkele wandaden.

Vierde proces.

Beschuldigde: Robert van Ackere, zoon van Jooris en vader van Bauduyn, Jooris en Nicodemus, uitbater van de herberg *De Fortune* te Gullegem. Robert van Ackere reageerde niet toen op 27 februari zijn minderjarige zoon Nicodemus stenen gaf aan zijn oudere broers die deze naar Jan Baptiste de la Housse en op diens het huis gooiden. Hij keek niet enkel lijdzaam toe wanneer zijn zoon Jooris in *De Fortune* Jan Ghysens *tot den loopende bloede* sloeg, maar hij wordt zelfs verdacht van ophitselij.

Uitspraak in het eerste proces.

1. **Bauduyn en Jooris van Ackere**, *ghecontumaceerde* beschuldigen, worden levenslang verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden. Wagen ze het toch terug te keren, dan wacht hen de galg. Al hun bezittingen worden geconfisqueerd.
  2. **François, Guillaume en Jacques de Busschere** worden bij verstek respectievelijk voor 10, 8 en 3 jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden.
- Joannes de Busschere** komt er met een boete van 200 pond parisis van af.

Uitspraak in het tweede proces.

Het Hof gevend zijn advies in de tweede zaak veroordeelt **Pieter Pattyn** tot een boete van 100 pond parisis.

Uitspraak in het derde proces.

Blasius van Steenkiste dient 50 pond parisis boete te betalen.

Uitspraak in het vierde proces.

Robert van Ackere dient 200 pond parisis boete te betalen. Bovendien moet hij, in aanwezigheid van geloofwaardige personen en *by forme van vaderlycke correctie, met scherpe roeden op syne billen te straffen den voornoemden synen sone Nicodemus*. De procureur-generaal verwacht binnen de veertien dagen een *behoorlycke* acte hiervan.

Alle beschuldigen dienen solidair de proceskosten te betalen voor wat betreft de moetwillicheden door hen veroorzaakt op 12 juli 1717 te Gullegem. De rest van de proceskosten worden aangerekend volgens het aandeel van elk.

245r 10.11.18 *Wy onderteeckers verclaeren ende certifiëren voor waerachtigh, met presentatie van onder eedt te bevestigen, dat wy by ende present syn gheweest soo wanneer Robert van Ackere heeft ghecasteyt ende gegeesselt met scherpe roeden op syne billen Nicodemus van Ackere synen soone, soo gheordonneert is by de sententie van 29 octobre 1718. Fait den 10 novembre 1718 ende onderteeckent. J. ... [Onleesbaar] ende Jan Gheysens.*

245r 24.12.18 **Het Hof verabsolveert Jan Wittevronghel.**

Proces extraordinairelyck ende criminelyck beleet.

Uitspraak. Het Hof verabsolveert **Jan Wittevrongel**. Hij dient wel de proceskosten te betalen.

245r 28.01.19 Pieter van Ackere uit Damme veroordeeld tot een geldboete wegens agressief optreden tegen de ambtenaar die zijn koeien in beslag nam.

Proces crimineel, criminelyck beleet.

Beschuldiging. Op 30 augustus 1716 graasden de koeien van **Pieter van Ackere** in de wortelen van Pieter Neiryncx. Er ontstond een handgemeen tussen Pieter van Ackere en de ambtenaar Adriaen Tuytschaevere uit Damme die hem een boete gaf. Nadien beledigde en bedreigde hij ook diens assistent Cornelis Froment.

Uitspraak. Het Hof zegt rekening te houden met *de lanckdurige absentie van syne vrouwe ende kinderen* [de feiten dateren van 30.08.1716]. Voor zijn *moetwillicheden* en resistentie dient hij 60 ponden parisis boete te betalen. Ook de proceskosten zijn voor hem.

245r 28.01.19 Jan Verbrugghen uit Tielt voor 10 jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden wegens herhaaldelijk agressief optreden tegen Bauduyn de Blaere.

Beschuldiging. **Jan Verbrugghen**, zoon van Arnaut, wonend in Tielt en 50 jaar oud, was door een vonnis de toegang ontzegd 'tot een deel van het huis' van Bauduyn de Blaere, wonend op een hofstede. Toch trad hij binnen, richtte er schade aan en dreigde zelfs het huis in brand te steken. Op 31 augustus stal hij een aanzienlijk deel van de *thiende* schoven van boer Bauduyn de Blaere.

Uitspraak. **Jan Verbrugghen** dient voor het Consistorie van het Hof te verschijnen "*ende aldaer met onghedeckten hoofde, op beede uwe knien, Godt ende 't Hof vuyten naeme van Justitie vergiffenisse te bidden voor u. misdaet*". Verder wordt hij voor 10 jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden. Na zijn vrijlating moet hij Gent voor zonsondergang verlaten, de Provincie Vlaanderen binnen de drie dagen en de rest van de Oostenrijkse Nederlanden binnen de acht dagen. Jan Verbrugghen moet ook de proceskosten betalen.

246r 18.03.19 Catharine Basyn uit Izegem zes jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen, omdat ze andere vrouwen opgehitst had om een broer met geweld uit de gevangenis van Izegem te bevrijden.

Beschuldiging. De broer Joannes [zie hierna] van **Catharine Basyn**, Izegem, dochter van Carel, 42 jaar en huisvrouw van Marten van Dommele, zat in de gevangenis in het schepenhuis in Izegem. Ze trok met een 'menigte' vrouwen naar de gevangenis en met geweld probeerden ze de poort te openen. Ze maakten een gat in de deur van het schepenhuis, maar aanwezige ambtenaren beletten een verdere 'afbraak'.

Uitspraak. **Catharine Basyn** dient te verschijnen voor het Consistorie "*ende aldaer vallende op beede uwe knien Godt ende 't Hof vuytten naeme van Justitie vergiffenisse te bidden, verclaerende overluyt dat 't gonne voorschreven u. vuyter herten leedt is*". Verder wordt ze voor 6 jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen. Na haar vrijlating moet ze Gent verlaten binnen de 24 uur en Vlaanderen binnen de drie dagen. Tenslotte moet ze ook de proceskosten betalen.

247v 15.07.19 Krakeelmaker Joannes Basyn uit Izegem bij verstek voor 15 jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging.

1. **Joannes Basyn**, zoon van Carel, wonend in Izegem, maar gevlucht, heeft op 22 mei 1718 in *Den Hert* in Izegem Guillaume vande Putte en Joannes vanden Driessche fysiek geagresseerd, en laatstgenoemde zelfs met een mes gestoken.
  2. Enkele dagen nadien, op een zondag na de vespers, in de herberg *Den Grave van Middelburgh* in Izegem, had hij het aan de stok met ambtenaar Adriaen Polle.
  3. Wanneer hij op 15 augustus 1718 samen met zijn broer Jacobus opnieuw kraakeel maakte in voornoemde herberg, werd hij beboet door Adriaen Polle. Hoogst ontevreden hiermee ging hij ambtenaar Adriaen Polle met zijn vuisten te lijf. De baljuw en zijn assistenten daagden ondertussen op, maar hij ontsnapte uit hun handen. Zijn broer Jacobus werd gevangen genomen en in de plaatselijke gevangenis opgesloten.
  4. 's Anderendaags in de vroege morgen, wilde Joannes zijn broer bevrijden. Met een bijl probeerde hij tevergeefs zich toegang te verschaffen tot de cel waarin Jacobus bewaakt werd.
- Uitspraak.** **Joannes Basyn** wordt voor 10 jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden. Hij dient ook de proceskosten te betalen.

248v 15.07.19 Kraakeelmaker Jacobus Basyn uit Izegem, broer van Joannes [zie hiervoor], voor 10 jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. Zie hiervoor bij Joannes Basyn de punten 1. en 3..

Uitspraak. **Jacobus Basyn** wordt voor 10 jaar verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden.

Joannes Vermeesch die in punt 2. een handje toestak, wordt voor 3 jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden. Na zijn vrijlating moet hij Gent verlaten voor zonsondergang, en de Oostenrijkse Nederlanden binnen de drie dagen. Ze moeten ook de proceskosten betalen.

246v 22.04.19 Meester Jan George de Vilain bij verstek levenslang verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden voor verregaande financiële fraude en bedrog.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleedt.

Beschuldiging. Meester **George de Vilain**, voortvluchtig, is *verstecken* van alle verweermiddelen. Anderen wist hij wijs te maken dat hij een secrete negotie dreef met *excessive ghewin*. Hij vroeg hen uit vriendschap met hem in associatie te treden, zodat zijn compagnons konden delen in de grote winst. Maar alles was gefingeerd en hij maakte *excessive* schulden.

Uitspraak. Meester **George de Vilain** wordt levenslang verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden. Al zijn bezittingen worden verbeurd verklaard. Hij moet ook de proceskosten betalen.

247r 27.05.19 Jan Coryn uit Deinze voor 10 jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen.

Beschuldiging. **Jan Coryn**, zoon van Jan, 23 jaar en wonend bij zijn ouders in Deinze, wordt van twee misdaden beticht.

1° In de nacht van 16 januari 1719 had hij, *by pure straetschent*, met een ijzeren rakel de vensters van het huis van de griffier van Deinze stukgeslagen.

2° Op 29 januari 1719 stond er blijkbaar een punt op de agenda van het schepencollege dat de hele gemeente beroerde. De baljuw had voorzichtigheidshalve elke *vergaederynghe* verboden. Enkele particulieren hadden de jonge Jan Coryn opgehitst, en die stapte trommelend door de straten van Deinze roepend: "*Alle de ghone die beliefden te commen dat sy hun, nog voor de*

bijeenkomst van het schepencollege, moesten adresseren in De Swaene." Zelfs een tussenkomst van de baljuw kon het enthousiasme van Jan Coryn niet temperen.

Uitspraak. Jan Coryn moet voor het Consistorie verschijnen "*ende aldaer vallende op beede uwe knien Godt ende 't Hof vuyt den naeme van Justitie vergiffenisse te bidden over u. misdaet, ende te verclaeren dat 't gonne voorschreven u. hertelyck leet is*". Bovendien wordt hij voor 10 jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen. Na zijn vrijlating moet hij Gent verlaten voor zonsondergang en de Provincie Vlaanderen binnen de drie dagen. Na betaling van de proceskosten zal men hem vrijlaten.

249v 27.10.19 Pieter de Rycke, baljuw van Erembodegem, wordt levenslang de bediening van elk openbaar ambt ontzegd omwille van verregaand ambtsverzuim.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck inghestelt.

De procureur-generaal is eiser op verzoek dd 4 april 1715.

Beschuldiging.

1° Baljuw van Erembodegem **Pieter de Rycke** werd reeds op 19 december veroordeeld tot twee boeten elk van 50 gulden, voor zijn onachtzaamheid in het onderzoek in het geval van twee reeds begraven *ende vuyt d' aerde gheraepte kinderen op de straete*.

2° Jan Streelman werd op 3 juni 1714 op straat zo hard met een stok geslagen dat het bloed uit zijn mond en neus liep. Pas vier dagen later begon de baljuw met zijn verhoren. Hij deed dit met een verregaande nonchalance en stelde geen enkele voor de hand liggende vraag, zelfs niet naar de namen van eventuele getuigen. Telkens de huisvrouw van Jan Streelman aandrang op een onderzoek, wimpelde hij haar vraag smalend af. Hij wachtte om getuigen op te roepen tot 31 januari 1715 op, en verhoorde hen pas op 14 februari 1715. Vervolgens ging hij niet verder in op de zaak.

Uitspraak.

Pieter de Rycke wordt niet enkel ontzet uit zijn ambt van baljuw. Het Hof verklaart hem onbekwaam om in de toekomst welke publieke functie dan ook te bekleden. Naast de proceskosten dient hij 400 gulden boete te betalen. Zijn opvolger krijgt het bevel om de zaak *tot last van Guillaume Jacobs* verder te zetten op de kosten van Pieter de Rycke, en daarvan binnen de veertien dagen verslag over te maken aan de Raad-fiscaal.

250r - 252r De Raad van Vlaanderen is onverbiddelijk: wie de openbare orde verstoort, wordt langdurig verbannen. Hierna volgen enkele dergelijke uitspraken.

250r 19.12.19 Het Hof besluit Livyne Verheecken te laten geselen, brandmerken en levenslang te verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden omdat ze de openbare orde verstoorde.

Beschuldiging.

Livyne Verheecken is de dochter van Jan, 53 jaar oud, geboren en wonend in Gent. Op 17 maart 1719 begeleidde een detachement dragonders een soldaat *die stont gheëxecuteert te worden met de coorde voor de casairens*. Lyvyne Verheecken schold niet enkel de officier uit die het commando had over het detachement, ze wierp zelfs stenen naar hem en nodigde de omstaanders uit hetzelfde te doen. Bedoeling was de soldaat te bevrijden.

Onmiddellijk begon men van alle kanten met stenen te gooien. [Waarbij ook Thomas Rabelys, zie 251v] We citeren uit het verslag: "*Van welcke beroerte ghy oversulcx den eersten oorspronck ende occasie zyt gheweest, tot groot schandael van het publicq ende preiuditie vande Maj., zoals ghy bekend hebt.*"

Uitspraak.

Livyne Verheecken moet voor het Consistorie verschijnen en op haar beide knieën vergiffenis vragen aan God en het Hof, en publiek en *overluyt* zeggen dat haar misdaad haar *hertelyck leet is*. Vooraleer haar te brandmerken, wordt ze gezeseld op een schavot op te richten vóór de pilaren van het Gravensteen. Tenslotte wordt ze levenslang verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden. Na haar vrijlating moet ze Gent verlaten voor zonsondergang, de Provincie Vlaanderen binnen de drie dagen en de overige Provincies van de Oostenrijkse Nederlanden binnen de acht dagen. Riskeert ze het toch terug te keren, dan wacht haar de galg. Na betaling van de proceskosten wordt ze mag ze de gevangenis verlaten.

251r 19.12.19 Jooris vander Haeghen levenslang verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden omdat hij de openbare orde verstoorde.

Beschuldiging.

Jooris vander Haeghen is de zoon van Maximiliaen, geboren in Gent, 29 jaar oud en voermanknecht. Op 21 oktober 1717 was hij op de Vrijdagmarkt geklommen *op het theaterken rondom de statue van Keyser Carel den vyfden van glorieuse memorie*. De wachters van het Duits garnizoen van het kasteel hadden tevergeefs getracht dit te beletten. Onmiddellijk daarop ontstond *eene groote tumulte ende beroerte op de Vrijdagmerct*. Men gooide *calseyden* [kasseistenen] naar de Duitse wachters waarvan enkelen zelfs gekwetst werden.

De griffier in zijn verslag: "*Van welcke beroerte ende opstant ghy oversulcx den eersten oorspronck ende oorsaecke zyt gheweest.*"

Bovendien verdenkt het Hof hem ervan: "*... te syn eenen vande principaelste bellaemers [belhamels] vande commotie ende beroerte voorghevallen op de heerlijkheden van Sint-Pieters op 7 maart 1719, bij de poging om een gevonniste soldaat te onttrekken aan justitie*".

Uitspraak.

Jooris vander Haeghen moet voor het Consistorie verschijnen, en op beide knieën God en het Hof in de naam van Justitie om vergiffenis vragen voor zijn misdaad. Op een schavot op te richten voor de pilaren van het Gravenkasteel dient hij gezeseld met scherpe roeden, en dit *tot den loopende bloede*. Vervolgens wordt hij levenslang verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden. Waagt hij het toch terug te keren, dan wacht hem de galg. Na betaling van de proceskosten mag hij de gevangenis verlaten.

251y 19.12.19 Thomas Raebelys voor tien jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden voor verstoring van de openbare orde.

Beschuldiging. **Thomas Raebelys** is de zoon van Ferdinande, 21 jaar oud, werd in Gent geboren en is schrijnwerkerknecht. In de voormiddag van 7 maart 1719 was hij een van degenen die stenen gooiden naar Duitse officieren van het detachement dragonders, in de hoop dat men een ter dood veroordeelde soldaat zou vrijlaten [zie 250r].

Uitspraak. **Thomas Raebelys** moet voor her Consistorie verschijnen, en op beide knieën God en het Hof in de naam van Justitie om vergiffenis vragen voor zijn misdaad. Verder wordt hij voor tien jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden. Na zijn vrijlating moet hij voor zonsondergang Gent verlaten, Vlaanderen binnen de drie dagen en de andere Oostenrijkse Nederlanden binnen de acht dagen. Waagt hij het om in die periode terug te keren, dan staat hem een *voordere* straf te wachten. Eens de proceskosten betaald, wordt hij vrijgelaten.

252r 23.12.19 Guillaume Kest bij verstek voor tien jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden omwille van verstoring van de openbare orde.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. **Guillaume Kest** was schoenmakersknecht in Gent en is thans voortvluchtig. Hem zijn alle verweermiddelen ontzegd. In de voormiddag van 7 maart 1719 was hij een van degenen die stenen gooiden naar Duitse officieren van het detachement dragonders, in de hoop dat men een ter dood veroordeelde soldaat zou vrijlaten [zie [250r](#)]. Een Duitse militair mikte op Guillaume Kest en die schoot er twee vingers bij in.

Uitspraak. **Guillaume Kest** wordt voor tien jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden. Hij moet ook de proceskosten betalen.

252v 27.01.20 Na fysieke agressie op een deurwaarder komt Jan Verhaeghen uit Moen er met een verschijning voor het Consistorie en met een boete van 100 gulden van af.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. **Jan Verhaeghen** is een landsman uit Moen tegenwoordig gedetineerd in de gevangenis in Doornik. Op 14 november 1716 heeft hij een deurwaarder beledigd en bedreigd toen die zijn exploit opmaakte. Dit heeft hij trouwens bekend.

Uitspraak. **Jan Verhaeghen** moet voor het Consistorie verschijnen. Blootshoofds en op beide knieën dient hij aan God en het Hof in naam van Justitie vergiffenis te vragen. Naast de proceskosten moet hij een boete van 100 gulden betalen.

253r 10.02.20 Jan Halewyn, beschuldigd van diefstal, uitbraak uit de gevangenis van Eeklo en ghecontumaceerden verweerdere, wordt voor zes jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden.

Beschuldiging. **Jan Halewyn** woonde in Eeklo. Regelmatig stak hij op andermans land elsplanten uit en verkocht die alsof het de zijne waren. Aangehouden, brak hij op 26 maart 1720 uit de gevangenis van Eeklo.

Uitspraak. **Jan Halewyn** wordt voor zes jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden. Hij moet ook de proceskosten betalen.

253r 10.02.20 Jan Bultinck en Pieter de Smet, beiden uit Petegem, veroordeeld tot een geldelijke boete.

Uitspraak. Voor zijn *excessen breeder ten processe vermeld*, moet **Jan Bultinck** 200 pond parisis betalen. Analoog voor **Pieter de Smet**: 50 pond parisis. Beiden wonen in Petegem. In de proceskosten moet elk van hen zijn eigen aandeel bekostigen.

253v 10.02.20 Floribert Reylof uit Deinze voortvluchtig wordt voor drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen.

Beschuldiging. **Floribert Reylof** zat in de gevangenis van Deinze. In de nacht van 29 januari 1719 bedreigde hij de cipier en nodigde medegevangene Jan Coryn uit om te ontsnappen en om desnoods de gevangenis in brand te steken.

Uitspraak. **Floribert Reylof** wordt voor drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen. Na betaling van de proceskosten mag hij de gevangenis verlaten.

253v 11.05.20 Na het begaan van een excès dient François Vermeulen enkel de proceskosten te betalen.

Uitspraak. Het Hof houdt rekening met de langdurig verblijf van **François Vermeulen** in de gevangenis van Deinze en met zijn redenen van *ontschuldighē*, en veroordeelt hem voor *het exces by hem begaen* in de proceskosten. Na betaling daarvan wordt hij vrijgelaten.

254r 18.05.20 François Xaverius Boudens baljuw van Kaprijke veroordeeld tot een financiële boete voor zijn excessen.

Beschuldiging. **François Xaverius Boudens** beging excessen. Philips Duwerchin, deurwaarder van het Hof spande bij vonnis van 19 juli 1707 een tweede proces aan tegen Boudens die *renversaire conclusiën* ingediend had. Beide zaken werden samengevoegd bij vonnis van 11 juli 1707.

Uitspraak. In de eerste zaak veroordeelt het Hof **François Xaverius Boudens** tot een boete van 50 gulden en tot de proceskosten. In de tweede zaak geeft het Hof zijn advies: de *renversaire conclusiën* van Boudens zijn noch ontvankelijk noch gegrond. Hij moet dan ook de proceskosten betalen.

254r 19.06.20 Jacob Brys en Pauwels Vergauwen boden hardnekkig verzet bij het afhalen van koeien. Jacob Brys wordt verbannen uit het Land van Waas.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. Zowel **Jacob Brys** als **Pauwels Vergauwen** woonden op de Klinge, heerlijkheid van Vrachene en Sint-Gillis.

Adriaen Andriessens Calwaer had zijn koeien gestald bij Jacob Brys. Op 2 mei 1720 haalden de meier van Vrachene en een ambtenaar de koeien af. Brys liet dit niet zonder slag of stoot gebeuren. Gewapend met *eenen meshaeck*, en samen met zijn vrouw die een riek in de hand had, achtervolgde hij de *exploicteurs*. De aangeslagen koeien namen ze met geweld af. Nog niet tevreden haalde hij er Pauwels Vergauwen bij. Die was gewapend met een *careelsteen* [soort gebakken steen]. De meier en de ambtenaar vluchtten tot op de dijk, steeds achterna gezet door Brys en Vergauwen. Wanneer ze al het volk zagen dat terugkeerde van de jaarmarkt in Hulst, stopten ze wijselijk hun achtervolging.

Uitspraak. Beiden moeten voor het Consistorie van het Hof verschijnen. Daar dienen ze blootshoofds en op beide knieën God en het Hof in naam van Justitie om vergiffenis te smeken.

Het Hof verbant **Jacob Brys** voor twee jaar uit het Land van Waas. Na zijn vrijlating uit de gevangenis moet hij Gent binnen zonnenschijn verlaten en het Land van Waas binnen de drie dagen. Voor de proceskosten moeten ze samen opdraaien. Na betaling van zijn aandeel in de proceskosten zal men **Pauwels Vergauwen** vrijlaten uit de gevangenis.

255r 12.10.20 Na een stevige vechtpartij ziet Pieter de Vos zich voor vier jaar verbannen uit de kasselrij Kortrijk.

Beschuldiging. **Pieter de Vos** is de zoon van Philip, en schaeper [schaapherder(?)] van Joannes Lammervys te Oeselgem.

Op 8 mei 1720 op de kermis van Sint-Baafsvijve wilde Pieter de Vos, *heel by drancke synde*, wel eens weten wie de sterkste was, hij of Jan Impens. Een partijtje worstelen dat begon als een spel ontaardde echter in een regelrecht gevecht, waarbij Impens gekwetst werd en hevig bloedde aan zijn hoofd. Ambtenaren wilden de Vos arresteren. Hij verzette zich *als eenen raesenden ende dullen mensch*. Een van de ambtenaren heeft hij *ghegheven eenen scupt* [schop]. Van anderen scheurde hij *de lievryen ende justaucorps*. De ambtenaren waren met

zijn vieren, waaronder Joannes Buyse, en toch niet opgewassen tegen de Vos. Een voor een pakte hij ze aan.

Uitspraak. Het Hof beveelt **Pieter de Vos** voor het Consistorie te verschijnen. Daar moet hij blootshoofds en op beide knieën vergiffenis vragen aan God en aan het Hof. Verder wordt hij voor vier jaar verbannen uit de kasselrij Kortrijk. Na betaling van de proceskosten wordt hij uit de gevangenis ontslagen.

De Oostenrijkse overheid zag zich in

255r - 258v 7.11.20 *De Vrije Compagnie van Thielt* installeerde zich als stadsbestuur van Tielt. Volgende personen werden achtereenvolgens veroordeeld:

Pieter vanden Graveele 255r, Albert Verbruggen 256r, Eugenius Albert vande Vondele 256v, Joseph Winkels 257r, Carel vande Zande 257r, Jan Roussel 258r, François de Klerck 258r en Adriaen Jorge 258v.

Vooraf. Eigenlijk is het niet onze taak om een evaluatie te maken van de ideeën van *De Vrye Compagnie* van Tielt, maar de zaak intrigeert ons uitermate. Het Hof heeft het steevast over een bende, maar het waren zeker geen criminelen in de huidige betekenis van het woord. Wel zijn er enkele *moetwillicheden* gebeurd, onder andere de bezetting van een school voor arme meisjes. Het antwoord op de vraag of dit strookte met de filosofie van de grote baas Adriaen Jorge van de *Vrye Compagnie van Thielt*, is onzes inziens negatief. Hem zouden we veeleer omschrijven als een naïeve tegenstander van het gevestigd wereldlijk en geestelijk gezag.

Opvallend, het zijn vooral middenstanders die veroordeeld werden. Onder de veroordeelden bevinden zich een schoenmaker, twee schoenmakersknechten, twee kleermakers, een procureur en een zeeldraaier. Een achtste betichte Joseph Winkels, dient wel te compareren voor het Consistorie, maar verder is zijn straf beperkt tot de betaling van de proceskosten. Hij is blijkbaar in de zaak gerold zoals Pontius Pilatus in het Credo, totaal onverwacht en buiten zijn wil. Evenmin geloven we dat Jan Roussel, schoenmakersknecht van 22 jaar, zonder de zegen van zijn baas een actief lid van de *Vrye Compagnie* kon zijn. Dit geldt ook voor Adriaen Jorge, 40 jaar, brein van de compagnie en eveneens schoenmakersknecht. Laatstgenoemde stak ongetwijfeld veel tijd in de organisatie van de activiteiten van de degelijk gestructureerde 'vereniging'.

258v 7.09.20 Adriaen Jorge, zn van Jan, 40 jaar, schoenmakersknecht, generaal genoemd van de *Vrye Compagnie van Thielt*, wonend ten huize van Jacobus Brabant, wordt bij verstek veroordeeld om in effigie gehangen te worden op het Sinte-Veerleplein.

Beschuldiging.

1. Omdat de kerk van Wevelgem nog niet hersteld was, heeft Adriaen Jorge met zijn bende het kapittel van Harelbeke belet om in Wevelgem zijn geestelijke tienden te verpachten. Trouwens, over het herstel van de kerk liep er een proces tussen de wethouders van Wevelgem en vermeld kapittel.

Op 6 juli 1718 bestookten de bende de koets van kanunnik Ringelaer van Harelbeke met stenen en verjaagden hem. *Met wel twee hondert vergadert synde, trocken ze al cloppende op pannen ende voorsien van tuythoorens* naar de pastorie, daar bekogelden ze de deur met stenen. Omdat de kanunnik daar niet was, trok de bende naar het huis van ontvanger Guillaume Jonckheere. Daar gooiden ze niet alleen met stenen tegen de deur, maar ook op de glazen vensters. Dit alles gebeurde in overleg tussen Adriaen Jorge, Carel vande Zande, griffier van de bende genoemd, en Pieter vanden Graweele.

2. Jorge wordt er ook van verdacht dat hij aan Pieter vanden Graweele een lijst gaf met de namen van de personen die *inde bende eenigh officie hadden*. Zelf liet hij zich generaal noemen van *De Vrye Compagnie van Thielt*.

3. *Op het steeken van eenen krieckhooren ofte slaen op eenen trommel* riep hij de bende op om te vergaderen. Dit gebeurde onder andere op 11 juli 1718 toen de bende naar de herberg *Den Wolf* buiten Tielt trok om daar de verpachting van de geestelijke tienden te beletten.

4. *"Op 13 juli 1718 hebt ghy niet alleenelyck de bestieringhe vande stadt Thielt ghenomen, maer oock de wacht der selver stede ghereguleert. By puer misbruyck vande publicque authoriteyt* hebt gij sommige personen gevangen doen nemen onder voorwendsel dat het dieven waren."

[Een ander belangrijk initiatief van *De Vrye Compagnie* is ongetwijfeld de ophaling vanaf 22 juli 1718 van belastingen, de zogenaamde ommestellingen. Procureur Carel vande Zande had een taxatieboek gemaakt en dit gegeven aan Pieter vanden Gravee. Die stelde een herverdeling voor *met elcx contingent, meerder of minder portie naer advenante de verhevenhey van 't vermeten officie dat hem toegheschreven was*. In tegenstelling met de laatste bewering schrijft de griffier elders dat het opgehaalde geld verdeeld werd tussen de leden van *De Vrye Compagnie*.]

Uitspraak. Adriaen Jorge wordt op het Sinte-Veerleplein in effigie gehangen. Al zijn bezittingen worden geconfisqueerd *s' Keyzers ende s' Conincx ons gheduchts heeren proffyte*, dit na aftrek van de proceskosten. Het vonnis moet in Tielt uitgehangen worden op de gewone plaats.

255r 7.11.20 Pieter vanden Gravee kopstuk van de Vrije Compagnie van Thielt wordt na geseling levenslang verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden.

Beschuldiging. Pieter vande Gravee is de zoon van Joos, 37 jaar oud en schoenmaker in Tielt.

Het Hof: *"Ghy syt gheweest eenen vande principaelste vande oproerighe bende ende soo ghenomden Vrye Compagnie van Tielt."*

Op 8 november 1718 sloeg Albert Verbrugghen de trommel. Dit was het signaal om met geweld in te breken *inde arme myskens schole van Thielt, deselve myskens vuyt hunne schole te helpen jaeghen*, en voor Pieter vanden Gravee om zich *met syne huysvrauwe daer in gheweldighlyck te placeren*. Om vuur te maken, gebruikten ze niet alleen de provisie aan brandhout. Ze stookten zelfs de kapeldeur op.

Tijdens een oplopende discussie kreeg de directeur van de school, een priester, een kaakslag. Nog meer hadden ze het gemunt op de onderpastoor. Die had het aangedurfd te preken tegen de *moetwillicheden* van de bende.

Op zekere dag op de markt van Tielt had vande Gravee met een gespannen geweer gericht tegen de borst van Jan Baptiste Pollaert, die bedreigd dood te schieten.

Uitspraak. Op een schavot op te richten vóór de pilaren van het Gravenkasteel dient **Pieter vanden Gravee** geseld met scherpe roeden, en dit *tot den loopende bloede*. Nadien wordt hij ook gebrandmerkt. Hij wordt levenslang verbannen uit Oostenrijkse Nederlanden. Na zijn vrijlating moet hij Gent voor zonsondergang verlaten, de Provincie Vlaanderen binnen de drie dagen en de andere landen van *Sijne Keiserlycke ende Coninklycke Maj.* binnen de acht dagen. Riskeert hij het toch terug te komen, dan wacht hem de galg. Na betaling van de proceskosten wordt hij vrijgelaten uit de gevangenis.

256r 7.11.20 Albert Verbrugghen van De Vrije Compagnie van Thielt voor tien jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden.

Beschuldiging. Albert Verbrugghen is de zoon van Guillaume, 44 jaar, kleermaker, tamboer van de stad Tielt en van de Gilde van Sint-Jooris.

Op 11 juli 1718 sloeg hij samen met Eugenius vande Vondele, generaal van *De Vrye Compagnie van Thielt*, de trommel om de bende op te roepen naar de herberg *Den Wolf* te trekken, en daar de verpachting van de geestelijke tienden te beletten. Op 8 november 1718 mobiliseerde hij, alweer trommelend en samen met Pieter vanden Graveele, de bende om naar *de arme myskens schole* te trekken [zie [255r](#)].

Uitspraak. Albert Verbrugghen dient op een schavot, op te richten vóór de pilaren van het Gravenkasteel, gegeseld met scherpe roeden, en dit *tot den loopende bloede*. Nadien wordt hij voor tien jaar verbannen uit al de landen van de gehoorzaamheid van *Syne Keyserlycke ende Catholycke Maj. van herrewaerts over* (de Oostenrijkse Nederlanden). Na zijn vrijlating moet hij Gent voor zonsondergang verlaten, de Provincie Vlaanderen binnen de drie dagen en de andere landen binnen de acht dagen. Na betaling van de proceskosten mag hij de gevangenis verlaten.

256v 7.11.20 Eugenius Albert vande Vondele van *De Vrije Compagnie van Thielt* voor tien jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden.

Beschuldiging. Eugenius Albert vande Vondele is de zoon van Henderick, 31 jaar oud en *peruck ende cleeremaecker* van beroep.

Bij de optochten droeg Vande Vondele het vaandel van *De Vrye Compagnie*. Dit was het geval toen men de kanunnik van Harelbeke wegjoeg en ook wanneer de bende naar *Den Wolf* trok in een poging om de verpachting van geestelijke goederen te beletten.

Uitspraak. Eugenius Albert vande Vondele wordt voor tien jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden. Na zijn vrijlating moet hij Gent voor zonsondergang verlaten, de Provincie Vlaanderen binnen de drie dagen en de andere landen van *Syne Keiserlycke ende Catholycke Maj.* binnen de acht dagen. Na betaling van de proceskosten wordt hij vrijgelaten uit de gevangenis.

257r 7.11.20 Joseph Winkels van *De Vrye Compagnie van Thielt* moet na het doen van ereboete enkel de proceskosten betalen.

Beschuldiging. Joseph Winkels is de zoon van Pieter, 29 jaar oud en woont op de parochie van *Thielt buyten*.

Hij wordt verdacht van hulp aan *De Vrye Compagnie* van Tielt.

Uitspraak. Joseph Winkels moet voor het Consistorie in naam van Justitie op beide knieën vergiffenis vragen aan God en het Hof. Na betaling van de proceskosten mag hij de gevangenis verlaten.

257r 7.11.20 Carel vande Zande, griffier van *De Vrye Compagnie van Thielt* en voortvluchtig, wordt bij verstek levenslang verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden.

Proces crimineel, criminelyck en de extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. Carel vande Zande is de zoon van Jacques, 24 jaar oud, woont bij zijn moeder en is procureur. Het Hof beschouwt hem *als eenen vande principaelste autheurs van de bende*. Hij maakte het kohier van de ommestellingen.

Uitspraak. Carel vande Zande wordt levenslang verbannen uit al de landen van de gehoorzaamheid *vande Keyserlycke ende Conincklycke Maj. van errewaerts over* [dus de Oostenrijkse Nederlanden]. Komt hij toch terug, dan wacht hem de galg. Al zijn bezittingen

worden geconfisqueerd 's *Keyzers ende 's Conincx profyfte*. Van de opbrengst worden de proceskosten afgetrokken.

258r 7.11.20 Jan Roussel van De Vrye Compagnie van Thielt en voortvluchtig wordt voor 10 jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. Jan Roussel is de zoon van Pieter, 22 jaar, schoenmakersknecht, woont bij zijn moeder in de Hoogstraat in Tielt en is voortvluchtig. Op 8 november 1718 was hij bij de *moetwilliche* bende geleid door Pieter vande Graveele en Albert Verbrugghen die de meisjesschool van Tielt bezette.

Uitspraak. Jan Roussel wordt voor 10 jaar verbannen uit de gehoorzaamheid *van Syne Keyserlycke ende Conincklycke Maj. van errewaerts over*, dus uit de (Zuïdleijcke) Nederlanden. Hij dient de proceskosten te betalen.

258r 7.11.20 François de Klerck van de Vrye Compagnie van Thielt en voortvluchtig, wordt voor 10 jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. François de Klerck is de zoon van Jan, 23 jaar oud, zeeldraaier in Tielt en thans voortvluchtig. Op 8 november 1718 nam hij actief deel aan de bezetting van de school voor arme meisjes, door de bende geleid door Pieter vanden Graveele. Hij was het die langs een ladder op het dak kroop, daarna via de zolder naar beneden daalde en de deur opende.

Uitspraak. François de Klerck wordt voor 10 jaar verbannen uit de gehoorzaamheid *van Syne Keyserlycke ende Conincklycke Maj. van errewaerts over*, dus uit de Oostenrijkse Nederlanden. Hij dient de proceskosten te betalen.

260r 20.12.20 Pieter de Groote voor drie jaar verbannen uit het Ambacht van Eeklo,

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. Pieter de Groote, zn van Jan, bevrijdde met geweld Cornelis en Lieven de Paw(?) uit de handen van de baljuw en zijn assistenten.

Uitspraak. Pieter de Groote wordt voor drie jaar verbannen uit Eeklo en uit de Vrijheid en het ambacht van Eeklo.

260v 29.03.21 Ignatius Compagni wegens excessen voor tien jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden.

Beschuldiging. Ignatius Compagni, gevangene, en François de Moor uit Berlegem, hebben op 17 januari 1720 in de herberg van Jacob Tack in Dikkelvenne, krakeel gemaakt tegen Jacques de Moor. Laatstgenoemde vluchtte in het huis van wed. Gillis Zeeuws. Ignatius Compagni achtervolgde hem, forceerde de deur van de weduwe, maar werd kort nadien geverbaliseerd door Jan van Swalmen, ambtenaar van het Land van Gavere.

Compagni en zijn handlangers hadden het nu op van Swalmen gemunt. Omsingeld, met stokken en messen bedreigd, en zwaar toegetakeld, weigerde die de zaak te seponeren. François de Moor was bij de vermelde *excessen* aanwezig en is verdacht van actieve deelname.

Uitspraak. Ignatius Compagni wordt voor 10 jaar verbannen uit al de landen van de gehoorzaamheid *van Syne Keyserlycke ende Catholicque Majesteyt van errewaerts over* [dus uit de Oostenrijkse Nederlanden]. Na zijn vrijlating dient hij Gent voor zonsongang te

verlaten, de Provincie Vlaanderen binnen de drie dagen en de overige landen binnen de acht dagen. **François de Moor** krijgt 200 gulden boete. Samen dienen ze de proceskosten te betalen.

261r 26.04.21 Pieter Verstraeten een jaar verbannen uit het Ambacht en Vrijheid van Eeklo, omdat hij een concurrent gistverkoper wegjoeg van de markt van Assenede.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. Pieter Verstraeten is de zoon van Pieter, 21 jaar en gevangene.

Op de vrije markt van Assenede bedreigde hij gistverkoper Joos Autekeete uit Wachtebeke en verbood hem ooit nog één voet op die markt te zetten. Hij heeft bekend.

Uitspraak. Het Hof bant Pieter Verstraeten gedurende één jaar uit *de Ambachte ende Vryhede* van Eeklo. Na betaling van de proceskosten wordt hij uit de gevangenis ontslagen.

261v 10.05.21 Jan Vernaet uit Eeklo, weigerde obstinaat zijn boetes te betalen, pakte de schout en diens assistent hardhandig aan, en wordt voor tien jaar verbannen uit alle landen van de keizer.

Beschuldiging. Jan Vernaet is de zoon van Guillaume, 43 jaar, werd geboren en woont in Eeklo waar hij slager en arbeider is. Op 5 november 1716 exploiteerde de schout van Eeklo hem tot *voldoenynghe* van een akte. Vernaet liet dit niet zomaar gebeuren. Hij vluchtte al *vloeckent ende sweirent* weg. Toen de schout 's namiddags met zijn assistenten bij hem thuis opdaagde om zijn meubels af te panden, ging Vernaet zo heftig te keer met een bloot mes, dat ze ijlings dienden te vluchten.

Op 25 januari 1720 had hij zijn boetes nog niet betaald. Het kwam tot een hoog oplopende discussie op de markt van Eeklo. Jan Vernaet greep Marcus van Swijnvoorde, assistent van de schout, vast, scheurde diens juste-au-corps van het lijf, trok diens broek af en beet in zijn hand.

Uitspraak. Jan Vernaet moet voor het Consistorie verschijnen en daar blootshoofds en op beide knieën vergiffenis vragen aan God en het Hof. Hij wordt voor 10 jaar verbannen uit alle landen van de gehoorzaamheid van Zijne Majesteit. Na zijn vrijlating uit de gevangenis moet hij Gent voor zonsondergang verlaten, de Provincie Vlaanderen binnen de drie dagen en de overige landen binnen de acht dagen.

263r-268v 20.09.21 De pastoor van Wevelgem Petrus François van Biesbrouck, een aanhanger van het jansenisme, wordt met zachte hand maar gedecideerd verdreven uit zijn kerk door een groep rooms-katholieken.

Volgende personen, allen wonend in Wevelgem, worden achtereenvolgens verhoord:

263r de heer ende mre Petrus François van Biesbrouck pastoor van de parochie van Wevelgem;

264r Jan Tanghe, zoon van Jan, 49 jaar, brouwer, in de wandeling genoemd *Hoogballiu vande drooghen heere ofte quaede bende*;

265r Jan Masselis, zoon van Jan, 25 jaar, paardenknecht bij zijn vader;

266v Jan Rogier, zoon van Eloy, 24 jaar, dienstbode van Jan vander Meersch;

267r Pieter Bestoen, zoon van Jan, 34 jaar, werkzaam bij zijn vader als factor;
Maryn Fieux, zoon van Wauter, 30 jaar en wever;

267v Pieter Mercelier, zoon van Pieter, 43 jaar, uitbater van de herberg Sinte-Barbara;

268r, Joos Bestoen, zoon van Joos, 36 jaar en wever;

268v Jacques Fieux, zoon van Wauter, 29 jaar, landsman betaald in daguren en

268v François Tack, zoon van François, 52 jaar.

Opmerkingen.

1. Het jansenisme is een antikerkelijke beweging genoemd naar Cornelius Jansens (1585-1638), hoogleraar aan de universiteit van Leuven en bisschop van Ieper. Jansenius stelde een ascetisch leven voor en verwierp de onfeilbaarheid van de paus en de Onbevleete Ontvangenis van Maria. Zijn boek Augustinus (1640) werd in 1713 als ketters veroordeeld door de paus in zijn bulle Unigenitus. Jansenistische geestelijken stonden weigerachtig tegenover het toedienen van sacramenten. In het begin van de 18-de eeuw had het jansenisme succes als politieke beweging en rekruteerde vooral onder de advocaten en in de magistratuur. WIKIPEDIA.

2. Dit is een uiterst merkwaardige zaak. Hier was de allereerste bekommernis van de Raad van Vlaanderen niet recht te spreken, maar wel toekomstig volksoproer vermijden. Het vonnis is dus politiek geïnspireerd. Dit is hoogst waarschijnlijk de reden waarom er geen sprake is van de *Keyserlycke en de Catholicque Majesteyt*, maar wel van de *Keyserlycke ende Conincklycke Majesteyt*. Ook in de vorige zaak van *De Vrye Compagnie van Thielt* werd *Catholicque* vervangen door *Conincklycke*. In de vonnissen die staan vóór en na de twee vermelde zaken gebruikt het Hof wel het woord *Catholicque*.

Alhoewel hier geestelijken en notabelen in de achtergrond een belangrijke rol spelen, toch wordt enkel het klein grut zwaar gestraft. De kleine lieden waren door hun aantal staatsgevaarlijk. Geestelijken en notabelen kregen alleen maar een voorwaardelijke geldelijke boete.

3. De aanhef van het eerste verslag [263r] vermeldt enkel Petrus François van Biesbrouck als beschuldigde en toch komen nog anderen in het geding voor. Dit eerste verslag is een zeer diplomatische tekst waarbij het Hof lang niet alle essentiële feiten vermeldt. Wat er precies gebeurde vernemen we pas in de volgende vonnissen. Om die reden behandelen we dit eerste verslag als allerlaatste. In de volgende vonnissen vernemen we dat op 29 maart 1719 pastoor Petrus François van Biesbrouck, die duidelijk sympathieën had voor het jansenisme, met zachte hand, maar gedecideerd, uit zijn parochie verwijderd werd door een groep parochianen. We denken dat dit gebeurde op initiatief van de baljuw, maar meer dan een vermoeden is dit niet.

264r 20.09.21 Jan Tanghe, brouwer te Wevelgem, voor tien jaar verbannen uit alle landen van de keizer wegens veroorzaken van oproer bij het wegjagen van de jansenistische pastoor van Biesbrouck.

Beschuldiging. Jan Tanghe is de zoon van Jan, 49 jaar en brouwer in Wevelgem. Begin maart 1719 organiseerde Jan Tanghe een druk bijgewoone meeting met bedoeling de wethouders *van aldaer te versoucken van aende parochiaenen te besorghen eenen catholycken roomschen pastoor ende daertoe tydt te gheven van vyfthien daeghen*. Het ultimatum leverde niets op. Na vijftien dagen besteeg van Biesbrouck nog steeds de kansel. Op 19 maart 1719 was het ultimatum verstreken en Jan Tanghe gevolgd door een grote menigte trok naar de kerk. De pastoor had zich teruggetrokken in de sacristie. Duwen en stampen tegen de deur hielpen niet. Twee gezaagde stukken hout hadden wel het verhoopte resultaat. De deur begaf het en men stond oog in oog met de pastoor.

Uitspraak.

Jan Tanghe haalde in zijn verdediging de raad aan die de parochiaenen kregen van sommige terminarissen [rondtrekkende prekende monniken] en van andere geestelijken. En die raad was niet mis te verstaan. Het was op straf van doodzonde verboden naar de sermoenen van sommige pastoors, waaronder hun eigen pastoor van Biesbrouck, te luisteren. *Ende dat de misse vanden pastor niet en dooghte [deugde], ghelyck oock niet d' administratie [het toedienen] van d' andere heilige sacramenten en dat ze die oversulcx [bijgevolg] die van hem niet en mochten ontfanghen*. Het Hof zei hiermee rekening te willen houden, maar oordeel liever zelf!

Jan Tanghe moest voor het Consistorie verschijnen in zijn *lynwaet, bloots hoofd, onghehurt* [zonder gordel], *met eene tortse* [toorts] *van vier pondt was niet brandende inde handt*. Hij moest op beide knieën in naam van Justitie vergiffenis vragen aan God en het Hof. Daarmee was de kous niet af, verre van zelfs. Voorts werd hij gebonden op een wagen naar de kerk gevoerd, steeds in zijn *lynwaet* en met de brandende kaars in de hand. Die moest hij tijdens de goddelijke dienst offeren.

Tenslotte werd Jan Tanghe voor tien jaar verbannen. Na zijn vrijlating uit de gevangenis heeft hij drie dagen tijd om de landen van de gehoorzaamheid van *Syne Keyserlycke ende Conincklycke Majesteyt*, te verlaten. Naast de proceskosten krijgt hij nog een boete van 300 ponden parisis.

265r 20.09.21 Jan Masselis, Wevelgem, paardenknecht bij zijn vader, wordt voor tien jaar verbannen uit alle keizerlijke landen wegens veroorzaken van oproer bij het weggagen van de jansenistische pastoor van Biesbrouck.

Beschuldiging. Jan Masselis is de zoon van Jan, 25 jaar en paardenknecht bij zijn vader. Op 29 maart 1719 ging Jan Masselis naast de pastoor van Biesbrouck, die bezig was met *cathechiseren*, staan en heeft hem met *minachtinghe* ende gramschap bekeken. Nadat hij gezien had dat de pastoor zich teruggetrokken had in de sacristie en die gesloten had, heeft Jan Masselis met geweld de deur helpen openbreken.

Tot de pastoor heeft hij gezegd: "*We zullen u geen leed doen. Wy willen alleen dat ghy wegh gaet, want ghy eenen valschen herder syt.*"

Daarna nam hij de pastoor bij de arm en leidde die uiteindelijk naar de wijk *Den Voller*, waar een ponton gereed stond om hem over de rivier te zetten. Zo heeft Jan Masselis met de hulp van anderen de pastoor uit de parochie van Wevelgem gejaagd.

Uitspraak. Jan Masselis geeft als reden van excuus dat *andere geestelycken an ider hadden gheseyt dat de misse vanden pastor noch alle syne diensten niet en dochten* [niet deugden], *ende dat hy syne misse hoorende niet en voldede an syne obligatie*. Dit heeft niet mogen baten. Hij kreeg dezelfde straf als Jan Tanghe: een ereboete en tien jaar verbannen uit alle landen van *Syne Keiserlycke ende Conincklycke Maj.*.

266v 20.09.21 Jan Rogiers, Wevelgem, voor acht jaar verbannen uit alle landen van de keizer wegens veroorzaken van oproer bij het weggagen van de jansenistische pastoor van Biesbrouck.

Beschuldiging. Jan Rogiers is de zoon van Eloy, 24 jaar en dienstbode van Jan vander Meersch. Op 29 maart 1719 nam hij samen met onder andere Jan Tanghe en Jan Masselis actief deel aan het verdrijven van pastoor van Biesbrouck uit zijn parochie.

Uitspraak. Jan Rogiers wordt voor acht jaar verbannen uit alle landen van de gehoorzaamheid van *Syne Majesteyt*. Gent moet hij voor zonsongang verlaten en de overige landen binnen drie dagen na zijn vrijlating uit de gevangenis. Daarbij dient ook nog een boete van 200 ponden parisis te betalen.

267r 20.09.21 Pieter Bestoen en Maryn Fieux, beiden uit Wevelgem, voor zes jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen wegens hun medewerking bij het weggagen van de jansenistische pastoor van Biesbrouck.

Beschuldiging. Pieter Bestoen is de zoon van Joos, 34 jaar en werkt bij zijn vader als factor. Maryn Fieux is de zoon van Wauter, 30 jaar en wever. Beiden hebben op 29 maart 1719 meegeholpen bij het verjagen van pastoor van Biesbrouck uit de parochie van Wevelgem.

Uitspraak. **Pieter Bestoen** en **Maryn Fieux** worden voor zes jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen. Na hun vrijlating uit de gevangenis moeten ze Gent voor zonsongegang verlaten en de Provincie Vlaanderen binnen de drie dagen. Naast de proceskosten moeten ze nog een boete van 200 pond parisis betalen.

267v 20.09.21 Pieter Mercelier uit Wevelgem krijgt een geldboete wegens zijn hulp bij het verdrijven van de jansenistische pastoor van Biesbrouck.

Beschuldiging. **Pieter Mercelier** is de zoon van Pieter, 43 jaar en uitbater van de herberg Sinte-Barbara. Op de bewuste 29 maart 1719 heeft Mercelier geen hulp geboden aan pastoor van Biesbrouck. Bovendien heeft hij Joanne Pattyn, *geestelycke dochter* uit de sacristie gedreven om haar te onderzoeken *op pretext dat sy misschien eenigh silverwerck soude medeghenomen hebben.*

Uitspraak. Het Hof legt **Pieter Mercelier** een boete op van 250 ponden parisis. Bovendien dient hij de proceskosten te betalen. Eens alles betaald, wordt hij vrijgelaten uit de gevangenis.

268r 20.09.21 Joos Bestoen uit Wevelgem wordt één jaar verbannen uit Wevelgem en drie mijlen er rond, omdat hij de balken haalde waarmee men de deur van de sacristie van de jansenistische pastoor van Biesbrouck inbeukte.

Beschuldiging. **Joos Bestoen** is 36 jaar, zoon van Joos en wever. Joos Bestoen was de onverlaat die twee houten balken haalde bij een timmerman. Daarmee werd de deur van de sacristie ingebeukt.

Uitspraak. Het Hof verbant **Joos Bestoen** gedurende één jaar uit Wevelgem en drie mijlen er rond. Hij krijgt ook 200 ponden parisis boete. Na betaling van de proceskosten wordt hij uit de gevangenis.

268v 20.09.21 Het Hof oordeelt dat Jacques Fieux uit Wevelgem onschuldig is bij het wegjagen van de jansenistische pastoor van Biesbrouck.

Uitspraak. Het Hof verklaart *dat den heesch ende conclusiën by den heesschere 's verweerders laste ghemaect ende ghenomen, commen te cessereren, den verweerdere daarvan absolverende.*

268v 20.09.21 Franchoys Tack uit Wevelgem krijgt een geldelijke boete wegens zijn hulp bij het wegjagen van de jansenistische pastoor van Biesbrouck.

Beschuldiging. **Franchoys Tack** is de zoon van Franchoys en 52 jaar. Hij wordt ervan verdacht van hulp bij het forceren van de sacristiedeur.

Uitspraak. **Franchoys Tack** dient 100 ponden parisis boete te betalen. Na het betalen van de proceskosten mag hij de gevangenis verlaten.

263r 20.09.21 Heer ende mre Petrus François van Biesbrouck, pastoor van Wevelgem, veroordeeld tot een voorwaardelijke boete van 600 ponden parisis.

We vinden het raadzaam de tekst integraal weer te geven.

1.1 *'Thof recht doende verclaert den verweerdere overtuyght van met schandael eenighe van syne prochianen sigh presenterende om by eenen anderen biechtvader te biechte te gaen,*

publicquelyck inde kercke en sonder nootd ghecorrigeert ghestooten ende vuyt de selve kercke t' hebben doen gaen,

1.2 midtsgaeders van door indiscreten iver onvoorsichtelyck te hebben ghepredickt, ende an syne prochianen in particuliere vergaedinghen voorghehouden materiën wesende boven hun begryp ende gheenssints noodigh tot de saligheyt,

1.3 soo aengaande het lesen van het nieuw testament inde vlaemsche tael als nopende de macht ende autoriteyt vanden paus welckdanighe sermoenen ende discoursen in plaetse van proffytigh te wesen, hun maer en conden dienen tot vererghenisse ende scandael, ghelyck een groot deel daer in oock gheschandiliseert schynt gheweest te syn, emmers dit pretext ghenomen hebben om den verweerdere vuyt de prochie te jaeghen, alles tot stoornisse vande publicque ruste,

1.4 ende niet min gheleth op de sententie vanden vyfden juni 1716, ghegheven by den rechter ordinaire vanden diocese inde officialiteyt van Doornyck inde saecke by Bailliu, Burgemeestre, Schepenen ende sekere inwoonders der voors. prochie van Wevelghem inde voors. officialiteyt 's verweerdere laste inghestelt gheweest,

1.5 gheleth oock op 's verweerdere redenen van excusie ende defensie, naementlyck op de conduite ende discoursen van sommighe terminarissen, ende vanden Bailliu der selve prochie ten opsichte vanden verw. ende syne leerynghe,

1.6 interdicerende hem verw. 't gonne voorseyt in toecommende meer te doen of tegen de constitutie unigenitus(?) te predicken, op peyne van ider reys te verbeuren eene boete van ses hondert ponden paresise, ten proffyte vande Maj. ende voorder correctie ende condemneert den verw. in de costen ende misen van Justitie ter tauxatie vanden Hove,

2.1 interdicerende niet min de selve terminarissen, Bailliu ende alle andere, de ghemoederen der prochianen van hunne pastors te vervremden met hunne leeringhen teghen te spreken, op pretext vande voors. constitutie ofte anderssints ofte hun te geheven den odieusen naem van jansenisten, contraire aende Bulle van Haere Heyligheyt Innocentius den twaelfsten in daeten 24 novembre 1696,

2.2 veelemen hun te doen passeren voor ketters schismatique ofte dierghelycke soo lanck sy hunne wettighe overheyt voor sulcke niet en syn verclaert, ofte van hunne Cure om die oorsaecke ghedepoortert, alles ghelycke boete van ses hondert ponden paresise ende voordere correctie van ieder reyse,

2.3 ende op peyne dat d' overste der cloosters offe conventen(?) voor dierghelycke excessen sullen responsabel syn, ende de voors. boeten op hun temporeel sullen verhaelt ende daerover worden ghecorrigeert worden,

3.1 ordonneert den voors. Bailliu, Burgemeestre ende Schepenen van Wevelghem nauw toesicht te nemen, dat in het toecommende de publicque ruste door het ghene voorseyt van d' een of d' ander syde niet en meer worden ghestoort, ende in cas van eenighe de minste contraventie daer van aenstonts inkennen te doen aen het officie fiscael, het welcke oock ghelast wort dienaangaende exactelyck t' ... [onleesbaar],

3.2 ten welcken eynde ... [onleesbaar] oock door deurwaerdere vanden Hove ghepubliceert sal worden binnen de voors. prochie van Wevelghem ten kercktichel ten vuytcommen vanden volcke naer den goddelycken dienst van d' hooghmisse.

Hierna volgen drie processen die met elkaar verband houden.

Eerste proces.

269r 20.09.21 Drie personen veroordeeld omdat ze een vrouw hielpen ontsnappen uit de gevangenis van Harelbeke.

Beschuldigingen.

Gabriel van Daele, schoonzoon van de cipier Joos Carins van wie hij de sleutels van de gevangenis van Harelbeke kreeg, liet zich voor zes pattacons omkopen door een vrouwelijke gevangene die hij liet ontsnappen.

Laurens Dhelft, voorscheper van Harelbeke, liet zich eveneens omkopen door die vrouwelijke gevangene. Hij hielp door zijn valse verklaringen zozegged mee aan het onderzoek over de ontsnapping.

Ignatius Ludovicus Dael, advocaat van het Hof en wonend in Menen, voorzag de gevangen vrouw van een mannelijke *outfit*. Hij leende haar zijn *justaucorps*, zijn hoed en zijn *peruke*. Of hij hiervoor beloond werd, is nergens vermeld. Mogelijks scheidt het vonnis over de cipier meer duidelijkheid hierover. Zie hierna in 270v.

Uitspraak.

Gabriel van Damme wordt voor 10 jaar verbannen uit alle landen van de gehoorzaamheid van *Syne Keyserlycke ende Catholicque Majesteyt*. Gent moet hij na zijn vrijlating voor zonsongang verlaten, de Provincie Vlaanderen binnen de drie dagen en de andere landen binnen de acht dagen. Hij krijgt ook nog een boete van 600 gulden.

Het Hof verklaart **Laurens Dhelft** *inhabil* om nog ooit het ambt van voorscheper of iets dergelijks te bedienen.

Advocaat Ludovicus Dael dient 100 gulden boete te betalen.

De drie beschuldigden moeten de proceskosten solidair betalen.

Tweede proces.

270v 20.09.21 Joos Carins, cipier in Harelbeke, ontzet uit zijn ambt omdat hij de sleutels van de gevangenis aan zijn schoonzoon gaf. Die liet een gevangene ontsnappen.

Beschuldiging. **Joos Carins**, cipier van de gevangenis van Harelbeke, gaf de sleutels aan zijn schoonzoon Gabriel van Damme. Die liet de vrouw vermeld in 269r ontsnappen. Carins had het ook aangedurfd *den advt. Dael ende de dienstmaerte vande voorschreven gheëvadeerde, sonder voorgaende consent vanden rechter den tijdt van derthien daeghen opghesloten te houden, selfs in eene ende selve caemer*. En dit niettegenstaande het magistraat van Harelbeke dit uitdrukkelijk verbod.

Uitspraak. Het Hof ontslaat cipier **Joos Carins** uit zijn functie en verklaart hem levenslang *inhabil* om nog een dergelijk ambt te bekleden. Hij moet ook de proceskosten betalen.

Derde proces by implicatie van tichten 't Hove ghedient op 9 juny 1721.

271r 20.09.21 Het Hof absolveert Laurens Dhelft.

Uitspraak. Het Hof absolveert **Laurens Dhelft**. Hij moet enkel de proceskosten betalen.

272r 20.09.21 Joos de Block uit Harelbeke bij verstek verbannen wegens fysieke agressie op de plaatselijke onderbaljuw.

Beschuldiging. **Joos de Block** woonde in Harelbeke, maar is thans *fugitiven ghecontumaceerden verweerdere, versteken van alle exceptiën ende weiren*.

Op 15 juni 1719 in de herberg *De Swaene*, uitgebaat door Laureyns Dhelft, in Harelbeke, heeft **Joos de Block** tijdens een woordenwisseling een kaakslag gegeven aan de plaatselijke onderbaljuw. Achteraf zei hij dat het hem speet dat *hy dien oilyckhaert* [olijkerd], *niet meer en hadde ghegeven*.

Uitspraak. Joos de Block wordt voor drie jaar verbannen uit alle landen van de gehoorzaamheid van *Syne Keyserlycke ende Catholicque Majesteit van errewaerts over* [dus de Oostenrijkse Nederlanden]. Hij moet ook de proceskosten betalen.

271v 4.10.21 Drie personen uit Sint-Denys veroordeeld tot een geldelijke boete wegens fraude.

Beschuldiging. Balthazar Dyck, Lieven van Oostende en François Bekaert waren leden van de vierschaar. Op 20 september 1712 hebben ze, zonder opdracht van de vierschaar, een bedrag goedgekeurd dat 36 ponden te groot was. Dit ten voordele van Philippe Clement. Zij konden dat, *nemende de verheeschte aendachtihейt ende reflexie*, ongetwijfeld gemerkt hebben.

Uitspraak. Balthazar Dyck, Lieven van Oostende en François Bekaert krijgen elk een boete van 36 ponden parisis. De proceskosten dienen ze solidair te betalen.

272r 4.10.21 Philippe Clement uit Sint-Denijs krijgt nog een maand de tijd om zijn dossier aan te vullen met die zaken die hij meent nuttig te zijn voor hem.

272v 22.11.21 Jacques van Autrieve, ambtenaar in Destelbergen voor het Hof.

Uitspraak. Jacques van Autrieve mag geen schapen meer houden zolang hij ambtenaar is. Hij moet de proceskosten betalen.

272y 28.03.22 Cornelis van Bourgongnie, serieschriftvervalser en beroepsfraudeur wordt opgehangen op het Sinte-Veerleplein.

Beschuldiging. Cornelis van Bourgongnie is de zoon van Pieter, geboren in Leffinge en 60 jaar oud. Hij heeft een lange carrière achter de boeg als schriftvervalser en fraudeur. Het blijft een onbegonnen werk een lijst te maken van de door hem begane overtredingen Alhoewel uitgebreid, toch is de volgende bloemlezing verre van volledig.

Hij konterfeitte de handtekeningen van: de overleden Jan Baptiste Vleys(?), Pieter de Mey, Adriaen Soetaert, pastoor van Westkapelle J. Coulmon, notaris Bonschof, notaris Pieter van Beversluys (Brugge), notaris Pannekoেকে, Philippe Anthone de Clerck (Oostende), Hij vervalste de doopboeken van: de Sint-Salvators kerk in Brugge, de kerk in Hooglede, de parochie Sint-Anna te Brugge en van de kerk van Middelburg (Vlaanderen), Cornelis van Bourgongnie vervalste ook resoluties van de Gedele.

Hij vervalste kwitanties. Dit alles legde hem geen windeieren.

Uitspraak. Cornelis van Bourgongnie dient op het Sinte-Veerleplein *lyfvelyck geëxecuteert te worden met de coorde aen een potence soo datter de doodt naervolght*. Zijn lijk zal men op een rad leggen op het galgenveld *'t hooft afgesneden ende gesteecken op eene ysere pinne*. Dit alles *andere ter exempel*. Al zijn bezittingen worden geconfisqueerd. De proceskosten dient hij ook te betalen.

277y 16.01.23 Ferdinande Joseph Goubauw de Courtenwalle(?) baljuw van het Land van Beveren veroordeeld voor fraude.

Beschuldiging. Ferdinande Joseph Goubauw de Courtenwalle is baljuw van het Land van Beveren. Hij eigende zich onrechtmatig vergoedingen toe, onder andere van vergaderingen van 'de stadhoudery'.

Uitspraak. Het is **Ferdinande Joseph Goubauw de Courtenwalle** in de toekomst verboden *den titel van Hooghbailliu vanden Lande van Beveren* te gebruiken, en ook maar iets te *proffiteren* van zijn stadhouders, onder andere geen jaarlijks pensioen. Doet hij dit in de toekomst toch, dan is het plakkaat van 27 mei 1627 op hem toepasselijk [wat dit ook moge betekenen].

278r 24.01.22 Jan Bedaer en Pieter Snoeck uit Gent veroordeeld tot een geldelijke boete voor hun excessen.

Beschuldiging: *excessen breeder ten processe vermeld.*

Uitspraak. **Pieter Snoeck** krijgt 50 ponden parisis boete. Het Hof oordeelt dat **Jan Bedaer** door zijn detentie reeds genoeg gestraft werd en moet verder enkel de proceskosten mee helpen betalen.

278r 23.06.22 Deurwaarder van het Hof Jan van Heze/ Hese voor zes maanden ontzet uit zijn ambt omwille van nalatigheid en fraude.

Beschuldiging. **Jan van Heze/ Hese** liet na sommige akten en vonnissen in zijn boekhouding te noteren. Op die manier heeft hij geen boek gehouden van sommige van zijn ontvangsten. Het is ook gebeurd dat hij *dobbel ende meer daghueren* aanrekende bij het leggen van wetteboden. Dit is onder andere gebeurd ten huize van Huybrecht vander Brugghen en van Jan Blancheville. Hij liet ook wetteboden leggen ten huize van jonkheer Ignace Triest niettegenstaande daar geen wetteboden gerecommandeerd waren.

Op zekere dag liet hij een van zijn gedetineerden in de stad wandelen zonder dat hij daartoe de toelating had. In dit geval verdenkt het Hof hem ervan dat hij daarvoor steekpenningen ontving.

Uitspraak. **Jan van Heze** wordt zes maanden ontzet uit zijn ambt van deurwaarder van het Hof. Bovendien moet hij 300 ponden parisis boete betalen.

278r 23.06.22 Procureur van het Hof François de Ruddere voor een jaar ontzet uit zijn ambt.

Beschuldiging. Niet goed begrepen. Zeker is dat **François de Ruddere** soms exorbitante salarissen aanrekende voor zijn prestaties. Hij wordt er ook ernstig van verdacht dat er in zijn salaris sommen begrepen waren die hij nooit aan advocaten betaald had.

Uitspraak. François de Ruddere wordt voor één jaar ontzet uit zijn ambt van procureur van het Hof. Hij moet ook de proceskosten betalen.

279v 11.07.22 Een voortvarende en koppige sergeant van de Stad en de Kasselrij Veurne tart de Raad van Vlaanderen en wordt voor tien jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden.

Beschuldiging. **Michiel Hudith(?)** is de zoon van Michiel, werd geboren in Sint-Winoksbergen en is sergeant van de Stad en de Kasselrij Veurne. Op 6 augustus 1720 arresteerde betichte iemand van het strikte corps van het Hof onder voorwendsel dat hij met beslagen wielen reed over de dijk van de vaart Ieper-Nieuwpoort. Niettegenstaande de gearresteerde op dienstreis was voor Zijne Majesteit, liet hij hem pas 's anderendaags vrij en dit na betaling van 5 ponden 6 schellingen parisis. Beschuldigde Hudith werd verschillende keren aangemaand om voor het Hof te verschijnen, maar gaf geen gehoor aan de verzoeken

van het Hof. Gesteld in de gevangenis van Veurne, had hij nog het lef om uit te breken! Op 26 augustus 1722 werd hij uiteindelijk in de gevangenis van Diksmuide opgesloten.

Uitspraak. Michiel Hudith(?) wordt voor tien jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden. Na zijn vrijlating moet hij Diksmuide verlaten vóór zonsondergang, de Provincie Vlaanderen binnen 24 uur en de overige landen binnen de drie dagen. Hij moet ook de proceskosten betalen. Wegens zijn notoire *insolventhede* ontslaat men hem van gevangenis.

280v 3.11.22 Jan Antheunis, de harteloze baljuw van de heerlijkheid Waterland, met ontzetting uit zijn ambt bedreigd.

Beschuldiging. Jan Antheunis is baljuw van de parochie en de heerlijkheid van Waterland. Jacobus van Damme, koster van de parochie en de heerlijkheid Waterland, werd het slachtoffer van ernstig fysiek geweld door een onbekende. Jan Antheunis had geen medelijden met het slachtoffer. Integendeel, hij deed hem *met dwanck ende force* vertrekken en zat hem zelfs achterna tot op *Staeten Bodem*. Daar stierf Jacobus van Damme aan zijn verwondingen.

Uitspraak. Doet Jan Antheunis dit nog, dan wordt hij uit zijn ambt ontzet. Hij moet de kosten van de lijkschouwing betalen aan de Burgemeester en de Schepenen van *Het Sluyse Vrye*. Hij dient ook de proceskosten te betalen. Het Hof beveelt hem het onderzoek in de zaak ingesteld tegen de vermoedelijke dader Carel Piens verder te zetten, en hiervan op tijd en stond verslag te geven aan de raad-fiscaal. Tevens moet hij een ontwerp van het vonnis overmaken.

281y 12.02.22 Woelwater Jonas vande Catsynen uit Nederbrakel moet voor het Consistorie verschijnen.

Beschuldiging. Jonas vande Catsynen is de zoon van Jan, 33 jaar en werkman wonend op de parochie van Nederbrakel. Op 23 november 1722 maakte hij krakeel in de plaatselijke herberg uitgebaat door Adriaen Tavernier. Toen de meier hem daarvoor een boete gaf, begon hij een robbertje te vechten tegen de meier en zijn assistent.

Uitspraak. Jonas vande Catsynen dient voor het Consistorie te verschijnen. Blootshoofd en op beide knieën moet hij in naam van Justitie vergiffenis vragen aan God en aan het Hof. Daarnaast moet hij de proceskosten betalen.

281y 27.02.23 Jan van Heghe, procureur d' office, en Joos Vierendeels, poortbaljuw te Ninove, veroordeeld.

Beschuldiging: *ongheoorlofde compositie en slaeckynge breeder ten processe vermelt.*

Uitspraak.

Jan van Heghe, *procureur d' office*, dient 120 gulden boete en Joos Vierendeels, poortbaljuw van Ninove, 60 gulden boete te betalen. De proceskosten dienen ze solidair te betalen.

281y 27.02.23 De h. Bertholomeus van Moerbeke, hoeft binnen de stede van Ninove, voor het Hof.

Uitspraak. Bertholomeus van Moerbeke richttte een verzoekschrift tot het Hof. Op 26 november 1718 volgde een *appointement* van het Hof dat thans besluit de zaak te beëindigen [*cesseren*].

282r 8.05.23 Benedictus Allermersch, stadhouder van de Stad en de Kasselrij Veurne, liet een koninklijk ambtenaar arresteren voor iets dat de gewone ingezetenen ongestraft mochten doen.

Proces crimineel, criminelyck ende extraordinairelyck beleet.

Beschuldiging. Benedictus Allemersch was stadhouder van de Stad en de Kasselrij Veurne. Op 6 augustus 1720 liet hij 'een member van het strikte corps van het Hof' arresteren door zijn assistent, omdat die met beslagen wielen over de dijk van de vaart Nieuwpoort-Veurne reed. Nochtans, Benedictus Allermersch wist dat de gearresteerde op dienstreis was voor zijn Majesteit. Nog erger, hij heeft betrokkene pas 's anderendaags vrijgelaten na betaling van zijn salaris! Dit was geen alleenstaand feit. Allemersch gaf ettelijke keren opdracht om iemand te laten arresteren, en zelfs na betaling van de boete liet hij de rechtsvervolgning doorlopen. Ook sloot hij met *de hooftmans van Stuyvekaeskercke* [mogelijks is *Stuyvekenskercke* bedoeld] en *Caeskercke* akkoorden. Na betaling van minstens vijftien gulden per jaar mochten de ingezetenen over de vermelde dijk rijden met beslagen wielen, zonder voor een boete te moeten vrezen.

Uitspraak. Benedictus Allermersch krijgt 300 ponden parisis boete en moet ook de proceskosten betalen. In verband met deze zaak zal het Hof een schrijven richten aan de Stad en de Kasselrij Veurne.

282v 13.05.23 Jan Hooft verliet zijn vrouw Catherine de Rycke en verwekte vijf kinderen bij Catherine Herbau. Uiteindelijk gesnapt werd hij geseld.

Beschuldiging. Jan Hooft is de zoon van Michiel, 44 jaar, geboren nabij Sint-Winoksbergen en gehuwd met Catherine de Rycke. Hij had *vleeschelycke conversatie* met de minderjarige Catharine Herbau, verliet zijn huisvrouw en verwekte vijf kinderen bij Catharine Herbau. Die was zelf een onwettige dochter van Catherine de Rycke.

Dertien jaren bleven ze uit de handen van de justitie '*veynsende al oft ghy waert ghetrouwde luyden*'. Tot op 2 september 1719 hij in Damme aangehouden werd en in de gevangenis gestopt. Uitgebroken werd hij opnieuw gesnapt en overgebracht naar de gevangenis van het Gravensteen.

Uitspraak. Het Hof zegt rekening te houden met zijn langdurige en pénibele detentie, maar veroordeelt hem toch om op een schavot, op te richten voor de pilaren van het Gravensteen, geseld te worden met scherpe roeden en dit *tot den loopenden bloede*.

283v-285v Jacques Mestdagh trachtte door bedrog zijn zaak, als aanklager in evocatie voor het Hof, te winnen tegen de baljuw van Kruishoutem. Resultaat: een zware ereboete.

Verschijnen achtereenvolgens voor het Hof:

283v 1.06.23 **François Cnockaert** en zijn zoon **Philippe**,

284v 4.06.23 **Lowys Mestdagh**, zoon van de hoofdbetichte Jacques,

284v 4.06.23 **François Verlooven**

285v 4.06.23 **Jacques Mestdagh** als hoofdverdachte.

We beginnen met de hoofdverdachte Jacques Mestdagh.

285v 4.06.23 Jacques Mestdagh trachtte zijn zaak door bedrog te winnen.

Beschuldiging. Jacques Mestdagh is de zoon van Lowys, 60 jaar, landsman, verkoper van lijnwaad en woont op de parochie van Kruishoutem. De baljuw van Kruishoutem had voor het plaatselijk magistraat een proces aangespannen tegen **Jacques Mestdagh**. Verschillende inwoners van Kruishoutem legden onder ede een verklaring af ten laste van Jacques Mestdagh.

Nadien kwam de zaak in evocatie voor het Hof. Mestdagh heeft toen *door het beschyncken met brandewyn* enkele onervaren en ongeletterde personen misleid om hun verklaring te herroepen, en

om zo *van hen valsche ende onwaerachtighe attestatiën* te bekomen. Zijn bedoeling was om zich daarvan te bedienen in een zaak die hij voor het Hof als eiser aangespannen had *op evocatie by requeste* dd 13 november 1720. Beschuldigten waren voor het Hof dus de baljuw en de wethouders van Kruishoutem.

De zaak werkte danig op de zenuwen van Jacques Mestdagh, want op 4 november 1720, op 2 maart, op 31 oktober en op 21 december 1721 heeft hij het aangedurfd *crackeel te maecken, te vechten, ende al vloeckende, sweerende ende tempesterende verscheyde moetwilligheden ende rudessen te begaen respectivelyck jeghens Joannes vanden Berghe, Pieter de Jonghe ende Alexander de Meulemeester.*

Uitspraak. Jacques Mestdagh moet voor het Consistorie verschijnen om daar *'bloots hoofde in u lynwaet, onghegurt [zonder gordel], met eene torse van vier ponden was inde handt, Godt ende 't Hof in de naeme van Justitie op beede uwe knien vergiffenisse te bidden, ende van daer inden selven stadt ende ghewaet opgheleet te worden door de masse, bewaert met deurwaarders vanden Hove tot voor den dorpel vande kercke van Sinte Pharahilde binnen dese stadt, draegende de selve torsse al brandende in u handt, omme die by u inde selve kercke te worden opgheoffert, ende van daer gheleyt te worden inde cyperagie vanden selven Hove.*

Na betaling van de proceskosten wordt hij uit de gevangenis. Na de volgende vierschaar in Kruishoutem wordt het vonnis door de griffier uitgehangen op de gebruikelijke plaats.

283v 1.06.23 François Cnockaert en zijn zoon Philippe voor het Hof wegens valsheid in geschrifte.

Beschuldiging.

François Cnockaert is de zoon van Gillis, 61 jaar en woont in Kruishoutem. **Philippe Cnockaert** is de zoon van vermelde François, 23 jaar, jongman en woont in Gent.

Jacques Mestdagh verzocht **François Cnockaert** bij enkele personen aan te dringen om een valse attestatie *ten faveure* van hem, Jacques Mestdagh, te ondertekenen waarbij ze hun eerdere verklaring herriepen. Die personen waren allemaal *ongheleerde ende onervaren landtslieden*. Betrokkenen *conden noch lesen noch schryven*, en zouden die *attestatiën* nooit ondertekend hebben indien ze wisten waarover het ging. Zelf heeft François Cnockaert ook een dergelijke verklaring ondertekend.

Philippe Cnockaert ondertekende niet alleen een dergelijk vals attest, maar hij hielp zijn vader François, bij het ronselen van valse *attestatiën* ten gunste van Jacques Mestdagh en diens zoon Lowys.

Uitspraak. Het Hof zegt rekening te houden met de langdurige detentie van **François Cnockaert** in de gevangenis. Hij moet voor het Consistorie verschijnen, *ende met onghedeckten hoofde op beede syne knien* aan God en aan Justitie vergiffenis vragen voor zijn misdaad. Na betaling van de proceskosten wordt hij vrijgelaten.

Philippe Cnockaert zit reeds vier maanden in de gevangenis, en het Hof oordeelt dat dit voldoende is als straf. Na betaling van de proceskosten komt hij vrij.

284v 4.06.23 Lowys Mestdagh verzamelde valse attesten.

Beschuldiging. **Lowys Mestdagh** is de zoon van Jacques, 34 jaar oud, en woont als jongman bij zijn vader in Kruishoutem. Hij hielp zijn vader Jacques bij het verzamelen van *valsche ende onwaerachtighe attestatiën* ondertekend door eenvoudige ongeletterde landslieden. Hijzelf ondertekende ook een dergelijke *attestatie*.

Uitspraak. **Lowys Mestdagh** moet voor het Consistorie in de naam van Justitie vergiffenis vragen aan God en het Hof. Na betaling van de proceskosten komt hij vrij.

284v 4.06.23 François Verlooven bevestigde tegenstrijdige verklaringen onder ede.

Beschuldiging. **François Verlooven** is de zoon van Adolf, landsman in Kruishoutem en thans gevangene. Hij ondertekende verschillende attesten nu eens ten voordele van Jacques Mestdagh en op een andere keer ten voordele van de baljuw. De waarheid van deze attesten die elkaar tegenspraken, bevestigde hij telkens onder ede.

Uitspraak. Het Hof houdt rekening met de langdurige detentie van **François Verlooven** en na betaling van de proceskosten zal men hem vrijlaten uit de gevangenis.

9. Register met Persoonsnamen.

..

- Ackere van Bauduyn 241r Lid van een bende die de streek rond Gullegem en Heule terroriseerde - voortvluchtig - levenslang verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Ackere van Jooris 241r Lid van een bende die de streek rond Gullegem en Heule terroriseerde - voortvluchtig - levenslang verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Ackere van Nicodemus 241r Minderjarige broer van Bauduyn en Jooris vd bende die de streek rond Gullegem en Heule onveilig maakte
- Ackere van Pieter 245r Damme - agressief optreden tegen ambtenaar die koeien in beslag nam - 60 ponden parisis boete
- Ackere van Robert 241r Uitbater van *De Fortune* in Gullegem - vader vd bendeleden Bauduyn en Jooris - gedoogde en stimuleerde soms hun optreden - straf: 200 ponden parisis + *by forme van vaderlycke correctie* met scherpe roeden op de billen van zijn minderjarige zoon Nicodemus slaan en dit *ter presentie van gheloofbaere ghetuyghen*
- Adenelle François 16v-26v Opwijk(?) - getuige in zaak François Casier-Jan vander Veken
- Aerde van Livene 282v Kalken, woont in *Den Gauden Appel* - fysieke agressie tegen de dw die haar meubels wilde in beslag nemen
- Aerts 74v Garde aan de stadspoort van Oudenaarde
- Afferden van François 136v Baljuw van Diksmuide - vroeg buitenvervolgning stelling, Hof ging hier niet op in
- Allemeersch Jacques 67r Ruiselede - landsman - ontkent dat hij graanwetten overtrad
- Allemersch Benedictus 282r Stadhouders van de Stad en de Kasselrij Veurne - arresteerde een koninklijke ambtenaar voor iets dat gewone ingezetenen wel mochten doen - 300 ponden parisis boete
- Allemes(?) Cornelis 213r Brugge - notaris - leefde voorgeschreven protocollen bij passeren akten niet na - 1 jaar ontzet uit ambt
- Ampe Philips 109r Baljuw van Lovendegem
- Antheunis Jan 280v Baljuw vd heerlijk. v. Waterland - trad harteloos op tegenover slachtoffer v. zware fysieke agressie - dient kosten vd lijkschouwing te betalen - bij recidive ontzet uit ambt
- Anthone de Grave 99r-99v 100v-102r 181v Haasdonk - herriep onder ede al te *lichtveerdelyck* zijn eerdere getuigenis - 50 gulden boete
- Arteel Jan 55v Koolskamp(?) - overtrad graanplakkaten
- Autekeete Joos 261r Wachtebeke - verkoper van gist op de markt van Assenede
- Autrieve van Jacques 272v Destelbergen - mag als ambtenaar geen schapen meer houden
- Backer de Adriaen 228r Baarle(?) - lid vd wacht
- Backer de Jan 145v Vermeld in proces tegen Hendricq Ryckaert, maar dan reeds overleden
- Backer de Liven 123r Baljuw van Heusden - beschuldigd van het niet arresteren van Jan de Wilde die Liven van Doorisele neerstak
- Backere de Jacques 28r Elare - metser - verdacht van verboden graantransport
- Backere de Lauwereyns 27v-28r Elare - metser - probeerde Oudenaarde te verlaten met graan
- Baele 109r Procureur van Philips Ampe

- Baele Jan 157r Proc. - verliest proces tegen Gregorius Albertus Peene - 6 ponden boete plus 6 ponden voor het gebruik van indecente termen
- Baert Adriaen 54v Koster van Gysbrechtegem - overtrad graanwetten
- Baert Anthone 238v Ontsnapte met geweld uit de gevangenis van Kortrijk - 10 j verbannen uit de Provincie Vlaanderen
- Baert Matthys 32v Gezworen *cooremeter* te Gent
- Baets de 155v Dw van Z. Maj. - hield geld achter - hij moet dit geld 'doorstorten' aan de ontvanger van Wachtebeke - boete 40 ponden plus vergoeding onkosten gemaakt door Jan Baut
- Banaert/ Bannaert Jacques 201r 213v 200v Baljuw vd stad en het markizaat Deinze - ambtsverzuim en machtsmisbruik - *inhabil* verklaart enig openbaar ambt te bedienen
- Basyn Catharine 246r Izegem - hitste vrouwen op om haar broer met geweld te bevrijden uit de gevangenis - ereboete voor het Consistorie plus 6 j verbannen uit de Provincie Vlaanderen
- Basyn Jacobus 248v Izegem - verstoorde openbare orde - 10 jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Basyn Joannes 247v Izegem - fysieke agressie op 1° Guillaume vande Putte en Joannes vanden Driessche 2° Adriaen Polle ambtenaar te Izegem die hem een boete gaf - voortvluchtig - 10 jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Baudonck 102r Procureur van Louys Bogaert
- Baudoncq Ferdinande 207v Dw en suppoost vh Hof - financ. fraude - 1 maand ontzet uit ambt
- Bauduyn Niclays Louys 271r *Admoniateur* van de goederen van de Orde van Malta
- Baut Jan 155v Wint proces tegen de Baets, dw van Z. Maj.
- Bauters 130v Procureur van François de Clercq
- Bauters 151r Deurwaarder vermeld in proces tegen Hendricq Ryckaert
- Bauwens Joos 119v Waarschoot - getuige van het gevecht tussen Marten de Camargo en Joos Versluys, korporaal van de wacht
- Bedaer Jan 278r Gent - straf beperkt tot betalen proceskosten
- Bekaert François 271v Sint Denijs - lid vd vierschaar - financ. fraude 36 ponden parisis boete
- Beke Pieter 276v Dikkelvenne - kamslager - fysieke agressie op dw toen hij de aktekosten moest betalen
- Beke vander Anne 179v-180r Elst [Aalst(?)] - vrouw van Adriaen de Pryck - weerstand tegen de meier van Nederbrakel
- Belleghem van Laurens 237r Kortrijk(?) - *pachter vande dryjarighe admoniatie pacht* vd stad Kortrijk
- Benon Adriaen 159r Baljuw vd heerlijk. Weert - moet binnen de acht dagen zijn tichten ten laste van Françoise de Breuck ingeven - dient haar *steencosten* te betalen - boete 25 gulden plus 2/3 van de proceskosten
- Berghe vanden 106r Procureur van François Pattheet beschuldigd van resistentie tg dw Baete
- Besterhaut Luycas 272r Ronse - kleermaker - verbale agressie tegen de burgemeester
- Bestoen Joos 268r Wevelgem - wever - bezorgde bij het verdrijven vd jansenistische pastoor van Biesbrouck het materiaal om de deur van de sacristie te forceren - 1 j verbannen uit Wevelgem en omliggende plus 200 ponden parisis boete
- Bestoen Pieter 267r Wevelgem - werkte bij zijn vader als factor - hielp bij het verdrijven van de jansenistische pastoor van Biesbrouck - 6 j verbannen uit alle landen vd keizer
- Beverluys van Pieter 272v Brugge - notaris
- Biebuyck Jan 76r 176v Vinkt verder staat er Eeklo
- Biesbrouck van Petrus François 263r Wevelgem - pastoor - verspreide de jansenistische leer, veroorzaakte schandaal met zijn sermoenen en werd daarom uit de parochie verdreven door rooms-katholieke parochianen - kreeg o.a. 600 gulden voorwaardelijke straf
- Bisschop Joan 214r Als soldaat gelogeed in *Den Hert* in Dendermonde - valsmunter - galg
- Blaere de Bauduyn 245r Tielt - boer
- Blancquaert Pieter 155v Aalter - *frivol appel* in zaak tegen Joos Bousselet - 100 ponden boete
- Blieck Laurens 148v Schepen van Moerbeke
- Block de Joos 271r Harelbeke -fysieke agressie op onderbaljuw v. Harelbeke - weigerde voor de rechtbank te verschijnen - 3 j verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden

- Blomme Jan 119r Waarschoot - getuige van het gevecht tussen enerzijds Marten Camargo en zijn zoon Joos en anderzijds Joos Versluys, korporaal vd wacht
- Blondeel Guillaume 237r Kortrijk(?) - *pachter vande dryjarighe admoniatie pacht* vd stad Kortrijk
- Bock de Jan 154v Hoofdschepen vh Land van Waas(?) - vermeld in zaak Hendricq Ryckaert
- Bock de Jan 162v Schepen van Moerbeke
- Bocq de Isabelle 201v Smokkelde textielwaren onder haar rok over de grens met de Verenigde Provinciën - boete volgens advies vh Hof: 4 maal waarde vd verbeurde stukken
- Bogaert Louys 102r Drongen - uitbater van *In Den Rooden Hoedt* - fysiek geweld op Anthone Demey, die zozegd ingebroken had in zijn huis
- Bogaert Marten 158v Zwijndrecht - viste met ongeoorloofde netten - deze dienen afgehaald en verbrand - 20 gulden boete
- Bogaerts Joachim 221v Griffier in Oudenburg - valselijk beschuldigd door Jan Cornelis Coolen
- Bois de Jacques 157r Cipier vh geestelijk hof - vorige boete gereduceerd tot 25 gulden
- Bois du Jan 3v 5v 6v Rijsel - = Jan vanden Bossche - schuilnaam van spion Jan van Reckem in zijn geheime correspondentie met Merlon (Fransman)
- Bombeke 204v Baljuw van Pamel
- Bonte Jan 60v Nieuwland - wever in Gent - garde bij een stadspoort te Gent
- Bosch du Jan Baptiste 129r 136v Procureur en stokhouder van Boekhoute
- Boterman Guillaume 75v Ruiselede - landsman - ontkent dat hij graanwetten overtrad
- Bouchaute Pieter 88r Blankenberge(?) - werd weggevoerd als gevangene
- Boudins François Xaverius 254r Baljuw van Kaprijke - excessen - 50 gulden boete
- Bouhelier Jan 155r Wapenkoning - won als aanklager zaak tegen Frederick van Heeghem
- Bourbot George Alain 36r Orroir - kort verhoor - ontkent
- Bourgongnie van Cornelis 272v °Leffinge - schriftvervalser en fraudeur - galg op het Sinte Veerleplein
- Brabander de Laurens 234r Zaak Eeklo
- Bracke Maryn 161v Lokeren - kocht een paard en bracht dit illegaal in Gent binnen - 100 gulden boete
- Braembusch Pieter 33r 163v Sint-Martens-Lerne - landsman - verkocht op 23 december 1693 rogge op de markt van Deinze, wat verboden was - 120 gulden boete
- Braet Jan 166v Schipper uit Hansbeke - verloor proces tegen *garde* Louis Janson - 50 gulden boete
- Brauwere de Guillaume 28v Berchem (VI. Ard.) - brouwer - brandewijnstoker
- Brecht Jan 172v Procureur van Rogier vanden Bussche
- Breuck de Françoise 159r Langdurige detentie - zaak nog hangend - zie bij Adriaen Benon
- Broe de François 130r Oostende
- Brouck vanden Pieter 49v Elsegem - overtrad graanplakkaten
- Brugghemans Jacques 54v Elsegem - overtrad graanwetten
- Bruneel Jacques 141v Brugge - brouwer in *De Dry Meyninghen* - conflict met dw Tanghe die een van zijn paarden in beslag nam
- Bruyne de 285r °Ichtegem - woont in taverne *De Swaen* in Kortemark - kwetste Jan van Lockeren
- Bruynsteen Jan 168v Won proces tegen Pieter Mast
- Brys Jacob 254r de Klinge in heerlijkh. van Vrachene en Sint Gillis - fysieke agressie op de meier - ereboete voor het Consistorie - 2 j verbannen uit L. v. Waas
- Bucq de Adriaen 259v Ledeborg(?) - in proces met Joos de Bucq
- Bucq de Joos 259v Ledeborg - vete met baljuw Joos de Nul
- Bultinck Jan 253r Petegem - *excessen breeder ten processe vermelt* - 200 ponden parisis boete
- Bunst 262v Gent(?) - verweet dochter ve herbergier voor hoer en vocht met hem
- Burggraaf van Vlierynghe 5v 9r 12v Correspondent van spion Jan van Rechem
- Busschaert François 80v Anzegem - landsman - overtrad graanwetten
- Bussche Pieter 35r Beveren (Roeselare) - herbergier - ontkent verkoop granen
- Bussche vanden Rogier 172v Beveren (Roeselare) - agressie tegen Anthone Goudenhoofd, Louys vanden Broucke en Pieter Clausse
- Bussche vanden Rogier 211r-213r Griffier van Beveren (Roeselare) handgemeen met Martinus Verheede

- Busschere de François 241r Lid van een bende die de streek rond Gullegem en Heule terroriseerde - voortvluchtig - 10 j verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Busschere de Guillaume 241r Lid van een bende die de streek rond Gullegem en Heule terroriseerde - voortvluchtig - 8 j verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Busschere de Jacques 241r Lid van een bende die de streek rond Gullegem en Heule terroriseerde - voortvluchtig - 3 j verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Busschere de Joannes 241r Werkte soms mee met een bende die de streek rond Gullegem en Heule terroriseerde - 200 ponden parisis boete
- Butzele van Pieter 160r Nieuwkerke - voerde hengsten naar door Fransen bezette gebied - 100 gulden boete
- Buyck Jan 234r Zaak Eeklo
- Buydens Marie 223r Wed. van Jacques de Richebourg - onachtzaamheid bij boekhouding - verloor proces tegen Charles Robert Serwauters - wegens lange detentie enkel proceskosten betalen
- Buyse François 246v Eeklo(?) - bode van 'Eeklo op Gent' verdacht van agressiviteit
- Buyse Joannes 255r Ambtenaar in Oeselgem
- Buysens Marten 214r Melden of Nukerke - paardenknecht bij griffier Abraham van Coppenolle
- Byvanghe vanden François 224r Beroep: trekken van schepen op de Schelde - verdacht van obstructie tegen exploit van dw Ravericx
- Caekebeke Lieven 237r Wondelgem
- Camargo de Joos 118v Waarschoot - vocht met zijn vader tegen Joos Versluys, korporaal van de wacht
- Camargo de Marten 118r-120r Waarschoot - uitbater herberg *De Keele* - vocht met Joos Versluys, korporaal van de wacht
- Camorra 1r Spaans intendant
- Camus Guislain 160r Brugge - probeerde veulens over de Oostendse vaart te smokkelen in het Franse gebied - 300 gulden boete
- Capelleman Jan 55v Koolskamp(?) - overtrad graanwetten
- Capitaine Aernout 223r *Sottinghien* - conciërge en knecht van de Graaf van Egmont
- Carins Louis 270v Harelbeke - gaf als cipier vd gevangenis van Harelbeke de sleutels aan zijn schoonzoon Gabriël van Daele die een gevangene liet ontsnappen - ontzet uit zijn functie - levenslang inhabil verklaard om een openbaar ambt te bekleden
- Caron Abraham 237r Kortrijk(?) - *pachter vande dryjarighe admoniatie pacht* vd stad Kortrijk
- Carreel Christiaan 161v Nazareth - kocht een paard en voerde dit illegaal uit Gent - 100 gulden boete
- Casier Cornelis 16v-25v Opwijk - meier(?) van Opwijk
- Casier François 16v-27r 90v-98r 182v Gent - ontvoerde Anne Marie Hoorebeke dochter van de griffier van Opwijk - gevlucht maar teruggekeerd - 10 jaar verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden
- Casier Patricius 16v-27r Opwijk(?) Zaak François Casier-Jan vander Beken 16v-27r - meier(?) van Opwijk
- Catsynen vande Joos 281v Nederbrakel - vocht met de meier van Nederbrakel - ereboete voor het Consistorie
- Caudron Hendricq 142r Meier van Wieze - arresteerde assistenten van deurwaarders - machtsmisbruik
- Causmaeker de Pieter 234r Zaak Eeklo
- Cauwer de Joos 225v Loochristi - reeks fysieke agressies - ereboete voor het Consistorie en 3 jaar verbannen uit de Prov. Vlaanderen
- Christiaens Charles 33r Bellem - landsman - verdacht van verboden verkoop van granen
- Clays Joos 234r Zaak Eeklo
- Clé François 234r Zaak Eeklo
- Clerck de Laurens 40r Poelzele - molenaar
- Clercq de Andries 56v 61v 69v 80v 169v Zeveren - landsman en knecht van François Braet overtrad graanwetten - 6 jaar verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden
- Clercq de François 130r Oostende - goudsmid - ervan verdacht invoerrechten vanuit Holland niet te betalen - kreeg boete van Jacques Colfmaeker, die hem vastzette in herberg *De Sterre*
- Clercq de Geeraert 225r Waasmunster - dient enkel de proceskosten te betalen
- Clercq de Pieter 75v Haaltert - landsman - overtrad graanwetten

Clercq le 74r Procureur van François Braet
 Cnockaert François 283v Kruishoutem - hielp bij bedrog in een proces - ereboete voor het Consistorie
 - proceskosten betalen
 Cnockaert Philippe 283v Kruishoutem - hielp bij bedrog in een proces - enkel proceskosten
 Cobryce 157v 162v Intendant - o.a. vermeld in proces Hendricq Ryckaert
 Cock de Matthys 127r Burgemeester van Assenenede
 Cocq de Martin 182r Balegem - molenaar - geverbaliseerd door dw Doorezele omdat hij een akte niet
 kon betalen
 Coene 76r Baljuw van Bottelare(?) - conflict met Joos Schepens
 Coenen 157v 181r Commissaris, controleerde de rekeningen van het Land van Waas
 Cole Jan 154v Hoofdschepen vh Land van Waas(?) - vermeld in zaak Hendricq Ryckaert
 Cole Jan 162v Schepen van Moerbeke
 Colfmaeker Jacques 130r Oostende - ambtenaar van Zijne Majesteit - gaf François de Clercq een
 boete
 Colle Pieter 228r Baarle(?) - lid vd wacht
 Compagni Ignatius 260v Berlegem - zware fysieke agressie op Jan van Swalmen, ambten. v L. v.
 Gavere die hem een boete gaf - 10 j verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
 Coninck de Jacob 55v Koolskamp(?)
 Coninck de Joos 34r Graanverkoper
 Coolen Jan Cornelis 221v °Alveringem - baljuw van Oudenburg - schriftvervalsing en *calumineuse*
accusatiën - ereboete voor het Consistorie én levenslang verbannen uit alle landen onder het
 gezag vd koning
 Coolman 167r Advocaat - koppige en zinloze argumentatie - 12 gulden boete
 Coorde Ghyselbrecht 223r Zottegem - voerman
 Coppenolle 37v Procureur van Pieter Dhanens
 Coppenolle 28r Procureur van Lauwereyns de Backere en Jacques de Backere
 Coppenolle 31v Procureur van Jacques de Praetere
 Coppenolle 67r 67v Procureur van François vande Putte en van Jan van Steenbrugge
 Coppenolle 74v 75r Procureur van Jacques Martens
 Coppenolle van Abraham 209v 212r 214r-214v 202v Griffier van Melden en/of Nukerke -
 fraudeerde in rekeningen - herhaaldelijk fysiek agressief - sloeg o.a. de kamer van Jacques
 Matroyen kort en klein - grote boete 1200 gulden - 1 jaar ontzet uit ambt
 Coppenolle van Pieter 229v Grammene - amman - 30 gulden boete
 Coppens Jan 40r Drongen - landsman - zegt dat hij in Deinze enkel garen kocht, geen graan
 Coppens Jan 163v Drongen - verkocht op 23 december 1693 rogge op de markt van Deinze (wat
 verboden was) - 120 gulden boete
 Coppieters Joseph Louis 237r Ontvanger vd stad Kortrijk - financiële malversaties - grote bedragen
 restitueren aan de Ontvanger vd Exploten - 1500 gulden boete - in geval van recidive uit ambt
 ontzet
 Corte/ Curte de Olivier 183r 192r-198r 210r Huise - burgemeester
 Coryn Jan 247r Deinze - 23 jaar - veroorzaakte oproer - ereboete voor het Consistorie en 10 jaar
 verbannen uit de Provincie Vlaanderen
 Craekere de Jan 249v Wetteren(?) - zn van Clara de Crooke - bood agressief weerstand tegen dw
 Soetaert die in Wetteren de meubels van zijn moeder afhaalde
 Craene de Pieter 234r Zaak Eeklo
 Craeye Pieter 3v Burgemeester van Kruishoutem
 Cramer de Cornelis 66v Ruiselede - landsman - ontkent overtreding vd graanplakkaten
 Cramere de Bertholomeus 69v 74r Overtrad graanplakkaten
 Cremer de Bertholomeus 64r Nevele - bakker - overtrad graanplakkaten
 Crève 162v Messagier van Moerbeke(?)
 Crocqueson Jacques François 211r Hoogpointer vd kasselrij Oudenaarde - agressie tegen ambtenaren
 van Z. Maj. in Spierre - *injuryën, moetwillicheden ende rudessen* - 100 gulden boete
 Cromphout 222v-223r Zottegem - schepen
 Croo de Cornelis 107r Gewezen ontvanger vd parochie Mannekensvere - landsman - beweert dat hij
 wel een paard leverde aan François Verlé

- Croo de Jan 35v Beerst - ondervraagd over vervoer granen naar Diksmuide
- Crooke de Clara 248v-249v 208r Wetteren - verzette zich heftig tegen ophalen van haar meubels door dw Soetaert -ereboete voor het Consistorie
- Cros de Arnout 240v 242r 205v Geboren in Lantacq nabij Toulouse - zwerver die in verscheidene regimenten diende - muntvervalser - kreeg de galg
- Dael Ignatius Ludovicus 269r Menen - advocaat vh Hof - hielp vrouwelijke gevangene te ontsnappen door haar zijn *justaucorps* zijn *hoet* en zijn *peruke* te lenen - 100 gulden boete
- Daele van Christiaen 65r Nevele - overtrad graanplakkaten
- Daele van Christiaen 69v 74r Overtrad de graanplakkaten
- Daele van Gabriël 269r Harelbeke(?) - kreeg de sleutels vd gevangenis van zijn schoonvader Joos Carins en liet na betaling een vrouwelijke gevangene vrij - 600 gulden boete en 10 j verbannen uit de landen vd keizer
- Damman Jan 210r Huise - wagenmaker
- Damme van Jacobus 280v Koster vd parochie en de heerlijkh. Waterland
- Damme van Laurens 234r Zaak Eeklo
- Danquin Matthys 239r °Luik - mislukte poging tot uitbraak uit Gravensteen - 10 j verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Dauids Lieven 152r Moerbeke(?) - vermeld in proces tegen Hendricq Ryckaert, maar was dan reeds overleden
- Dauids Lieven 162v *Admoniateur* van de goederen van het bisdom Gent
- Decken vander Christoffel 234r Zaak Eeklo
- Decker Jan 234r Zaak Eeklo
- Deggena Jan 184r 188r 192v-194r 195r °Ierland - muntvervalser - onderging tweemaal scherp examen, maar bekende niet - 10 jaar verbannen uit alle Spaanse landen
- Delfauw Jan François 239r °Brussel - mislukte poging tot uitbraak uit Gravensteen - 5 j verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Demey Anthone 102r Drongen(?) - brak zozegzd in bij Louys Bogaert, die hem in een vechtpartij ernstig kwetste
- Denemarken van Prins George 109r Zijn regiment lag in Lovendegem
- Dervaux Guillaume 269r Zwevegem - herbergier - in beschonken toestand fysieke agressie op vanden Berghe, baljuw van Zwevegem
- Dhane Jan 265v 215r Baljuw vd Stad en de heerlijkh. Nevele - gemeenschappelijke klacht vd inwoners omwille van zijn meedogenloos optreden - sloot o.a. een vrouw op in een kooi in de kelder vd gevangenis - veel onregelmatigheden bij straatschouwingen en bij innen van boetes - bij elke nieuwe overtreding voorziet het Hof een aangepaste boete
- Dhanens Jooris 33v Sint-Martens-Lerne - zijn vrouw verkocht boekweit op de markt te Deinze (wat verboden was)
- Dhanens Liven 127r Terroriseerde met zijn bende het Ambacht van Boekhoute -collaboreerde met Fransen - nam uiteindelijk dienst in het Franse leger
- Dhanens Pieter 37v Nieuwkerke waar hij boswachter is - °Etikhove - ontmoette een deserteur uit Frans leger, maar zegt dat hij die niet beroofde - haalde graan uit Oudenaarde - 'betrokken' bij gevecht in Etikhove waarbij Jan Speliers gedood werd, waren hierbij ook betrokken Jan Laurier en Jacques Speliers - vrijgelaten na betaling boete
- Dhanens Pieternelle 191v Vrouw van Liven Vereecken - werkte mee aan de ontvoering en het misbruiken van haar 16-jarige dochter door haar man - boete 300 gulden
- Dhanins 220r Dw legde wetteboden bij Charles van Hoorelbeke
- Dhelft Laurens 269r Harelbeke - voorschepen - liet zich omkopen door een vrouwelijke gevangene die zo de gevangenis ontvluchtte - onbekwaam verklaard om de functie van voorschepen waar te nemen
- Dhelft Laurens 271r Harelbeke - straf uit 269r kwijtgescholden
- Dheyne Passchier 168v Won proces tegen Pieter Mast
- Dhondt Aernoudt 222v-223r Zottegem - burgemeester
- Dhondt Jan 157v Brievendrager te Moerbeke
- Dhondt Lieven 138r Koster van Zevergem
- Dhont Hendricq 36r Procureur van Alain George Bourbot, Pierre Moyart en Jean-François Gruloy

- Dhont Hendricq 40r Procureur van Laurens de Clerck
- Dhulst Anthonette Françoise 262v 268v Eeklo(?) - vrouw van soldaat Adriaen de Rycke - baljuw van Eeklo gaf haar een boete na een vechtpartij met haar schoonmoeder
- Dinckborgh Jan 160v Ambtenaar vd licenten - het Hof confisqueert de betrokken granen die openbaar verkocht moeten worden - opbrengst is voor de ontvanger vd exploten
- Dobbelaer Andries 234r Zaak Eeklo
- Dobbelaere Gillis 102r Ambtenaar te Drongen
- Dobbelaere Jan 65r Nevele - arme man
- Dobbele 162v Notaris vermeld in proces tegen Hendricq Ryckaert
- Donche Vincent 208r Brugge - adv. - schreef een onbehoorlijke brief aan het Hof - raadsman van Sebastiaen Buquoy uit Assenede
- Donckers Jan 234r Zaak Eeklo
- Doornevelt Ferdinande 202v Melden of Nukerke - herbergier
- Dorpe van Aerent 50r Elsegem - overtrad graanplakkaten - verkocht graan in Kortrijk
- Dorpe vanden Pieter 65v Waregem - landsman - overtrad graanplakkaten
- Driessche vanden Jacques 228r °Izegem - thans Lotenhulle - balj. van Baarle - verwaarloosde voorheen zijn plicht als korporaal vd wacht - ereboete voor het Consistorie en 100 ponden parisis boete
- Driessche vanden Jan 183v 198r 189v 197r Gent(?) - plunderde huis van voorschepen Farasyn - 20 jaar verbannen uit alle Spaanse landen - keerde voortijdig terug, gezeseld en opnieuw verbannen
- Droesbeke 222v-223r Zottegem - schepen
- Dupont 206r Kruishoutem(?) - pachter vh maalgeld
- Dyck Balthazar 271v Sint Denijs - lid vd vierschaar - financ. fraude 36 ponden parisis boete
- Eeckhoute vanden Jan 116r Gavere - conflict met een deurwaarder
- Elinga Pieter Emanuel 159v Baljuw vd Wateren en de Visserij vd Provincie - wint als aanklager proces tegen Cornelis Thys
- Elslande Dorothéa 183v 189v Gent(?) - betoogde tegen dure graanprijzen
- Elslande van Jan 55v 66r 165r Koolskamp - bezat stuk land in Zulte - overtrad graanplakkaten - 400 gulden boete
- Elstraete Gillis 180v [4.06.95] Hof beschuldigt hem van onregelmatigheden o.a. in de jaren 1680 toen hij griffier was van de baronie van Male, *Sysele* en *Vyfve* - bijv. in 257r: in het boek vd wezen vindt men geen notities terug sedert over het jaar 1684 - een revanche van het Hof(?) - inhabil verklaard om ooit nog een openbaar ambt te bedienen - 6 jaar verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden
- Elstraete Gillis 102v [10.11.83] Ten dele schuldig bevonden aan de manslagen in de Warande (Male) op 8 juni 1682 - 3 jaar verbannen uit Vlaanderen
- Elstraete Gillis 112v [13.05.84] Uitte bij de Geheime Raad zware beschuldigingen tegen de Pres. vh Hof - verbanning uit Vlaanderen verlengd tot 6 jaar - opmerking: eerherstel op 24.04.87
- Elstraete Gillis 168r [1.07.94] Verliest proces tegen de proc.-gen. - boete 36 gulden
- Elstraete Gillis 212v [16.12.02] Keerde voortijdig terug uit verbanning - opnieuw verbannen: 10 jaar uit alle landen onder het gezag van Filips IV
- Elstraete Gillis 83v [13.09.81] Adv. en suppoost vh Hof gebruikte beledigingen in zijn proces tegen Joos Coppens
- Empis Charles 226v Luitenant baljuw van Menen - ontving steekpenningen - deel vd proceskosten betalen
- Empis Marten 226v Menen - vader vd luitenant baljuw Charles Empis - moeide zich met ambt van zijn zoon - ontving steekpenningen - 100 gulden boete
- Everaert Cornelis 221v Hoofdman van Slype - Jan Cornelis Coolen maakte zijn handtekening na Everaert Pieter 154r Meertkerke - viste met netten die niet conform waren aan de plakkaten - netten dienen afgehaald en verbrand - 20 gulden boete
- Eyerman Jan 161v Lokeren - verkocht een paard dat illegaal in Gent binnengebracht werd - dient deel vd gerechtskosten te betalen
- Falentyn Charles 155r Wapenkoning - daagde Jacques de Schiettere, hr van Tillegem, voor het Hof wegens ongeoorloofde symbolen op zijn koets

- Falentyn Charles 158v Verliest proces tegen Adriaen van Lede - beging *excessen* - 50 gulden boete
- Farasyn 183v 189v 190v Gent - voorschepen - molenaar - huis werd geplunderd door betogende vrouwen
- Feliers Michiel 230v Ontvanger van Z. Maj. invoer- en uitvoerrechten te Diksmuide - fraude - bij verstek veroordeeld - *in effigie* uit te hangen op het Sinte Veerleplein
- Fieux Jacques 268v Wevelgem - landsman betaald in daguren - Hof oordeelt hem onschuldig
- Fieux Maryn 267r Wevelgem - wever - hielp bij het verdrijven van de jansenistische pastoor van Biesbrouck - 6 j verbannen uit alle landen vd keizer
- Fladderacker Arnoldus 205r Antwerpen - vervalste zegels vd stad Antwerpen - weigerde voor het Hof te verschijnen - boete: 4 maal de waarde vd aangeslagen stukken
- Flicx Adriaen 16r Temse - 29 jaar, blijkbaar zn van Jacques (56) jaar - brouwer
- Flicx Jacques 14r 157v Temse - beschuldigd van resistentie tegen stadh. Philips of was het dw Baete? - 25 ponden boete
- Fricx Eugenius Henricus 264v Brussel - drukker van Z. Maj.
- Galle Jacques 232tussenbladr Gottom - conflict met Pieter van Coppenolle die zijn wagen met vruchten in beslag nam
- Gangheloop Jan 84r Blankenberge - *verlaetcooper*
- Gansberghe van Lieven 106v *Afghegaen* burgemeester van Melle
- Geerts Baptiste 234r Zaak Eeklo
- Geyter de Jan 167r 'Schandalige ontkenning' in zaak tegen Lucas Hannotau - 25 gulden boete
- Ghesels Jan 204v Leupegem - landsman - handgemeen met Bombeke, balj. v. Pamel
- Ghevaert Jacques/ Jacobus 183r 192r-198r 210r Huise - ambtenaar - voorheen knecht in Gent vd hr van Huise - trad driest op tegen burgem. Olivier de Corte en tegen Josyne Mesdach een dienstmeid - voor 3 jaar verbannen uit Vlaanderen
- Gheyt van François 16v-21v Opwijk(?) - getuige in zaak François Casier - Jan vander Veken
- Ghinste vande Guillaume 214v Melden of Nukerke - griffier Abraham van Coppenolle was aartsvijand vd clan vande Ghinste
- Ghys Albert 222v Zottegem - procureur postulerend voor de wet van Zottegem
- Ghys Albertus 28v Amman ergens in het Land van Zottegem
- Ghysel Pieter 197v Huise - ambtenaar
- Ghyssens Jan 241r Gullegem(?) - werd tot bloedens toe geslagen door Jooris van Ackere
- Gillaert Jan 124v *Afghegaen* schepen van Heusden
- Goeman Louis/ Lodewijk 200r Melden - brouwer - stookte brandewijn
- Goeman Louys 171r Melden - landsman - fysieke agressie tegen de poortbaljuw van het Land van Aalst die hem gevangen nam
- Goubauw de Courtenwalle(?) Ferdinande Joseph 277v Baljuw van L. v. Beveren - financ. fraude - straf: verbod nog verder te profiteren!!!
- Govaerts Jan 172r Temse
- Grancy Niclais 190v Gent(?) - plunderde huis van molenaar en voorschepen Farasyn uit protest tegen hoge graanprijzen - 2 jaar verbannen uit Vlaanderen
- Grave de Catelyne 99r-99v 100v-102r 181v Haasdonk - herriep onder ede al te *lichtveerdelyck* haar eerdere getuigenis - 50 gulden boete
- Grave de Christiaen 213v Brugge - notaris royal én 78 jaar - leefde herhaaldelijk protocollen bij passeren akten niet na - definitief uit ambt ontzet - 6 jaar verbannen uit Prov. £VI.
- Grave de Christiaen 284v Brugge - notaris - verdacht van schriftvervalsing
- Grave de Jonas 99r-99v 100v-102r 181v Haasdonk - herriep onder ede al te *lichtveerdelyck* zijn eerdere getuigenis - 50 gulden boete
- Graveele vanden Pieter 255r Tielt - schoenmaker - een vd kopstukken van *De Vrye Compagnie van Thielt* - vestigde zich met zijn vrouw *inde arme mysken schole* - geeseld op schavot op Sinte Veerleplein - levenslang verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Gruloy Jean François Orroir 36r - kort verhoor - ontkent
- Groignard Jean 224v-231r Rijsel - koopman
- Groote de Guillaume 58r Elsegem - overtrad graanwetten
- Gyselins 107r Dw - blijkbaar conflict met Jan Seymortier/ Simortier burgemeester van Berchem (VI. Ard.)

- Haeck Pieter 181r 197v Moerbeke(?) - priester - had een proces tegen Hendricq Ryckaert
- Haeghen vander François 211v Probeerde te ontsnappen uit het Gravensteen - straf: 8 dagen in een donkere put zitten en daar om de twee dagen vasten op water en brood
- Haeghen vander Jooris 251r °Gent - voermanknecht - verstoorde openbare orde - ereboete voor het Consistorie - geselen op schavot - levenslang verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Haeverbeke van Marie 183v 189v Gent(?) - betoogde tegen hoge graanprijzen - plunderde huis van voorschepen Farasyn - 10 jaar verbannen uit Vlaanderen
- Halewyn Jan 253r Eeklo - diefstal en uitbraak uit gevangenis van Eeklo - weigerde voor de rechtbank te verschijnen - 6 j verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Hannotau Lucas 167r Procedeerde tegen Jan de Geyter
- Hautte van Toussain 54r Melden - molenaar - ervan verdacht graanplakkaten te overtreden
- Hecke van Andries 234r Zaak Eeklo
- Heede vanden 130r Oostende(?) - notaris
- Heeghem Frederick 155r Bracht ongeoorloofde symbolen aan op zijn koets - symbolen verwijderen en 50 gulden boete
- Heghe van Jan 281v *Procureur d' office* - ongeoorloofde compositie - 120 gulden boete
- Helinck Jan 227r Hulst - °Beveren - muntvervalser - gezeseld, gebrandmerkt en levenslang verbannen uit de landen v. Z. Keizerlijke en Katholieke Maj.
- Hende vande Joanne 26v-27r Huisvrouw van Patricius Casier
- Hende vanden François 170r Ontvanger vh Sint Jans Godshuis te Brugge - financ. fraude - levenslang verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden
- Hende vanden Jan 60r Kerkhove - overtrad graanwetten
- Hendericx Gillis 99r Haasdonk - hield een *vetterwarye winkel*
- Hendricx Gillis 99r-99v 100v-102r 181v Haasdonk - gebruikte in een civiele zaak een onder ede al te *lichtveerdelyck* herroepen getuigenis - 50 gulden boete
- Hercke Pieter 234r Zaak Eeklo
- Herman François 161r Notaris vermeld in proces Hendricq Ryckaert
- Héron 3v Belastingontvanger te Ouwegem tijdens Franse bezetting
- Herre d' 71r Oudenaarde(?) - groothandelaar in granen
- Hertog van Beieren 3v
- Hertog van Brandenburg 3v
- Heye de la 74v Controleur aan de stadspoort van Oudenaarde
- Heze/ Hese van Jan 278r Dw - slordige boekhouding en fraude - 6 m ontzet uit ambt - 300 ponden parisis boete
- Hillegheer 275v 214v Had dievegge Marie Keukelaere als dienstmeid
- Hinneganck(?) Leopoldus 179v Garde inspecteur van Z. Maj. rechten op fort Sint-Fredericq [bij Sluis] - betrokken bij handel met Frans gebied - tijdens 'huidige' oorlog verbannen uit alle Spaanse landen
- Hoecke van Anthone 179r-179v Vervoerde gemalen koren - agressief tegen ambtenaar le Ducq die hem gemalen koren wilde afhandig maken
- Holderbeke Jan 138v Waarschoot - landsman
- Hont d' Marten 226v Menen - sergeant vd luitenant baljuw Charles Empis - ontving steekpenningen - deel vd proceskosten betalen
- Hoofst Jan 282v °Sint Winoksbergen - verliet zijn vrouw Catherine de Rycke voor Catherine Herbau bij wie hij vijf kinderen verwekte - in Damme gearresteerd, brak uit de gevangenis - opnieuw gevangen - op een schavot gezeseld
- Hoorebeke 16v-27r 90v-98r 182v 183v Opwijk - griffier van Opwijk - zijn dochter Marie Anne werd ontvoerd door François Casier, geholpen door Jan vander Veken - doodgeschoten door Jan vander Veken
- Hoorebeke Marie Anne 16v-25v 93v 132v 133v Opwijk - dochter vande griffier van de griffier van Opwijk, ontvoerd door François Casier die geholpen werd door Jan vander Veken
- Hoorelbeke van Charles 220r-220v 210r Sleyne - brouwer - betaalde belasting op het bier niet - 300 gulden boete
- Hoorn van Lucas 262v Gent(?) - adv. vh Hof - trad dikwijls agressief op, wat hij betwist
- Hoort Christoffel 213v Bedroeg schuldeisers - 200 gulden boete

- Hornes d' 151v 152r 156r 161r 197v Bisschop van Gent - bisdom bezat veel meersen rond en in Moerbeke - overleden vóór het proces tegen Hendricq Ryckaert
- Hossche d' Laureyns 137v Zevegem - beroep: *ghebrande schencker* [?] - vocht met Lieven de Ronne
- Hove van Henricus 152v Griffier van Sint-Amandsberg - *excessen ende abuysen* - boete: 200 gulden
- Hoye van François 105r Hamme(?) - kreeg boete vd meier van Hamme
- Hr van Nederbrakel 85v-87r Trad hard op tegen al wie op wild schoot in zijn goed
- Hudith(?) Michiel 279v °Sint-Winoksbergen - sergeant vd stad en de kasselrij Veurne - arresteerde iemand die op dienstreis was voor Z. Maj. - gaf geen gevolg aan verschillende dagvaardingen van het Hof - ontsnapte uit de gevangenis van Veurne - 10 j verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Huele van 35r Procureur van Marten de Smet
- Huele van François 153r Procureur vh Hof - gebruikte indecente en injurieuze termen in een antwoord aan de geestelijkheid en de leden vd Provincie - griffier dient deze termen in zijn aanwezigheid te schrappen - 100 gulden boete
- Hulle van Jacques 90r Oedelem - werkmán - gearresteerd door de baljuw omdat hij hem niet hielp
- Huyghe Anthone 226v Menen - sergeant vd luitenant baljuw Charles Empis - ontving steekpenningen - deel vd proceskosten betalen
- Idant Catharine 190v Gent(?) - plunderde huis van molenaar en voorschepen Farasyn uit protest tegen hoge graanprijzen - 2 jaar verbannen uit Vlaanderen
- Ignace Pycke 272v 275v 276r 214v Had dievegge Marie Keukelaere als dienstmeid
- Imschoot van Adriaen 12v Heusden - ambtenaar
- Imschoot van Thobias 125r Heusden - ambtenaar
- Jacobs François 167r Controleur aan een stadspoort te Oudenaarde - overtrad voor eigen profijt de graanplakkaten - ontzet uit ambt en onbekwaam verklaard om ooit nog een openbaar ambt te bedienen
- Jaeghere de Joos 237r Wondelgem - begaan van *rudessen* o.a. toebrengen van kwetsuren - voortvluchtig - 1 jaar verbannen uit kasselrij Oudenaarde
- Jan vander Veken 16v-24r 90v-98r 183v Opwijk - zie bij Marie Anne Hoorebeke
- Janson Louis 166v *Garde* van Z. Maj. rechten - wint proces tegen Jan Braet, schipper uit Hansbeke
- Janssens Jacobus 231r Diksmuide - voor het magistraat gedaagd door schout Myllemán die in evocatie het proces verliest
- Janssens Jan 90r Blankenberge - visser - ontkent betrokkenheid bij tumult bij wegvoeren vd gevangenen Pieter Bouchaute en Pieter Rooms
- Jausse de Philips François 176v Gent - hoog oplopende ruzie met de President vh Hof
- Jacobs François 67v *Garde* aan de stadspoort van Oudenaarde - verdacht van fraude op grote schaal - ontkent of minimaliseert alles
- Joanne Rollier 219r-220r Moeder van Andries Lieckens
- Jode de Jacques 87v Essenede - herbergier - sloeg dw Jan Vervenne met een bezem tot bloedens toe
- Jonckheere de Anthone 226v Menen - sergeant vd luitenant baljuw Charles Empis - ontving steekpenningen - deel vd proceskosten betalen
- Jonckheere de Jan 218v Groothandelaar in Rijnse wijnen - verloor proces tegen Christoffel Hoort die hierbij bedrog pleegde, daardoor deels slachtoffer ve gerechtelijke dwaling - 100 gulden boete
- Jonckheere Guillaume 258v Tielt - ontvanger
- Jonghe de 154v Raadsheer - trad op als commissaris in een proces tegen Hendricq Ryckaert
- Joos Pieter 96v Opwijk(?) - kleermaker - zaak François Casier-Jan vander Veken - werd geconfronteerd met Jan vander Veken en met Philips Marc Maroten
- Jorge Adriaen 258v Tielt - schoenmakersknecht - *generael* van *De Vrye Compagnie van Thielt* die zich verzette tegen de verpachting van geestelijke tienden aan het kapittel van Harelbeke, het bestuur vd stad Tielt overnam en belastingen inde - voortvluchtig - alle bezittingen verbeurd verklaard - *in effigie* te hangen op het Sinte Veerleplein
- Kakaert Pieter 33r Bellem - kocht graan aan Charles Christiaens, wat verboden was
- Kerckeryck Gillis 211v Probeerde te ontsnappen uit het Gravensteen - straf: 2 dagen op water en brood in een donkere put zitten
- Kerckeryck Jan 211v Probeerde te ontsnappen uit het Gravensteen - straf: 2 dagen op water en brood in een donkere put zitten

Kerckhove vande Pieter 234r Zaak Eeklo
 Kerckhove vande Thobias 234r Zaak Eeklo
 Kersmaecker de Jan 159r Griffier van Temse en vd heerlijk. Weert
 Kesele de Pieter 220r Ambtenaar vd Stad en het Ambacht van Assenede - pleegde zware fysieke
 agressie op Pieter vande Velde - 3 j uit ambt ontzet
 Kest Guillaume 252r Gent - schoenmakersknecht - verstoring openbare orde - voortvluchtig - 10 j
 verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
 Kest Joos 65r Nevele - arme man
 Keukelaere/ Ceuckeleire Marie 272v 275v 276r 214v Stal geld als dienstmeid van adv. Ignace Pycke -
 stal vermoedelijk ook als dienstmeid bij procureur Hillegheer - 6 jaar verbannen uit de
 Provincie Vlaanderen
 Keyser de Gillis 105r Hamme(?) - meier François Pattheet deed zijn meubels verkopen
 Kieckemans François 234r Zaak Eeklo
 Kindt Jan 211r Burgemeester van Beveren (Roeselare)
 Kint Alexander 224r Commis van de rechten van Zijne Majesteit op het Vlaamse Hoofd - fraudeerde
 bij grenscontrole van goederen
 Kint 't Anthone Augustyn 199r Steenhuize - stookte brandewijn
 Klerck de François 258r Tielt - zeeldraaier - actief lid van *De Vrye Compagnie van Thielt* -
 voortvluchtig - 10 j verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
 Knudde Jan 216r Ambtenaar vd Stad en de heerlijk. Ronse agressief optreden en machtsmisbruik - 2
 jaar ontzet uit ambt
 Kouter de Guillaume 240r °Menen - beschuldigd van inbraak in de sacristie vd parochie Bossuit en
 van meeneed - ereboete voor het Consistorie en levenslang verbannen uit de Oostenrijkse
 Nederlanden
 Kriekemans 154v Proc. - verzuimde stukken vd nodige zegels te voorzien - 6 gulden boete
 Laere van 162v Burgemeester van Mendonk
 Laetre de Pieter 190v Gent(?) - plunderde huis van molenaar en voorschepen Farasyn uit protest
 tegen hoge graanprijzen - 2 jaar verbannen uit Vlaanderen
 Lambrecht 161v Procureur - verzocht om een andere commissaris dan de uitgelote raadsheer Neyt -
 24 gulden boete
 Lateur Pieter 50r 58r 59r 59v Elsegem - overtrad graanplakkaten - kocht o.a. graan in Oudenaarde
 Lateur Steven 49v 50r 58r 59r 59v Elsegem - overtrad graanplakkaten - kocht o.a. graan in
 Oudenaarde
 Laurier du Jacques Steven 239r °Brussel - mislukte poging tot uitbraak uit Gravensteen - 15 j
 verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
 Laurier Jan 37v Nieuwerkerke(?) - betrokken bij moord op Jan Speliers
 Lebrocqouy Albert 222v-223r Zottegem - schepen
 Lecomte Jan 223v Verloor proces tegen Charles Robert Serwauters onderbaljuw van Gent -
 wegmoffelen boekhouding - omwille van lange detentie dient hij enkel de *steencosten* te
 betalen
 Lede van Adriaen 154r Baljuw vd Gentse Wateren en Visserij - won als aanklager proces tegen Pieter
 Everaert
 Lede van Adriaen 158v Baljuw vd Gentse Wateren en Visserij - won als aanklager proces tegen
 Marten Bogaert uit Zwijndrecht
 Lede van Adriaen 158v Wint proces tegen Charles Falentyn
 Lefèbre 3v Partizaan - schoot Vaubicour neer
 Libbrecht Anthone 207v Moen - gewezen burgem. - conflict met dw Pattyn
 Lieckens Andries 219r-220r Zoon van Joanne Rollier - vocht met Niclais van Doren
 Lieven Schelstraete 104r-104v Bassevelde - getuigde tegen Segher Pauwels
 Lievens Adriaen 228r Baarle(?) - lid vd wacht
 Lippens Griffier van Mendonk
 Lippens Jan 162v 170v 181r Griffier van Mendonk
 Liven van Doorisele 123r Heusden - neergestoken door Jan de Wilde
 Lonquevil de Isaacq 199r °Montlimal in de Dauphiné - valsmunter - in kokende olie gegooid
 Loo van Pieter 168v Adv. vh Hof - bezorgde onjuiste kopieën aan tegenpartij - 25 gulden boete

- Loorens(?) Andries 238v Deinze - herbergier in *De Swaene* - excessen - 30 ponden parisis boete
- Loovoet Jacob 1r Verkocht paspoort Jan van Rechem dat toegang gaf tot Frans gebied
- Loser de Laurens 259v Chirurgijn in Ledeberg
- Lyncke Pieter 32v Bellem(?) - knecht van Charles Christiaens
- Lynden vander Bertholomeus 168v Won proces tegen adv. vh Hof Pieter van Loo
- Maele vande David 222v-223r Zottegem - schepen
- Maertroyen ofwel Matroyen Pieter 36v 179r Landsman - Sulcke ??? - kazerneerde soldaten blijkbaar
vh leger van Zijne Majesteit - door hen verraden voor kappen van hout in de bossen van zijn
meester mijnh. van Herck - ontkent verkoop granen - veroordeeld voor verkoop granen te
Ronse bezet door de Fransen - 150 gulden boete
- Maré la Margriete 190v Gent(?) - plunderde huis van molenaar en voorschepen Farasyn uit protest
tegen hoge graanprijzen - 2 jaar verbannen uit Vlaanderen
- Maroten Philips Marc 91r 95v 98r Opwijk - zaak Jan vander Veken en François Casier - in versterkte
kamer geconfronteerd met Pieter Joos - *erfachtig* meier van Opwijk
- Marque Jan 220v Douanebeambte nabij Damme - smokkelde en liet smokkelen - 2 j verbannen uit de
Prov. Vlaanderen
- Martens Jacques 178r Meier en lijsthouder van Zegelsem - overtrad graanplakkaten - 100 gulden
boete
- Martens Jacques 74v Meier van Zegelsem (L. v. Aalst) - verantwoordelijk voor de lijst vd
graanbedeling
- Martens Jan Marcq 229v °Gent - gewezen controleur aan de grens met de Veren. Provinciën - fraude
en schriftvervalsing - gevlucht uit gevang - voortvluchtig - *in effigie* uit te hangen op het Sinte
Veerleplein
- Masselis Jan 265r Wevelgem - paardenknecht bij zijn vader - hielp bij het verdrijven van de
jansenistische pastoor van Biesbrouck - 10 j verbannen uit alle landen vd keizer
- Mast Pieter 168v Verloor proces tegen Passchier Dheyne en dw Bruynsteen - *calumineuse* procedure
en meined - 50 gulden boete
- Matheews Jan 234r Zaak Eeklo
- Matroyen Jacques 209v 212r 214r 202v Ontvanger te Melden of Nieuwkerke - werd geagresseerd
door Abraham van Coppenolle
- Matthys Niclaeys 117r Bassevelde - twist met Adriaen Thysebaert over geven van doorgang
- Matton 283v Procureur van Livine van Aerde
- Meeren vander Suzanne 190v Gent(?) - plunderde huis van molenaar en voorschepen Farasyn uit
protest tegen hoge graanprijzen - 2 jaar verbannen uit Vlaanderen
- Meersman Pieter 33r Bellem - kocht graan aan Charles Christiaens, wat verboden was
- Meldert van Anthone 71r Griffier van Subsicque [???], Kwaremont en Ruien
- Mercelier Pieter 267v Wevelgem - uitbater vd herberg Sinte Barbara - bood geen hulp toen men de
jansenistische pastoor van Biesbrouck uit de parochie verdreef - 250 ponden parisis boete
- Merlon 6v 8v 9r 10r 12v Fransman - inspecteur van militaire versterkingen
- Mesdagh 141v Procureur van Michiel vande Vyvere en Jan van Steenbrugge
- Mestach Josyne 210r In Gent dienstmeid vd hr van Huise
- Mestdagh Jacques 283v-285v Kruishoutem - verloor proces tegen de baljuw - trachtte door bedrog
zijn zaak in evocatie voor het Hof te winnen - fysieke agressie op Joannes vanden Berghe,
Pieter de Jonghe en Alexander de Meulemeester - ereboete voor het Consistorie en *in syn*
lynwaet een toorts offeren in de Sinte Veerlekerk - uitspraak dient publiek uitgehangen in
Kruishoutem
- Mestdagh Lowys 284v Kruishoutem - hielp bij bedrog in een proces - ereboete voor het Consistorie -
proceskosten betalen
- Meulebrouck Peter 187v Kerkhove - agressie op ambtenaren van Kerkhove - 3 jaar verbannen uit
Kerkhove en omgeving
- Meulebrouck Pieter 60r Kerkhove - overtrad graanwetten
- Mey de 27v Poortwachter te Oudenaarde
- Meye de Jan Baptiste 167r Controleur aan een stadspoort te Oudenaarde - overtrad voor eigen profijt
de graanplakkaten - ontzet uit ambt en onbekwaam verklaard om ooit nog een openbaar ambt
te bedienen

Meye de Jan Baptiste 63r Garde van het kantoor vd licenten te Oudenaarde
 Meyer de Gillis 100r Beweerde eerst dat het Hof niet bevoegd was in zijn zaak - Hof weigerde hem
 buiten vervolging te stellen - ontkende nadien alles
 Meyer de Gillis 100r 111r Noemt heel zijn proces één groot abuis - gaat fel tekeer tegen raadslid-
 commissaris Goethals en daagt die uit om dag, datum en plaats van het gebeurde te geven
 Meyer de Gillis 133v Vermeld in de zaak vh ambacht van Boekhoute
 Meyer de Jan 28v Velzeke - verdacht van moord
 Mherhaeghe Gillis 229r Waarschoot - griffier - wanbeheer - 50 ponden boete
 Michiels Philips 221r Hoeke - douanebeambte in kantoor te Brugge - agressief tegen ambtenaren die
 smokkelen wilden beletten - 3 j verbannen uit Prov. Vlaanderen
 Minnaert Jan 238v Ontsnapte met geweld uit de gevangenis van Kortrijk - 10 j verbannen uit de
 Provincie Vlaanderen
 Moens Cornelis 199r Moorsele Wiesekapelle - stookte brandewijn - 150 gulden boete
 Moerbeke van Bertholomeus 281v *Hooft binnen de stede van Ninove* - Hof beslist de zaak te stoppen
 Moere vande Marten 27v Ambtenaar van het Gentse Vrije - zijn paarden beschadigden de weide van
 Laurens Oudekens
 Moerman Jan 43v 164v Sint-Martens-Lerne - landsman - gaf opdracht graan te verkopen op markt te
 Deinze - boete: 240 gulden
 Mol de Andries 125r Heusden - schepen
 Moncheaux de 153r Raadsheer - daagde Janneken Serres voor het Hof en won dit proces
 Moor de François 260v Berlegem - fysieke agressie - 200 gulden boete
 Moor de Jacques 260v Berlegem
 Mouset Lénard 83r Blankenberge - woont bij zijn vader in *Den Rooden Leeuw* - vocht met
 burgemeester
 Moyart Pierre 36r Amongie - kort verhoor - ontkent
 Muchet Adriaen 88r Blankenberge(?) - visser
 Mulder de Lucas 222v-223r Zottegem - brouwer en herbergier - had tijdens de oorlog geleverd aan
 beide kronen - eiste nu betaling, maar de vernieuwde wet weigerde - handgemeen tijdens
 schepenmaaltijd
 Muynck de Gillis 205r Woont in Meulestede in *De Sterre* - verliest proces tegen koninklijk kantoor in
 Gent - boete: 4 maal waarde vd verbeurde stukken
 Myllemann Joseph 231r Diksmuide - schout - daagde Jacobus Janssens voor het magistratuur - klacht
 onontvankelijk verklaard - dient de proceskosten persoonlijk te betalen en niet via de
 stadsrekening
 Neve de Pieter 224r Winkele - knecht van Pieter Cornelis - beging in opdracht van zijn baas zware
 fysieke agressie op Pieter vande Voorde - 1 jaar verbannen uit Winkele en omgeving
 Nieuwenburgh van François 77r-80v Meier van Banegem - vocht met herbergier Adriaen de Pape
 Nieuwenhove van Lucas 85v-87r Ambtenaar van Paryke - werkzaam in de landbouw - kwetste
 iemand met zijn roer
 Nimmegheer Andries 232v Zaffelare - herbergier - conflict met een dw
 Nisée Catharine 190v Gent(?) - plunderde huis van molenaar en voorschepen Farasyn uit protest
 tegen hoge graanprijzen - 2 jaar verbannen uit Vlaanderen
 Nolf Guillaume 224r-231r Kortrijk - koopman
 Nul de Joos 259v Baljuw van Ledeberg - François Verlinde, schoonzoon van Joos de Bucq klaagde
 hem aan bij het Hof - zelf verwijt hij de clan de Bucq *rudessen, moetwillicheden ende ghewelt*
 Obyn/ Oubyn Rutger 197v Huise - ambtenaar
 Obyn/ Oubyn Thomas 197r Huise - hovenier vd hr van Huise
 Ooghe Pieter 34r Beveren (Roeselare) - graanverkoper
 Oostende van Lieven 271v Sint Denijs - lid vd vierschaar - financ. fraude - 36 ponden parisis boete
 Ooteghem van Jan 176v Vermeld in zaak Jan Biebuyck
 Ooteghem van Pieter 160v Kaprijke(?) - verzocht 18 zakken rogge naar Kaprijke te mogen voeren,
 toegestaan mits betaling van 18 pistolen
 Opstalle 100v Procureur van Catherine de Grave
 Opstalle 99v Procureur van notaris Jan Salet
 Oriseele van Adriaen 171r Temse - molenaar conflict met functionarissen

Ortega Anthone Louys 279r Gent(?) - vocht samen met Bunst tegen de uitbaters ve herberg
 Overloop van Pieter 234r Zaak Eeklo
 Pape Adriaen 77r-80v Herbergier te Vlierzele of Banegem - vocht met Carel van Peteghem, schout
 van Vlierzele, én met François van Nieuwenburgh, meier van Banegem
 Pape de Joos 65r Nevele - arme man
 Pattheet François 105r Baljuw en meier vd parochie Hamme en vd heerlijk. Sint Anna - verdacht
 van machtsmisbruik
 Pattyn 205v-207v Deurwaarder - conflict met Jacques Veys
 Pattyn Pieter 241r Gullegem - ambtenaar - betrokken bij sommige agressies begaan door de bende
 van Ackere - de Busschere - 100 ponden parisis boete
 Paul Jan Baptiste 190v Gent(?) - plunderde huis van molenaar en voorschepen Farasyn uit protest
 tegen hoge graanprijzen - 2 jaar verbannen uit Vlaanderen
 Pauwel 130r Oostende - ambtenaar
 Pauwels Jan 138v Waarschoot - assistent van dw Frigaël
 Pauwels Pieter 234r Zaak Eeklo
 Pauwels Segher 104r-104v Bassevelde - fysiek geweld op de meier van Bassevelde - werd stante pede
 door het Hof gevangen gezet
 Peers Geeraert 222v-223r Zottegem - baljuw
 Pessemier de Anthone 176r Klerk van François de Roo, proc. vh Hof
 Peteghem van Carel 77r-80v Schout van Vlierzele - vocht met herbergier Adriaen de Pape
 Petit 271r Notaris vd Ridder van Orde van Malta
 Pieter Boutte 144r 187r Ruiselede - landsman - had maalgeld 1697 niet betaald - pleegde zware
 agressie op baljuw van Ruiselede die zijn paard wilde in beslag nemen - ereboete voor het
 Consistorie - 3 jaar verbannen uit alle Spaanse landen
 Pieter Cornelis 224r Winkele - molenaar - gaf zijn twee knechten opdracht tot zware fysieke agressie
 op Pieter vande Voorde, meier vd heerlijk. van *Buysere* - 60 gulden boete en 1 jaar
 verbannen uit Winkele en omgeving (of werden enkel zijn 2 knechten verbannen?)
 Pieters Gillis 199r Moorseele Wiesekapelle - stookte brandewijn - deel proceskosten betalen
 Pieters Jooris 127r Burgemeester van Boekhoute
 Polle Adriaen 247v Izegem - ambtenaar
 Poorten vander Aernaut 285r Kortemark(?) - fysieke agressie op Jan van Lockeren
 Pousset 130r Oostende - ambtenaar
 Praet Joos 67r Tiegem - ontkent dat hij graanwetten overtrad
 Praetere de Jacques 31r Schepen te Kwaremont - kreeg boete van dw Wadupont
 Prète du Jan 14v Brugge - graanhandelaar - betaalde leveringen graan niet
 Prévost Pierre 232v 238r 243v 206v Geboren nabij Béthune - zwerver die in verscheidene
 regimenten diende - muntvervalser - kreeg de galg
 Prez de Elisabeth 190v Gent(?) - plunderde huis van molenaar en voorschepen Farasyn uit protest
 tegen hoge graanprijzen - 2 jaar verbannen uit Vlaanderen
 Prins van Vaudemont 9r 12v
 Pryck de Adriaen 179r-180v Elst[Aalst(?)] - agressief tegen de meier van Nederbrakel
 Putte vande François 67r Kerkhove - landsman - ontkent dat hij graanwetten overtrad
 Putte vande Joos 88v Blankenberge - stuurman op een vissersschuit - ontkent betrokkenheid bij
 wegvoeren vd gevangenen Pieter Bouchaute en Pieter Rooms
 Pynckel Adriaen 234r Zaak Eeklo
 Quathem van Gillis 165v Sint-Martens-Lerne - overtrad graanplakkaten - 60 gulden boete
 Quénon Michiel 127r 133v Griffier en ontvanger van het Ambacht van Boekhoute
 Quénon Pieter 12v 135v Gewezen burgemeester van het Ambacht van Boekhoute
 Quésau 43r Procureur van Louis de Worm
 Quéseau Valentyn 154v Procureur vh Hof - betwisting over penningen *ghenampteert* onder griffier
 van Overwaele en gelicht door Quéseau - 100 gulden boete
 Quirynissens François Joseph 224v Frauduleus bankroet - gevlucht - levenslang verbannen ui de
 (Zuidelijke) Nederlanden
 Raebelys Thomas 251v °Gent - knecht bij schrijnwerker - verstoring openbare orde - 10 j verbannen
 uit de Oostenrijkse Nederlanden

- Raet de Jan 69v Zeveren - leverde graan in het Franse gebied
- Raet de Pieter 157r Burgemeester van L. v. Gavere - excessen - 50 gulden boete
- Rampelberghe van Joseph 160v Hof confisqueert betrokken granen - opbrengst verkoop over te maken aan de ontvanger vd exploten
- Rans de Michelle 114r 120v 126v 185r en nog eens 185r ° Valenciennes - gaf valse penningen uit in Gent - het Hof vermoedt dat die door haar man Isaac Siméon gemaakt werden - gegeseld en levenslang verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden
- Ravericx 224r Dw - betekende exploit tegen François vanden Byvanghe
- Rebberechts Jacques 199r Moorle Wiesekeppelle - stookte brandewijn - deel vd proceskosten betalen
- Rechem Joos 75r Anzegem - bakker - ervan verdacht de graanwetten te overtreden
- Reckem van Jan 1r-12v 156r Huise - landmeter - speelde militaire inlichtingen door aan de Fransen - levenslang verbannen uit alle Spaanse landen
- Renterghem 39v Leerne - herbergier in *Den Gulden Haene* - dw vander Maeren nam bij hem graanproducten in beslag
- Reybrouck van Janneken 165v Zie bij haar man Guillaume Speybrouck
- Reylof Floribert 253v Deinze - poging tot ontsnappen uit gevangenis van Deinze, bedreigde een cipier - 3 j verbannen uit Provincie Vlaanderen
- Reyniers François 160v Ambtenaar vd licenten - het Hof confisqueert betrokken granen die openbaar verkocht moeten worden - opbrengst is voor de ontvanger vd exploten
- Rijcke de Joos 49v Gyselbrechtegem - overtrad graanplakkaten
- Ringelaer 258v Kanunnik van het kapittel van Harelbeke - kwam naar Tielt om geestelijke tienden te pachten, maar werd weggejaagd door leden vd *Vrye Compagnie van Thielt*
- Robrecht Pieter 232r Wakken - fysieke agressie op ambtenaar Guillaume vande Sompele en op zijn eigen vader - levenslang verbannen uit alle landen van Z. Keizerlijke en Katholieke Maj.
- Robyn 107r Procureur van Cornelis de Croo
- Robyn 84r Procureur van Jan Gangheloop
- Roelants 69v Lijsthouder van de graanbedeling te Nevele
- Roelants Jan 80v Lijsthouder te Nevele (van wie recht had op graanbedeling)
- Roelants Pieter 64r Nevele(?) - overtrad graanplakkaten
- Roels Michiel 49v Elsegem - overtrad graanplakkaten
- Rogier Jan 266v Wevelgem - dienstbode - hielp bij het verdrijven van de jansenistische pastoor van Biesbrouck - 8 j verbannen uit alle landen vd keizer
- Roker de Lieven 124r Burgemeester van Heusden
- Rombaut Anthone 265r Ambtenaar vd parochie Beveren - legde tegenstrijdige verklaringen af voor het Hof i.v.m. de aanwezigheid van wetteboden in *De Swaene*
- Roo de 66v Procureur van Cornelis de Cramer
- Roo de 90r Procureur van Jacques van Hulle
- Roo de François 173v Vocht met adv. Caudron
- Roo de Jan Carel 153v Procureur - gaf niettegenstaande een bevel, de originele stukken niet door aan de tegenpartij - 12 gulden boete
- Rooms Arnaut 88v Blankenberge - visser - ontkent betrokkenheid bij tumult bij wegvoeren vd gevangenen Pieter Bouchaute en Pieter Rooms
- Rooms Pieter 88r Blankenberge(?) - werd weggevoerd als gevangene
- Roossaert 181r Raadsheer en advocaat vermeld in proces tegen Hendricq Ryckaert
- Rouck 117r Procureur van Adriaen Thysebaert
- Rouck 181r Procureur - vermeld in proces Hendricq Ryckaert
- Rouck de 116r Procureur van Jan vanden Eeckhoute
- Roussel Jan 109v Brugge - koopman - ontving verdacht pakje uit Rijsel
- Roussel Jan 258r Tielt - schoenmakersknecht - actief lid van *De Vrye Compagnie van Thielt* - 10 j verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Roussel Jan 34r Brugge - graanverkoper
- Ruddere de François 278r Proc. vh Hof - rekende exorbitante bedragen aan als salaris -1 j ontzet uit ambt
- Rue de la Marie 262r Deinze - vrouw van Michiel de Smedt - fysieke agressie tegen een assistent van een dw

- Ruyck de Joos 36v Uitkerke (bij Oudenaarde?) - timmerman - ontkent dat hij ooit graan verkocht op markt van Oudenaarde, kocht zelf graan voor particuliere consumptie
- Ryckaert Hendricq 145v-152r 154v-161v 162v-170v 181r 197v Moerbeke - griffier - beschuldigd van *baetsouckynghen* - maakte de rekeningen van bisschop d' Hornes voor wat de meersen van Moerbeke en omliggende betrof - herhaaldelijk langdurig ondervraagd - bekent niets, behalve een paar *abuysen* - er liep ook een proces tegen hem in de Geheime Raad - uit ambt ontzet voor één jaar
- Ryckaert Jan 14r Temse - arbeider - ontkent bijna alle tichten - was mogelijks enkel getuige
- Rycke de Adriaen 246v-248v Eeklo - baas van dijkwerken - verdacht van agressiviteit
- Rycke de Pieter 106r 249v Baljuw van Erembodegem - 1° werd zelf gearresteerd door ambtenaar Waesberghe - vocht met de stadhouder - 2° ambtsverzuim - levenslang de bediening van elk openbaar ambt ontzegd + plus 400 gulden boete
- Saeren vander 148r Commissaris van het Land van Waas(?) - controleerde de rekeningen van o.a. Hendricq Ryckaert
- Salens Louis 50r 58r Elsegem - overtrad graanplakkaten - kocht o.a. graan in Oudenaarde
- Salet Jan 99r-99v 100v-101v 181v Kruibeke Notaris - medewerking aan lichtvaardige herroepen van eed - zes maanden ontzet uit ambt
- Samaryn(?) 108r Dw nam de koeien van Emanuel de Vuldere (Gent) in beslag
- Saytyt de Joos 212r 202v Melden of Nukerke - knecht van griffier Abraham van Coppenolle die hij assisteerde bij diens *rudessen*
- Schaepdryver de Jacques 152r Schepen van Moerbeke
- Schautteet Omaert 112v 113v Gent - factor - betrok wellicht kalk uit Doornik
- Schelden vander Jan 277v Baljuw vd parochie Waarmaarde - wellicht zelfde persoon als in 54v en 56v - grossierde in het geven van boetes en eiste soms te veel
- Schepens Joos 76r Bottelare - geboren in Moortsele - conflict met baljuw
- Schepper de Jan 105r Hamme(?) - meier François Pattheet legde wetteboden bij hem
- Schepper/ Schipper(?) 181r Advocaat van Hendricq Ryckaert
- Schiettere de Jacques 155r Hr van Tillegem - bracht ongeoorloofde symbolen aan op zijn koets - deze symbolen dienen verwijderd - 300 gulden boete
- Schoorman 152r Kanunnik - administrateur van de bezittingen van bisschop d' Hornes na diens dood
- Sénéchal François 204r °Doornik - knecht van Brusselse handelaar Antoine Havré - uitvoer uit de Verenigde Provinciën via Antwerpen - ontweek invoerrechten - gebruikte valse zegels - 10 jaar verbannen uit alle Spaanse landen
- Serres Janneken 153r Gewezen dienstmeid van Gillis van Leuven - verloor proces tegen de Moncheaux
- Serwauters Charles Robert 223r Onderbaljuw van Gent en hr van Tollenaere - wint proces tegen Marie Buydens, wed. van Jacques de Richebourg, en tegen Hendricq Duyf
- Serwauters Charles Robert 223v Onderbaljuw van Gent en hr van Tollenaere - won als aanklager proces tegen Jan Lecomte
- Sevallos 27v 28v Ontvanger van Oudenaarde
- Seymortier/ Simortier 107r Berchem (VI. Ard.) - burgemeester - kreeg 'bezoek' van dw Gyselins
- Siméon Isaac 114r 120v 126v 185r en nog eens 185r Soldaat - verdacht van fabricage valse munten - levenslang verbannen uit alle Spaanslanden.
- Smedt de Michiel 283v Sint Gillis in het L. v. Waas - schepen - kreeg klappen van Pieter Stevens
- Smet de Jooris 125v Opwijk - landsman - verzette zich tegen Adriaen de Smet die zijn koeien in beslag nam
- Smet de Marie Jenne 190v Gent(?) - plunderde huis van molenaar en voorschepen Farasyn uit protest tegen hoge graanprijzen - 3 jaar verbannen uit Vlaanderen
- Smet de Marten 35r Vosselare - landsman
- Smet de Pieter 253r Petegem - *excessen breeder ten processe vermelt* - 50 ponden parisis boete
- Snoeck Pieter 278r Gent - *excessen breeder ten processe vermelt* - 50 ponden parisis boete
- Soetaert 248v-249v Dw die de meubels van Clara de Crooke afhaalde
- Soetaert Bernard 202r Baljuw van Maldegem - wint proces tegen Cornelis vande Velde
- Somers Nicolas 233v Ambtenaar in het kantoor van Z. Maj. licenten te Gent - fraude met paspoorten - alle onrechtmatig verkregen sommen teruggeven aan Z. Maj.

- Sonius Hendricq Augustyn 245r Adv. en suppoost vh Hof - ambtsverzuim
- Speliers Jacques 37v Nieuwerkerke(?) - betrokken bij moord op Jan Speliers
- Speybrouck Guillaume 165v Sint-Jans-Leerne - overtrad graanplakkaten - 300 gulden boete
- Spiessens Jan 171v Weert
- Spillebaut Baptiste 240r Roeselare(?) - proces als beschuldigde tegen baljuw Pieter Wemaere - werd in der minne geregeld
- Stalins Louis 62r Beveren (Roeselare) - landsman
- Stasseroen Louis 221r Douanebeambte in kantoor te Brugge - hielp bij het smokkelen - 1 j verbannen uit Prov. Vlaanderen
- Steenbeke van Jan 199v Gent - hovenier - weerspanning tegen baljuw die hem uit zijn huis zette
- Steenbrugge van Jacques 139v Kerkhove
- Steenbrugge van Jacques 139v 187v Kerkhove - de paarden van zijn vader graasden in andermans meersen en werden in beslag genomen door Jacques de Vos, ambtenaar van de heerlijkh. *Het Nieugoet* in Kerkhove - hitste paardenknechten op die daarop Bartholomeus de Backer, ambtenaar van vermelde heerlijkh, met stokken sloegen - ereboete en 3 jaar verbannen uit Kerkhove en omgeving
- Steenbrugge van Jan 67r 142r 187v Kerkhove - molenaar - wellicht vader van Jacques - zijn paarden graasden in andermans meersen en werden in beslag genomen door Jacques de Vos ambtenaar vd heerlijkh. *Het Nieugoet* in Kerkhove - hitste paardenknechten op die daarop Bartholomeus de Backer, ambtenaar van vermelde heerlijkh, met stokken sloegen - 100 gulden boete
- Steenkiste van Blasius 241r Gullegem - medeplichtig aan sommige wandaden vd bende van Ackere - de Busschere - voortvluchtig - 50 ponden parisis boete
- Steenlant van Anthone 154r Advocaat vh Hof - rekte een proces nodeloos - 25 gulden boete
- Stevens Jan Baptiste 106r Erembodegem - herbergier
- Stevens Lopo Christiaens 222v-223r Zottegem - brouwer en herbergier - had tijdens de oorlog geleverd aan beide kronen - eiste nu betaling, maar de vernieuwde wet weigerde - handgemeen tijdens schepenmaaltijd
- Stevens Pieter 283v Parochie Sint Gillis in het L. v. Waas - fysieke agressie tegen schepen Michiel de Smedt
- Steyt François 167r Procedeerde als eiser tegen Guillaume Vervaeet
- Storm 83r Baljuw van Blankenberge
- Storm Anthone 158r *Guarde* van Z. Maj. licenten - liet aan Brugse Poort (Gent) granen passeren zonder controle - ontving steekpenningen - ontzet uit zijn ambt - verbod ooit nog enig openbaar ambt te bekleden - 300 gulden boete
- Storme Philips 224r Winkele - knecht van Pieter Cornelis - beging in opdracht van zijn baas zware fysieke agressie op Pieter vande Voorde - 1 jaar verbannen uit Winkele en omgeving
- Streelman Jan 249v Erembodegem - werd zwaar toegetakeld
- Stuyvaert Pieter 220r Ambtenaar vd Stad en het Ambacht Assenede - schuldig verzuim bij zware fysieke agressie op Pieter vande Velde - 6 m uit ambt ontzet
- Sucx 152r Raadsheer - trad op als commissaris in een proces tegen Hendricq Ryckaert
- Suttere de François 204v Ontvanger van Pamel
- Suttere de Pieter 166v Haaltert - marktschipper - zijn granen moeten 'desnoods' openbaar verkocht worden - opbrengst dan voor de ontvanger vd exploten
- Suys Philips 159r Stadhouders van de burcht en de heerlijkh. van Temse
- Swalmen van Jan 260v Ambtenaar L. v. Gavere
- Swynvoorde van Marcus 261v Eeklo(?) - assistent vd schout
- Symays Guillaume 47v-48v Huise - 'transportbedrijf' - bij graanvervoer: overtreding vervoerplakkaten
- Symays Pieter 47v-48v Huise - 'transportbedrijf' - bij graanvervoer overtreding graanplakkaten
- Tack François 268v Wevelgem - hielp deur vd sacristie forceren bij het verdrijven vd jansenistische pastoor van Biesbrouck - 100 ponden parisis boete
- Tanghe 141v Deurwaarder - nam een paard van Jacques Bruneel (Brugge) in beslag
- Tanghe Jan 265r Wevelgem - brouwer - verzocht het magistrat binnen de 15 dagen te zorgen voor een roomse pastoor i.p.v. pastoor van Biesbrouck die de jansenistische leer verspreidde - hielp

- bij het verdrijven van vermelde pastoor - ereboete voor het Consistorie, daarna *in syn lynwaet* een brandende kaars offeren in een kerk - 10 j verbannen uit alle landen vd keizer
- Temmerman Liven 205v Burgem. vd heerlijk. vh Dendermondse in Lotenhulle - beledigde de baljuw
- Thys Cornelis 159v Sinte Anna parochie van Hamme - elk verweermiddel ontzegd - viste met verboden netten - die dienen afgehaald en verbrand - 20 gulden boete
- Thysebaert Adriaen 117r Bassevelde - twist met Niclaey's Matthys over geven van doorgang
- Thysebaert François 180v Adv. en suppoost vh Hof én licentiaat in de medecynen - gaf burgemeester de Corte [Huise(?)] een pak slaag
- Tienpont Niclais 251r Pachter *vanden gulden ende impost* vd kasselrij Oudenaarde
- Tour de la Adriaen 234r Zaak Eeklo
- Trappen van Pieter 111v 113r Gent - factor én wijnkoopman - betrok mogelijks kalk uit Doornik
- Tré van Adriaen 216r Ambtenaar vd Stad en de heerlijk. Ronse - agressief optreden - 1 j ontzet uit ambt
- Trentecamp/ Trintecamp Pieter 270v Gevangene - had grote schulden door tegenslagen o.a. vrouw had een *quade boesem* - Hof seponert de zaak
- Troncheson Jacques François 244v Hoogpointer vd kasselrij Oudenaarde - gewapende weerstand toen men zijn *passavant* vroeg
- Turcx de Benedictus 167r Controleur aan een stadspoort te Oudenaarde - overtrad voor eigen profijt de graanplakkaten - ontzet uit ambt en onbekwaam verklaard om ooit nog een openbaar ambt te bedienen
- Tuytschaevere Adriaen 245r Damme - ambtenaar
- Uuytterhaeghe Gheraert 230v Munkzwalm - landsman - conflict met dw vander Haeghen die koeien in beslag nam
- Vaernewyck Andries 206r 208r Kruishoutem - landsman - veroorzaakte oproer door te spotten met het maalgeld - voortvluchtig - bij verstek 10 jaar verbannen uit Vlaanderen
- Vaet vander Adriaen 40v-43r 46r Zie bij zijn zoon Joos vander Vaet
- Vaet vander Joos 40v-43r 46r Wantegem (Wetteren) woont op het goed van Zijne Majesteit - landsman - kreeg tweemaal bezoek van Fransen die (volgens hem) twee zakken (wellicht met graan) lieten staan - als gevangene naar de gevangenis in Dendermonde gevoerd
- Vanthieghem Jean Augustyn 224v-231r Kortrijk - koopman
- Vasseur Joos 47r Berchem (Vl. Ardennen) - kruidenier, brouwer en bakker - ervan verdacht de graanplakkaten te overtreden
- Vaubicour 3v Fransman - correspondent van spion Jan van Rechem - neergeschoten door partizaan Lefèbre
- Vaudémont Prins van 162v Bevelhebber bij geallieerde troepen (artillerie, ruitery)
- Velde vande 36r Procureur van François van Wambeke
- Velde vande 33r Procureur van Pieter Braembusch
- Velde vande Cornelis 202r L. v. Maldegem - *rudessen, roeckeloosheden ende moetwillicheden* - 200 gulden boete
- Velde vande Jan 62r Ardoorie - landsman
- Velde vande Jan Baptiste 62r 167v Controleur aan een stadspoort te Oudenaarde - overtrad voor eigen profijt de graanplakkaten - ontzet uit ambt en onbekwaam verklaard om ooit nog een openbaar ambt te bedienen
- Velde vande Pieter 220r Assenede(?) - slachtoffer van zware fysieke agressie door Pieter de Kesele
- Velden vander François 234r Zaak Eeklo
- Velle Gillis 179r Handel met Frans gebied - gedurende de 'huidige' oorlog verbannen uit alle Spaanse landen
- Verbauwen Pieter 51r Vosselaar - overtrad graanplakkaten - verkocht graan in Deinze
- Verbeke Jan 157v 161r-161v Hoofdschepen van Land van Dendermonde - ondervraagd in zaak Hendricq Ryckaert
- Verbeke Jan Baptist 232v Gent(?) - kassier vh douanekantoor te Gent - fraude - bij verstek veroordeeld - *in effigie* uithangen op het Sinte Veerleplein
- Verbeke Philips 65r Nevele - arme man
- Verbeure Arnaut 216v Diksmuide - apotheker - bezorgde vrouwen middel tot abortus - 6 jaar

- verbannen uit Diksmuide en omgeving
- Verbrugghen Albert 256r Tielt - kleermaker - trad op als tamboer van *De Vrye Compagnie van Thielt* - geselsd op schavot op het Sinte Veerleplein - 10 j verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Verbrugghen Jan 245r Tielt - trad herhaaldelijk agressief op tegen Bauduyn de Blaere - ereboete voor het Consistorie plus 10 jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Verburch Jan 88r Blankenberge - visser - ontkent betrokkenheid bij tumult bij wegvoeren vd gevangenen Pieter Bouchaute en Pieter Rooms
- Vercruyce Guillaume 55v Koolskamp(?) - overtrad graanwetten
- Verdiere Anthone 49v Elsegem - overtrad graanplakkaten
- Verdiere Philips 49v Elsegem - overtrad graanplakkaten
- Verdonck 172r Procureur van Adriaen van Oriseele, Jan Spiessens en Jan Govaerts
- Verdonck Janneken 179r-179v Vrouw van Anthone van Hoecke die een conflict had met ambtenaar le Ducq
- Vereecken Christoffel 234r Zaak Eeklo
- Vereecken Liven 191v Ontvoerde zijn *rechtsweir*, een dochterken van 16 jaar, en misbruikte haar - voortvluchtig - levenslang verbannen uit alle Spaanse landen
- Vereecken Liven 82r Gent - ranselde een postillon af - ook een proces voor de Keure
- Vergaert Guillaume 129v Cipier van de gevangenis van Oost-Eeklo
- Vergauwen Pauwels 254r de Klinge in heerlijk. van Vrachene en Sint Gillis - agressie op de meier - ereboete voor het Consistorie - enkel zijn aandeel in de proceskosten betalen
- Verhaeghe/ vander Haeghe Elisabeth 184r 195r Vrouw van muntvervalser Jan Deggena - 10 jaar verbannen uit alle Spaanse landen
- Verhaeghen Jan 252v Moen - fysieke agressie op een dw - ereboete voor het Consistorie en 100 gulden boete
- Verheecken Livyne 250r Gent - trachtte de executie ve soldaat te beletten - verstoorde openbare orde - ereboete voor het Consistorie - geselsd op schavot, gebrandmerkt - levenslang verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Verhelle Guillaume 32v 163r Bellem - molenaar - verboden vervoer van granen vanuit Aardenburg - leverde meel aan vreemdelingen (Fransen?) - 240 gulden boete
- Verlinde François 259v Ledeberg(?) - daagde Joos de Nul voor het Hof
- Verlooven François 284v Kruishoutem - hielp bij bedrog in een proces - proceskosten betalen
- Vermandele Jan 229v Grammene - zijn aandeel in de proceskosten betalen
- Vermeesch Joannes 248v Izegem - verstoorde openbare orde - 3 jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Vermeulen François 253v Omwille van langdurige detentie in gevangenis van Deinze enkel de proceskosten betalen
- Vernaet Jan 261v Eeklo - slager en arbeider - weigerde zijn boetes te betalen - zware fysieke agressie op de schout en een assistent die zijn meubels kwamen afpanden - ereboete voor het Consistorie - 10 j verbannen uit alle landen vd keizer
- Verplancken Jan 32v Gezwoeren *cooremeter* te Gent
- Verschelden Albertus 51r 53r 168r Griffier van Kerkhove en Berchem [beiden in Vl. Ard.] - overtrad op grote schaal graanplakkaten - leverde o.a. brood aan het leger van de hertog van Wittenberg
- Verschelden Gillis 50r Elsegem - overtrad graanwetten en verklikte anderen
- Verschelden Jan 49v 54v 56v 57v 60r Berchem of Elsegem [allebei in Vl. Ardennen] - verkocht graan op markt in Kortrijk wat verboden was door de plakkaten - bezat lijst van Kerkhove en Berchem van wie recht had op granen - verklikte velen uit Elsegem en Gijsbrechtegem
- Verschelden Joos 168r Berchem [Vl. Ard.] - overtrad graanplakkaten - geldelijke. boete
- Verspicht Jan 91r Opwijk - volgde vermoedelijk de vermoorde van Hoorebeke op als griffier
- Verstraeten Domyne 55v Koolskamp(?) - bezat lijst van wie recht had op graan
- Verstraeten Pieter 261r Bedreigde en verjoeg een concurrent gistverkoper van de markt van Assenede - 1 j verbannen uit Ambacht en Vrijheid van Eeklo
- Vervaeke Guillaume 167r Was in proces verwickeld als beschuldigde tegen François Steyt
- Vervenne Jan 87v Deurwaarder - werd geslagen door Jacques de Jode
- Veys Jacques 205v-207v Moen - korporaal vd wacht - conflict met dw Pattyn

- Vierendeels Joos 281v Poortbaljuw van Ninove
- Vilain de Jan George 246v Aartsbedrieger - 'uitbater' van een gefingeerde zaak - grote schulden - levenslang verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Villain Pierre Meurisse/ Maurice 224v-231r Gent(?) - °Warneton - intern. koopman - verdacht goederen door Vlaanderen te sturen zonder de vereiste rechten te betalen - gebruikte ook nagemaakt zegel van de stad Gent - ontkent alles
- Vincke Jacques 187v Kerkhove - agressie op ambtenaren van Kerkhove - ereboete voor het Consistorie
- Vinckt vander François 211v Brein achter ontsnappingspoging uit Gravensteen - 3 jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen
- Vindevoghel Jan 202v Schepen van Nukerke
- Vindevoghel Liven 54v Elsegem - overtrad graanwetten
- Vindevoghel Philips 206r 208r Kruishoutem - landsman - veroorzaakte oproer door te spotten met het maalgeld - diende enkel de proceskosten te betalen
- Vlaminck Paul 173r Functionaris vd parochie Eke
- Vondele vande Eugenius Albert 256v Tielt - kleermaker - vaandeldrager van *De Vrye Compagnie van Thielt* waarvan hij een actief lid was - 10 j verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Vooght de Constantia 1r 3v 5v 156r Verzonnen persoon in geheime correspondentie van Jan van Rechem
- Voorde vande Jooris 120v Waarschoot - wever - getuige van het gevecht tussen Marten de Camargo en Joos Versluys, korporaal van de wacht
- Voorde vande Joos 176v Commis van het kantoor te Sint-Laurens
- Voorde vande Mattheus 237r Wondelgem
- Voorde vande Pieter 224r Meier vd heerlijkheid van *Buysse* - slachtoffer van zware fysieke agressie begaan door Pieter Cornelis en zijn 2 knechten
- Voorde vande Pieter 237r Wondelgem
- Voorspoel van 154v Raadsheer - commissaris in een proces tegen Hendricq Ryckaert
- Vos de 224v-231r Gent (Graanmarkt) - *crochetteur*
- Vos de Aldegonde 183v 189v Gent(?) - betoogde tegen hoge graanprijzen - plunderde huis van voorschepen Farasyn - 10 jaar verbannen uit Vlaanderen
- Vos de Carel 85v *Ghecoort ende ghebonden* door de hr van Nederbrakel omdat hij op wild schoot
- Vos de Pieter 255r Oeselgem - schaapherder - fysieke agressie op Jan Impens en op ambtenaren
- Vreese de Carel 234r Zaak Eeklo
- Vuldere de Emanuel 108r Gent - in dienst van Zijne Maj. - slaande ruzie met baljuw Samaryn(?) die zijn koeien in beslag nam
- Vuyttersprot Andries 199r Moorsele Wiesekapelle - stookte brandewijn - deel vd proceskosten betalen
- Vyvere vande 166v Dw - dient granen van Pieter de Suttere openbaar te verkopen
- Vyvere vande 41v Deurwaarder - arresteerde zoon Joos en vader Adriaen vander Vaet wellicht omwille van bezit granen en vervoerde hen naar de gevangenis in Dendermonde
- Vyvere vande Michiel 141v 187v Kerkhove - *hostelier* - agressie op ambtenaren van Kerkhove
- Wadupont 31r Dw - arresteerde Jacques de Praetere in Berchem (VI. Ard.)
- Waeghenaere de Pieter 33v Sint-Martens-Lerne - verdacht van aankoop graan op de markt van Deinze, wat verboden was
- Waegheneere Dierick 85v-87r Knecht van de heer van Nederbrakel - ° Boxmeere
- Waesberghe 106r Erembodegem - ambtenaar - arresteerde baljuw Pieter de Rycke
- Waesberghe van Huybrecht 234r Zaak Eeklo
- Walkier Henderick 153v Ninove - beschuldigd van onbehoorlijke vorderingen - 2 ponden boete
- Walle vande Pieter 231r Voor het magistrat van Diksmuide gedaagd door de baljuw - geëvoc. zaak - omwille van zijn langdurige detentie laat het Hof hem zonder meer vrij
- Wambeke van François 36r Vosselaar - pachter van mijnh. van Meere - ontkent verkoop granen op markt Deinze
- Wauman Philips 121v *Princelycken officier der stede van Ghendt* - machtsmisbruik
- Wauters Bauduin 126v 131r Baljuw vd stad en het Ambacht van Boekhoute - verdacht van machtsmisbruik in financiële zaken

- Wee vander Mauritius 264v Gent - verkoper van boeken - beschuldigd van illegale verkoop ve gedrukte versie ve plakkaat
- Weghe vande Charles 28v 160r Luitenant-baljuw van Land van Zottegem - verregaande nalatigheid bij uitoefening ambt - voor één jaar ontzet uit ambt - 1 500 gulden boete
- Weghe vande Joos 66v Ruiselede - landsman - ontkent overtreding vd graanplakkaten
- Weltere Joos 55r Kaaster - overtrad graanplakkaten
- Wemaere Pieter 240r Baljuw van Roeselare - proces tegen Baptiste Spillebaut werd in der minne geregeld
- Weytaeq Hendericq 143r 76 jaar en nog steeds baljuw van Eksaarde - had schrik van Ignatius Dhaveloose die verschillende huizen binnendrong - boete: 25 gulden
- Weytjens Lieven 234r Zaak Eeklo
- Wickaert Mattheus 160r Brugge - probeerde veulens over de Oostendse vaart te smokkelen in het Franse gebied - boete: tijdens 'huidige' oorlog verbannen uit alle Spaanse landen
- Wieghere de Arnaut 271r Gent - procureur en notaris actief in het L. v. Aalst - schriftvervalsing
- Wilde de Jan 123r Heusden(?) - stak Liven van Doorisele neer
- Willems Jan 234r Zaak Eeklo
- Willems Petrus 80r Pastoor op de parochie Sint-Jooris - betrokken bij overtreden graanwetten
- Willemyns Gillis 162r Ardoorie - eerste schepen negligent bij toepassen van graanplakkaten - 50 gulden boete
- Willoquet Jacques (zn) 217r Kwaremont - fysieke agressie op vader en zoon Synghels - 3 jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen
- Willoquet Jacques vader 217r Kwaremont - fysieke agressie op vader en zoon Synghels - 300 gulden boete
- Winkels Joseph 257r Tielt - lid van *De Vrye Compagnie van Thielt* - ereboete in Consistorie - proceskosten betalen
- Wissaert Petronelle 190v Gent(?) - plunderde huis van molenaar en voorschepen Farasyn uit protest tegen hoge graanprijzen - 2 jaar verbannen uit Vlaanderen
- Wittevrongel Jan 245r Het Hof *verabsolveert* Jan Wittevrongel
- Woestyne vande Daniel 213v Deinze - schepen(?)
- Wongerghem van Adriaen 30v-32v 161r Vinkt - schepen van Land van Nevele - vervoerde en verkocht granen tegen de plakkaten in - boete 600 gulden
- Worm de Louis 43r Nukerke Landsman - zegt dat hij in Ronse geen graan kocht noch verkocht
- Zande vande Carel 257r Tielt - kopstuk en griffier van *De Vrye Compagnie van Thielt* - procureur - voortvluchtig - levenslang verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden
- Zele van Pieter 155v Ontvanger van Wachtebeke
- Zoetaert 127r Baljuw van Maldegem

10. Register met Plaatsnamen.

- Aalter 155v
 Aardenburg 32v
 Aarsele 176v
 Alveringem 221v
 Amongie 36r
 Antwerpen 26v 204r 205r
 Anzegem 75r 80v
 Ardooie 62r 162r 165r
 Assenede 126v-136v 220r-261r
 Baarle 228r
 Balegem 182r
 Banegem 77r-80v
 Bassevelde 104r-104v 117r
 Beerst 35v
 Bellem 163r
 Berchem 71r
 Berchem Vl. Ard. 28v 31r 54r 54v 74v 107r
 Bergen Sint-Winoks(?) 6v
 Berlegem 260v
 Béthune 206v
 Beveren (Roesel.) 34r-34v 62r 172v 211r-213r
 Beveren 265r
 Beveren Waas 227r 277v
 Blankenberge 83r 84r 88r-90v
 Boekhoute 126v-136v
 Boezinge 184r
 Bossuit 240r
 Bottelare 76r
 Brugge 14v 34r 55v 208r 160r 165r 213r 213v
221r
 Brugge Sint Jans Godshuis 170r
 Brussel 1r 12v; Klooster *Ter Caemer* 18v; 21r-
 22r 51r 264v
 Cassel 232v
 Damme 102v 220v 245r 282v
 Deinze 3v 6v 36r 33r-33v 37v 40r 51r 43v 69v
 201r 163v 164v 165v 169v 200v 238v 253v
 ;*De Swaene* 247r
 Dendermonde 41v 161v 184r; *Den Hert* 214r
 Dentergem 30v
 Destelbergen 272v
 Dikkelvenne 260v
 Diksmuide 35v 251r 216v 230v 279v
 Doornik 56v 156r 204r 252v
 Dottenijs 54r
 Drongen 40r 102r 163v
 Duinkerken 1r 6v 9r 12r 12v
 Duitsland 6v 251r 251v 252r
 Eeklo 246v 262v 176v 234r 253r 261r-261v
 Eertvelde *La Fontaine* 204r
 Eke 173r
 Eksaarde 143r 162v
 Elare 27v-28r
 Elsegem 49v 54v
 Elst/ Aalst(?) 180r
 Engeland 3v 8v 10r 102r 135v; Ruiters
 artillerie 154v 157v 162v 227r
 Erembodegem 160r 249v; *Den Appel* 106r
 Essenede 87v
 Etikhove 204v
 Frankrijk 1r-12v 34v 35v 37v 40v-43r 46r
 69v 80v 102r 128v 135v 244v 156r 160r 169v
179r 205v
 Gavere 116r 260v
 Gent *De Dry Conynghen* Korenmarkt 114r
 Gent *Le Héron* of De Reiger 227v
 Gent 39v 60v 80v 82r 108r; *Het Bourgoins*
Cruys 114r; 121v 145v; bisdom 151v-152r;
 156r; *Den Engel* herberg nabij Prinsenhof 157v;
 161r 162v 176v 181r; *De Roose* herberg 157v
 183v 199v; *Le Lévrier* of De Hazewind 227v;
Den Spiegel 251r; 264v 271r 154r 156r 158r
169v 182v 189v 190v 197r 197v; Sas van 201v;
205r 210r 223r 223v 229v; 233v; *Den Coninck*
van Spaignien 239r; 251r 251v 252r
 Gent(?) 232v
 Gistel 231r
 Gottem 69v 232tussenbladr
 Grammene 229v
 Gravelines 6v
 Groot-Britannië 199r
 Gullegem 241r
 Gyselbrechtegem 49v
 Haaltert 75v 108r 166v
 Haasdonk 99r-99v 100v-102r 181v
 Halewijn 9r 12r
 Hamme 105r 159v
 Hansbeke 166v
 Harelbeke 258v 269r 270v; *De Swaene* 271r
 Heule 241r
 Heusden 123r-125v; *De Vier*
Hemelskinderen 123r
 Hoeke 221r
 Holland 3v 6v 10r 26v 130r 189v
 Huise 47v-48v 180v 183r 192r-198r 156r 164v
210r
 Hulst 227r 254r
 Ichtegem 285r
 Ieper 1r 6v 184r 179r
 Ierland 184r
 Italië 102v
 Izegem 165r 228r 246r; *Den Grave van*
Middelburgh, *Den Hert* 247v; 248v;
 Kalken 162v; *Den Gulden Appel* 282v

- Kaprijke 160v 254r
 Kerkhove Vl. Ard. 54v 67r 139v 141r 142r
187r
 Klinge de 254r
 Koolkerke 179r
 Koolskamp 166r
 Kortemark *De Swaene* 285r
 Kortrijk 12r 47r 49v 50r 54v 55r 58r 80v 59r
 80v 169v 176v 178v 237r 238v
 Kortrijk(?) 237r
 Kruibeke 181v
 Kruishoutem 3v 206r 211v 208r 283v-285v
 Kwaremont 31r 71r 217r
 Landegem 65r
 Langemark 1r
 Ledeborg 259v
 Leerne 39v
 Leffinge 272v
 Leke 35v
 Leupegem 204v
 Lokeren 154v 162v 161v
 Loochristi 225v
 Lotenhulle 205v 228r
 Lovendegem 109r
 Maldegem 32v 202r
 Male 102v 112v 180v
 Malta Ridders vd Orde 271r
 Mannekensvere 107r
 Mechelen 16v; bisdom, officiaal 18v; Zwarte
 Zusters en Thabor 21r; 23v-25v 157v 162v
 170v 257r
 Meerentree 69v 200r
 Meertkerke 154r
 Melden 54r 171r 202v 209v 214v 202v
 Melle 106v
 Mendonk 162v
 Menen 9r 12r 226v 240r 269r
 Meulestede *De Swaene* 3v 205r
 Moen 205v-207v 252v
 Moerbeke 145v-152r 154v-161v 162v-170v
 181r 197v 281v
 Moorsele 76r Wiesekapelle 199r
 Munkzwalm 230v
 Nazareth *Het Snekpen* 161v
 Nederbrakel 85v 179v-180r 281v
 Nederland 32v
 Nevele 30v 61v 64r-65r 69v 71r 80v 265v
178v 215r
 Nieuwkerke 160r
 Ninove 153v 163v 281v
 Nukerke 43r 202v 209v 214v 202v
 Oedelem 90r
 Oeselgem 255r
 Oost-Eeklo 131r
 Oostende 3v 10r 125v; *De Sterre* 130r; 160r
 Opwijk 16v-16v 90v-98r 182v 183v
 Orroir 36r
 Oudburg 251r
 Oudenaarde
 Oudenaarde
 Oudenaarde
 Oudenaarde 27v 28v 36v 37v 47r 49v 50r 51r
 51v 54v 57v 62r 63r 67r 71r 74v 75r 80v 244v;
De Gauden Lelie 270v; 167r 168r 178r
211r 240r
 Oudenburg 221v
 Overmere 162v
 Pamele 204v
 Parijke 85v-87r
 Petegem 253r
 Poelzele 40r
 Rijsel 1r 3v 5v 6v 9r 12r 133v 134v 232v
 Roesbeke 1r
 Roeselare 1r 84v 240r
 Ronse 3v 43r 272r 178r 179r 216r
 Ruien 71r
 Ruiselede 66v 67r 75v
 Schallafie [Escanaffles?] 37v
 Schellebelle 162v
 Sint Amandsberg 152v
 Sint Denijs 271v
 Sint Gillis in L. v. Waas 283v
 Sint Jooris 80r
 Sint-Baafsvijve 255r
 Sint-Jans-Leerne 35r 165v
 Sint-Jooris Vl. Ard. 31r
 Sint-Martens-Leerne 33r-33v 43v 163v 164v
 Sint-Winoksbergen 12r
 Sleyne 220r
 Sluis 179r
 Slype 221v
 Spanje 8v 12v 40v-43r 46r 192v 102v 156r
160r 182v 183v 191v 195r 197r 212v
 Spierre 211r
 Stekene 162v 227r
 Strype 28v
 Subsicque ??? 71r
 Sulcke ??? 36v
 Sysele 180v
 Temse 14r16r 159r
 Tiegem 67r
 Tiel 245r 255r-258v; *Den Wolf, Den Hert*
258v
 Tillegem 155r
 Toulouse 205v
 Uitkerke (bij Oudenaarde) 36v
 Verenigde Provinciën 204r 280v
 Veurne 279v 282r
 Vilvoorde 16v-25v
 Vinkt 30v 76r 161r

Vlierzele 77r-80v
 Vosselaar 35r 51r 36r
 Waarmaarde 277v
 Waarschoot 118r-120v 229r
 Waarschoot *Het Leestjen* 138v
 Waas Land van Hoofdcollege 157v 162v 197v
 Waasmunster 225r
 Wachtebeke 162v 155v 204r 261r
 Wakken 30v 69v 161r 232r
 Wantegem (Wetteren) 41v
 Waregem 65v 66r
 Waterland heerlijk. 280v
 Weert 171v 159r
 Wetteren 248v
 Wevelgem *De Swaene* 3v; 263r-268v

Wieze 142r
 Winkele 224r
 Wondelgem 237r
 Wulfdonk 162v
 Zaffelare 232v
 Zegelsem 74v L. v. Aalst 178r
 Zelzate 201v
 Zeveren 61v 69v 169v
 Zevergem 137v-138r
 Zottegem 28v 145r 222v-223r 160r
 Zulte 61v
 Zwevegem 269r
 Zwijndrecht 158v

Rijksarchief Gent. Collectie oude drukken.
Tweeden deel van den Placcaert-boeck van Vlaendren
 Antwerpen (bij Hendrick Aertssens), 1662, voorblad.

Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4 van Criminele Processen

Het verlenen van *remissie* door de Koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

Gilbert Rogiers

Opgedragen aan mijn vrouw Lisette voor de vele jaren begrip en steun.

Copyright: Rogiers Gilbert D/20012/Gilbert Rogiers, uitgever.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of vermenigvuldigd door middel van druk, fotokopieën, microfilm, download of op welke andere wijze dan ook, zonder vermelding van de auteur en zonder vermelding van de titel van het werk.

Inhoud

1. De auteur Gilbert Rogiers	p. 4
2. Verwijzingen	p. 4
3. De leesbaarheid van persoonsnamen: een groot probleem.	p. 4
4. Manslagen als aparte categorie onder de misdrijven.	p. 4
5. Het verlenen van <i>remissie</i> door de Koning: betekenis.	p. 5
6. Wat degene die <i>remissie</i> krijgt, diende te betalen.	p. 6
7. Evolutie in de wijze van noteren van een <i>remissie</i> door de griffiers.	p. 6
8. Gevallen van <i>remissie</i> in chronologische volgorde (14.02.1671-18.09.1723).	p. 7
9. Gevallen van <i>remissie</i> in alfabetische volgorde (14.02.1671-18.09.1723).	p. 26
10. Evolutie van het jaarlijks aantal gevallen van <i>remissie</i>.	p. 36

1. De auteur Gilbert Rogiers

Zie Deel 3.

Ondertussen is hij ook auteur van de vierdelige reeks *Criminele processen voor het hoogste gerechtshof in Vlaanderen, de Raad van Vlaanderen, eind zeventiende begin achttiende eeuw*. Dit is een 'uitgebreide samenvatting' van *Criminele Examens* nrs. 8570, 8571, 8572 en 8573 (juni 1671-september 1723) uit het fonds van de Raad van Vlaanderen (Rijksarchief Gent), aangevuld met de betrokken vonnissen uit *Criminele Sententiën* nr. 8595 (januari 1671-september 1723) (eveneens Rijksarchief Gent).

Met deze **Bijlage: Het verlenen van remissie door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723** wordt de reeks afgesloten.

2. Verwijzingen

Tenzij uitdrukkelijk vermeld, komen alle gevallen uit de Raad van Vlaanderen nr. 8595 *Criminele Sententiën* (Rijksarchief Gent). De vet gedrukte en onderlijnde nummers verwijzen naar pagina's aldaar. **Zo verwijst 138v naar pagina 138 verso in nr. 8595 *Criminele Sententiën*.**

3. De leesbaarheid van persoonsnamen: een groot probleem o.a. bij ... rupsen!

- Vermits de namen van personen hier amper één keer voorkomen is de leesbaarheid ervan een ernstig probleem. Vooral in onzekere tijden is het geschrift van de griffiers uiterst slordig. Dit is onder andere het geval in 1679, het jaar na het verdrag van Nijmegen. Dan werd een deel van westelijk Vlaanderen door Frankrijk ingelijfd. Telkens we niet zeker waren van de schrijfwijze van een naam hebben we een ?-teken bij de naam geschreven.

- Vooral rupsen hebben ons veel last bezorgd! Stel u voor dat een griffier de naam Vernimmen diende te schrijven. De weergave in de originele tekst van bijvoorbeeld 'nimm' noemen we een rups. In het beste geval merken we ergens bovenaan een punt (.), ongeveer boven de letter i. Wie vertrouwd is met het toenmalig geschrift begrijpt ons probleem. Is het niet duidelijk waarboven het pint van de letter i staat, dan zijn de letters n, m en i niet te onderscheiden

4. Manslagen als aparte categorie onder de misdrijven.

Tot laat in de 19-de eeuw was water drinken gevaarlijk. Inderdaad, water was dikwijls besmet. De bevolking was op haar hoede en verving het dikwijls door wijn of bier. Maar, als de alcohol is in de man, dan is het verstand in de kan! Ruzies en zelfs manslagen waren schering en inslag.

De dader van een manslag diende terecht te staan voor een stedelijke schepenbank of een kasselrijschepenbank. Kasselrijschepenbanken vielen soms samen met een leenhof. Verslagen van vonnissen van vermelde rechtbanken vindt men uiteraard niet terug in nr. 8595 *Criminele Sententiën*. Vermelde schepenbanken konden de Koning adviseren i.v.m. het verlenen van *remissie*, zeker als ze een hogere rechtsmacht hadden.

Omdat bij de meeste van die manslagen helemaal geen sprake was van voorbedachte rade, waren de koningen mild en voorzagen in een aparte procedure bij de justitiële afhandeling

ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

ervan. Mits aan bepaalde voorwaarden voldaan was, verleende de Koning *remissie* aan de dader. De verslagen van deze *remissies* vindt men wel terug in nr. 8595 *Criminele Sententiën*. *Remissies* vormen dus een aparte categorie onder de juridische beslissingen van de Koning. Ze staan verspreid over de vier Delen. We behandelen ze samen in deze Bijlage.

5. Het verlenen van *remissie* door de Koning: betekenis.

We citeren uit: **Lettres de rémission accordées par les rois d'Espagne et les ducs de Bourgogne concernant les crimes commis en Artois (par Michèle Lemaire et Marcel Fournet)**. Zie Google: *rémission Fournet* Klikken op *Lettres de Rémission*.

L'objet des lettres de rémission.

Une "lettre de rémission" est un acte par lequel le Roi accorde son pardon à la suite d'un délit, arrêtant ainsi le cours de la justice.

[Auteur: *Het betreft dus niet enkel moordzaken, maar delicten in het algemeen.*]

La rémission est différente de la grâce qui elle, intervient après la condamnation. Après la rémission, l'accusé ne peut plus être poursuivi pour ces faits, et rentre dans ses biens qui ont été confisqués.

[Auteur: *Hier verschilt Fournet met R. Reimsma in diens 'Glossarium van nederlandse en franse oude rechtstermen' (p. 99). Met remissie bedoelt Reimsma het verlenen van gratie nadat een schuldige veroordeeld werd. Fournet daarentegen zegt dat door een remissie een veroordeling voorkomen werd. We zijn van mening dat Fournet het bij het rechte eind heeft, zeker in de eerste decennia na 1671.*

In de beschouwde periode 1671-1723 vonden we een 244-tal gevallen die als remissie vermeld staan. Na 1693 ontmoetten we een paar gevallen waarbij we ons afvragen of remissie wel rechtmatig verleend werd.]

Du XVI-ième au XVIII-ième siècles les souverains qui ont monopolisé l'exercice de la justice ont une double stratégie du maintien de l'ordre:

- . les punitions, amendes et emprisonnements; l'horreur des supplices étant supposée dissuader les délinquants;
- la générosité du pardon.

Pour être pardonné, le criminel doit reconnaître son crime, et prouver qu'il était en état de légitime défense, ce qui constitue des circonstances atténuantes. Le Roi peut alors accorder rémission moyennant le paiement des frais de justice, d'une réparation à la famille de la victime, et celui d'une amende au souverain.

La rémission est réglementée en 1541 par Charles Quint qui estime que son octroi est trop aisé. Selon lui, au vu des requêtes que l'on nous présente journallement, on perçoit la multitude fréquente et énorme des homicides qui se commettent en nos pays et seigneuries de par deçà, tant par la négligence des officiers qui ne font leur devoir d'appréhender et corriger les dits homicides, qu'au moyen de la facilité de concession des lettres de rémission. La procédure est la suivante:

ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

- l'enregistrement de la demande de pardon par les Conseils provinciaux doit avoir lieu dans les six mois qui suivent le délit;
- il faut être de bonne *fame* (renommée) et décrire minutieusement le méfait sans omettre le moindre détail, ni mentir en disant par exemple que le trépassé est de "mauvaise vie et conversation".

En 1570, Philippe II, fils de Charles Quint, limite les conditions d'accès à la rémission en excluant les hérétiques, protestants, sorciers et autres déviants du point de vue religieux. Le crime doit être fortuit et l'agresseur doit prouver qu'il a été provoqué, et que le crime n'a pas été commis avec une arme prohibée (couteaux à pointe et pistolets).

Philippe II note que de nombreux homicides se commettent journallement par ivrognerie, mais que cette ivresse ne doit pas être un argument pour obtenir facilement le pardon de la faute. Souvent agresseur et victime partagent la même ivresse et seul le hasard fait que l'un est meurtrier et l'autre victime. Il est vrai que la taverne est le lieu par excellence de cette violence non préméditée où la plus insignifiante querelle tourne au drame. La moitié des homicides sont des querelles futiles après boire, c'est l'honneur qui en est en cause. Les protagonistes se connaissent le plus souvent, et c'est à coups de poing, de couteaux, de bâtons, de pots à bière que l'on règle ses comptes.

En conclusion l'absence d'antécédents criminels et la bonne réputation d'honorable paysan, bon père de famille, ou de jeune homme à marier issu d'une famille respectable, peuvent suffire pour obtenir la rémission, à condition que l'impétrant puisse satisfaire aux conditions financières de la réparation. Un pauvre vagabond, un marginal, ou un voleur récidiviste ne peuvent bénéficier d'un tel accommodement. Pas de rémission non plus pour les bandes de hors-la-loi qui terrorisent les campagnes, la plus cruelle répression les attend.
Etc.

[Auteur. *Remettre betekent terugzetten. Als stuntelige definitie van 'de Koning verleent iemand remissie' stellen we voor: de Koning zet iemand die een delict pleegde (hier een manslag) zonder veroordeling terug in de samenleving, dit na goedkeuring van het dossier, na betaling van schadevergoeding aan de familie van het slachtoffer, van de gerechtskosten en van een boete aan de Koning. Na het ontvangen van remissie kon de dader van de manslag verder leven alsof hij geen manslag begaan had.*]

Opmerking. Mogelijks werden er na Filips II nog wijzigingen aangebracht aan de voorwaarden tot het bekomen van *remissie*, maar die hebben we niet gevonden.]

6. Wat degene die *remissie* kreeg, diende te betalen.

Volgens Marcel Fournet hierboven verleende de koning pas *remissie*

- na goedkeuring van het dossier,
- na betaling van de gerechtskosten, na betaling van schadevergoeding aan de familie van het slachtoffer en na betaling van een boete aan de Koning.

De kosten verbonden aan het verkrijgen van *remissie* waren ongetwijfeld een rem op het aanvragen van *remissie*.

7. Evolutie in de wijze van noteren van een *remissie* door de griffiers.

ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

7.1 In de verslagen van de Raad van Vlaanderen nr. 8595 *Criminele Sententiën* zijn de notities van de griffiers in de gevallen van *remissie* aanvankelijk uiterst summier.

We citeren **3v** integraal:

"Anthone Coornaert filius Pieter impétrant doot Phlps Vincent gheïnthérineert, boete 200 guldens. Pro XXIII april 1671."

Gheïnterineert betekent dat het dossier van het verzoek tot *remissie* juridisch volledig en in orde bevonden werd.

7.2 De Franstalige versie van het verslag van een *remissie* was van meet af uitgebreider. In onderstaand voorbeeld geven we opnieuw de integrale tekst.

9v (17 oktober 1671):

"Vue les lettres de rémission obtenues par Antone van Erp de l'homicide par lui commis en la personne de Jean Usille.

La Cour inthérinant à l'impréstant sesdites lettres selon leur forme et teneur, et condamne le mesme impétrant pour l'amende civile dont icelles sont chargez en la somme de cinquante florins au profict de sa Maj. la quelle payère? eslargit l'impétrant des prisons et ses pleiges."

7.3 Later schreef de griffier ook een meer uitgebreide nederlandstalige versie.

Zo leest men in **219v**:

"Ghesien de briefven van remissie vande Maj. gheïmpetreert by Jan Chane? tot Belleghem over den manslach by hem gheperpetreert in den persoon van Joos Coucke, sergeant der prochie van Sint Denys.

Thof, inthérinerende s' impétrans voorn. briefven naer haere voormen ende inhauden, condemneert den impétrant over d'amende civile daarmede deselven belast syn in de boete van vyftich guldens s' Coninx ons gheduchts heeren proffyte. Dewelcke betaelt synde slaectt hem van vanghenisse, ende syne borgers van alle beloften ende verbanden ter dier causen ghebeurt.

v decembre 1705."

7.4 Naar het einde duikt soms het summier verslag opnieuw op, dus zoals in 7.1.

8. Gevallen van *remissie* in chronologische orde (14.02.1671-18.09.1723).

We vonden 233 gevallen van *remissie* waarbij 232 gevallen waarbij de dader een manslag had gepleegd. Daarnaast troffen we één geval aan van zware *injuriën* door iemand die geen manslag pleegde. In dit laatste geval vroeg en kreeg de dader *abolitie*.

Na een manslag deden de lokale justitiële overheden het onderzoek. De dader werd eventueel berecht door een stedelijke rechtbank ofwel door een kasselrijrechtbank.

Was de dader van een manslag reeds veroordeeld voor die manslag door een van de vermelde schepenbanken, dan kon hij, volgens Marcel Fournet hiervoor, geen *remissie* meer krijgen. In dat geval was het dus nutteloos te snuisteren in het boek van de *Criminele Sententiën*.

Alhoewel! We vonden toch twee merkwaardige gevallen. Op 18 september 1694 kreeg Pieter van Damme, baljuw van de heerlijkheid Petegem, *remissie* voor zijn aandeel in de manslag op Adriaen Persyn. Op 17 maart 1696 verleende de Koning eveneens *remissie* aan Guillaume de Meulemeester, schepen van Petegem, voor zijn aandeel in dezelfde manslag.

Toch waren beiden op 16 juli 1689 voor die manslag reeds veroordeeld, namelijk door het Hof van de Raad van Vlaanderen. Ze werden toen levenslang verbannen uit alle Spaanse

ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

landen. Mogelijks kwamen ze voor *remissie* in aanmerking omdat ze, steunend op de letter van de wet, voor die manslag nog niet veroordeeld waren door een schepbank.

Een andere mogelijkheid is de volgende. De Koning van Spanje had de vereisten tot het bekomen van *remissie* versoepeld in vergelijking met deze die golden onder Filips II. Opvallend, in 1695, het jaar nadat de Koning remissie verleende aan P. van Damme, vonden we maar één geval van *remissie*. Mogelijks speelde hierbij ook het volgende een rol. Pieter van Damme was een gewiekst persoon en slaagde er in, via zijn relaties, zichzelf te laten reclasseren. Guillaume de Meulemeester gebruikte nadien met succes diens argumentatie.

In ieder geval was het verleden van Pieter van Damme geen onbeschreven blad. Zie Deel 3 via het Register van Persoonsnamen.

Quaethem van Gillis, 2r, heeft Guillaume de Raedt gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak gesloten op 14 februari 1671 afgesloten.

Coorenaert Anthone, zoon van Pieter, 3v, heeft Philips Vincent gedood. Na betaling van 200 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 14 april 1671 afgesloten.

Hardenoist Joos, 3v, heeft Jacques van Wynsberghe gedood. Na betaling van 200 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 16 mei 1671 afgesloten.

Inghels Bauduyn, 7v, heeft Niclays Antone Stevens gedood. Na betaling van 300 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 31 juli 1671 afgesloten.

Dauwe Pieter, 8r, heeft Maryn Verooten gedood. Na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 31 juli 1671 afgesloten.

Cattoir Lieven, 9v, zoon van Joos, heeft Cathelyne Cattoir gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 17 oktober 1671 afgesloten.

Erp van Antone, 9v, heeft Jean Usille gedood. Na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 23 oktober 1671 afgesloten.

Sweervelde de François, 9v, heeft Cornelis Bouckinay gedood. Na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 23 oktober 1671 afgesloten.

Perre vander Guillaume, 9v, heeft Jan Loryncof gedood. Na betaling van 72 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 31 oktober 1671 afgesloten..

Meerschaert Jan, 9v, heeft Joos de Brabander gedood. Na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 31 oktober 1671 afgesloten.

Pieters Josse, 12v, heeft Antone Varre gedood. Na betaling van 40 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 19 december 1671 afgesloten.

Melle van Lucas, 23v, heeft Jacques van Melle gedood. Na betaling van 72 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 23 januari 1672 afgesloten.

Ramont Pieter, 24r, heeft Andries Debbaut gedood. Na betaling van 50 gulden boete aan de

ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

Koning werd de zaak op 27 februari 1672 afgesloten.

Bildere de Jan, **24r**, heeft Arendt de Busschere gedood. Na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak 27 februari 1672 afgesloten.

Willaert François, **24r**, heeft Mahieu Rueben gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 12 maart 1672 afgesloten.

Zevenant van Cornele?, **25v**, heeft Jean van Severen gedood. Na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 28 mei 1672 afgesloten.

Verbarre Lieven, zoon van Jean, **26v**, heeft Lieven Otte gedood. Na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 23 mei 1672 afgesloten.

Bruylant Jooris, **26v**, heeft Christoffel du Pont gedood. Na betaling van 70 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 23 mei 1672 afgesloten.

Cleene de Josse, **26v**, heeft Jean Verstrichele gedood. Na betaling van 42 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 8 oktober 1672 afgesloten.

Floré Jacques, **26v**, heeft Marcus de Dier gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 22 oktober 1672 de zaak afgesloten.

Danen Pieter, **27r**, heeft Pieter van Damme gedood. Na betaling van 80 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 5 november 1672 afgesloten.

Borre van Jan, **27r**, heeft Mahieu Hannelet? gedood. Na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 5 november 1672 afgesloten.

Borst van François, **27r**, heeft Lieven de Bock gedood. Na betaling van 200 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 19 november 1672 afgesloten.

Pillie François, **28v**, heeft Pierre Favente? gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 3 december 1672 afgesloten.

Morre Jan, **28v**, heeft Jan Blondel gedood. Na betaling van 40 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 31 december 1672 afgesloten.

Voncke Corneius?, **32v**, heeft Gillis van Hofstait? gedood. Na betaling van 240 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 25 februari 1673 afgesloten.

Verbeke Jacques, **32v**, heeft Pieter de Winne gedood. Na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 25 februari 1673 afgesloten.

Beydens Jan, **41v**, heeft Diego de Villegas gedood. Na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 22 april 1673 afgesloten.

Hennin? Glande?/Glaude?, **41v**, heeft Lieven Piets? gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 6 mei 1673 afgesloten.

ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

Buysens Jaspert, **42r**, heeft Lieven de Merlier gedood. Na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 11 juli 1673 afgesloten.

Braem Jan, **42r**, heeft François Bolle gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 11 juli 1673 afgesloten.

Streckman? Collynken, **42v**, heeft Simoen Verschoore gedood. Na betaling van een boete van 60 gulden boete aan de Koning werd de zaak op (niet vermeld) 1673 afgesloten.

Rommelaere Jan, **42v**, heeft Paulus? du Bois gedood. Na betaling van een boete van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 2 ??? 1673 afgesloten.

Verleysen Antone, **42v**, heeft Adriaen Eeman, gedood. Na betaling van 200 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 23 december 1673 afgesloten.

Baes Jean zoon van Christiaen, **42v**, heeft Gheeraert Baes gedood. Na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 27 januari 1674 afgesloten.

Cokere de Octavie, **42v**, heeft op 21 juni 1656 Jan van Doorislaere en Joos van Heule. gedood De zaak werd pas op 27 januari 1674 afgesloten. Boete aan de Koning dienen ze niet te betalen.

Herman François, **42v**, heeft Jan Herman gedood. Na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 27 januari 1674 afgesloten.

Peperstraete van Pieter, **43r**, heeft Pieter Pissonnie? gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 27 januari 1674 afgesloten.

Goetghebeur Abraham, **45r**, heeft Lieven vande Stochele gedood. Na betaling van 80 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 3 maart 1674 afgesloten.

Hem de Maxiliaen, **45r**, heeft Marie Carpentier gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 3 maart 1674 afgesloten.

Steene vande Pieter, **49r**, heeft Clays Temmerman gedood. Na betaling van 40 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 13 juni 1674 afgesloten.

Framback? Jean, **49r**, heeft Martin Ghel??? gedood. Na betaling van 40 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 30 juni 1674 afgesloten.

Buylaere Marcus, **56r**, heeft Robert Cantelet? gedood. Na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 15 september 1674 afgesloten.

Brabander de Melchior, **56r**, heeft Lieven van Cauwenberghe gedood. Na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 20 oktober 1674 afgesloten.

Assenede van Niclays, **56v**, heeft Amius? Galvel? gedood. Na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 15 december 1674 afgesloten.

Loridon Andries, **57r**, heeft Jan Houcke gedood. Na betaling van 100 gulden

ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

boete aan de Koning werd de zaak op 24 december 1674 afgesloten.

Velde vande Niclays, **60r**, heeft Louys Wymme gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 9 maart 1675 afgesloten.

Eeden van Gillis, **60v**, heeft Adriaen de Reu gedood. Na betaling van 40 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 9 maart 1675 afgesloten.

Smis Pieter, **63v**, zoon van Adriaen, heeft Jan van Grevelingen gedood. Na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 7 september 1675 afgesloten.

Hélaut Jan, **64v**, heeft Cornelis Begyn gedood. Na betaling van 200 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 12 oktober 1675 afgesloten.

Flue? de le Louys, **65r**, heeft François Pelisere gedood. Na betaling van 70 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 23 november 1675 afgesloten.

Schiets Alexandre, **65r**, heeft Jan François Noorman gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 23 november 1675 afgesloten.

Kiercken Jooris, **65r**, heeft Pieter Canoen gedood. Na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 24 december 1675 afgesloten.

Droesbeke Jan, **65r**, heeft Jan Bruneel gedood. Na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 1 februari 1676 afgesloten.

Walle vande Joos, **65r**, heeft Adriaen Mahieu gedood. Na betaling van 60 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 9 mei 1676 afgesloten.

Dours de Pierre, **65r**, heeft Richard le Ghys gedood. Na betaling van 300 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 4 juli 1676 afgesloten.

Venneman Gillis, **65r**, heeft Joos Schellaert gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 18 juli 1676 afgesloten.

Matthys Cornelis, **65v**, heeft Niclais Matthys gedood. Na betaling van 600 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 31 juli 1676 afgesloten.

Coppens Jacques, **65v**, heeft Jan Baptiste Bastynck gedood. Na betaling van 200 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 15 september 1676 afgesloten.

Witvoet Carel, **66r**, heeft Jacques de Rooghe vermoord. Na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 24 november 1676 afgesloten.

Delbare Jan, **66r**, heeft Jan ??? gedood. Na betaling van 80 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 30 januari 1677 afgesloten.

Munster? de François, **66v**, heeft Gillis de Maere? gedood. Na betaling van 200 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 3 april 1677 afgesloten.

ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

Bock de Pieter, **68r**, heeft Michiel Keppens gedood. Na betaling van 240 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 29 mei 1677 afgesloten.

Men...? le Matthieu, **68r**, heeft Jacques d' [onleesbaar]? gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 19 juni 1677 afgesloten.

Vermeyre Antone, **70v**, heeft het kind van Andries Delgado gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 11 september 1677 afgesloten.

Neste vanden Pieter, **72r**, heeft Jan Verhaeghen? gedood. Na betaling van 60 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 6 november 1677 afgesloten.

Mol de Jean, **77r**, heeft Jean Ghysel gedood. Na betaling van 60 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 29 juli 1679 afgesloten.

Dicx Pieter, **78v**, heeft Jacques Zeghers gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 9 september 1679 afgesloten.

Scheppere de Carel, **78v**, heeft Amelberghe vanden Broucke gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 16 september 1679 afgesloten.

Man de Olivier, **79r**, heeft Philippe Wastyn gedood. Na betaling van 60 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 16 oktober 1679 afgesloten.

Slabbeke van Emerentiana?, Blocquo R??? én Albertus Brocquy, haar zoon, **79v**, hebben Adri??? Hullebusch gedood. Na betaling van 72 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 21 oktober 1679 afgesloten.

Wittebolle de Andrien, **79v**, heeft Jacques van Belleghem gedood. Na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 27 oktober 1679 afgesloten.

Smet de Lieven, **79v**, heeft Pieter Tol gedood. Na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 10 november 1679 afgesloten.

Sersanders Gisbert Hubert, **80r**, heeft Abraham van Hoochbrouck gedood. Na betaling van 250 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 3 februari 1680 afgesloten.

Paendrooghe Michiel, **82r**, heeft *sekeren Hollantschen soldaet* gedood. Na betaling van 80 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 27 juli 1680 afgesloten.

Vinck vander Jan, **82r**, heeft Pieter van Hulle gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 27 juli 1680 afgesloten.

Leyne de Niclays, **82r**, heeft *sekeren vremden bootgheselle* gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 14 september 1680 afgesloten.

Haeck Pieter, **82r**, heeft *syn huysvrauwe* Magdalene de Gryse gedood. Na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 7 september 1680 afgesloten.

ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

- Abrahams Cornelis, **82r**, heeft Robert Keynaert gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 7 september 1680 afgesloten.
- Commere Jean, **82r**, heeft Estienne le Bon gedood. Na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 29 november 1680 afgesloten.
- Block de Adriaen, **82r**, heeft Joos Ste? gedood. Na betaling van 60 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 1 februari 1681 afgesloten.
- Bogaerde van Antone Joseph, **82v**, heeft Arnoudt vanden Sluys gedood. Na betaling van 60 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 22 maart 1681 afgesloten.
- Cockman Jacques, **82v**, heeft Carel Patyn gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 2 april 1681 afgesloten.
- Besige de Roelant, **82v**, heeft Laureys? Temmerman gedood. Na betaling van 70 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 19 april 1681 afgesloten.
- Voocht de François, 16 jaar en zoon van Erasmus, **85r-88v**, doodde op 26 november 1679 per ongeluk zijn vriend hofknecht Steven Olleyn tijdens een jachtpartij in de heerlijkheid Tillegem. Burgemeester en schepenen adviseerden remissie, welke de Koning dan ook verleende. Dit is de enige zaak van remissie na een manslag die grondig behandeld werd in de verslagen van de Raad van Vlaanderen. De grootte van de civiele boete is niet uitdrukkelijk vermeld. Blijkbaar werd de *tauxatie* ervan overgelaten aan de Raad van Vlaanderen.
- Smet de Phlips, **88v**, heeft Jan K?? gedood. Na betaling van 72 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 17 oktober 1681 afgesloten.
- Hanssens Pieter, **88v**, heeft *sekeren soldaet* gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 25 oktober 1681 afgesloten.
- Quidonce? de Jacques, **91v**, heeft op 23 april 1680 in de villa te Brugge iemand gedood (naam niet vermeld). Na betaling van 36 gulden werd de zaak op 22 april 1681 afgesloten.
- Gautseys Lieven, **92r**, heeft Joseph Pauwels gedood. Na betaling van 600 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 24 januari 1682 afgesloten.
- Minne Pieter, **93r**, heeft Jan Vereecken gedood. Na betaling van 60 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 2 mei 1682 afgesloten.
- Wulsaert François, **93r**, heeft Gillis Tytgat gedood. Na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 20 juni 1682 afgesloten.
- Adriaensens Phlips, **93v**, heeft Jan van Viesen gedood. Na betaling van 60 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 10 oktober 1682 afgesloten.
- Hecke van Joos, **93v**, heeft het kind van Jan Ve??? gedood. Na betaling van 60 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 10 oktober 1682 afgesloten.
- ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

- Clays Zegher, **97v**, zoon van François, heeft Janneken Hautteman, huisvrouw van Lieven Allaert, gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 16 januari 1683 afgesloten.
- Casetta Theophile, **97v**, heeft Gabriel Pierssens gedood. Na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 27 februari 1683 afgesloten.
- Dhont Joos, **102v**, zoon van Joos, heeft De...? Sorteers gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 3 juli 1683 afgesloten.
- Haeck Jan, **102v**, heeft Jan Dhanens gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 10 november 1683 afgesloten.
- Caluwaert Rycquaert, **105r**, heeft Pieter Gonaert gedood. Na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 27 november 1684 afgesloten.
- Sarteel Phlips, **105r**, heeft Jan de Clercq gedood. Na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 27 november 1684 afgesloten.
- Meeren vander Pieter, **111v**, heeft Matthys vanden Broecke gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 29 maart 1684 afgesloten.
- Coninck de Gillis, **111v**, heeft Adriaen Noels en Jan Adriaenssens gedood. Na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 29 maart 1684 afgesloten.
- Moor de Jan, **113v**, heeft Adriaen Meuleman gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 10 juni 1684 afgesloten.
- Ducq le Philippe, **116r**, heeft Marten Verrooten gedood. Na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 21 juli 1684 afgesloten.
- Overvelt van Jan, **116r**, heeft Ghilebert Vervacq gedood. Na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 21 juli 1684 afgesloten.
- Caluwe de Jan, **116r**, heeft Hans Valentyn gedood. Na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 16 september 1684 afgesloten.
- Schryvere de François, **117v**, heeft Joos Lombaerd gedood. Na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 31 maart 1685 afgesloten.
- Witte de Jan, **120r**, heeft Pieter Sinay gedood. Na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 15 september 1685 afgesloten.
- Bossche vanden Gillis, **120v**, heeft Joseph de Langhe gedood. Na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 13 oktober 1685 afgesloten.
- Heindricx Marten, **120v**, heeft Jan Baes gedood. Na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 20 oktober 1685 afgesloten.
- ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

- Jonghe de Jan, **120v**, heeft Carel Ryckaert gedood. Na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 27 oktober 1685 afgesloten.
- Ghysel Jan, **121r**, heeft Jan Wierynck gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 100 boete aan de Koning werd de zaak op 27 oktober 1685 afgesloten.
- Donck vander Joos, **121v**, heeft Pieter van Heulen gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 17 november 1685 afgesloten.
- Janssens Pieter, **124r**, heeft François de Legghe gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 7 december 1685 afgesloten.
- Legghe Marten, **127v**, heeft Andries Cocquyt gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 13 juli 1686 afgesloten.
- Soppere de Jan, **128r**, heeft Hubrecht de Soppere gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 20 september 1686 afgesloten.
- Truyemans Christiaen, **131r**, heeft Pieter de Gheyttere gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 60 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 19 oktober 1686 afgesloten.
- Strobbe Zegher, **131r**, heeft François Jaecques gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 9 november 1686 afgesloten.
- Gheenens François, **131r**, heeft Joos Ketels gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 9 november 1686 afgesloten.
- Marievoorde van Jan Baptiste, **131v**, heeft François Smessaert gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 300 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 14 december 1686 afgesloten.
- Dhamere Hendrick, **131v**, heeft Jan Daneels gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 24 januari 1687 afgesloten.
- Patteet Frans, **131v**, heeft Gillis van Lokeren gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 200 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 24 januari 1687 afgesloten.
- Breydel Carel, **131v**, heeft Pieter Moens gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 300 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 24 januari 1687 afgesloten.

ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

Craene de Loys, **131v**, heeft Jan de Smet gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 72 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 1 februari 1687 afgesloten.

Donine? Antone Joseph, heer van Bossuit, **131v**, heeft Jan vande Broucke gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 26 april 1687 afgesloten.

Gallant Pauwels, **133r**, heeft Jan Brugghevan gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 72 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 25 oktober 1687 afgesloten.

Storme Louys, **135r**, heeft Jan de Man gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 200 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 31 juli 1688 afgesloten.

Raet de Jan, **135r**, heeft Pieter Loot gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 60 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 31 juli 1688 afgesloten.

Daby Guislain, **136r**, heeft Jacques vanden Berghe gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 500 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 30 oktober 1688 afgesloten.

Peeters Theodor, **136r**, heeft François de Bock gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 200 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 18 december 1688 afgesloten.

Versteckt Olivier, **137r**, uit Eeklo, heeft Servaes de la Tour gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 75 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 2 april 1689 afgesloten.

Marievoorde van Cornelis, **138v**, heeft François Sussaert gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 200 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 23 mei 1689 afgesloten.

Maenhaut Joos, **140v**, heeft Pieter Verstelt gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 40 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 8 oktober 1689 afgesloten.

Dhont Jan Baptiste, **140v**, heeft Theodor vander Meersche gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 42 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 22 oktober 1689 afgesloten.

Impens Jan, **142r**, heeft Joos vander Straeten gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 42 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 28 januari 1690 afgesloten.

Smet de François, **142r**, heeft Joos van Quathem gedood. Het verzoek tot *remissie*

ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 200 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 11 maart 1690 afgesloten.

Somer de Jan uit Ertvelde, **143y**, zoon van Jan, heeft Jan vanden Brande gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 200 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 1 juli 1690 afgesloten.

Mannens Christiaen uit Eeklo, **144r**, heeft Guillaume de Croock gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 200 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 30 september 1690 afgesloten.

Suerus? Steven, **144r**, heeft Margriete du Ret gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 18 november 1690 afgesloten.

Lippens François, **144r**, heeft Pieter van Boxtale gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 75 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 23 december 1690 afgesloten.

Iseghem van Pieter, **144r**, heeft Anthone Maenhaut gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 75 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 3 maart 1691 afgesloten.

Luwe? de Pieter, **145r**, heeft Anthone Verneule? gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 31 maart 1691 afgesloten.

Bruyllant Adriaen uit Hofstade, **147v**, heeft Pieter Bruylant gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 120 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 13 oktober 1691 afgesloten.

Cornelis Herman, **148v**, heeft Servaes Wyckhuysse gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 115 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 22 december 1691 afgesloten.

Boussemaere Carel uit *Silleghem* (Zedelgem), **148v**, heeft Jooris Logge gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 42 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 19 januari 1692 afgesloten.

Sergeant Adriaen, **149r**, heeft Elisabeth de Sart gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 200 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 16 februari 1692 afgesloten.

Chaye? Joos, **151r**, heeft Gislain de Meyere gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 12 juli 1692 afgesloten.

Berghe vanden Pieter uit Zelzate, **152r**, heeft Pieter Hamerlinck gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 42 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 11 oktober 1692 afgesloten.

ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

Vooren van Josyntien, **152v**, huisvrouw van Jaspar de Loose, heeft een *seker meysken met naeme Marie, haere ???*, gedood. Het verzoek tot remissie werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 4 november 1692 afgesloten.

Weghe vande Joos, **155v**, heeft Adriaen de Spiegheleere gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 60 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 7 maart 1693 afgesloten.

Logghe Jan uit Lichtervelde, **157r**, heeft Passchier Sellekens gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 75 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 24 april 1693 afgesloten.

Honyer? d' Jacques, **159r**, heeft Laurens de Rous uit Oostende gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 4 juli 1693 afgesloten.

Jaex Cornelis uit Nieuwpoort, **159r**, heeft Jacques Mynen gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 18 juli 1693 afgesloten.

Wachelghem van Jan uit Waarmaarde, **160v**, heeft Marten Matthys gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 19 december 1693 afgesloten.

Dullaert Pieter, **163v**, heeft het kind van Joos Moreau gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 75 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 13 maart 1694 afgesloten.

Gheldere de Jacques licentiaat in de Rechten, **165v**, heeft Jacques Rotsaert? gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 150 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 8 mei 1694 afgesloten.

Sercelyn? Guillaume, **168v**, heeft Jaspar Werock? gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 9 juli 1694 afgesloten.

Golé Charles uit Brugge, **168v**, heeft Ph?.de Pape gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 24 juli 1694 afgesloten.

Damme van Pieter, baljuw van de heerlijkheid Petegem, mededader van de manslag op Adriaen Persyn. Uitspraak proces voor de Raad van Vlaanderen op 16 juli 1689: levenslang verbannen uit alle Spaanse landen. Voortvluchtig. Zie Deel 3 **138v**.

169v Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 400 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 18 september 1694 afgesloten. Zie hoger punt 5 i.v.m. bedenkingen bij het al dan niet rechtmatig zijn van deze *remissie*

ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

Bontinck Jan Baptiste, **169v**, heeft Pieter Goeminne gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 2 oktober 1694 afgesloten.

Buyck Jan uit Eeklo, **176v** heeft op 16 oktober 1694 *insulten en violentiën begaen over den persoon van Joos vande Voorde, commys van het comptoir tot Sint Laurens*. Hij heeft schriftelijk *abolitie* gevraagd aan de Koning. Het Hof oordeelt dat vermeld verzoek juridisch volledig in orde is. Als straf dient hij in het Consistorie God en Justitie vergiffenis te vragen en de proceskosten te betalen. Bovendien moet hij beloven dat hij Joos van de Voorde in de toekomst *niet en sal misdoen*. De zaak werd op 16 oktober 1694 afgesloten.

Lamme? Bauduin uit Nevele, **179r**, heeft Adriaen Boom gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 200 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 5 maart 1695 afgesloten.

Brakelaire de Pieter, **182r**, heeft Joachim Hermes gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 28 januari 1696 afgesloten.

Pollier Jan Pieter François, **182r**, heeft een Engelse soldaat gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 3 maart 1696 afgesloten.

Meulemeester de Guillaume Schepen van Petegem, mededader van de manslag op Adriaen Persyn - Uitspraak proces op 16 juli 1689: levenslang verbannen uit alle Spaanse landen. Voortvluchtig. Zie Deel 3 **138v**.

182v Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 17 maart 1696 afgesloten. Zie hoger punt 5 i.v.m. bedenkingen bij het al dan niet rechtmatig zijn van deze *remissie*.

Censier Jan, **184r**, heeft Roelof Flores gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 21 juli 1696 afgesloten.

Soomkens Franchois, zoon van François, **184r**, heeft Jan de *Stekere?* gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 31 juli 1696 afgesloten.

Pauwels Lieven zoon van Jan, **184v**, heeft Josyntien van Buylaere gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 28 september 1696 afgesloten.

Neesens Pieter uit Wetteren, **184v**, heeft Michiel van Wynaerde gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 10 november 1696 afgesloten.

ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

Barbier Jan uit Kruishoutem, **186r**, heeft Jan Tytgadt gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 7 september 1697 afgesloten.

Simoens Gaspar, **186r**, heeft Hendericq Bauduins gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 45 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 12 oktober 1697 afgesloten.

Wilde de Jan, **186r**, heeft Lieven van Doorisele? gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 28 november 1697 afgesloten.

Ruelle de la Lieven, **186r**, heeft Joos de Cocq uit Balegem gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 29 november 1697 afgesloten.

Haghebaert François Théodor, **186v**, Alexander van Volde? gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 31 december 1697 afgesloten.

Wesemael Cornelis, **186v**, heeft Gillis Labey gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 13 juli 1697 afgesloten.

Buerman Jacob uit Moerbeke, **186v**, heeft Pagier? Baert gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 27 juli 1697 afgesloten.

Janssens Mattheus uit Kalken, **186v**, heeft Pieter Hubrecht gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete werd de zaak op 27 juli 1697 afgesloten.

Berteloot Augustyn landsman uit Sysese, **186v**, heeft Herman Hendricx gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 15 maart 1698 afgesloten.

Vuyst de Pieter, **186v**, heeft Robert de Wintere gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 300 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 10 mei 1698 afgesloten.

Spittael Abraham, **189r**, heeft Joos Lagasse gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 4 oktober 1698 afgesloten.

Haveloose d' Pieter Ignaes, **189v**, heeft Pieter van Severen gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 72 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 25 oktober 1698 afgesloten.

Mauritio Jan Baptiste, **189v**, heeft *den Captiain van Baye* gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden

ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

boete aan de Koning werd de zaak op 17 januari 1699 afgesloten.

Clerck de Walter, **191v**, heeft Lieven de Bock gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 7 februari 1699 afgesloten.

Groote de Adriaen, **197v**, heeft Hendericq de Groote gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 11 april 1699 afgesloten.

Harix Jan, **198v**, heeft Jacques de Vlieghere gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 12 september 1699 afgesloten.

Loet Adriaen, **198v**, heeft Adriaen Longheval gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 19 september 1699 afgesloten.

Courtens Guillaume, **199r**, heeft Adriaen de Jaeghere gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 3 oktober 1699 afgesloten.

Suttere de François uit Velzeke, **199r**, heeft Jan van Ackere gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 21 november 1699 afgesloten.

Lievens Jan, **201v**, heeft François Verbeke gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 27 februari 1700 afgesloten.

Gysels Pieter uit Lebbeke, **202r**, heeft Adriaen Ghys gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 13 maart 1700 afgesloten.

Suttere de Gerard uit Sint Niklaas, **202r**, heeft Joos Buys gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 20 maart 1700 afgesloten.

Rabats Jan Baptiste uit Diksmuide, **202r**, heeft Philips Hindele gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 27 maart 1700 afgesloten.

Berkens François, **202r**, heeft Jacques Balckens gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 24 april 1700 afgesloten.

Sobry Michiel uit Polinkhove, **207v**, heeft Hendricq Cane gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 25 september 1700 afgesloten.

ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

- Backenaere? Jacob én Pieter Coopman, **209v**, hebben iemand gedood. waarvan de naam niet vermeld is. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden. Ze dienen respectievelijk 72 gulden, 36 en nog eens 36 gulden boete aan de Koning te betalen. De zaak werd op 22 april 1701 afgesloten.
- Secq Niclais uit Eesen, **210r**, heeft Jan Baptiste Allin? eveneens uit Eesen gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 7 mei 1701 afgesloten.
- Bunse Jooris uit Wondelgem, **210r**, heeft Jan Thienpont gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 1 juli 1701 afgesloten.
- Lodyn Jan zoon van Jacques uit Horelbeke, **211r**, heeft Arnaut Keuterick gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 3 december 1701 afgesloten.
- Schelfhaut Pieter uit Waasmunster, **211r**, heeft Melchior Versmissen gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 17 december 1701 afgesloten.
- Maretz des François, **211r**, heeft Jan Baptiste de Bazel gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 27 mei 1702 afgesloten.
- Bailly de Jacques Philips, **211v**, heeft Philippe Potrys? gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 31 juli 1702 afgesloten.
- Glorieuz Louis, **212v**, heeft Jacques Sallembier gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 24 november 1702 afgesloten.
- Poortere de Thomas, **213r**, heeft François Stalins gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 23 december 1702 afgesloten.
- Bultinck Jacques uit Eeklo, **214r**, heeft Charles Causemaker gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 9 juni 1703 afgesloten.
- Remoortere van Remys, **214r**, heeft Adriaen Ramont gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 75 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 16 juni 1703 afgesloten.
- Soete de Lieven uit Tielt, **216r**, heeft Jan de Clercq gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 16 februari 1704 afgesloten.
- Vichte vander Jacques uit Gent, **216r**, heeft Pieter Richo gedood. Het verzoek
- ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 19 juli 1704 afgesloten.

Clercq de Jacob uit Sinte Kruis, **216r**, heeft Joos Clays gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 11 [ofwel 2] oktober 1704 afgesloten.

Seure Andries uit Zevenkote, **216r**, heeft François Tack gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 17 oktober 1704 afgesloten.

Glorieux Pauwels, **216r**, heeft Joos Hooflan gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 30 oktober 1704 afgesloten.

Chane Jan uit Bellegem, **219v**, heeft Joos Coucke, sergeant van de parochie Sint Denys, gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 5 december 1705 afgesloten.

Joos Jan uit Basel, **219v**, heeft Catharine van Bogaert gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 16 januari 1706 afgesloten.

Smet de Marten uit Tielt, **219v**, heeft Huybrecht Hendricx gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 4 februari 1706 afgesloten.

Petit Niclaeys, **220r**, heeft Auger? Griffaen gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 17 april 1706 afgesloten.

Keyzere de François, **220r**, heeft Pieter Bollaert gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 8 mei 1706 afgesloten.

Crayenest van Guillaume, **220r**, heeft Adriaen Breeckpot gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 19 juni 1706 afgesloten.

Hardy Joseph, **222v**, heeft Carel Rudels gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 28 januari 1708 afgesloten.

Meyere de Cornelis Théodor, **222v**, heeft Hendrick Luttgens gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 72 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 8 februari 1708 afgesloten.

Ameels Pieter én Ameels Louis, gebroeders uit Ronse, **223r**, hebben Jan Roman gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 72

ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

gulden boete aan de Koning werd de zaak op 24 februari 1708 afgesloten.

Hont d' Jan uit Nazareth, **225r**, heeft Joos de Bouver gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 72 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 2 maart 1709 afgesloten.

Balde Hendrick uit Brugge, **225v**, heeft Adriaen Bakelant gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 8 juni 1709 afgesloten.

Barbier Jan uit Oeselgem, **225v**, heeft François de Voldere gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 31 oktober 1711 afgesloten.

Vuyttendaele van Jan uit Zaffelare, **225v**, heeft Pieter Braeke gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 70 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 23 maart 1712 afgesloten.

Brouckaert Baltazar, **225v**, heeft Geraerd Bertens, officier in Wetteren gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 15 oktober 1712 afgesloten.

Ramout Raphael uit Kortrijk, **227r**, heeft de huisvrouw van Alexander Ideclaus? gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 9 december 1713 afgesloten.

Bock le Philippe, **227r**, heeft Jan Cappelle gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 9 december 1713 afgesloten.

Clippelere de Pieter, **227r**, heeft Pieter van Goethem gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden. Oorspronkelijk werd een boete op 36 gulden geëist, maar omwille van 'zijn sobere staat' werd ze later verminderd. Op 14 maart 1714 werd de zaak afgesloten.

Nevejans de Pieter Anthone wonend in Gent, **228r**, heeft op 15 augustus 1712 Pieter Verwilst zoon van Pieter, gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 72 gulden boete werd de zaak op 15 september 1714 afgesloten. De dader werd vrijgelaten en wie voor hem borg stond, werd van alle verplichtingen die in verband met deze zaak aangegaan werden, ontheven

Speliers François uit Ronse, **228r**, heeft Olivier le Fèbre gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 72 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 12 januari 1715 afgesloten.

Hautte van Lieven uit het Land van Aalst, **228r**, heeft Carel van Hassel??? gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 5 december 1716 afgesloten.

ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

Verpoort François uit Berchem, **229v**, heeft Gillis Guillamest? gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 1??? gulden boete aan de Koning werd de zaak op 6 maart 1717 afgesloten.

Verpiete Jacobus brouwer uit Tielt, **231v**, heeft op 19 mei 1714 Jeremias van Acker uit Tielt gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 72 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 7 maart 1716 afgesloten.

Segaert Gratiaen, **232r**, wonend in het gehucht van Frémond *Terre Franche* in de kasselrij van Ath, heeft op 12 mei 1714 Benedictus Henicq gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 72 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 7 maart 1716 afgesloten.

Heynaert Pieter landsman uit Komen in de kasselrij Ieper, **232v**, heeft op 13 januari 1706 Pieter le Grand, ook uit Komen, gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 24 juli 1717 afgesloten.

Putte vande Joseph uit Slijpe, **237r**, heeft Jacob Baert gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 11 september 1717 afgesloten.

Tollenaere de Ferdinande uit Brugge, **239v**, heeft Charles Simons gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 72 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 6 mei 1718 afgesloten.

Fourmanoy Louis, Gent, **260r**, heeft op 18 februari 1715 Lucas de Backer, eveneens Gent, gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 72 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 21 februari 1721 afgesloten.

Vreede de Pieter uit Zwijndrecht in het Land van Waas, **262r**, heeft op 15 mei 1707 Jacob Daneelsens gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 12 juli 1721 afgesloten.

Schaepen Pieter, zoon van Jan, geboren in Stockhausen en wonend te Brugge, **262v**, heeft op 5 december 1720 Jan Baptiste Martens gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 19 juli 1721 afgesloten.

Coene Pieter Franchoyt uit Houtem in de kasselrij Veurne, **262v**, heeft op 18 april 1720 Carel Halewyn gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 100 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 26 juli 1721 afgesloten.

Meersschant Joos uit Munkzwalm, **279r**, heeft op 19 december 1719 op de parochie van Pauwel Haulem? op de heerlijkheid van Sint Pieters Berghe, Pieter de Visschere, gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na

ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

betaling van 50 gulden boete werd de zaak op 11 juli 1722 afgesloten.

Farge la François Louis uit Gent, **280v**, heeft op 3 december 1721 jonkheer Henderick Carel Joseph de Pape *heere van Allebast* gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 36 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 10 oktober 1722 afgesloten.

Grave de Adriaen uit Avelgem, **281r**, heeft in Avelgem op 21 oktober 1720 Jacqueline van Tomme, huisvrouw van Anthonne Gheenens, gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 72 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 30 januari 1723 afgesloten.

Steene van Adriaen, **286v**, zoon van Christiaens, heeft Pieter Hoetens gedood. Het verzoek tot *remissie* werd juridisch volledig in orde bevonden en na betaling van 50 gulden boete aan de Koning werd de zaak op 18 september 1723 afgesloten.

Opmerking. Volgend geval betreft geen *remissie*, maar een rechtzetting van een rechterlijke dwaling.

Jonckheere de Jan, Deel 4, **218v**, eertijds groothandelaar in o.a. Rijnse wijnen was slachtoffer van een gerechtelijke dwaling na een valse verklaring van Christoffel Hoort en zit reeds vier jaren in de gevangenis. Hij verzoekt het Hof schriftelijk om vrijlating. Het Hof erkent zijn dwaling en laat hem vrij op 12 november 1705.

9. Gevallen van *remissie* in alfabetische orde (14.02.1671-18.09.1723).

??? d' Jacques, **68r**, werd door Mathieu le Men??? gedood. Zie punt 8.

??? Jan, **66r**, werd door Jan Delbare gedood. Zie punt 8.

Acker van Jeremias uit Tielt, **231v**, werd door Jacobus Verpiete uit Tielt gedood. Zie pt 8.

Ackere van Jan, **199r**, werd door François de Suttere gedood. Zie punt 8.

Adriaensens Philips, **93v**, doodde Jan van Viesen?. Zie punt 8.

Adriaenssens Jan, **111v**, werd door Gillis de Coninck gedood. Zie punt 8.

Allin? Jan Baptiste uit Eesen, **210r**, werd door Niclais Secq uit Eesen gedood. Zie pt 8.

Ameels Louis en Ameels Pieter, gebroeders uit Ronse, **223r**, doodden Jan Roman. Zie pr 8.

Ameels Pieter en Ameels Louis, gebroeders uit Ronse, **223r**, doodden Jan Roman. Zie pt 8.

Assenede van Niclays, **56v**, doodde Amius? Galvel?. Zie punt 8.

Backenaere? Jacob, **209v**, en Coopman Pieter doodden een onbekende. Zie punt 8.

Backer de Lucas uit Gent, **260r**, werd door Louis Fourmanoy uit Gent gedood. Zie punt 8.

Baert Jacob, **237r**, werd door Joseph vande Putte uit Slype gedood. Zie punt 8.

Baert Pagier?, **186v**, werd door Jacob Buerman uit Moerbeke gedood. Zie punt 8.

Baes Gheeraert, **42v**, werd door Jean Baes gedood. Zie punt 8.

Baes Jan, **120v**, werd door Marten Heindricx gedood. Zie punt 8.

Baes Jean,zn v Christiaen, **42v**, doodde Gheeraert Baes. Zie punt 8.

Bailly de Jacques Philips, **211v**, doodde Philippe Potrys?. Zie punt 8.

Bakelant Adriaen, **225v**, werd door Hendrick Balde gedood. Zie punt 8.

Balckens Jacques, **202r**, werd door François Berkens gedod. Zie punt 8.

Balde Hendrick uit Brugge, **225v**, doodde Adriaen Bakelant. Zie punt 8.

Barbier Jan uit Kruishoutem, **186r**, doodde Jan Tytgadt. Zie punt 8.

Barbier Jan uit Oeselgem, **225v**, doodde François de Voldere. Zie punt 8.

Bastynck Jan Baptiste, **65v**, werd door Jacques Coppens gedood. Zie punt 8.

Bauduins Hendericq, **186r**, werd door Gaspar Simoens gedood. Zie punt 8.

ROGIERS G., Bijlage bij de Delen 1, 2, 3 en 4: Het verlenen van *remissie* door de koning aan de dader van een manslag in de periode 1671-1723.

Bazel de Jan Baptiste, **211r**, werd door François des Maretz gedood. Zie punt 8.
 Begyn Cornelis, **64v**, werd door Jan Hélaout gedood. Zie punt 8.
 Belleghem van Jacques, **79v**, werd door Adrien de Wittebolle gedood. Zie punt 8.
 Berghe vanden Jacques, **136r**, werd door Guislain Daby gedood. Zie punt 8.
 Berghe vanden Pieter uit Zelzate, **152r**, doodde Pieter Hamerlinck. Zie punt 8.
 Berkens François, **202r**, doodde Jacques Balckens. Zie punt 8.
 Berteloot Augustyn landsman uit Sysele, **186v**, doodde Herman Hendricx. Zie punt 8.
 Bertens Geraerd, ambten. in Wetteren, **225v**, werd door Baltazar Brouckaert gedood. Zie pt8.
 Besige de Roelant, **82v**, doodde Laureys? Temmerman. Zie punt 8.
 Beydens Jan, **41v**, doodde Diego de Villegas. Zie punt 8.
 Bildere de Jan, **24r**, doodde Arendt de Busschere. Zie punt 8.
 Block de Adriaen, **82r**, doodde Joos Ste???. Zie punt 8.
 Blondel Jan, **28v**, werd door Jan Morre gedood. Zie punt 8.
 Bock de François, **136r**, werd door Theodor Peeters gedood. Zie punt 8.
 Bock de Lieven, **191v**, werd door Walter de Clerck gedood. Zie punt 8.
 Bock de Lieven, **27r**, werd door François van Borst gedood. Zie punt 8.
 Bock de Pieter, **68r**, doodde Michiel Keppens. Zie punt 8.
 Bock le Philippe, **227r**, doodde Jan Capelle. Zie punt 8.
 Bogaerde van Antone Joseph, **82v**, doodde Arnoudt vanden Sluys. Zie punt 8.
 Bogaert van Catharine, **219v**, werd door Jan Joos uit Basel gedood. Zie punt 8.
 Bois du Paulus?, **42v**, werd door Jan Rommelaere gedood. Zie punt 8.
 Bollaert Pieter, **220r**, werd door François de Keyzere gedood. Zie punt 8.
 Bolle François, **42r**, werd door Jan Braem gedood. Zie punt 8.
 Bon le Estienne, **82r**, werd door Jean Commere gedood. Zie punt 8.
 Bontinck Jan Baptiste, **169v**, doodde Pieter Goeminne. Zie punt 8.
 Boom Adriaen, **179r**, werd door Bauduin Lamme gedood. Zie punt 8.
 Borre van Jan, **27r**, doodde Mahieu Hannelet?. Zie punt 8.
 Borst van François, **27r**, doodde Lieven de Bock. Zie punt 8.
 Bossche vanden Gillis, **120v**, doodde Joseph de Langhe. Zie punt 8.
 Bouckinay Cornelis, **9v**, werd door François de Sweervelde gedood. Zie punt 8.
 Boussemaere Carel uit *Silleghem* (Zedelgem), **148v**, doodde Jooris Logghe. Zie punt 8.
 Bouver de Joos, **225r**, werd door Jan d' Hont gedood.
 Boxtale van Pieter, **144r**, werd door François Lippens gedood. Zie punt 8.
 Brabander de Joos, **9v**, werd door Jan Meerschaert gedood. Zie punt 8.
 Brabander de Melchior, **56r**, doodde Lieven van Cauwenberghe. Zie punt 8.
 Braeke Pieter, **225v**, werd door Jan van Vuyttendale gedood. Zie punt 8.
 Braem Jan, **42r**, doodde François Bolle. Zie punt 8.
 Brakelaire de Pieter, **182r**, doodde Joachim Hermes. Zie punt 8.
 Brande vanden Jan, **143v**, werd door Jan de Somer gedood. Zie punt 8. q
 Breeckpot Adriaen, **220r**, werd door Guillaume van Crayenest gedood. Zie punt 8.
 Breydel Carel, **131v**, doodde Pieter Moens. Zie punt 8.
 Broecke vanden Matthys, **111v**, werd door Pieter vander Meeren gedood. Zie punt 8.
 Brouckaert Baltazar, **225v**, doodde Geraerd Bertens ambten.in Wetteren. Zie punt 8.
 Broucke vanden Amelberghe, **78v**, werd door Carel de Scheppere gedood. Zie punt 8.
 Broucke vanden Jan, **131v**, werd door Antone Joseph Donine? gedood. Zie punt 8.
 Brugghevan Jan, **133r**, werd door Pauwels Gallant gedood. Zie punt 8.
 Bruneel Jan, **65r**, werd door Jan Droesbeke gedood. Zie punt 8.
 Bruylant Jooris, **26v**, doodde Christoffel du Pont. Zie punt 8.
 Bruylant Pieter, **147v**, werd door Adriaen Bruylant gedood. Zie punt 8.
 Bruyllant Adriaen uit Hofstade, **147v**, doodde Pieter Bruylant. Zie punt 8.

Buerman Jacob uit Moerbeke, **186v**, doodde Pagier? Baert. Zie punt 8.
 Bultinck Jacques uit Eeklo, **214r**, doodde Charles Causemaker. Zie punt 8.
 Bunse Jooris uit Wondelgem, **210r**, heeft Jan Thienpont gedood. Zie punt 8.
 Busschere de Arendt, **24r**, werd door Jan de Bildere gedood. Zie punt 8.
 Buyck Jan uit Eeklo, **176v**, beging zware *insulten ende violentiën* op Joos vande Voorde. dus geen manslag maar een ander delict **Zie punt 8**.
 Buylaere Marcus, **56r**, doodde Robert Cantelet?. Zie punt 8.
 Buylaere van Josyntien, **184v**, werd door Lieven Pauwels gedood. Zie punt 8.
 Buys Joos, **202r**, werd door Gerard de Suttere uit Sint Niklaas gedood. Zie punt 8.
 Buysens Jaspert, **42r**, doodde Lieven de Merlier. Zie punt 8.
 Caluwaert Rycquaert, **105r**, doodde Pieter Gonaert. Zie punt 8.
 Caluwe de Jan, **116r**, doodde Hans Valentyn. Zie punt 8.
 Cane Hendricq, **207v**, werd door Michiel Sobry uit Polinkhove gedood. Zie punt 8.
 Canoen Pieter, **65r**, werd door Jooris Kiercken gedood. Zie punt 8.
 Cantelet? Robert, **56r**, werd door Marcus Buylaere gedood. Zie punt 8.
 Capelle Jan, **227r**, werd door Philippe le Bock gedood. Zie punt 8.
 Carpentier Marie, **45r**, werd door Maximiliaen de Hem gedood. Zie punt 8.
 Casetta Theophile, **97v**, doodde Gabriel Pierssens. Zie punt 8.
 Cattoir Cathelyne, **9v**, werd door Lieven Cattoir gedood. Zie punt 8.
 Cattoir Lieven zn v Joos, **9v**, doodde Cathelyne Cattoir. Zie punt 8.
 Causemaker Charles, **214r**, werd door Jacques Bultinck uit Eeklo gedood. Zie pt 8.
 Cauwenberghe van Lieven, **56r**, werd door Melchior de Brabander gedood. Zie punt 8.
 Censier Jan, **184r**, doodde Roelof Flores. Zie punt 8.
 Chane Jan uit Bellegem, **219v**, doodde Joos Coucke. Zie punt 8.
 Chaye? Joos, **151r**, doodde Gislain de Meyere. Zie punt 8.
 Clays Joos, **216r**, werd door Jacob de Clercq uit Sinte Kruis gedood. Zie punt 8.
 Clays Zegher zn v François, **97v**, doodde Janneken Hautteman vr v Lieven Allaert. Zie punt 8.
 Cleene de Josse, **26v**, doodde Jean Verstichele. Zie punt 8.
 Clerck de Walter, **191v**, doodde Lieven de Bock. Zie punt 8.
 Clercq de Jacob uit Sinte Kruis, **216r**, doodde Joos Clays. Zie punt 8.
 Clercq de Jan, **105r**, werd door Philips Sarteel gedood. Zie punt 8.
 Clercq de Jan, **216r**, werd door Lieven de Soete gedood. Zie punt 8.
 Clippelere de Pieter, **227r**, doodde Pieter van Goethem. Zie punt 8.
 Cockman Jacques, **82v**, doodde Carel Pattyn. Zie punt 8.
 Cocq de Joos uit Balegem, **186r**, werd door Lieven de la Ruelle gedood. Zie punt 8.
 Cocquyt Andries, **127v**, werd door Marten Legghe gedood. Zie punt 8.
 Coene Pieter Franchois uit Houtem kasselrij Veurne, **262v**, doodde Carel Halewyn. Zie pt 8.
 Cokere de Octave, **42v**, doodde Jan van Doorislaere en Joos van Heule. Zie punt 8.
 Commere Jean, **82r**, doodde Estienne le Bon. Zie punt 8.
 Coninck de Gillis, **111v**, doodde Adriaen Noels en Jan Adriaenssens. Zie punt 8.
 Coopman Pieter, **209v**, en Backenaere? Jacob doodden een onbekende. Zie punt 8.
 Coorenaert Anthone, **3v**, doodde Philips Vincent. Zie in punt 8.
 Coppens Jacques, **65v**, doodde Jan Baptiste Bastynck?. Zie punt 8.
 Cornelis Abrahams, **82r**, doodde Robert Keynaert. Zie punt 8.
 Cornelis Herman, **148v**, doodde Servaes Wyckhuyse. Zie punt 8.
 Coucke Joos, sergeant parochie Sint Denys, **219v**, werd door Jan Chane gedood. Zie punt 8.
 Courtens Guillaume, **199r**, doodde Adriaen de Jaeghere. Zie punt 8.
 Craene de Loys, **131v**, doodde Jan de Smet. Zie punt 8.
 Crayenest van Guillaume, **220r**, doodde Adriaen Breeckpot. Zie punt 8.
 Croock de Guillaume, **144r**, werd door Christiaen Mannens gedood. Zie punt 8.

Daby Guislain, **136r**, doodde Jacques vanden Berghe. Zie punt 8.
 Damme van Pieter, **27r**, werd door Pieter Danen gedood. Zie punt 8.
 Damme van Pieter, balj. van Petegem, **169v**, mededader manslag op Adriaen Persyn. **Zie begin punt 8.**
 Daneels Jan, **131v**, werd door Hendrick Dhamere gedood. Zie punt 8.
 Daneelsens Jacob, **262r**, werd door Pieter de Vreede uit Zwijndrecht gedood. Zie punt 8.
 Danen Pieter, **27r**, doodde Pieter van Damme. Zie punt 8.
 Dauwe Pieter, **8r**, doodde Maryn Verooten. Zie punt 8.
 Debbaut Andries, **24r**, werd door Pieter Ramont gedood. Zie punt 8.
 Delbare Jan, **66r**, doodde Jan ????. Zie punt 8.
 Delgado Andries, **70v**, zijn kind werd door Antone Vermeire gedood. Zie punt 8.
 Dhamere Hendrick, **131v**, doodde Jan Daneels. Zie punt 8.
 Dhanens Jan, **102v**, werd door Jan Haeck gedood. Zie punt 8.
 Dhont Jan Baptiste, **140v**, doodde Theodor vander Meersche. Zie punt 8.
 Dhont Joos, **102v**, doodde De??? Sorteers. Zie punt 8.
 Dicx Pieter, **78v**, doodde Jacques Zeghers. Zie punt 8.
 Dier de Marcus, **26v**, werd door Jacques Floré gedood. Zie punt 8.
 Donck vander Joos, **121v**, doodde Pieter van Heulen. Zie punt 8.
 Donine? Antone Joseph, hr van Bossuyt, **131v**, doodde Jan vanden Broucke. Zie punt 8.
 Doorisele van Lieven, **186r**, werd door Jan de Wilde gedood. Zie punt 8.
 Doorislaere van Jan, **42v**, werd door Octavie de Cokere gedood. Zie punt 8.
 Dours de Pierre, **65r**, doodde Richard le Ghys. Zie punt 8.
 Droesbeke Jan, **65r**, doodde Jan Bruneel. Zie punt 8.
 Ducq le Philippe, **116r**, doodde Marten Verrooten. Zie punt 8.
 Dullaert Pieter, **163v**, doodde het kind van Joos Moreau. Zie punt 8.
 Eeden van Gillis, **60v**, doodde Adriaen de Reu. Zie punt 8.
 Eeman Adriaen, **42v**, werd door Antone Verleysen gedood. Zie punt 8.
 Erp van Antone, **9v**, doodde Jean Usille. Zie punt 8.
 Farge la François Louis uit Gent, **280v**, doodde Hendrick Carel Joseph de Pape. Zie punt 8.
 Favente? Pierre, **28v**, werd door François Pillie gedood. Zie punt 8.
 Fèbre le Olivier, **228r**, werd door François Speliers uit Ronse gedood. Zie punt 8.
 Floré Jacques, **26v**, doodde Marcus de Dier. Zie punt 8.
 Flores Roelof, **184r**, werd door Jan Censier gedood. Zie punt 8.
 Flue? de le Louys, **65r**, doodde François Pelisere. Zie punt 8.
 Fourmanoy Louis uit Gent, **260r**, doodde Lucas de Backer uit Gent. Zie punt 8.
 Framback Jean, **49r**, doodde Martin Ghel???. Zie punt 8.
 François Jaecques, **131r**, werd door Zegher Strobbe gedood. Zie punt 8.
 Gallant Pauwels, **133r**, doodde Jan Bruggheman. Zie punt 8.
 Galvel? Amius?, **56v**, werd door Niclays van Assenede gedood. Zie punt 8.
 Gautseys Lieven, **92r**, doodde Joseph Pauwels. Zie punt 8.
 Gheenens François, **131r**, doodde Joos Ketels. Zie punt 8.
 Ghel??? Martin, **49r**, werd door Jean Framback gedood. Zie punt 8.
 Gheldere de Jacques, lic. in de Rechten, **165v**, doodde Jacques Rotsaert. Zie punt 8.
 Gheytere de Pieter, **131r**, werd door Christiaen Truyemans gedood. Zie punt 8.
 Ghys Adriaen, **202r**, werd door Pieter Gysels gedood. Zie punt 8.
 Ghys le Richard, **65r**, werd door Pierre de Dours gedood. Zie punt 8.
 Ghysel Jan, **121r**, doodde Jan Wierynck. Zie punt 8.
 Ghysel Jean, **72r**, werd door Jean de Mol gedood. Zie punt 8.
 Glorieux Pauwels, **216r**, doodde Joos Hooflan. Zie punt 8.
 Glorieuz Louis, **212v**, doodde Jacques Sallengier. Zie punt 8.

Goeminne Pieter, **169v**, werd door Jan Baptiste Bontinck gedood. Zie punt 8.
 Goetghebeur Abraham, **45r**, heeft Lieven vande Stocbele gedood. Zie punt 8.
 Goethem van Pieter, **227r**, werd door Pieter de Clippelere gedood. Zie punt 8.
 Golé Charles uit Brugge, **168v**, doodde Ph?. de Pape. Zie punt 8.
 Gonaert Pieter, **105r**, werd door Rycquaert Caluwaert gedood. Zie punt 8.
 Grand le Pieter uit Komen, **232v**, werd door Pieter Heynaert uit Komen gedood. Zie pt 8.
 Grave de Adriaen uit Avelgem, **281r**, doodde Jacqueline van Tomme, vr. van Anthone Gheenens. Zie punt 8.
 Grevelinges van Jan, **63v**, werd door Pieter Smis gedood. Zie punt 8.
 Griffaen Auger?, **220r**, werd door Niclaeys Petit gedood. Zie punt 8.
 Grootte de Adriaen, **197v**, doodde Hendericq de Grootte. Zie punt 8.
 Grootte de Hendericq, **197v**, werd door Adriaen de Grootte gedood. Zie punt 8.
 Gryse de Magdalene, **82r**, werd door haar man Pieter Haeck gedood.
 Guillamest? Gillis, **229v**, werd door François Vervoort uit Berchem gedood. Zie punt 8.
 Gysels Pieter uit Lebbeke, **202r**, doodde Adriaen Ghys. Zie punt 8.
 Haeck Jan, **102v**, doodde Jan Dhanens. Zie punt 8.
 Haeck Pieter, **82r**, doodde zijn huisvrouw Magdalene de Gryse. Zie punt 8.
 Haghebaert François Théodor, **186v**, doodde jonkh. Alexander van Volde. Zie punt 8.
 Halewyn Carel, **262v**, werd door Pieter Franchois uit Houtem gedood. Zie punt 8.
 Hamerlinck Pieter, **152r**, werd door Pieter vanden Berghe gedood. Zie punt 8.
 Hannelet? Mahieu, **27r**, werd door Jan van Borre gedood. zie punt 8.
 Hanssens Pieter, **88v**, doodde een onbekende soldaat. Zie punt 8.
 Hardenoist Joos, **3v**, doodde Jacques van Wynsberghe. Zie punt 8.
 Hardy Joseph, **222v**, doodde Carel Rudels. Zie punt 8.
 Harix Jan, **198v**, doodde Jacques de Vlieghere. Zie punt 8.
 Hassel? van Carel, **228r**, werd door Lieven van Haute gedood. Zie punt 8.
 Haute van Lieven uit het L. van Aalst, **228r**, doodde Carel van Hassel?. Zie punt 8.
 Hautteman Janneken vr v Lieven Allaert, **97v**, werd door Zegher Clays gedood. Zie punt 8.
 Haveloose d' Pieter Ignaes, **189v**, doodde Pieter van Severen. Zie punt 8.
 Hecke van Joos, **93v**, doodde het kind van Jan Ve???. Zie punt 8.
 Heindricx Marten, **120v**, doodde Jan Baes. Zie punt 8.
 Hélaut Jan, **64v**, doodde Cornelis Begyn. Zie punt 8.
 Hem de Maximiliaen, **45r**, doodde Marie Carpentier. Zie punt 8.
 Hendricx Herman, **186v**, werd door Augustyn Berteloot gedood. Zie punt 8.
 Hendricx Huybrecht, **219v**, werd door Marten de Smet gedood. Zie punt 8.
 Henicq Benedictus, **232r**, werd door Gratiaen Segaert gedood. Zie punt 8.
 Hennin Glaude?/Glande?, **41v**, doodde Lieven Piets?/Plets?. Zie punt 8.
 Herman François, **42v**, heeft Jan Herman gedood. Zie punt 8.
 Herman Jan, **42v**, werd door François Herman gedood. Zie punt 8.
 Hermes Joachim, **182r**, werd door Pieter de Brakelaire gedood. Zie punt 8.
 Heule van Joos, **42v**, werd door Octavie de Cokere gedood. Zie punt 8.
 Heulen van Pieter, **121v**, werd door Joos vander Donck gedood. Zie punt 8.
 Heynaert Pieter landsman uit Komen, **232v**, doodde Pieter le Grand uit Komen. Zie pt 8.
 Hindele Philips, **202r**, werd door Jan Baptiste Rabats uit Diksmuide gedood. Zie pt 8.
 Hoetens Pieter, **286v**, werd door Adriaen van Steene gedood.
 Hofstait? van Gillis, **32v**, werd door Corneius? Voncke gedood. Zie punt 8.
 Honger? d' Jacques, **159r**, doodde Laurens de Rous uit Oostende. Zie punt 8.
 Hont d' Jan uit Nazareth, **225r**, doodde Joos de Bouver. Zie punt 8.
 Hoochbrouck van Abraham, **80r**, werd door Gisbert Hubert Sersanders gedood. Zie punt 8.
 Hooflan Joos, **216r**, werd door Pauwels Glorieux gedood. Zie punt 8.

Houcke Jan, **57r**, werd door Andries Loridon gedood. Zie punt 8.
 Hubrecht Pieter, **186v**, werd door Mattheus Janssens uit Kalken gedood. Zie punt 8.
 Hulle van Pieter, **82r**, werd door Jan vander Vinck gedood. Zie punt 8.
 Hullebusch Adr?, **79v**, werd door Emerentiana? van Slabbeke, wed. R??? Blocquo, én door haar zoon Albertus Brocquy? gedood. Zie punt 8.
 Ideclaus? Alexander, **227r**, zijn huisvr. werd door Raphaël Ramout gedood. Zie punt 8.
 Impens Jan, **142r**, doodde Joos vander Straeten. Zie punt 8.
 Inghels Bauduyn, **7v**, doodde Niclays Antone Stevens. Zie punt 8.
 Iseghem van Pieter, **144r**, doodde Anthonne Maenhaut. Zie punt 8.
 Jaeghere de Adriaen, **199r**, werd door Guillaume Courtens gedood. Zie punt 8.
 Jaex Cornelis uit Nieuwpoort, **159r**, doodde Jacques Mynen. Zie punt 8.
 Janssens Mattheus uit Kalken, **186v**, doodde Pieter Hubrecht. Zie punt 8.
 Janssens Pieter, **124r**, doodde François de Legghe. Zie punt 8.
 Jonghe de Jan, **120v**, doodde Carel Ryckaert. Zie punt 8.
 Joos Jan uit Basel, **219v**, doodde Catharine van Bogaert. Zie punt 8.
 K??? Jan, **88v**, werd door Philips de Smet gedood. Zie punt 8.
 Ketels Joos, **131r**, werd door François Gheenens gedood. Zie punt 8.
 Keuterick Arnaut, **211r**, werd door Jan Lodyn gedood. Zie punt 8.
 Keynaert Robert, **82r**, werd door Abrahams Cornelis gedood. Zie punt 8.
 Keyzere de François, **220r**, doodde Pieter Bollaert. Zie punt 8.
 Kiercken Jooris, **65r**, doodde Pieter Canoen. Zie punt 8.
 Labey Gillis, **186v**, werd door Cornelis Wesemael gedood. Zie punt 8.
 Lagasse Joos, **189r**, werd door Abraham Spittael gedood. Zie punt 8.
 Lamme Bauduin uit Nevele, **179r**, doodde Adriaen Boom. Zie punt 8.
 Langhe de Joseph, **120v**, werd door Gillis vanden Bossche gedood. Zie punt 8.
 Legghe de François, **124r**, werd door Pieter Janssens gedood. Zie punt 8.
 Legghe Marten, **127v**, doodde Andries Cocquyt. Zie punt 8.
 Leyne de Niclays, **82r**, doodde een vreemde bootgezel. Zie punt 8.
 Lievens Jan, **201v**, doodde François Verbeke. Zie punt 8.
 Lippens François, **144r**, doodde Pieter van Boxtale; Zie punt 8.
 Lodyn Jan uit Horelbeke, zn van Jacques, **211r**, doodde Arnaut Keuterick. Zie punt 8.
 Loet Adriaen, **198v**, doodde Adriaen Longheval. Zie punt 8.
 Logghe Jan uit Lichtervelde, **157r**, doodde Passchier Sellekens. Zie punt 8.
 Logghe Jooris, **148v**, werd door Carel Boussemaere gedood. Zie punt 8.
 Lokeren van Gillis, **131v**, werd door François Patteet gedood. Zie punt 8.
 Lombaerd Joos, **117v**, werd door François de Schryvere gedood. Zie punt 8.
 Longheval Adriaen, **198v**, werd door Adriaen Loet gedood. Zie punt 8.
 Loot de Pieter, **135r**, werd door Jan de Raet gedood. Zie punt 8.
 Loridon Andries, **57r**, doodde Jan Houcke. Zie punt 8.
 Loryncof Jan, **9v**, werd door Guillaume vander Perre gedood. Zie punt 8.
 Luttgens Hendrick, **222v**, werd door Cornelis Théodor de Meyere gedood. Zie punt 8.
 Luwe? de Pieter, **145r**, doodde Anthonne Verneule? Zie punt 8.
 Maenhaut Anthonne, **144r**, werd door Pieter van Iseghem gedood. Zie punt 8.
 Maenhaut Joos, **140v**, doodde Pieter Verstelt. Zie punt 8.
 Maere de Gillis, **66v**, werd door François de Munster gedood. Zie punt 8.
 Mahieu Adriaen, **65r**, werd door Joos vande Walle gedood. Zie punt 8.
 Man de Jan, **135r**, werd door Louys Storme gedood. Zie punt 8.
 Man de Olivier, **79r**, doodde Philips Wastyn. Zie punt 8.
 Mannens Christiaen uit Eeklo, **144r**, doodde Guillaume de Croock. Zie punt 8.
 Marez des François, **211r**, doodde Jan Baptiste de Bazel. Zie punt 8.

Marievoorde van Cornelis, **138v**, doodde François Sussaert. Zie punt 8.
 Marievoorde van Jan Baptiste, **131v**, doodde François Smessaert. Zie punt 8.
 Martens Jan Baptiste, **262v**, werd door Pieter Schaepe uit Brugge gedood. Zie punt 8.
 Matthys Cornelis, **65v**, doodde Niclais Matthys. Zie punt 8.
 Matthys Marten, **160v**, werd door Jan van Wachelghem gedood. Zie punt 8.
 Matthys Niclais, **65v**, werd door Cornelis Matthys gedood. Zie punt 8.
 Mauritio Jan Baptiste, **189v**, doodde *den Captain van Baye*. Zie punt 8.
 Meeren vander Pieter, **111v**, doodde Matthys vanden Broecke. Zie punt 8.
 Meerschaert Jan, **9v**, doodde Joos de Brabander. Zie punt 8.
 Meersche vander Theodor, **140v**, werd door Jan Baptiste Dhont gedood. Zie punt 8.
 Meersschaut Joos uit Munkzwalm, **279r**, doodde Pieter de Visschere. Zie punt 8.
 Melle van Jacques, **23v**, werd door Lucas van Melle gedood. Zie punt 8.
 Melle van Lucas, **23v**, doodde Jacques van Melle. Zie punt 8.
 Men??? le Matthieu, **68r**, doodde Jacques d' ???. Zie punt 8.
 Merlier de Lieven, **42r**, werd door Jaspert Buysens gedood. Zie punt 8.
 Meuleman Adriaen, **113v**, werd door Jan de Moor gedood. Zie punt 8.
 Meulemeester de Guillaume, schepen v Petegem, **182v**, mededader manslag op Adriaen Persyn. **Zie begin punt 8.**
 Meyere de Cornelis Théodor, **222v**, doodde Hendrick Luttgens. Zie punt 8.
 Meyere de Gislain, **151r**, werd door Joos Chaye? gedood. Zie punt 8.
 Minne Pieter, **92r**, doodde Jan Vereecken. Zie punt 8.
 Moens Pieter, **131v**, werd door Carel Breydel gedood. Zie punt 8.
 Mol de Jean, **72r**, heeft Jean Ghysel gedood. Zie punt 8.
 Moor de Jan, **113v**, doodde Adriaen Meuleman. Zie punt 8.
 Moreau Joos, **163v**, zijn kind werd door Pieter Dullaert gedood. Zie punt 8.
 Morre Jan, **28v**, doodde Jan Blondel. Zie punt 8.
 Munster? de François, **66v**, doodde Gillis de Maere. Zie punt 8.
 Mynen Jacques, **159r**, werd door Cornelis Jaex gedood. Zie punt 8.
 Neesens Pieter uit Wetteren, **184v**, doodde Michiel van Weynaerde. Zie punt 8.
 Neste vanden Pieter, **72r**, doodde Jan Verhaeghen. Zie punt 8.
 Nevejans Pieter Anthone uit Gent, **228r**, doodde Pieter Verwilst, zn v Pieter. Zie punt 8.
 Noels Adriaen, **111v**, werd door Gillis de Coninck gedood. Zie punt 8.
 Noorman Jan François, **65r**, werd door Alexandre Schiets gedood. Zie punt 8.
 Olleyn Steven, **85r-88v**, werd door François de Voocht gedood. Zie punt 8.
 Otte Lieven, **26v**, werd door Lieven Verbarre gedood. Zie punt 8.
 Overvelt van Jan, **116r**, doodde Ghilebert Vervacq. Zie punt 8.
 Paendrooghe Michiel, **82r**, doodde een Hollandse soldaat. Zie punt 8;
 Pape de Carel Joseph jonkh., **280v**, werd door François Louis la Farge gedood. Zie punt 8.
 Pape de Ph?., **168v**, werd door Charles Golé gedood. Zie punt 8.
 Patteet François, **131v**, doodde Gillis van Lokeren. Zie punt .
 Patyn Carel, **82v**, werd door Jacques gedood. Zie punt 8.
 Pauwels Joseph, **92r**, werd door Lieven Gautseys gedood. Zie punt 8.
 Pauwels Lieven zn v Jan, **184v**, doodde Josyntien van Buylaere. Zie punt 8.
 Peeters Theodor, **136r**, doodde François de Bock. Zie punt 8.
 Pelisere François, **65r**, werd door Louys de le Flue? gedood. Zie punt 8.
 Peperstraete van Pieter, **43r**, heeft Pieter Pisonie? gedood. Zie punt 8.
 Perre vander Guillaume, **9v**, doodde Jan Loryncof. Zie punt 8.
 Persyn Adriaen, **169v**, werd door o.a. Pieter van Damme gedood. **Zie punt 8.**
 Petit Niclaeys, **220r**, doodde Auger? Griffaen. Zie punt 8.
 Pierssens Gabriel, **97v**, werd door Theophile Casetta gedood. Zie punt 8.

Pieters Josse, **12v**, doodde Antone Varre. Zie punt 8.
 Piets?/Plets? Lieven, **41v**, werd door Glaude?/Glande? Hennin gedood. Zie punt 8.
 Pillie François, **28v**, doodde Pierre Favente?. Zie punt 8.
 Pissonie? Pieter, **43r**, werd door Pieter van Peperstraete gedood. Zie punt 8.
 Pollier Jan Pieter François, **182r**, doodde een Engelse soldaat. Zie punt 8.
 Pont du Christoffel, **26v**, werd door Jooris Bruylant gedood. Zie punt 8.
 Poortere de Thomas, **213r**, doodde François Stalins. Zie punt 8.
 Potrys? Philippe, 211v, werd door Jacques Philips de Bailly gedood. Zie punt 8.
 Putte vande Joseph uit Slype, **237r**, doodde Jacob Baert. Zie punt 8.
 Quaethem van Gillis, **2r**, doodde Guillaume de Raedt. Zie punt 8.
 Quaethem van Joos, **142r**, werd door François de Smet gedood. Zie punt 8.
 Quidonce? de Jacques, **91v**, doodde in Brugge iemand (naam niet vermeld). Zie punt 8.
 Rabats Jan Baptiste uit Diksmuide, **202r**, doodde Philips Hindele. Zie punt 8.
 Raedt de Guillaume, **2r**, werd door Gillis van Quaethem gedood. Zie punt 8.
 Raet de Jan, **135r**, doodde Pieter Loot. Zie punt 8.
 Ramont Adriaen, **214r**, werd door Remys van Remoortere gedood. Zie punt 8.
 Ramont Pieter, **24r**, doodde Andries Debbaut. Zie punt 8.
 Ramout Raphaël uit Kortrijk, **227r**, doodde de huisvr. v. Alexander Ideclaus?. Zie pt 8.
 Remoortere van Remys, **214r**, doodde Adriaen Ramont. Zie punt 8.
 Ret du Margriete, **144r**, werd door Steven Severus? gedood. Zie punt 8.
 Reu de Adriaen, **60v**, werd door Gillis van Eeden gedood. Zie punt 8.
 Richo Pieter, **216r**, werd door Jacques vander Vichte uit Gent gedood. Zie punt 8.
 Roman Jan, **223r**, werd door de gebroeders Louis en Pieter Ameels gedood. Zie punt 8.
 Rommelaere Jan, **42v**, doodde Paulus? du Bois. Zie punt 8.
 Rooghe de Jacques, **66r**, werd door Carel Witvoet gedood. Zie punt 8.
 Rotsaert Jacques, **165v**, werd door Jacques de Gheldere gedood. Zie punt 8.
 Rous de Laurens uit Oostende, **159r**, werd door Jacques d' Honger? gedood. Zie punt 8.
 Rudels Carel, **222v**, werd door Joseph Hardy gedood. Zie punt 8.
 Ruebens Mahieu, **24r**, werd door François Willaert gedood. Zie punt 8.
 Ruelle de la Lieven, **186r**, doodde Joos de Cocq uit Balegem. Zie punt 8.
 Ryckaert Carel, **120v**, werd door Jan de Jonghe gedood. Zie punt 8.
 Sallembier Jacques, **212v**, werd door Louis Glorieuz gedood. Zie punt 8.
 Sart de Elisabeth **149r**, werd door Adriaen Sergeant gedood. Zie punt 8.
 Sarteel Philips, **105r**, doodde Jan de Clercq. Zie punt 8.
 Schaepen Pieter, uit Brugge, zn v Jan, , **262v**, doodde Jan Baptiste Martens, Zie punt 8.
 Schelfhaut Pieter uit Waasmunster, **211r**, doodde Melchior Versmissen. Zie punt 8.
 Schellaert Joos, **65r**, werd door Gillis Venneman gedood. Zie punt 8.
 Scheppere de Carel, **78v**, doodde Amelberhe vanden Broucke. Zie punt 8.
 Schiets Alexandre, **65r**, doodde Jan François Noorman. Zie punt 8.
 Schryvere de François, **117v**, doodde Joos Lombaerd. Zie punt 8.
 Secq Niclais uit Eesen zn v Niclais, **210r**, doodde Jan Baptiste Allin? uit Eesen. Zie pt 8.
 Segaert Gratiaen, Frémond in kasselrij Ath, **232r**, doodde Benedictus Henicq. Zie punt 8.
 Sellekens Passchier, **157r**, werd door Jan Logghe gedood. Zie punt 8.
 Sercelyn Guillaume, **168v**, doodde Jaspar Werock? Zie punt 8.
 Sergeant Adriaen, **149r**, doodde Elisabeth de Sart. Zie punt 8.
 Sersanders Gisbert Hubert, **80r**, doodde Abraham van Hoochbrouck. Zie punt 8.
 Seure Andries uit Zevenkote, **216r**, doodde François Tack. Zie punt 8.
 Severen van Jean, **25v**, werd door Cornele? van Zevenant gedood. Zie punt 8.
 Severen van Pieter, **189v**, werd door Pieter Ignaes d' Haveloose gedood. Zie punt 8.
 Severus? Steven, **144r**, doodde Margriete du Ret. Zie punt 8.

Simoens Gaspar, **186r**, doodde Hendericq Bauduins. Zie punt 8.
 Simons Charles, **239v**, werd door Ferdinande de Tollenaere uit Brugge gedood. Zie punt 8.
 Sinay Pieter, **120r**, werd door Jan de Witte gedood. Zie punt 8.
 Slabbeke van Emerentiana?, **79v**, wed. van ??? Blocquo? én Albertus Brocquy?, haar zn, doodden Adri? Hullebusch. Zie punt 8.
 Sluys vanden Arnoudt, **82v**, werd door Antone Joseph van Bogaerde gedood. Zie punt 8.
 Smessaert François, **131v**, werd door Jan Baptiste van Marievoorde gedood. Zie punt 8.
 Smet de François, **142r**, doodde Joos van Quaethem. Zie punt 8.
 Smet de Jan, **131v**, werd door Loys de Craene gedood. Zie punt 8.
 Smet de Lieven, **79v**, doodde Pieter Tol. Zie punt 8.
 Smet de Marten uit Tielt, **219v**, doodde Huybrecht Hendricx. Zie punt 8.
 Smet de Phlips, **88v**, doodde Jan K???. Zie punt 8.
 Smis Pieter zn v Adriaen, **63v**, doodde Jan van Grevelingen. Zie punt 8.
 Sobry Michiel uit Polinkhove, **207v**, doodde Hendricq Cane. Zie punt 8.
 Soete de Lieven uit Tielt, **216r**, doodde Jan de Clercq. Zie punt 8.
 Somer de Jan uit Ertvelde, zn van Jan, **143v**, doodde Jan vanden Brande. Zie punt 8.
 Soomkens Franchois, zn v François, **184r**, doodde Jan de Stekere?. Zie punt 8.
 Soppere de Hubrecht, **128r**, werd door Jan de Soppere gedood. Zie punt 8.
 Soppere de Jan, **128r**, doodde Hubrecht de Soppere. Zie punt 8.
 Sorteers De???, **102v**, werd door Joos Dhont gedood. Zie punt 8.
 Speliers François uit Ronse, **228r**, doodde Olivier le Fèbre. Zie punt 8.
 Spiegheleere de Adriaen, **155v**, werd door Joos vande Weghe gedood. Zie punt 8.
 Spittael Abraham, **189r**, doodde Joos Lagasse. Zie punt 8.
 Stalins François, **213r**, werd door Thomas de Poortere gedood. Zie punt 8.
 Ste??? Joos, **82r**, werd door Adriaen de Block gedood. Zie punt 8.
 Steene van Adriaen, zn v Christiaens, **286v**, doodde Pieter Hoetens. Zie punt 8.
 Steene vande Pieter, **49r**, doodde Clays Temmerman. Zie punt 8.
 Stekere? de Jan, **184r**, werd door Franchois Soomkens gedood. Zie punt 8.
 Stevens Niclays Antone, **7v**, werd door Bauduyn Inghels gedood. Zie punt 8.
 Stocbele vande Lieven, **45r**, werd door Abraham Goetghebeur gedood. Zie punt 8.
 Storme Louys, **135r**, doodde Jan de Man. Zie punt 8.
 Straeten vander Joos, **142r**, werd door Jan Impens gedood. Zie punt 8.
 Streckman? Collynken, **42v**, doodde Simoen Verschoore. Zie punt 8.
 Strobbe Zegher, **131r**, doodde Jacques François. Zie punt 8.
 Sussaert François, **138v**, werd door Cornelis van Marievoorde gedood. Zie punt 8.
 Suttere de François uit Velzeke, **199r**, doodde Jan van Ackere. Zie punt 8.
 Suttere de Gerard uit Sint Niklaas, **202r**, doodde Joos Buys. Zie punt 8.
 Sweervelde de François, **9v**, doodde Cornelis Bouckinay. Zie punt 8.
 Tack François, **216r**, werd door Andries Seure uit Zevenkote gedood. Zie punt 8.
 Temmerman Clays, **49r**, werd door Pieter vande Steene gedood.
 Temmerman Laureys?, **82v**, werd door Roelant de Besige gedood. Zie punt 8.
 Thienpont Jan, **210r**, werd door Jooris Bunse uit Wondelgem gedood. Zie punt 8.
 Tol Pieter, **79v**, werd door Lieven de Smet gedood. Zie punt 8.
 Tollenaere de Ferdinande uit Brugge, **239v**, doodde Charles Simons. Zie punt 8.
 Tomme van Jacqueline vr. van Anthone Gheenens, **281r**, werd gedood door Adriaen de Grave uit Avelgem. Zie punt 8.
 Tour de la Servaes, **137r**, werd door Olivier Versteckt gedood. Zie punt 8.
 Truyemans Christiaan, **131r**, doodde Pieter de Gheytere. Zie punt 8.
 Tytgadt Jan, **186r**, werd door Jan Barbier gedood. Zie punt 8.
 Tytgat Gillis, **93r**, werd door François Wulsaert gedood. Zie punt 8.

Usille Jean, **9v**, werd door Antone van Erp gedood. Zie punt 8.
 Valentyn Hans, **116r**, werd door Jan de Caluwe gedood. Zie punt 8.
 Varre Antone, **12v**, werd door Josse Pieters gedood. Zie punt 8.
 Ve??? Jan, **93v**, zijn kind werd door Joos van Hecke gedood. Zie punt 8.
 Velde vande Niclays, **60r**, doodde Louys Wymme. Zie punt 8.
 Venneman Gillis, **65r**, doodde Joos Schellaert. Zie punt 8.
 Verbarre Lieven zn van Jean, **26v**, doodde Lieven Otte. Zie punt 8.
 Verbeke François, **201v**, werd door Jan Lievens gedood. Zie punt 8.
 Verbeke Jacques, **32v**, doodde Pieter de Winne. Zie punt 8.
 Vereecken Jan, **92r**, werd door Pieter Minne gedood. Zie punt 8.
 Verhaeghen Jan, **72r**, werd door Pieter vanden Neste gedood. Zie punt 8.
 Verleysen Antone, **42v**, doodde Adriaen Eeman. Zie punt 8.
 Vermeire Antone, **70v**, doodde het kind van Andries Delgado. Zie punt 8.
 Verneule? Anthone, **145r**, werd door Pieter de Luwe gedood. Zie punt 8.
 Verooten Maryn, **8r**, werd door Pieter Dauwe gedood. Zie punt 8.
 Verpiete Jacobus brouwer uit Tielt, **231v**, doodde Jeremias van Acker uit Tielt. Zie pt 8.
 Verpoort François uit Berchem, **229v**, doodde Gillis Guillamest?. Zie punt 8.
 Verrooten Marten, **116r**, werd door Philippe le Ducq gedood. Zie punt 8.
 Verschoore Simoen, **42v**, werd door Collynken Streckman? gedood. Zie punt 8.
 Versmissen Melchior, **211r**, werd door Pieter Schelfhaut gedood. Zie punt 8.
 Versteckt Olivier, **137r**, uit Eeklo doodde Servaes de la Tour, Zie punt 8.
 Verstelt Pieter, **140v**, werd door Joos Maenhaut gedood. Zie punt 8.
 Verstichele Jean, **26v**, werd door Josse de Cleene gedood. Zie punt 8.
 Vervacq Ghilebert, **116r**, werd door Jan van Overvelt gedood. Zie punt 8.
 Verwilst Pieter, zn v Pieter, **228r**, werd door Pieter Anthone Nevejans gedood. Zie pt 8.
 Vichte vander Jacques uit Gent, **216r**, doodde Pieter Richo. Zie punt 8.
 Viesen van Jan, **93v**, werd door Philips Adriaensens gedood. Zie punt 8.
 Villegas de Diego, **41v**, werd door Jan Beydens gedood. Zie punt 8.
 Vincent Philips, **3v**, werd door Anthone Coorenaert gedood. Zie punt 8.
 Vinck vander Jan, **82r**, doodde Pieter van Hulle. Zie punt 8.
 Visschere de Pieter, **279r**, werd door Joos Meersschaut uit Munkzwalm gedood. Zie punt 8.
 Vlieghe de Jacques, **198v**, werd door Jan Harix gedood. Zie punt 8.
 Volde van Alexander jonkh., **186v**, werd door François Théodor Haghebaert gedood. Zie p. 8.
 Voldere de François, **225v**, werd door Jan Barbier gedood.
 Voncke Corneius?, **32v**, doodde Gillis van Hofstait?. Zie punt 8.
 Voocht de François zn v Erasmus, **85r-88v**, doodde Steven Olleyn. Zie punt 8.
 Voorde vande Joos, **176r**, werd door Jan Buyck zwaar beledigd. **Zie punt 8.**
 Vooren van Josyntien vr. van Jaspas de Loose, **152v**, , doodde een meisje. Zie punt 8.
 Vreede de Pieter uit Zwijndrecht L. v. Waas, **262r**, doodde Jacob Daneelsens. Zie punt 8.
 Vuyst de Pieter, **186v**, doodde Robert de Wintere. Zie punt 8.
 Vuyttendale van Jan uit Zaffelare, **225v**, doodde Pieter Braeke. Zie punt 8.
 Wachelghem van Jan uit Waarmaarde, **160v**, doodde Marten Matthys. Zie punt 8.
 Walle vande Joos, **65r**, doodde Adriaen Mahieu. Zie punt 8.
 Wastyn Philips, **79r**, werd door Olivier de Man gedood. Zie punt 8.
 Weghe vande Joos, **155v**, doodde Adriaen de Spiegheleere. Zie punt 8.
 Werock? Jaspas, **168v**, werd door Guillaume Sercelyn gedood. Zie punt 8.
 Wesemael Cornelis, **186v**, doodde Gillis Labey. Zie punt 8.
 Weynaerde van Michiel, **184v**, werd door Pieter Neesens gedood. Zie punt 8.
 Wierynck Jan, **121r**, werd door Jan Ghysel gedood. Zie punt 8.
 Wilde de Jan, **186r**, doodde Lieven van Doorisele. Zie punt 8.

Willaert François, 24r, doodde Mahieu Ruebens. Zie punt 8.
 Winne de Pieter, 32v, werd door Jacques Verbeke gedood. Zie punt 8.
 Wintere de Robert, 186v, werd door Pieter de Vuyst gedood. Zie punt 8.
 Witte de Jan, 120r, doodde Pieter Sinay. Zie punt 8.
 Wittebolle de Andrien, 79v, doodde Jacques van Belleghem. Zie punt 8.
 Witvoet Carel, 66r, doodde Jacques de Rooghe. Zie punt 8.
 Wulsaert François, 93r, doodde Gillis Tytgat. Zie punt 8.
 Wyckhuyse Servaes, 147v, werd door Herman Cornelis gedood. Zie punt 8.
 Wymme Louys, 60r, werd door Niclays vande Velde gedood. Zie punt 8.
 Wynsberghe van Jacques, 3v, werd door Joos Hardenoist gedood. Zie punt 8.
 Zeghers Jacques, 78v, werd door Pieter Dicx gedood. Zie punt 8.
 Zevenant van Cornele?, 25v, doodde Jean van Severen. Zie punt 8.

10. Evolutie van het jaarlijks aantal gevallen van remissie.

Het eerste geval van *remissie* is gedateerd op 14 februari 1671. In datzelfde jaar vonden we 11 gevallen. Tussen 14 februari 1671 en 6 november 1677 noteerden we 66 gevallen. Geen enkel geval deed zich voor tussen 6 november 1677 en 28 juli 1679. In september 1678 annexeerde Lodewijk XIV een deel van westelijk Vlaanderen.

Vanaf 1705 (inbegrepen) kwamen hoogstens 3 remissies per jaar voor. Dit op één uitzondering na, in 1721 telden we er vier.

NASCHRIFT na een halve eeuw Criminele Processen voor de Raad van Vlaanderen 1671-1723.

Politiek-religieuze en maatschappelijke evolutie afgeleid uit een halve eeuw Criminele Processen voor de Raad van Vlaanderen (1671-1723).

Rond de eeuwwisseling breken de ideeën van de verlichting effectief door: de bevolking wordt mondiger en contesteert zowel het geestelijk als het wereldlijk gezag.

A. Vooraf: gebruik van de verwijzingen.

De originele documenten bevinden zich alle in het fonds van de Raad van Vlaanderen in het Rijksarchief te Gent

Criminele Examens (verhoren) juni 1671-december 1705, nrs. 8570, 8571, 8572 en 8573.

Criminele Sententiën (vonnissen) juni 1671-september 1723, nr. 8595. Bijgevolg beschikken we na 1705 enkel over vonnissen.

Boek 1: juni 1671-september 1678, Boek 2: augustus 1678-december 1685, Boek 3: januari 1686-oktober 1692, Boek 4: oktober 1692-september 1723. Boek 4 beslaat dus 31 jaar, van 1692 tot 1723. We excuseren de griffiers, want de perioden - einde van een boek en begin van het volgende - van de notities in de originele boeken, kloppen niet altijd!!!

Gebruik van de verwijzingen met behulp van de Zoekfunctie.

Let op! NERGENS verwijzen we naar een pagina in Boek 1, 2, 3 of 4. Wel verwijzen we naar de pagina's in de boeken met de originele teksten in het Rijksarchief te Gent. Met die teksten hebt u niets te maken, tenzij u mijn werk wilt confronteren met die originele teksten.

Twee voorbeelden die hier van nut zijn.

Voorbeeld 1. Op pagina 4 hierna leest u: Boek 2 105v enz.

Neem Boek 2. Via de Zoekfunctie waar u 105v intikt, belandt u bij muntmeester Jan Pieters. Eerst ontmoet u enkele verhoren waarvan de nummers niet onderlijnd zijn, want het betreft verwijzingen naar verhoren in nr. 8571 *Criminele Examens*. Op het einde vindt u het vonnis 105v.enz. Dit is onderlijnd omdat het verwijst naar folio 105 verso in nr. 8595 *Criminele Sententiën*.

Voorbeeld 2. Op pagina 5 hierna leest u: Boek 1 142r-158v, dus niet onderlijnd. Neem Boek 1. Via de Zoekfunctie waar u 142r intikt, belandt u in de zaak van muntvervalser de Réonfort. De verhoren lopen door tot 158v. Geen enkel nummer is onderlijnd, want het betreft uitsluitend verwijzingen naar het boek nr. 8570 *Criminele Examens* dat enkel verhoren bevat. U ontmoet geen enkel onderlijnd nummer, want we vonden geen vonnis over de zaak de Réonfort in nr. 8595 *Criminele Sententiën*.

Conclusie. Niet onderlijnde nummers verwijzen naar *Criminele Examens*. Onderlijnde nummers verwijzen naar *Criminele Sententiën*.

De Raad van Vlaanderen had naast een administratieve en een wetgevende taak ook een rechterlijke bevoegdheid. In het laatste geval spreken we hierna kortweg over het (Vlaamse) Hof.

Hierna, in B., C. en D. zijn we getuige van een groeiende mondigheid, naar de huidige normen soms ten goede, maar altijd ten kwade indien bekeken vanuit het standpunt van de toenmalige overheid.

B. 'Oproerige benden'.

B.1 Algemeen.

Een opvallende nieuwe trend die rond 1700 de kop opsteekt, is het optreden van wat het Hof noemt 'oproerige benden'. Vanaf 1698 spreekt het Hof uitdrukkelijk over 'oproerige benden' We vermelden:

- 1° het oproer van *De Vrye Compagnie van Thielt*,
- 2° het verdrijven van de jansenistische pastoor van Wevelgem uit zijn parochie,
- 3° de betoging van vrouwen in Gent tegen de graanduurte en
- 4° de rondtrekkende oproerige bende van Ackere-de Busschere die de streek rond Gullegem en Heule onveilig maakte. Elk van deze gevallen behandelen we hierna afzonderlijk.

B.2 De zaak van *De Vrye Compagnie van Thielt*.

:

Zonder meer revolutionair waren de activiteiten in 1718 van *De Vrye Compagnie van Thielt*. Let op het adjectief *Vrye*. Het Hof beschrijft de leden van *De Vrye Compagnie van Thielt* als een bende oproerlingen. In feite betrof het een goed georganiseerde groep die zich, in de geest van de Verlichting zowel tegen het geestelijk als tegen het wereldlijk gezag keerde. *De Vrye Compagnie van Thielt* had een voorzitter, generaal genoemd, een griffier en iemand die zich met de ommestellingen bemoeide. Vermelde Compagnie nam zelfs het bestuur van de stad Tielt over, met inbegrip van de stadswacht, de rechtspraak en het innen van ommestellingen. Telkens ze het opportuun achtte, mobiliseerde de bende de inwoners van Tielt.

Prille aanleiding van dit alles was een conflict tussen de plaatselijke wethouders en het kapittel van Harelbeke over wie moest opdraaien voor de kosten van het repareren van de kerk van Tielt. Op 11 juli 1718 wilde *De Vrye Compagnie* ten allen prijze de verpachting van de geestelijke tienden door vermeld kapittel beletten, zolang de kerk niet hersteld was op de kosten van het kapittel. Leden van de bende plakten een bericht uit waarin men in niet mis te verstane bewoordingen kon lezen dat die van Harelbeke *bloetsuypers* [bloedzuigers] waren, en dat men hen moest behandelen *ghelyck bursesnyders ende opeters*.

De activiteiten van de Compagnie waren een regelrechte aantasting van het gezag van de Oostenrijkse overheid. Voor een gedetailleerd overzicht van die activiteiten zie Boek 4 [255r-258v](#).

De Raad van Vlaanderen was uitermate streng in zijn vonnis. Zeven personen, allen mannen, zagen zich langdurig verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden. Vier onder hen waren voortvluchtig.

B.3 De zaak van de jansenistische pastoor van Wevelgem.

De eerste feiten van de zaak Wevelgem dateren van maart 1719. Hier werd de Oostenrijkse overheid geconfronteerd met een conflict met de katholieke kerk. In 1713 had de paus in zijn bulle *Unigenitus* het jansenisme verboden. Petrus François van Biesbrouck, pastoor te Wevelgem en aanhanger van het jansenisme, stond afkerig tegenover de biecht. Ook had hij *in particuliere vergaedinghen* zijn parochianen *voorghehouden materiën wesende boven hun begryp ende gheenssints noodigh tot de saeligheyt*.

Een groep katholieken verdreef, met zachte hand maar gedecideerd, de jansenistische pastoor uit de parochie. Volksoproer dus, maar door rechtgeaarde katholieke oproerlingen. Zeven oproerlingen werden verbannen. Twee onder hen zelfs voor tien jaar uit alle landen van de keizer.

Pastoor van Biesbrouck die aanleiding gegeven had tot dit volksoproer, was blijkbaar tot inkeer gekomen. Het Hof was zeer mild voor hem. Het beschreef uitvoerig waaraan hij zich in de toekomst te houden had. Voortaan was het hem verboden tegenin de pauselijke bulle te spreken, dit op risico van bij elke nieuwe overtreding 600 ponden parisis boete te moeten betalen. Voor een uitvoerige verslag zie Boek 4 263r-268v.

De belangen van de Oostenrijkse staat stonden hier lijnrecht tegenover die van de katholieke kerk. Van de spanningen tussen de Oostenrijkse overheid en de katholieke kerk getuigt een - voor ons pittig detail. In het verslag van de vonnissen in de zaken Wevelgem en Tielt verving men in de versteende uitdrukking *Syne Keyserlycke ende Catholicque Majesteyt* het adjectief *Catholicque* door *Conincklycke*! Voor de griffier was dit even wennen. In de zaak Tielt noteerde hij bij vergissing twee op de zes keren toch *Catholicque*. In de zaak Ignatius Compani [260v] die volgt op de zaak Tielt, schrijft de griffier opnieuw *Catholicque*. Opnieuw *business as usual* dus! Nadien beperkt de griffier zich dikwijls tot *Majesteyt* zonder adjectieven.

Maar toen de Oostenrijkse keizer Karel VI in 1722 de Indische Compagnie oprichtte, aarzelde hij geen ogenblik en doopte haar *Syne Keyserlycke ende Conincklycke Indische Compagnie*.

B.4 Ook de vrouwen werden mondiger: in Gent betoogden ze tegen de graanduurte.

Tot in 1698 werden vrouwen voor de Raad van Vlaanderen als gerechtshof hoofdzakelijk opgeroepen als getuige, en een zeldzame keer omwille van agressie tegen een deurwaarder of een baljuw die hun huisraad of hun koeien wilden in beslag nemen.

Begin 1699 echter namen negen huisvrouwen het voortouw bij een betoging tegen de duurte van de graanprijzen. De betoging in Gent ontaardde zelfs in de plundering van het huis van voorschepen Farasyn. De overheid bestrafte deze verstoring van de openbare orde zeer streng. Twee onder hen werden voor tien jaar verbannen uit alle Spaanse landen en zeven andere zagen zich voor twee of drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen. Zie Boek 4 189v en 190v.

Daarna, in de eerste jaren van de achttiende eeuw, stonden vrouwen ook terecht voor delicten waarbij zij zelf het initiatief genomen hadden: agressie tegen deurwaarders, smokkelen en bezitten van een onregelmatige boekhouding.

B.5 De bende van Ackere-de Busschere.

Twee broers van Ackere plus hun vader en vier broers de Busschere maakten deel uit van een bende die de streek rond Gullegem en Heule onveilig maakte in de jaren 1714-1717. Ze waren gespecialiseerd in vechtpartijen, steken met messen en dreigden wel eens een huis in brand te steken. Eigenaardig, maar in het lang uitgesponnen vonnis is er nergens spraak van geld. Puur hooliganisme dus. Deze gewelddadige bende maakte meer dan twintig met name gekende slachtoffers. Enkele bendeleden daagden niet op voor het Hof en werden bij verstek veroordeeld. In zijn vonnis [uitgesproken op 29 oktober 1718] verbande het Hof twee van hen levenslang uit de Oostenrijkse Nederlanden. Anderen werden voor maximaal tien jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden. Zie Boek 4 241r-245r.

C. Oproer veroorzaakt door enkelingen.

De Spaanse en later de Oostenrijkse overheid lieten elke aanleiding tot volksoproer door enkelingen meestal met tien jaar verbanning bestraffen door het Hof.

C.1 De inwoners van Kruishoutem werden opgeroepen om op 6 november 1698 hun maalgeld te betalen. Met wel tweehonderd daagden ze op, schrijft de griffier. Andries Vaernewijck kwam binnen met zijn sommatiebiljet op zijn vork en nodigde de anderen uit om te protesteren tegen het maalgeld. Vanwege het tumult zagen de pachters van het maalgeld zich verplicht te vluchten. Philips Vindevoghel kwam binnen met het sommatiebiljet op zijn hoed. Mogelijks wilde hij aanvankelijk de morrelende menigte alleen maar entertainen. Ludiek bedoeld of niet, het Hof kon er niet mee lachen en verbande de voortvluchtige Vaernewijck bij verstek voor tien jaar uit de Provincie Vlaanderen. Philips Vindevoghel werd na zijn langdurig voorarrest enkel met een ereboete voor het Consistorie bedacht. Zie Boek 4 208r 21.01.01.

C.2 Op 17 maart 1719 in Gent begeleidde een Duits detachement dragonders een soldaat naar zijn executie met de galg. Livyne Vereecken schold de officier uit, gooide met stenen naar hem en nodigde de menigte uit om hetzelfde te doen. Wat ook gebeurde. Het Hof liet haar geselen, brandmerken en verbande haar levenslang uit de Oostenrijkse Nederlanden. Zie Boek 4 250r 19.12.19. Ook Guillaume Kest gooide met stenen. Het Hof verbande hem voor 10 jaar uit de Oostenrijkse Nederlanden. Zie Boek 4 252r. 23.12.19. Thomas Raebelys volgde eveneens het voorbeeld van Livyne Vereecken en werd voor 10 jaar verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden. Zie boek 4 251v 19.12.19.

C.3 Op 21 oktober 1717 krom Jooris vander Haeghen *op het theaterken rondom de statue van Keyser Carel de vyfden* in Gent. De wachters van het Duits garnizoen probeerden tevergeefs dit te beletten. De toegestroomde menigte trakteerde hen op stenen. Vonnis: vander Haeghen diende ereboete te doen voor het Consistorie. Hij werd gegeseld, gebrandmerkt en levenslang verbannen uit de Oostenrijkse Nederlanden. Zie Boek 4 251r 19.12.19.

D. Graanschaarste, hongersnood en sociale ontreddeering vooral na halfweg de negenjarige oorlog (1688-1697). Zeer strenge graanwetten, maar het Hof is mild.

De bevoorrading van de legers met levensmiddelen was van levensbelang. De Vlaamse Raad wilde ten allen prijze de graanbevoorrading van de Franse legers voorkomen. Aan de andere kant dienden de eigen troepen en die van de geallieerden wel bevoorrad te worden. Vandaar de afkondiging van de vele graanwetten. Tussen februari 1693 en maart 1694 vaardigde de overheid niet minder dan acht graanwetten uit. Graanschaarste zorgde voor hongersnood en sociale ontreddeering.

De graanplakkaten voorzagen zelfs de doodstraf voor wie ze overtrad. Velen, waaronder de lijsthouders die verantwoordelijk waren voor de graanbedeling, dienden een verklaring onder eed af te leggen. We zijn dan ook getuige van een devaluatie van de waarde van de eed. In de hoop op clementie als dank voor de medewerking met het Hof, spraken verschillende beklagden een openhartige biecht waarin ze anderen verklikten.

De graanplakkaten waren zo lek als een zeef. Tussen 23 juli 1693 en 17 juli 1694, had het Hof zijn handen vol met processen tegen (vermoedelijke) overtreders van de graanwetten. In een

vijftigtal zaken werd telkens minstens één persoon verhoord. Het Hof was barmhartig, sprak geen enkel doodvonnis uit en de betichten kwamen er bijna altijd met een geldboete vanaf, of hun zaak werd zelfs geseponneerd. Alleen voor ambtenaren en niet-ambtenaren die aanvankelijk hardnekkig loochenden, was het Hof streng.

De graanplakkaten schreven graandepots voor in ommuurde steden. Hierbij speelden Gent en vooral Oudenaarde een cruciale rol. Controleurs aan de stadspoorten stonden voortdurend onder druk. Begrijpelijk pikten die graag een graantje mee met een tijdelijke verbanning als gevolg.

Aanvulling. Valsmunterij werd onverbiddelijk gestraft met de galg ofwel met langdurige verbanning. Het Verdrag van Utrecht in 1713 blijkt een keerpunt te zijn voor het aantreffen van muntvervalsing.

Hierna geven we een overzicht van de gevallen van valsmunterij. De data zijn die van de vonnissen.

- 1° Boek 1 28v-30r 31.12.72 gewurgd én gezeseld plus levenslang verbanning uit alle Spaanse landen;
- 2° Boek 1 142r-158v Enkel verhoren. Geen vonnis gevonden.
- 3° Boek 2 105v 24.12.83 25 jaar verbannen uit alle Spaanse landen;
- 4° Boek 2 105v 24.12.83 25 jaar verbannen uit alle Spaanse landen.
- 5° Boek 2 129v 19.10.86 galg;
- 6° Boek 2 128r 28.09.86 galg;
- 7° Boek 4 185r 30.03.97 levenslang verbannen uit alle Spaanse landen;
- 8° Boek 4 195r 4.04.99 levenslang verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden;
- 9° Boek 4 199r 6.03.97 in kokende olie geworpen;
- 10° Boek 4 205v 11.09.00 galg;
- 11° Boek 4 206v 11.09.00 galg;
- 12° Boek 4 214r 6.09.03 galg;
- 13° Boek 4 227r 15.09.14 levenslang verbannen uit alle landen van de Oostenrijkse keizer.

Het waren bijna altijd werkloze soldaten die zich hieraan waagden, want geen oorlog en dus geen inkomen. Het laatste vonnis waarin iemand veroordeeld werd wegens muntvervalsing is gedateerd op 15 september 1714. De aanhouding gebeurde op 29 juli 1714, dus kort na de Vrede van Utrecht. In de periode nadien, tot september 1723 vonden we geen enkel geval van muntvervalsing. Afgerond kunnen we hier de Vrede van Utrecht als een keerpunt bestempelen. Dit heeft volgens ons niets te maken met de ideeën van de Verlichting.

De auteur Gilbert Rogiers
 Lic. Wiskunde - Lic. Pers- en Communicatiewetenschappen
 gilbert.rogiers@skynet.be